

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЧЕРЕП ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ

УДК 338.45:621:005.2(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
МАШИНОБУДУВАННЯ**

08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)
08 – Економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.Г. Череп

Науковий консультант Бабміндра Дмитро Іванович, д.е.н., професор

Тернопіль – 2018

АНОТАЦІЯ

Череп О.Г. Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». – Запорізький національний університет, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, Тернопіль, 2018.

У дисертаційній роботі вирішено науково-прикладне завдання щодо обґрунтування та розробки теоретико-методичних положень, науково-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

У першому розділі «Формування стратегії інноваційної діяльності підприємств: сутність, характеристика, розвиток» досліджено сутність понять «стратегія інновацій», «стратегія інноваційної діяльності» та запропоновано авторське розуміння дефініції «стратегія інноваційної діяльності підприємства», під яким пропонується розуміти комплекс взаємопов'язаних дій по впровадженню інновацій, залученню інвестиційних ресурсів, економічному зростанню, які направлено на вибір ефективної стратегії діяльності, забезпечення ритмічної роботи підприємства, знівелювання загроз ринкового середовища, впровадження новітніх технологій і є інструментом інноваційного економічного розвитку та враховують особливості функціонування підприємства і спрямовані на збалансування впливу інноваційно-інвестиційного ринку, взаємодії всіх процесів підприємства та виходу його на якісно новий рівень розвитку.

На основі дослідження класифікацій інноваційних стратегій встановлено, що не вивченими є класифікаційні ознаки стратегії інноваційної діяльності, які дозволяють з'ясувати тип, основні риси, переваги і недоліки кожної стратегії. У

дисертаційній роботі доповнено класифікацію стратегій інноваційної діяльності промислових підприємств, в якій виділено наступні ознаки: 1) рівень розвитку підприємства, конкурентних позицій та рівень інвестиційної активності; 2) цільове призначення інноваційної діяльності та сфери функціонування; 3) співвідношення напрямів інноваційної діяльності та цілей діяльності підприємства; 4) ефект від здійснення інноваційної діяльності; 5) за ступенем ризиковості; 6) залежно від економічної доцільності; 7) за рівнем потенціалу інноваційної діяльності підприємства.

На підставі дослідження існуючих підходів до трактування дефініції «управління стратегією інноваційної діяльності» розширено значення сутності даного поняття, яке визначено як процес розробки стратегії, що включає методи, інструменти, засоби управління інноваційною діяльністю, охоплює систему реалізації стратегії використання ресурсів, розробки інновацій, впровадження технологій, що дозволить визначити перспективи економічного розвитку відповідно до мінливості потреб оточуючого середовища.

В роботі визначено, що механізм управління має вагоме значення в процесі управління ІД підприємств машинобудування та дозволяє налагодити процес використання стратегії управління ІД. Тому удосконалено механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства шляхом використання комплексного підходу, який дозволяє здійснити управління обраною стратегією, скоротити витрати на розробку нових технологій, своєчасно інформувати підприємство про дію чинників, корегувати процес управління відповідно до стратегії ІД.

В дослідженні доведено, що ефективність впровадження механізму управління стратегією ІД підприємства залежить від використання удосконаленої систем управління СІДП, яка є алгоритмом дій, що направлені на створення нових властивостей системи, ґрунтується на використанні системного, поетапного підходу.

За результатами аналізу існуючих підходів вчених до формування, використання, впровадження стратегій ІД та для здійснення управління

стратегією ІД підприємства, вирішення ряду проблем, відновлення техніко-виробничого потенціалу удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства шляхом використання комплексу економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій щодо проведення науково-технічних досліджень і дослідно-конструкторських робіт.

У другому розділі «Теоретико-методологічні засади до формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств» досліджено існуючі підходи науковців до трактування дефініції «економічний механізм промислового підприємства» та розширено його сутність на підставі врахування характеру, напрямку діяльності, інноваційної спрямованості підприємств, впливу чинників оточуючого середовища. Економічний механізм промислового підприємства запропоновано розглядати як послідовність реалізації етапів раціонального управління, сукупність елементів, важелів, інструментів розвитку, процесів реалізації цілей на рівні підрозділів шляхом використання методів, дослідження внутрішніх та зовнішніх аспектів розвитку підприємства, врахування ризиків та який орієнтовано на довгостроковий період функціонування відповідно до інтересів суб'єктів господарювання.

В результаті дослідження існуючих підходів до класифікації факторів впливу на формування економічного механізму, визначення призначення та ролі ЕМІД підприємства розширено класифікацію факторів впливу на розвиток економічного механізму інноваційної діяльності промислового підприємства, які визначені шляхом використання системного підходу та фактори поділені на ті, що впливають на формування ЕМ та на ті, що сприяють покращенню ІД. Серед факторів дії на розвиток ІД було визначено зовнішні (державна інноваційна політика, соціальні, інформаційні, політичні, законодавчі) та внутрішні (організаційні, інформаційні, технічні, фінансові, організація виробництва, соціальний добробут персоналу, позавиробничі) чинники. Чинники впливу на формування ЕМ також поділено на зовнішні (технологічні, добробут суспільства, економічні, екологічні, структура ринку) та внутрішні

(маркетингові, стратегічні, мотиваційні, розвиток підприємства, нормативні, ризиковість діяльності, рівень екологічності виробництва, політика підприємства) чинники. Зазначені фактори враховані в діяльності підприємства з метою налагодження виробничого процесу, розробки і впровадження сучасних технологій, отримання інноваційно-інвестиційного ефекту.

З метою регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, досягнення цілей підприємства, налагодження інноваційного розвитку удосконалено економічний механізм ІД, який дає змогу створити, використати, розповсюдити інноваційні розробки, покращити ІД, отримати сукупний економічний ефект. Перевагою ЕМІД є врахування можливості зміни цілей діяльності з метою отримання очікуваних результатів, мотивації працівників, організації виробничого процесу, взаємодія з іншими механізмами підприємства.

В результаті дослідження основних принципів інноваційної діяльності встановлено, що за умови формування ЕМІД необхідним є використання даних принципів з метою встановлення зв'язку між ЕМ, ІД та діяльністю підприємства, що дозволило доповнити принципи ЕМІД з виділенням: традиційних принципів, які необхідні для регулювання розвитку ІД промислових підприємств відповідно до державної інноваційної політики, механізму регулювання діяльності, сприятливості розвитку ІД та їх дотримання сприяє розробці ЕМ відповідно до існуючих регуляторів, підвищенню ефективності управління ЕМІД; специфічних принципів, дотримання яких залежить від виду ЕМ, врахування специфіки діяльності підприємств, особливостей їх функціонування, дозволяє регулювати процес розробки ЕМ, визначати послідовність його реалізації, враховувати дію факторів ринкового середовища, дає змогу підвищити злагодженість роботи ЕМ, покращити планування, організацію, регулювання, контроль, моніторинг ІД, встановити відповідність ІД загальності стратегії розвитку.

У третьому розділі «Дослідження сучасного стану інноваційної діяльності та оцінювання розвитку підприємств машинобудування» досліджено

особливості та проблемні питання розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування, обґрунтовано доцільність формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

У результаті проведення аналізу рівня інноваційної активності, інноваційного розвитку промисловості України та діяльності підприємств машинобудування Запорізької області визначено, що відбулося зменшення таких показників: працівників наукових організацій з розробки сучасних технологій, нових способів виробництва продукції, рівня дослідження інноваційного ринку та фінансування виробництва нових видів продукції, інвестиційного капіталу, державної підтримки, частки впровадження інноваційних видів продукції, витрат на здійснення зовнішніх НДР.

Проведений аналіз показав, що для підприємств машинобудування Запорізької області притаманним є погіршення показників розвитку за умов нестачі джерел фінансування, зменшення витрат на інновації, технологічні процеси, енергомісткості виробництва, зростання податкового навантаження, цін на сировину, коливання попиту споживачів та дозволив визначити проблемні питання щодо розвитку стратегії формування ЕМІД.

Серед основних причин стримування розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності було визначено: низький рівень витрат на залучення інновацій; нестача ресурсів; змінність попиту населення на продукцію; значний термін окупності інноваційної продукції; відсутність державної підтримки інноваційного розвитку підприємств; переважання некваліфікованих працівників наукових організацій; відсутність сприятливих умов для діяльності іноземних інвесторів; неефективність програм розвитку ІД; відсутність механізму обміну досвідом із закордонними організаціями щодо інноваційного розвитку.

З метою визначення доцільності формування, впровадження стратегії розвитку ЕМІД у діяльність підприємств машинобудування проведено аналіз показників інноваційної привабливості (показники фінансової стійкості, ділової

активності, ліквідності і платоспроможності, рентабельності), інноваційної активності (виробничо-технологічні, фінансово-економічні, науково-технологічні, трудові, маркетингові, показники соціального рівня), інформаційного забезпечення ІД. У результаті аналізу визначено скорочення досліджуваних показників на окремих підприємствах машинобудування, що дозволило з'ясувати потребу у прийнятті виважених управлінських, стратегічних рішень з метою виходу зі стану збитковості за умови коригування загальної стратегії розвитку та впровадження обраної стратегії ЕМІД.

У зв'язку з цим доцільним є використання удосконаленої стратегії економічного механізму ІД, яка дозволяє визначити основні напрями інноваційного розвитку, досягти сформованих цілей, зростання показників ІД, підвищення інноваційної активності, сприяє економічному розвитку, зміцненню конкурентних позицій, слугує поштовхом до покращення ІД підприємств машинобудування.

У четвертому розділі «Методологічні підходи до побудови ефективної стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» за результатами аналізу існуючих підходів до оцінювання ефективності ІД удосконалено методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства, що реалізується за умови використання поетапного підходу, дозволяє проаналізувати виробничо-господарську діяльність та ефективність інноваційної діяльності, з'ясувати необхідність використання ЕМІД. Особливістю методологічного підходу є використання послідовності етапів задля визначення можливостей розвитку економічного механізму, необхідності його розробки. Використання даного підходу сприяло налагодженню діяльності підприємств машинобудування, дозволило планувати розвиток підприємств на майбутнє.

Відповідно до результатів дослідження процесу моделювання інноваційного розвитку та для налагодження організації виробництва продукції, підвищення рівня продуктивності праці, використання інноваційних

технологій, відновлення роботи маркетингового відділу, врахування фінансового, інноваційного розвитку, визначення досягнутого рівня виробничо-господарської діяльності розвинуто модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування (МІДПМ) шляхом використання економічного механізму. Така модель ґрунтується на дотриманні алгоритму дій, включає економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну складові і передбачає розрахунок фінансового, економічного, технологічного, інноваційно-інвестиційного, виробничого, маркетингового критеріїв. Впровадження моделі на підприємствах машинобудування дало змогу здійснити ґрунтовний аналіз складових, критеріїв та показників, покращити фінансову та інноваційну діяльність, результативність складових моделі, визначити основні проблеми діяльності, перспективні напрями розвитку. Варто відзначити, що МІДПМ адаптована до умов функціонування підприємств машинобудування, враховує використання економічного механізму, напрями інноваційного розвитку.

У п'ятому розділі «Розробка методологічних засад оцінки ефективної стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» запропоновано науково-методологічний підхід до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств на підставі дослідження рівня інноваційного розвитку, оцінки ефективності ІД та розроблено систему формування стратегії розвитку ЕМІД за результатами дослідження існуючих підходів до формування інноваційних стратегій.

Система формування стратегії розвитку ЕМІД сформована у вигляді послідовності взаємопов'язаних дій направлених на розробку стратегії шляхом врахування досягнутого рівня ІД, прогнозування результативності кожного виду стратегії. В роботі за рахунок використання системи формування стратегії розвитку ЕМІД розроблено декілька видів стратегій, а саме: інноваційна; інвестиційна; маркетингова; технологічна; виробнича; фінансово-економічна. Основні стратегії розвитку ЕМІД розроблені в залежності від сформованих

потреб та встановленого рівня інноваційного розвитку на підприємстві, що дозволяє визначити доцільність впровадження стратегій, їх ефективність, очікуваний результат. Доведено, що впровадження сформованої системи дозволяє провести прогнозування результативності кожного виду стратегії ЕМІД, на підставі використання регресійного аналізу, з метою визначення доцільності їх застосування в наступних періодах, виявлення слабких та сильних сторін ІД, розрахунку прогностної величини запропонованих стратегій. Результати проведених розрахунків на підприємствах машинобудування підтвердили доцільність використання стратегії розвитку ЕМІД з метою підвищення їх інноваційної активності в майбутньому.

Встановлено, що для вибору більш ефективної стратегії із групи запропонованих стратегій, яка відповідає фінансовим можливостям підприємства, отримання очікуваного ефекту, формування основних напрямів ІД необхідно використовувати сформований методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД. Запропонований методологічний підхід ґрунтується на аналізі основних елементів інноваційної діяльності: 1) оцінка інноваційної активності; 2) дослідження рівня ефективності інноваційної діяльності; 3) визначення забезпеченості підприємства інноваціями.

Реалізація методологічного підходу здійснюється шляхом виконання комплексу послідовних етапів: збір, аналіз, обробка інформації щодо рівня інноваційного розвитку всіх сфер діяльності підприємства; аналіз результатів фінансово-господарської діяльності; визначення компонент проведення аналізу; вибір коефіцієнтів для кожної компоненти аналізу за якими визначатиметься інтегральний показник; розрахунок інтегрального показника; встановлення обмежень для розрахованих інтегральних показників та визначення їх оптимального рівня; апробація отриманих результатів на підприємствах машинобудування; визначення максимальних значень шуканих показників та вибір стратегії розвитку ЕМІД.

За результатами дослідження було визначено значення границь щодо рівня інноваційної активності підприємства, ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями та розраховано оптимальне значення інтегрального показника, яке знаходиться в межах «0,9-1», що дозволяє обрати більш ефективну стратегію, свідчить про високий рівень інноваційного розвитку. З'ясовано, що використання методологічного підходу до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах машинобудування дозволило проаналізувати основні компоненти аналізу, розрахувати загальний рівень інноваційного розвитку, обрати стратегію розвитку ЕМ.

З метою покращення становища підприємства, стабілізації його розвитку, налагодження виробничо-господарської, фінансової діяльності в довгостроковий період, врахування дії чинників оточуючого середовища, досягнення сукупного ефекту синергії розроблено науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту за результатами використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності (СРЕМІД) на підприємствах машинобудування. В основі науково-методологічного підходу передбачається дотримання принципів системності, поетапності щодо розрахунку фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового видів ефектів задля підвищення достовірності, точності знаходження сукупного синергетичного ефекту від використання СРЕМІД.

Використання науково-методологічного підходу в діяльності підприємств дозволило розрахувати складові, показники, види синергетичних ефектів, сукупний розмір ефекту, визначити характер синергетичного ефекту (позитивним чи негативним) та підтвердило доцільність використання підходу лише на підприємствах машинобудування, оскільки за умови врахування специфіки їх функціонування дало змогу провести комплексну оцінку діяльності, проаналізувати правильність вибору стратегій розвитку ЕМІД, досягнути сукупного синергетичного ефекту, впровадити заходи щодо активізації всіх сфер діяльності, покращити розвиток в цілому.

Ключові слова: стратегія, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, економічний механізм, сукупний ефект, механізм управління, стратегія розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Монографії

1. Череп, О.Г., 2017. *Теоретико-методологічні аспекти розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування: монографія*. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 536 с. (25,17 друк. арк.).

2. Череп, О.Г. ред., 2012. *Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів і держави та шляхи їх вирішення: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 268 с. (13,4 друк. арк.).

3. Череп, О.Г. ред., 2014. *Стратегічні напрямки забезпечення сталого розвитку економіки: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 256 с. (12,8 друк. арк.).

4. Череп, О.Г. ред., 2014. *Теоретико-прикладні аспекти формування фінансової стратегії розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ. 248 с. (12,4 друк. арк.).

5. Череп, О.Г. ред., 2014. *Теоретико-прикладні аспекти формування фінансової стратегії розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 242 с. (12,1 друк. арк.).

6. Череп, О.Г. та Кисельов, А.М., 2013. Стратегічне планування за часів фінансової кризи. В: О.Г. Череп, ред. *Соціально-економічні аспекти управління фінансами в умовах розвитку ринкових відносин: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, с. 220-230 (0,55 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., досліджено особливості стратегічного планування підприємств).

7. Череп, О.Г., 2012. Методичні підходи до оцінки ефективності реалізації інноваційних проектів на підприємствах машинобудування Запорізького

регіону. В: О.Г. Череп, ред. *Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів і держави та шляхи їх вирішення: колективна монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 230-245 (0,8 друк. арк.).

8. Череп, О.Г., 2013. Радикальність бізнес-реінжинірингу як інновація забезпечення ефективної діяльності підприємства. В: О.Г. Череп, ред. *Креативне управління фінансами: теорія і практика: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 90-100 (0,55 друк. арк.).

9. Череп, О.Г., 2014. Удосконалення системного підходу до оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства. В: О.Г. Череп, ред. *Формування конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, с. 153-159 (0,35 друк. арк.).

10. Череп, О.Г., Войнаренко, М.П., Череп, А.В. та Олейнікова, Л.Г., 2010. *Інноваційний розвиток підприємств за умов ринку: аналіз та оцінка: монографія*. Хмельницький: ХНУ, 444 с. (22,2 друк. арк., особистий внесок автора: 5,55 друк. арк., досліджено процес інноваційного розвитку, проблеми ІД підприємств).

11. Череп, О.Г., Урусова, З.П. та Урусов, А.А., 2013. Впровадження досвіду розвинутих країн щодо управління інноваційними проектами в Україні. В: А.В. Череп, ред. *Методичні підходи до управління проектами в умовах глобалізації них викликів: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 76-84 (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,20 друк. арк., досліджено механізм реалізації інноваційних проектів на підприємствах).

12. Череп, О.Г., Череп, А.В., Лепьохін, О.В. та Лепьохіна-Таберко, І.О., 2010. *Реструктуризація системи управління промислових підприємств: монографія*. Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 395 с. (19,75 друк. арк., особистий внесок автора: 4,93 друк. арк., запропоновано систему управління діяльністю промислових підприємств).

13. Череп, О.Г., Череп, А.В., Олейнікова, Л.Г. та Ткаченко, О.В., 2009. *Управління інноваційним розвитком підприємств на основі реінжинірингу: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 370 с. (18,5 друк. арк., особистий внесок автора: 4,63 друк. арк., сформовано пропозиції покращення інноваційного розвитку промислових підприємств).

1.2. Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, та в наукових періодичних виданнях іноземних держав

14. Череп, О.Г. та Голованова, М.В., 2011. Вплив логістичного підходу на управління ефективністю діяльності підприємства – суб'єкта ЗЕД. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №1(9), с. 74-78 (0,55 друк. арк., особистий внесок автора: 0,45 друк. арк., проаналізовано особливості управління ефективністю діяльності підприємств).

15. Череп, О.Г. та Ситенко, Є.В., 2011. Інноваційна складова інтелектуальної власності. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, №40, с. 300-305 (0,3 друк. арк., особистий внесок автора: 0,2 друк. арк., сформовано інноваційну складову розвитку підприємства).

16. Череп, О.Г. та Стремидло, О.Ю., 2011. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*, №1(4), с. 445-451 (0,37 друк. арк., особистий внесок автора: 0,27 друк. арк., розроблено алгоритм бюджетування операційної діяльності).

17. Череп, О.Г., 2012. Методичні підходи до управління розвитком конкурентоспроможністю промислового підприємства. *Культура народів Причорномор'я*, [online] №244, с. 160-163. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/91117>> (Дата звернення 30 грудня 2012) (0,2 друк. арк.).

18. Череп, О.Г., 2013. Дослідження інвестиційної діяльності і розвитку промислових підприємств Запорізької області. *Проблеми развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сборник научных трудов*, Т. 2, с. 314-316 (0,3 друк. арк.).

19. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Концептуальні основи інновацій та інноваційної діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*, №10 (149), с. 77-80 (0,4 друк. арк., особистий внесок автора: 0,3 друк. арк., розроблено ключові функції української інноваційної системи).

20. Череп, О.Г., 2013. Чинники ефективності інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки*, № 1(21), с. 314-319 (0,3 друк. арк.).

21. Череп, О.Г. та Долинська, А.А., 2014. Теоретичні аспекти контролінгу в системі управління діяльністю підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, № 4(24), с. 53-60 (0,8 друк. арк., особистий внесок автора: 0,6 друк. арк., досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «контролінг»).

22. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2015. Умови та складові ефективного впровадження керованості інноваційного логістичного процесу промислових підприємств. *Індустріальний вектор економічного розвитку: збірник наукових праць*, Вип. 8(2), с. 148-156 (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., проаналізовано складові інноваційного логістичного процесу промислових підприємств).

23. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016. Маркетингова концепція інноваційного розвитку підприємств машинобудування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 4-5(91-92), с. 55-59 (0,56 друк. арк., особистий внесок автора: 0,46 друк. арк., запропоновано алгоритм інноваційного розвитку підприємств машинобудування із застосуванням маркетингової концепції).

24. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016. Інноваційні методи управління підприємством машинобудування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 6(93), с. 108-112 (0,53 друк. арк., особистий внесок автора: 0,37 друк. арк., проаналізовано методи інноваційного менеджменту).

25. Череп, О.Г. та Луніна, К.А., 2017. Необхідність кадрового забезпечення при розробці корпоративної стратегії підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №3(35), с. 67-75 (0,95 друк. арк., особистий внесок автора: 0,67 друк. арк., розроблено корпоративну стратегію для підприємств машинобудування).

26. *Череп, О.Г., 2011. Вибір стратегічних напрямків інвестиційної діяльності підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, №11, Т. 2, с. 96-102 (0,73 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу**: Web of Science, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США), ResearchBib (Японія), INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)).

27. *Череп, О.Г., 2011. Формування інвестиційної політики з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки держави. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, №6, Т. 4, с. 311-316 (0,35 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу**: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)).

28. *Череп, О.Г. та Соловйова, Л.О., 2011. Інновації в освіті та економіці. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць*, Вип. 1(19), с. 346-348 (0,65 друк. арк., особистий внесок автора: 0,45 друк. арк., проаналізовано процес впровадження інновацій в діяльність підприємств) (**Міжнародна представленість та індексація журналу**: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

29. *Череп, О.Г., 2012. Критичний огляд методичних підходів до оцінки ефективності інноваційних проектів. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*, Вип. 2, Т. 1, с. 95-102 (0,47 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat**).

30. *Череп, О.Г., 2012. Пріоритетні стратегічні напрямки інноваційної діяльності промислових підприємств Запорізької області. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць*, Вип. 3 (24), с. 519-521 (0,65 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ**).

31. *Череп, О.Г. та Полякова, А.А., 2013. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, № 14, Т. 1, с. 84-89 (0,63 друк. арк., особистий внесок автора: 0,51 друк. арк., досліджено ефективність фінансової та інноваційної діяльності підприємств) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Web of Science, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США), ResearchBib (Японія), INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)**).

32. *Череп, О.Г. та Степаненко, О.В., 2013. Концепція управління економічною безпекою машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*, №4 (21), с. 107-110 (0,47 друк. арк., особистий внесок автора: 0,34 друк. арк., досліджено рівень економічної та інноваційної безпеки машинобудівних підприємств) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)**).

33. *Череп, О.Г. та Шешіна, М.В., 2013. Бюджетування як елемент підвищення ефективності управління діяльністю підприємства. *Вісник*

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки, Вип. 2(64), с. 309-312 (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., розроблено механізм покращення системи управління фінансовими ресурсами при впровадженні бюджетування) (Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), DOAJ, Google Scholar (США), ResearchBib (Японія)).

34. *Череп, О.Г., 2013. Фактори, що впливають на зміни в структурі конкурентних сил промислових підприємств при формуванні конкурентних стратегій. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*, Вип. 2, Т. 1, с. 315-318 (0,41 друк. арк.) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat).*

35. *Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016. Конкурентоспроможність продукції підприємств машинобудування в період євроінтеграції України в Європейський Союз. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: Зб. наук. праць*, Вип. 31, Т. 1, с. 46-53 (0,83 друк. арк., особистий внесок автора: 0,71 друк. арк., досліджено рівень конкурентоспроможності продукції машинобудівних підприємств та визначено перспективи їх розвитку) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Scientific Indexing Services (США), Cosmos Foundation (Німеччина), Scientific & Scholarly Journals iiiFactor (Лондон, Великобританія), WorldCat).*

36. Cherep, O.G., 2012. Formation of innovative strategy being the prerequisite of the effective development of an enterprise. *Analysis. Challenges. Perspectives analyzy. Wyzwania. Perspektywy. Wyzwania. perspektywy*. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, № 1, P. 139-161 (0,32 друк. арк.).

37. Cherep, O.G., 2012. Improvement of methods of inventory management at machine-building enterprises. In: Jana Pyki, red. *Nowoczesnosc przemyslu I uslug* –

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

nowe wyzwania: praca zbiorowa. Katowice: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, P. 228-238 (0,55 друк. арк.).

38. Череп, А.Г., 2013. Факторы формирования стратегии развития предприятий машиностроения Запорожской области. *Гуманитарные и социально-экономические науки: научно-образовательный и прикладной журнал*, №4, с. 129-134 (0,61 друк. арк.).

39. Череп, А.Г. и Сейсебаева, Н.Г., 2013. Формирование, выбор и оценка инновационных стратегий развития предприятий. *Современный научный вестник: научно-теоретический и практический журнал. Серия: Экономические науки*, № 35(174), с. 87-92 (0,68 друк. арк., особистий внесок автора: 0,46 друк. арк., розроблено інноваційну стратегію розвитку підприємств машинобудування).

40. Череп, А.Г., 2013. Формирование стратегических ориентиров развития предприятий машиностроения Запорожской области. *Экономика и политика. Серия: Экономические науки*, № 5(102), с. 36-42 (0,35 друк. арк.).

41. Cherep, A.G., 2013. Methodological approach to determination of innovations efficiency at industrial enterprises. *Современные исследования социальных проблем*, [online] №7(27). Доступно: <<http://journals.org/index.php/sisp/article/view/7201355>> (Дата обращения 30 августа 2013) (0,28 друк. арк.).

42. Cherep, A.G., 2013. Contemporary state and prospects of industrial enterprises development in Ukraine. *World financial markets in time of Euro Debt crisis*. Wyzwania. perspektywy. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, №2, P. 167-175 (0,45 друк. арк.).

43. Череп, О.Г., 2015. Критеріальна функція розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування (Criterion function of development of strategy of forming of economic mechanism of innovative activity of enterprises of engineer). *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Volume 3, No. 3, P. 43-45 (0,36 друк. арк.).

44. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016. Стратегічні перспективи підприємств машинобудування Запорізької області на засадах інноваційного розвитку. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Volume 3, No. 3, P. 6-10 (0,53 друк. арк., особистий внесок автора: 0,34 друк. арк., досліджено перспективи інноваційного розвитку підприємств машинобудування та визначено доцільність впровадження стратегії ІД).

45. Череп, А.Г., 2017. Разработка эффективной качественной модели развития предприятий Украины. *Потребительская кооперация*, № 2(57), с. 67-71 (0,55 друк. арк.).

46. Череп, А.Г., 2017. Совершенствование подходов и инструментов антикризисного управления предприятий машиностроения с целью обеспечения их конкурентоспособности. *Сборник статей международной научно-практической конференции «Политико-правовые, международные и социально-экономические аспекты развития суверенного государства: анализ, проблемы и приоритеты»*. Алматы: АО «Университет Нархоз», №3, с. 116-123 (0,47 друк. арк.).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

47. Череп, О.Г., 2008. Реінжиніринг у забезпеченні сталого розвитку України. В.: *Стратегія забезпечення сталого розвитку України: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 20 Травень 2008. К.: РВПС України НАН України (0,12 друк. арк.).

48. Череп, О.Г., 2012. Системний підхід до оцінки ефективності реалізації інноваційних проектів. В.: *Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: Всеукраїнська науково-практична конференція*. Дніпропетровськ, Україна, 7-8 Листопад 2012. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля (0,25 друк. арк.).

49. Череп, О.Г., 2012. Системний підхід до оцінки інноваційних проектів. В.: *Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку:*

I Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. Полтава, Україна, 20 Листопад 2012. Полтава: ІнтерГрафіка (0,20 друк. арк.).

50. Череп, О.Г., 2012. Необхідність здійснення бюджетування в процесі управління підприємством. В.: *Управління сучасним підприємством: VIII Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 22-23 Березнь 2012. Київ: НУХТ (0,14 друк. арк.).

51. Череп, О.Г., 2012. Стратегічні напрями розвитку підприємств машинобудування Запорізького регіону. В.: *Сучасна наука: ефективні та перспективні розробки: II Всеукраїнська науково-практична конференція*. Сімферополь, Україна, 22-23 Листопад 2012. Сімферополь: ИТ «АРИАЛ» (0,15 друк. арк.).

52. Череп, О.Г., 2012. Дослідження інноваційного розвитку підприємств Запорізького регіону. В.: *Проблемы устойчивости деятельности предприятий Украины: XIV Всеукраинская научно-практическая конференция*. Сімферополь, Україна, 7-8 Декабрь 2012. Сімферополь: ИТ «АРИАЛ» (0,13 друк. арк.).

53. Череп, А.Г., 2012. Системная модернизация как стратегический ориентир развития предприятий машиностроения Запорожской области. In.: *European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches: International scientific and practical conference*. Stuttgart, Germany, 18-19 December 2012. Volume 2. Stuttgart: Hosted by the ORT Publishing and The Center For Social and Political Studies «Premier» (0,20 друк. арк.).

54. Череп, О.Г., 2013. Система управління інноваційним розвитком підприємства. В.: *Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку і контролю: Всеукраїнська наукова Internet-конференція*. Житомир, Україна, 22-23 Лютий 2013. Житомир: ЖДТУ (0,11 друк. арк.)

55. Череп, О.Г., 2013. Проблема визначення економічного ефекту та вибір найбільш оптимальних варіантів реалізації інновацій на промислових підприємствах. В.: *Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: II Всеукраїнська науково-*

практична конференція. Дніпропетровськ, Україна, 20 Березень 2013. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля (0,15 друк. арк.).

56. Череп, О.Г., 2013. Забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції підприємств машинобудування. В.: *Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика: Міжнародна науково-практична конференція*. Полтава, Україна, 16-17 Травень 2013. Полтава: видавець Шевченко Р.В. (0,17 друк. арк.).

57. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Генезис сутності поняття «Інновація». In.: *Nauka: teorias praktyka-2013: Materialy IX miedzynarodowej naukowí–praktycznej konferencji*. Przemysl, Polska, 07-15 Sierpnia 2013. Volume 3: *Economiczne nauki. Przemysl: Nauka i studia* (0,2 друк. арк., особистий внесок автора: 0,15 друк. арк., досліджено підходи вчених до визначення дефініції «інновація»).

58. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Ключові функції української інноваційної системи. В.: *Динаміката на съвременната наука-2013: IX Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Юли 2013. Т. 4: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., досліджено функції інноваційної системи).

59. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Проблемні питання визначення сутності інноваційна діяльність підприємств. In.: *Aplikovane vedecke novinky-2013: IX miedzynarodowej naukowí–praktycznej konferencji*. Praha, Česká republika, 27-05 Červenec-srpen 2013. Dil 3: *Economicne vedu*. Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o. (0,15 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., проаналізовано підходи до трактування поняття «інноваційна діяльність»).

60. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Концептуальні підходи до формування національної інноваційної системи. В.: *Новини на научния прогрес – 2013: IX Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Август 2013. Т. 2: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: 0,09 друк. арк., досліджено підходи до формування інноваційної системи).

61. Череп, О.Г., 2013. Сучасні проблеми стратегічного структурно-інноваційного оновлення виробництва підприємств Запорізького регіону. В.: *Фінансова стратегія економічного розвитку: Міжнародна науково-практична конференція*. Полтава, Україна, 1-6 Жовтень 2013. Полтава: ПУЕТ (0,25 друк. арк.).

62. Череп, О.Г., 2013. Сучасний стан розвитку підприємств машинобудування Запорізького регіону. В.: *Социология ноосферного региона. Запорожье и Запорожская область на пути к ноосферной цивилизации: Международная научно-практическая конференция*. Запорожье, Украина, 23-25 Ноябрь 2013. Москва-Запорожье: Запорожский областной институт последипломного педагогического образования (0,35 друк. арк.).

63. Череп, О.Г., 2013. Методологічні засади до оцінки ефективної конкурентоспроможності як індикатор інвестиційної привабливості підприємства. В.: *«Zaporozhstal JSC»: 40-ая Международная научно-техническая конференция*. Запорожье, Украина, 5-6 Декабрь 2013. Запорожье: Запорожсталь (0,15 друк. арк.).

64. Череп, О.Г., 2014. Пропозиції щодо планів стратегічного розвитку підприємств Запорізькій області. В.: *Природокористування і сталий розвиток: економіка, екологія, управління: Міжнародна науково-практична конференція*. Ірпінь, Україна, 10-11 Квітень 2014. Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України (0,15 друк. арк.).

65. Череп, О.Г., 2014. Удосконалення стратегії інноваційного розвитку підвищення ефективності діяльності підприємств машинобудування. В.: *Ключевы въпроси в съвременна та наука – 2014: X Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Април 2014. Т. 7: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД (0,15 друк. арк.).

66. Череп, О.Г., 2014. Фактори, які гальмують розвиток вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання. В.: *Технології та методи піднесення економіки України: Всеукраїнські читання з міжнародною участю з*

нагоди 50-річчя кафедри економічної теорії НУК. Миколаїв, Україна, 29-30 Травень 2014. Миколаїв: НУК (0,12 друк. арк.).

67. Череп, О.Г., 2014. Економічна ефективність реалізації інноваційного проекту підприємства. В.: *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях: IX Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 23-24 Жовтень 2014. Запоріжжя: ЗНУ (0,2 друк. арк.).

68. Череп, О.Г., 2014. Основні параметри конкурентоспроможності продукції. В.: *Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку: III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція*. Полтава, Україна, 28 Листопад 2014. Полтава: ПУЕТ (0,15 друк. арк.).

69. Череп, О.Г., 2015. Узагальнені критерії технологічного рівня виробництва підприємств машинобудування [online] Доступно: <<http://есconf.ua.edu.ua/>>. В.: *Проблеми та перспективи розвитку національної економіки: XIII Всеукраїнська науково-практична он-лайн-конференція молодих учених та студентів*. Острог, Україна, 04 Березень 2015. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія» (0,14 друк. арк.).

70. Череп, О.Г. та Фтоян, Г., 2015. Тенденції розвитку інноваційної діяльності в Запорізькому регіоні. В.: *Управління соціально – економічним розвитком регіонів та держави: IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених*. Запоріжжя, Україна, 16 Квітень 2015. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ (0,15 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., проаналізовано напрямки розвитку ІД підприємств машинобудування).

71. Череп, О.Г., 2015. Класифікація показників технічного рівня нової техніки і технології підприємств. В.: *Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів: Науково-практична конференція*. Львів, Україна, 15 Травень 2015. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка (0,15 друк. арк.).

72. Череп, О.Г., 2015. Методи обґрунтування ефективних напрямів інноваційної діяльності підприємств машинобудування. В.: *Інформаційні*

технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: XXIII Міжнародна науково-практична конференція. Харків, Україна, 20-22 Травень 2015. Ч. III. Харків: НТУ «ХП» (0,05 друк. арк.).

73. Череп, О.Г., 2015. Проблемы развития стратегии формирования экономического механизма инновационной деятельности предприятий машиностроения. В.: *Problems and perspectives in European education development: Proceedings of the International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic, 21-26 of November 2015. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2015 (0,15 друк. арк.).

74. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016. Формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування з урахуванням їх сучасного стану. В.: *Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки: II Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 23 Квітень 2016. Київ: Академія муніципального управління (0,15 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., сформовано ЕМІД для підприємств машинобудування).

75. Череп, О.Г., 2016. Перспективи розвитку вітчизняних підприємств на засадах ефективної інноваційної діяльності. В.: *Логістичний менеджмент: проблеми та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція*. Умань, Україна, 17-18 Листопад 2016. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» (0,12 друк. арк.).

76. Череп, О.Г., 2016. Процес розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. In: *Problems and perspectives in European education development: Proceedings of the International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic, 20-27 of November 2016. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2016 (0,12 друк. арк.).

3. Інші публікації, що додатково відображають результати дисертації

77. Череп, О.Г., 2009. *Організація і управління нововведеннями: методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни*. Запоріжжя: ЗНУ, 102 с. (5,1 друк. арк.).

78. Череп, О.Г. та Череп, А.В., 2011. *Інноваційний менеджмент: навчальний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки «Економіка та підприємництво»*. Запоріжжя: ЗНУ, 88 с. (4,4 друк. арк., особистий внесок автора: 2,2 друк. арк., запропоновано методику визначення ефективності впровадження стратегії розвитку ЕМЦД на підприємствах).

79. Череп, А.Г., Череп, А.В., Андиржанова, Г.А. и Сулейманов, А.Ф. 2017. *Инвестирование: учебник*. Алматы: Казахская Академия труда и социальных отношений, 316 с. (15,8 друк. арк., особистий внесок автора: 3,95 друк. арк., досліджено інноваційно-інвестиційну діяльність підприємств машинобудування, сформовано стратегічні напрямки їх розвитку).

ANNOTATION

Cherep O.H. Development of the strategy of economic mechanism formation of machine-building enterprise innovative activity. – Qualification research paper as manuscript.

The thesis submitted for the Doctor's degree in Economic Sciences, specialty 08.00.04 "Economics and management of enterprises (by types of economic activity)". – Zaporizhzhia National University, Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, 2018.

The present thesis solved the scientific and applied problem of justification and development of theoretical and methodological principles, methodological approaches and practical recommendations with regard to development of the strategy of economic mechanism formation of machine-building enterprise innovative activity.

Section One "Formation of the strategy of enterprise innovative activity: essence, characteristics, development" deals with the research of the essence of concepts of "strategy of innovation", "strategy of innovative activity" and gives the author's understanding of the definition of "strategy of enterprise innovative activity", which is to be understood as a complex of related actions to introduce innovation, attract investment resources, promote economic growth aimed at selecting effective

strategies, ensuring smooth operation of enterprises, levelling threats of the market environment and adopting innovation technologies. These actions serve as a tool for innovative economic development, take into account the peculiarities of the enterprise's functioning and aim to balance the impact of innovation and investment market, interaction of all processes at the enterprise and its transition to a qualitatively new level of development.

Based on the study of innovative strategies classifications, it was established that the classification features of the strategy of innovative activity, which enable identifying the type, main features, advantages and disadvantages of each strategy, were not researched. In this thesis the classification of the strategies of innovative activity of industrial enterprises was expanded, which allowed us to distinguish the following characteristics: 1) the level of the enterprise's development, its competitive position and level of investment activity; 2) the purpose of innovative activity and areas of its implementation; 3) the relation of innovation areas and the enterprise's goals; 4) the effect of innovative activity implementation; 5) features by the level of exposure to risks; 6) features depending on economic expediency; 7) features by the level of innovative potential of the enterprise's activity.

Grounded on the examination of the existing approaches to the definition interpretation of "management of innovative activity strategy", the meaning of this concept essence was extended. It is defined as a process of a strategy development that includes methods, tools and means of innovation management, covers the implementation system of a strategy of resources use, innovation development, technology introduction, which will enable revealing prospects for economic development in accordance with variability of the environment.

It was determined that the management mechanism is of significant importance in managing innovative activity at machine-building enterprises and allows arranging application of the strategy of innovative activity management. Therefore, the strategy of innovative activity management at the enterprise was improved by applying an integrated approach, which enables management of the selected strategy, reduction of costs of new technologies development, timely informing of the company about

effects, modification of management process according to the strategy of innovative activity.

The study proved that efficiency of implementation of the strategy management mechanism of enterprise innovative activity depends on the use of enhanced management system of the enterprise innovative activity strategy, which is a sequence of actions, aimed at creating new properties of the system, and is based on application of a system, staged approach.

Based on the analysis results of the existing scientific approaches to formation, usage and implementation of innovative activity strategies and in order to implement the management strategy of enterprises' innovative activity, solve a range of issues and restore technical and productive capacity, the scientific and methodical provisions on development of the strategy of industrial enterprise innovative activity were improved by applying a complex of economic, technological, organizational, managerial, motivational, analytical, regulatory actions with regard to scientific and technological research and development work.

In Section Two, "Theoretical and methodological grounds of economic mechanism formation of enterprises' innovative activity", the existing scientific approaches to interpretation of the definition of "economic mechanism of industrial enterprise" were researched and its essence was extended, given the nature, activities, innovation orientation of enterprises, impact of environmental factors. It was suggested that the economic mechanism of industrial enterprise should be considered as a sequence of rational management stages implementation, a complex of elements, levers, development tools, process of goal implementation at the unit level by using methods, researching the internal and external aspects of enterprise development, taking account of risks; it is oriented to the long-term period of operation in accordance with interests of economic entities.

The study of the existing approaches to classification of the factors affecting the economic mechanism formation enabled us to define the purpose and role of the economic mechanism of enterprises' innovative activity, expand the classification of the factors affecting development of the economic mechanism of industrial

enterprises' innovative activity, with the factors identification by applying a systematic approach; the factors are divided into those that affect the economic mechanism formation and those that contribute to innovative activity improvement. Among the factors that influence the innovative activity development there were distinguished the external (state innovation policy, social, information, political, legislative) and internal (organizational, information, technical, financial, organization of production, social welfare of personnel, non-manufacturing) factors. The factors that affect the economic mechanism formation are also divided into external (technological, society welfare, economic, environmental, market structure) and internal (marketing, strategic, motivational, enterprise development, regulatory, exposure of activity to risk, level of cleaner production, enterprise's policy) factors. These factors are taken into account at the enterprise with the aim of arranging the production process, development and introduction of modern technologies, obtaining an innovative investment effect.

In order to regulate financial, industrial, technological, innovative and marketing activities, attain business objectives and arrange innovative development, the economic mechanism of innovative activity was improved, which allows creating, using, disseminating innovation, improving innovative activity and obtaining a comprehensive economic effect. The advantage of the economic mechanism of innovative activity is a possibility of changing the activity goals to obtain the results expected, motivate employees and organize the production process as well as interaction with other mechanisms of the enterprise.

The research of the basic principles of innovative activity proved that under condition of formation of the economic mechanism of innovative activity the application of the given principles is necessary in order to establish relations between the economic mechanism, innovative activity and enterprise activity, which allowed expanding the principles of the economic mechanism of innovative activity thus distinguishing the following: traditional principles, which are necessary to regulate the development of industrial enterprises' innovative activity in accordance with the state innovation policy, mechanism of activity regulation, favourableness for

innovative activity development; in addition, observance of these principles contributes to development of the economic mechanism in accordance with the existing regulators and to improvement of the efficiency of managing the economic mechanism of innovative activity; specific principles, the observance of which depends on the type of the economic mechanism, specifics of enterprises' activity, their operations and allows regulating the process of economic mechanism development, determining the sequence of its implementation and taking into account the impact of market environment factors, enables increasing the coherence of the economic mechanism, improving the planning, organization, regulation, control and monitoring of innovative activity, determining the correspondence of innovative activity to the overall development strategy.

In Section Three, "Research of the modern state of innovation activity and assessment of machine-building enterprises' development", the peculiarities and problems of development of the strategy of economic mechanism formation of machine-building enterprise innovative activity was examined, the necessity of forming the strategy of development of the economic mechanism of machine-building enterprises' innovative activity was grounded.

Based on the analysis of the level of innovative activity, innovative development of Ukrainian industry and activities of machine-building enterprises of the Zaporizhzhia oblast, it was established that there was a decrease in the following indices: employees of scientific institutions involved in development of modern technology, innovative methods of production, level of innovation market research and financing new products manufacture, investment capital, public support, share of innovative products introduction, costs of external research and development.

The analysis showed that the machine-building enterprises of the Zaporizhzhia oblast can be characterised by deterioration of development indices in terms of lack of funding sources, reduction of costs of innovation and manufacturing processes, energy intensity of production, growth of the tax burden and raw material prices, fluctuations in consumer demand, which enabled us to identify the problem issues of development of the strategy of economic mechanism formation of innovative activity.

Among the main reasons for deterring the development of the strategy of economic mechanism formation of innovative activity there were the following ones: a low cost of innovation; lack of resources; variability of demand for products; a significant payback period for innovative products; lack of state support for innovative development of enterprises; predominance of unskilled workers at scientific institutions; absence of favourable conditions for activities of foreign investors; ineffectiveness of programmes for innovative activity development; absence of a mechanism of exchanging experience with foreign organizations on issues of innovative development.

To determine the expediency of formation and implementation of the development strategy of the economic mechanism of innovative activities of machine-building enterprises, the analysis of the indices of innovative attractiveness (those of financial stability, business activity, liquidity and solvency, profitability), innovative activity (industrial and technological, financial and economic, scientific and technological, labour, marketing, social level indices) and information support of innovation was conducted. The analysis showed the reduction of the indices under consideration at individual machine-building enterprises, which allowed determining the need to take informed managerial, strategic decisions in order to escape the state of unprofitability on condition of modifying the overall development strategy and implementation of the selected strategy of the economic mechanism of innovative activity.

In this regard, it is reasonable to use the advanced strategies of the economic mechanism of innovative activity, which allows determining the main directions of innovative development, achieving the goals set, rise in indices of innovative activity and intensification of innovation, as well as contributes to economic development and strengthening of competitive position, serves as an impetus to improve innovative activities of machine-building enterprises.

In Section Four, “Methodological approaches to formation of an effective development strategy of the economic mechanism of innovative activity at machine-building enterprises”, following from the analysis of the existing approaches to

assessing the innovative activity efficiency, the methodological approach to development of the economic mechanism of innovative activity was improved on the basis of a complex assessment of the efficiency of industrial enterprises' innovative activity, which was carried out assuming the use of a staged approach, enables analysing production and economic activities and efficiency of innovative activity, clarifying the necessity of applying the economic mechanism of innovative activity. The characteristic feature of this approach lies in executing the sequence of stages to determine the opportunities for the economic mechanism development and need for its development. The use of this approach facilitated activities of machine-building enterprises, promoted planning of enterprises' development in future.

According to the study of the process of modelling innovative development and in order to arrange the production organization, increase labour productivity and innovative technology use, resume work of Marketing Department, take into account financial and innovative development, determine the reached level of production and economic activities, the model of innovative activity of machine-building enterprises (MIAMBE) was developed by applying the economic mechanism. This model is based on observance of the sequence of actions and involves economic and information, innovation and social, organizational and environmental elements; it provides estimation of the financial, economic, technological, innovation and investment, production and marketing criteria. Implementation of the given model at machine-building enterprises enabled us to carry out a thorough analysis of the elements, criteria and indices, improve financial and innovative activities as well as performance of the model constituents and identify the main problems of the activities, future directions of development. It should be noted that MIAMBE was adapted to the functioning conditions of machine-building enterprises, considers the application of the economic mechanism, directions of innovative development.

In Section Five, "Methodological grounds development for assessment of an effective strategy of the economic mechanism formation of machine-building enterprise innovative activity", the scientific and methodological approach was suggested to formation of the development strategy of the economic mechanism of

industrial enterprises' innovative activity based on examination of the level of innovative development and assessment of the innovative activity effectiveness. The system of the development strategy formation of the economic mechanism of innovative activity was developed based on examination of the existing approaches to innovative strategy formation.

The system of the development strategy formation of the economic mechanism of innovative activity was build as a sequence of related actions aimed at the strategy development by considering the reached level of innovative activity, forecasting the effectiveness of each strategy type. In the thesis, by using the system of strategy formation of the economic mechanism of innovative activity development, several types of strategies were developed, namely: innovation; investment; marketing; technology; manufacturing; financial and economic. The major development strategies of the economic mechanism of innovative activity were worked out based on the prevailing needs and established level of innovation development at the enterprise that allows determining the expediency of the strategies adoption, their effectiveness, the expected result. It is proved that the implementation of the created system allows forecasting the effect of each strategy of the economic mechanism of innovative activity based on the use of regression analysis with the view of determining the appropriateness of their use in subsequent periods, identifying strengths and weaknesses of innovative activity, estimating the forecast value of the strategies suggested. The results of the estimations at machine-building enterprises confirmed the expediency of applying the development strategy of the economic mechanism of innovative activity with the aim of enhancing their innovative activities in future.

It was established that for selecting a more effective strategy from the group of suggested strategies, which is consistent with the financial capabilities of the enterprise, obtaining the desired effect, shaping the main directions of innovative activities, the suggested methodological approach should be applied to determine the effectiveness of the development strategy of the economic mechanism of innovative activity. The suggested methodological approach is based on the analysis of the main

elements of innovative activities: 1) assessment of innovative activity; 2) examination of the level of innovative activity efficiency; 3) determination of the innovation availability for the enterprise.

The methodological approach is implemented by performing a complex of sequential stages: collection, analysis, processing of data on the level of innovative development of all activity lines of the enterprise; analysis of financial and economic activities results; determination of the components for the analysis conduction; selection of coefficients for each analysis component which will determine the integrated index; estimation of the integrated index; setting of the limits for the estimated integrated indices and determination of their most appropriate level; testing of the results obtained at machine-building enterprises; determination of the maximum values of the sought parameters and selection of the strategy of the economic mechanism of innovative activity development.

Based on the research conducted, the value of limits regarding the level of innovation activity, innovation performance, provision of enterprise innovation was estimated, the optimal value of the integrated index was calculated, which is within the limits “0.9 – 1”, which enables taking a more effective strategy and indicates a high level of innovation development. It was revealed that application of the methodological approach to determine the effectiveness of the strategy of the economic mechanism of innovative activity development at machine-building enterprises allowed performing principal components analysis, estimating the total level of innovative development, selecting a strategy for the economic mechanism development.

To improve the situation at the enterprise, stabilize its development, arrange production and economic as well as financial activities in the long term, take account of environment factors, achieve the cumulative synergistic effect, the scientific and methodological approach was developed to assessment of synergistic effect from applying the development strategy of the economic mechanism of innovative activity at machine-building enterprises. The basis of the scientific and methodological approach provides for adherence to the principles of consistency and gradualism with

respect to estimation of the financial, economic, innovative, investment, technological, manufacturing, marketing effects in order to improve reliability and accuracy of estimation of the cumulative synergetic effect of applying the development strategy of the economic mechanism of innovative activity.

The use of a scientific methodological approach in enterprises' activity has enabled us to estimate the elements, indices, types of synergistic effects, comprehensive effect size, determine the nature of synergistic effect (positive or negative) and only confirmed the applicability of the approach at machine-building enterprises, as the specifics of their functioning allowed us to conduct a comprehensive assessment of the activities, analyse the correctness of the selection of development strategies of the economic mechanism of innovative activity, achieve the total synergistic effect, introduce actions to enhance all areas of activity, improve the development as a whole.

Keywords: strategy, innovative activity, innovative development, economic mechanism, cumulative effect, management mechanism, development strategy.

LIST OF PUBLICATIONS ON THE THESIS TOPIC

1. Scientific works, covering the main results of the thesis research

1.1. Monographs

1. Cherep, O.H. (2017) *Teoretyko-metodolohichni aspekty rozvytku stratehii formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia: monohrafiia* [Theoretical and methodological aspects of the development strategy of the economic mechanism formation of innovative activity of machine-building enterprises: the monograph]. Ternopil: FOP Palianytsia V. A. (in Ukrainian). (25,17 conventional printed sheets).

2. Cherep, O.H. (2012) *Suchasni problemy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku subiektiv hospodariuvannia, rehioniv i derzhavy ta shliakhy yikh vyrishennia: monohrafiia* [Modern problems of socio-economic development of economic entities, regions and state and the ways of their solution]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University. (in Ukrainian). (13,4 conventional printed sheets).

3. Cherep, O.H. (2014) *Stratehichni napriamky zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky: monohrafiia* [The strategic directions for providing a sustainable economic development: monograph]. Zaporizhzhia: ZNU. (in Ukrainian). (12,8 conventional printed sheets).

4. Cherep, O.H. (2014) *Teoretyko-prykladni aspekty formuvannia finansovoi stratehii rozvytku subiektiv hospodariuvannia, rehioniv ta derzhavy: monohrafiia* [The theoretical and applied aspects of shaping a financial development strategy of economic entities, regions and state: monograph]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University. (in Ukrainian). (12,4 conventional printed sheets).

5. Cherep, O.H. (2014). *Teoretyko-prykladni aspekty formuvannia finansovoi stratehii rozvytku subiektiv hospodariuvannia, rehioniv ta derzhavy: monohrafiia* [The theoretical and applied aspects of shaping a financial development strategy of economic entities, regions and state: monograph]. Zaporizhzhia: ZNU. (in Ukrainian). (12,1 conventional printed sheets).

6. Cherep, O.H. and Kyselov, A.M. (2013) *Stratehichne planuvannia za chasiv finansovoi kryzy* [Strategic planning in times of financial crisis], in Cherep, O.H. (Ed.), *Cotsialno-ekonomichni aspekty upravlinnia finansamy v umovakh rozvytku rynkovykh vidnosyn: monohrafiia* [Socio-economic aspects of financial management in conditions of market relations development: monograph]. Zaporizhzhia: ZNU, pp. 220-230 (0,55 of the conventional printed sheet is personal contribution of the author: 0,35 of the conventional printed sheet covers the research of peculiarities of enterprise strategic planning).

7. Cherep, O.H. (2012) *Metodychni pidkhody do otsinky efektyvnosti realizatsii innovatsiinykh proektiv na pidpriemstvakh mashynobuduvannia Zaporizkoho rehionu* [Methodical approaches to assessment of efficiency of innovative projects implementation at machine-building enterprises of the Zaporizhzhia region], in Cherep, O.H. (Ed.), *Suchasni problemy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku subiektiv hospodariuvannia, rehioniv i derzhavy ta shliakhy yikh vyrishennia: kolektyvna monohrafiia* [Modern problems of socio-economic development of economic entities, regions and state, and their solutions: collective

monograph]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, pp. 230-245 (0,8 of the conventional printed sheet).

8. Cherep, O.H. (2013) Radykalnist biznes-reinzhynirynhu yak innovatsiia zabezpechennia efektyvnoi diialnosti pidpriemstva [Radical business reengineering as the innovation ensuring the enterprise's efficient performance], in Cherep, O.H. (Ed.), *Kreatyvne upravlinnia finansamy: teoriia i praktyka: monohrafiia* [Creative financial management: theory and practice: monograph]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, pp. 90-100 (0,55 of the conventional printed sheet).

9. Cherep, O.H. (2014) Udoskonalennia systemnoho pidkhodu do otsinky konkurentospromozhnosti promyslovoho pidpriemstva [Improvement of the system approach to evaluation of competitiveness of industrial enterprises], in Cherep, O.H. (Ed.), *Formuvannia konkurentospromozhnoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku subiektiv hospodariuvannia, rehioniv ta derzhavy: monohrafiia* [Ensuring a competitive socio-economic development of economic entities, regions and state: monograph]. Zaporizhzhia: ZNU, pp. 153-159 (0,35 of the conventional printed sheet).

10. Cherep, O.H., Voinarenko, M.P., Cherep, A.V. and Oleinikova, L.H. (2010) *Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstv za umov rynku: analiz ta otsinka: monohrafiia* [The enterprise's innovative development in market environment: analysis and evaluation]. Khmelnytskyi: KhNU. (in Ukrainian) (22,2 conventional printed sheets. Personal contribution of the author is 5,55 conventional printed sheets; the process of innovation development and issues of the enterprise's innovative activity were researched).

11. Cherep, O.H., Urusova, Z.P. and Urusov, A.A. (2013) Vprovadzhennia dosvidu rozvynutykh krain shchodo upravlinnia innovatsiinykh proektamy v Ukraini [Adoption of the developed countries' experience in innovative projects management in Ukraine], in Cherep, O.H. (Ed.), *Metodychni pidkhody do upravlinnia proektamy v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv: monohrafiia*. [Methodical approaches to project management in conditions of globalization challenges: monograph]. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, pp. 76-84 (0,45 of the conventional printed sheet).

Personal contribution of the author is 0,20 of the conventional printed sheet; the mechanism of innovative projects implementation at enterprises was investigated).

12. Cherep, O.H., Cherep, A.V., Lepokhin, O.V. and Lepokhina-Taberko, I.O. (2010) *Restrukturyzatsiia systemy upravlinnia promyslovykh pidpriemstv: monohrafiia*. [The management system restructuring of industrial enterprises: monograph]. Zaporizhzhia: CPU. (in Ukrainian) (19,75 conventional printed sheets. *Personal contribution of the author is 4,93 conventional printed sheets; the system of industrial enterprises management was proposed).*

13. Cherep, O.H., Cherep, A.V., Oleinikova, L.H. and Tkachenko, O.V. (2009) *Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemstv na osnovi reinzhynirynhu: monohrafiia* [Management of enterprises' innovative development on the basis of re-engineering: monograph]. Zaporizhzhia: ZNU. (in Ukrainian) (18,5 conventional printed sheets. *Personal contribution of the author is 4,63 conventional printed sheets; propositions with regard to improvement of innovative development of industrial enterprises were given).*

1.2. Articles in scientific professional publications of Ukraine, in publications included in the international scientometric databases and scientific journals of foreign countries

14. Cherep, O.H. and Holovanova, M.V., (2011) *Vplyv lohistychnoho pidkhodu na upravlinnia efektyvnistiu diialnosti pidpriemstva – subiekta ZED* [The impact of the logistic approach on managing the performance efficiency of the enterprise, which is the entity of foreign economic activity]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Zaporizhzhia National University. Economic sciences], No. 1(9), pp. 74-78. (0,55 of the conventional printed sheet. *Personal contribution of the author is 0,45 of the conventional printed sheet; the specific features of managing the performance of the enterprise were analysed).*

15. Cherep, O.H. and Sytenko, Ye.V., (2011) *Innovatsiina skladova intelektualnoi vlasnosti*. [Innovative component of intellectual property]. *Naukovi*

pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii [Scientific works of the National University of Food Technology], No. 40, pp. 300-305. (0,3 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,2 of the conventional printed sheet; the innovative component of the enterprise's development was formed).

16. Cherep, O.H. and Stremydlo, O.Yu., (2011) Rol biudzhetu ta protsesu biudzhetuвання v upravlinni pidpriemstvom [The role of budget and budgeting process in enterprise management]. *Biuletен Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu* [Messenger of the International Nobel Economic Forum], No.1 (4), pp. 445-451. (0,37 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,27 of the conventional printed sheet; the algorithm of operational activity budgeting was developed).

17. Cherep, O.H. (2012) Metodychni pidkhody do upravlinnia rozvytkom konkurentospromozhnistiu promyslovoho pidpriemstva [Methodical approaches to management of industrial enterprise competitiveness]. *Kultura narodov Prychernomoria* [The culture of the peoples of the Black Sea coast], [online], No. 244, pp. 160-163. Available at: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/91117>> (accessed 30 December 2012) (0,2 of the conventional printed sheet).

18. Cherep, O.H. (2013) Doslidzhennia investytsiinoi diialnosti i rozvytku promyslovykh pidpriemstv Zaporizkoi oblasti [Research of investment activities and development of industrial enterprises in the Zaporizhzhia oblast]. *Problemy razvitija vneshnejekonomicheskikh svjazej i privlechenija inostrannyh investicij: regional'nyj aspekt: sbornik nauchnyh trudov* [Problems of development of foreign economic relations and attraction of foreign investments: regional aspect: collection of scientific works], vol. 2, pp. 314-316 (0,3 of the conventional printed sheet).

19. Cherep, O.H. and Torhashov, P.V. (2013) Kontseptualni osnovy innovatsii ta innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv [Conceptual foundations of innovations and innovation activities of enterprises]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini* [Formation of market relations in Ukraine], No.10 (149), pp. 77-80 (0,4 of the

conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,3 of the conventional printed sheet; key functions of the Ukrainian innovation system were developed).

20. Cherep, O.H. (2013) Chynnyky efektyvnosti investytsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv Zaporizkoi oblasti [Efficiency factors of investment activity of industrial enterprises in the Zaporizhzhia oblast]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Collection of scientific works of Tavria State Agrotechnological University. Economic sciences], No. 1(21), pp. 314-319 (0,3 of the conventional printed sheet).

21. Cherep, O.H. and Dolynska, A.A., (2014) Teoretychni aspekty kontrolinhu v systemi upravlinnia diialnistiu pidpriemstva [Theoretical aspects of controlling in the management system of the enterprise]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Zaporizhzhia National University. Economic sciences], No. 4(24), pp. 53-60. (0,8 of the conventional printed sheet; the theoretical approaches to the definition of controlling were investigated).

22. Cherep, O.H. and Babmindra, D.I., (2015) Umovy ta skladovi efektyvnoho vprovadzhennia kerovanosti innovatsiinoho lohistychnoho protsesu promyslovykh pidpriemstv [Conditions and components of effective introduction of handling the innovative and logistics process at industrial enterprises]. *Industrialnyi vektor ekonomichnoho rozvytku* [Industrial vector of economic development], vol. 8(2), pp. 148-156. (0,45 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,35 of the conventional printed sheet; the elements of the logistics innovation process at industrial enterprises were analysed).

23. Cherep, O.H. and Korniev, A.M., (2016) Marketynhova kontseptsiiia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv mashynobuduvannia [The marketing concept of innovative development of machine-building enterprises]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo* [The state and regions. Series: Economics and entrepreneurship], No. 4-5(91-92), pp. 55-59. (0,56 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,46 of the conventional printed sheet; the

algorithm of innovative development of engineering enterprises with application of the marketing concept was suggested).

24. Cherep, O.H. and Korniev, A.M., (2016) Innovatsiini metody upravlinnia pidpriemstvom mashynobuduvannia [Innovative methods of machine-building enterprise management]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo* [The state and regions. Series: Economics and entrepreneurship], No. 6(93), pp. 108-112 (*0,53 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,37 of the conventional printed sheet; the methods of innovation management were analysed*).

25. Cherep, O.H. and Lunina, K.A., (2017) Neobkhdnist kadrovoho zabezpechennia pry rozrobtsi korporatyvnoi stratehii pidpriemstva [The need of human resource provision in development of the enterprise's corporate strategy]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. [Bulletin of the Zaporizhzhia National University. Economic sciences], No. 3(35), pp. 67-75. (*0,95 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,67 of the conventional printed sheet; a corporate strategy for engineering enterprise was developed*).

26. *Cherep, O.H. (2011) Vybir stratehichnykh napriamkiv investytsiinoi diialnosti pidpriemstv [Selection of strategic directions of enterprises' investment activity]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky* [Financial and credit activity: problems of theory and practice], vol. 2, no. 11, pp. 96-102. (*0,73 of the conventional printed sheet*) (**International representation and journal index: Web of Science, EBSCO (USA), Ulrich's Periodicals Directory (USA), Index Copernicus (Poland), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), Google Scholar (USA), ResearchBib (Japan), INFOBASE INDEX (India), Universal Impact Factor (Australia), Russian Index of Scientific Citation (RISC)**).

27. *Cherep, O.H. (2011) Formuvannia investytsiinoi polityky z metoiu zabezpechennia konkurentospromozhnosti ekonomiky derzhavy [Shaping of the investment policy for ensuring competitiveness of the state's economy]. *Visnyk*

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

Khmelnyskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky [Bulletin of the Khmelnytsk National University. Economic Sciences], No. 6, Vol. 4, pp. 311-316. (0,35 of the conventional printed sheet). (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland), Google Scholar (USA)*).

28. *Cherep, O.H. and Soloviova, L.O., (2011) Innovatsii v osviti ta ekonomitsi [Innovations in education and economy]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis], Vol. 1(19), pp. 346-348 (0,65 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,45 of the conventional printed sheet; the process of innovation adoption at enterprises was analysed) (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland), Google Scholar (USA), DOAJ*).

29. *Cherep, O.H. (2012) Krytychnyi ohliad metodychnykh pidkhodiv do otsinky efektyvnosti innovatsiinykh proektiv [A critical review of methodological approaches to assessment of innovative projects' efficiency]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti* [Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property], issue 2, vol. 1, pp. 95-102. (0,47 of the conventional printed sheet) (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland), WorldCat*).

30. *Cherep, O.H. (2012) Priorytetni stratehichni napriamky innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv Zaporizkoi oblasti [Priority strategic directions of innovative activity of industrial enterprises in Zaporizhzhia oblast]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis], Vol. 3 (24), pp. 519-521 (0,65 of the conventional printed sheet) (**International representation and journal index:** *Index Copernicus (Poland), Google Scholar (USA), DOAJ*).

31. *Cherep, O.H. and Poliakova, A.A., (2013) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini [The current state and prospects of development of entrepreneurship in Ukraine]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta*

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

praktyky [Financial and credit activity: problems of theory and practice], No. 14, vol. 1, pp. 84-89 (0,63 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,51 of the conventional printed sheet; the efficiency of financial and innovation activities of enterprises was investigated) (**International representation and journal index:** Web of Science, EBSCO (USA), Ulrich's Periodicals Directory (USA), Index Copernicus (Poland), CiteFactor Academic Scientific Journals (USA), Google Scholar (USA), ResearchBib (Japan), INFOBASE INDEX (India), Universal Impact Factor (Australia), Russian Index of Scientific Citation (RISC)).

32. *Cherep, O.H. and Stepanenko, O.V., (2013) Kontseptsiiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu mashynobudivnykh pidpriemstv [The concept of economic security management of machine-building enterprises]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable development of economy], No.4 (21), pp. 107-110. (0,47 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,34 of the conventional printed sheet; the level of economic and innovative security at engineering enterprises was studied) (**International representation and journal index:** Index Copernicus (Poland)).

33. *Cherep, O.H. and Sheshina, M.V., (2013) Biudzhetuvannia yak element pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia diialnistiu pidpriemstva [Budgeting as an element of improving efficiency of the enterprise's activity management]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Zhytomyr State Technological University], Issue 2(64), pp. 309-312. (0,45 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,35 of the conventional printed sheet; the mechanism for improvement of the system of financial resources management when implementing budgeting was developed). (**International representation and journal index:** Index Copernicus (Poland), DOAJ, Google Scholar (USA), ResearchBib (Japan)).

34. *Cherep, O.H. (2013) Faktory, shcho vplyvaiut na zminy v strukturi konkurentnykh syl promyslovykh pidpriemstv pry formuvanni konkurentnykh stratehii [Factors influencing the changes in the structure of industrial enterprises'

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

competitiveness in shaping competitive strategies]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti* [Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property], issue 2, vol. 1, pp. 315-318 (0,41 of the conventional printed sheet) (**International representation and journal index: Index Copernicus (Poland), WorldCat**).

35. *Cherep, O.H. and Korniev, A.M., (2016) Konkurentospromozhnist produktsii pidpriemstv mashynobuduvannia v period yevrointehratsii Ukrainy v Yevropeyskyi Soiuz [Competitiveness of machine-building enterprises within the period of European integration of Ukraine into the European Union]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Azov State Technical University. Series: Economic sciences], issue 31, vol. 1, pp. 46-53. (0,83 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,71 of the conventional printed sheet; the level of product competitiveness of engineering enterprises and prospects of their development were investigated) (**International representation and journal index: Index Copernicus (Poland), Scientific Indexing Services (USA), Cosmos Foundation (Germany), Scientific & Scholarly Journals iiiFactor (London, UK), WorldCat**).

36. Cherep, O.G. (2012) Formation of innovative strategy being the prerequisite of the effective development of an enterprise. *Analysis. Challenges. Perspectives analyzy. Wyzwania. Perspektywy*. Wyzwania. perspektywy. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Militaria GEORG, Zilina, No. 1, pp. 139-161. (0,32 of the conventional printed sheet).

37. Cherep, O.G. (2012) Improvement of methods of inventory management at machine-building enterprises. In: Jana Pyki, red. *Nowoczesnosc przemyslu I uslug – nowe wyzwania: praca zbirowa*. Katowice: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, pp. 228-238. (0,55 of the conventional printed sheet).

38. Cherep, A.G. (2013) Faktory formirovaniia strategii razvitija predpriiatij mashinostroeniia Zaporozhskoj oblasti [Factors of formation of development strategy of machine-building enterprises of the Zaporozhye oblast]. *Gumanitarnye i social'no-*

* The journal is simultaneously included to the list of professional scientific publications of Ukraine

jekonomicheskie nauki [Humanitarian and socio-economic sciences], No. 4, pp. 129-134. (0,61 of the conventional printed sheet).

39. Cherep, A.G. and Sejsebaeva, N.G., (2013) Formirovanie, vybor i oценка innovacionnyh strategij razvitija predpriyatij [Formation, selection and evaluation of innovative strategies of enterprises' development]. *Sovremennyj nauchnyj vestnik: nauchno-teoreticheskij i prakticheskij zhurnal. Serija: Jekonomicheskie nauki* [Modern Scientific Bulletin: scientific theory and practice journal. Series: Economic sciences], No. 35(174), pp. 87-92. (0,68 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,46 of the conventional printed sheet; the innovative strategy of development of mechanical engineering enterprises was worked out).

40. Cherep, A.G. (2013) Formirovanie strategicheskikh orientirov razvitija predpriyatij mashinostroenija Zaporozhskoj oblasti [Formation of strategic directions of machine-building enterprises development in the Zaporozhye oblast]. *Jekonomika i politika. Serija: Jekonomicheskie nauki* [Economy and Politics. Series: Economic sciences], No. 5(102), pp. 36-42. (0,35 of the conventional printed sheet).

41. Cherep A.G. (2013) Methodological approach to determination of innovations efficiency at industrial enterprises. *Sovremennye issledovanija social'nyh problem* [Modern research of social problems], [online] No. 7(27). Available at: <<http://journal-s.org/index.php/sisp/article/view/7201355>> (accessed 30 August 2013). (0,28 of the conventional printed sheet).

42. Cherep A.G. (2013) Contemporary state and prospects of industrial enterprises development in Ukraine. *World financial markets in time of Euro Debt crisis. Wyzwania. perspektywy*. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, No. 2, pp. 167-175. (0,45 of the conventional printed sheet).

43. Cherep, O.H. (2015) Kryterialna funktsiia rozvytku stratehii formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia [The criterion function of strategy development of economic mechanism formation of innovative activity of machine-building enterprises].

Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky, Vol. 3, No 3, pp. 43-45. (0,36 of the conventional printed sheet).

44. Cherep, O.H. and Babmindra, D.I., (2016) *Stratehichni perspektyvy pidpriemstv mashynobuduvannia Zaporizkoi oblasti na zasadakh innovatsiinoho rozvytku* [Strategic prospects of machine-building enterprises of the Zaporizhzhia oblast on the basis of innovative development]. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Vol. 3, No 3, pp. 6-10. (0,53 of the conventional printed sheet. *Personal contribution of the author is 0,34 of the conventional printed sheet; the prospects of innovative development of machine-building enterprises and the expediency of innovative activity implementation strategy were investigated*).

45. Cherep, A.G. (2017) *Razrabotka jeffektivnoj kachestvennoj modeli razvitija predpriyatij Ukrainy* [Development of an effective quality model of enterprises' development in Ukraine]. *Potrebitel'skaja kooperacija* [Consumer cooperation], No. 2(57), pp. 67-71. (0,55 of the conventional printed sheet).

46. Cherep, A.G. (2017) *Sovershenstvovanie podhodov i instrumentov antikrizisnogo upravlenija predpriyatij mashinostroenija c cel'ju obespechenija ih konkurentosposobnosti* [Improvement of the approaches and instruments of crisis management of machine-building enterprises in order to ensure their competitiveness]. *Sbornik statej mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii "Politiko-pravovye, mezhdunarodnye i social'no-jekonomicheskie aspekty razvitija suverennogo gosudarstva: analiz, problemy i priority"* [Collection of articles of the International Scientific and Practical Conference "The legal and political, international and socio-economic aspects of the sovereign state development: analysis, problems and priorities"], Almaty: JSC "Narkhoz University", No. 3, pp. 116-123. (0,47 of the conventional printed sheet).

2. The published researches of validation nature

47. Cherep, O.H. (2008) *"Reinzhynerinh u zabezpechenni staloho rozvytku Ukrainy"* [Re-engineering in sustainable development of Ukraine] *Stratehiia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy* [Strategy of Sustainable Development of

Ukraine, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 20 May 2008*], Kyiv: CSPF of Ukraine of NAS of Ukraine. (0,12 of the conventional printed sheet).

48. Cherep, O.H. (2012) “Systemnyi pidkhid do otsinky efektyvnosti realizatsii innovatsiinykh proektiv” [A system approach to assessment of the implementation effectiveness of innovative projects]. *Ekonomichni problemy modernizatsii ta innovatsiinoho rozvytku promyslovosti* [Economic Problems of Industry Modernization and Innovative Development, *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Dnipropetrovsk, Ukraine, 7-8 November 2012*], Dnipropetrovsk: A. Nobel Dnipropetrovsk University. (0,25 of the conventional printed sheet).

49. Cherep, O.H. (2012) ‘Systemnyi pidkhid do otsinky innovatsiinykh proektiv’ [A system approach to the innovative projects assessment]. *Teoriia i praktyka zabezpechennia efektyvnoho rozvytku subiektiv rynku* [Theory and Practice of Ensuring Effective Development of Market Entities, *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet-Conference, Poltava, Ukraine, 20 November 2012*]. Poltava: Intergrafica (0,20 of the conventional printed sheet).

50. Cherep, O.H. (2012) “Neobkhdnist zdiisnennia biudzhetuвання v protsesi upravlinnia pidpriemstvom” [The need for budgeting in enterprise management]. *Upravlinnia suchasnym pidpriemstvom* [Modern Enterprise Management, *Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 22-23 March 2012*]. Kyiv: NUFT. (0,14 of the conventional printed sheet).

51. Cherep, O.H. (2012) “Stratehichni napriamy rozvytku pidpriemstv mashynobuduvannia Zaporizkoho rehionu” [Strategic directions of machine-building enterprises development in the Zaporizhzhia region]. *Suchasna nauka: efektyvni ta perspektyvni rozrobky* [Modern science: effective and prospective developments, *Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Simferopol, Ukraine, 22-23 November 2012*]. Simferopol: ARIAL. (0,15 of the conventional printed sheet).

52. Cherep, O.H. (2012) “Doslidzhennia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv Zaporizkoho rehionu” [Study of innovative development of enterprises of the

Zaporizhzhia region]. *Problemy ustojchivosti dejatel'nosti predpriyatij Ukrainy* [Problems of Sustainability of Enterprises in Ukraine, *Proceedings of the 14th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Simferopol, Ukraine, 7-8 July 2012*]. Simferopol: ARIAL. (0,13 of the conventional printed sheet).

53. Cherep, O.H. (2012) “Sistemnaja modernizacija kak strategicheskij orientir razvitija predpriyatij mashinostroenija Zaporozhskoj oblasti” [System modernization as a strategic guideline for development of machine-building enterprises of the Zaporizhzhia oblast], *European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches, International Scientific and Practical conference, Stuttgart, Germany, 18-19 December 2012*, Stuttgart: Premier, Vol. 2. (0,20 of the conventional printed sheet).

54. Cherep, O.H. (2013) “Systema upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemstva” [The system of management of enterprise innovative development]. *Zymovi chytannia, prysviacheni vydatnym vchenym v haluzi bukhhalterskoho obliku i kontroliu* [Winter readings dedicated to recognised scientists in accounting and control, *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Internet Conference, Zhytomyr, Ukraine, 22-23 February 2013*], Zhitomir: GGTO (0,11 of the conventional printed sheet).

55. Cherep, O.H. (2013) “Problema vyznachennia ekonomichnoho efektu ta vybir naibilsh optymalnykh variantiv realizatsii innovatsii na promyslovykh pidpriemstvakh” [The problem of determining the economic effect and selection of the most efficient options for innovation implementation at industrial enterprises]. *Problemy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv v umovakh rynkovoho seredovyshcha* [Problems of Enterprise Competitiveness Improvement in Market Environment, *Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Dnipropetrovsk, Ukraine, 20 March 2013*]. Dnipropetrovsk: A. Nobel Dnipropetrovsk University. (0,15 of the conventional printed sheet).

56. Cherep, O.H. (2013) “Zabezpechennia vyrobnytstva konkurentospromozhnoi produktsii pidpriemstv mashynobuduvannia” [Ensuring the production of competitive goods of machine-building enterprises]. *Menedzhment u XXI storichchi: metodolohiia i praktyka* [Management in the 21st century:

methodology and practice, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Poltava, Ukraine, 16-17 May 2013*]. Poltava: R. V. Shevchenko. (0,17 of the conventional printed sheet).

57. Cherep, O.H. and Torhashov, P.V, (2013) “Henezys sutnosti poniattia ‘Innovatsiia’” [The genesis of the notion of innovation]. *Nauka: teorias praktyka – 2013* [Science: Theory and Practice, *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, Przemysl, Poland, 07-15 August 2013*], Przemysl: Nauka and studia, Vol. 3: Ekonomiczne Paik. (0,2 of the conventional printed sheet. The author's contribution is 0,15 of the conventional printed sheet; the approaches of scientists to definition of innovation were examined).

58. Cherep, O.H. and Torhashov, P.V, (2013) “Kliuchovi funktsii ukrainskoi innovatsiinoi systemy” [Key functions of the Ukrainian innovation system]. *Динамиката на съвременната наука-2013* [Dynamics of the modern Science – 2013, *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, Sofia, Bulgaria, 17-25 July 2013*], Sofia: Бял ГРАД-БГ LTD, Vol. 4: Economics. (0,14 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,1 of the conventional printed sheet; the functions of the innovation system were studied).

59. Cherep, O.H. and Torhashov, P.V, (2013) “Problemni pytannia vyznachennia sutnosti innovatsiina diialnist pidpriemstv” [Problematic issues of determination of essence of enterprises’ innovative activity]. *Aplikovane vedecke novinky-2013*, [The News of Applied Science, *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, Prague, Czech Republic, 27-05 July-August 2013*], Prague: Education and Science, Vol. 3: Economics. (0,15 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,1 of the conventional printed sheet; the approaches to the interpretation of the concept of innovative activity were analysed).

60. Cherep, O.H. and Torhashov, P.V, (2013) “Kontseptualni pidkhody do formuvannia natsionalnoi innovatsiinoi systemy” [Conceptual approaches to the formation of the national innovation system]. *Новини на научния прогрес – 2013* [News of Progress in Science – 2013, *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, Sofia, Bulgaria, 17-25 August 2013*], Sofia: Бял ГРАД-БГ

LTD, Vol. 2: Economics. (0,14 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,09 of the conventional printed sheet; the approaches to shaping the innovation system were investigated).

61. Cherep, O.H. (2013) “Suchasni problemy stratehichnoho strukturno-innovatsiinoho onovlennia vyrobnytstva pidpriemstv Zaporizkoho rehionu” [Modern problems of strategic structural and innovative renewal of production at enterprises of the Zaporizhzhia region]. *Finansova stratehiia ekonomichnoho rozvytku* [Financial Strategy of Economic Development, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Poltava, Ukraine, 1-6 October, 2013*], Poltava: PUET. (0,25 of the conventional printed sheet).

62. Cherep, O.H. (2013) “Suchasnyi stan rozvytku pidpriemstv mashynobuduvannia Zaporizkoho rehionu” [The current state of development of machine-building enterprises of the Zaporizhzhia region]. *Sotsyolohyia noosfernoho rehyona. Zaporozhe y Zaporozhskaia oblast na puty k noosfernoi tsyvylyzatsyy* [Sociology of Noospheric Region. Zaporizhzhia and Zaporizhzhia region on the path to noospheric civilization, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Zaporizhzhia, Ukraine, 23-25 November 2013*], Moscow-Zaporizhzhia: Zaporizhzhia Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education. (0,35 of the conventional printed sheet).

63. Cherep, O.H. (2013) “Metodolohichni zasady do otsinky efektyvnoi konkurentospromozhnosti yak indykator investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva” [Methodological approaches to assessing competitiveness as an indicator of enterprise investment attractiveness], *"JSC Zaporozhstal", Proceedings of the 40th International Scientific and Technical Conference, Zaporizhzhia, Ukraine, 5-6 December 2013*, Zaporozhye: Zaporozhstal. (0,15 of the conventional printed sheet).

64. Cherep, O.H. (2014) “Propozytsii shchodo planiv stratehichnoho rozvytku pidpriemstv Zaporizkii oblasti” [Propositions for strategic development plans of enterprises' development in Zaporizhzhia oblast]. *Pryrodokorystuvannia i stalyyi rozvytok: ekonomika, ekolohiia, upravlinnia* [Environmental management and sustainable development: economy, ecology and management, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Irpin, Ukraine, 10-11 April 2014*],.

Irpin: National University of State Tax Service of Ukraine. (0,15 of the conventional printed sheet).

65. Cherep, O.H. (2014) “Udoskonalennia stratehii innovatsiinoho rozvytku pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia” [Improvement of the strategy of innovative development for increasing efficiency of machine-building enterprises’ activities] *Ключеві въпроси в съвременна та наука – 2014* [Key Issues of the Present Times and Science, *Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference, Sofia, Bulgaria, 17-25 April 2014*], Sofia: БЯЛ ГРАД-БГ LTD, Vol. 7: Economics. (0,15 of the conventional printed sheet).

66. Cherep, O.H. (2014) “Faktohy, yaki halmuiut rozvytok vitchyznianskykh pidpriemstv v suchasnykh umovakh hospodariuvannia” [The factors hindering the development of domestic enterprises in modern management conditions]. *Tekhnolohii ta metody pidnesennia ekonomiky Ukrainy* [Technology and Methods of Recovery of Ukraine’s Economy, *Proceedings of the All-Ukrainian Readings with international participation on the occasion of the 50th anniversary of the Department of Economics of NUS, Mykolaiv, Ukraine, 29-30 May 2014*], Mykolaiv: NUS. (0,12 of the conventional printed sheet).

67. Cherep, O.H. (2014) “Ekonomichna efektyvnist realizatsii innovatsiinoho proektu pidpriemstva” [Economic efficiency of innovative projects implementation at the enterprise]. *Vyklyky ta perspektyvy rozvytku novoi ekonomiky na svitovomu, derzhavnomu ta rehionalnomu rivniakh* [Challenges and Prospects for New economy on World, State and Regional Levels, *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference, Zaporizhzhia, Ukraine, 23-24 October 2014*], Zaporizhzhia: ZNU (0,2 of the conventional printed sheet).

68. Cherep, O.H. (2014) “Osnovni parametry konkurentospromozhnosti produktsii” [The main parameters of product competitiveness]. *Teoriia i praktyka zabezpechennia efektyvnoho rozvytku subiektiv rynku* [Theory and Practice of Effective Development of Market Entities, *Proceedings of the 3d International*

Scientific and Practical Internet Conference, Poltava, Ukraine, 28 November 2014], Poltava: PUET (0,15 of the conventional printed sheet).

69. Cherep, O.H. (2015) “Uzahalneni kryterii tekhnolohichnoho rivnia vyrobnytstva pidpryiemstv mashynobuduvannia” [Generalized criteria of the technological level of machine-building enterprises’ production]. [online]. *Problemy ta perspektyvy rozvytku natsionalnoi ekonomiky* [Problems and Prospects of National Economy Development, *Proceedings of the 13th All-Ukrainian Scientific and Practical Online Conference of Young Scientists and Students, Ostroh, Ukraine, 04 March 2015*], Ostroh: Ostroh Academy. Available at: <http://ecconf.oa.edu.ua/>. (0,14 of the conventional printed sheet).

70. Cherep, O.H. and Ftoian, H., (2015) “Tendentsii rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Zaporizkomu rehioni” [Tendencies of innovative activity development in the Zaporizhzhia region]. *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom rehioniv ta derzhavy* [Management of Socio-economic Development of Regions and State, *Proceedings of the 9th International Conference of Students and Young Scientists, Zaporizhzhia, Ukraine, 16 April 2015*], Zaporizhzhia: ZNU. (0,15 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,1 of the conventional printed sheet; the analysis of the main directions of innovative activity development at engineering enterprises was conducted).

71. Cherep, O.H. (2014) “Klasyfikatsiia pokaznykiv tekhnichnoho rivnia novoi tekhniky i tekhnolohii pidpryiemstv” [Classification of technical level indicators of new equipment and technology at enterprises]. *Perspektyvy rozvytku natsionalnoi ekonomiky v umovakh posylennia hlobalizatsiinykh protsesiv* [Prospects for National Economy Development in the Conditions of Globalization Processes Strengthening, *Proceedings of the Scientific and Practical Conference, Lviv, Ukraine, 15 May 2015*], Lviv: Ivan Franko Lviv National University. (0,15 of the conventional printed sheet).

72. Cherep, O.H. (2015) “Metody obgruntuvannia efektyvnykh napriamiv innovatsiinoi diialnosti pidpryiemstv mashynobuduvannia” [Methods of substantiation of effective directions of machine-building enterprises’ innovative activity]. *Informatsiini tekhnolohii: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorovia*

[Information technology: science, technique, technology, education, health, *Proceedings of the 23d International Scientific and Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, 20-22 May 2015*], Kharkiv: NTU “KPI”, Vol. 3. (0,05 of the conventional printed sheet).

73. Cherep, O.H. (2015) “Problemy razvitii strategii formirovaniia jekonomicheskogo mehanizma innovacionnoj dejatel'nosti predpriiatij mashinostroeniia” [Problems of strategy development of the economic mechanism formation of machine-building enterprises’ innovative activity] Problems and Perspectives in European Education Development, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*. Prague, Czech Republic, 21-26 November 2015. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement (0,15 of the conventional printed sheet).

74. Cherep, O.H. and Babmindra, D.I., (2016) “Formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia z urakhuvanniam yikh suchasnoho stanu” [Formation of the economic mechanism of innovative activity of machine-building enterprises based on their current state]. *Finansy v umovakh modernizatsii rehionalnoi ekonomiky* [Finance in the context of Regional Economy Modernization, *Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 23 April 2016*], Kyiv: Academy of Municipal Management (0,15 of the conventional printed sheet. Personal contribution of the author is 0,1 of the conventional printed sheet; the economic mechanism of innovative activity at machine-building enterprises was formed).

75. Cherep, O.H. (2016) “Perspektyvy rozvytku vitchyznianskykh pidpriemstv na zasadakh efektyvnoi innovatsiinoi diialnosti” [Prospects of development of domestic enterprises on the basis of effective innovation]. *Lohistychnyi menedzhment: problemy ta perspektyvy* [Logistics management: problems and prospects, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Uman, Ukraine, 17-18 November 2016*], Uman: Vizavi. (0,12 of the conventional printed sheet).

76. Cherep, O.H. (2016) “Protses rozvytku stratehii formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia” [The process of strategy development of the economic mechanism formation of machine-building enterprises’ innovative activity]. Problems and Perspectives in European Education Development, *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*. Prague, Czech Republic, 20-27 November 2016. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement (0,12 of the conventional printed sheet).

3. Other publications that complement coverage of the thesis results

77. Cherep, O.H. (2009) *Orhanizatsiia i upravlinnia novovvedenniamy: metodychni vkazivky do samostiinoho vyvchennia dystsypliny* [Organization and management of innovations: methodological instructions for independent study]. Zaporizhzhia: ZNU, 102 p. (5,1 conventional printed sheets).

78. Cherep, O.H. and Cherep, A.V., (2011) *Innovatsiinyi menedzhment: navchalnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv napriamu pidhotovky “Ekonomika ta pidpriemnytstvo”* [Innovation management: textbook for independent students’ work in specialty “Economics and entrepreneurship”]. Zaporizhzhia: ZNU, 88 p. (4,4 conventional printed sheets. *Personal contribution of the author is 2,2 conventional printed sheets; the method was suggested to determine the implementation effectiveness of development strategy for the economic mechanism of enterprises’ innovative activity*).

79. Cherep, A.H., Cherep, A.V., Andyrzhanova, H.A. and Suleimanov, A.F. (2017) *Ynvestyrovanye: uchebnyk* [Investment: textbook]. Almaty: Kazakh Academy of Labour and Social Relations, 316 p. (15,8 conventional printed sheets. *Personal contribution of the author is 3,95 conventional printed sheets: the innovative and investment activities of machine-building enterprises were investigated, the strategic directions of their development were formed*).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	56
ВСТУП.....	57
РОЗДІЛ 1 Дослідження передумов формування стратегії інноваційної діяльності підприємств: сутність, характеристика, розвиток	71
1.1. Теоретичні засади визначення сутності стратегії інноваційної діяльності підприємств.....	71
1.2. Сутнісні характеристики економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств.....	96
1.3. Характеристика особливостей розвитку стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств.....	126
Висновки до розділу 1.....	147
РОЗДІЛ 2 Теоретико-методологічні засади дослідження економічного механізму інноваційної діяльності підприємств.....	151
2.1. Концептуалізація економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств.....	151
2.2. Формування економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств.....	174
2.3. Систематизація рівнів розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств.....	200
Висновки до розділу 2.....	225
РОЗДІЛ 3 Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності та оцінювання розвитку підприємств машинобудування	229
3.1. Існуючі вектори розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.....	229
3.2. Проблемні питання розвитку стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.....	253
3.3. Обґрунтування доцільності формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.....	274

Висновки до розділу 3.....	297
РОЗДІЛ 4 Трансформаційно-адаптивні підходи до побудови ефективної стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування	301
4.1. Методичні інструментарії оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування	301
4.2. Визначення параметрів моделі інноваційної діяльності підприємств машинобудування	322
4.3. Прикладні аспекти оцінки розвитку стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.....	351
Висновки до розділу 4.....	373
РОЗДІЛ 5 Методологічні засади оцінки ефективної стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування	377
5.1. Обґрунтування системи формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.....	377
5.2. Управління економічним механізмом реалізації інноваційної діяльності підприємств машинобудування	405
5.3. Методика комплексної оцінки економічної ефективності реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств машинобудування.....	425
Висновки до розділу 5.....	457
ВИСНОВКИ.....	461
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	468
ДОДАТКИ.....	546

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МУСІДП – механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства

СІДП – стратегія інноваційної діяльності підприємства

ІД – інноваційна діяльність

ІДП – інноваційна діяльність підприємства

СІДПП – стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства

ЕМ – економічний механізм

ЕМІД – економічний механізм інноваційної діяльності

НДР – науково-дослідні роботи

МІДПМ – моделі інноваційної діяльності підприємств машинобудування

ЕМІД – економічний механізм інноваційної діяльності

СРЕМІД – стратегія розвитку економічного механізму інноваційної діяльності

ВСТУП

Актуальність теми. Високий рівень мінливості зовнішнього середовища функціонування підприємств машинобудування, а також змінність дії факторів внутрішнього середовища обумовлюють підвищення негативної дії даних факторів, що призводить до сповільнення розвитку фінансово-господарської діяльності та, як наслідок, гальмування інвестиційної, інноваційної діяльності (ІД) підприємств, що впливає на процес ведення бізнесу. На розвиток інноваційної діяльності підприємств машинобудування впливають: зниження темпів фінансування інноваційної сфери державою; неефективний механізм кредитування інноваційної діяльності; застаріла науково-технічна база; переважання застарілого обладнання; нестача інвестиційних ресурсів; сповільнення реалізації інноваційних проектів; несприятлива політична обстановка; складність системи оподаткування тощо.

Налагодження інноваційного розвитку дозволить підприємствам подолати негативний вплив чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, вийти з кризового стану. При цьому успішність інноваційної діяльності підприємств визначається типом обраної стратегії розвитку і вона є єдиним варіантом покращення їх діяльності, функціонування всіх сфер з метою досягнення бажаного результату, впровадження інновацій. У зв'язку з цим вагоме значення має процес розробки, впровадження стратегії економічного механізму інноваційної діяльності (СЕМІД), що спрямована на формування економічного механізму (ЕМ), покращення інноваційного розвитку, інноваційного потенціалу.

Застосування в діяльності підприємств машинобудування стратегії економічного механізму інноваційної діяльності дозволить вирішити питання визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, розвитку власного бізнесу; впровадити сучасні методи, способи розвитку ІД; спрогнозувати результати від впровадження стратегії.

Питання активізації інноваційної діяльності, розробки стратегій інноваційного розвитку, використання організаційно-економічного механізму доволі широко розглянуто у наукових працях. Значний внесок у дослідження стратегії інноваційної діяльності здійснили такі науковці: Е. Андрєєва, Б. Андрушків, Д. Бабміндра, М. Белопольський, Г. Возняк, А. Гриньов, І. Грозний, І. Гуцал, О. Іващенко, Н. Кирич, О. Ковтун, А. Кузнєцова, Т. Куценко, В. Лазонік, А. Нечаєв, С. Онишко, О. Панухник, Т. Пожуєва, А. Соколов, Г. Тарасюк. Питання формування економічного механізму, як основи інноваційного розвитку відображено у працях: І. Босак, О. Брижак, О. Галич, Л. Дончак, Й. Завадського, О. Зборовської, Г. Ільницької, І. Лукінова, А. Мельничук, Т. Мостенської, М. Саєнко, О. Сватюк, А. Семенова, С. Тульчинської.

Поряд з цим, залишається мало дослідженим питання розробки та впровадження стратегії ІД на засадах використання ЕМ підприємствами машинобудування. Ускладнює процес вибору стратегії, яка б враховувала специфіку функціонування підприємств, відсутність класифікації стратегій ІД, науково-методичних положень щодо її розвитку та трактування дефініцій «стратегія інноваційної діяльності підприємства», «управління стратегією інноваційної діяльності підприємства». Існує потреба в удосконаленні класифікації факторів впливу на розвиток ЕМІД промислового підприємства, розробці економічного механізму ІД, доповненні принципів економічного механізму. В проаналізованих працях залишаються невирішеними питання формування стратегії розвитку економічного механізму ІД, науково-методичного підходу до оцінки синергетичного ефекту від використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності (СРЕМІД) на підприємствах машинобудування. Тому дослідження процесу розробки, впровадження стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності є актуальним питанням і доцільним для дослідження, що обумовило вибір даного напрямку дослідження.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності з тематикою науково-дослідних робіт кафедри управління персоналом і маркетингу Запорізького національного університету за темами: «Становлення бізнес-інкубаторів на засадах інноваційного розвитку та забезпечення національної фінансово-економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0117U00512), у рамках якої доповнено класифікацію стратегій ІД промислових підприємств; «Забезпечення управління інструментами фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0111U008531), де автором розвинуто модель ІД підприємств машинобудування шляхом використання ЕМ; «Аналіз системи фінансово-економічного потенціалу підприємств і регіонів» (номер державної реєстрації 0111U003229), було розроблено систему формування стратегії розвитку ЕМІД; «Теоретико-прикладні підходи до управління інвестиційно-інноваційним розвитком підприємств» (номер державної реєстрації 0114U002646), на основі якої розвинуто сутність поняття «управління стратегією ІД підприємства»; «Формування стратегічних напрямків управління фінансами суб'єктів господарювання в умовах глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації 0114U002645), де автором удосконалено механізм та систему управління стратегією ІД підприємства; «Методологічні засади формування стратегії розвитку суб'єктів господарювання регіонів та держави» (номер державної реєстрації 0114U002644), в рамках якої удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії ІД промислового підприємства; «Механізми вдосконалення процесу управління інвестиційно-інноваційним розвитком регіону» (номер державної реєстрації 0116U004852), за результатами якої було удосконалено методологічний підхід до розвитку ЕМ на підставі комплексної оцінки ефективності ІД промислового підприємства; «Дослідження фінансово-економічного потенціалу Запорізької області» (номер державної реєстрації 0116U004853), де автором розроблено методологічний підхід до визначення ефективності СРЕМІД.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування та розробка теоретико-методичних положень, науково-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розвинути трактування сутності дефініції «стратегія інноваційної діяльності підприємства»;
- доповнити класифікацію стратегій інноваційної діяльності промислових підприємств;
- дослідити та удосконалити сутність поняття «управління стратегією інноваційної діяльності підприємства»;
- удосконалити механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства (СІДП) шляхом використання комплексного підходу;
- розширити систему управління СІДП на підставі виділення блоків та складових системи;
- удосконалити науково-методичні положення щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства;
- надати авторське визначення поняття «економічний механізм промислового підприємства»;
- систематизувати та розширити класифікацію факторів впливу на розвиток ЕМІД промислового підприємства;
- удосконалити економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства;
- розглянути та доповнити принципи ЕМІД;
- дослідити сучасний стан ІД підприємств машинобудування;
- удосконалити методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства;

- розробити модель ІД підприємств машинобудування шляхом використання ЕМ;
- розробити науково-методологічний підхід до формування СРЕМІД промислових підприємств;
- розробити систему формування стратегії розвитку ЕМІД;
- розробити методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД шляхом аналізу основних компонентів інноваційної активності;
- розвинути науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту СРЕМІД підприємств машинобудування.

Об'єктом дослідження є процес розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

Предметом дослідження є теоретико-методичні, наукові, методологічні і практичні положення, методи і моделі розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять роботи вітчизняних і зарубіжних учених у сфері розробки стратегії ІД, формування ЕМІД, стратегії побудови ЕМ.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, спеціальних і прикладних методів дослідження для досягнення поставленої мети та розв'язання сформованих завдань, серед яких: *діалектичного пізнання, дедукції та індукції* – для постановки проблем, вивчення та деталізації об'єкта дослідження (підрозділи 1.1, 2.1, 4.1, 5.1); *морфологічного аналізу, узагальнення та наукової абстракції* – при уточненні сутності дефініції «СІДП», поняття «управління СІДП», доповненні поняття «ЕМ промислового підприємства» (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1); *групування та систематизування* – для доповнення класифікації стратегій ІД та факторів впливу на розвиток ЕМІД (підрозділи 1.1, 2.1); *абстрактно-логічного та системного підходу* – при теоретичному

узагальненні та формуванні механізму і системи управління стратегією ІД підприємства, удосконаленні ЕМІД промислового підприємства (підрозділи 1.2, 2.2); *системного аналізу та формалізації складних структур* – при дослідженні особливостей розробки та удосконаленні науково-методичних положень щодо розвитку стратегії ІД (підрозділ 1.3); *аналізу і синтезу* – для доповнення принципів ЕМІД (підрозділ 2.3); *статистичного аналізу, графічний* – при дослідженні ІД підприємств машинобудування та оцінюванні їх розвитку (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *порівняння, факторний аналіз* – для удосконалення методологічного підходу до розвитку ЕМ (підрозділ 4.1); *економіко-математичного моделювання* – при розробці моделі ІД підприємств машинобудування (підрозділ 4.2); *метод експертних оцінок* – при проведенні оцінки розвитку стратегії ЕМІД підприємств машинобудування (підрозділ 4.3); *функціонального аналізу, метод регресійного аналізу* – для визначення основних характеристик та розробки науково-методологічного підходу до формування стратегії та системи розвитку ЕМІД (підрозділ 5.1); *параметричний аналіз, експериментальний метод* – при оцінці інноваційної активності, рівня ефективності ІД, забезпеченості підприємства інноваціями (підрозділ 5.2); *ситуаційного, системного, синергетичного підходу* – при розробці та впровадженні науково-методологічного підходу до оцінки синергетичного ефекту СРЕМІД (підрозділ 5.3).

Інформаційною базою дослідження є звітність та первинна документація підприємств машинобудування України; статистичні дані Державної служби статистики України; річна бухгалтерська та оперативна звітність машинобудівних підприємств України та Запорізької області; нормативно-правові акти, які стосуються регулювання підприємницької діяльності; фахові видання, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці теоретичних, методичних, методологічних, прикладних основ розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності

підприємств машинобудування, що забезпечило одержання таких основних наукових положень:

вперше:

- розроблено модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування шляхом використання економічного механізму, яка включає економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну складові, реалізується шляхом дотримання алгоритму її впровадження, ґрунтується на розрахунку фінансового, економічного, технологічного, інноваційно-інвестиційного, виробничого, маркетингового критеріїв та дозволяє здійснити комплексну оцінку, проранжувати отримані результати за ступенем дохідності, впорядкувати і врегулювати процес ІД, досягнути довгострокових цілей діяльності, обрати основні напрями інноваційної діяльності на засадах дотримання основних інструментів, принципів, методів, використання функцій економічного механізму;

- запропоновано науково-методологічний підхід до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств, що ґрунтується на дослідженні сформованого рівня інноваційного сталого розвитку підприємства з урахуванням оцінки ефективності ІД та вибору більш оптимальної стратегії на основі використання ЕМ, що сприятиме розвитку виробничо-господарської та інноваційної діяльності;

- розроблено систему формування стратегії розвитку ЕМІД, що є послідовністю взаємопов'язаних дій, які передбачають врахування визначеного рівня ІД, прогнозування результативності кожного виду стратегії ЕМІД, невизначеності ринкового середовища та використання критеріїв ІД, інструментів, методів ЕМ, що гарантуватиме розробку оптимальної стратегії, яка направлена на підвищення ефективності інноваційної діяльності;

- розроблено методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД шляхом аналізу основних компонентів інноваційної активності, рівня ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями з урахуванням відповідності між загальним рівнем

інноваційного розвитку та границями його значень з метою вибору більш ефективної стратегії ЕМІД, що гарантуватиме визначення основних напрямів ІД на засадах ефективності;

– розроблено науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту за результатами використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності на підприємствах машинобудування шляхом дотримання системного, поетапного підходів, передбачає розрахунок фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів за умови впровадження певного виду СРЕМІД та в основі якого передбачається встановлення емерджентності між параметрами, складовими, елементами стратегії, важелями, інструментами, підсистемами ЕМ, підрозділами забезпечення, враховує дію чинників ринкового середовища, що дозволить досягти сукупного ефекту синергії, стабілізувати розвиток підприємства в середньо- та довгостроковий періодах;

удосконалено:

– класифікацію стратегій інноваційної діяльності промислових підприємств, яка, на відміну від існуючих, враховує специфіку реалізації стратегії, дозволяє оцінити можливості щодо їх реалізації, сформулювати конкурентні переваги, визначити необхідний обсяг інвестицій для розвитку інноваційної діяльності, що сприяє вибору більш ефективної стратегії і способів її впровадження з урахуванням потенціалу підприємства, ефекту від реалізації стратегії, рівня ризиковості, доцільності, необхідності реалізації інновацій і дає змогу досягнути стратегічних цілей та комплексно розвиватися підприємству;

– механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства шляхом використання комплексного підходу, який, на відміну від існуючих, є сукупністю взаємопов'язаних етапів щодо управління стратегією ІД, ґрунтується на виділенні елементів, інструментів, методів, функцій, принципів управління стратегією розвитку та дозволяє визначити необхідність впровадження інновацій з метою досягнення довгострокового ефекту;

– систему управління СІДП на підставі виділення блоків управління та складових системи, яка, на відміну від існуючих, є алгоритмом дій, які базуються на використанні системного підходу, направлені на створення нових властивостей системи, управління інноваціями, встановлення взаємозв'язку виробника зі споживачами, що забезпечить ефективне використання механізму управління СІДП та інноваційний розвиток підприємства;

– науково-методичні положення щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства, які, на відміну від існуючих, базуються на засадах використання комплексу економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій і визначенні напрямів діяльності, що спрямовані на проведення досягнення довгострокового розвитку за умови дотримання встановлених норм і правил, використання поетапного підходу та вирішення існуючих проблем, що забезпечить відновлення техніко-виробничого потенціалу, розширення асортименту продукції відповідно до потреб споживачів;

– трактування дефініції «економічний механізм промислового підприємства», яку, на відміну від існуючих, визначено як послідовність реалізації етапів раціонального управління, сукупність елементів, важелів, інструментів розвитку, процесів реалізації цілей на рівні підрозділів шляхом використання методів, дослідження внутрішніх та зовнішніх аспектів розвитку підприємства, врахування ризиків та який орієнтовано на довгостроковий період функціонування відповідно до інтересів суб'єктів господарювання;

– економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, є складною відокремленою, адаптованою, динамічною системою, що базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах, ґрунтується на використанні інформаційної, соціальної, екологічної складових, принципів, методів і дотриманні функцій, залежить від здійснення процесу управління діяльністю, дозволяє регулювати економічні відносини між

суб'єктами господарювання та отримати сукупний економічний ефект за умови реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства;

– методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства, в якому, на відміну від існуючих, закладено використання системного, оперативного аналізу виробничо-господарської, інноваційної діяльності підприємства, що дозволяє створити умови щодо підвищення дієвості існуючого економічного механізму чи розвитку нового, досягнення стратегічних цілей за умови функціонування підприємства в конкурентному середовищі;

дістало подальшого розвитку:

– трактування сутності дефініції «стратегія інноваційної діяльності підприємства», яку запропоновано розглядати, як комплекс взаємопов'язаних дій по впровадженню інновацій, залученню інвестиційних ресурсів, економічному зростанню, які направлено на вибір ефективної стратегії діяльності, забезпечення ритмічної роботи підприємства, знівелювання загроз ринкового середовища, впровадження новітніх технологій і є інструментом інноваційного економічного розвитку та враховують особливості функціонування підприємства і спрямовані на збалансування впливу інноваційно-інвестиційного ринку, взаємодії всіх процесів підприємства та виходу його на якісно новий рівень розвитку;

– сутність поняття «управління стратегією інноваційної діяльності підприємства», яке запропоновано визначати як процес розробки стратегії, що включає методи, інструменти, засоби управління інноваційною діяльністю, охоплює систему реалізації стратегії використання ресурсів, розробки інновацій, впровадження технологій, що дозволить визначити перспективи економічного розвитку відповідно до мінливості потреб оточуючого середовища;

– класифікація факторів впливу на розвиток економічного механізму інноваційної діяльності промислового підприємства, яка передбачає поділ

факторів на ті, що впливають на формування ЕМ та на ті, що сприяють покращенню ІД шляхом використання системного підходу, оцінки можливостей і загроз впровадження економічного механізму, сильних та слабких сторін ІД, визначення особливостей побудови ЕМ та перспектив ІД на довгостроковий період, що дає змогу зменшити негативний вплив виявлених чинників, підвищити їх стимулюючий вплив на процес ІД;

– принципи економічного механізму інноваційної діяльності, які є основними правилами його розробки, нормами здійснення та організації ІД, регулювання інноваційного розвитку, способом використання інноваційних технологій, напрямками покращення діяльності та дозволяють визначити рівень взаємодії ЕМ з господарським механізмом, дотримання яких дозволяє покращити ефективність управління підрозділами підприємства, за умови використання СРЕМІД.

Практичне значення одержаних результатів дослідження для підприємства полягає у можливості використання авторського підходу до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД, який дозволяє оцінити загальний рівень інноваційного розвитку, проаналізувати рівень ефективності стратегій ЕМІД, обрати стратегію яка відповідає досягнутому рівню розвитку підприємства.

Практичну значимість результатів дисертації визначають можливості розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування та пов'язані з цим поліпшення результатів їх фінансової, інноваційної, господарської діяльності.

Окремі розробки використані у діяльності Хмельницької торгово-промислової палати для врахування рекомендацій щодо впровадження науково-методичних положень щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств області (довідка № 22-01/546.1 від 28.09.2017 р.).

Основні результати дослідження, тобто методи, науково-методичні, методологічні підходи до розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності, знайшли практичне застосування у діяльності таких підприємств: ПАТ «Запоріжтрансформатор» (довідка №1/11-4646 від 24.12.2016 р.), ПАТ «Запорізький механічний завод» (довідка №737/22 від

18.02.2017 р.), ПрАТ «Інститут керамічного машинобудування «Кераммаш» (довідка №15032/214 від 15.05.2017 р.), ПрАТ «Запорізький інструментальний завод» (довідка №14/62 від 15.09.2017 р.), ПАТ «Мотор Січ» (довідка №бух/24719 від 18.09.2017 р.), SIA «Skinest Latvija» (A member of Skinest Group, Estonia) (довідка №0197/1 від 11.10.2017 р.), Company Overview of Enermasch Handels GmbH (довідка №17/0828 від 04.12.2017 р.) (Додаток Ж).

Основні теоретичні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи, використовуються у навчальному процесі: економічного факультету Запорізького національного університету при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємств», «Організація і управління нововведеннями», «Основи інноваційного бізнесу», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Управління інноваційним розвитком» (довідка № 01-14/154 від 06.10.2017 р.); Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Інфраструктура товарного ринку», «Економіка підприємства», «Планування діяльності підприємства», «Управління потенціалом підприємства», «Потенціал і розвиток підприємства» (довідка № 74 від 04.10.2017 р.); Інституту економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні дисципліни «Інформаційно-управлінські системи в інноваційній діяльності» (довідка № 68-23-2160 від 01.12.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення актуального наукового завдання розробки теоретико-методичних положень, науково-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. Всі основні наукові положення, висновки та пропозиції, що винесені на захист, одержано автором самостійно. Із наукових праць, підготовлених у співавторстві, використано тільки матеріали, які належать автору особисто. У цій роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації автора не використовуються.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження доповідалися та отримали схвалення на

міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія забезпечення сталого розвитку України» (м. Київ, 20 травня 2008 р.); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Управління сучасним підприємством» (м. Київ, 22-23 березня 2012 р.); I Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку» (м. Полтава, 20 листопада 2012 р.); International scientific and practical conference «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches» (м. Штутгарт, Німеччина, 18-19 грудня 2012 р.); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища» (м. Дніпропетровськ, 20 березня 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика» (м. Полтава, 16-17 травня 2013 р.); IX Международна научна практична конференция «Динамиката на съвременната наука-2013» (м. Софія, Болгарія, 17-25 липня 2013 р.); IX międzynarodowej naukowí–praktycznej konferencji «Aplikowane vedecke novinky-2013» (м. Прага, Чехія, 27-05 липня-серпня 2013 р.); Materiały IX międzynarodowej naukowí–praktycznej konferencji «Nauka: teorias praktyka-2013» (м. Перемишль, Польща, 07-15 серпня 2013 р.); IX Международна научна практична конференция «Новини на научния прогрес – 2013» (м. Софія, Болгарія, 17-25 серпня 2013 р.); Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Фінансова стратегія економічного розвитку» (м. Полтава, 1-6 жовтня 2013 р.); 40-ая Международная научно-техническая конференция «Zaporozhstal JSC» (м. Запоріжжя, 5-6 грудня 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Природокористування і сталий розвиток: економіка, екологія, управління» (м. Ірпінь, 10-11 квітня 2014 р.); X Международна научна практична конференция «Ключевы вьпросы в съвременна та наука – 2014» (м. Софія, Болгарія, 17-25 квітня 2014 р.); IX Міжнародна науково-практична конференція «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 23-24 жовтня 2014 р.); III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку

суб'єктів ринку» (м. Полтава, 28 листопада 2014 р.); IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених «Управління соціально – економічним розвитком регіонів та держави» (м. Запоріжжя, 16 квітня 2015 р.); Науково-практична конференція «Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів» (м. Львів, 15 травня 2015 р.); XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (м. Харків, 20-22 травня 2015 р.); Proceedings of the International scientific and practical conference «Problems and perspectives in European education development» (м. Прага, Чехія, 21-26 листопада 2015 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки» (м. Київ, 23 квітня 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Логістичний менеджмент: проблеми та перспективи» (м. Умань, 17-18 листопада 2016 р.); Proceedings of the International scientific and practical conference «Problems and perspectives in European education development» (м. Прага, Чехія, 20-27 листопада 2016 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційної роботи викладено у 79 наукових працях, з них: 13 монографій (1 з яких одноосібна), 22 статті у наукових фахових виданнях України (з яких 10 публікацій включені до міжнародних наукометричних баз даних), 11 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 30 тез доповідей за матеріалами конференцій, 1 методичні вказівки, 2 навчальних посібника. Загальний обсяг публікацій – 185,62 друк. арк. (особисто автору належить 123,17 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел з 571 найменування, 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 582 сторінки, із них 394 сторінки займає основний текст. Робота містить 72 рисунки та 78 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ХАРАКТЕРИСТИКА, РОЗВИТОК

1.1. Теоретичні засади визначення сутності стратегії інноваційної діяльності підприємств

В умовах сьогодення діяльність промислових підприємств характеризується погіршенням фінансових результатів, зниженням рівня конкурентоспроможності, втратою лідируючих позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, низьким рівнем захищеності від загроз ринкового середовища, відсутністю належного рівня розвитку економічної безпеки, що проявляється у всіх сферах діяльності. Основною причиною вищезазначеного є нестабільність економічної, політичної ситуації в Україні, загострення воєнного конфлікту, низький рівень соціального добробуту населення, зростання податкового тиску, відсутність додаткових джерел фінансування діяльності підприємств та відповідно повільні темпи впровадження технічних винаходів, відсутність підтримки з боку інвесторів. Власне, перелічені фактори впливають на гальмування розвитку інвестиційної, інноваційної діяльності підприємств, що впливає на механізм побудови та ведення бізнесу. Зауважимо, що особливо відчутно на рівень розвитку інноваційної діяльності підприємств впливають наступні фактори: низький рівень фінансування державою інноваційної сфери; неефективна система кредитування державними та комерційними банками; відсутність дієвих програм стимулювання інноваційної діяльності; застаріла науково-технічна база; повільне оновлення застарілого обладнання; брак інвестицій у розвитку інноваційної діяльності. Одночасно, більшість підприємств є енергоємними, матеріаломісткими, не прибутковими, що впливає на якість продукції, попит на неї, рівень її конкурентоспроможності на

зовнішньому ринку та пояснює неможливість вітчизняних підприємств вести конкурентну боротьбу на належному рівні.

В даному контексті слід відзначити, що єдиною передумовою виходу підприємств із кризи є вибір ними інноваційного шляху розвитку, використання стратегії інноваційної діяльності, чому має сприяти підтримка з боку органів держаної влади, внутрішніх та зовнішніх інвесторів. При цьому успішність інноваційної діяльності підприємств залежить від обраної стратегії розвитку, адже вона визначає механізм ведення бізнесу, є своєрідною бізнес-моделлю щодо функціонування всіх сфер діяльності з метою досягнення бажаного результату, тобто прибутку, зростання рівня конкурентної боротьби, але шляхом впровадження інновацій на всіх стадіях виробництва продукції. Інноваційна стратегія дозволить не лише залучити інвестиції у розвиток нових технологій, досліджень, але й забезпечить їх раціональне використання та впровадження отриманих розробок в діяльність підприємства, дозволить вчасно реагувати на зміну чинників зовнішнього середовища, наявні загрози, ризики, що сприятиме впровадженню лише конкурентоздатних технологій та забезпечить досягнення лідируючих позицій на ринку.

На сьогоднішній день саме стратегії інноваційного розвитку або інноваційні стратегії є передумовою економічного зростання не лише промислових підприємств, але й держави в цілому та сприятимуть зростанню рівня життя населення, поліпшення добробуту, технічному розвитку, національній безпеці, отриманню переваг поряд з конкурентами. Одночасно, основною метою інноваційної стратегії є всебічний розвиток підприємства з метою отримання переваг поряд з конкурентами в довгостроковій, а не тимчасовій перспективі. Актуальність сформованого питання спричинена тим, що підприємства перебувають у досить складному становищі, мають низькі показники свого розвитку, а розвиток будь-якого підприємства пов'язаний із використанням інноваційних стратегій, що дозволить вирішити ряд нагальних проблем, сприятиме стабілізації інноваційної діяльності (ІД).

Відповідно, слід зупинитись на аналітичному огляді існуючих підходів вітчизняних та зарубіжних вчених до трактування сутності поняття «інноваційна стратегія», зважаючи на її роль у економічному розвитку та діяльності промислових підприємств. Слід зауважити, що поняття інноваційна стратегія має різні інтерпретації, тобто стратегія розвитку підприємства, інноваційна політика, стратегія нововведень, стратегія інновацій, інвестиційно-інноваційна стратегія, стратегія інноваційного розвитку, які ототожнюються між собою.

Досить ґрунтовно сутність, значення, види, характерні риси інноваційних стратегій розглянуто в працях таких вчених, як: Акмаєва Р.І., Волков О.І., Йохна М.А., Краснокутська Н.В., Павленко І.А., Пожуєва Т.О., Семенова В.Г., Терьошкіна Н.Е., Тульпа І.А., Хаустова К.М., Юринець З.В. Проте серед вчених відсутня єдина думка щодо визначення поняття інноваційна стратегія.

Так, Тульпа І.А. (2005, с. 137) розглядала інноваційну стратегію, як можливість підприємства виробляти нову продукцію, підвищувати її якість, збільшувати попит серед споживачів шляхом досягнення лідируючих позицій на ринку технологій. За даних умов впровадження інноваційної стратегії дозволить підприємству використовувати сучасні досягнення науки, застосовувати у виробництві нові розробки, реагувати на зміни в технологічному середовищі, але з урахування фінансових можливостей підприємства. Тобто, в контексті даного визначення, автор зосередив увагу на технологічному аспекті діяльності підприємства, процесі виробництва та просування продукції, але не врахував взаємодію всіх сфер діяльності.

Цікавого підходу до тлумачення сутності поняття інвестиційна стратегія дотримувалася Хаустова К.М. (2015, с. 184), яка його розглядала як спосіб процвітання підприємства, виходу на нові ринки збуту за умови оцінки інвестиційної політики, врахування змінності чинників зовнішнього середовища та як інструмент досягнення поставлених завдань. Ми вважаємо, що автор зосередив увагу на фінансовому аспекті діяльності підприємства, тобто економії ресурсів, отриманні прибутку, підвищенні конкуренції, а також

на впровадженні новітніх технологій, але не окреслив зв'язок стратегії із головною стратегією підприємства, не визначив необхідність оцінки загроз ринкового середовища.

Краснокутська Н.В. (2003, с. 154) дотримувалася подібно до інших вчених схожої думки та стверджувала, що інноваційна стратегія для кожного окремого підприємства є засобом досягнення сформованих завдань, цілей за умови впровадження новітніх досягнень. Звичайно, для кожного підприємства доцільно розробляти індивідуальну інноваційну стратегію, але необхідно враховувати сферу діяльності, ступінь забезпеченості ресурсами, потреби зовнішнього ринку, дію ризиків інвестиційного ринку, досвід закордонних підприємств щодо впровадження інновацій.

Йохна М.А. (2005) у своєму дослідженні здійснив ґрунтовний аналіз сутності, ролі, особливостей здійснення та організації інноваційної діяльності. Автор звернув увагу на глобальний характер інноваційної стратегії та на її спрямованість на налагодження фінансової діяльності підприємства. Крім того, вибір інноваційної стратегії повинен бути обґрунтованим, адже від цього залежить успішність розвитку підприємства.

Інший автор Павленко І.А. (2006, с. 95) у своїх дослідженнях розглядав інноваційну стратегію як елемент загальної стратегії розвитку підприємства, що дозволяє сформулювати цілі, завдання, пріоритети розвитку, вибрати більш ефективні напрями, розробити сукупність методів, які допоможуть досягнути поставлених цілей з урахуванням інноваційної спрямованості підприємства, мінливості розвитку ринку технологій та змінності потреб споживачів. На нашу думку, автор дотримується думки, що інноваційна стратегія є сукупністю цілей, завдань та способом їх виконання, але не враховано вплив конкурентного середовища та інвестиційна складова. В іншому дослідженні автор проаналізував сутність поняття стратегії нововведень, яке він ототожнив із поняттям інноваційна політика та стверджував, що стратегія нововведень є передумовою впровадження сучасного обладнання, виробництва конкурентної продукції та сукупністю дій щодо виконання поставлених завдань (Павленко,

2007, с. 46). Однак, інноваційна політика є способом управління інноваційним розвитком і не може розглядатися як процес досягнення цілей підприємства, впровадження технологій, організації інноваційної діяльності та відповідно дане поняття не доречно порівнювати з інноваційною стратегією.

У своєму дослідженні Волков О.І. (2006) стверджував, що розвиток науково-дослідницьких робіт, матеріально-технічне забезпечення, процес управління персоналом пов'язані з інноваційною стратегією. Тобто, автор звузив поняття інвестиційної стратегії до лише наукових досліджень та не врахував особливості функціонування підприємства, сформовані стратегічні цілі, потенціал економічного розвитку, залежність від обсягу інвестиційних ресурсів, що свідчить про неповноту розкриття дефініції.

Цікавої точки зору дотримувалася Акмаєва Р.І. (2009, с. 133), яка розглядала інноваційну стратегію, як діяльність спрямовану на досягнення поставлених цілей шляхом виконання комплексу дій з метою підвищення якості продукції, ефективності виробництва. Відповідно, автор розглядає виробничу складову та не враховує виникнення загроз, вплив ризиків на процес інноваційної діяльності підприємства.

Пожуєва Т.О. (2011, с. 190) здійснила аналітичний огляд поняття стратегія інноваційної діяльності та прослідкувала взаємозв'язок між інноваційною стратегією і інноваційною діяльністю. Зокрема, на діяльність будь-якого підприємства впливають інноваційні рішення, що мають довгострокову дію та виступають стратегією інноваційної діяльності. Автор зосередив увагу на тому, що дана стратегія сприяє досягненню конкурентних переваг, розробці ефективної стратегії, дослідженню потреб споживачів з метою забезпечення довготривалого успіху, що є справедливим для сучасних реалій розвитку.

Згідно з трактуванням Майорової Т.В. (2009) під інноваційною діяльністю слід розуміти сукупність дій щодо розробки інноваційних технологій та їх впровадження у виробництво з метою виготовлення якісної і конкурентоздатної продукції, задоволення потреб споживачів. Схожої точки

зору дотримувалися Денисенко М.П. та Риженко Я.В. (2007, с. 12), які стверджували, що основою інноваційної діяльності є розробка інноваційних технологій, впровадження наукових досліджень на підприємстві, виготовлення продукції з новими властивостями, налагодження технологічного прогресу. Отже, авторами в більшій мірі враховано технологічну спрямованість підприємства, прагнення до залучення інновацій та не визначено ступінь взаємодії підприємства з державою, механізм організації науково-дослідницької роботи, потребу в залученні інвестицій.

В Законі України «Про інноваційну діяльність» (2002) відзначено, що випуск нової продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності товарів, зростання попиту споживачів є можливим за умови впровадження наукових розробок, що забезпечується розвитком інноваційної діяльності. Отже, у підходах до трактування поняття «інноваційна діяльність» відсутня узгодженість у його визначенні.

Грунтовний аналіз поняття «інноваційна стратегія» здійснила Юринець З.В. (2016, с. 36), яка розглянула її як спосіб впровадження інновацій, покращення функціонування всіх сфер шляхом оновлення технологій, інструмент досягнення сформованих цілей з метою налагодження економічного розвитку. Тобто, подібно до інших підходів, автором не враховано ступінь ризику, дію чинників оточуючого середовища, мінливість ситуації на ринку технологій, інвестиційний потенціал підприємства при трактуванні поняття інвестиційна стратегія.

Терьошкіна Н.Е. (2013) дотримувалася думки, що інноваційна стратегія повинна охоплювати наступні аспекти: зниження рівня впливу ризиків на інноваційну діяльність; впровадження науково-технологічних розробок; довгострокове планування діяльності; підвищення ефективності функціонування підприємства; досягнення стратегічних цілей розвитку; зростання рівня конкурентної боротьби.

В іншому дослідженні автор також стверджував, що основною стратегією розвитку економіки не лише підприємства, але й держави є інноваційна

стратегія, оскільки вона визначає завдання підприємства і держави, способи досягнення сформованих цілей, особливості економічного розвитку, роль працівників підприємства та інших учасників в інноваційному розвитку (Терьошкіна, 2014, с. 155). В дослідженнях автора проаналізовано взаємодію інноваційної стратегії підприємства з діяльністю держави, процесом планування на місцевому рівні. Недоліком здійсненого дослідження є те, що автор в більшій мірі розглядає інноваційну стратегію на рівні держави та в меншій мірі аналізує її на рівні підприємств.

Досить цікавого підходу дотримувалася Семенова В.Г. (2007, с. 291), яка під інноваційною стратегією розглядала напрям стратегічного планування, який ставить за мету використання сучасних технологій, заміну застарілого обладнання, що забезпечить підвищення ефективності виробництва, виробництво продукції відповідно до потреб населення та змінності чинників оточуючого середовища.

Серед чинників впливу на інноваційну стратегію було виокремлено: механізм управління інноваціями; розробка та впровадження нових ідей; контроль за інноваційним розвитком; мінливість потреб зовнішнього ринку; можливість впровадження на підприємстві технологічних розробок; використання мотиваційних стимулів. Зауважимо, що в дослідженні не відзначено роль інвестиційної активності в розвитку інноваційної діяльності, не визначено довгостроковий характер стратегії та перспективи розвитку інноваційного напрямку підприємства.

Детальний аналіз підходів до трактування сутності поняття інноваційна стратегія здійснив Семенюк О.М. (2013b, с. 375-377), який стверджував, що стратегія є планом розвитку підприємства, спрямованим на врахування дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, підвищення рівня конкурентоспроможності, налагодження функціонування шляхом впровадження інноваційних технологій, а також дозволяє досягнути поставлених завдань.

В проаналізованих підходах досліджено існуючі варіації поняття стратегія інновацій, але вони не позбавлені недоліків та не в повній мірі окреслюють досліджуване нами питання (Череп та Соловійова, 2011, с. 346-347). Отже, не зважаючи на різноманіття підходів до трактування сутності понять «стратегія інновацій», «стратегія інноваційної діяльності» ще не сформовано єдиного підходу до визначення даного поняття, не достатньо досліджено дію загроз ринкового середовища, комплексний характер стратегії, інвестиційну складову, довгостроковий характер розробки стратегії і тому нами запропоновано власне бачення дефініції «стратегія інноваційної діяльності підприємства» (Череп та Торгашов, 2013а, с. 74-76).

Тому, стратегія інноваційної діяльності підприємства – це комплекс взаємопов’язаних дій по впровадженню інновацій, залученню інвестиційних ресурсів, економічному зростанню, які направлено на вибір ефективної стратегії діяльності, забезпечення ритмічної роботи підприємства, знівелювання загроз ринкового середовища, впровадження новітніх технологій і є інструментом інноваційного економічного розвитку та враховують особливості функціонування підприємства і спрямовані на збалансування впливу інноваційно-інвестиційного ринку, взаємодії всіх процесів підприємства та виходу його на якісно новий рівень розвитку.

В наведеному трактуванні поняття «стратегія інноваційної діяльності підприємства» встановлено різницю із визначенням сутності понять «інноваційна стратегія», «інноваційний розвиток», «інноваційна діяльність», «інноваційний потенціал» та на відміну від існуючих, враховано аспект діяльності промислового підприємства, включено всі сфери функціонування підприємства та особливості його економічного, інвестиційно-інноваційного розвитку в довгостроковій перспективі, враховано необхідність залучення інвестиційних ресурсів без яких не можливо реалізувати стратегію інноваційної діяльності (Череп та Торгашов, 2013е, с. 25-26).

Розглянуто стратегію інноваційної діяльності як процес під яким розуміється сукупність дій, виконання яких дозволить підвищити організацію

всіх сфер діяльності підприємства, оцінити вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, слідкувати за розвитком ринку технологій, фінансувати впровадження нових технологій в умовах нестабільності ринкового середовища. Серед загроз впливу на ефективність стратегії інноваційної діяльності слід виокремити наступні: наявність інвестиційних ресурсів; рівень інноваційного розвитку; механізм управління стратегією; нововведення, розробки, технології; дії керівництва підприємства; фінансові можливості; виробничий потенціал; податковий тиск; кредитні ставки в банківських установах; програми розвитку інноваційної діяльності; підтримка з боку держави.

Щодо довгострокового плану, то мається на увазі процес планування, контролю за інноваційною діяльністю, можливості корегування поставлених задач відповідно до потреб інноваційно-інвестиційного ринку, що гарантуватиме мінімізацію фінансових ризиків, новий рівень економічного розвитку промислового підприємства. Стратегія інноваційної діяльності підприємства підпорядковується загальній стратегії підприємства та водночас контролює прийняття управлінських рішень стосовно фінансування наукових досліджень, впровадження технологічних розробок, досягнення перспективних цілей діяльності, сприяє реалізації загальної стратегії.

Ми вважаємо доцільним при визначенні стратегії інноваційної діяльності підприємства враховувати особливості політичного, економічного, соціального становища країни, змінність потреб внутрішнього та зовнішнього ринку, динаміку розвитку інноваційної діяльності на рівні регіону та держави, що відкриває можливості щодо: впровадження науково-технологічного прогресу; мінімізації витрат на використання трудомістких технологій; залучення досвіду розвинутих країн; зростання потреб у висококваліфікованих спеціалістах; виникнення економічного ефекту у результаті використання розроблених технологій; розвитку конкурентоспроможної інноваційної системи; одержання синергетичного ефекту; зменшення числа загроз оточуючого середовища;

поліпшення процесу організації, планування, контролю за інноваційною діяльністю на всіх етапах функціонування підприємства.

Виходячи з вищезазначеного головною метою стратегії інноваційної діяльності підприємств є зростання рівня економічного розвитку підприємства, налагодження фінансових показників діяльності, виробництво нових товарів шляхом використання ресурсозбережного виробництва, зменшення викидів в атмосферу, підвищення рівня конкурентоспроможності на зовнішньому ринку. Досягти основної мети стратегії інноваційної діяльності можливо шляхом дотримання групи принципів, таких як: раціональне застосування науково-технічного потенціалу підприємства; згрупування зусиль учасників інноваційної діяльності до одного вектора; високий рівень підготовки та перепідготовки фахівців у сфері впровадження інновацій; параметр часу, тобто термін необхідний для реалізації стратегічних цілей; корегування стратегії відповідно до змінності потреб, розвитку нововведень з часом; мінімізація витрат та використання людського ресурсу; забезпеченість ресурсами для залучення інновацій; навички та знання, тобто перейняття досвіду від розвинених країн; максимально ефективно прийняття рішень та використання наявного потенціалу підприємства; використання методів усунення можливих ризиків; достатність інноваційного розвитку для активізації інноваційної діяльності; адекватність взаємодії підприємства з державою з метою досягнення загальної стратегії розвитку.

Подальше формування стратегії інноваційної діяльності не можливе без розгляду підходів до її класифікації. Загалом, синтез сучасних підходів до класифікації інноваційної стратегії дозволить ґрунтовніше зрозуміти сутність, роль, необхідність розробки стратегії інноваційної діяльності, виокремити перелік загроз ринкового середовища, з'ясувати особливості функціонування підприємства, доцільність інноваційного напрямку розвитку. На сьогоднішній день існує чимало підходів серед вітчизняних та зарубіжних науковців до класифікації інноваційної стратегії, які мають переваги та недоліки і тому більш детально розглянемо їх (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Типологія інноваційних стратегій

Класифікаційна ознака	Вид стратегії	Сутність	Недоліки класифікації
1	2	3	4
Залежно від існування потреб в інноваціях	наступальна, імітаційна, комбінована, традиційна, захисна, залежна	Спрямованість на досягнення лідируючих позицій на ринку, збалансованість процесу виробництва, загострення конкурентної боротьби, копіювання поведінки підприємств-лідерів.	Не оцінено можливість впливу ризиків оточуючого середовища на розвиток інноваційної стратегії.
Залежно від цілей діяльності фірми	патієнти; віоленти; експлеренти; коммутанти	Спосіб досягнення поставлених цілей, випуску високоякісної продукції, впровадження інноваційних технологій, задоволення потреб визначеного кола споживачів.	Не визначено галузеві особливості підприємства, специфіку випуску різного асортименту продукції.
Залежно від впливу макросередовища та характером поведінки	адапційна, оборонна, наступальна, пасивна, активна	Розвиток ринку, розширення асортименту продукції, вихід з кризового стану, нові конкуренти на ринку, захист виробленої продукції, економічний розвиток.	Поза увагою дія чинників внутрішнього середовища, діяльність підрозділів підприємства, взаємодія з конкурентами.
Залежно від стадії життєвого циклу	захисна, проміжна, наступальна, поглинання	Покращення діяльності на всіх етапах функціонування, усунення конкурентів, налагодження економічної безпеки, радикальні зміни в організації процесу виробництва.	Не відзначено аспекти інноваційної діяльності, змінність ринку інвестицій та технологій.
За рівнем дії	центральні, інституційні	Визначення стратегічних цілей на рівні держави, регіонів, підприємства, оцінка способів досягнення поставлених завдань, отримання економічного ефекту.	Не визначено впливу загроз інвестиційного ринку, швидкість розвитку технологічного прогресу, відсутність кваліфікованих спеціалістів.
За спрямованістю бізнесу	корпоративні, стратегії бізнес-процесів, стратегії бізнес-одиниць, окремих підрозділів	Можливість економічного розвитку, виробництва нової продукції, диверсифікації підприємства.	Визначення особливостей діяльності підприємства, відсутність оцінки його взаємодії з конкурентами, зовнішнім оточенням.
Залежно від рівня реалізації	підприємство, галузь, регіон, держава	Сприяє розвитку не лише окремого підприємства, але й країни в цілому, підвищенню добробуту населення, досягненню стратегічних цілей.	Орієнтація на досягнення загальних цілей та не врахування досвіду розвинених країн, обмеженості ресурсів.

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
Очікуваний ефект від використання інновацій	конкурентних переваг, зменшення витрат, соціального добробуту, захищеності довкілля	З'ясування фінансових можливостей підприємства, досягнення поставлених цілей, утримання попиту на вироблену продукцію, покращення добробуту працівників, підвищення екологічності продукції.	Не враховано мінливість оточуючого середовища, можливість внесення коректив у розвиток стратегії, потреби учасників розробленої стратегії.
Врахування привабливості ринку та рівня конкуренції підприємства	зростання, уповільнення, стабільності, скорочення, занепаду	Визначення рівня конкурентоспроможності продукції, якості товарів, доцільності просування товарів на зовнішній ринок.	Поза увагою сформовані цілі стратегії, тривалість її реалізації, дія ризиків ринкового середовища.
За рівнем дії ризику	диверсифікації, на підприємстві, взаємодії організацій, інтернаціоналізації	Оцінка ступеня впливу ризиків на діяльність підприємства, визначення методів боротьби із загрозами, способів їх уникнення, застосування інновацій задля мінімізації ризику.	Не враховано технологічні потреби підприємства, необхідність використання науково-дослідних розробок у виробництві.

Примітка: узагальнено автором на основі (Хоменко, 2015, с. 132-134; Зарічна, 2014, с. 69-70; Лановська, 2014, с. 235; Сиротинська, 2014, с. 105-107; Ковтун, 2013, с. 48-50; Македон, 2013, с. 79-80; Луциків, 2010, с. 90-92; Писаренко, 2010, с. 222-223; Чубай, 2010, с. 350-351; Чубай, 2007, с. 6-7; Коксія, 2006; Гарсія та Калантоне, 2002; Кох, 2000; Юданов, 1997, с. 41; Ван де Вене та Гаруд, 1993; Томпсон, 1987; Норман, 1971)

Доволі цікаве дослідження було проведено у роботі Радинського С., який здійснив ґрунтовний аналіз праць Харук К., Дорофєєва В.Д. і Дресвяннікова В.А., Додгсона М., Ганна Д., Салтера А. та ін. Зокрема, Харук К. (2009, с. 423-424) проаналізував види стратегій, які можуть впроваджуватися на торговельних підприємствах та залежно від поведінки підприємств виокремив традиційну, оборонну, імітаційну, наступальну, залежну стратегії. В свою чергу, Додгсон М. (2008) дотримувався думки, що при виборі стратегії слід враховувати критерій оцінки перспектив розвитку підприємства та виділив такі стратегії: пасивна; активна; реактивна; проактивна.

За результатами дослідження Радинський С. (2016, с. 283-284) виокремив три групи стратегій, до яких було включено: захисна, яка передбачає захист підприємства за умови впровадження інновацій, скорочення витрат на розробку

технологій, зменшення ризику та виробництво традиційного виду продукції; активна характерна для підприємств, які прагнуть бути лідерами на ринку, здатні витрачати кошти на здійснення наукових досліджень, очікують на швидке досягнення результатів; змішана – є поєднанням активної та захисної стратегій.

На нашу думку, автор зосередив увагу на дослідженні ринкового середовища, інноваційного потенціалу та ресурсних можливостей підприємства, але не враховано при розробці класифікації маркетинговий підхід, дію загроз оточуючого середовища, рівень ризику, напрямки інвестиційної діяльності, доцільність інвестиційного розвитку.

За одним із підходів інноваційні стратегії було поділено на комбіновану, імітаційну та наступальну (Башнянин та Іфтемічук ред., 2008, с. 355-356). Відповідно до цього поділу кожне підприємство використовує на практиці наступальну стратегію задля ліквідації конкурентів, завоювання лідируючих позицій на ринку, оцінки можливостей подальшого розвитку, впровадження інноваційних технологій. Поряд з цим імітаційна стратегія дозволить скопіювати поведінку конкурентів, випустити аналогічну продукцію, але за нижчими цінами, сприятиме зростанню темпів виробництва. Менш ефективною для підприємства є застосування комбінованої стратегії, оскільки можлива ситуація щодо втрати конкурентних позицій, відставання у технологічному плані та погіршення економічних показників розвитку. Зауважимо, що автором не враховано фактор ризику, який впливає на формування інвестиційної стратегії та особливості функціонування підприємств, адже кожне має свою специфіку діяльності.

Подібної точки зору дотримувався Фріман К. (2003), який також здійснив поділ інноваційної стратегії за ознакою потреби у впровадженні інновацій. За визначеною ознакою автором було виокремлено наступальну, традиційну, залежну, захисну, опортуністську, імітаційну інноваційні стратегії. Наступальна інноваційна стратегія є більш агресивною, оскільки характеризується конкурентною боротьбою, злиттям підприємства з лідерами

ринку, впровадженню науково-дослідних розробок, випуском нової та якісної продукції. Від змін політичної, економічної ситуації на підприємстві, потреб споживачів на продукцію залежить формування залежної інноваційної стратегії, яка є менш ефективною для налагодження діяльності підприємства. Для традиційної інноваційної стратегії характерним є скорочення темпів впровадження інновацій, дотримання притаманних методів ведення бізнесу та поряд з цим захисна стратегія дозволяє вчасно реагувати на поведінку конкурентів, оцінювати потреби споживачів, розробляти заходи захисту від ризиків. В свою чергу, опортуністська стратегія дозволяє підприємству виробляти нову продукцію, але з мінімальними витратами на впровадження технологій та бути конкурентним на ринку. Проте, в проаналізованій класифікації не визначено стратегію, яка б дозволила мінімізувати загрози зовнішнього середовища, забезпечила інноваційний шлях розвитку.

Відзначимо, що в працях Мескона М. (2004, с. 254) було проаналізовано стадії життєвого циклу інновацій та виокремлено такі інноваційні стратегії: наступальна – характерні високий рівень прибутковості підприємства, ризиковість діяльності, зростання суми витрат на впровадження науково-технічних розробок; проміжна – забезпечує стабільність функціонування підприємства шляхом виваженої конкурентної боротьби, визначення необхідності впровадження інновацій, помірного удосконалення продукції; поглинання – відбувається випуск нової продукції, яка користується попитом, а також підприємство освоює новий ринок збуту; захисна – підприємства знижують суму витрат, мають високий рівень ризику та повинні бути готові до конкурентної боротьби, використання нововведень. Зазначенні інноваційні стратегії більшою мірою спрямовані на покращення фінансового становища підприємства та не враховують інвестиційну складову без якої не можливий розвиток інноваційної діяльності.

Юданов А.Ю. (1997, с. 41) дотримувався думки, що інноваційну стратегію слід розділяти на такі види: патієнти, що є характерним для вузькоспеціалізованих підприємств з обмеженим колом споживачів, які не

ведуть конкурентну боротьбу, випускають високоякісні товари, підвищують ціни на продукцію, впроваджують інновації з метою виробництва нових видів продукції; віоленти – це підприємства які випускають стандартну продукцію шляхом використання сучасних технологій, що дозволяє підвищити її якість, знизити ціну, співпрацювати із закордонними фірмами, але характеризуються технологічним відставанням; експлеренти – дана стратегія характерна для новостворених підприємств, які впроваджують сучасне обладнання, залучають висококваліфікованих фахівців, виготовляють нову продукцію задля випередження конкурентів; коммутанти – діяльність підприємства спрямована на задоволення тимчасових потреб споживача, випуск продукції середньої якості, надання широкого спектру послуг, довготривалу конкурентну боротьбу. На нашу думку, автор зосередив увагу на підвищенні рівня конкурентної боротьби, лідируючих позиціях на ринку, випуску продукції для вузького кола споживачів, але не врахував значний асортимент продукції, який мають промислові підприємства, їх спеціалізацію.

Інший науковець Фатхутдинов Р.А. (2000, с. 79) виокремив такі класифікаційні ознаки інноваційної стратегії: особливості ціноутворення; механізм ринкового розвитку; процес налагодження виробництва; зниження обсягу викидів забруднюючих речовин; якість та ціна продукції; рівень добробуту населення; економічний розвиток країни, регіону; оцінка конкурентних переваг; галузева специфіка підприємства. В наведеній класифікації враховано широкий спектр ознак, проте не визначено міру ризикованості діяльності підприємства, довгостроковий характер стратегії, параметр часу, інтереси учасників реалізації стратегії.

Колектив авторів Макаρκіна Н.П., Шаборкіна Л.В. (1997, 50-70) провели ґрунтовний аналіз існуючих видів інноваційної стратегії та виокремили такі її види: адаптаційна, пасивна, оборонна, активна, наступальна. Зокрема, оборонна стратегія пов'язана із оцінкою загроз макросередовища, визначенням перспектив розвитку підприємства та захищає підприємство від негативного впливу загроз ринкового середовища. Наступальна стратегія характеризується

оцінкою діяльності конкурентів, запозиченням іноземного досвіду, впровадженням передових розробок. Варто наголосити, що активна інноваційна стратегія є передумовою розробки інновацій та використання на виробництві технологічних розробок, що сприятиме економічному зростанню підприємства. Однак, пасивна стратегія базується на незначному впровадженні інновацій, тобто виробництво продукції відбувається за базовою технологією із незначним оновленням його характеристик. Отже, подібно до розглянутих класифікацій, автори зосередили увагу на мікро- та макросередовищі, але не розглянули специфіку інноваційної діяльності саме промислових підприємств, ризики внутрішнього середовища.

Лановська Г.І. (2014, с. 235) відобразила у своїй роботі ґрунтовний аналіз існуючих підходів до класифікації інноваційної стратегії та запропонувала використання науково-інноваційної стратегії, що дозволить підприємству стати лідером на зовнішньому ринку, вести конкурентну боротьбу, впроваджувати досвід підприємств-лідерів, сприятиме виробництву інноваційних технологій, якісної продукції з новими характеристиками, наданню нового виду послуг. Таким чином, використання окресленої стратегії є передумовою інноваційного розвитку, але слід було врахувати розвиток економічної безпеки, інвестиційну діяльність, вплив ризиків на діяльність підприємств.

На думку Ковтун О.І. (2013, с. 48-50) інноваційні стратегії доцільно класифікувати за ознакою диверсифікації діяльності, за характером поведінки підприємства. В дослідженні за першою ознакою було виділено: стратегію для окремих підрозділів; стратегію бізнес-одиниць; корпоративну стратегію; стратегію бізнес-процесів. Використання даних видів інноваційної стратегії сприятиме розвитку підрозділів підприємства, підвищенню рівня конкурентоспроможності, покращенню механізму ведення бізнесу. Водночас, за характером поведінки визначено активну і пасивну стратегії. Активна стратегія дозволяє впроваджувати нову технологію у виробництво продукції, постачати нову сировину, виробляти нову продукцію. Пасивна стратегія спрямована на виробництво не нового продукту, а на покращення його

властивостей, зміну дизайну, зниження ціни, завоювання нових ринків збуту, налагодження організації виробництва. Знову ж таки, автором акцентовано увагу на застосуванні технологій та не визначено ступінь ризику, термін окупності використаних інновацій, не враховано фактор часу.

Хаустова К.М. (2013; 2015, с. 185-186) пропонувала класифікувати інвестиційно-інноваційну стратегію за такими ознаками, як: рівень співвідношення інвестиційно-інноваційного потенціалу; за рівнем очікуваного ефекту; залежно від цілей розвитку та ролі підприємства; за рівнем реалізації. За ознакою очікуваного результату від впровадження інновацій визначено такі види стратегії: мінімізації витрат – дозволяє підвищити прибутковість діяльності підприємства, впровадити нове обладнання, що дасть змогу скоротити витрати на використання енерговитратних технологій; конкурентних переваг – сприяє розробці нової продукції, наданні якісних послуг, коригуванню цін на продукцію, освоєнню зовнішніх ринків збуту; захищеності довкілля – виготовлення екологічно безпечної продукції, скорочення викидів у навколишнє середовище; соціального добробуту – сприяє покращенню умов праці працівників, використанню методів стимулювання праці, захищеності робітників. Вищенаведені класифікаційні ознаки є доречними для підприємств, які використовують інвестиційно-інноваційну стратегію, але не достатньо враховано специфіку інноваційної діяльності підприємств, дію факторів оточуючого середовища.

Досить ґрунтовний аналіз підходів до класифікації інноваційної стратегії здійснив Чубай В.М. (2007, с. 6-7), який у своєму дослідженні виокремив групу класифікаційних ознак: за способом задоволення існуючих потреб споживача; за напрямками здійснення інновацій; за місцем розташування підприємства; відповідно до цілей підприємства; залежно від позиції підприємства на ринку; залежно від стадії життєвого циклу та рівня конкурентоспроможності; за способом застосування інновацій; за рівнем привабливості ринку; за рівнем ефективності всіх видів діяльності підприємства. Перевагою наведеною класифікації є те, що автором враховано особливості діяльності підприємства,

його підрозділів, специфіку процесу виготовлення кожної окремої одиниці товару, визначено основні цілі діяльності та способи їх досягнення, але не оцінено вплив ризиків на розвиток підприємства, напрямки інноваційної діяльності, взаємозв'язок між інвестиційним та інноваційним розвитком промислового підприємства.

Інший автор Федулова І.В. (Класифікація інноваційних стратегій) у своєму дослідженні здійснила глибокий аналіз існуючих підходів до класифікації інноваційних стратегій, розглянула особливості розробки стратегій, проаналізувала чинники впливу на їх формування. Автором за результатами дослідження було виокремлено групу класифікаційних ознак інноваційної стратегії, до яких віднесено: за ступенем новизни використання науково-дослідних розробок (активні, пасивні); за рівнем доступності інноваційної моделі (відкриті, закриті); залежно від конкурентної поведінки (патієнти, віоленти, комутанти); за спрямованістю розвитку підприємства (ринкова, товарна, виробнича, управлінська); залежно від розвитку технологій (наявності технологій, відсутності інновацій, фінансування розробок, ліцензійна); за рівнем конкурентних позицій (зменшення витрат, диверсифікації, лідерства). Наведена класифікація дозволяє обрати підприємству ту інноваційну стратегію, яка сприятиме досягненню сформованих цілей діяльності, впровадженню інноваційних технологій, витісненню конкурентів, налагодженню інноваційної діяльності.

За підсумками проведеного дослідження можемо відзначити, що більшість науковців розглядали класифікацію лише інноваційної стратегії та не досліджували класифікаційні ознаки стратегії інноваційної діяльності, а також в наведених класифікаціях інноваційних стратегій, в більшій мірі, враховано необхідність покращення діяльності підприємств, доцільність використання науково-технологічних розробок, робиться акцент на якості продукції, виробництві нового продукту, врахуванні потреб споживача, оцінці чинників макросередовища, але не визначено ознаки інноваційної діяльності промислових підприємств, можливість впливу загроз внутрішнього і

зовнішнього середовища, забезпеченість ресурсами, інвестиційний розвиток, довгостроковий характер дії стратегії, сферу діяльності та галузеву специфіку підприємства, напрямки економічного розвитку. Одночасно, в наведених класифікаціях існують суперечності, неточності та розбіжності, вони не пристосовані для діяльності промислових підприємств, тому вважаємо за доцільне доповнити класифікацію стратегій інноваційної діяльності підприємств. Відповідно до результатів здійсненого аналізу, нами було виокремлено існуючі класифікаційні ознаки та визначено сутність доповненої класифікації (табл. 1.2).

Удосконалено класифікацію, яка, на відміну від існуючих, в процесі формування стратегії дає змогу обрати більш ефективну стратегію і способи її реалізації, враховує специфіку реалізації стратегії на промислових підприємствах, наявність достатнього обсягу ресурсів, дозволяє оцінити можливості щодо реалізації стратегії, сформувані конкурентні переваги, визначити необхідний обсяг інвестицій для розвитку інноваційної діяльності, що дає змогу оцінити особливості впровадження стратегії з урахуванням потенціалу підприємства, рівня його розвитку, цільового призначення інноваційної діяльності та сфери функціонування, співвідношення напрямів інноваційної діяльності та цілей діяльності, ефекту від здійснення інноваційної діяльності, рівня ризиковості, економічної доцільності, необхідності реалізації інновацій та створює можливості щодо досягнення стратегічних цілей, зменшення дії ризиків, оцінки економічного ефекту, комплексного розвитку.

Використання наведеної класифікації дозволяє з'ясувати тип, основні риси, переваги і недоліки кожної стратегії, обрати та оцінити результативність стратегії інноваційної діяльності, визначити можливості підприємства, інноваційний та ресурсний потенціал, доцільність використання стратегії як інструменту підвищення ефективності функціонування підприємства, передумови економічного розвитку за умови достатнього обсягу інвестиційних ресурсів.

Таблиця 1.2

Класифікація стратегії інноваційної діяльності підприємства

№	Класифікаційна ознака	Вид стратегії інноваційної діяльності	Характеристика класифікаційної ознаки
1.	Рівень розвитку підприємства, конкурентних позицій та рівень інвестиційної активності	зростання швидкими темпами; помірного зростання; скорочення; швидкого спаду обсягів виробництва продукції	Визначає можливості підприємства щодо впровадження інновацій, зростання темпів інвестиційної діяльності, оцінює рівень забезпеченості інвестиційним капіталом, дозволяє налагодити організацію бізнес-процесів підприємства, підвищити рівень конкуренції.
2.	Залежно від цільового призначення інноваційної діяльності та сфери функціонування	на рівні окремих підрозділів; на рівні підприємства; на рівні держави; на рівні регіону; на рівні окремої галузі	Застосовуються через необхідність оцінки переліку основних завдань підприємства, галузевої спрямованості, визначення ринкової ніші та потреб споживачів, необхідності застосування декількох стратегій в залежності від масштабів діяльності, географічного розташування.
3.	Співвідношення напрямів інноваційної діяльності та цілей діяльності підприємства	базова (інвестиційна); розвитку (зростаюча); професійна; скорочення	Дозволяють оцінити привабливість ринку, завоювати лідируючі позиції, окреслити перспективні сфери функціонування, доцільність впровадження інновацій та виробництво нової продукції.
4.	Ефект від здійснення інноваційної діяльності	фінансова; екологічної захищеності; виробництва; інвестиційна	Впровадження даних стратегій дозволить виконати поставлені завдання, оцінити ефективність обраної стратегії, внести корективи відповідно до змін в потребах підприємства, оцінити рівень інвестиційної діяльності.
5.	За ступенем ризиковості інноваційної діяльності	високо-; середньо-; помірно-ризикові	Оцінка рівня впливу ризиків на розвиток підприємств, можливості інноваційної діяльності за умов дії загроз оточуючого середовища.
6.	Залежно від економічної доцільності	максимізації прибутку; мінімізації ризиків; забезпеченості ресурсами; науково-дослідних розробок; лідируючих позицій; соціальної захищеності; економічної безпеки	Застосовуються задля забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства, підвищення фінансових показників, що дозволить оцінити перспективи інноваційної діяльності та способи управління інноваційним розвитком.
7.	За рівнем потенціалу інноваційної діяльності підприємства	стабільного розвитку; розвитку інноваційної діяльності; ухилення від дії ризиків; комбінована	Наявний рівень ефективності фінансової діяльності підприємства сприяє вибору стратегії залежно від оцінки можливостей подальшого розвитку, інвестиційного та інноваційного потенціалу, що дозволить досягти сформованих цілей.
8.	За необхідністю здійснення інноваційної діяльності та реалізації інновацій	передінноваційна; першовпровадження; традиційна; стратегія орієнтована на впровадження інновацій; підтримання орієнтури на використання існуючих технологій	Сприяють оцінці ефективності функціонування традиційного бізнесу, оцінці загроз ринкового середовища, визначенні доцільності інвестування у розвиток інновацій, заміні асортименту продукції, залученні технологій конкурентів, зміні форми організації бізнесу.

Примітка: розроблено автором

Із наведеної в табл. 1.2 класифікації видно, що правильно обрана стратегія дає шанси щодо налагодження інноваційної діяльності підприємства шляхом вдалої побудови моделі ведення бізнесу, підвищення ефективності впровадження нововведень, інвестиційної активності, покращення процесу виробництва продукції та виходу на нові ринки збуту.

За ознакою розвитку підприємства, конкурентних позицій та рівня інвестиційної активності сформовані наступні стратегії: зростання швидкими темпами – є характерною для підприємств з високим рівнем економічного розвитку, захищеності від дії чинників оточуючого середовища, які не лише розробляють нові технології, але й впроваджують їх у виробництво, скорочують використання людського ресурсу, виробляють зовсім нову продукцію, а не аналог якогось продукту, мають енергозберігаюче виробництво; помірному зростання – застосовуються підприємствами, які пройшли етап базового розвитку, намагаються впроваджувати інновації, виготовляють продукцію з новими характеристиками, забезпечені інвестиційними ресурсами; скорочення – відбувається зменшення обсягів виробництва якісної продукції, скорочуються темпи впровадження інновацій, але за умови залучення інвестицій існують можливості покращення діяльності; швидкого спаду обсягів виробництва продукції – виробництво продукції є нерентабельним, відбувається зниження попиту на вироблений товар у зв'язку з появою аналогів нижчої ціни та вищої якості, випуск продукції лише для внутрішнього ринку, обмежене коло споживачів, зниження конкурентоспроможності товару, відсутнє застосування інноваційних технологій, погіршення показників економічного розвитку, що свідчить про доцільність внесення коректив у систему управління підприємства, зміну організації, планування, контролю щодо інноваційної діяльності.

Залежно від цільового призначення інноваційної діяльності та сфери функціонування визначено такі види стратегій: на рівні окремих підрозділів – оновлення асортименту продукції в залежності від потреб споживачів, спрямування інновацій лише в окремі підрозділи, вузька спеціалізація

підприємства, очікування швидких темпів зростання прибутку; на рівні підприємства – спрямована на комплексне оновлення застарілого обладнання, розробку і впровадження інноваційних технологій, слідкування за постійними змінами в розвитку науково-дослідних розробок, придбання ліцензій, навчання персоналу; на рівні держави – виробництво продукції для потреб держави, випуск товарів на експорт, поширення товарів на зовнішньому ринку, завоювання конкурентних позицій, отримання підтримки з боку держави, модернізація існуючих технологій; на рівні регіону – оновлення основних видів діяльності, впровадження нанотехнологій, ресурсозберігаючих технологій, високотехнологічний розвиток, підвищення рівня добробуту населення, охорона довкілля, задоволення потреб споживачів, соціальний, економічний, фінансовий розвиток регіону та підтримка діяльності підприємств; на рівні окремої галузі – виробництво продукції для потреб сільського господарства, харчової промисловості, енергетики, транспорту, виготовлення товарів в залежності від потреб галузі, збільшення обсягів замовлень, налагодження контактів із покупцями, пошук нових клієнтів та нових постачальників, застосування інформаційних технологій, впровадження технологій у визначену сферу діяльності.

За ознакою співвідношення напрямів інноваційної діяльності та цілей діяльності підприємства було виокремлено наступні стратегії: базова (інвестиційна) – є доцільною за умови початкових етапів розвитку підприємства, виробництва продукції за застарілою технологією, незначного обсягу інвестиційних ресурсів, але існують можливості щодо покращення показників діяльності, впровадження інноваційної технології; розвитку (зростаюча) – можливість випуску продукції для інших галузей промисловості шляхом оновлення її характеристик, задоволення потреб широкого кола споживачів, підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, достатнього обсягу інвестиційних ресурсів; професійна – характерна для підприємств з високим рівнем інвестиційного потенціалу, відбувається виробництво якісно нової продукції, створення нових машин і обладнання, випускається

інноваційна конкурентоспроможна продукція з метою завоювання нових ринків збуту, виробництво забезпечене новим обладнанням, підвищується економічний розвиток; скорочення – формується за умови підвищення впливу чинників ринкового середовища на інноваційну діяльність підприємства, кризової ситуації, зростання числа конкурентів, відсутності можливості виробляти нову продукцію у зв'язку зі зростанням витрат та обумовлює зниження виробничих потужностей, перехід до іншого виду стратегії або зміну асортименту продукції.

Відповідно до отриманого ефекту від здійснення інноваційної діяльності стратегії були розділені на: фінансова – злагодженість роботи всіх підрозділів підприємства, виважене прийняття управлінських рішень, ефективна система управління роботою підприємства, обґрунтованість розвитку власної бази інноваційних розробок, скорочення загроз ринкового середовища; екологічної захищеності – застосування енергозберігаючих технологій, автоматизація процесу виробництва продукції, екологічність упаковки, зменшення викидів забруднюючих речовин, здійснення виплат за забруднення оточуючого середовища; виробництва – заміна ручної праці на автоматизовані системи, модернізація обладнання, підвищення кваліфікації персоналу, скорочення витрат на сировину та матеріали, пошук нових клієнтів; інвестиційна – наявність достатнього обсягу ресурсів з метою розвитку інноваційної діяльності, спрямування коштів у проведення науково-дослідних робіт, розвиток сфер діяльності підприємства, досягнення конкурентних позицій на ринку.

Слід відзначити, що за ступенем ризиковості інноваційної діяльності стратегії бувають: високо-ризикові, тобто впровадження даної стратегії може спричинити одержання підприємством збитку, оскільки відсутні ефективні методи боротьби з ризиками, впровадження інновацій відбувається на рівні їх запозичення у конкурентів, зростає сума витрат, спостерігається втрата конкурентних позицій на товарному ринку; середньо-ризикові характерні для підприємств, які випускають продукцію із новими властивостями, але не

впевнені в можливості зростання попиту на продукцію та одночасно можливе покращення результатів інноваційної діяльності внаслідок задоволення попиту визначеного кола споживачів; помірно-ризикові є способом збереження конкурентних позицій, впровадження інновацій у різних сферах діяльності, проведення науково-дослідних робіт, співпраці із зарубіжними фірмами, розвитку інтелектуального потенціалу, диверсифікації виробництва продукції, передумовою виходу підприємства на новий етап інноваційного розвитку.

Залежно від економічної доцільності стратегії поділяються на: стратегія максимізації прибутку визначає напрями підвищення прибутковості діяльності підприємства, спрямована на покращення системи управління, розробку та впровадження технологічних розробок, які дозволять зменшити витрати на обслуговування застарілого обладнання; мінімізація ризиків визначає заходи, методи боротьби із виявленими ризиками, дозволяє з'ясувати перелік загроз зовнішнього та внутрішнього середовища; забезпеченості ресурсами характеризує достатній обсяг не лише власних, але й залучених інвестиційних ресурсів, які є передумовою ІД; науково-дослідних розробок та спрямована на розробку, використання на практиці ресурсозберігаючих технологій, залучення інновацій, слідкування за динамікою розвитку ринку технологій; лідируючих позицій забезпечує збереження конкурентних позицій підприємства за умови виробництва якісної продукції, своєчасного впровадження інноваційних технологій; соціальної захищеності гарантує створення належних умов праці, налагодження атмосфери в колективі, застосування різних стимулів праці; економічної безпеки визначає готовність підприємства до економічного розвитку, можливості використання інновацій, спрямована на злагодженість роботи всіх підрозділів, підвищення стабільності діяльності.

За рівнем потенціалу ІД підприємства було виокремлено такі види стратегії: стратегія стабільного розвитку застосовується підприємствами із сприятливими умовами функціонування, достатнім рівнем інвестиційних ресурсів, наявним потенціалом успішної інноваційної діяльності, зниженням числа загроз оточуючого середовища; стратегія розвитку інноваційної діяльності можлива за умови наявності вільного інвестиційного капіталу,

використання наявних технологій, наявності конкурентних переваг, спроможності підприємства до розвитку, залучення зовнішніх інвесторів; стратегія ухилення від дії ризиків – використовується підприємствами з недостатнім обсягом інвестиційних ресурсів, низьким рівнем інноваційного розвитку, але за умови якщо прибутки прокривають витрати; комбінована стратегія – є поєднанням декількох стратегій та є доцільною за умови, що за прогнозними даними бізнес буде процвітати, що дозволить оцінити перспективи економічного розвитку підприємства.

За необхідністю здійснення ІД та реалізації інновацій було визначено: стратегія передінноваційна – використовується підприємством в тому випадку, якщо було прийнято рішення, що застосування інновацій є недоцільним, не загрожує розвитку та відсутня необхідність у залученні інвестиційних ресурсів, зміні структури управління; стратегія першовпровадження – характерна для підприємств, які вбачають у використанні інновацій перспективи розвитку, що дозволить отримати переваги порівняно з конкурентами, підвищити рівень привабливості продукції серед покупців, вдосконалити процес виробництва; традиційна стратегія – спрямування інвестицій у традиційні сфери діяльності, використання перевірених інноваційних технологій, скорочення дії ризиків до мінімуму, відсутність спроб щодо виробництва нового виду продукції, підвищення якості продукції; стратегія орієнтована на впровадження інновацій – застосовується підприємствами, які функціонують на ринку тривалий час, впроваджують декілька видів науково-дослідних розробок, випускають інноваційні види продукції різного типу, слідкують за розвитком ринку технологій, витісняють конкурентів; стратегія підтримання орієнтиру на використання існуючих технологій – характеризує підприємства з більш повільними темпами залучення інновацій, які приймають виважені управлінські рішення, надають перевагу перевіреним технологіям, змінюють спосіб ведення бізнесу, фінансують проведення дослідно-конструкторських розробок, охоплюють вузький сектор споживачів.

На практиці більшість підприємств застосовують декілька стратегій інноваційної діяльності задля всебічного розвитку, закріплення конкурентних

позицій, можливості швидкого переходу від одного виду стратегії до іншого виду, оскільки кожен вид стратегії має ряд характеристик, переваг, особливостей функціонування, що дозволяє організувати діяльність підприємства, сприяти інноваційним перетворенням у всіх підрозділах.

Стратегія ІД відіграє вагомe значення в розвитку підприємства та дозволяє вирішити ряд вагомих проблем і основних завдань. При цьому реалізувати ту чи іншу стратегію інноваційної діяльності неможливо, якщо підприємство знаходиться на початковому етапі своєї діяльності та реалізується лише загальна стратегія. Лише за умови впровадження технологій, налагодження рівня економічної безпеки на підприємстві існує можливість щодо використання стратегії інноваційної діяльності, що також залежить від економічної, політичної ситуації в країні, позиції підприємства на ринку, інвестиційно-інноваційного потенціалу, оснащеності сучасним обладнанням, виду продукції, методів захисту від дії загроз, рівня конкурентної боротьби.

1.2. Сутнісні характеристики економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

Постійний розвиток ринкової економіки, поява інноваційних технологій, науково-дослідних розробок потребують від промислових підприємств вжиття своєчасних заходів задля впровадження нововведень з метою зростання конкурентних позицій, захоплення нових ринків збуту, отримання переваг поряд з конкурентами у виробництві нового виду продукції чи наданні послуг. Тому, досягнення вище окреслених результатів є можливим на підставі використання ефективних стратегій інноваційної діяльності, які є невід’ємною складовою діяльності підприємства. Ефективність стратегії інноваційної діяльності досягається за умови врахування дії чинників ринкового середовища, тобто: на рівні країни – соціально-економічного розвитку; рівня оподаткування діяльності підприємств; оптимальності кредитної системи

комерційних банків; ефективності системи законодавства щодо регулювання інноваційної діяльності; рівня інвестиційного клімату; досвіду світових лідерів у розробці та впровадженні інновацій; на рівні підприємства – злагодженості механізму роботи підприємства; рівня кваліфікації персоналу; диверсифікації виробництва; напрямів інноваційної діяльності; рівня конкурентної боротьби; впровадження науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок; асортименту продукції; охоплення конкретного сегменту ринку; співвідношення витрат, ризиків, отриманих ефектів. В свою чергу, відповідно до виділеної групи чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, виникає необхідність у використанні методів, засобів, інструментів, які дозволять зменшити або нейтралізувати їх дію та підвищити результативність стратегії.

Основним способом, який дозволить своєчасно виявити загрози ринкового середовища, розробити ефективні методи захисту, побудувати чітку систему дій щодо організації роботи та прийняття зважених управлінських рішень, визначити перспективні варіанти діяльності підприємства є здійснення управління стратегією інноваційної діяльності. Виважене управління стратегією на підприємстві дозволить, при розробці нової продукції, оцінити потреби виробника, інвесторів, внутрішнього і зовнішнього ринку, а також споживача, з'ясувати перспективи розвитку у майбутньому з урахуванням впровадження інноваційних технологій.

Промислові підприємства володіють необхідними передумовами, тобто ресурсний потенціал, географічне розташування, технічні можливості, щодо проведення науково-дослідних робіт, але відсутній механізм щодо не лише розробки, але й управління стратегією. Отже, доцільним є здійснення на підприємствах управління стратегією інноваційної діяльності, що дозволить не лише управляти стратегією, але й забезпечить її реалізацію за умови розробки комплексу взаємопов'язаних заходів, побудови алгоритму дій та встановлення послідовності розробки і застосування інноваційних технологій з метою досягнення сформованих цілей. Вищевказане свідчить про доцільність та необхідність дослідження сутності поняття «управління стратегією

інноваційної діяльності», особливостей здійснення процесу управління стратегією, виокремлення етапів або алгоритму побудови процесу управління, важливість використання системи та механізму управління стратегією інноваційної діяльності підприємства (МУСІДП).

Дослідженням питань щодо визначення теоретичної сутності, ролі в діяльності підприємств поняття управління інноваційною стратегією, управління стратегією інноваційної діяльності, управління інноваційним розвитком, управління інноваційною діяльністю займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід виокремити: Дудар Т.Г., Козловський В.О., Колінко Н.О., Лебедева І.Б., Лозовський О.М., Глухова Н.В., Мальцева С.В., Пожуєва Т.О., Стадник В.В., Йохна М.А., Теленчук В.С., Шапіро С.Б. Зауважимо, що на сьогоднішній день не достатньо повно досліджено сутність поняття управління стратегією інноваційної діяльності, оскільки більшість дослідників здійснюють аналіз поняття управління інноваційною діяльністю.

В працях Мальцевої С.В. (2014) детально розглянуто сутність, доцільність формування та особливості використання стратегічного управління ІД. Під стратегією управління ІД розглядалася сукупність дій, визначеного набору правил, які спрямовані на використання механізму виробництва нової продукції з метою задоволення потреб покупців, підвищення іміджу підприємства, налагодження організації застосування стратегії розвитку. Недоліком даного підходу є те, що не визначено вплив ризиків оточуючого середовища на реалізацію стратегії, відсутній алгоритм дій щодо управління ІД підприємства або фірми.

Детально проаналізувала особливості управління ІД Теленчук В.С. (2007), яка дотримувалася думки, що вона охоплює два напрями функціонування підприємства, а саме: інвестиційний розвиток, обсяг інвестиційного капіталу, забезпеченість ресурсами; рівень впровадження інноваційних технологій, виробництва нової продукції. Тобто, автор зосередив увагу на доцільності використання інноваційних технологій, оцінці факторів оточуючого середовища, що сприятиме розвитку підприємства та є стимулом

щодо подальшого зростання, але поза увагою залишився стратегічний аспект, модель побудови бізнесу.

Схожої точки зору дотримувалися Стадник В.В., Йохна М.А. (2006, с. 74-75), які під управлінням ІД розглядали складний механізм, спрямований на завоювання підприємством конкурентних переваг, задоволення попиту споживачів, освоєння нового ринку збуту продукції за умови налагодження процесу організації і планування інноваційного розвитку, розробки інноваційних проектів. Перевагою наведеного трактування є визначення ролі інноваційних проектів у здійсненні ІД, доцільності залучення інвестиційного капіталу, але не визначено необхідність пристосування до дії чинників зовнішнього середовища та ліквідації дії факторів внутрішнього середовища.

Дудар Т.Г. (2009), Козловський В.О. (2007) також зосередили увагу на дослідженні сутності поняття управління інноваційною діяльністю та дійшли висновку, що вона спрямована на досягнення довгострокових цілей діяльності підприємства за умови здійснення планування, контролю, стимулювання інноваційних процесів. Відповідно, авторами було зосереджено увагу на механізмі реалізації інноваційної діяльності з метою підвищення рівня конкурентоспроможності та не відзначено можливість зміни цілей і напрямів інноваційного розвитку.

Інший автор проаналізував взаємодію інноваційного менеджменту з інноваційною діяльністю, оскільки в менеджменті досліджуються процес виробництва нової продукції, розробка та впровадження винаходів, підвищення якості товарів та їх споживчих цінностей, задоволення потреб споживачів, відносини підприємства із ринками збуту продукції (Пономаренко, 2009, с. 5-6). Проте, даний підхід спрямований на дослідження процесу здійснення управління інноваціями, а не на визначення особливостей проведення інноваційної діяльності та інноваційний розвиток сфер діяльності.

Дещо іншого підходу дотримувалася Лебедева І.Б. (2004, с. 24-26), яка під управлінням інноваційною діяльністю розуміла спосіб або інструмент застосування інноваційних технологій, залучення інновацій, просування на

ринок удосконаленого товару, а також сукупність дій органів державної влади щодо спрямування коштів у розвиток ІД. Зауважимо, що автор розглядав механізм управління на рівні держави задля її інноваційного розвитку та не відзначив особливості інноваційної діяльності на рівні підприємств.

На противагу попереднього підходу Шапіро С.Б. (1997, с. 42-46) здійснив аналіз управління інноваційною діяльністю на рівні підприємства, держави. Основою діяльності будь-якого підприємства є використання процесу управління ІД з метою зацікавлення працівників у розвитку інноваційних технологій, підвищенні рівня кваліфікації. Одночасно, держава повинна бути зацікавленою у наданні фінансової допомоги щодо реалізації інноваційних проектів. Перевагою проаналізованого підходу є визначення доцільності навчання персоналу підприємства.

Колінко Н.О. (2011, с. 12) стверджував, що управління ІД спрямоване на досягнення різного роду ефектів в діяльності підприємства на підставі виконання поставлених завдань, злагодженої роботи персоналу, раціонального використання власних ресурсів, виробництва нової чи удосконалення існуючої продукції. Перевагою підходу є врахування дії факторів внутрішнього і зовнішнього середовища на функціонування підприємства та процес інноваційної діяльності, але не визначено роль інноваційної стратегії.

Лозовський О.М., Глухова Н.В. (2012, с. 104-105) управління інноваційною діяльністю пов'язували із застосуванням методів, правил щодо організації інноваційної діяльності, засобів управління нею шляхом використання економічних та організаційних норм, врахування дії ризиків, що сприятиме покращенню результатів діяльності підприємства, налагодженню господарської діяльності. Слід погодитися з думкою авторів щодо доцільності врахування впливу ризиків, але не з'ясовано доцільність управління інноваційною діяльністю саме промислових підприємств.

Заслуговує на увагу підхід Пожуєвої Т.О. (2014, с. 103) до визначення сутності поняття управління інноваційною діяльністю, яка його визначила як можливість підприємства щодо налагодження економічного розвитку виходячи

із потреби у підвищенні конкурентоспроможності, зростанні продуктивності праці, що забезпечуються за умови використання інноваційних технологій. Отже, подібно до розглянутих підходів, автор зосередив увагу на здійсненні інноваційної діяльності за рахунок впровадження інновацій і не врахував інвестиційну складову, доцільність мінімізації ризиків.

Костюк Г.В. (2014), як і інші автори, під процесом управління інноваційною діяльністю розумів злагоджену роботу підприємства, всіх його підрозділів, доброзичливу атмосферу в колективі направлено на розробку і впровадження інноваційних технологій з метою виробництва інноваційної продукції, пошуку нових клієнтів. Зауважимо, що управління ІД дозволяє не лише організувати створення інновацій, але й вносити корективи у сформовані цілі діяльності, здійснювати управління інноваційним процесом.

Цікавого підходу дотримувалися Продіус І.П., Кліменко В.В. (2007, с. 273), які розглянули специфіку управління ІД промислових підприємств, визначили доцільність застосування організаційно-економічного механізму. Зокрема, процес управління інноваційною діяльністю складається із набору елементів, які дозволяють управляти інноваційним розвитком, врахувати дію факторів оточуючого середовища, встановити взаємодію між інноваційними процесами та ринковими чинниками. Доцільно погодитися із думкою вчених та відзначити, що поряд із вищезазначеним необхідно враховувати фактичний стан діяльності підприємства, його взаємодію із органами державної влади.

Незважаючи на різноманіття підходів до трактування дефініції управління стратегією інноваційної діяльності відсутній єдиний підхід до її визначення, не систематизовано вплив факторів на використання стратегії, не враховано мінливість потреб ринку, не визначено послідовність дій щодо організації інноваційної діяльності, здійснення контролю за впровадженням інновацій, умови розвитку підприємства та невирішеним залишається питання щодо ролі і практичного значення процесу управління для діяльності промислових підприємств. Отже, за результатами дослідження було розширено значення сутності поняття «управління стратегією інноваційної діяльності

підприємства», оскільки його не доцільно ототожнювати з іншими поняттями (Череп та Долинська, 2014, с. 54-59) (рис. 1.1).

Визначено, що управління стратегією інноваційної діяльності підприємства – це процес розробки стратегії, що включає методи, інструменти, засоби управління інноваційною діяльністю, охоплює систему реалізації стратегії використання ресурсів, розробки інновацій, впровадження технологій, що дозволить визначити перспективи економічного розвитку відповідно до мінливості потреб оточуючого середовища.

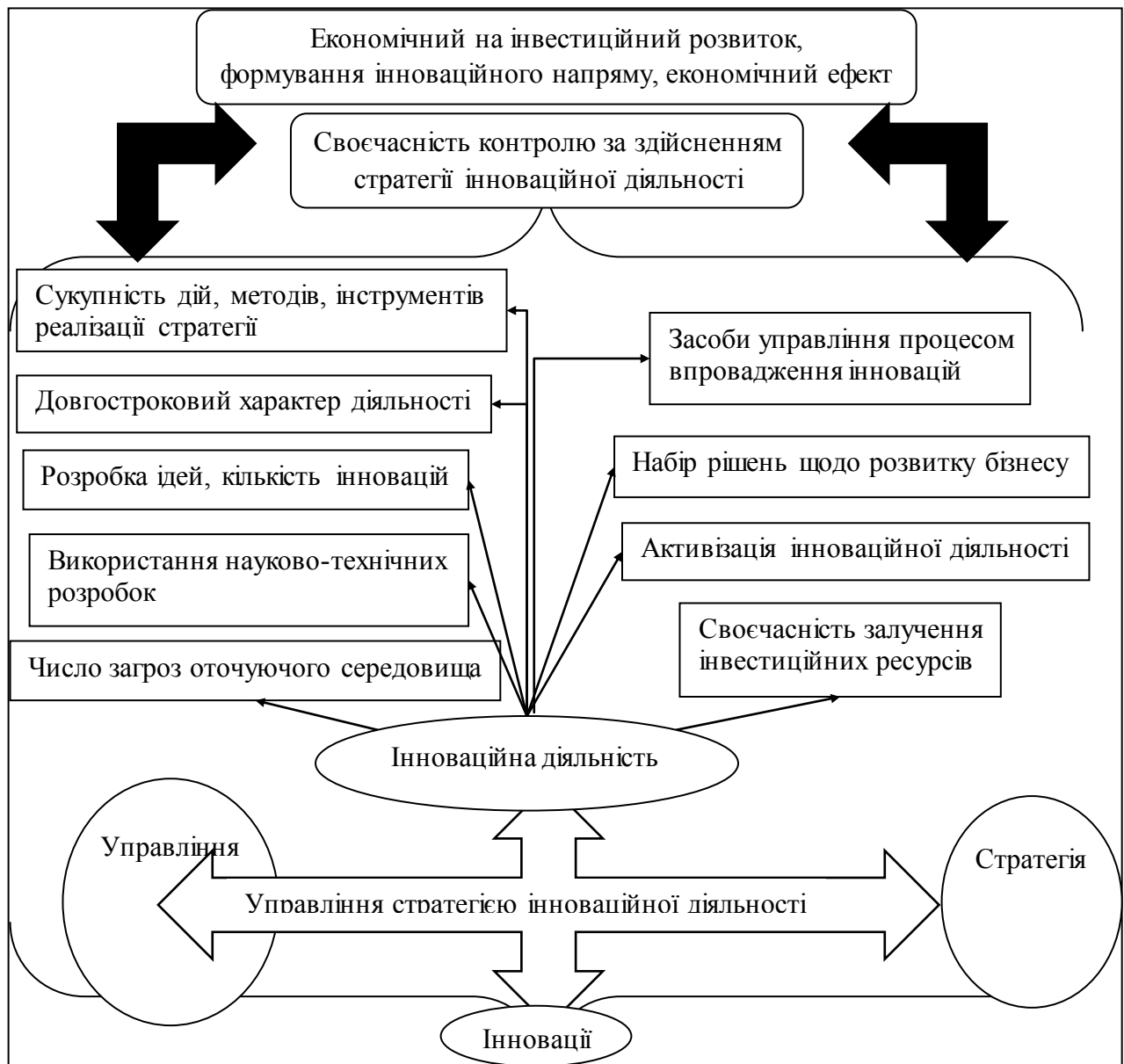

Рис. 1.1. Схема формування сутності поняття «управління стратегією інноваційної діяльності»

Примітка: розвинуто автором

В запропонованому визначенні, на відміну від існуючих: прослідковано взаємозв'язок в напрямі «управління – стратегія – інновації – інноваційна діяльність – управління стратегією інноваційної діяльності», що відображає сукупність дій від використання інструментів, формування моделі бізнесу до впровадження технологій, виробництва нової продукції та використання алгоритму щодо реалізації стратегії підприємства; встановлено, що дане поняття не доцільно ототожнювати із сутністю дефініції управління інноваційною стратегією, управління інноваційним розвитком, оскільки воно є ширшим та охоплює напрями, цілі, завдання ІД, особливості організації та здійснення управління даною стратегією (Череп, 2009).

В наведеному визначенні управління стратегією розглядається не лише як сукупність заходів, алгоритм рішень, але як система пов'язаних дій, методів, інструментів, набір правил, які сприяють оцінці чинників оточуючого середовища, формуванню способів захисту стратегії від їх дії, визначенню напрямів інноваційної діяльності, розробці інноваційних технологій, вибору інновацій, які слід впроваджувати, що сприятиме задоволенню потреб учасників інноваційної діяльності. Одночасно, під системою взаємопов'язаних дій розуміються такі: визначення цілей організації; оцінка внутрішнього середовища; оцінка доцільності виробництва нового продукту; послідовність впровадження інновацій; порядок реалізації стратегії інноваційної діяльності; взаємодія учасників інноваційної діяльності та злагодженість у прийнятті управлінських рішень; контроль за процесом управління і реалізацією стратегії. Вибір більш ефективної стратегії також забезпечується процесом управління, що сприяє порівнянню декількох стратегій, оцінці факторів впливу на них, реалізації обраної стратегії, визначенню набору дій, які дозволять використовувати інновації, налагодити діяльність підприємства.

Досягнення економічного ефекту від здійснення процесу управління стратегією ІД підприємства залежить від: визначення послідовності виконання етапів, необхідних для реалізації стратегії; побудова алгоритму планування, організації та управління стратегією; визначення чинників зовнішнього та

внутрішнього середовища, які впливають на ІД; розробка способів захисту від дії ризиків та методів конкурентної боротьби; коригування цілей діяльності; пошук та впровадження інноваційних технологій; здійснення наукових досліджень та розробка новацій; прийняття виважених управлінських рішень.

Результати систематизованого аналізу підходів до трактування сутності управління ІД та формування власного бачення дефініції «управління стратегією інноваційної діяльності підприємства» є підґрунтям щодо дослідження особливостей побудови механізму управління ІД на підприємствах. Доцільність дослідження даного питання пояснюється тим, що більшість підприємств прагнуть досягнути високих показників економічного розвитку, що є можливим за умови ефективності кредитної системи, фінансового забезпечення, організації процесу виробництва. Проте, на підприємствах впровадження нововведень віддується досить повільними темпами через відсутність знань щодо використання інновацій, брак фінансових ресурсів, невиконання поставлених цілей. Основним способом розвитку ІД підприємств є використання механізму управління даною діяльністю, що дозволить досягнути поставлених цілей, контролювати процес реалізації стратегії. Загалом, більшість науковців здійснили ґрунтовний аналіз процесу побудови механізму управління ІД не беручи до уваги стратегічний аспект функціонування підприємства та серед них доцільно виділити праці таких вчених: Альошин С.Ю., Дзюбіна А.В., Жучок Т.М., Зборовська О.М., Колінко Н.О., Польова Н.М., Федулова Л.І., Шикова Л.В. та Швець Г.О.

В працях Зборовської О.М. (2012, с. 18-20) проаналізовано спосіб побудови механізму управління інноваційною діяльністю, визначено його складові елементи, роль для розвитку підприємств. До етапів даного механізму було віднесено: визнання об'єкта управління, формування цілей діяльності; оцінка рівня інноваційного розвитку підприємства, процесу виробництва; визначення переліку загроз оточуючого середовища, планування і прогнозування; формування стратегії стратегічного розвитку, оцінка інноваційного потенціалу; реалізація стратегії, визначення рівня економічного

розвитку. Перевагою проаналізованого підходу є врахування дії ринкового середовища на діяльність підприємства, визначення послідовності управління ІД, використання поетапного підходу при побудові механізму. Відзначимо, що недоліком зазначеного підходу є не врахування інвестиційного розвитку підприємства, процесу розробки нововведень, забезпеченості ресурсами та інформацією, що впливає на використання науково-технічних розробок.

Схожої думки щодо побудови механізму управління ІД підприємства дотримувалася Польова Н.М. (2016, с. 60-62), яка його розглянула з позицій врахування дії чинників оточуючого середовища, визначення загроз ІД, встановлення потреби у впровадженні технологій, проведенні прогнозування діяльності та оцінці перспектив довгострокового успіху. Недоліком даного підходу є відсутність результатів щодо практичного використання механізму управління в діяльності промислових підприємств та методів, інструментів, важелів управління ІД, тобто теоретико-методичного забезпечення.

Досить ґрунтовно побудову механізму управління ІД здійснив Жучок Т.М. (2013, с. 201-202), який проаналізував та детально охарактеризував основні елементи даного механізму. В роботі було оцінено вплив чинників оточуючого середовища на процес вибору елементів механізму та визначено: елементи кадрової політики; організаційні; фінансові; правове забезпечення; технологічні. Використання наведеної групи елементів дозволить підвищити ефективність процесу управління ІД, налагодити розвиток підприємства. Механізм управління був розглянутий на регіональному рівні і тому доцільно було б його використати на рівні підприємства, врахувати дію ризиків, спрямованість на підвищення конкурентних позицій.

Інший дослідник Альошин С.Ю. (2014, с. 129-132) проаналізував послідовність побудови механізму управління інноваційним розвитком підприємства, який здійснюється шляхом виконання функцій, методів, дотримання принципів, використання системи контролінгу з метою прийняття виважених управлінських рішень, підвищення рівня конкурентної боротьби. До принципів механізму було віднесено: економічності; цілеспрямованості;

обґрунтованості; синергетичності; безперервності; адаптації. Також було проаналізовано контрольну, комунікаційну, аналітичну, методичну функції механізму управління. Основними етапами побудови механізму є: встановлення доцільності використання контролінгу; визначення та вибір методичного інструментарію щодо інноваційного розвитку; вибір показників, які дозволять здійснити діагностику інноваційного розвитку; проведення діагностики інноваційного розвитку; оцінка перспектив інноваційного розвитку; прийняття управлінських рішень та оцінка отриманих результатів. На нашу думку, проаналізований механізм охоплює всі сторони інноваційного розвитку підприємства, але не дозволяє врахувати вплив чинників зовнішнього середовища на процес впровадження інновацій.

Інший автор Колінко Н.О. (2011, с. 15-16) запропонував механізм управління ІД, який враховує взаємодію підприємства із зовнішнім та внутрішнім середовищем, оцінку ризиків ринкового середовища, складається із групи пов'язаних між собою складових. Складовими зазначеного механізму були: вхід у систему – зовнішнє середовище та внутрішнє; керуюча система; функції – прогнозування, контроль, планування, мотивація, організація; керована система; вихід із системи – нововведення. На нашу думку, автором не в повній мірі визначено послідовність управління ІД на підприємстві, не з'ясовано дію ризиків на інноваційний розвиток. На думку Шикової Л.В. та Швець Г.О. (2014, с. 296-297) механізм управління ІД повинен забезпечувати налагодження функціонування підприємства та повинен бути взаємопов'язаним із загальною системою управління підприємством. До складових елементів механізму авторами було віднесено: етап формування механізму, який складається з принципів, функцій, структури; етап функціонування механізму, який включає принципи, критерії, інструменти; етап визначення стратегії управління. Перевагою запропонованого авторами механізму є оцінка впливу можливих ризиків на діяльність підприємства.

Дзюбіна А.В. (2011, с. 158-161) розглянула особливості використання механізму управління ІД за умови застосування проектного підходу, що

дозволяє сформулювати чіткий перелік цілей, визначити повноваження керівників, інформаційне забезпечення інноваційної діяльності, здійснити чіткий розподіл обов'язків. Основними елементами даного механізму є (рис. 1.2): сфери інноваційної діяльності (соціальна, технологічна, управлінська, фінансова); функції інноваційної діяльності; процес управління діяльністю (розробка ідей, ресурсне забезпечення, ефект за результатами інноваційної діяльності); регулювання процесу здійснення інноваційної діяльності. Використання наведеного механізму дозволить скоротити затрати часу на розробку та застосування інноваційних технологій. Проте в наведеному механізмі не враховано процес використання стратегії щодо розвитку ІД, не визначено напрямки мінімізації фінансових витрат на інноваційний розвиток.

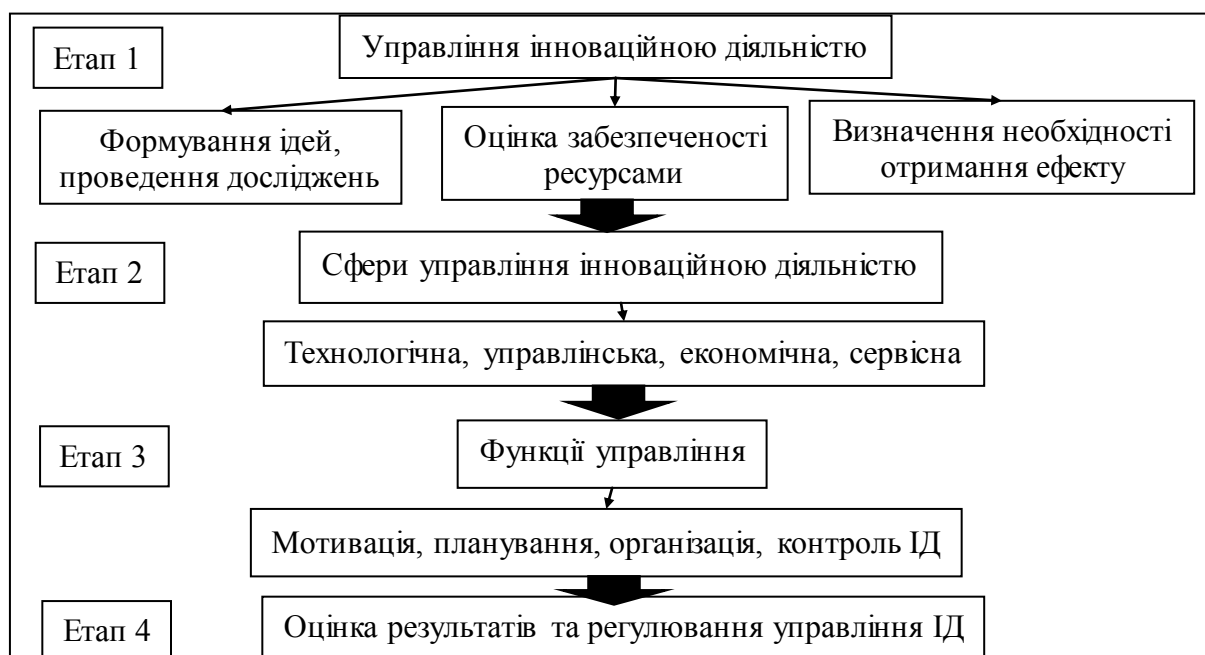

Рис. 1.2. Механізм управління інноваційною діяльністю підприємства

Примітка: побудовано автором на основі (Дзюбіна, 2011, с. 158-159)

В свою чергу Федулова Л.І. (2014, с. 125-132) запропонувала методологію управління ІД підприємства, що дозволило визначити взаємозв'язок між об'єктом та суб'єктом управління, оцінити кадровий потенціал підприємства, сформулювати напрям інноваційного розвитку (рис. 1.3). До основних стадій даного механізму було віднесено: оцінка рівня інноваційного розвитку; визначення напрямів ІД, формування цілей та завдань; прогнозування результатів діяльності; формування стратегічних напрямів розвитку; розробка

стратегії; здійснення управління ІД; вибір методів управління, оцінка ресурсного забезпечення, доступність інформації; інструменти інноваційного розвитку. Перевагою механізму є визначення його нестабільності, змінності під дією ринкового середовища, але не встановлено взаємодію механізму управління із системою, не визначені функції та елементи.

Рис. 1.3. Методологічні засади управління інноваційною діяльністю підприємства

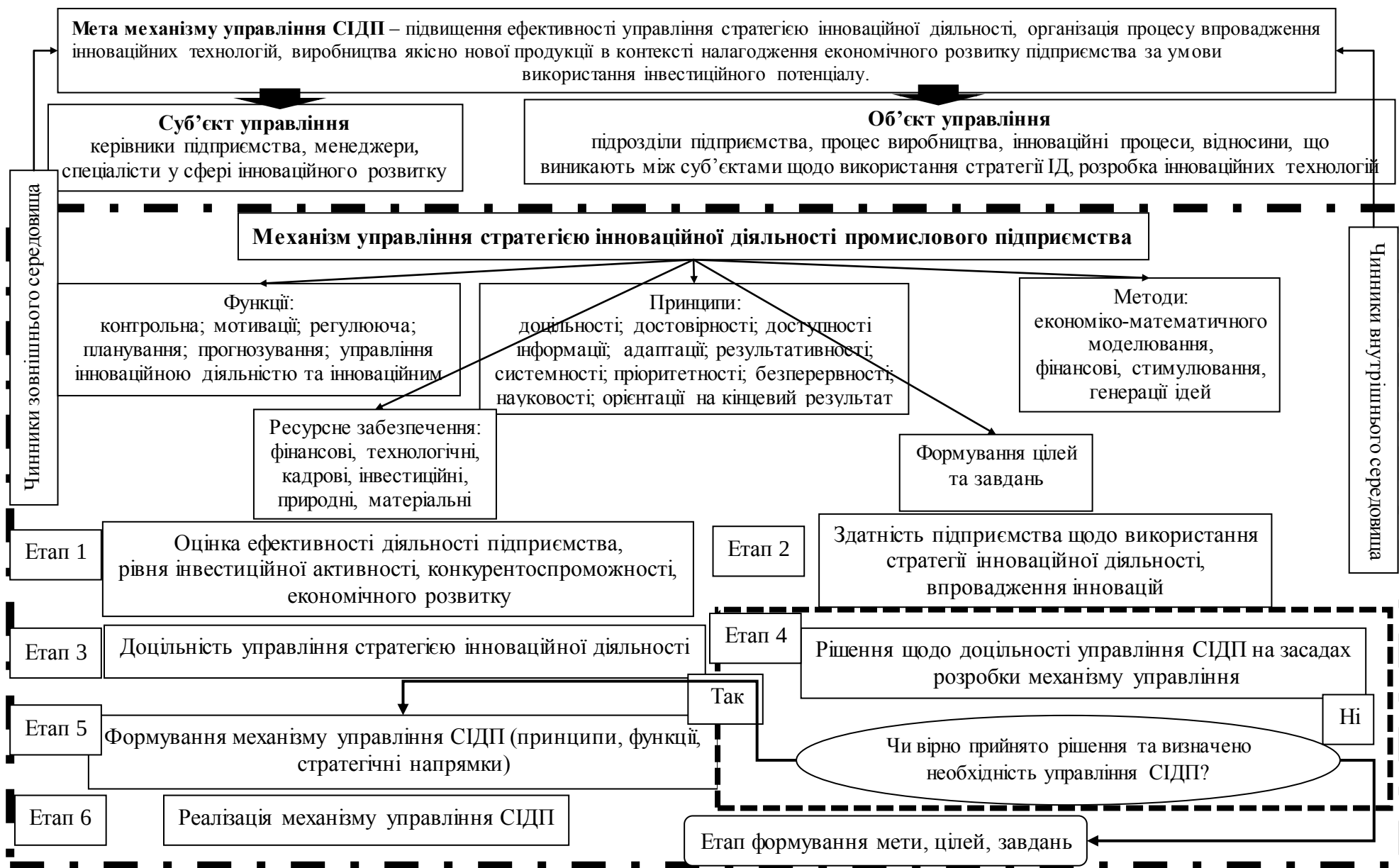
Примітка: побудовано автором на основі (Федулова, 2014, с. 125; Князевич, 2011)

Відповідно до результатів проведено аналізу побудови механізму управління ІД зауважимо, що відсутній теоретико-методичний підхід щодо формування МУСІДП, адже не визначено процес управління стратегією ІД, сукупність інструментів, елементів щодо управління обраною стратегією, послідовність етапів розробки механізму, дію чинників зовнішнього середовища, доцільність скорочення фінансових витрат та витрат часу на розвиток інноваційної діяльності підприємства (ІДП). Тому, нами було удосконалено механізм управління стратегією ІД підприємства шляхом використання комплексного підходу, під яким слід розуміти: по-перше схему взаємопов'язаних етапів щодо регулювання, контролю, планування, реалізації, управління стратегією ІД і сукупність методів, функцій, принципів управління бізнес-процесами підприємства; по-друге виділення елементів, інструментів, як складових управління ІД, стратегією розвитку і визначення напрямів здійснення досліджень за умови підпорядкованості системі управління підприємством, який ґрунтується на узгодженості дії чинників ринкового середовища та на основі якого можна визначити необхідність впровадження

інновацій, прийняти рішення щодо доцільності їх використання у виробництві з метою досягнення довгострокового успіху, економічного, соціального, технологічного ефектів, визначення обґрунтованості реалізації стратегії ІД.

Використання удосконаленого механізму дозволяє налагодити процес використання стратегії управління ІД, вдало організувати реалізацію обраної стратегії, пристосуватись до дії чинників зовнішнього середовища, застосувати інструменти розвитку ІД, а також досягнути інноваційно-економічного ефекту. Даний механізм складається із групи взаємопов'язаних етапів, яких доцільно дотримуватися у визначеній послідовності, але можливі корективи кожного етапу за умови змінності чинників зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 1.4). Водночас ефективність розробки механізму управління та його результативність залежить від рівня ІД, чіткості сформованих цілей.

Основною метою МУСІДП є підвищення ефективності управління стратегією ІД, організація процесу впровадження інноваційних технологій, виробництва якісно нової продукції в контексті налагодження економічного розвитку підприємства, а також досягнення економічного, фінансового ефектів за умови збалансованості дії факторів ринкового середовища, взаємодії виробників та споживачів. Важливою складовою механізму управління стратегією ІД є виокремлення суб'єкта та об'єкта управління. До суб'єктів управління було віднесено: власники підприємства, спеціалісти у сфері інноваційного розвитку, менеджери у галузі управління стратегією ІД, підрозділи науково-дослідних розробок, відділ маркетингу. До сфери їх повноважень належить управління об'єктами такими як: підрозділи підприємства, процес виробництва, інноваційні процеси, відносини, що виникають між виробниками і споживачами, між суб'єктами щодо використання стратегії ІД, розробка інноваційних технологій, впровадження інновацій, діяльність персоналу щодо виготовлення нової продукції. На даному етапі відбувається визначення переліку об'єктів управління, розподіл зобов'язань між працівниками підприємства.

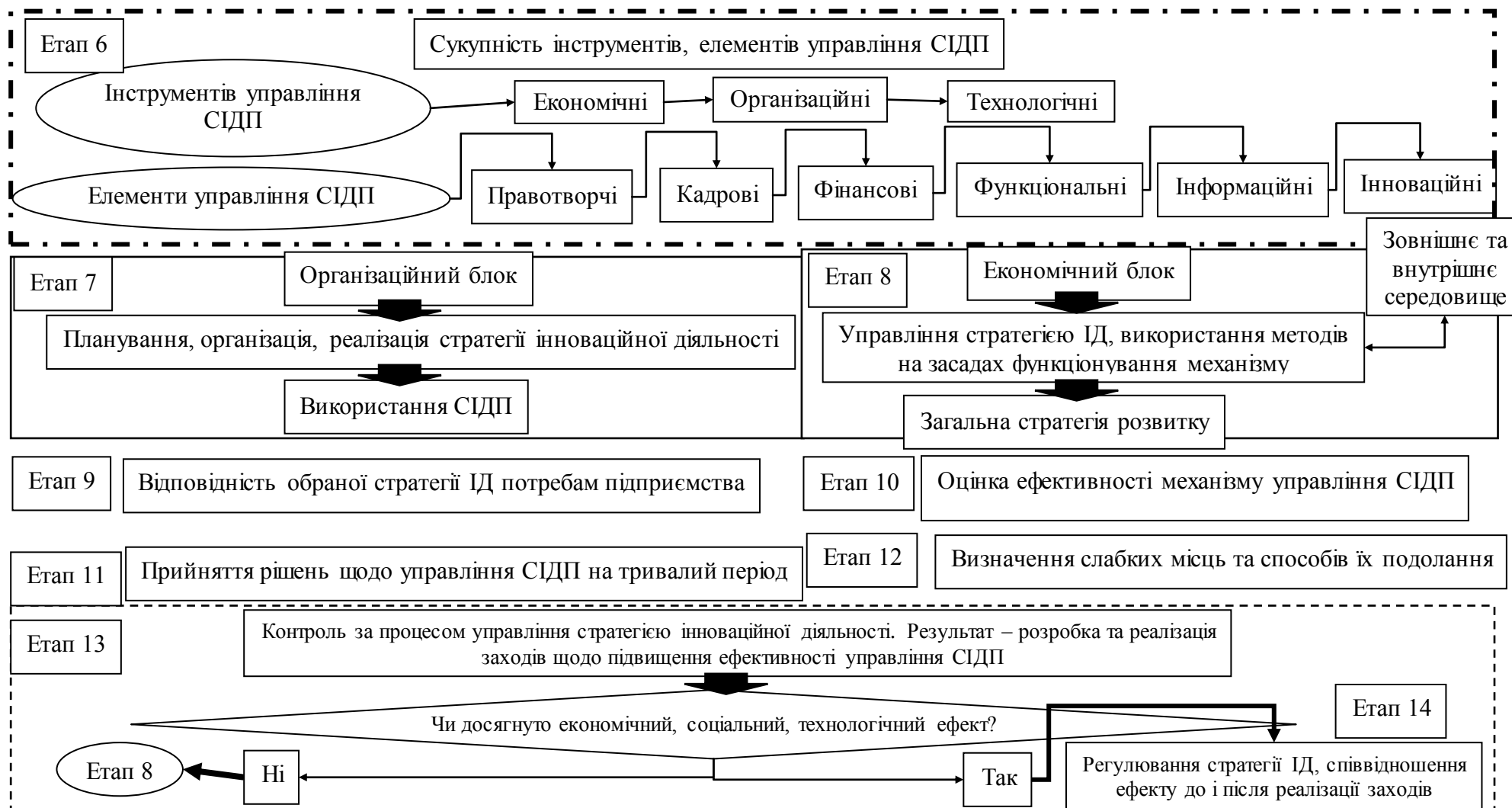

Рис. 1.4. Механізм управління стратегією інноваційної діяльності промислового підприємства

Примітка: розроблено автором на основі (Сидорчук, 2016, с. 185-193; Василенко, 2014, с. 39-41; Синиціна, 2014, с. 355-356; Полозова, 2014, с. 128; Шатохін, 2014, с. 399-400; Васильєва, 2011, с. 12-13; Виклюк, 2010, с. 127; Даций, 2010, с. 73-75; Груба, 2008, с. 79-81; Буренніков, 2007, с. 43)

Першочергове значення відіграє виявлення дії чинників внутрішнього та зовнішнього середовища не лише на функціонування підприємства, але й на досягнутий рівень ІД, можливість розробки та використання стратегії розвитку, процес формування механізму, оскільки від даного аналізу залежить точність оцінки можливості подальшого розвитку, достовірність прогнозних результатів. До чинників зовнішнього середовища нами було віднесено: соціально-економічне становище в країні; політична обстановка; сприятливість фінансового клімату регіону; фінансування державою інноваційних проектів; ефективність законодавчої системи; рівень податкового тиску тощо. Серед чинників внутрішнього впливу визначено: ефективність діяльності підприємства; рівень економічного розвитку; фінансова стійкість, платоспроможність; рівень конкурентної боротьби; забезпеченість ресурсами; інвестиційний розвиток; застосування ресурсозберігаючих технологій, частка застарілого обладнання; якість і ціна товару, динаміка впровадження інноваційних розробок; злагодженість роботи всіх підрозділів та структурних одиниць підприємства; взаємодія із постачальниками, споживачами, конкурентами. Вплив наведених чинників доцільно оцінювати, визначати ступінь їх дії шляхом використання відповідних методів.

Передумовою формування ефективного МУСІДП є визначення методів, принципів, функцій, яких доцільно дотримуватися при його побудові, що забезпечить досягнення поставленої мети та очікуваних результатів діяльності (рис. 1.4). До основних функцій удосконаленого механізму було віднесено: контрольна; мотивації; регулююча; планування; прогнозування; аналітична; стимулююча; оціночна; організації; управління. Серед принципів відзначимо: доцільності; достовірності; доступності інформації; обґрунтованості; адаптації; результативності; ціленаправленості; послідовності; системності; пріоритетності; безперервності; науковості; орієнтації на кінцевий результат; комплексності. Водночас серед методів слід відзначити економіко-математичного моделювання, експертних оцінок, фінансові, правові, стимулювання, генерації ідей.

Не менш вагоме значення відіграє процес формування цілей, визначення завдань ІД, МУСІДП. До основних цілей слід віднести: економічний розвиток; зростання рівня конкурентоспроможності; успішність ІД; досягнення соціального, економічного, фінансового, екологічного, інвестиційно-інноваційного ефектів; вдосконалення виробництва; скорочення витрат на виробництво нової продукції. Серед завдань було відзначено: побудова ефективного бізнесу; розробка та використання стратегії; вирішення існуючих проблем; контроль за діяльністю у довгостроковому періоді; проведення науково-дослідних робіт; покращення якості існуючої продукції; оновлення технологічного процесу виробництва товарів; навчання персоналу.

Наступною складовою механізму є визначення рівня забезпеченості підприємства ресурсами, необхідними для реалізації стратегії ІД, такими як: інвестиційні; фінансові; енергетичні; технологічні; інформаційні; кадрові. На даному етапі передбачається дослідження наявного обсягу ресурсів, формування потреби в ресурсах та визначення способів їх залучення.

Першим етапом механізму є оцінка ефективності діяльності підприємства, рівня інвестиційної активності, конкурентоспроможності, економічного розвитку, що здійснюється задля аналізу рівня фінансової спроможності, платоспроможності та робиться висновок щодо досягнутого рівня інвестиційного розвитку на певний період часу. Обов'язковою умовою даного етапу є доступність до інформації та можливість здійснення аналізу за три останні роки. Оцінка здатності підприємства щодо використання стратегії ІД, впровадження інновацій проводиться на другому етапі. На даному етапі оцінюється інноваційний потенціал підприємства, визначається сформований рівень ІД, періодичність використання інноваційних технологій та проведення дослідно-конструкторських робіт і на основі цього з'ясовуються перспективи використання стратегії, напрямки її реалізації, ресурсний потенціал.

На третьому етапі з'ясовується доцільність управління стратегією інноваційної діяльності та вивчаються можливості підприємства, встановлюється прогностичний рівень інноваційного розвитку, перелік проблем у

функціонування та розвитку, перелік методів вирішення виявлених проблем, проводиться застосування методів управління ІД. На підставі вище окреслених заходів розробляється комплекс переваг та недоліків щодо управління стратегією ІД. Рішення щодо доцільності управління стратегією інноваційної діяльності підприємства (СІДП) на засадах розробки механізму управління приймається на четвертому етапі. Особливу увагу доцільно приділити злагодженості роботи персоналу щодо порівняння можливих варіантів прийняття рішення, виваженості та раціональності його реалізації, оцінці наслідків даного рішення. При цьому якщо рішення прийняті вірно, то відбувається перехід до наступного етапу, але якщо дані рішення є помилковими, то повертаються до етапу формування мети, визначення цілей.

На наступному етапі проводиться формування МУСІДП шляхом використання методів управління, дотримання функцій та принципів, що забезпечує виокремлення стратегічних напрямів розвитку, корегування сформованих цілей, організацію управління стратегією та гарантуватиме ефективність реалізації стратегії, налагодження ІД. Від правильності побудови механізму управління залежить ефективність всього процесу ІД. Отже, при розробці механізму доцільно дотримуватися встановленої послідовності етапів.

Реалізація МУСІДП відбувається на шостому етапі і здійснюється на підставі використання інструментів та елементів, як основи здійснення даного механізму, що забезпечує злагодженість роботи працівників, послідовність виконання всіх етапів, гарантує досягнення цілей, можливість корегування стратегії ІД відповідно до параметру часу, рівня витрат, ефективність застосування механізму та обґрунтованість, системність процесу управління.

Визначення інструментів управління стратегією інноваційної діяльності відіграє вагомий роль, оскільки вони дозволяють покращити ІД, налагодити процес реалізації обраної стратегії, вносити корективи в дану стратегію, врахувати дію чинників зовнішнього середовища. До основних інструментів управління було віднесено: економічні; організаційні; технологічні. Технологічні інструменти є необхідними для досягнення інноваційних цілей

розвитку, реалізації стратегії управління ІД, забезпечення технологічного прогресу на підприємстві та до них віднесено: автоматизація виробництва; заміна застарілого обладнання; проведення науково-дослідних робіт; розробка та впровадження технологій. Економічні інструменти є своєрідним способом гарантування успішної реалізації стратегії ІД, джерелом фінансового забезпечення даного процесу. До економічних інструментів включено: ресурсне забезпечення; пошук джерел фінансування; залучення інвестиційного капіталу; система кредитування; наявність заощаджень; податкові платежі. Організаційні інструменти спрямовані на досягнення основних цілей та завдань, коригування процесу використання стратегії управління ІД, створення передумов зростання ІД та охоплюють: інформаційне забезпечення; законодавчу базу; рівень підтримки з боку держави; дослідження ринку; оцінка ефективності діяльності підприємства; пошук інноваційних технологій; взаємодія всіх підрозділів підприємства; налагодження процесу виробництва продукції.

Не менш важливе значення відіграє етап використання елементів МУСІДП до яких віднесено: правотворчі; кадрові; фінансові; функціональні; інформаційні; інноваційні. Наведені елементи перебувають у тісному взаємозв'язку з інструментами управління, дозволяють підвищити ефективність використання інструментів, оскільки є їх допоміжними складовими та сформовано зворотну взаємодію між ними. Відповідно, до правотворчих елементів було віднесено: норми чинного законодавства; положення та установи щодо інноваційного, інвестиційного розвитку; законодавче регулювання діяльності підприємств; установчі документи; форма власності. Кадрові елементи охоплюють заходи щодо: злагодженої роботи колективу; підвищення або скорочення чисельності персоналу; використання різних стимулів задля підвищення продуктивності праці; підвищення кваліфікації та навчання персоналу; методи управління персоналом. Фінансові елементи включають: обсяг власного та позикового капіталу; структура оборотних коштів; забезпеченість сировиною; вартість виробленої інноваційної продукції; затрати на розробку нової технології та її реалізацію у виробництві; сума

загальних витрат на проведення ІД. До функціональних елементів слід віднести: визначення структури кожного підрозділу підприємства; система взаємодії із постачальниками, покупцями, інвесторами; оцінка необхідності покращення організаційної структури підприємства; система управління персоналом; швидкість подання інформації та прийняття рішень. Поряд з цим важливе місце в механізмі управління займають інформаційні елементи, які включають: доступність інформації; поінформованість щодо змін на ринку технологій, ефективності новітніх розробок; швидкість поширення інформації про нову продукцію, рівень використання інновацій конкурентами. До інноваційних елементів віднесено: аналіз забезпеченості підприємства обладнанням; розробка технологій; диверсифікація виробництва; виготовлення продукції з новими властивостями; автоматизація виробництва.

Після розробки механізму управління відбувається виокремлення організаційного та економічного блоків з метою визначення стратегічного аспекту ІД підприємства, вибору стратегії ІД, яка потребує використання розробленого механізму задля підвищення її ефективності. На цьому етапі проводиться планування, організація, реалізація стратегії ІД, адже в процесі планування стратегії уточнюються основні цілі діяльності, розробляються способи, корегуються методи щодо їх досягнення, обираються напрями діяльності, здійснюється прогноз ефективності обраної стратегії. Організація стратегії ІД передбачає комплекс дій щодо інформаційного забезпечення, коригування її розвитку, підвищення кваліфікації персоналу, організації процесу виробництва продукції, просування нової продукції. Зауважимо, що реалізація стратегії ІД передбачає розробку нових технологій, проведення робіт щодо залучення інновацій, оновлення продукції, виготовлення інноваційного товару, зниження трудомісткості виробництва та його автоматизацію. На даному етапі відбувається використання обраної СІДП, що сприяє досягненню сформованих цілей та економічному зростанню підприємства.

На наступному етапі виникає необхідність управління стратегією ІД на підставі використання механізму, методів, врахування дії чинників оточуючого

середовища, що дозволяє підвищити ефективність використання стратегії ІД, знизити дію загроз та вжити заходів щодо своєчасної ліквідації виявлених ризиків. Крім того, даний етап повинен враховувати цілі та завдання загальної стратегії розвитку підприємства та співставляти її із цілями стратегії ІД. Зворотний зв'язок між управлінням стратегією ІД та зовнішнім середовищем свідчить про можливість зростання інноваційного потенціалу підприємства, доцільність дослідження ринку технологій.

На дев'ятому етапі відбувається з'ясування відповідності обраної стратегії ІД потребам підприємства, що свідчить про повноту врахування можливостей, загроз, сильних та слабких сторін підприємства, напрямів діяльності, специфіки функціонування, сфери діяльності в обраній стратегії ІД. За умови всебічного визначення основних цілей та завдань, їх врахування в стратегії ІД, підприємство буде ефективно розвиватися.

Оцінка ефективності МУСІДП здійснюється на десятому етапі та для підприємства визначається раціональність впровадження розробленого механізму, доцільність його використання за умови управління стратегією, вплив механізму на покращення ІД, можливість корегування окремих етапів механізму відповідно до специфіки діяльності підприємства, системність та комплексний характер запропонованих етапів, встановлюються переваги застосування механізму в діяльності конкретного підприємства.

На одинадцятому етапі приймається рішення щодо управління СІДП на тривалий період, що здійснюється за умови позитивної оцінки результатів діяльності за визначений період, на підставі ефективності механізму управління стратегією з метою досягнення бажаних ефектів, підвищення результативності використання стратегії ІД, прийняття рішень щодо подальшого розвитку.

Далі визначаються слабкі сторони МУСІДП та формуються способи, напрями їх подолання. В процесі використання МУСІДП, на будь-якому етапі, персонал може допуститися порушень при виконанні своїх завдань, не дотримуватися встановленої послідовності дій, що необхідно корегувати та контролювати з метою недопущення помилок. Крім того, при розробці

механізму керівництво підприємства, менеджери не завжди враховують особливості функціонування підприємства, планування, організації, використання стратегії ІД, доцільність управління стратегією, необхідність розвитку ІД, впровадження інновацій і тому виникає потреба у покращенні механізму. Передостанній етап – це контроль за процесом управління стратегією ІД, основою якого є спостереження за здійсненням кожного етапу, дотриманням термінів діяльності, досягненням поставлених цілей, а також виявлення порушень в процесі управління СІДП, порівняння досягнутих результатів із запланованими. Ціллю даного етапу є оцінка досягнутого економічного, соціального, технологічного ефекту від використання МУСІДП. За умови досягнення очікуваних ефектів від використання механізму здійснюється перехід до наступного етапу, проте у випадку низької якості контролю, виявлення численних порушень при реалізації механізму відбувається повернення до етапу управління стратегією ІД.

Важливим є етап регулювання стратегії ІД, який дозволяє, на підставі корегування МУСІДП, своєчасно усунути відхилення у процесі планування, використання, управління стратегією, вирішити існуючі проблеми, ліквідувати недоліки стратегії, загрози інноваційному розвитку. Даний етап забезпечує системність, цілеспрямованість та безперебійність роботи механізму, взаємопов'язаність його етапів, корегування механізму з метою подолання виявлених проблем, послідовність управління стратегією ІД. Також відбувається співвідношення ефекту від управління СІДП до і після реалізації заходів підвищення ефективності механізму управління, що дозволяє визначити рівень інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Отже, удосконалений механізм відіграє вагомую роль у використанні стратегії ІД та дозволяє здійснити управління обраною стратегією, скоротити витрати на розробку нових технологій, своєчасно інформувати підприємство про дію чинників, виникнення ризиків, встановити співвідношення між прогнозним обсягом витрат та очікуваним інноваційним розвитком, корегувати процес управління відповідно до стратегії ІД.

За умов змінності дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, підвищення рівня конкурентної боротьби помітну роль в управлінні СІДП відіграє не лише механізм, але й система управління, яка є більш ширшим поняттям та містить основні складові механізму. Тому доцільно дослідити підходи вчених щодо побудови та використання системи управління ІД підприємств, що дозволить з'ясувати її роль в реалізації стратегії ІД, підвищенні рівня інноваційного розвитку та управлінні обраною стратегією. В існуючих підходах робиться акцент на управлінні інноваційним розвитком та залишається поза увагою питання щодо доцільності управління стратегією ІД, врахування дії загроз на даний процес, визначення взаємодії підприємства із державою, міжнародними партнерами, зовнішніми ринками при здійсненні науково-технічних і дослідницьких робіт.

Комарницька Н.М. (2016, с. 23-26) детально розглянула модель побудови системи управління ІД та визначила особливості використання даної системи. Одночасно автором було досліджено етапи моніторингу системи управління ІД з метою прогнозування показників діяльності, контролю за реалізацією етапів системи (Комарницька, 2015, с. 111-112). Дана система спрямована на виконання поставлених завдань за умови використання методів, принципів, врахування дії чинників зовнішнього середовища. До основних складових системи віднесено: суб'єкти та об'єкти управління; механізм управління; вхід та вихід; чинники ринкового середовища; апарат управління. Перевагою системи є її відкритість, простота, врахування взаємозв'язку із механізмом управління, проте не визначено місце стратегії ІД в даній системі, не враховано вплив зовнішнього оточення на рівень економічного розвитку підприємства.

Інший автор Кошлата М.М. (2014, с. 211) проаналізувала доцільність розробки та використання системи управління інноваційним розвитком підприємства, яка ґрунтується на застосуванні організаційно-економічного механізму та дозволяє налагодити функціонування внутрішнього середовища підприємства. Основними елементами даної системи є: зовнішнє середовище; процес управління інноваційним розвитком; використання механізму

управління; застосування методів та визначення організаційної структури. Запропонована автором система дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства, рівень конкурентоспроможності продукції, але не відзначено доцільність використання стратегії, необхідність налагодження ІД.

В своєму дослідженні Котляр Я.О. (2012, с. 160-162) розглянув процес використання системи управління ІД на промисловому підприємстві, яка сприяє адаптації підприємства до мінливості чинників зовнішнього середовища, дозволяє визначити проблеми у його діяльності. Основним елементами системи є: процес управління реалізацією проекту; формування цілей розвитку; визначення інноваційного потенціалу; мотивація персоналу; суб'єкти управління; бізнес-процеси; джерела фінансування; ефективність системи управління. Зауважимо, що автором не визначено очікуваний результат від використання системи та послідовність виконання етапів щодо її реалізації. Дещо іншого підходу до побудови системи управління ІД дотримувалися Мохонько Г.А. та Ткаченко К.Г. (2015, с. 123-125), які дослідили та систематизували досвід провідних підприємств щодо використання системи управління. Проаналізована система реалізується шляхом використання функціональної, організаційної, інформаційної підсистем та підсистеми стимулювання, що сприяє інформаційному забезпеченню ІД, оцінці загроз ринкового середовища, формуванню організаційної структури. Недоліком даного підходу є обмеженість системи управління, тобто недостатня кількість елементів, відсутність алгоритму впровадження системи управління.

Поліщук Н.В. та Голда Н.М. (2011, с. 143) удосконалили систему управління ІД та впровадили її в діяльність підприємств. Особливістю даної системи є направленість на залучення інновацій, зміцнення позицій на ринку, покращення методів виконання робіт. Складовими проаналізованої системи є: оцінка можливостей підприємства; суб'єкти управління ІД; складові елементи системи; об'єкт управління ІД; результат від управління ІД. Варто відзначити, що в запропонованій системі визначено перелік основних проблем діяльності підприємств, вирішення яких дозволить налагодити інноваційний розвиток.

Іншого підходу дотримувалися Плаксієнко В.Я., Чернецька О.В. (2017, с. 405-406), які проаналізували використання інструментарію системи управління ІД, до якого було віднесено: аналітичне забезпечення; маркетинг; кваліфікація персоналу; інформація; підтримка держави; синергетичний ефект. Зауважимо, що використання запропонованої групи інструментарію системи управління сприятиме раціональному спрямуванню ресурсів, управлінню процесом виробництва, фінансовими потоками, оцінці фінансових показників.

Результати використання МУСІДП та проведені дослідження дозволяють зауважити, що в розробках існуючих систем управління ІД не відображено ступінь взаємодії системи з механізмом, рівень взаємозв'язку зовнішнього та внутрішнього середовища, не визначено стратегічний аспект діяльності та необхідність використання і управління стратегією, поза увагою залишилися питання щодо здійснення управління стратегією ІД на рівні промислового підприємства, системи оцінки ризиків, розробки механізму на підставі використання системи. Тому, нами було розширено систему управління СІДП на підставі виділення блоків управління та складових системи, яка, на відміну від вже існуючих, являє собою алгоритм дій, що ґрунтується на використанні системного, поетапного підходу та є сукупністю взаємопов'язаних елементів, направлений на створення нових властивостей системи, вивчення особливостей діяльності підприємства, здійснення впливу на об'єкт управління, встановлення взаємозв'язку виробника зі споживачами, використання механізму управління СІДП з метою інноваційного розвитку, пошуку нових сфер діяльності, залучення інновацій, довгострокового управління підприємством.

Зауважимо, що в системі управління ІД стратегія виконує роль зв'язуючого елементу між зовнішнім середовищем, тобто ринком технологій, інноваційними процесами, споживачами та внутрішнім середовищем, тобто підприємством, його підрозділами, виробничою діяльністю, впровадженням інновацій, що сприяє економічному розвитку. На підставі застосування системи управління відбувається побудова механізму управління, визначення етапів його реалізації, що створює можливості щодо проведення управління СІДП та формування його належного методичного забезпечення.

На нашу думку система управління стратегією інноваційної діяльності підприємства є неефективною за умови, якщо вона не взаємодіє з механізмом управління та відсутній взаємозв'язок між ними, тому дана система є відкритою. Відповідно, ефективність функціонування системи управління СІДП можлива за умови раціонального використання механізму. Удосконалена система складається із сукупності взаємопов'язаних елементів, використання яких дозволяє оцінити потенціал підприємства, врахувати вплив факторів зовнішнього середовища на процес управління СІДП, виготовити нову продукцію, освоїти нові ринки збуту, досягнути довгострокових цілей. Проаналізуємо складові удосконаленої системи управління (рис. 1.5).

З наведеної системи видно, що фактори оточуючого середовища здійснюють вплив на об'єкт, суб'єкт, систему управління СІДП, забезпеченість ресурсами та очікуваний результат, що забезпечує цілісність системи управління та послідовність її реалізації. Суб'єктами управління даної системи є служба управління стратегією ІДП, тобто працівники, керівники, менеджери, аналітики, експерти, які виконують комплекс дій щодо управління СІДП. Дана служба управління повинна формуватися із висококваліфікованих працівників з метою прийняття виважених управлінських рішень. Вплив даної служби поширюється на процес інноваційного та інвестиційного розвитку, визначення інноваційних ризиків, використання стратегії, на діяльність працівників, які виконують завдання щодо розвитку ІД, механізми, засоби управління СІДП, що є об'єктами управління та без яких неможливим є проведення ІД.

Безумовно, на ефективність системи управління СІДП впливає низка факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Внутрішні фактори направлені на налагодження ІД підприємства, впливають на використання інноваційних ресурсів, інноваційну активність та до них віднесені: створення умов щодо впровадження технологічних розробок; розвиток інноваційних здібностей персоналу; використання внутрішніх стимулів; готовність підприємства до інноваційного розвитку.

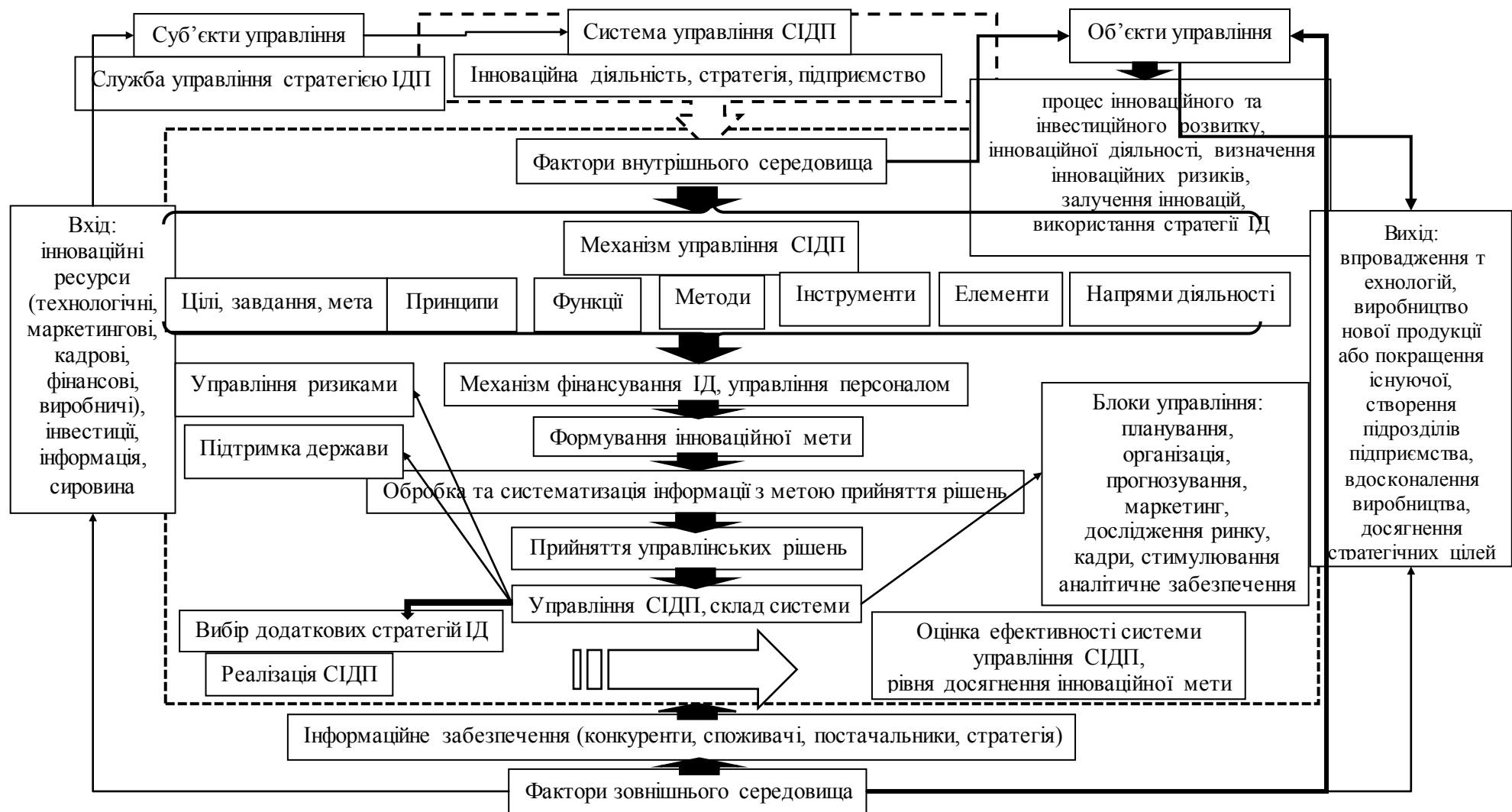

Рис. 1.5. Система управління стратегією інноваційної діяльності промислового підприємства

Примітка: розроблено автором на основі (Плаксінко та Чернецька, 2017, с. 405-406; Токмакова, 2017, с. 140-141; Драгіза та Обрадович, 2016; Комарницька, 2015, с. 111-112; Литнева та Гончаров (2015а; 2015b); Литнева, Гончарова та Киштимова 2015, с. 62-68; Мохонько та Ткаченко, 2015, с. 123-125; Зернюк, 2014; Кошлата, 2014, с. 211; Києк, Лисовські та Стар'їнська 2013, с. 34-42; Котляр, 2012, с. 160-162; Максимов, Фірсова та Литвинова 2012, с. 141-143; Петухова, 2012; Поліщук та Голда, 2011, с. 143; Крючко, 2009, с. 19-21)

Головним зовнішнім фактором впливу є держава, політика регіонів, діяльність партнерів і конкурентів, інвестори, постачальники та доречно виокремити: погашення процентів за кредитами; обмін досвідом між підприємствами; фінансування навчання працівників та підтримка підприємства; інформаційне забезпечення бізнесу; система податкових пільг. Зовнішнє середовище впливає на рівень ІД підприємства та відповідно на кінцевий результат. Складовими елементами системи є вхід та вихід, які свідчать про ефективність процесу управління СІДП, раціональність обраної стратегії (рис. 1.5). На вході системи знаходяться сировина, матеріали, паливо, інноваційні ресурси (технологічні, маркетингові, кадрові, фінансові, виробничі), інвестиції, інформація, тобто ресурси необхідні для здійснення ІД. На виході системи визначається рівень досягнення очікуваних результатів, тобто розробка нових ідей, впровадження технологій, виробництво нової продукції, створення підрозділів підприємства, які займаються дослідницькою роботою, досягнення довгострокових цілей.

Система управління СІДП включає механізм управління та ґрунтується на його принципах, методах, функціях, інструментах, елементах управління, визначених завданнях і цілях, що дозволяє сформувати перелік цілей, уточнити завдання, визначити способи їх досягнення відповідно до довготривалої дії стратегії, а також встановити взаємозв'язок системи з її внутрішніми складовими та зовнішнім оточенням. Використання механізму управління СІДП сприяє послідовній реалізації етапів системи управління, дозволяє визначити її системність, підтримувати взаємозв'язок між елементами. Далі відбувається застосування механізму фінансування ІДП, визначення способів управління персоналом, що здійснюється з метою встановлення належного рівня фінансування СІДП, спрямування коштів на інноваційний розвиток, а також передумовою виробництва нової продукції є покращення системи управління працівниками, застосування мотиваційних заходів.

Складовою системи управління є формування інноваційної мети, яка є ширшою за мету механізму управління та полягає в успішній реалізації стратегії ІДП, підвищенні ефективності управління стратегією, впровадженні

новацій ринку технологій в контексті взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням та за умови дії ризиків ринкового середовища, визначення інноваційно-інвестиційного потенціалу. На наступному етапі відбувається обробка і систематизація інформації з метою прийняття рішень, що дозволяє ґрунтовно проаналізувати зібрану інформацію, здійснити всеохоплюючий аналіз отриманих даних, визначити переваги і недоліки процесу управління СІДП, встановити доцільність прийняття сформованих управлінських рішень.

Прийняття управлінських рішень відбувається на наступному етапі, що є основою системи управління СІДП та від обґрунтованості рішень залежить ефективність діяльності. Служба управління стратегією ІДП обговорює можливі варіанти прийняття того чи іншого рішення, прогнозує наслідки їх прийняття та приймає рішення за умови отримання позитивного результату.

Далі відбувається управління СІДП шляхом використання блоків управління: планування, організація, прогнозування, маркетинг, дослідження ринку, кадри, стимулювання тощо. Застосування даних блоків формує можливості щодо аналізу процесу управління СІДП на підставі внесення змін у планування та організацію ІД, підвищення професіоналізму персоналу, вдосконалення системи мотивації, процес пристосування підприємства до дії чинників зовнішнього середовища, діагностику впливу ризиків на ІД та ефективності стратегії ІДП, застосування програм регіональної підтримки.

Важливим елементом системи управління є вибір додаткових стратегій ІД, що відбувається за умови зростання показників ІДП, розширення спеціалізації, формування нових структурних підрозділів, одночасного виробництва декількох видів інноваційної продукції. Використання додаткових стратегій ІД є доречним для промислових підприємств зі значним обсягом капіталу, масштабами виробництва, із стабільними ринками збуту продукції.

На останньому етапі керівниками системи управління оцінюється ефективність системи управління СІДП, проводиться контроль за правильністю її реалізації. Служба управління стратегією ІДП оцінює отримані результати діяльності та співставляє їх із запланованими показниками, робить висновок

щодо рівня досягнення інноваційної мети. За необхідності, можуть прийматися рішення щодо ліквідації порушень, виявлених в процесі застосування системи управління, корегування окремих елементів.

За умови використання удосконаленої системи управління стратегією ІД на промислових підприємствах необхідно враховувати специфіку їх діяльності, що обумовлено мінливістю чинників ринкового середовища, змінністю об'єкта управління відповідно до характеру впровадження інновацій, спеціалізації виробництва та забезпечить взаємодію внутрішнього і зовнішнього оточення, цілісність, цілеспрямованість, достовірність, обґрунтованість, системність, послідовність, пріоритетність, безперервність, прибутковий характер дії системи управління.

1.3. Характеристика особливостей розвитку стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств

Для розвитку економіки країни, покращення функціонування промислових підприємств інноваційний фактор відіграє вагоме значення, адже визначає можливості щодо економічного зростання, фінансового оздоровлення, підвищення добробуту населення, розвитку науково-дослідних центрів, міжнародних інноваційних програм. Проте загострення політичної обстановки, погіршення соціально-економічного становища, низький рівень благоустрою населення, зростання заборгованості підприємств негативно впливають на інноваційний розвиток. Дані обставини також обмежують можливості щодо залучення інвестиційних ресурсів, які виступають як передумова інноваційного розвитку, залучення новацій, налагодження розвитку не лише країни, але й регіону, підприємств. На сьогоднішній день більшість промислових підприємств характеризується спадною динамікою показників діяльності, фінансовою нестабільністю, погіршенням рівня конкурентоспроможності, відсутністю можливості щодо виробництва нової продукції, втратою

лідуючих позицій, що обумовлено зниженням інвестиційної привабливості, погіршенням інноваційного розвитку та показників інноваційної діяльності.

Передумовою подолання наведених вище проблем є вибір та використання стратегії інноваційної діяльності, яка повинна перебувати у тісному взаємозв'язку із загальною стратегією підприємства. Застосування стратегій ІД дозволить сформулювати довгострокові цілі, визначити вплив чинників зовнішнього середовища, підвищити ефективність управління ІД, досягнути очікуваних результатів, приймати виважені управлінські рішення, покращити інноваційний розвиток підприємства, інвестиційну привабливість. Крім того, за умови раціонального використання стратегії ІД існує можливість щодо покращення виробничо-збутової, маркетингової, інвестиційної, ІД, використання ринкових можливостей розвитку, збалансування слабких та сильних сторін з метою максимізації доходів.

Лише на деяких промислових підприємствах характерною є ситуація щодо використання інноваційної стратегії задля раціонального використання ресурсів, просування на міжнародний ринок, зменшення ризику від впровадження новачок, визначення напрямів інноваційного розвитку, просування товару на ринок. Зауважимо, що використання інноваційних стратегій відбувається лише на підприємствах з достатнім рівнем капіталу, інвестиційного розвитку, які забезпечені фінансовими, кадровими, технологічними ресурсами, мають достатній рівень економічної безпеки та всі можливості щодо зростання інноваційної активності. У зв'язку з тим, що переважна більшість підприємств має складний фінансовий стан, значний рівень заборгованості та тенденції щодо банкрутства постає потреба у формуванні та впровадженні стратегій інноваційної діяльності, які дозволять не лише управляти інноваційним розвитком, але й організувати довгострокову діяльність щодо трансформації наукових досліджень у виробництво нової продукції чи покращення властивостей існуючої, впровадити в практичну діяльність технологічні розробки та проводити наукові дослідження відповідно

до існуючих потреб споживачів шляхом виконання комплексу взаємопов'язаних дій.

Отже, в умовах погіршення діяльності підприємства, здійснення процесу виробництва шляхом використання застарілої техніки, низького рівня впровадження інноваційних проектів, скорочення попиту на продукцію та продуктивності праці, погіршення якості товару, соціальної атмосфери в колективі, актуальним є питання щодо формування та розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства (СІДПП) як способу розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

Проблеми формування, використання інноваційних стратегій на промислових підприємствах досліджувало чимало вчених, які здійснили вагомий внесок у розкриття даного питання, серед яких слід виокремити: Грабарчук О.; Дашковська І.Б., Ступак І.О.; Денисенко М.П., Бродюк І.В., Сташенюк Д.Г.; Зянько В.В., Зянько В.В.; Капітан І.Б.; Карюк В.І.; Матюх С.А.; Орлова В.М.; Редько Н.В.; Тридід О.М.; Шипіль А.С.

Цікавого підходу дотримувалися Дашковська І.Б., Ступак І.О. (2011, с. 86-87), які дослідили процес формування інноваційної стратегії підприємства, що спрямована на досягнення основних цілей діяльності, отримання довгострокового успіху. До основних етапів розробки інноваційної стратегії авторами віднесено: аналіз рівня інноваційної активності підприємства, середовища функціонування; формування цілей та завдань відповідно до потреб підприємства; вибір інноваційної стратегії залежно від особливостей функціонування; впровадження та корегування обраної стратегії. Перевагою підходу є адаптація інноваційної стратегії під особливості діяльності підприємства, врахування рівня забезпеченості технологією. При розробці інноваційної стратегії не визначено дію ризиків, потребу в інвестиційних ресурсах, методи покращення інноваційної діяльності.

Денисенко М.П., Бродюк І.В., Сташенюк Д.Г. (2016, с. 19) запропонували формування інвестиційно-інноваційної стратегії шляхом використання інструментів, способів, збалансування інвестиційної політики, врахування

вимог ринкового середовища з метою досягнення поставлених завдань. Серед етапів формування інвестиційно-інноваційної стратегії було визначено: термін розробки стратегії; формування цілей, завдань; аналіз діяльності підприємства; встановлення способів виконання завдань; вибір ефективної стратегії; визначення терміну реалізації стратегії; оцінка результатів. Ефективне використання інвестиційно-інноваційної стратегії сприятиме розвитку підприємства, оскільки підвищиться його прибутковість. На нашу думку, при розробці стратегії необхідно враховувати змінний характер діяльності підприємства, відсутність можливості щодо отримання достовірних прогностичних даних та потребу у корегуванні стратегії.

Група авторів Зянько В.В., Зянько В.В. (2010, с. 25-29) дослідили необхідність формування інноваційної стратегії підприємства та сукупність заходів необхідних для її розробки. Процес формування стратегії автори пов'язували із визначенням цілей, оцінкою впливу факторів на діяльність підприємства, використанням праці кваліфікованих спеціалістів, вибором типу стратегії, наявністю ресурсів, розробкою стратегії, що дозволить покращити господарську діяльність підприємства, сприятиме інноваційному розвитку. Недоліком проаналізованого підходу є те, що при розробці стратегії не враховано використання інструментів, важелів, методів, принципів щодо її формування, не визначено показники оцінки ефективності стратегії.

Зауважимо, що Карюк В.І. (2012b, с. 386-387) запропонував механізм формування інноваційної стратегії, що дає можливість вибрати для підприємства стратегію, яка відповідає рівню його розвитку, фінансовим можливостям. Автором запропоновано чотири етапи формування інноваційної стратегії (рис. 1.6): проведення стратегічного аналізу (оцінка ресурсного потенціалу, дослідження зовнішнього оточення, інноваційної активності); формування мети, що в подальшому дозволить вибрати стратегію; розробка стратегії, її реалізація, досягнення сформованих цілей; проведення контролю за реалізацією інноваційної стратегії, визначення її ефективності. Основною перевагою даного підходу є вибір підприємством привабливої для нього

інноваційної стратегії та можливість її практичного використання. На нашу думку, автору доцільно було б врахувати можливі напрями інноваційної діяльності при розробці стратегії.

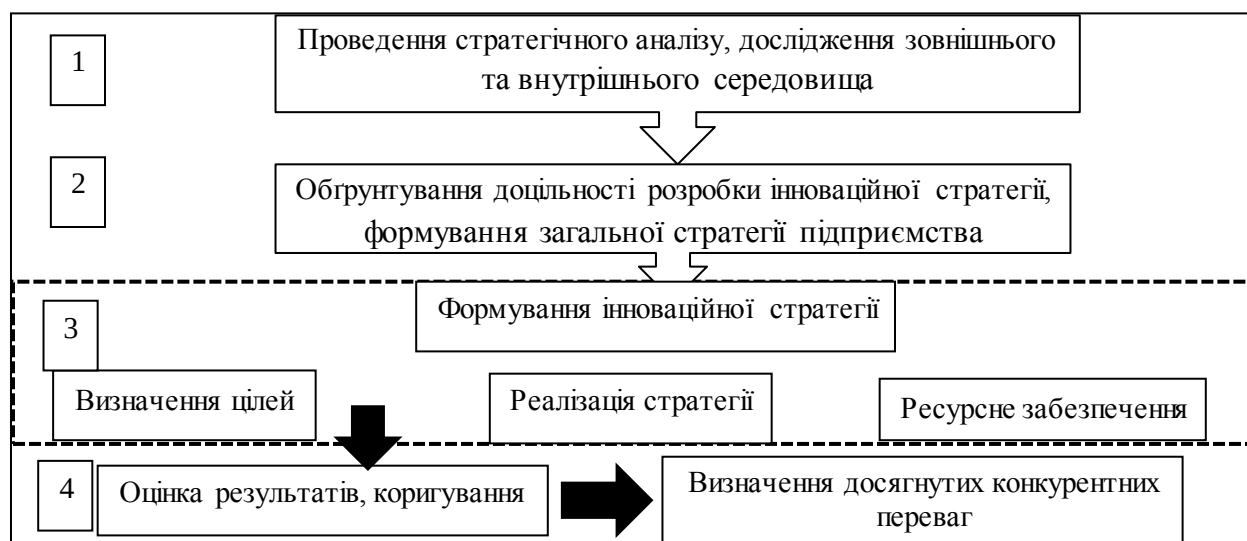

Рис. 1.6. Формування інноваційної стратегії підприємства

Примітка: побудовано автором на основі (Карюк, 2012b, с. 386-387)

Поетапного підходу до побудови інноваційної стратегії дотримувався Шипіль А.С. (2014, с. 177-178), який дозволить визначати послідовність побудови стратегії з метою подальшого інноваційного розвитку підприємства. До основних етапів формування інноваційної стратегії було віднесено: дослідження господарської діяльності; аналіз зовнішнього ринку та позиції на ньому інших підприємств; визначення чинників внутрішнього середовища; встановлення рівня конкурентоспроможності підприємства; формування цілей; розробка інноваційної стратегії; реалізація стратегії. На нашу думку, недоліком даного підходу є не врахування впливу ризиків на ІД, напрямів інноваційного розвитку, не визначення бажаних ефектів від використання стратегії.

У своєму дослідженні Грабарчук О. (2016, с. 12-13) здійснив аналіз побудови та вибору інноваційної стратегії підприємства та дійшов висновку, що ефективність використання стратегії залежить від зацікавленості підприємства, можливості застосування наявних переваг та спрямування на економічне зростання. Розробка та впровадження інноваційної стратегії здійснюється на етапах: планування стратегії; визначення цілей та вибір

стратегії; напрями наукових досліджень та перелік завдань; аналіз форм інноваційної діяльності; інноваційний потенціал підприємства; фактори зовнішнього і внутрішнього середовища; оцінка можливостей та загроз діяльності підприємства. Недоліком аналізованого підходу є відсутність можливості щодо діагностики ефективності інноваційної стратегії та перспектив діяльності підприємства.

Капітан І.Б. (2006) дослідив процес формування стратегії інноваційного розвитку та виокремив наступні етапи: аналіз рівня забезпеченості ресурсами, формування цілей; розробка програм та інноваційних проектів; визначення сильних та слабких сторін діяльності підприємства; дослідження розвитку інноваційної сфери; вибір напрямів розвитку; розробка інноваційної стратегії, з'ясування факторів впливу на неї. Основними перевагами використання інноваційної стратегії є: використання та покращення виробничого потенціалу; пристосування підприємства до змін зовнішнього середовища; покращення ІД; скорочення числа ризиків; раціональне використання ресурсів; всебічний аналіз чинників ринкового середовища; довгострокова ефективність.

Редько Н.В. (2015, с. 27-28) теоретико-методично обґрунтував необхідність розробки інноваційних стратегій, визначив чинники впливу на даний процес, перспективи інноваційного розвитку підприємств. При розробці інноваційної стратегії слід враховувати: зміну чинників оточуючого середовища; залучення ресурсів; можливість адаптації до змін ринкового середовища; дію ризиків. До етапів побудови стратегії було віднесено (рис. 1.7): формування місії підприємства; дослідження зовнішнього середовища; аналіз можливості впровадження стратегії; встановлення сильних та слабких місць; перспективи розвитку галузі; проведення SWOT-аналізу; розробка інноваційної стратегії; вибір ефективної стратегії та її реалізація. Серед можливостей формування інноваційної стратегії було визначено: технічні; фінансування; організаційні. Із запропонованим підходом вченого слід погодитися, адже проаналізовано структуру побудови інноваційної стратегії, що дозволило визначити спосіб вибору стратегії, методи її реалізації.

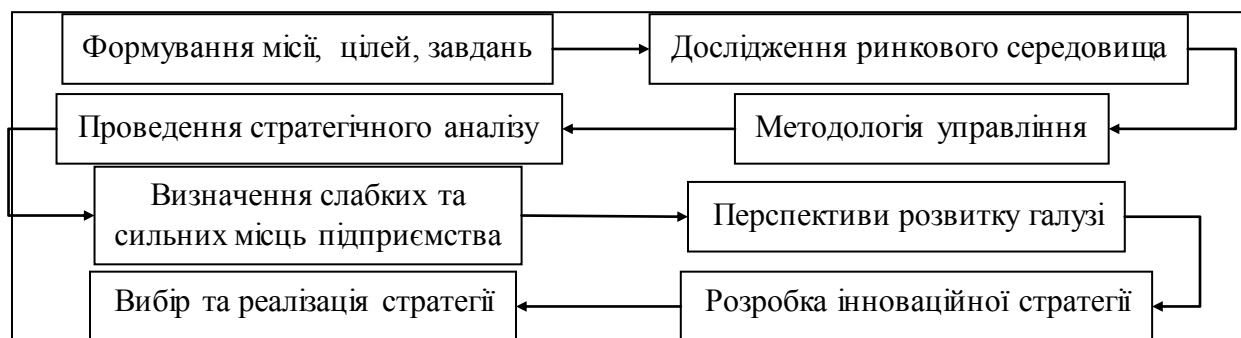

Рис. 1.7. Порядок розробки інноваційної стратегії підприємства

Примітка: побудовано автором на основі (Редько, 2015, с. 27-28)

Інший автор Матюх С.А. (2010, с. 207-208) побудував модель формування інноваційної стратегії. До основних етапів формування стратегії віднесено стадії: стратегічний аналіз, на якому відбувається формування мети, цілей, аналіз оточуючого середовища; стратегічний вибір – визначаються параметри інноваційної стратегії (сума витрат, рівень розробки нового продукту), формуються стратегічні альтернативи (формування інноваційного потенціалу, охоплення нових ринків збуту), встановлюються критерії вибору стратегії (рівень ризику, фактор часу, врахування досвіду щодо розробки стратегії), здійснюється вибір стратегії; впровадження інноваційної стратегії; дослідження ефективності стратегії та оцінка результатів. Однак, в даному підході не визначено можливість проведення діагностики ефективності використання різних типів інноваційної стратегії.

Необхідно розглянути підхід Орлової В.М. (2015, с. 83) до формування стратегії інноваційного розвитку, яка направлена на пошук нових ринків збуту продукції, впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності. Автором запропоновано наступні етапи побудови стратегії: формування загальної стратегії, на якому визначається базова і конкурентна стратегія; розробка функціональних стратегій – використання стратегії інноваційного розвитку, дослідження поведінки підприємства; визначення доцільності реалізації стратегії; вибір альтернативної стратегії; реалізація стратегії інноваційного розвитку (визначення рівня інноваційної активності).

Тридід О.М. (2011) у своєму дослідженні проаналізував процес розробки та впровадження у діяльність підприємства інвестиційної стратегії з метою

досягнення основної мети та підвищення інвестиційної привабливості. Розробка інвестиційної стратегії відбувається на підставі врахування економічних, нормативно-правових, інституціональних, інформаційних аспектів, визначення інвестиційних ризиків, видів інвестицій, оцінки вартості інвестиційного портфелю та на основі чого приймається рішення щодо доцільності впровадження стратегії. Автором було запропоновано використовувати такі стратегії: портфельна; поглинання; ризику.

Результати проведеного дослідження дозволили дійти висновку, що серед існуючих підходів відсутні методичні рекомендації щодо формування та використання стратегій інноваційної діяльності, адже розглядався лише процес розробки інноваційної стратегії. Відповідно, у систематизованих дослідженнях не визначено при розробці стратегії види та напрями інноваційної діяльності, сукупність дій необхідних для формування стратегії, довгостроковий характер діяльності, процес використання наукових досліджень та управління СІДП, доцільність вибору декількох типів стратегій, впровадження інновацій за умови залучення інвестиційних ресурсів, можливість практичного використання стратегій ІД на промислових підприємствах (Череп, 2012j, с. 139-158).

Встановлено, що передумовою налагодження інноваційної діяльності є економічний розвиток та рівень безпеки діяльності підприємств, які формуються під дією загроз ринкового середовища та взаємодії із зовнішнім оточенням. Розвитку інноваційної діяльності на промисловому підприємстві сприяє інвестиційне, інноваційне, кадрове, технологічне, фінансове забезпечення та використання стратегії ІД, що є передумовою інноваційного розвитку. Відтак, було удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства на засадах використання комплексу взаємопов'язаних економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій, напрямів діяльності (виробничий, фінансовий, маркетинговий) щодо проведення науково-технічних досліджень і дослідно-конструкторських робіт, трансформації розробок у новий продукт,

впровадження інновацій, досягнення довгострокового розвитку шляхом покращення інноваційно-інвестиційного потенціалу, дотримання встановлених норм і правил, використання поетапного підходу, що має практичне значення в рамках здійснення управління стратегією інноваційної діяльності підприємства, забезпечує вирішення ряду проблем за умови вибору та реалізації стратегії з метою ефективного функціонування підприємства та його підрозділів, відновлення техніко-виробничого потенціалу, розширення асортименту, відновленню соціального добробуту.

В запропонованих положеннях, на відміну від існуючих, розмежовано поняття інновацій та ІД, враховано використання поетапного підходу до формування стратегії ІД, визначено доцільність використання взаємопов'язаної системи дій щодо розробки стратегії, залучення інновацій та можливості їх використання, проведення дослідно-конструкторських досліджень задля виробництва нової продукції (Череп, 2014а; 2014с). Одночасно, застосування науково-методичних положень щодо розвитку СІДПП дозволило врахувати види ІД, тобто процес: покращення умов праці шляхом впровадження інновацій; виготовлення продукції шляхом її удосконалення; вдосконалення виробництва продукції на підставі заміни застарілого обладнання новим; проведення наукових досліджень шляхом спрямування інвестиційних ресурсів, формування підрозділів підприємства та групи аналітиків; забезпеченість підприємства ресурсами, тобто як умова стабільного функціонування; дослідження зовнішнього ринку та зміцнення позицій на споживчому ринку. Формування СІДПП проводиться шляхом реалізації взаємопов'язаних етапів, яких доцільно дотримуватися у встановленій послідовності та необхідно, більш детально, розглянути кожен етап формування стратегії ІДП (рис. 1.8).

При розробці стратегії ІД доцільно визначити суб'єкт та об'єкт стратегії. До суб'єктів нами було віднесено власників підприємства, які зацікавлені в інноваційному розвитку, здійсненні дій щодо розробки технологій та їх направленні у покращення якості товару, виробництво його замінників.

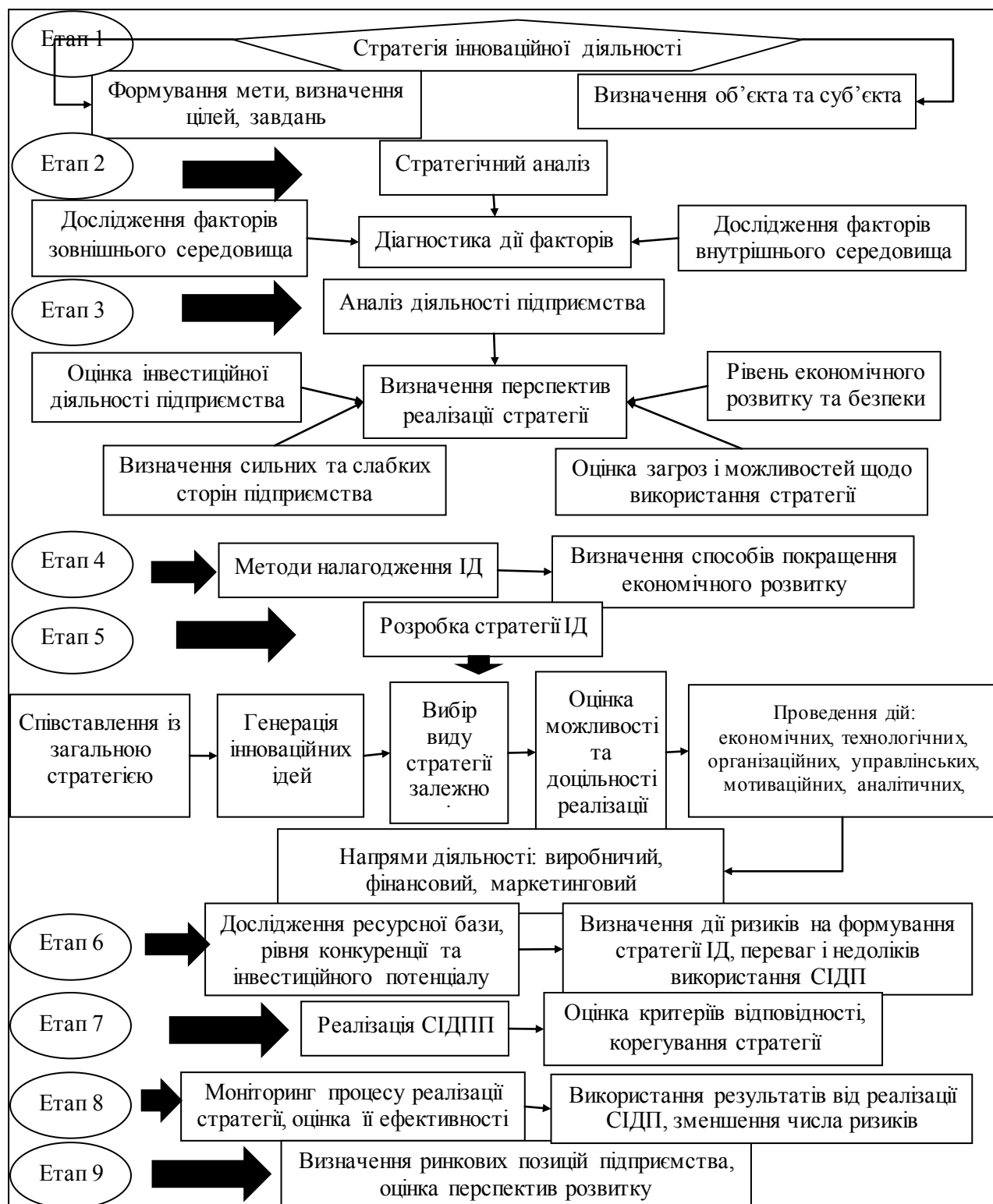

Рис. 1.8. Розвиток стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства

Примітка: розроблено автором на основі (Лотарєв, 2017, с. 157-161; Янковець, 2016, с. 80-81; Крисанов, 2015, с. 90-102; Морнallіні, Шах, 2014; Некрасова, 2014, с. 161-163; Лазонік, 2013; Агібалова, 2012, с. 136-138; Кара, 2012; Рожков, 2012, с. 126-129; Бальтюкевич, 2011, с. 308-310; Синявська, 2010, с. 259-261; Рогоза, 2008, с. 92-94)

Обов'язком власників підприємства є сформувати команду спеціалістів,

завдання якої полягає у дослідженні досвіду фірм-лідерів щодо формування стратегій, розробці стратегії ІД, діагностиці можливості використання стратегій на підприємстві, порівнянні декількох стратегій та виборі більш ефективної, аналізі переваг та недоліків щодо впровадження обраної стратегії. До команди спеціалістів із розробки СІДПП було віднесено: начальник відділу, експерти, аналітики, менеджери, фінансисти, технологи. До завдань начальника відділу віднесено: оцінка чинників впливу на стратегію, розробка планів розвитку, збір інформації з усіх підрозділів підприємства, усунення виявлених недоліків, відповідальність за здійснення рекламних заходів щодо поширення інформації про товар, формування пропозицій щодо зміни характеристик продукції.

Об'єктом стратегії ІД, що перебувають під управлінням команди спеціалістів із розробки СІДПП є: процес здійснення ІД; виробництво нової продукції та покращення існуючої; забезпеченість сировиною, матеріалами; пошук ринків збуту продукції; рішення виробничого та комерційного характеру щодо виробництва продукції; наукові дослідження і розробки, нові знання; заміна застарілого обладнання, вдосконалення технологічного процесу.

Також на першому етапі проводиться формування цілей та завдань стратегії ІД, які слід узгоджувати із загальними цілями діяльності підприємства (рис. 1.8). Сформовані цілі повинні бути чітко сформульованими, реальними, відповідати можливостям підприємства та їх досягнення спрямоване на технологічне оновлення виробництва, виготовлення різних видів продукції, надання нових послуг, задоволення потреб суспільства. Передумовою успішного виконання завдань є вдала організація керівництвом праці персоналу. До основних завдань стратегії ІД було включено: вихід на нові ринки збуту та зміцнення позиції підприємства на них; створення групи спеціалістів щодо розробки стратегії; використання стимулів щодо здійснення ІД; виготовлення товарів відповідно до вимог споживачів; проведення дослідно-конструкторських робіт щодо впровадження інновацій.

На другому етапі проводиться стратегічний аналіз дії чинників оточуючого середовища. Формування стратегії ІД залежить від врахування дії

чинників зовнішнього середовища, серед яких слід звернути увагу на: інноваційні ризики; інноваційний розвиток та потенціал країни; правове регулювання ІД; формування ресурсної бази; галузь діяльності; ринок збуту продукції; злагожденість роботи підрозділів підприємства; податковий тиск; наявність пільг щодо розвитку ІД. До чинників внутрішнього середовища, які впливають на ІД віднесено: кадрові ресурси, тобто наявність кваліфікованих спеціалістів щодо здійснення ринкового прогнозування, дослідження поведінки споживачів, вивчення інноваційних технологій; обсяг власного та позикового капіталу; інтелектуальні ресурси; ступінь фінансової стабільності; організація процесу виробництва; сприятливі умови праці. На підставі проведеного аналізу проводиться діагностика впливу проаналізованої групи чинників на рівень ІД підприємства, інноваційний розвиток та формуються відповідні висновки.

На третьому етапі команда спеціалістів проводить всебічний аналіз діяльності підприємства. Зокрема, оцінюються показники платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ефективності інвестиційної діяльності, економічного розвитку та фінансової безпеки. Отримані дані дозволяють з'ясувати стадію розвитку підприємства, запропонувати пропозиції налагодження функціонування. На підставі проведених досліджень визначаються сильні та слабкі сторони діяльності, а також загрози і можливості та робиться висновок щодо перспектив використання стратегії ІД.

Відповідно до сформованого висновку на четвертому етапі обираються методи покращення ІД, які дозволять налагодити функціонування підприємства, вивести окремі показники на задовільний рівень, сформулювати передумови розробки стратегії ІД. До основних методів було включено: фінансові; економічні; моделювання; адміністративні; нормативні. Також, приймаються рішення щодо залучення додаткових джерел фінансування, використання мотиваційних заходів з метою економічного розвитку.

Розробка стратегії ІД відбувається на п'ятому етапі та здійснюється на підставі сформованих цілей, завдань, мети, результатів проведеного стратегічного аналізу чинників ринкового середовища, оцінки фінансової

діяльності підприємства. Спочатку проводиться визначення завдань, цілей загальної стратегії з метою їх врахування при розробці стратегії ІД та уникнення суперечностей в подальшому, а також ситуації не відповідності досягнутих результатів СІДП загальній стратегії розвитку. Далі здійснюється генерація інноваційних ідей команди спеціалістів з метою розробки стратегії ІД та із переліку удосконаленої нами класифікації обираються ті види стратегій, які в більшій мірі відповідають напрямам ІД. За результатами обрання певного виду стратегії проводиться оцінка доцільності її впровадження на підприємстві та встановлюються можливості щодо використання обраної стратегії. Крім того, основою для розробки стратегії ІД є використання економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій та дотримання напрямів діяльності (виробничий, фінансовий, маркетинговий). Сукупність економічних дій здійснюється з метою забезпечення злагодженості процесу управління та фінансування стратегії ІД, проведення оцінки ефективності розроблених видів стратегії, дослідження рівня інноваційного розвитку підприємства.

Дотримання технологічних дій сприятиме дослідженню ринку технологій, визначенню потреби підприємства у залученні інновацій, розвитку дослідно-конструкторської бази, дозволить замінити застаріле обладнання, вдосконалити процес виробництва, впровадити інноваційні технології. Також важливе значення займає система інформаційного забезпечення щодо дослідження інноваційних технологій, їх використання на підприємстві. Сукупність організаційних дій використовується з метою регулювання процесу розробки стратегії ІД, визначення послідовності етапів її формування, переліку дій необхідних для підвищення її ефективності, визначення напрямів ІД, розробки рекомендацій щодо покращення діяльності окремих підрозділів, встановлення доцільності проведення науково-дослідних робіт.

Метою використання управлінських дій є застосування методів управління, покращення структури управління, регламентація управлінських процедур, делегування повноважень, прийняття управлінських рішень, надання

працівникам інформації щодо основних цілей діяльності, застосування інформаційних технологій. Прийняті рішення повинні бути обґрунтованими, відповідати потребам підприємства, направлені на корегування напрямів ІД, проведення технологічних розробок, науково-дослідних робіт та їх застосування у виробництві продукції.

Важливу роль у розробці стратегії ІД відіграють мотиваційні дії, які спрямовані на створення доброзичливої атмосфери в колективі, використання соціальних програм, покращення умов праці, зростання інтересу персоналу у виробництві продукції з новими властивостями, підвищення їх добробуту та продуктивності, раціональний розподіл обов'язків, підвищення кваліфікації, обмін досвідом із інноваційно розвинутими підприємствами.

Аналітичні дії включають в себе підсистему збору, обробки та аналізу інформації, підсистему оцінки ризиків, підсистему діагностики. Використання даних підсистем дозволяє своєчасно отримувати інформацію, реагувати на зміни в нормативно-правовій базі, визначати перелік ризиків, прогнозувати результат від використання стратегії, корегувати процес розробки стратегії.

Під нормативними діями доцільно розглядати сукупність заходів щодо законодавчого регулювання ІД підприємства та вони включають: внутрішні документи підприємства, які спрямовані на регулювання ІД; нормативно-правові акти, положення держави, що формують інноваційний потенціал та на основі яких суб'єкти господарювання розробляють стратегію ІД; державні програми розвитку ІД. Маркетингові напрями діяльності підприємства включають комплекс дій щодо: дослідження нових ринків збуту продукції; використання системи знижок на товари та послуги; застосування сучасних методів ціноутворення; оновлення продукції; виготовлення нової продукції відповідно до існуючих замовлень; нові методи просування продукції; покращення системи обслуговування споживачів.

До виробничого напрямку діяльності віднесено: здійснення контролю за раціональним використанням ресурсів; скорочення витрат на використання та обслуговування застарілої техніки; зростання виробничих потужностей;

оновлення обладнання; покращення технології виробництва; виробництво унікальної продукції та підвищення її якості; розширення асортименту; автоматизація виробничого процесу шляхом виключення ручної праці; зменшення викидів забруднюючих речовин, пошук нових джерел сировини; раціональність використання оборотних коштів та основних засобів.

Фінансові напрями спрямовані на забезпечення процесу розробки та реалізації стратегії ІД достатнім обсягом фінансових ресурсів, співвідношення запланованого ефекту із досягнутим, оцінку розміру витрат на проведення науково-дослідних робіт, розробку технологій, впровадження їх у виробництво, виготовлення нової продукції, її постачання, пошук споживачів. Використання фінансових напрямів дозволить сформувати методи захисту від дії ризиків, покращити фінансову діяльність підприємства, підвищити ефективність організації ІД, збільшити обсяги реалізації продукції.

Перш ніж прийняти рішення щодо реалізації стратегії ІД проводиться дослідження ресурсної бази, рівня конкуренції та інвестиційного потенціалу на шостому етапі. Дані дослідження є необхідним щоб з'ясувати можливість отримання фінансового, інноваційного, соціально ефектів від реалізації СІДП. Відповідно, отримання бажаного результату можливе за умови достатнього обсягу ресурсів, оцінки впливу ризиків, прогнозування переваг і недоліків від впровадження стратегії, можливості використання наявного потенціалу.

Впровадження СІДПП відбувається, якщо очікувані переваги є значними, існують перспективи щодо використання інноваційних ідей та результат від використання обраної стратегії буде вищим порівняно з можливістю застосування інших стратегій. На сьомому етапі відбувається використання сформованої стратегії ІД та встановлення її відповідності сформованим критеріям. Також на даному етапі існує можливість щодо корегування стратегії відповідно до змінності чинників оточуючого середовища та потреб підприємства. Процес розробки стратегії ІД повинен відповідати низці критеріїв, які визначаються суб'єктами стратегії та включають: часовий параметр, тобто використання стратегії має довгостроковий характер, але

процес розробки та реалізації стратегії повинен мати часові межі; характер ризику – необхідність скорочення впливу ризиків на використання стратегії; виробництво нової продукції; інвестиційний характер – потреба у залученні інвестицій, як основи здійснення ІД; довгостроковий успіх, тобто величина успіху від реалізації стратегії; розмір витрат на реалізацію стратегії; переваги і недоліки обраного виду стратегії, обґрунтованість вибору стратегії; соціальний характер, тобто покращення добробуту працівників; ступінь проведення науково-дослідних робіт, частота використання інновацій; вартість обраної стратегії та якість інформації щодо вибору стратегії; готовість підприємства щодо реалізації стратегії, забезпеченість ресурсами, технологіями.

Восьмий етап характеризується моніторингом процесу реалізації стратегії, тобто відбувається контроль за виконанням кожного етапу розробки СІДП, дотриманням послідовності дій та визначається рівень досягнення поставлених цілей, ефективність стратегії. На даному етапі існує можливість щодо мінімізації ризиків, які впливають на застосування обраної стратегії. Відзначимо, що проводиться оцінка ефективності стратегії ІДП. Здійснення оцінки ефективності стратегії включає такі дії: узгодження стратегії ІД із загальною стратегією, тобто визначення цілей, завдань, мети; взаємодія стратегії ІД із зовнішнім оточенням; достатність ресурсного забезпечення; повнота виконання цілей діяльності; оцінка наявного рівня ризику; аналіз послідовності розробки та результативності.

На останньому етапі, за результатами використання стратегії ІДП, визначається фінансовий стан підприємства, встановлюються зміни в його розвитку, порівнюються результати господарської, інноваційної, інвестиційної, виробничої діяльності до впровадження стратегії і після її використання, робиться оцінка щодо перспектив функціонування. На підставі проведено аналізу приймається рішення щодо можливості продовження терміну використання стратегії ІД на підприємстві.

Сформована стратегія ІД повинна відповідати таким вимогам: ресурсне забезпечення; допустимий рівень ризиків; врахування дії чинників зовнішнього

оточення; довгостроковий характер; взаємоузгодженість сформованих цілей та завдань; часовий період використання стратегії; послідовність виконання дій. Розробка стратегії ІДП є складним процесом, що пояснюється змінністю дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, складністю прогнозування результатів ІД, необхідністю внесення коректив у стратегію, оскільки розвиток промислових підприємств також змінюється (Череп, 2014h, с. 28-29; Череп та Луніна, 2017, с. 68-74). Таким чином, використання стратегії ІД на промислових підприємствах дозволить досягти таких результатів: автоматизація виробництва; впровадження технологій; залучення інвестицій; збереження ресурсного потенціалу; скорочення викидів відходів; підвищення заробітної плати; охоплення нових ринків збуту; виробництво нової продукції; зменшення числа ризиків.

Розглянувши удосконалену стратегію ІД, необхідно більш детально проаналізувати фактори впливу на процес її розробки та реалізації. Саме від дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища залежить правильність розробки стратегії ІД та можливість отримання бажаного результату і, як результат, ефективність функціонування підприємства, розробки способів захисту від впливу загроз та ризиків (Череп, 2014i, с. 74-75).

В працях Семенюк О.М. (2013a, с. 221-222) досить детально розглянуто чинники впливу на розвиток ІД підприємства. Зокрема, серед факторів було проаналізовано: фінансування інноваційного розвитку; кредитна система країни; забезпеченість інвестиційними ресурсами; інформаційне забезпечення; організація маркетингової роботи; продуктивність праці персоналу; рівень конкурентної боротьби; процес виробництва продукції; ефективність мотиваційної системи; відносини з партнерами; напрями діяльності підприємства. На нашу думку, врахування наведеної групи чинників при розробці стратегії сприятиме ефективному розвитку підприємства, впровадженню нововведень, покращенню інноваційної діяльності.

Інший автор Чернобай Л. (2012, с. 32) дослідив фактори впливу на відновлення ІД промислових підприємств, серед яких визначено:

макроекономічні; мікроекономічні. До групи макроекономічних включено діяльність органів регіональної та державної влади, нормативне регулювання ІД, наявність ефективних законодавчих актів. Серед мікроекономічних факторів було виділено: низький рівень проінформованості споживачів щодо інноваційних продуктів, невизначений попит на нові товари, застаріле та енергоємне обладнання, високий рівень зношеності обладнання, зменшення частки кваліфікованих працівників. Проаналізовані фактори впливають на розвиток ІД та відповідно на процес розробки стратегії, адже без врахування даних факторів ефективність стратегії ІД може бути низькою.

Безус А.М., Безус П.І. (2014, с. 63-67) у своєму дослідженні запропонували фактори впливу на реалізацію інноваційної стратегії та визначили чинник зовнішнього середовища (економічного, науко-технічного, державно-правового, природно-ресурсного, соціально-політичного) і внутрішнього середовища (рис. 1.9). Серед економічних факторів визначено розвиток держави, інфляційні процеси, зайнятість населення, наповненість бюджету країни, інвестиційний розвиток, зниження кваліфікації працівників. Факторами науково-технічними є: проведення науково-дослідних робіт; інноваційні розробки на міжнародному рівні; проведення наукових досліджень на регіональному та державному рівнях; фінансування інноваційного розвитку. До державно-правових факторів було включено: податкове навантаження та спрощена система оподаткування; пільгове кредитування; розробка державних інноваційних програм; нормативно-правове регулювання (рис. 1.9). Природно-ресурсними факторами є географічне розміщення підприємства, сприятливі кліматичні умови, рівень екологічної безпеки в регіоні. До чинників соціально-політичних включено: загострення конфліктів в країні; нестабільність політичної ситуації; рівень мінімальної заробітної плати населення; потреби споживачів; продуктивність праці; ставлення персоналу до роботи. Основними чинниками внутрішнього середовища є: завдання підприємства; ефективність загальної стратегії; рівень конкурентоспроможності; терміни виконання завдань; охоплені ринки збуту; імідж підприємства; забезпеченість ресурсами;

інформаційне середовище; забезпеченість технологією; процес виробництва; рівень інноваційного розвитку. Врахування проаналізованої групи чинників дозволить розробити ефективну інноваційну стратегію, уміло використати її в діяльності підприємства, уникнути непередбаченої дії загроз при реалізації стратегії, вивести організацію на новий рівень розвитку.

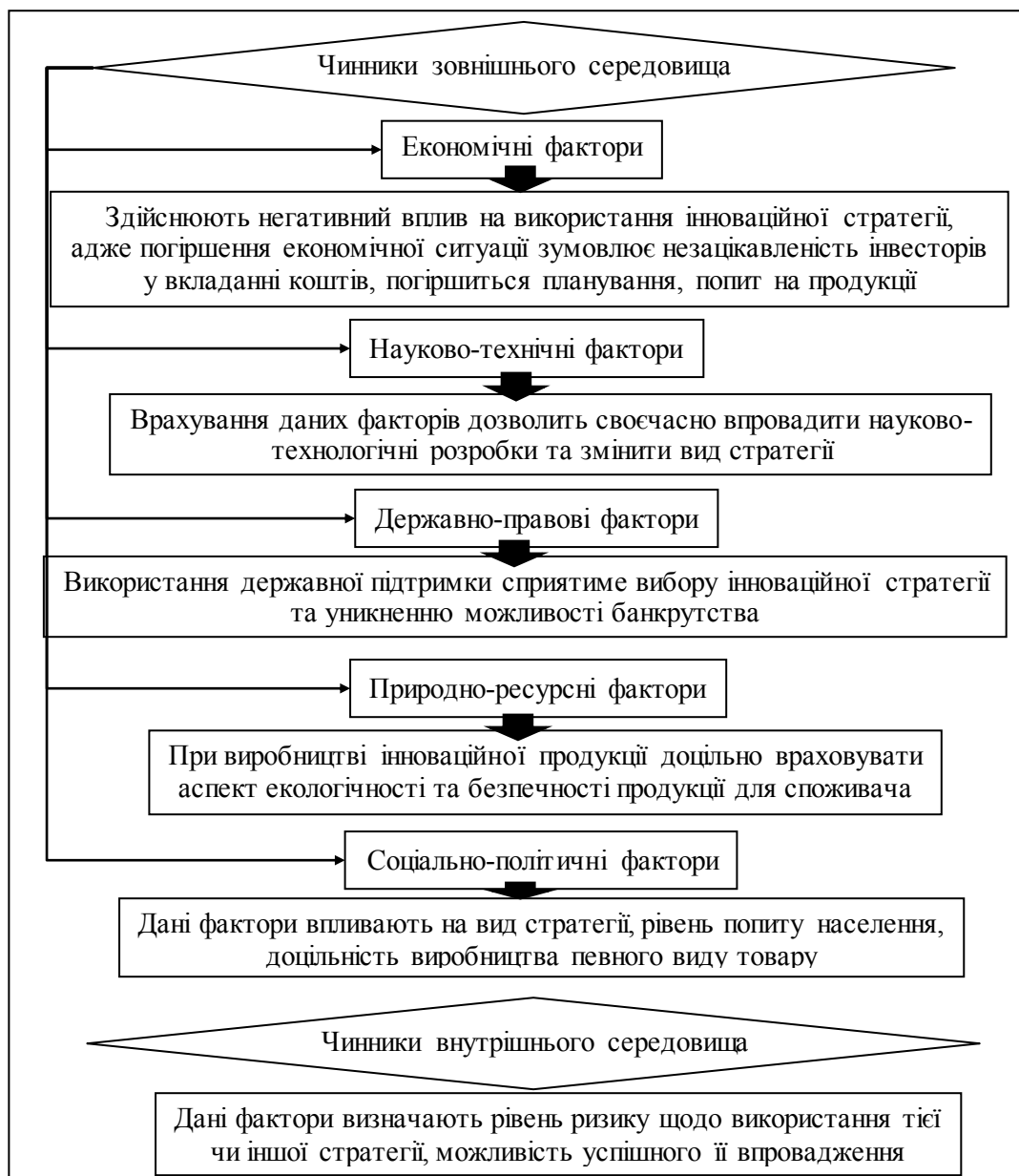

Рис. 1.9. Фактори впливу на розробку інноваційної стратегії підприємства

Примітка: побудовано автором на основі (Безус, 2014, с. 63-67)

Зауважимо, що Захаркін О.О. (2013, с. 277-279) проаналізував групу чинників впливу на налагодження ІД, до яких було віднесено: ендогенні; екзогенні. Під екзогенними чинниками розумілися: неефективність

регулювання інноваційної, відсутність механізму захисту інтелектуальних прав, стимулів щодо розвитку ІД; нестабільність політичної ситуації; низький рівень фінансової підтримки з боку держави. До групи ендогенних чинників віднесено: зношеність обладнання; централізація влади, неефективна організація бізнесу, обмежений доступ до інформації; відсутність стимулів до проведення ІД, скорочення кваліфікованих працівників. З метою нейтралізації впливу наведеної групи чинників необхідно розробити заходи щодо стимулювання інноваційного розвитку, оновлення технологічної бази, впровадження у виробництво інновацій.

Вермінська О.М. (2013, с. 194) здійснила ґрунтовний аналіз чинників впливу на процес впровадження інновацій та розвиток ІД. До основних чинників впливу було віднесено: цінові, тобто можливість щодо фінансування залучення інновацій, проведення досліджень, сума витрат на ІД; інформаційні – доступність інформації, кваліфікація персоналу; ринкові – пошук нових ринків збуту продукції, попит на товари, конкуренція; інноваційний спад – скорочення попиту на продукцію, відсутність потреби у виробництві нового товару. Зауважимо, що визначення проаналізованої групи чинників при здійсненні ІД є доречним, а також їх слід враховувати за умови розробки стратегії ІД.

Тютченко Ю.Ю. (2013, с. 122-124) запропонував групу чинників впливу на розвиток ІД та поділив їх на дві групи: чинники спрямовані на покращення ІД; чинники, які стримують розвиток ІД. До даних груп чинників віднесено техніко-економічні, організаційно-управлінські, правові, соціально-психологічні фактори, але для кожної групи значення виділених факторів буде різним. Так, для чинників, які сприяють ІД характерним буде: наявність резервів щодо фінансування інновацій, достатній рівень конкуренції, підтримка держави; пільгова система оподаткування, ефективні законодавчі акти; створення інноваційних програм, самостійність підприємств, міжнародне співробітництво; мотиваційні заходи, продуктивність праці, зацікавленість у розробці технологій. Зовсім протилежна ситуація спостерігається за умови дії чинників, які стримують ІД: неефективність законодавчої бази; відсутність

належних умов праці; погіршення інноваційного потенціалу країни, недостатній обсяг фінансових ресурсів, незабезпеченість інформацією; короткостроковий характер діяльності, відсутність взаємозв'язків з партнерами, централізація влади. Зауважимо, що розвиток ІД підприємства залежить від політики держави, що сприятиме розробці ефективної стратегії ІД, покращенню інноваційного розвитку, показників фінансової діяльності.

Круш Н.П. (2016, с. 63) дотримувався схожої думки та запропонував фактори впливу на розробку інноваційної стратегії підприємства, до яких відніс (рис. 1.10): попиту на продукцію (політичні, соціальні, екологічні, кліматичні); державного регулювання (контроль діяльності підприємств, регулювання ІД, законодавча база); чинники, які залежить від функціонування підприємства (організація виробництва, фінансове забезпечення, технологічні). Відзначимо, що кожне підприємство має притаманні для нього особливості функціонування та при розробці стратегії ІДП необхідно враховувати фактори впливу, що дозволить покращити процес планування, регулювання, контролю, корегування стратегії.

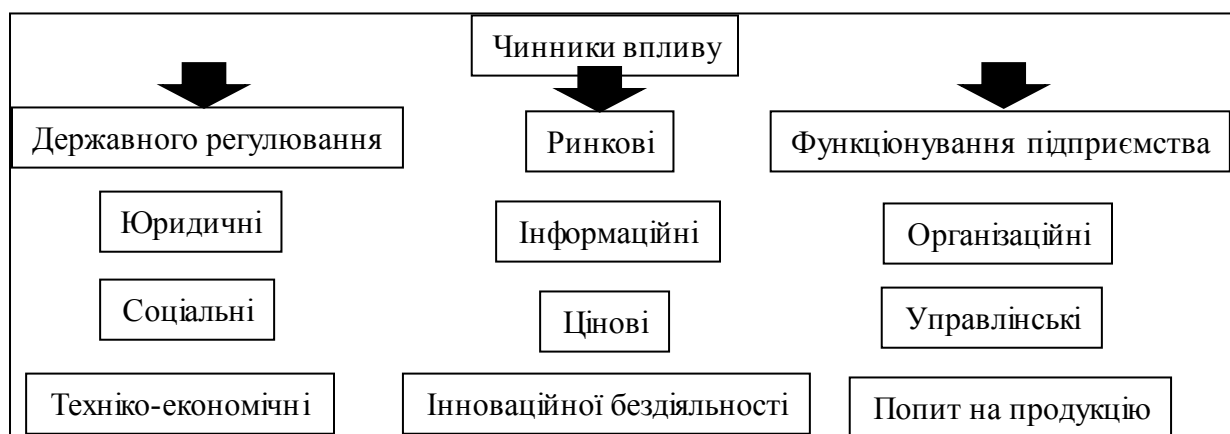

Рис. 1.10. Чинники впливу на розвиток інноваційної діяльності

Примітка: побудовано автором на основі (Круш, 2016, с. 63; Осовська, 2014, с. 84-86; Худоба, 2014, с. 49-50; Вермінська, 2013, с. 194; Тютченко, 2013, с. 122-124)

Відповідно до результатів проведеного аналізу можна відзначити, що сукупність проаналізованих чинників необхідно враховувати при розробці удосконаленої нами СІДПП, що є доцільним задля правильності формування етапів стратегії, обґрунтування доцільності її використання, дослідження

можливостей підприємства, зменшення числа ризиків на процес впровадження новачій, моніторингу та корегування стратегії, діагностики перспектив її подальшого використання.

Висновки до розділу 1

1. Діяльність промислових підприємств характеризується погіршенням фінансових показників, втратою лідируючих позицій на ринку, зниженням платоспроможності, інвестиційної активності, що пояснюється нестабільністю економічної, політичної ситуації, зростанням податкового тиску, відсутністю державної підтримки у сфері проведення науково-дослідних робіт. Наведені чинники впливають на процес розвитку інвестиційної, інноваційної діяльності підприємств, на фінансово-господарську діяльність. Більшість промислових підприємств є енергоємними, матеріаломісткими, не прибутковими, що обмежує можливості їх інноваційно-інвестиційного розвитку. Передумовою виходу підприємств із кризи є поліпшення інноваційної діяльності шляхом використання стратегії інноваційної діяльності. Саме розробка стратегії ІД є передумовою отримання фінансового, економічного, соціального ефектів, підвищення показників інноваційної діяльності промислових підприємств, а також спробою покращення інноваційного розвитку держави.

2. Здійснивши аналітичний огляд підходів вітчизняних та зарубіжних вчених до трактування сутності поняття «стратегія інноваційної діяльності», ми визначили, що в розглянутих підходах не достатньо досліджено комплексний характер стратегії, інвестиційну складову, довгостроковий характер розробки стратегії. Тому, було розвинуто трактування сутності поняття «стратегія інноваційної діяльності підприємства», яка розглядалася як комплекс взаємопов'язаних дій по впровадженню інновацій, залученню інвестиційних ресурсів, економічному зростанню, які направлено на вибір ефективної стратегії діяльності, забезпечення ритмічної роботи підприємства,

знівелювання загроз ринкового середовища, впровадження новітніх технологій. В наведеному визначенні враховано особливості діяльності промислового підприємства, його цілі, завдання, напрями розвитку, процес інвестиційно-інноваційного зростання в довгостроковій перспективі, а також визначено необхідність залучення інвестиційних ресурсів.

3. Нами встановлено, що класифікаційні ознаки стратегії інноваційної діяльності не достатньо досліджені та в проаналізованих класифікаціях не визначено ознаки інноваційної діяльності промислових підприємств, сферу діяльності та галузеву специфіку, дію чинників оточуючого середовища, довгостроковий характер стратегії, напрями інноваційної діяльності. Тому, було доповнено класифікацію стратегії інвестиційної діяльності підприємства із зазначенням особливостей кожної класифікаційної ознаки. Дана класифікація дозволяє обрати більш ефективну стратегію і визначити способи її використання, враховує наявність достатнього обсягу ресурсів, можливості щодо реалізації стратегії, сприяє визначенню необхідного обсягу інвестицій для розвитку інноваційної діяльності, формуванню конкурентних переваг, створює можливості щодо досягнення стратегічних цілей, оцінки економічного ефекту, комплексного розвитку, зменшення впливу ризиків.

4. В діяльності промислових підприємств все більшого значення набуває процес управління стратегією інноваційної діяльності, який дозволяє ефективно управляти стратегією, сприяє її реалізації за умови розробки комплексу взаємопов'язаних заходів та визначає послідовність розробки і застосування інноваційних технологій з метою досягнення сформованих цілей. Відповідно, було розширено значення сутності поняття «управління стратегією інноваційної діяльності підприємства», яке визначено як процес розробки стратегії, що включає методи, інструменти, засоби управління інноваційною діяльністю, охоплює систему реалізації стратегії використання ресурсів, розробки інновацій, впровадження технологій, що дозволить визначити перспективи економічного розвитку відповідно до мінливості потреб оточуючого середовища.

5.3 метою обґрунтованості використання обраної стратегії ІД, налагодження процесу використання стратегії управління ІД, вдалої реалізації та контролю обраної стратегії, прийняття ефективних рішень, пристосування до дії чинників зовнішнього середовища, а також досягнення економічного, технологічного ефектів було удосконалено механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства. Даний механізм удосконалено шляхом визначення схеми взаємопов'язаних етапів щодо регулювання, контролю, планування, реалізації, управління стратегією інноваційної діяльності, методів, функцій, принципів управління та виокремлення елементів, інструментів, як складових управління ІД, що дозволяє досягти довгострокового успіху, визначити необхідність впровадження інновацій, здійснити управління обраною стратегією, скоротити витрати на розробку нових технологій, своєчасно інформувати підприємство про дію чинників.

6. Нами встановлено, що для побудови механізму управління, визначення етапів його реалізації на промисловому підприємстві, успішного проведення управління СІДП та формування його належного методичного забезпечення, взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням, налагодження інноваційного розвитку є необхідним використання удосконаленої системи управління стратегією інноваційної діяльності підприємства. Основною перевагою системи управління є те, що вона являє собою алгоритм дій, який є сукупністю взаємопов'язаних елементів та спрямований на створення нових властивостей системи, управління інноваціями, встановлення взаємозв'язку виробника зі споживачами шляхом послідовного прийняття рішень, використання механізму управління СІДП з метою довгострокового управління підприємством.

7. Подолання існуючих проблем на промислових підприємствах є можливим за умови використання стратегії інноваційної діяльності, яка повинна перебувати у тісному взаємозв'язку із загальною стратегією підприємства. Використання стратегій інноваційної діяльності на підприємствах дасть змогу сформулювати довгострокові цілі, з'ясувати вплив чинників ринкового середовища, прийняти виважені управлінські рішення,

підвищити рівень інноваційної привабливості, отримати заплановані результати діяльності. Тому з метою управління інноваційним розвитком, організації довгострокової діяльності, трансформації наукових досліджень у виробництво нової продукції, використання технологічних розробок, удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії ІД промислового підприємства. Дані науково-методичні положення ґрунтуються на використанні комплексу взаємопов'язаних економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій, напрямів діяльності щодо проведення науково-технічних досліджень, досягнення довгострокового розвитку за умови дотримання встановлених норм і правил з метою ефективного функціонування підприємства та його підрозділів, відновлення тенденцій інноваційного розвитку.

8. За умов змінності впливу оточуючого середовища, дії загроз та ризиків було з'ясовано, що розробка стратегії інноваційної діяльності, її ефективність залежать від дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому, було проаналізовано вплив чинників на процес розробки стратегії ІД та визначено, що дані чинники необхідно враховувати при формуванні стратегії, що є доцільним задля правильності побудови її етапів, визначення необхідності використання, зменшення дії ризиків на процес впровадження новацій, розробки заходів захисту від впливу виявлених факторів. Своєчасне врахування факторів зовнішнього і внутрішнього середовища дозволить раціонально формувати, організовувати, планувати, корегувати та контролювати стратегію ІД, що сприятиме покращенню інноваційного розвитку підприємства.

Результати дослідження, що викладені у цьому розділі опубліковані у працях: (Череп, 2009; Череп та Соловйова, 2011; Череп, 2012j; Череп та Торгашов, 2013a; Череп та Торгашов, 2013e; Череп, 2014a; Череп, 2014c; Череп, 2014h; Череп, 2014i; Череп та Долинська, 2014; Череп та Луїна, 2017).

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Концептуалізація економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

В умовах нестабільності впливу факторів зовнішнього середовища відсутня можливість стабільного розвитку промислових підприємств та можливості щодо покращення результатів діяльності. Більшість підприємств знаходиться в кризовому стані, є збитковими, для них характерним є погіршення фінансових показників діяльності, зниженням платоспроможності, загострення конкурентної боротьби, нерентабельність виробництва продукції, нестача власних фінансових ресурсів. Як і раніше, розвиток інноваційної діяльності та інвестиційна привабливість знаходяться на низькому рівні, що є свідченням незабезпеченості виробництва сучасним обладнання, зношеності основних засобів, виробництва продукції шляхом використання застарілих технологій, незацікавленості персоналу в результатах своєї роботи, відсутності інноваційних продуктів, скорочення числа споживачів. Нераціональність процесу ведення бізнесу, низька якість організації виробництва, погіршення співпраці підрозділів підприємств є причиною зниження якості продукції, її подорожчання, звуження асортименту, відсутності спроб щодо виготовлення нових товарів, надання послуг, незацікавленості покупців у виготовленій продукції, втрати конкурентних переваг продукції за зовнішньому та внутрішньому ринках. За таких умов, внутрішній ринок країни захоплюють імпортери, які поставляють продукцію дешевшу та нижчої якості, але за умов погіршення соціального добробуту споживачі віддають перевагу такій продукції.

Налагодження інноваційної діяльності промислових підприємств, застосування методів управління інноваційним розвитком, як основи економічного розвитку суб'єктів господарювання, підвищення їх привабливості свідчить про актуальність дослідження. Крім того, сучасна система організації виробництва, проведення технологічних розробок та їх використання у виготовленні продукції, процес мотивації інноваційної активності персоналу, ліквідації ризиків та загроз, форма ведення бізнесу, державного регулювання функціонування науково-дослідних установ потребує використання адекватної системи здійснення інноваційної діяльності на промислових підприємствах, що забезпечить злагодженість взаємодії підприємств з державою, адаптацію до зовнішнього оточення. Використання даної системи розвитку інноваційної діяльності є можливим на підставі застосування інструментів, механізмів, способів, серед яких доцільно відзначити практичну реалізацію економічного механізму (ЕМ) в діяльності підприємств.

Роль економічного механізму полягає в забезпеченні налагодження взаємодії підприємства з партнерами, конкурентами, постачальниками, злагодженої роботи підрозділів, задоволення інтересів власників та працівників, використанні економічних та матеріальних стимулів, покращення умов виробництва і реалізації продукції, належного рівня фінансової підтримки, технічного обслуговування обладнання, а також здатності підвищити ефективність інноваційної діяльності. Отже, дослідження сутності поняття економічного механізму, як способу інноваційного розвитку підприємства є актуальним завданням, що, насамперед, обумовлено потребою здійснення інноваційної діяльності, яка дозволить спрямувати кошти у проведення дослідно-конструкторських розробок, використання інновацій, виробництво продукції на інноваційній основі, а також покращити систему виробництва задля зростання прибутковості, інвестиційного потенціалу, задоволення потреб підприємства і держави.

Провідні науковці досліджували питання визначення сутності, виокремлення функцій, принципів, складових елементів, формування

економічного механізму, як основи інноваційного розвитку. Дані проблеми проаналізовані у роботах багатьох вчених, серед яких нами досліджено: Босак І.П.; Брижак О.П.; Галич О.А.; Дончак Л.Г.; Завадський Й.С.; Зборовська О.М.; Ільницька Г.Я.; Круш П.В.; Лукінов І.; Мельничук А.А.; Мостенська Т.Л.; Плющ І.С.; Саєнко М.Г.; Сватюк О.Р.; Семенова А.Ю.

Лукінов І. (1995, с. 4-8) розглядав під економічним механізмом складну систему взаємопов'язаних дій щодо регулювання діяльності держави та підприємств. За допомогою використання економічного механізму відбувається здійснення ринкової та державної політики у сфері корегування податкової системи, формування бюджету, здійснення страхування, функціонування банківської системи, коливання курсу валюти. Зауважимо, що економічний механізм враховує дію факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, має складну структуру і потребує використання регуляторів. Отже, автор розглядав поняття економічний механізм з позицій державного регулювання та можливості його використання на рівні країни, але не визначив його роль в діяльності підприємств.

Іншої думки дотримувався Плющ І.С. (2002, с. 3-4), який економічний механізм визначив як спосіб налагодження виробничих відносин на рівні держави. При цьому економічний механізм здійснюється шляхом використання важелів та інструментів корегування виробництва та спрямований на досягнення сформованих цілей, а також держава несе відповідальність за результати таких дій. Відзначимо, що автор також визначив економічний механізм з позицій його використання державою.

Брижак О.П. (2002, с. 77-78) дотримувався думки, що використання економічного механізму є необхідним для прийняття виважених рішень шляхом моделювання декількох варіантів, оцінки можливості їх реалізації та отримання очікуваного результату. Прийняття того чи іншого рішення відбувається на підставі використання інструментів, що дозволить знизити ризик та підвищити обґрунтованість реалізації. В даному випадку, увагу автора

зосереджено на процесі оцінки ризиків, можливості регулювання діяльності за допомогою реалізації управлінських рішень.

Зборовська О.М. (2010а, с. 25-27) стверджувала, що завданням економічного механізму держави є покращення економічного потенціалу, підвищення можливості його розвитку, формування ефективної законодавчої бази, відновлення економічної ситуації і надання фінансової допомоги підприємствам. Одночасно економічний механізм підприємства спрямований на підвищення стабільності його розвитку за умови використання ринкового, державного, цінового, фінансового, кредитного, інвестиційного, страхового, податкового механізмів. Використання наведеної групи механізмів дозволить не лише розробити комплекс заходів щодо захисту промислового підприємства, але й сприятиме інвестиційному забезпеченню, заощадженню фінансових ресурсів, своєчасному поверненню позикових коштів, регулюванню цін на товари, сировину, зниженню рівня податкового тиску. Водночас, недотримання одного з механізмів зумовить негативні зміни в діяльності підприємств, порушення процесу функціонування.

Дещо іншої думки дотримувалася Ільницька Г.Я. (2004, с. 292-293), яка стверджувала, що економічний механізм залежить від використання господарського механізму та є його складовою частиною. Основною метою економічного механізму є регулювання економічних відносин підприємства шляхом застосування інструментів, методів та форм. В даному підході економічний механізм спрямований на досягнення цілей підприємства за умови випуску якісної продукції, економії ресурсів, задоволення потреб власників підприємства, використання інновацій, залучення інвестиційного капіталу. На нашу думку, ефективність функціонування підприємства залежить від правильності використання економічного механізму.

Завадський Й.С. (1992, с. 80-82) також стверджував, що господарський механізм включає в себе економічний механізм та є більш складнішим процесом. В свою чергу, економічний механізм ґрунтується на використанні важелів та стимулів щодо проведення господарської діяльності. Головними

стимулами для підприємств є підтримка з боку держави, стимулювання праці персоналу з метою підвищення продуктивності. Застосування важелів дозволяє налагодити процес виготовлення продукції, застосувати додаткові джерела фінансування, підвищити якість товару та знизити його собівартість, замінити застаріле обладнання. Проте, в даному підході не визначено дію чинників оточуючого середовища на процес використання механізму.

Круш П.В. (2008, с. 22-24) дотримувався погляду, що економічний механізм складається із сукупності пов'язаних чинників, які дозволяють досягнути поставлених цілей діяльності. Зокрема, налагодження взаємодії підприємства із його підрозділами, здійснення діагностики подальшого розвитку, задоволення потреб працівників та власників є можливим на підставі використання економічного механізму. На нашу думку, при формуванні даного підходу необхідно було врахувати фінансову, інвестиційну складові механізму.

Саєнко М.Г. (2012, с. 5-7) розглядав сутність поняття внутрішній економічний механізм, який дозволяє покращити ефективність господарської діяльності підприємства шляхом використання сформованих важелів, засобів. З позиції автора, економічний механізм покликаний задовольнити фінансові потреби учасників господарського процесу, налагодити процес виробництва, визначити слабкі сторони та можливості, підвищити рівень конкурентоспроможності. Однак, автором не визначено необхідність інвестиційного розвитку, інноваційної діяльності з метою підвищення ефективності механізму.

Схожа думка спостерігається у Галич О.А. (2005, с. 30-31), адже економічний механізм розглядався як система взаємопов'язаних дій щодо взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням за умови використання важелів, методів. При цьому використання механізму спрямовано на налагодження процесу виробництва продукції, забезпечення злагодженості роботи персоналу з метою отримання прибутку. Отже, основою економічного механізму є досягнення запланованого результату та задоволення потреб суб'єктів господарювання.

Семенова А.Ю. (2012, с. 188-189) запропонувала економічний механізм управління підприємством, під яким розуміла процес використання методів щодо виконання поставлених завдань та досягнення сформованих цілей. Одночасно, застосування економічного механізму дозволить налагодити роботу персоналу, підвищити зацікавленість в кінцевих результатах, покращити соціальну атмосферу в колективі за рахунок впровадження системи мотивації та покарання. В даному механізмі враховано зовнішні та внутрішні методи і важелі, які сприяють впливу суб'єкта на об'єкт управління та налагодженню фінансової діяльності. На нашу думку, автором не визначено роль державного регулювання та очікуваний ефект від використання механізму.

Інший автор Босак І.П. (2016, с. 132) розглянув економічний механізм як сукупність елементів, які є взаємопов'язаними між собою та спрямовані на досягнення бажаного результату. До основних елементів було віднесено: наявність сировини, ресурсів, комплекс визначених дій, доступність інформації, дія чинників оточуючого середовища, кінцевий результат. Отже, економічний механізм дозволяє налагодити виробничі відносини на підприємстві, врахувати вплив держави на економічний розвиток, але не визначає перелік ризиків та можливість їх дії на даний процес.

На погляд Сватюк О.Р. (2014, с. 236-241) економічний механізм є системою, яка спрямована на досягнення сформованих цілей шляхом використання функцій, принципів, методів. Формування даного механізму відбувається під впливом ринкової економіки та особливостей діяльності підприємств, тобто технологічне забезпечення процесу виробництва, обсяг оборотного капіталу, організація і управління. Слід відзначити, що автором розглянуто використання даного механізму в акціонерних товариствах, що дозволяє використати методи впливу на формування рішень та задовольнити потреби учасників даного процесу. Таким чином, економічний механізм дозволить підвищити прибутковість товариства, визначити потенціал подальшого розвитку, оптимально використати ресурси та скоротити витрати, а також досягнути не лише власних, але й суспільних інтересів, встановити

взаємозв'язок між товариством та державою. На нашу думку, економічний механізм необхідно розглядати з позицій діяльності промислових підприємств з метою врахування специфіки функціонування, оскільки для їх розвитку він також є необхідним.

Мостенська Т.Л. (2001a, с. 26; 2001b, с. 96-97) розглянула економічний механізм з позиції державного регулювання та управління, який дозволить здійснити політику держави у сфері економічних відносин. Даний механізм базується на використанні важелів та інструментів державного впливу на ринкове середовище. Тобто, автор дотримувався позиції, що економічний механізм формується на рівні держави та спрямовується на регулювання діяльності підприємств.

Дещо схожого погляду додержувалися Козловський В.О., Дончак Л.Г. (2013, с. 11-16), які розглядали економічний механізм з позиції складної системи, метою якої є регулювання економічного розвитку, здійснення управління діяльністю суб'єктів господарювання та з позицій його залежності від використання господарського механізму. Функціонування економічного механізму здійснюється шляхом використання засобів, методів, дослідження внутрішніх та зовнішніх сторін діяльності підприємства. Під внутрішньою стороною діяльності підприємства розумілася взаємодія підрозділів і особливості їх функціонування та зовнішня сторона охоплює контакти підприємства із конкурентами, постачальниками, банківськими установами, державою. Відзначимо, що економічний механізм є сукупністю взаємопов'язаних дій, виконання яких, шляхом дотримання функцій управління, дозволяє досягти запланованого результату. Проте, в даному трактуванні не враховано проміжні результати діяльності підприємства та можливість корегування механізму.

Мельничук А.А. (2013, с. 329-330) розглянула сутність поняття «організаційно-економічний механізм» як способу регулювання діяльності підприємств, організацій, державних та комерційних установ шляхом використання економічних важелів та з метою урегулювання взаємозв'язків

між ними. Автором було розглянуто рівні організаційно-економічного механізму, тобто: макрорівень – відбувається вплив держави на ринок збуту продукції, діяльність підприємств шляхом використання нормативно-правових актів, визначення доступності інформації, надання фінансової допомоги, поліпшення системи кредитування, регулювання цін; мезорівень – використання механізму в цілях окремої галузі та визначення ресурсного потенціалу регіону, кліматичних умов, розробку програм розвитку, регулювання ринків збуту, що підвищить продуктивність праці, сприятиме скороченню витрат та зростанню прибутку; мікрорівень – суб'єкт господарювання використовує механізм у власних цілях, встановлює зв'язки з державою, регіоном, визначає стратегічні цілі, з'ясовує необхідність використання інноваційних технологій, досліджує процес просування продукції на ринок та потреби споживачів. Варто погодитися із думкою вченого щодо використання організаційно-економічного механізму на рівні держави, регіону, підприємств.

На нашу думку необхідно зупинитись на дослідженнях Черпак А.Є. (2007, с. 133-136), оскільки автором було розмежовано трактування сутності понять організаційний механізм та економічний механізм. Загалом, організаційний механізм розглядався як здатність суб'єктів господарювання за допомогою використання способів, важелів, методів впливати на прийняття управлінських рішень, здійснення контролю щодо їх реалізації, що дозволить задовольнити інтереси учасників. Основними елементами організаційного механізму є організація процесів діяльності підприємства, планування, управління, контроль, забезпечення інформацією і кадрами, дотримання чинного законодавства, мотивація персоналу. В свою чергу, економічний механізм також ґрунтується на використанні методів, важелів щодо налагодження взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням з метою формування прибутку, раціонального використання ресурсів відповідно до потреб учасників. До елементів економічного механізму включено: оптимізація податкового тиску та зменшення податкових платежів; побудова бюджету;

розподіл ресурсів, залучення інвестиційного капіталу; стратегічне управління; співвідношення власного і позикового капіталу; контроль за збереженням активів; застосування показників оцінки ефективності розвитку підприємства. Можна відзначити, що організаційний механізм сприяє організації діяльності підприємства, врегулюванню його взаємодії з іншими учасниками, налагодженню діяльності органів управління і задоволенню існуючих потреб та економічний механізм дозволяє покращити ефективність функціонування за умови раціонального використання і управління ресурсами. Зауважимо, що не визначено термін використання даних механізмів, не ідентифіковано їх принципи, функції, а також відсутній опис порядку впровадження механізмів в діяльність підприємств.

Тулчинська С.О. (2008, с. 91-92) дотримувалася схожої думки та стверджувала, що економічний механізм направлений на досягнення інтересів суб'єктів господарювання на підставі використання інструментів, важелів, дослідження економічних явищ. На рівні держави та підприємств економічний механізм оцінює вплив чинників зовнішнього середовища, можливість науково-технічного співробітництва, інноваційного розвитку. Не можна не відзначити, що економічний механізм є результативним за умови взаємодії його виконавців, які приймають рішення щодо реалізації механізму або припинення використання та рішення повинні бути підтверджені на практиці. Ми вважаємо, що доцільно було б конкретизувати роль держави в економічному механізмі та його цільову спрямованість, визначити загрози, які перешкоджають використанню механізму.

Цікавої точки зору дотримувався Воєводін С.О. (1991) який порівнював економічний механізм із здатністю покращити діяльність підприємства шляхом використання сукупності елементів. До основних елементів механізму було віднесено: інформаційне та ресурсне забезпечення, систему стимулів, нормування витрат, організація та управління підприємством. Недоліком даного підходу є відсутність систематизованого переліку цілей та визначення

процесу взаємодії підприємства із державою, регіоном, як передумови задоволення інтересів кожного суб'єкта.

Протилежного підходу щодо трактування сутності поняття «економічний механізм» дотримувалися Лисенко Ю.О., Єгоров П.В. (1997), оскільки під ним розглядали процес трудової діяльності підприємства, який охоплює процес виробництва продукції, трудові ресурси, матеріальні потреби споживачів та спрямований на досягнення кінцевого результату. Відповідно, застосування економічного механізму сприятиме задоволенню потреб покупців, але не визначені елементи механізму, його функції, принципи, не охарактеризовано процес впровадження.

Поленчук В.М., Наумов О.Б. (2011, с. 191-194) вважали, що економічний механізм має ресурсне значення та не може бути процесом, а також є складовою господарського механізму. При цьому механізм дозволяє впливати на процеси, які здійснюються підприємством та на формування економічних відносин. Відповідно, використання механізму є передумовою покращення процесу управління економікою підприємства, але дане визначення не адаптоване до їх практичної діяльності та не визначено вплив механізму на формування взаємовідносин у підрозділах підприємства.

Основою економічного механізму є врегулювання відносин держави з підприємством, що вимагає ефективних методів управління діяльністю суб'єктів господарювання, пристосування до мінливого ринкового середовища, достатнього рівня їх функціонування (Доброноженко, 2015, с. 112-113). Саме використання економічного механізму гарантуватиме підвищення фінансової стійкості, платоспроможності, інвестиційної діяльності підприємства. Треба наголосити, що особливістю економічного механізму є управління діяльністю підприємства, але автором не наведено завдання, цілі механізму та не враховано потреби учасників.

Не дивлячись на вагомий внесок дослідників, питання трактування дефініції «економічний механізм промислового підприємства» досліджене не в повній мірі, адже більшість дослідників поєднували даний механізм із

можливостями впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання та відсутня думка щодо визначення ролі економічного механізму в діяльності промислових підприємств, не з'ясована доцільність його розробки на підприємстві з урахуванням важелів державного регулювання та фінансових можливостей організації, не відзначено часовий параметр використання механізму і дію ризиків оточуючого середовища. Тому нами розширено та доповнено визначення сутності поняття «економічний механізм промислового підприємства» шляхом врахування інноваційної спрямованості підприємств, характеру та напрямку діяльності, впливу чинників зовнішнього середовища.

Встановлено, що економічний механізм промислового підприємства – це послідовність реалізації етапів раціонального управління, сукупність елементів, важелів, інструментів розвитку, процесів реалізації цілей на рівні підрозділів шляхом використання методів, дослідження внутрішніх та зовнішніх аспектів розвитку підприємства, врахування ризиків та який орієнтовано на довгостроковий період функціонування відповідно до інтересів суб'єктів господарювання.

Зауважимо, що в запропонованому визначенні, на відміну від існуючих, економічний механізм розглядається не лише як метод стимулювання діяльності персоналу, але також як спосіб раціонального спрямування фінансових ресурсів, управління сформованим бюджетом, здійснення контролю та регулювання діяльності учасників даного процесу в рамках задоволення їх потреб. Економічний механізм промислового підприємства поєднує взаємозалежні елементи, важелі, які характеризують діяльність підприємства та використання яких спрямоване на виконання поставлених цілей, а також передбачає виконання дій щодо покращення функціонування.

Крім того, при формуванні економічного механізму доречно по-перше враховувати процес ціноутворення, ступінь податкового навантаження, суму страхових платежів, заохочення працівників до розвитку підприємства, використання системи економічних показників щодо оцінки результатів діяльності, механізм управління власним і залученим капіталом, активами,

нерозподіленим прибутком та, по-друге, оцінювати його спрямованість на взаємодію підприємства із зовнішнім оточенням, налагодження співробітництва із зовнішнім оточенням з метою мінімізації витрат, зростання прибутковості, досягнення поставлених цілей. Отже, економічний механізм промислового підприємства підпорядковується господарському механізму, спрямований на регулювання економічних процесів, здійснення впливу на результат діяльності, оцінку дії факторів ринкового середовища, розробку методів захисту від дії загроз, визначення перспектив інноваційного розвитку, врегулювання взаємодії підприємства із споживачами та орієнтований на досягнення довгострокового успіху.

Розглянувши сутність економічного механізму підприємства варто зауважити, що його ефективність залежить від своєчасного врахування впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. При цьому виникає необхідність у прогнозуванні і визначенні загроз оточуючого середовища, а також здійсненні оцінки ефективності економічного механізму, що дозволить приймати виважені управлінські рішення. Одночасно на ефективність діяльності підприємства, його розвиток, функціонування впливають численні фактори. Тому доцільно розглянути підходи вчених до визначення факторів впливу на функціонування економічного механізму підприємства.

Колективом авторів Тімофєєв В.О., Овсюченко Ю.В. (2008, с. 141-144) було проаналізовано та доповнено фактори впливу на функціонування господарського, економічного механізму підприємства. В дослідженні було визначено зовнішні та внутрішні фактори впливу та визначено їх дію на ефективність економічного механізму. Зокрема, зовнішні фактори в більшій мірі впливають на діяльність підприємства, оскільки визначають рівень забезпеченості ресурсами та, в свою чергу, внутрішні фактори впливають на можливість отримання бажаних результатів, але ними можна управляти. До внутрішніх факторів було включено: основні (прийняття рішень, виробничі, позавиробничі, організація процесу виробництва, атмосфера в колективі, збут продукції, забезпеченість виробництва технікою); неосновні (дотримання норм,

правил підприємства). Серед зовнішніх факторів визначено соціальні, економічні та природні (рівень впровадження новачій, умови виробництва). Зауважимо, що наведена класифікація факторів дозволяє оцінити ступінь їх впливу на показники діяльності підприємства, визначити перспективи господарської діяльності, але авторами в запропонованій класифікації не визначено перелік факторів, які впливають на інноваційну діяльність.

Іншого підходу дотримувалася Лугова В.М. (2007, с. 361-362), яка запропонувала класифікацію факторів впливу на формування соціально-економічного механізму, що дозволяє врахувати дію факторів в діяльності підприємства та підвищити рівень мотивації персоналу (рис. 2.1). Серед чинників зовнішнього середовища автором виділено: політичні (ефективність законодавчих актів); економічні (добробут населення, інфляція, прожитковий мінімум); соціальні (професіоналізм працівників, пріоритети населення); технологічні (заміна застарілого обладнання, використання технологій). До групи чинників внутрішнього середовища входять: загальна стратегія підприємства; кваліфікація, досвід працівників; внутрішня політика; етапи розвитку; цілі, завдання діяльності. Можна відзначити, що врахування даних факторів дозволить покращити використання соціально-економічного механізму, задовольнити інтереси власників та працівників. Недоліком даного підходу є неврахування факторів впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність.

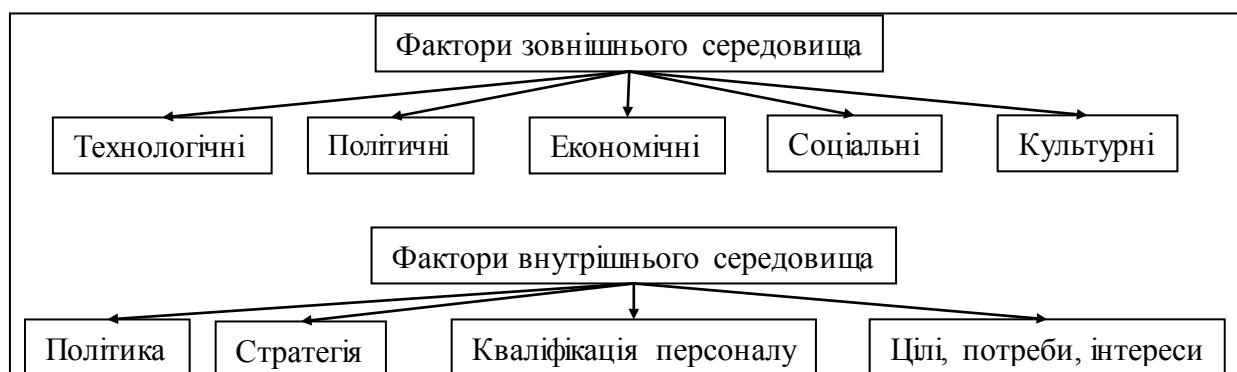

Рис. 2.1. Фактори впливу на розвиток соціально-економічного механізму

Примітка: побудовано автором на основі (Лугова, 2007, с. 361-362)

Інші дослідники Маслак О.О., Жежуха В.Й. (2008, с. 205-207) виокремили зовнішні та внутрішні чинники впливу на ефективність інноваційної діяльності. До зовнішніх чинників включено три групи: ринок; суспільство; економічна політика (політичні, правові, екологічні, економічні). Виокремлення внутрішніх чинників було здійснено з метою підвищення мотивації працівників щодо розробки нових технологій та включено: організаційні – процес організації роботи підприємства, управління виробничою діяльністю; правові – внутрішні документи, норми, правила щодо регулювання діяльності підприємства; стратегічні – визначення цілей, завдань довгострокової діяльності; стимулюючі, тобто розмір заробітної плати, премії; суспільні, які залежать від взаємодії підприємців із працівниками та включають освіту, самоорганізацію, амбіції, досвід роботи. Перевагою наведеного підходу є визначення чинників впливу на здійснення інноваційної діяльності підприємства, але не визначено їх вплив на розробку економічного механізму.

Мединський В.Г. (2017, с. 65-101) виокремив фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на інноваційну діяльність. До чинників внутрішнього середовища було віднесено: економічні результати; управління; виробництво. Чинники зовнішнього середовища було поділено на: мікросередовище (відносини підприємства з конкурентами, споживачами, інвесторами); макросередовище (соціальні, політичні, технічні, демографічні). Також автором було запропоновано фактори, які сприяють та створюють перешкоди щодо розвитку ІД та віднесено: технологічні; політичні; соціально-культурні; організаційні; правові; економічні. Відзначимо, що автором досить ґрунтовно проаналізовано фактори зовнішнього середовища, але не приділено належної уваги внутрішнім факторам.

Схожого підходу дотримувалася Жаровська Н.Ю. (2015, с. 191-195), яка доповнила фактори зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінили їх вплив на інноваційну діяльність. Загалом до зовнішніх факторів було віднесено ті, які здійснюють прямий вплив на діяльність підприємства та визначають можливість інноваційного розвитку. До групи внутрішніх факторів включено

ті, які залежать від потенціалу підприємства та впливають на ІД. Автором було запропоновано класифікацію факторів ІД за такими ознаками: за рівнем впливу; ступінь передбачуваності; рівень взаємодії факторів; за ступенем сприятливості ІД; рівнем контролю; за джерелом виникнення; рівнем впливу на інноваційний розвиток. Використання наведеної класифікації дозволить покращити інноваційний розвиток підприємства за умови посилення впливу факторів, які сприяють налагодженню ІД. На нашу думку, доцільно було виокремити фактори впливу на розробку стратегії інноваційної діяльності та врахувати дію ризиків.

Гуменюк М.М. (2013, с. 119-121) виокремила фактори впливу на ефективність діяльності підприємств та формування економічного механізму, до яких віднесла: фактори внутрішнього середовища; фактори зовнішнього середовища. Зовнішні фактори були поділені на: вплив кредитних установ (забезпеченість кредитними ресурсами, використання іпотеки, страхування, ризиковість діяльності); діяльність постачальників та збутових організацій (доступність сировини, матеріалів, ціна на ресурси, дотримання договорів); ринок (попит і потреби споживачів, коригування цін, конкуренція, наявність товарів-замінників); держава (фінансова допомога, нормативно-правове регулювання діяльності, податкові зобов'язання). В свою чергу, до внутрішніх факторів включено: вплив працівників (рівень добробуту персоналу, заробітної плати, злагоженість роботи, умови праці); потреби засновників (собівартість продукції, цінова політика, проведення науково-дослідних робіт); інтереси підрозділів підприємства (налагодження виробництва продукції, спрямування прибутку, скорочення витрат). Врахування виділених автором факторів сприятиме покращенню діяльності підприємств, але не визначено такі фактори: фінансово-економічні чинники, потреби інвесторів, конкурентів та посередників.

Крейдич І.М., Наконечна О.С., Швець К.М. (2013) виділили політико-правові, техніко-економічні, інформаційні, організаційні, соціальні, управлінські чинники впливу на здійснення інноваційно-інвестиційної

діяльності (рис. 2.2). Інформаційні чинники автори пов'язували із доступністю інформації щодо розробки інноваційних розробок, повідомлення про державні програми, інвестиційні проекти. Соціально-психологічні чинники дозволяють проаналізувати попит та вподобання споживачів, покращити систему мотивації персоналу. Фінансове забезпечення підприємства, система страхування ІД, механізм кредитування, залучення інвестиційного капіталу є чинниками техніко-економічними. Управлінські та організаційні чинники забезпечують управління діяльністю підприємства, організацію роботи персоналу, розвиток ІД. Правові чинники визначають рівень державного впливу на інноваційний розвиток підприємства, його вплив на прийняття рішень. В дослідженні авторами було обрано групу чинників, які мають найбільший вплив на інноваційну діяльність шляхом використання методу експертних оцінок. Недоліком є те, що більше уваги приділено дослідженню зовнішніх факторів, не достатньо обґрунтовано перелік внутрішніх факторів та не визначено маркетингові, кадрові чинники.

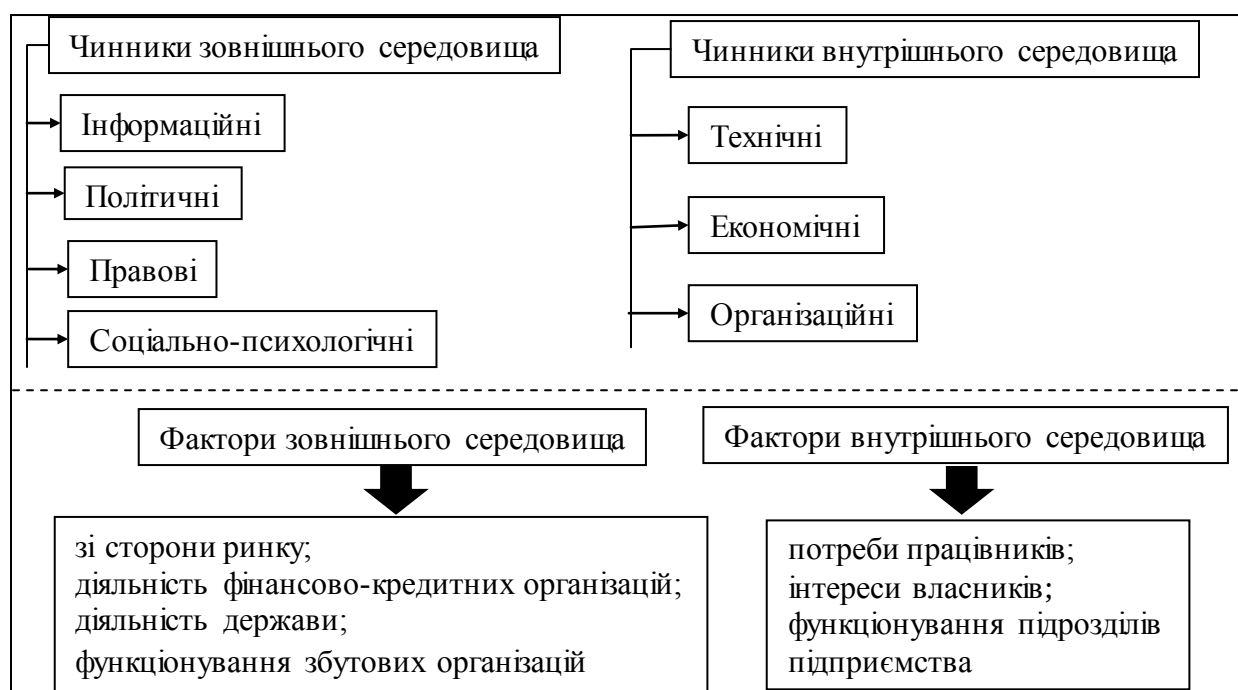

Рис. 2.2. Чинники впливу на інвестиційну діяльність та фактори дії на ефективність господарювання підприємства

Примітка: побудовано автором на основі (Гуменюк, 2013, с. 119-121; Крейдич, Наконечна та Швець 2013)

Призначення та роль економічного механізму інноваційної діяльності підприємства визначається за умови дослідження впливу групи факторів на процес його розробки. В проаналізованих дослідженнях щодо класифікації факторів впливу на формування економічного механізму не приділено достатньої уваги з'ясуванню необхідності інноваційної діяльності підприємства, не визначено взаємозв'язок між економічним механізмом та ІД, не виокремлено чинники впливу на розробку ЕМ та відсутня взаємодія між чинниками ринкового середовища і економічним механізмом ІД (Череп та ін., 2009; Череп, 2013к, с. 315-318).

На нашу думку доцільно удосконалити класифікацію факторів впливу на розвиток економічного механізму ІД підприємства шляхом поєднання факторів впливу на розвиток ІД та на формування ЕМ (Череп, 2013а, с. 130-133).

Систематизовано та розширено класифікацію факторів впливу на розвиток економічного механізму інноваційної діяльності промислового підприємства, яка, на відміну від існуючих, передбачає поділ факторів на ті, що впливають на формування ЕМ та на ті, що сприяють покращенню ІД, які визначені шляхом використання системного підходу, здійснення ґрунтового аналізу існуючих підходів, оцінки можливостей і загроз використання економічного механізму ІД, сильних та слабких сторін інноваційного потенціалу, перспектив розвитку ІД та побудови ЕМ на довгостроковий період, що є передумовою успішного економічного розвитку, налагодження діяльності підприємства за умови використання ЕМ та покращення ІД та на підставі зменшення негативного впливу виявлених чинників, підвищення їх стимулюючої дії на процес ІД.

Ми вважаємо, що врахування факторів впливу на ЕМ дозволяє створити умови щодо виробництва нової продукції, надання послуг на промислових підприємствах, досягнення інтересів власників та визначення факторів впливу на ІД сприяє оцінці здатності підприємства щодо інноваційного розвитку, підвищення ефективності виробництва, поліпшенням фінансового забезпечення, впровадження інновацій.

В удосконаленій класифікації враховано фактори, які більшою мірою впливають на формування економічного механізму інноваційної діяльності та визначають можливість покращення інноваційної діяльності, задоволення потреб суб'єктів господарювання, дозволяють сформулювати методи захисту від впливу факторів та резерви підвищення ефективності діяльності підприємства. Запропоновані фактори було поділено на дві групи: чинники впливу на формування ЕМ; чинники впливу на покращення ІД. Зауважимо, що в кожній з визначених груп враховано дію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Врахування дії чинників зовнішнього середовища сприяє дослідженню ринку технологій, слідкуванню за розвитком інновацій, покращенню ІД шляхом взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням, а також дозволяє розробити економічний механізм відповідно до впливу виявлених чинників. Зовнішні чинники стримують процес розробки економічного механізму та розвиток ІД і включають: економічний ризик; попит на продукцію; рівень фінансової допомоги; державна інноваційна політика; конкуренція; кризові явища; нестача науково-дослідних розробок; податкове навантаження; доступність кредитів; ціни на сировину, матеріали; правове регулювання; конкурентна боротьба; переважання імпортової продукції.

Врахування чинників внутрішнього середовища дозволяє підвищити частоту розробки технологій, їх впровадження у виробництво, виготовлення нової продукції на підставі мотивації працівників, а також вони є стимулом щодо ІД та використання економічного механізму. Внутрішні чинники включають: використання програм розвитку; обмін досвідом; рівень науково-технічних розробок; злагодженість роботи персоналу; фінансові можливості; енергомісткість виробництва; впровадження технологій; рівень професіоналізму працівників; умови праці; оплата праці.

Серед факторів дії на розвиток ІД було визначено зовнішні та внутрішні чинники (рис. 2.3).

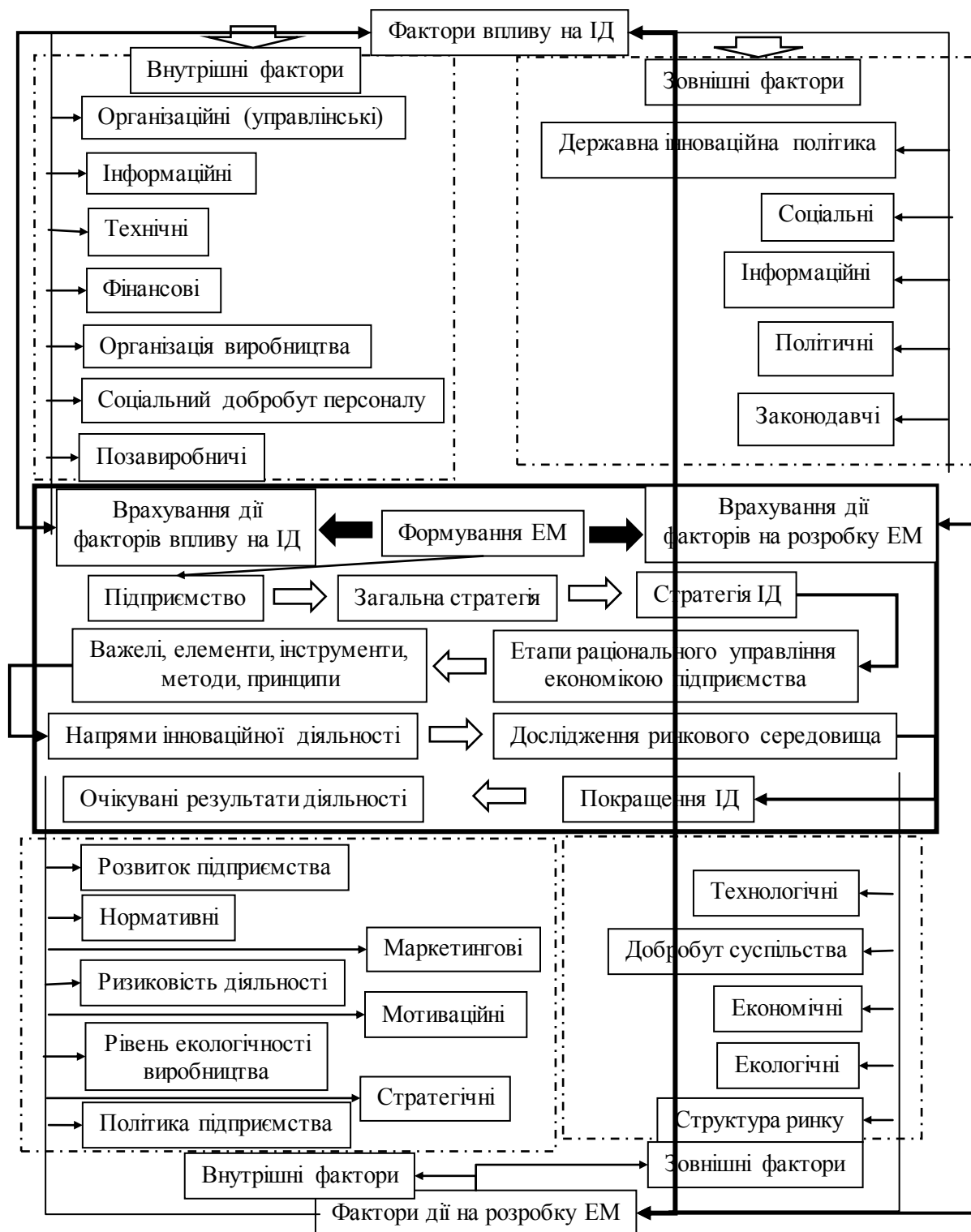

Рис. 2.3. Схема факторів впливу на розвиток ЕМ та підвищення ІД промислового підприємства

Примітка: розроблено автором на основі (Мединський, 2017, с. 65-101; Костученко, Погорелов та Ассирія 2016; Пономаренко та ін., 2016; Георгіад та Федорчак, 2015, с. 32-37; Колос та Герчанівська, 2015, с. 104-106; Абоал, Ноя та Рюс 2014, с. 322-336; Дубовик та Радько, 2014, с. 151-153; Єлецьких, 2013, с. 108-109; Казачков та Стємпень, 2013, с. 94-96; Лицур та Лимич, 2013; Негрієнко, 2013; Маслак та Жежуха, 2008, с. 205-207; Тімофєєв та Овсяченко, 2008, с. 141-144; Лугова, 2007, с. 361-362)

Врахування впливу зовнішніх чинників дозволяє оцінити можливість покращення ІД, розробити заходи захисту від впливу загроз, з'ясувати рівень сприятливої дії даних чинників та до них віднесено: державна інноваційна політика – науково-технічне співробітництво, сприяння інноваційному розвитку та налагодженню інноваційній діяльності підприємств, участь у міжнародних інноваційних програмах, проектах, реалізація державних програм інноваційної підтримки, проведення науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, підтримка суб'єктів господарювання; соціальні – вплив висококваліфікованих працівників, рівень освіти та професіоналізму, наявність систем стимулювання праці, соціальні норми та вподобання населення, можливості щодо самореалізації, несприйняття нововведень та опір щодо їх впровадження; інформаційні – обмін даними між державними структурами, регіонами та підприємствами, коригування системи управління інформацією, механізм захисту інформаційних ресурсів, швидкість поширення інформації від державних установ до підприємств щодо прийняття нових законодавчих актів, відкритість інформаційних даних; політичні – змінність законодавчої системи, нестабільність політичної ситуації, кримінальна обстановка, рівень свободи населення, взаємодія держави з суспільством, дипломатичні відносини, міжнародне співробітництво у сфері інновацій, міграція населення, реалізація інноваційних проектів; законодавчі – нормативне регулювання діяльності підприємств, податковий тиск, прийняття нових нормативно-правових положень, відсутність чіткої межі між діючими законами і тими, що втратили чинність, використання податкових знижок та пільгових режимів щодо розвитку ІД, неефективність системи захисту інтелектуальної власності.

Внутрішніми факторами можна управляти та на підставі їх врахування підвищити ефективність ІД, показники діяльності підприємства. Серед внутрішніх факторів визначено: організаційні (управлінські) – гнучка система організації діяльності підприємства, раціональність розподілу обов'язків, ефективність прийняття управлінських рішень, створення творчих груп,

формування стратегії ІД, злагодженість роботи менеджерів, спрямованість на зовнішні ринки збуту, управління персоналом та організація їх роботи, методи і функції управління; інформаційні – доступність, правдивість, достовірність інформації, можливість збору, аналізу, обробки інформації, поширення інформації серед персоналу, придбання інноваційних розробок, патентів, своєчасність інформації про розробку нових технологій; технічні – оцінка наявності достатнього рівня інноваційного потенціалу, вивчення досягнень в галузі інноваційного розвитку та обмін досвідом, науково-технічна база, забезпеченість прогресивними технологіями, наявність застарілого обладнання, впровадження інноваційних розробок, автоматизація виробництва, наявність резервних потужностей; фінансові – забезпеченість підприємства фінансами, наявність державного фінансування, достатність ресурсної бази, частка інвестиційного капіталу, додаткові джерела фінансування, співвідношення власного і позикового капіталу, сума оборотних коштів, рівень кредиторської та дебіторської заборгованості; організація виробництва – забезпеченість обладнанням, достатність кадрів, ефективність технології виробництва, методи здійснення виробництва нової продукції або продукції з покращеними властивостями відповідно до існуючих потреб населення, надання різного роду послуг, раціональність використання основних засобів; соціальний добробут персоналу – кваліфікація, досвід, оплата праці, стимулювання, соціальний клімат в колективі, різні форми винагороди, злагодженість роботи, співпраця персоналу, сприяння розвитку творчих здібностей, невизначеність щодо подальших результатів діяльності, використання системи покарань, протидія з боку працівників щодо використання інновацій; позавиробничі – взаємодія з постачальниками, конкурентами, інвесторами, споживачами, посередниками, ринки збуту продукції, безпечність умов праці.

Дослідження зовнішніх факторів впливу на розвиток ЕМ дає змогу покращити достовірність процесу розробки даного механізму, його ефективність, визначити вплив держаних органів, діяльності регіону на розробку ЕМ. До зовнішніх факторів нами віднесено: технологічні – науковий

потенціал держави, регіону, інноваційні можливості підприємств, діяльність наукових установ щодо проведення досліджень, рівень науково-технологічного забезпечення, частота розробки технологій та їх впровадження на рівні регіону, ступінь обізнаності персоналу в проведенні досліджень, змінність ринку інновацій; добробут суспільства – платоспроможність населення, коливання потреб споживачів, прожитковий мінімум, мінімальний розмір заробітної плати, рівень безробіття, тривалість життя, вікова структура, зацікавленість покупців у придбанні нової продукції відповідно до її якості та ціни, наявність більш дешевих товарів, але нижчої якості; економічні – система пільгового оподаткування, страхування ІД, ступінь впровадження новацій, технологій, коливання курсу валюти, темп інфляції, ефективність роботи комерційних та державних банків щодо кредитування діяльності підприємств, рівень конкурентної боротьби, фінансової стабільності; екологічні – ступінь забруднення навколишнього середовища, географічне положення підприємства, вплив забруднення на виробництво екологічної продукції; структура ринку – регульованість ринку, коригування цін, попиту на продукцію, рівень конкурентної боротьби на внутрішньому та зовнішньому ринках, конкурентна позиція підприємства, потреба в інноваційній продукції, розробці нових технологій.

Одночасно, виділення внутрішніх факторів впливу на розвиток ЕМ сприяє успішній реалізації механізму, виготовленню нового виду продукції, використанню сучасних технологій, управлінню діяльності в цілому, визначенню напрямів ІД, отриманню бажаного ефекту та серед них визначено: маркетингові – дослідження динаміки цін, покращення якості продукції, розширення асортименту, розробка інноваційних технологій, ліцензування, використання реклами, просування товару, задоволення потреб споживачів, формування іміджу підприємства; стратегічні – сформовані цілі, завдання, місія, побудована загальна стратегія розвитку, ефективність стратегії ІД, життєвий цикл підприємства, очікуваний ефект від використання економічного механізму, інтереси, потреби керівництва підприємства; мотиваційні –

зацікавленість персоналу у впровадженні нововведень, досвід, освіта, кваліфікація працівників, ступінь задоволення потреб за умови інноваційного розвитку, продуктивність праці, злагодженість роботи у процесі виконання поставлених завдань та реалізації кожного етапу ЕМ; розвиток підприємства – положення на ринку, результати діяльності, ризик ІД, вкладення ресурсів в розвиток ІД, достатність фінансів для розробки та використання економічного механізму, наявна сума прибутку; нормативні – внутрішні положення підприємства щодо діяльності підрозділів, винагороди працівників, оплати праці, нормативні акти, правила, інструкції, розпорядчі та установчі документи, які регулюють функціонування, інноваційну діяльність та розробку економічного механізму; ризиковість діяльності – достатність ресурсної бази, чіткість сформованих цілей, забезпеченість обладнанням, інноваційний потенціал, узгодженість загальної стратегії та стратегії ІД, інтереси підприємців і працівників, довгостроковий характер діяльності, рівень інвестиційного розвитку, напрями ІД (виробництво, технологія, нова продукція, соціальний клімат в колективі), механізм захисту від дії загроз оточуючого середовища; рівень екологічності виробництва – розмір викидів шкідливих речовин підприємством у навколишнє середовище, дотримання встановлених норм щодо обсягу відходів, безпечність нової продукції для споживачів, використання енергозберігаючих технологій та сучасної техніки; політика підприємства – ціноутворення, використання нових технологій, якість продукції, наявність подібної продукції у конкурентів, але нижчої якості, співробітництво з партнерами, рівень фінансової стабільності, ступінь забезпеченості інноваційними технологіями, оптимізація витрат та мінімізація ризиків.

За умови оцінки впливу факторів ринкового середовища на розробку економічного механізму ІД промислові підприємства матимуть змогу досягнути кінцевих цілей діяльності, тобто отримання прибутку та зміцнення позицій на зовнішньому ринку, зростання рівня конкурентної боротьби, а також забезпеченості фінансовими і трудовими ресурсами, налагодження

виробничого процесу, розробка і впровадження сучасних технологій у виробництва, виготовлення нової продукції, підвищення кваліфікації персоналу, ефективності управління економічним розвитком, фінансовими результатами діяльності, досягнення інноваційно-інвестиційного ефекту. Виявлення факторів впливу на формування ЕМ, налагодження ІД, вміння їх правильно визначати сприяють розробці способів захисту від їх впливу, методів ліквідації загроз, ризиків.

2.2. Формування економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

Діяльність промислових підприємств в умовах нестабільності економічної ситуації в країні, політичної обстановки, погіршення добробуту населення, недосконалості чинного законодавства, зростання податкового тиску, тобто зовнішніх чинників діяльності, спрямована на зміцнення конкурентних позицій шляхом завоювання нового ринкового сегменту, випуску інноваційної продукції, скорочення витрат, раціонального використання ресурсів та за умови впровадження технологічних досягнень. Проте, рівень інноваційної активності підприємств характеризується поступовим погіршенням, оскільки науково-технічні досягнення досить повільно використовуються, виготовлена продукція, на підставі застосування інноваційних розробок, не користується попитом на зовнішньому ринку, адже є неконкурентоспроможною поряд з продукцією лідируючих підприємств. Зауважимо, що відсутні сприятливі умови підвищення інноваційної діяльності промислових підприємств, адже більшість з них перебувають в кризовому стані або є збитковими, не забезпечені джерелами фінансування задля залучення інноваційних технологій, обміном досвідом з міжнародними організаціями. Передумовою вирішення даних проблем є проведення інноваційної політики

промислових підприємств, що можливо за умови формування, використання економічного механізму інноваційної діяльності (ЕМІД).

Проведення інноваційної політики на підприємстві дозволить проаналізувати ефективність існуючих інноваційних технологій, виготовити новий товар, оцінити потреби споживачів, дослідити сформований попит, сприяти реалізації продукції, встановити рівень інноваційного потенціалу. В свою чергу, формування економічного механізму ІД є передумовою інноваційного розвитку в контексті підвищення ефективності ІД, показників діяльності, впровадження інновацій, виготовлення продукції, управління економічним розвитком. Обґрунтоване використання в діяльності підприємств економічного механізму ІД забезпечить наступне: застосування системи страхування ризиків ІД; система підвищення кваліфікації працівників та обмін досвідом; регулювання рівня цін на промислові вироби; взаємодія держави з підприємствами з приводу покращення ІД; просування товару та рекламні заходи; фінансування проведення науково-дослідних робіт, впровадження розробок, виготовлення продукції з новими властивостями; раціональність розподілу ресурсів; задоволення інтересів учасників ІД; тривалий період використання ЕМ; захист від факторів внутрішнього середовища.

Тому, розробка та подальше використання економічного механізму ІД промислових підприємств є важливим завданням не лише для окремих суб'єктів господарювання, але й для регіону, країни, що свідчить про необхідність інноваційного розвитку, використання досвіду зарубіжних країн, освоєння нововведень, застосування ресурсного потенціалу, розробки програм залучення інновацій на всіх рівнях функціонування, фінансової підтримки ІД, оцінки довгострокових перспектив діяльності, діагностики впливу ризиків та можливих напрямів ІД (Череп та ін., 2010b).

Більшість вітчизняних вчених зосереджують увагу на вивченні питань побудови, формування, використання організаційно-економічного механізму ІД, економічного механізму управління інноваційним процесом, управління ІД, механізму зростання прибутковості, визначенні проблем щодо їх впровадження

на різних підприємствах, але розвиток економічного механізму ІД на промислових підприємствах залишається не достатньо вивченим (Череп та Стремидло, 2011, с. 446-450). Серед науковців вагомий внесок у дослідження складових організаційно-економічного механізму ІД здійснили: Бреус С.В., Дідченко О.І. та Костомаха О.М., Долгошея Н.О., Кирик О.А., Кіпіоро І.М., Коваль А.А., Микитюк П.П., Сенів Б.Г., Мірошніченко О.Ю., Карюк В.І., Савченко О.В., Соловійов В.П., Славута О.Ю., Турило А.А., Черепанова В.О.

Славута О.Ю. (2014, с. 95-97) побудувала організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю, який складається із взаємопов'язаних елементів та дозволяє врахувати дію чинників оточуючого середовища, спрямований на управління розвитком підприємства (рис. 2.4).

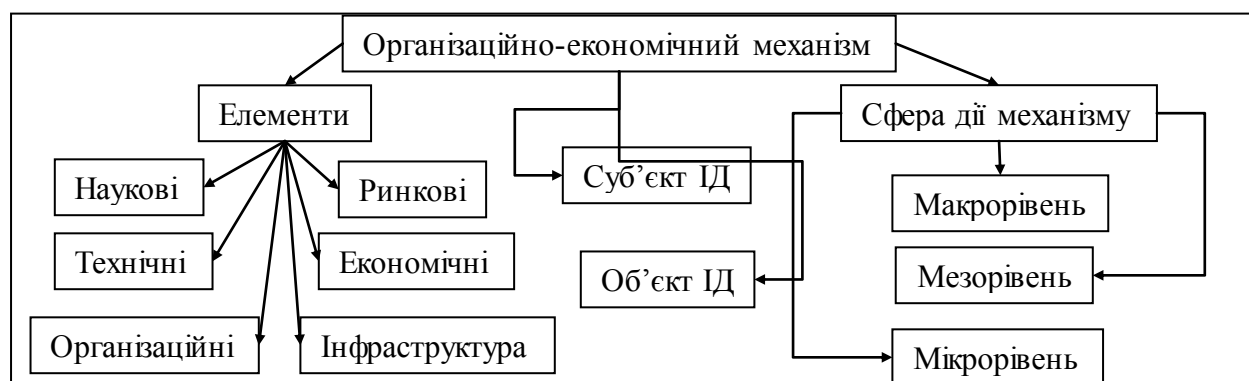

Рис. 2.4. Елементи організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю

Примітка: побудовано автором на основі (Славута, 2014, с. 95-97)

Серед елементів організаційно-економічного механізму було визначено: організаційні (стимулювання розвитку ІД, навчання персоналу, злагожденість роботи); економічні (залучення інвестицій, використання інновацій, покращення ІД, підвищення конкурентоздатності товару); технічні (дотримання чинного законодавства, впровадження технологічних розробок, врахування виробничих потужностей); ринок (попит на продукцію, розвиток інноваційного ринку, можливості підприємства); суб'єкти та об'єкти ІД; макрорівень (державна підтримка, діючі нормативно-правові акти, співробітництво з міжнародними організаціями); мезорівень (розробка та використання нових

технологій на рівні регіону, їх поширення, впровадження в практичну діяльність); мікрорівень (застосування інноваційних розробок, виготовлення продукції, просування товарів) (рис. 2.4). Автором запропоновано етапи ІД підприємств, а саме: розробка та покращення властивостей продукції, тобто підготовчий етап; етап виробництва товарів; поширення продукції серед споживачів та отримання доходів. Перевагою проаналізованого підходу є те, що запропонований організаційно-економічний механізм сприяє використанню маркетингових заходів, зменшенню впливу чинників ринкового середовища та отриманню синергетичного ефекту. Проте не можна не зазначити, що в наведеному механізмі не визначено роль держави, використання стратегії ІД, методи і напрями інноваційного розвитку.

Велику увагу формуванню організаційно-економічного механізму ІД приділив Коваль А.А. (2011, с. 42-46), який розмежував сутність економічного та організаційного механізму, розглянув доцільність використання господарського механізму, доповнив організаційно-економічний механізм управління ІД. Економічний механізм було розглянуто як спосіб зміцнення конкурентних позицій, регулювання цін, забезпечення процесу виробництва фінансовими ресурсами, стимулювання діяльності персоналу. В свою чергу, організаційний механізм складається із сукупності елементів, якими можна управляти, що сприяє взаємодії підрозділів, врахуванню потреб підприємців, дії чинників зовнішнього середовища та покращує показники діяльності. Основними елементами організаційно-економічного механізму управління є: законодавча система; формування бюджету; податкове навантаження; фінансове забезпечення; пільгове кредитування; державна політика підтримки ІД; проведення науково-дослідних робіт; вплив чинників ринкового середовища; стратегія управління ІД; стратегія формування продукції; інвестиційна стратегія; стратегія стимулювання розвитку; процес виробництва продукції; система управління ІД; отримання продукту. Запропонований автором організаційно-економічний механізм визначає мету діяльності, цілі, завдання, враховує вплив факторів зовнішнього середовища, ґрунтується на

використанні інструментів, важелів з метою покращення діяльності підприємства. В даному підході поза увагою залишилось питання щодо використання методів, принципів побудови організаційно-економічного механізму.

Дідченко О.І. та Костомаха О.М. (2013, с. 104-106) розглянули особливості побудови та з'ясували необхідність використання організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком. В даному випадку, організаційно-економічний механізм розглядався як відкрита система, яка повинна враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, взаємодію підприємства із постачальниками, конкурентами, покупцями, кредиторами, державними органами, оскільки дані фактори гальмують розвиток інноваційної діяльності. Для побудови організаційно-економічного механізму було визначено такі його функції: рівність умов розвитку суб'єктів господарювання щодо здійснення інноваційної діяльності; покращення системи маркетингового обслуговування; стимулювання розвитку творчого потенціалу працівників; підтримання конкурентної боротьби між підприємствами; розвиток інноваційного потенціалу з метою виходу з кризового стану. До складових організаційно-економічного механізму було віднесено: принципи, функції, критерії, інструменти, стратегії. Серед етапів формування механізму визначено: формування цілей; оцінка можливостей підприємства та досягнутого рівня розвитку; виявлення впливу чинників оточуючого середовища; вибір стратегії, формування інструментарію необхідного для її реалізації, впровадження стратегії; оцінка результатів, контроль. Недоліком даного механізму є відсутність обґрунтування доцільності діагностики інноваційного розвитку та не наведено методи управління даним процесом.

Микитюк П.П., Сенів Б.Г. (2009, с. 157-162) при побудові організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком виокремили сукупність систем, до яких віднесено (рис. 2.5): рівень доступності інформації, можливість обміну інформацією між підприємством та зовнішнім оточенням,

процес збору та аналізу даних; стимулювання персоналу, використання системи винагород, підвищення рівня професіоналізму; прогнозування можливостей розвитку ІД, дослідження ринку, попиту на продукцію, планування напрямів діяльності; організація ІД, тобто контроль за використанням ресурсів, інноваційним розвитком, коригування стратегії. Використання кожної системи забезпечує ефективність формування організаційно-економічного механізму, але при побудові механізму не враховано систему управління, контроль, коригування, оцінки чинників макросередовища.

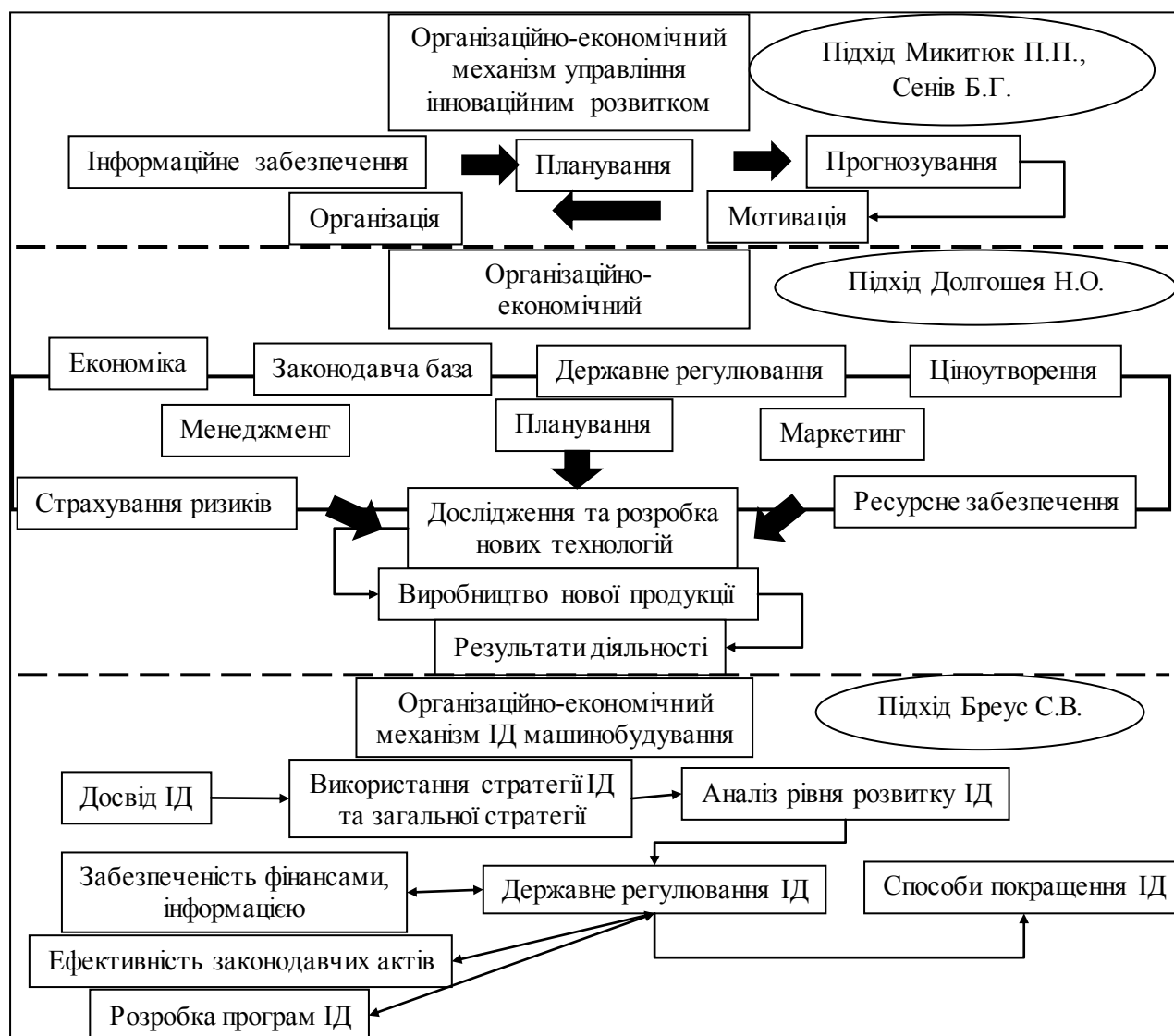

Рис. 2.5. Елементи організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності, інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Долгошея, 2011, с. 20-21; Микитюк та Сенів, 2009, с. 157-162; Бреус, 2003, с. 26-29)

Інший автор розглянула формування та використання організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності та стверджувала, що даний механізм спрямований на проведення технологічних досліджень, науково-дослідних робіт, розробку нових технологій та використовує засади покращення діяльності підприємства (Долгошея, 2011, с. 20-21). Основними елементами організаційно-економічного механізму є (рис. 2.5): дослідження інноваційного ринку, технологічних розробок; процес виробництва продукції; готовий товар з новими властивостями; інформаційне забезпечення; державне регулювання; фінансові ресурси; менеджмент; маркетинг; планування ІД; регулювання цін та зменшення числа ризиків; очікувані результати діяльності. Перевагою проаналізованого механізму є врахування впливу ризиків на ІД, можливість корегування рівня цін, але окремо не визначено вплив чинників мікро- та мезосередовища на формування механізму, необхідність використання стратегії ІД.

Варто розглянути підхід Бреус С.В. (2003, с. 26-29) до розробки організаційно-економічного механізму ІД підприємств машинобудування, який здійснюється шляхом дотримання функцій та проведення державного регулювання інноваційного розвитку, використання фінансової підтримки. При побудові даного механізму було враховано організаційний та економічний аспект функціонування підприємства та виокремлено наступні складові (рис. 2.5): використання загальної стратегії розвитку та стратегії ІД; дослідження рівня розвитку ІД; врахування досвіду інноваційного розвитку; механізм державного регулювання; забезпеченість фінансами, інформацією; законодавча база; організація ІД; моніторинг; перспективи підвищення ІД. Отже, при формуванні механізму враховано досвід зарубіжних країн, доцільність посилення державного контролю за інноваційним розвитком. Зауважимо, що недоліком сформованого підходу є відсутність механізму страхування ризиків інноваційної діяльності та не визначено методи, функції, принципи даного механізму.

Схожої думки дотримувалися Мірошніченко О.Ю., Карюк В.І. (2012а), які запропонували процес побудови організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності. Використання наведеного механізму на підприємствах дозволяє оцінити можливості функціонування у майбутньому, проаналізувати загрози і перспективи ІД, організувати процес розвитку, досягнути економічних цілей та виконати поставлені завдання. Проаналізований нами механізм був побудований шляхом здійснення таких етапів: формування цілей та завдань ІД відповідно до мети загальної стратегії розвитку; аналіз інноваційного потенціалу підприємства, рівня забезпеченості ресурсами, додатковими джерелами фінансування; оцінка загроз та ризиків ринкового середовища, сприятливої дії внутрішнього середовища на розвиток ІД; вибір декількох інноваційних стратегій; визначення передумов використання обраної стратегії, тобто залучення фінансових ресурсів, методи залучення інновацій; реалізація інноваційної стратегії, контроль, коригування; визначення досягнутих результатів, тобто покращення ІД відповідно до використаної стратегії; з'ясування недоліків стратегії, оцінка перспектив подальшого функціонування підприємства. Використання організаційно-економічного механізму забезпечить покращення результатів діяльності підприємства, підвищення інноваційної діяльності і економічного розвитку та його перевагою є узгодженість інноваційної стратегії з наявним рівнем ІД, можливість регулювання та активізації ІД.

Дещо інший підхід розкритий у працях Турило А.А. (2015, с. 94-95), адже було запропоновано механізм управління інноваційним розвитком підприємства, що дозволяє покращити інноваційний розвиток, організувати управління ІД, складається з економічної та організаційної складових. Автором визначено такі складові організаційно-економічного механізму: орган управління, його права та ступінь відповідальності; суб'єкт та об'єкт управління (види діяльності, підрозділи підприємства, напрями ІД); функції; методи; інструменти та важелі; доступність інформації; нормативно-правове забезпечення; фінансова допомога, інвестиційний капітал; визначення

відповідності організаційно-економічного механізму господарському механізму; залучення інноваційних технологій; аналіз результатів діяльності, контроль, корегування інноваційного розвитку. Впровадження організаційно-економічного механізму сприятиме інноваційному розвитку, підвищенню ефективності процесу управління впровадженням інновацій, але при формуванні даного механізму не враховано дію зовнішнього та внутрішнього середовища, стратегічні цілі діяльності.

Савченко О.В., Соловйов В.П. (2013) вказали на можливість використання організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності, під яким було розглянуто використання принципів, методів, здійснення економічних відносин щодо розробки, використання та поширення інноваційних технологій, застосування системи мотивації споживачів, персоналу, застосування інновацій, активізації діяльності працівників, а також врахування впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на інноваційну діяльність. Серед функцій механізму було визначено: формування потенціалу підприємства; зміцнення конкурентних позицій; співробітництво між підприємствами; стимулювання працівників щодо використання інновацій та розробки технологій; реалізація економічного потенціалу щодо інноваційного розвитку; рівність економічних умов; пропорційний розподіл обов'язків між працівниками підрозділів. До елементів мотиваційного механізму віднесено: стимули ринкового середовища; винагорода працівників за розробку інноваційних технологій; діяльність персоналу; участь у впровадженні інновацій; сприйняття колективом підприємства інноваційних напрямів розвитку щодо виготовлення нового товару; покращення ІД. Отже, організаційно-економічний механізм спрямований на досягнення стратегічних цілей, використання методів підвищення ІД, стимулювання інноваційного розвитку. Однак, в даному механізмі відсутнє визначення очікуваного економічного ефекту, не враховано доцільність прогнозування результатів ІД,

У своєму дослідженні Черепанова В.О. (2012, с. 21-23) проаналізувала сутність економічного механізму інноваційного розвитку та процес його

формування. В дослідженні економічний механізм інноваційного розвитку розглядався як складова частина господарського механізму та використання якого відбувалося шляхом застосування методів управління з метою активізації роботи персоналу, прискорення впровадження інноваційних технологій. Серед елементів механізму було визначено: процес управління, забезпечення інформацією, фінансами, матеріалами, технологією, планування та організація діяльності, доцільність залучення інновацій. Серед підсистем механізму вагому роль мають (рис. 2.6): контроль за розвитком підприємства; стимулювання персоналу; наявність фінансів; інформаційне середовище; прогнозування інноваційного розвитку. Недоліком даного підходу є неврахування в економічному механізмі дії ризиків, невизначеності подальшого розвитку, змінності цілей діяльності підприємства.

Рис. 2.6. Складові економічного механізму інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Ілляшенко та Росохата, 2015; Черепанова, 2012, с. 21-23)

Зовсім протилежного підходу дотримувалися Ілляшенко Н.С. та Росохата А.С. (2015), які при побудові організаційно-економічного механізму

інноваційного розвитку врахували процес прогнозування інноваційного розвитку та визначили необхідність управління ним. Особливістю даного механізму є врахування організаційних та економічних важелів, здійснення управління інноваційним розвитком, що дозволяє покращити діяльність підприємства, сформувати конкурентні переваги, підвищити інноваційний потенціал. До основних елементів механізму було віднесено (рис. 2.6): підсистему інформаційного забезпечення (фактори зовнішнього і внутрішнього середовища); керуюча підсистема (власники підприємства, які здійснюють планування, організацію, мотивацію, контроль ІД); керована підсистема (визначення напрямів інноваційного розвитку); підсистема цілей (формування завдань, визначення місії); підсистема прогнозування напрямів інноваційного розвитку (принципи, функції, етапи реалізації, формування рекомендацій, прийняття рішень щодо інноваційного розвитку); функціональна підсистема (маркетинг, організація ІД, планування, прогнозування); контролінг. Перевагою проаналізованого механізму, на нашу думку, є використання підсистем управління, функцій та принципів, здійснення прогнозування перспектив інноваційного розвитку, злагодженість роботи всіх елементів, врахування впливу факторів оточуючого середовища.

Тивончук С.О., Тивончук Я.О. (2013, с. 101-104) розробили підходи до формування механізму активізації інноваційного розвитку підприємства, який дозволить подолати технологічне відставання, впровадити інновації у виробництво, організувати інноваційну діяльність. Авторами було розглянуто етапи підвищення ефективності використання інновацій, як передумови покращення інноваційного розвитку, серед яких: доцільність залучення інновацій; збір та обробка інформації про існуючі нововведення; аналіз забезпеченості ресурсами, визначення впливу факторів оточуючого середовища, визначення ринків збуту продукції; реалізація інноваційної стратегії, використання інновацій; здійснення контролю, оцінка результатів. Серед елементів механізму було визначено (рис. 2.7): об'єкти, суб'єкти; державне управління; підприємницькі структури; партнерство; функції

(планування, організація, мотивація, контроль); методи (страхування, кредитування, коригування цін, державний контроль, податковий тиск); фактори, що сприяють інноваційному розвитку; напрями використання механізму; законодавча база; інструменти впровадження механізму. Впровадження механізму сприятиме активізації інноваційної діяльності, виготовленню інноваційної продукції відповідно до потреб споживача, налагодженню партнерських взаємовідносин підприємства, але авторами не відображено вибір інноваційних стратегій, процес їх реалізації та доцільність прогнозування результатів інноваційного розвитку.

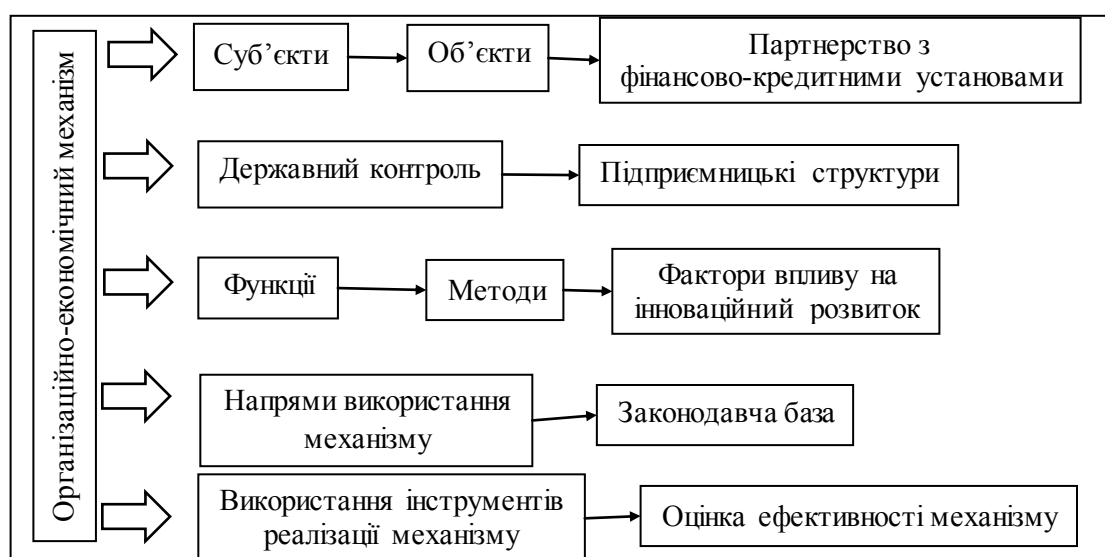

Рис. 2.7. Складові організаційно-економічного механізму активізації інноваційного розвитку

Примітка: побудовано автором на основі (Тивончук та Тивончук, 2013, с. 101-104)

Досить цікавого підходу щодо розробки економічного механізму ІД дотримувалася Кирик О.А. (2015а, с. 39-43; 2015b, с. 75-76), яка розглядала його як сукупність методів, принципів, засобів, яких слід дотримуватися при здійсненні інноваційної діяльності, що дозволяє покращити інноваційний розвиток, впровадити інноваційні технології з метою задоволення потреб споживачів, зміцнення конкурентних позицій на ринку. До складових економічного механізму було включено: функції, принципи, методи, інтереси, елементи. Серед елементів економічного механізму ІД визначено (рис. 2.8): фінансування інноваційного розвитку; управління інноваціями; маркетинг;

державна підтримка; пошук інновацій; використання інновацій; розробка інноваційного проекту. Відзначимо, що використання економічного механізму дозволить адаптувати ІД до мінливості факторів зовнішнього середовища, задовольнити потреби власників підприємства, використати інноваційну стратегію, приймати ефективні інноваційні рішення. Недоліком проаналізованого підходу є неврахування при побудові механізму етапу прогнозування інноваційного розвитку, здійснення державного контролю за ІД, використання інструментів реалізації механізму.

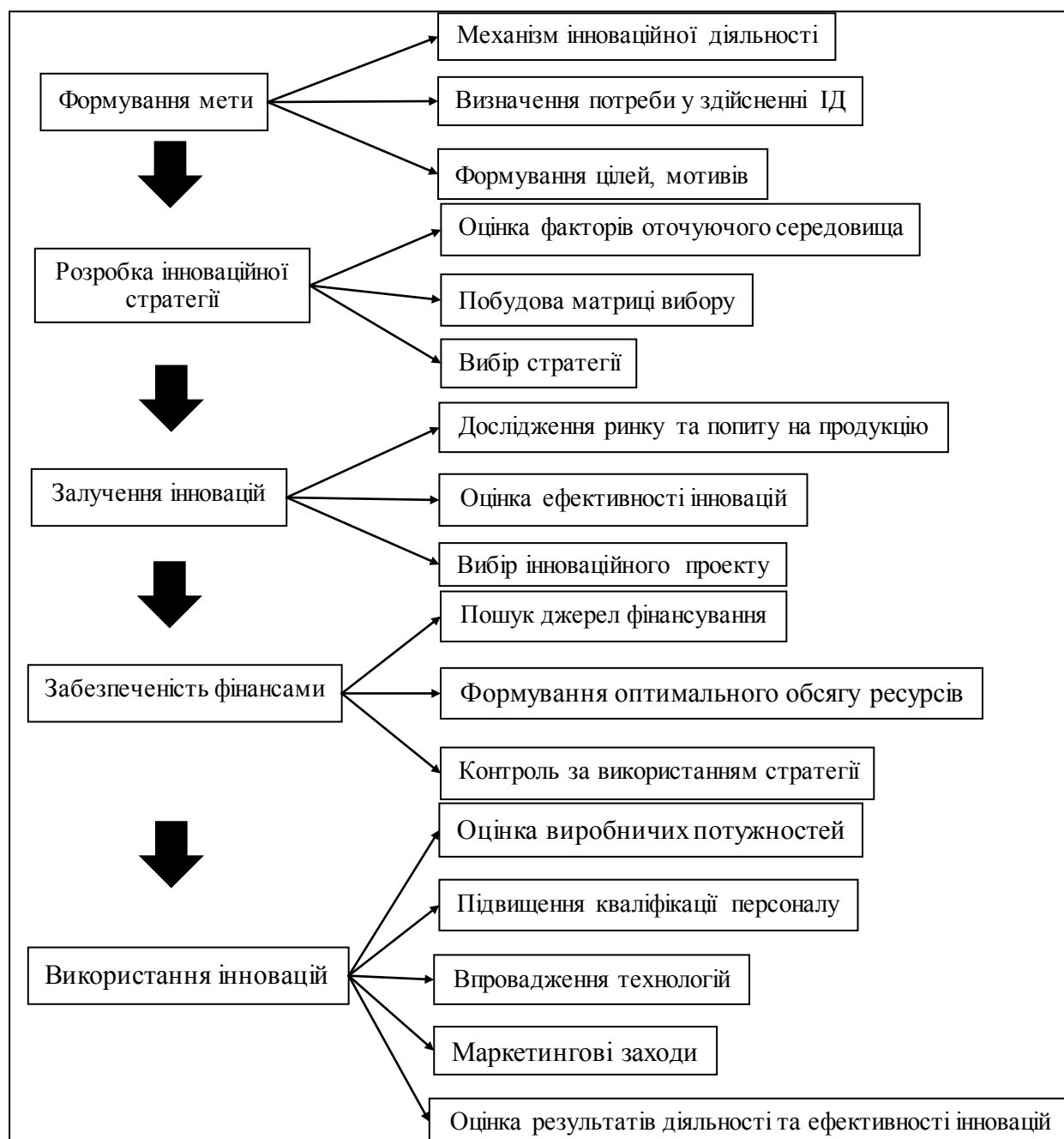

Рис. 2.8. Схема побудови економічного механізму інноваційної діяльності

Примітка: побудовано автором на основі (Кирик, 2015b, с. 75-76)

Інший автор Кіпіоро І.М. (2015, с. 46-48) запропонувала модель побудови організаційно-економічного механізму інвестиційно-інноваційного розвитку, яка ґрунтується на використанні методів, важелів, інструментів, організаційних та економічних принципів, коригуванні напрямів розвитку з метою отримання позитивних результатів діяльності. В основу організаційно-економічного механізму покладено чотири блоки, а саме: оцінка перспектив розвитку ІД (аналіз рівня інвестиційної активності підприємства, дослідження зовнішнього середовища впливу на ІД, оцінка забезпеченості ресурсами, встановлення перспектив інноваційного розвитку, розрахунок ефективності ІД); використання інструментів (страхування, податкові зобов'язання, законодавча база, мотивація, маркетинг, ціноутворення, прогнозування, фінансова допомога); забезпеченість інвестиціями (позикові кошти, інвестиційні ресурси, власні ресурси, субсидії); функціональне призначення (корегування механізму, контроль за інноваційним розвитком, використання принципів, аналіз динаміки інвестиційно-інноваційної діяльності). Перевагою даного підходу є можливість підвищення конкурентоспроможності підприємства, модернізація виробництва, підвищення розвитку ІД.

На підставі узагальнення підходів вчених, було з'ясовано, що відсутній ефективний механізм розвитку ІД та існуючі механізми є неідеальними для промислових підприємств. В проаналізованих організаційно-економічних механізмах ІД не визначено доцільність формування економічного механізму, як окремої складової господарського механізму, розмежування організаційного та економічного механізмів, цільову спрямованість механізму та очікуваний економічний ефект, досягненню якого має сприяти застосування ЕМ, не відображено підсистеми формування та використання механізму, інвестиційну спрямованість та послідовність впровадження в практичну діяльність промислових підприємств і тому нами було доповнено економічний механізм ІД (Череп та Бабміндра, 2016b, с. 6-7).

Отже, удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, є складною

відокремленою, адаптованою, динамічною системою, яка базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах, що впливають на здійснення ІД, включає інформаційну, соціальну, екологічну складову, містить функції, принципи, методи, залежить від здійснення процесу управління діяльністю підприємства, використання технологічних розробок, інновацій та дозволяє регулювати економічні відносини між суб'єктами господарювання за умови взаємодії суб'єктів та об'єктів ІД, врахування дії факторів впливу на розробку ЕМ, розвиток ІД та дає змогу створити, використати, розповсюдити інноваційні розробки, покращити ІД, отримати сукупний економічний ефект, а також є регульованим та розвинутим способом проведення ІД, який спрямований на досягнення сформованої мети на підставі реалізації стратегії ІД відповідно до визначених умов діяльності та інноваційного розвитку не лише підприємства, але й суспільства, враховує вплив конкурентного середовища та взаємодіє з методами управління інноваціями і є складовою господарського механізму підприємства.

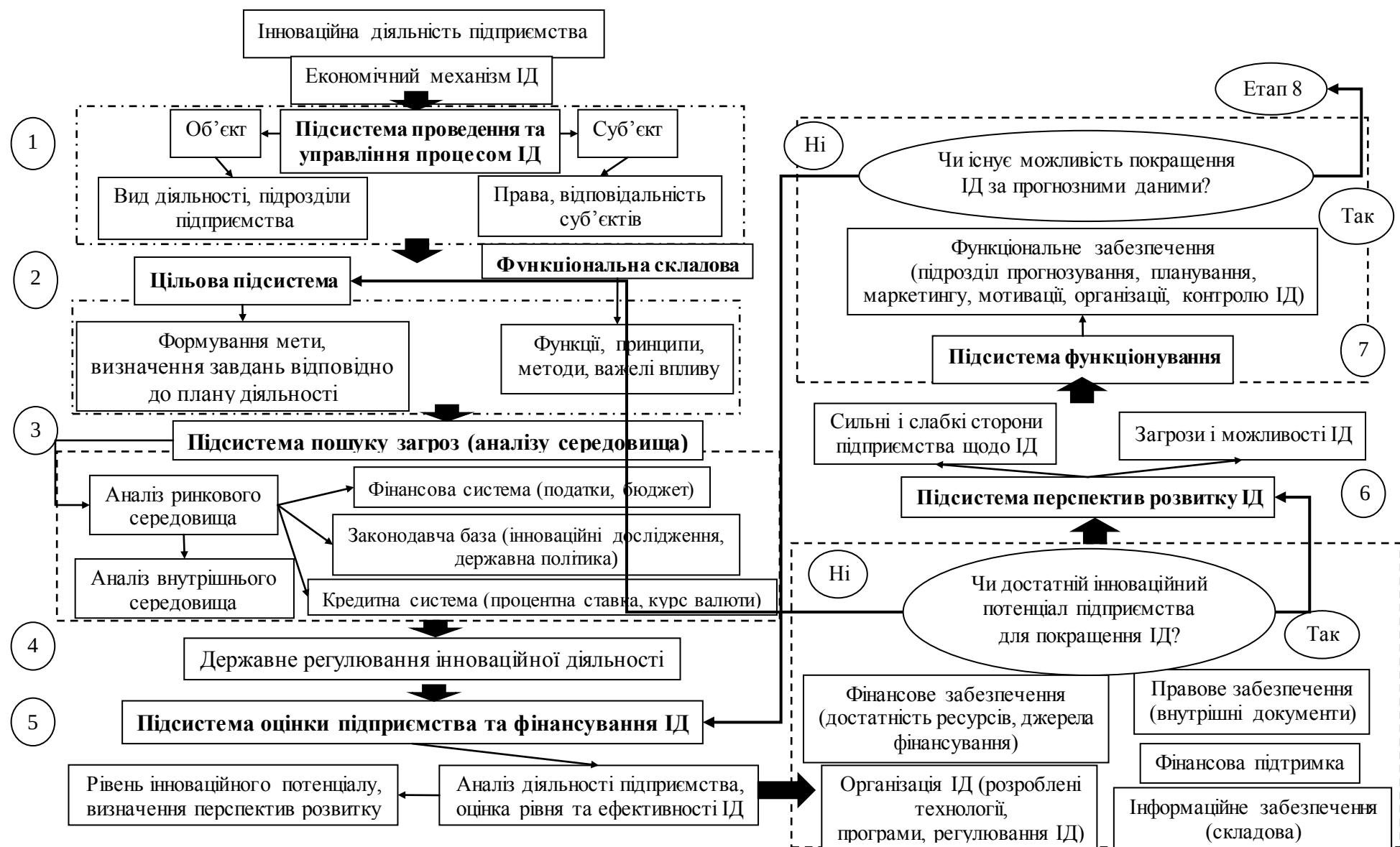
Зауважимо, що відмінністю економічного механізму від організаційного є те, що він спрямований на досягнення цілей шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком підприємства та не охоплює планування, організацію, мотивацію, розробку стратегій ІД, визначення форм власності, здійснення заходів щодо покращення забезпеченості підприємства ресурсами, методи і способи прийняття рішень ІД та їх реалізації (Череп, 2016b, с. 230-231).

Перевагою удосконаленого ЕМІД є те, що в ньому використано методи, принципи, норми діяльності, визначено напрями інноваційної діяльності, враховано можливість зміни цілей діяльності з метою отримання очікуваних результатів, мотивації працівників та зацікавленості у виготовленні товару, організації господарського процесу. Одночасно, ЕМІД взаємодіє з іншими механізмами підприємства, що свідчить про доцільність розвитку і використання ЕМ чи його покращення відповідно до потреб підприємства.

Даний механізм складається із підсистем, які пов'язані між собою та дозволяють покращити розвиток і використання економічного механізму, налагодити інвестиційну діяльність промислового підприємства за умови їх дотримання у встановленій послідовності (рис. 2.9).

Першою підсистемою ЕМІД є підсистема проведення та управління процесом ІД та на якій відбувається визначення об'єктів та суб'єктів ІД. Суб'єктами економічного механізму є керівництво, особи відповідальні за розробку механізму та які здійснюють ІД (підрозділ здійснення ІД, підрозділ маркетингу), спрямовують фінансові ресурси у розробку інноваційно-інвестиційних проектів, органи державної та місцевої влади, інвестори, творчі колективи, винахідники, менеджери. Основним завданням визначених суб'єктів є розробка ефективного ЕМ, оцінка можливості його використання задля підвищення ІД, обґрунтованість розподілу обов'язків, виваженість прийняття управлінських рішень та вони несуть відповідальність за розподіл повноважень, витрачання фінансових ресурсів, використання інвестиційного капіталу, інноваційних технологій, розмір отриманого прибутку, ефективність ЕМІД. При цьому працівники повинні підвищувати рівень знань, кваліфікацію, розвивати здібності з метою проведення науково-дослідних робіт. В свою чергу, керівництво повинно створювати умови щодо підвищення кваліфікації персоналу. Серед об'єктів ЕМ було визначено: процес розробки ЕМ; організаційні, технічні, адміністративні рішення щодо процесу виробництва; господарські операції; технологічні розробки, обладнання; соціальна атмосфера в колективі; проведення науково-дослідних робіт, виробництво нового товару; сировина, матеріали та процес їх переробки; охоплення нових ринків збуту та просування продукції; здійснення ІД; функціонування підрозділів підприємства; вибір виду діяльності.

Далі йде цільова та функціональна підсистема, діяльність яких пов'язані із формуванням мети, визначенням завдань, використанням принципів, методів і дотриманням функцій. При визначенні мети ЕМІД необхідно враховувати загальну мету діяльності підприємства, перспектив ІД, інноваційно-інвестиційний потенціал.

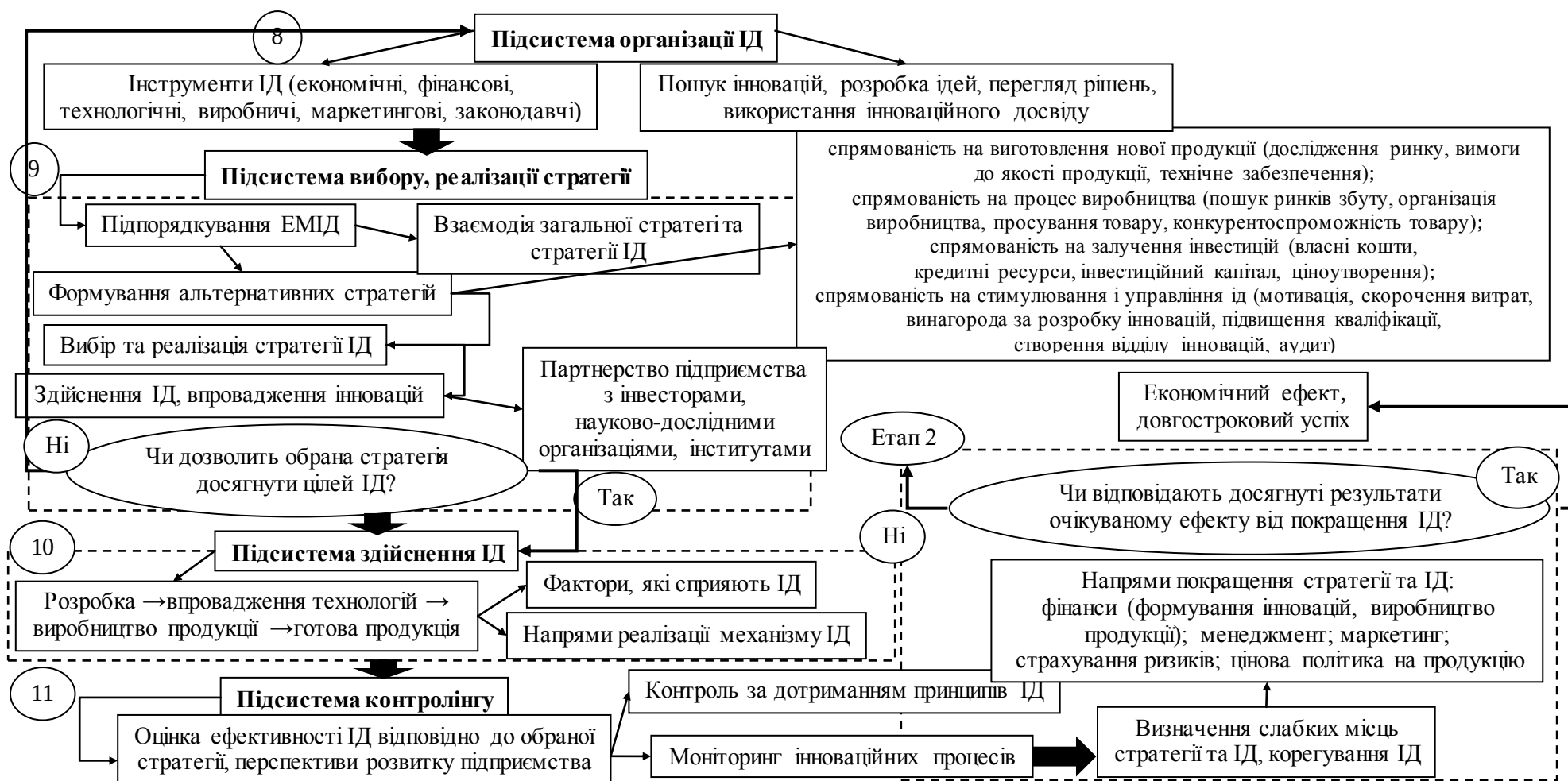

Рис. 2.9. Економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства

Примітка: розроблено автором на основі (Кобушко, Октавіан та Колесник 2017, с. 62-67; Прядко, 2017, с. 51-53; Савченко та Гривко, 2017, с. 42-45; Чженьцянь Він та Мін Сюй, 2017, с. 142-148; Андрусів, Мазур та Кінаш 2016; Гончар та Узун (2016a, с. 49-51; 2016b, с. 274-246); Горб, Яснолоб та Процюк 2016, с. 193-194; Кондратюк та Мадждуб, 2016, с. 328-329; Мороз, 2016, с. 58-61; Аніскін та ін., 2015, с. 26-32; Бронсвікер та Ванхаварбеке, 2015; Кандеева, 2015, с. 78-81; Максимчук, 2015, с. 197; Марченко, 2015, с. 77-79; Савіна, 2015; Езлі, Хсу та Робертс 2014; Крейдич та Наконечна, 2014, с. 14-16; Дука, 2013, с. 9-10; Леонов, 2013, с. 38-45; Доценко, 2012, с. 32-34; Гончарук, 2011, с. 81-93; Корсікова, 2009, с. 9-10; Чучіна та Іванова, 2009, с. 118-120; Франц та Ламберг, 2008, с. 17-28)

Метою ЕМІД є формування та розвиток напрямів інноваційної діяльності при визначенні, серед них, найбільш перспективних та інноваційно доцільних за умови врахування впливу факторів, а також визначення потреб в залученні інновацій, формування інтересу серед працівників щодо проведення ІД, використання останніх інноваційних технологій, розробка і просування нової техніки на ринок, виробництво транспортної продукції, обладнання для автомобілів, запчастин, забезпечення злагодженості роботи всіх підсистем ЕМ, дотримання всіх складових, раціональність управління економікою, проведення науково-дослідних робіт, добробут працівників, досягнення довгострокових цілей. Використання механізму спрямоване на виконання наступних завдань: дослідження ринкового середовища, поведінки споживачів; вибір та обґрунтування напрямів ІД; з'ясування перспектив розвитку ІД; задоволення потреб споживачів та прогнозування доцільності випуску нової продукції; результативність використання ЕМ в діяльності промислових підприємств; визначення рівня державного регулювання ІД та необхідності фінансової підтримки; зменшення впливу ризиків, підвищення ІД за умови доступності інформації; проведення дослідницько-конструкторських робіт; доцільність виготовлення інноваційної промислової продукції; використання рекламних заходів щодо поширення товару; залучення додаткових джерел фінансування, тобто пошук інвесторів, спонсорів; часовий параметр використання ЕМ; встановлення зв'язків підприємства із державою та регіоном; виокремлення потреб та інтересів суб'єктів господарювання.

Суб'єкти інноваційної діяльності виконують свої зобов'язання на підставі використання методів, принципів, дотримання функцій (рис. 2.9). Серед основних функцій керівництво виконує планування, реалізацію, мотивацію, контроль. Також, у процесі здійснення інноваційної діяльності підрозділ підприємства, який несе відповідальність за даний процес, виконує функції: координації; аналіз розвитку ринку передових технологій; дослідження становища підприємства; виявлення більш ефективних напрямів ІД; прогнозування; оцінка результатів та альтернатив щодо покращення ІД;

моніторинг; інформативності (тобто отримання інформації від зовнішнього оточення, поінформованість всіх підсистем ЕМІД, обмін інформацією між керівництвом та підрозділами). Формування ЕМІД здійснюється на підставі використання принципів, серед яких виділено: системності; послідовності; комплексності; альтернативності; орієнтації на ІД; балансування інтересів; задоволення потреб; цілісності; адаптованості; оцінки ризику; циклічності; розвитку; внутрішнього і зовнішнього обґрунтування. Одночасно, методи здійснення ЕМ дозволяють коригувати процес його розробки, ефективно використати даний механізм в діяльності підприємства шляхом дотримання визначених правил розвитку ІД та функціонування підприємства в цілому. До основних методів слід віднести: оподаткування; регулювання на рівні держави та регіону; державна підтримка; мотивація; страхування ІД; мінімізація ризиків; фінансування; планування; організація; регулювання цін; коригування попиту на продукцію; соціальні; прогнозування; маркетинг і менеджмент; контроль.

Наступною підсистемою ЕМІД є підсистема пошуку загроз (аналізу середовища), яка передбачає дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства з метою виявлення загроз та ризиків функціонування підприємства, перешкод успішному інноваційному розвитку, стабільності інноваційної діяльності. Підрозділ підприємства, який несе відповідальність за розвиток ІД та розробку економічного механізму, повинен дослідити та проаналізувати вплив чинників ринкового середовища, адже вони можуть здійснювати стимулюючий вплив на використання ЕМІД або ж навпаки гальмувати даний процес. Врахування дії факторів зовнішнього середовища відбувається з метою пристосування до впливу виявлених факторів, корегування ІД підприємства, визначення рівня впливу державного та регіонального рівня на інноваційний розвиток. Зокрема, інноваційна політика на рівні регіону спрямована на залучення інновацій з метою вирішення проблем щодо використання ресурсного потенціалу, сировини, трудових ресурсів, насичення внутрішнього ринку необхідними товарами. Серед факторів зовнішнього середовища більш суттєвий вплив мають: законодавча база,

нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності; фінансова система країни, тобто податковий тиск, пільги щодо діяльності підприємств; кредитування діяльності державними та комерційними банками; політична система; механізм страхування; рівень міжнародного співробітництва. Врахування впливу внутрішніх факторів дозволяє підвищити ефективність ІД, оцінити ринкові можливості підприємства, розробити нові технології, виготовити продукцію та реалізувати її на зовнішньому ринку з метою покращення економічного розвитку. Серед внутрішніх факторів було визначено: взаємодія підприємства із фінансово-кредитними установами; організація виробництва промислової продукції, надання послуг; діюча система управління; функціонування підрозділів; асортимент продукції; частота використання інноваційних технологій; інноваційно-інвестиційний потенціал; фінансові можливості щодо залучення інновацій та реалізації інноваційних проектів; система розподілу, використання фінансових ресурсів; потреби та інтереси керівництва, споживачів щодо виробництва нової продукції; рівень зношеності обладнання та використання енергозберігаючих технологій.

Вагому роль відіграє процес державного регулювання інноваційної діяльності, який відбувається на четвертому етапі та займає помітне місце у налагодженні діяльності підприємств шляхом використання економічного механізму. Зокрема, державне регулювання проявляється у стимулюванні ІД на підставі створення інноваційних фондів, надання податкових пільг, зниження ставок за кредитами, регулювання цін, фінансування науково-дослідних робіт, поліпшення соціального добробуту населення, правового і політичного регулювання, зацікавлення керівництва підприємств у впровадженні інновацій за умови створення інноваційних програм розвитку та надання фінансової підтримки. Крім того, державна підтримка розвитку ІД створює можливості участі підприємств у міжнародних ярмарках щодо представлення технологічних досягнень, дослідження інноваційної продукції, а також спрямована на поширення інновацій у різних галузях діяльності з метою їх дослідження та використання на практиці. Саме процес державного

регулювання дозволить підприємствам використати інноваційні розробки у процесі виробництва продукції, оцінити ефективність даних розробок, сприяти поширенню інновацій.

П'ятою підсистемою економічного механізму є оцінка підприємства та фінансування ІД, яка передбачає проведення аналізу фінансових результатів діяльності, наявного рівня ефективності інноваційної діяльності з метою збирання, обробки та аналізу інформації щодо рівня фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, економічного розвитку, інвестиційної активності, конкурентоспроможності, що дозволяє зробити висновки щодо досягнутого рівня інноваційного розвитку та необхідності його підвищення шляхом використання стратегій ІД. Одночасно, проводиться оцінка фінансового забезпечення підприємства з метою використання інновацій, проведення науково-дослідних робіт, доступності інформації та можливості її використання, дієвості внутрішніх норм, правил, положень щодо регулювання ІД, визначається наявність фінансової підтримки з боку держави та необхідність її залучення, аналізується процес організації і здійснення ІД, ефективність даного процесу. Також, підрозділ здійснення ІД оцінює інноваційний потенціал підприємства, визначає перспективи розвитку і, за умови якщо інноваційний потенціал є достатнім для розвитку ІД, переходить до наступної підсистеми, але за умови отримання негативних результатів відбувається повернення до цільової підсистеми.

Наступною складовою ЕМІД є підсистема перспектив розвитку ІД, яка передбачає визначення сильних і слабких сторін розвитку ІД та загроз і можливостей щодо її покращення, а також налагодження функціонування підприємства. Даний аналіз дозволить оцінити можливості, з'ясувати необхідність покращення процесу залучення інновацій, розробки, впровадження, просування технологій та оцінити готовність підприємства щодо інноваційного розвитку у визначений період часу відповідно до загальних цілей діяльності.

Далі відбувається перехід до використання функціональної складової. На даному етапі здійснюється прогнозування (дозволить оцінити перспективи ІД, можливі результати від підвищення інноваційного розвитку, спрогнозувати економічний ефект діяльності підприємства), планування (визначення напрямів розвитку підприємства, заходів щодо покращення ІД, формування необхідного обсягу ресурсів, розробка планів діяльності кожного підрозділу), маркетинг (дослідження ринків збуту продукції, підвищення іміджу, просування нового товару, формування попиту на інноваційний продукт), мотивація (заходи щодо стимулювання працівників до розробки нових ідей, впровадження їх в практику, підвищення кваліфікації), організація (здійснення заходів щодо покращення виробництва інноваційної продукції, впровадження сучасних технологічних розробок, залучення додаткових джерел фінансування), контроль (моніторинг процесу впровадження інновацій, виробництва продукції, дотримання норм і правил здійснення інноваційної діяльності), які проводяться відповідними підрозділами підприємства. На підставі діагностики ефективності ІД та оцінки перспектив її покращення в майбутньому приймається рішення щодо переходу до наступної підсистеми.

Підсистема організації ІД здійснюється на восьмому етапі та передбачає використання інструментів, оскільки для реалізації функцій ЕМ та дотримання принципів необхідне їх використання. Зауважимо, що інструменти є індивідуальними для кожного промислового підприємства та визначаються відповідно до особливостей функціонування, інтересів підприємців, менеджерів, працівників, існуючих потреб. До інструментів ЕМІД було віднесено економічні, фінансові, технологічні, виробничі, маркетингові, законодавчі. Особливістю економічних інструментів є те, що вони враховують аспекти економічного розвитку підприємства, його взаємодію із контролюючими державними органами, особливості здійснення розподілу фінансових ресурсів та формують напрями їх спрямування і дозволяють організувати процес інноваційної діяльності з урахуванням таких складових: встановлення ефективності виробництва промислової продукції; процес

страхування інноваційних ризиків промислових підприємств; розмір податкового зобов'язання; коригування цін на продукцію, надання послуг; спрямування підприємства на інноваційний розвиток. Використання фінансових інструментів визначає фінансову спроможність підприємства до розвитку інноваційної діяльності, можливості фінансувати проведення науково-дослідних та дослідницько-конструкторських робіт, сприяє залученню додаткових фінансових джерел для покращення ІД. До даної групи інструментів віднесено: механізм кредитування діяльності підприємств; забезпеченість фінансовими ресурсами; розмір власного і позикового капіталу; сума кредиторської заборгованості; обсяг інвестиційних ресурсів; витрати на здійснення різних видів діяльності; спрямування коштів у проведення ІД; фінансова підтримка держави та регіональної влади. Технологічні інструменти є необхідними для формування технічної бази щодо розробки інноваційних технологій, забезпечення виробничого процесу, налагодження інноваційного розвитку, покращення напрямів ІД та включає: аналіз розробки передових технологій; дослідження інноваційного ринку; оцінка ефективності та доцільності залучення технологічних розробок; проведення досліджень; удосконалення технологій; впровадження наукових розробок у виробничу діяльність; виготовлення якісно нової продукції. Застосування виробничого інструменту є необхідним для реалізації розроблених технологій у виробництві нової продукції, що є передумовою покращення ефективності інноваційної діяльності, підвищення показників функціонування та підтвердження доцільності впровадження інновацій в діяльність підприємства за умов успішної реалізації продукції. Серед даних інструментів виділено: забезпеченість сировиною, матеріалами; зношеність основних фондів; технологія виробництва продукції; частка застарілого обладнання; автоматизація та енергомісткість виробництва; створення кращих товарів; екологічність виготовленої продукції. Вагомість маркетингових інструментів полягає в можливості спрямування інноваційної діяльності, створення інновацій та їх поширення на зовнішньому ринку, формування додаткових

умов підвищення ефективності інноваційного розвитку. Серед маркетингових інструментів спостерігаються: покращення властивостей продукту; розробка нового товару; визначення умов продажу виробленого продукту; просування інноваційної продукції на ринок; вивчення попиту споживачів та потреб у виробництві нової продукції; підвищення іміджу підприємства; проведення рекламних заходів з метою поширення інформації про переваги товару. Значення законодавчих інструментів полягає в нормативно-правовому регулюванні інноваційної діяльності, визначенні правил, яких слід дотримуватися при її здійсненні, що дозволить покращити процес організації даної діяльності та серед них виокремлено: нормативно-правові акти, положення чинного законодавства, державний контроль та інноваційна політика, міжнародні програми інноваційного розвитку, політика регіональної влади щодо ІД, внутрішні розпорядження, правила, норми, інструкції підприємства. Застосування вищенаведених інструментів дозволить здійснити пошук інновацій, використати досвід зарубіжних фірм щодо впровадження передових технологій, покращити процес розробки нових ідей працівниками, виокремили більш ефективні інноваційні технології.

На підставі застосування групи виокремлених інструментів існує можливість щодо використання стратегій ІД та внесення змін у вибрані стратегії. Підсистема вибору та реалізації стратегії відбувається на дев'ятому етапі та складається із групи взаємозалежних етапів, а саме: визначення відповідності між загальною стратегією розвитку підприємства та сформованою стратегією ІД, співставлення цілей, завдань та способів їх досягнення; процес формування альтернативних стратегій спрямованих на виготовлення нової продукції, на налагодження процесу виробництва та його модернізацію, на залучення інвестиційного капіталу з метою проведення інноваційної діяльності, на стимулювання ІД та управління даною діяльністю з метою інноваційного розвитку; вибір та реалізація більш ефективної стратегії ІД, тобто стратегії яка має суттєві переваги поряд з іншими та забезпечить отримання очікуваного ефекту; залучення інновацій та проведення ІД на

підставі використання стратегії та інноваційного потенціалу; налагодження взаємодії підприємства з науково-дослідними організаціями з метою проведення наукових досліджень, навчання персоналу. Використання обраної стратегія ІД повинно сприяти досягненню інноваційних цілей, що дозволить перейти до наступної підсистеми, але за умови зворотної ситуації – повернутися до підсистеми організації ІД.

Передостанньою підсистемою є здійснення ІД, що необхідно для розробки технологій, нового обладнання, способів організації виробничого процесу, переходу до впровадження даних розробок в діяльності підприємства, процесу виготовлення нової продукції та отримання кінцевого результату, тобто товару з новими властивостями або зовсім нового товару, аналогів якого немає на ринку. При залученні, використанні, поширенні інновацій враховуються фактори, які стимулюють розвиток ІД та визначаються напрями її реалізації, використання ЕМ. Даний етап відіграє вагомий роль, оскільки відбувається процес ІД, який пов'язаний із створення інновацій, виробництвом продукції, підвищенням кваліфікації.

На останньому етапі використовується підсистема контролінгу з метою проведення контролю за процесом реалізації ІД, використанням стратегії ІД, здійснення моніторингу даних процесів, виявлення слабких місць, усунення недоліків та можливості корегування не лише інноваційної діяльності, але й економічного механізму. На даному етапі проводиться оцінка ефективності ІД відповідно до обраної стратегії, визначають перспективи функціонування підприємства та можливості щодо подальшого використання економічного механізму. Не менш вагоме значення при формуванні ЕМ відіграє визначення напрямів покращення інноваційної діяльності, що дозволить підвищити ефективність ІД та серед них визначено: розвиток технологічного потенціалу; покращення інвестиційної діяльності; напрями просування товару на ринок; злагодженість роботи персоналу; скорочення числа ризиків; покращення фінансового становища, забезпеченість ресурсами; державне регулювання ІД та підтримка впровадження нововведень; визначення більш прибуткових сфер

діяльності; проведення науково-дослідних робіт та застосування податкових пільг; підвищення кваліфікації персоналу, соціальної захищеності; розвиток ринку інновацій; регулювання цін на нову продукцію. За умови відповідності отриманих результатів діяльності запланованим промислове підприємство буде успішно функціонувати протягом тривалого періоду та використовуватиме визначений ЕМІД на підставі його корегування.

Таким чином, використання ЕМІД на промислових підприємствах буде ефективним за умови: надання державної підтримки; залучення інвестиційного капіталу у розробку інноваційних технологій; підвищення темпів освоєння науково-технічних розробок; формування системи пільгового кредитування, зниження податкового тиску; реалізації інновацій на рівні регіону та підприємства; розвитку інноваційного потенціалу країни; співробітництва із зарубіжними фірмами. Взаємодія всіх елементів ЕМІД є передумовою ефективності, результативності механізму, гарантією підвищення показників інноваційної діяльності та покращення діяльності промислового підприємства.

2.3. Систематизація рівнів розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств

На сьогоднішній день для діяльності промислових підприємств вагоме значення має розвиток інноваційної діяльності, що пояснюється швидким старінням інновацій, існуючих технологій виробництва, зношеністю обладнання, переважанням людських ресурсів, енергоємністю більшості процесів, зростаючим забрудненням навколишнього середовища, низьким рівнем інноваційного розвитку та участі в міжнародних програмах, в реалізації інноваційних проектів, що свідчить про необхідність вирішення даних проблем. В умовах ринкового середовища підприємства потребують модернізації обладнання, автоматизації виробництва продукції, пошуку, впровадження та поширення інноваційних технологій, розробки нових ідей, зміцнення

конкурентних позицій на ринку, як внутрішньому, так і зовнішньому. Конкурентні переваги створюються за умови співпраці промислових підприємств з науково-дослідними інститутами, організаціями, органами державної та місцевої влади щодо проведення наукових досліджень, фінансової підтримки інноваційного розвитку та можуть бути створені стосовно поширення власних інноваційних розробок, виготовлення та просування товару, підвищення якості продукції, використання рекламних заходів. Будь-які конкурентні переваги формуються шляхом проведення інноваційної діяльності, як основи фінансової стабільності підприємства, зміцнення його позицій, виходу із кризового стану, самостійності та підвищення економічної безпеки.

Проте, успіх інноваційної діяльності підприємства визначається використанням інструментів, методів, важелів щодо її здійснення. Тобто, виникає потреба у застосуванні економічного механізму, який ґрунтується на інструментах, методах, підсистемах та враховує можливості успішного розвитку інноваційної діяльності шляхом реалізації обраної стратегії, визначення можливостей і загроз інноваційного розвитку. Доцільність впровадження економічного механізму підтверджується тим, що підприємство має змогу не лише покращити ІД, але й спрогнозувати результати діяльності, розробити напрями покращення ІД, використати декілька стратегій, контролювати і корегувати весь процес ІД, налагодити взаємодію підприємства із державою, зменшити дію загроз в майбутньому, оцінити сукупний економічний ефект.

Успішне формування ЕМІД та можливість покращення інноваційної діяльності залежить від визначення, використання принципів, які дозволяють встановити зв'язок між економічним механізмом, ІД та діяльністю промислового підприємства, що свідчить про актуальність дослідження. Крім того, доцільно дотримуватися, як загальнодержавних принципів, так і принципів характерних для розробки економічного механізму інноваційної діяльності, що сприятиме раціональному формуванню ЕМ та підвищенню його ефективності.

Питання дослідження процесу визначення, врахування принципів при здійсненні інноваційної діяльності, розробці організаційно-економічного механізму, економічному розвитку промислових підприємств розглянуті в працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед вчених, які здійснили вагомий внесок у вивчення вищезначених питань слід визначити: Дідченко О.І. та Костомаха О.М.; Доброноженко О.В.; Ілляшенко С.М.; Новодон О.Ю.; Полінкевич О.М.; Римар М.В. Ликун Н.В.; Українець А.І.

Ілляшенко С.М. (2005) запропонував принципи інноваційної діяльності, які дозволять покращити процес її здійснення, гарантують злагодженість роботи підприємства щодо впровадження інноваційних технологій. Серед основних принципів було визначено: саморозвитку; регуляції; адаптації; організації; динамічності. Відзначимо, що використання принципу саморозвитку сприяє налагодженню процесу забезпечення підприємства необхідними ресурсами та самостійному вирішенню існуючих проблем і принцип регуляції дозволяє вносити корективи у систему управління діяльністю підприємства, коригувати діяльність відповідно до змін умов розвитку. в свою чергу, вагому роль відіграє принцип адаптації та динамічності, які спрямовані на пристосування діяльності до змінності умов зовнішнього середовища та сприяють зміні цілей, потреб і інтересів керівництва. Принцип організації полягає у можливості організації ІД, забезпеченості ресурсами. На нашу думку, дані принципи мають вагоме значення, але не дозволяють реагувати на дію ризиків, зменшувати витрати та визначити прибутковість інноваційної діяльності.

Римар М.В., Ликун Н.В. (2012, с. 363) проаналізували загальнодержавні принципи і на їх основі запропонували принципи інноваційної діяльності, яких слід дотримуватися за умови інноваційного розвитку. Авторами було виділено такі принципи (рис. 2.10): поверненості (можливість отримання бажаного результату від спрямування інновацій у визначену сферу діяльності); масштабності (використання власних фінансових ресурсів, зовнішніх джерел фінансування, тобто інвестиційного капіталу, кредитів); ризику (оцінка впливу

загроз ринкового середовища на інноваційний розвиток); економії (зменшення фінансових витрат, раціональність використання матеріальних, кадрових, інвестиційних ресурсів); адаптації (оцінка мінливості зовнішнього середовища та своєчасна реакція на його зміни); ритмічності (постійне здійснення інноваційної діяльності, виробництво нової продукції, раціональне використання ресурсів); узгодженості дій (взаємодія цілей, завдань, мети підприємства із стратегією розвитку та пріоритетами інноваційної діяльності). Перевагою проаналізованого підходу є визначення широкого аспекту принципів ІД, але не враховано принципи щодо формування економічного механізму.

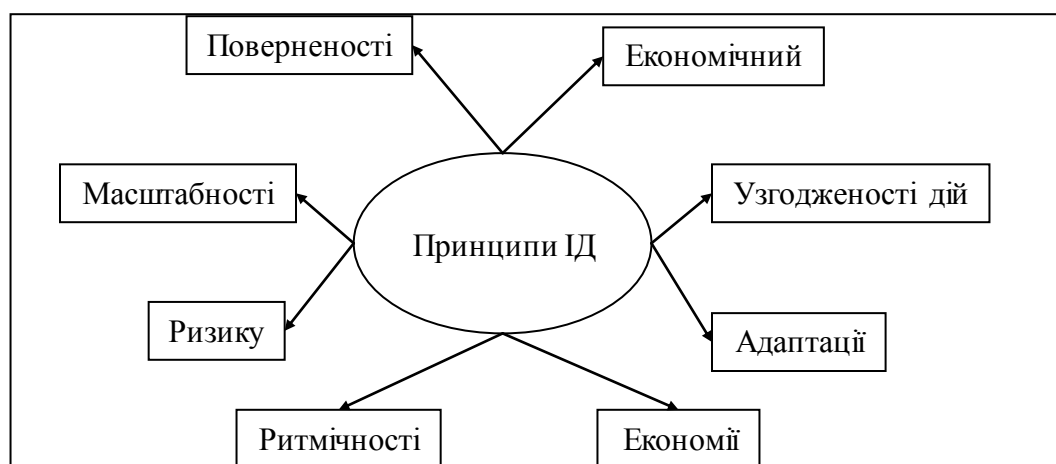

Рис. 2.10. Принципи інноваційної діяльності підприємства

Примітка: сформовано автором на основі (Римар та Ликун, 2012, с. 363)

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» (2002) основними принципами інноваційної політики є: забезпечення інноваційного розвитку економіки; визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; ефективність законодавчої бази щодо регулювання ІД; оцінка технічного та інноваційного потенціалу підприємств, визначення можливостей їх використання; навчання населення задля підготовки їх до роботи у сфері інноваційного розвитку; доступність та поширення інформації; надання фінансової підтримки суб'єктам господарювання, використання спрощеної системи оподаткування; міжнародне співробітництво у сфері інноваційної діяльності, обмін досвідом, залучення інноваційних технологій, захист

вітчизняного виробника; регулювання фінансово-кредитної сфери з метою покращення інноваційного розвитку підприємств; підтримка суб'єктів господарювання у виробництві технологій та їх впровадженні. Дані принципи є основоположними та їх доцільно враховувати при розробці нових, а також використовувати підприємствам, які функціонують у сфері інноваційної діяльності.

Варто відзначити, що у працях Полінкевич О.М. (2010, с. 185-193) проаналізовані принципи інноваційної діяльності, серед яких (рис. 2.11): пріоритетності розвитку (вибір методів, способів, які дозволять досягти сформованих цілей та завдань); ринкової орієнтації (спрямованість діяльності підприємства на зміцнення позицій на ринку, робота на визначених сегментах ринку); реагування (своєчасна зміна напрямів діяльності відповідно до змін потреб ринку та сформованих обставин); компромісу (визначення доцільності ризикувати з метою отримання бажаних результатів); альтернативності напрямів розвитку (оцінка можливих варіантів розвитку підприємства та розробка декількох стратегій); дотримання рівноваги (встановлення відповідності потреб споживачів до обсягів виробленої продукції з метою зменшення залишків на складі); орієнтованості на задоволення потреб покупців у відповідній продукції; системності (взаємодія підприємства із державою, кредиторами, партнерами, споживачами, постачальниками); динамічності (змінність напрямів інноваційної діяльності відповідно до ринкового середовища, цілей підприємства); адаптивності (коригування діяльності підприємства за умови мінливості чинників зовнішнього середовища з метою досягнення довготривалого успіху); балансування інтересів (задоволення потреб як підприємців, так споживачів відповідно до процесу використання новацій, виробництва продукції); орієнтації на інноваційний розвиток (використання інноваційного потенціалу та способи його реалізації з метою покращення показників діяльності відповідно до сформованих цілей); комплексності (врахування державного регулювання при здійсненні інноваційного розвитку, спрямованість підприємства на використання

ринкових можливостей з метою отримання доходів та підвищення конкурентоспроможності). Отже, автором запропоновано широкий спектр принципів, яких доцільно дотримуватися при здійсненні інноваційної діяльності.

Рис. 2.11. Принципи інноваційної діяльності підприємства

Примітка: побудовано автором на основі (Полінкевич, 2010, с. 185-193)

У дослідженнях Новодон О.Ю. (2013) було запропоновано класифікувати принципи інноваційної діяльності за такими ознаками: визначають основні характеристики системи; визначають особливості розвитку; організація подальшої діяльності. До першої групи були віднесені принципи: забезпеченості ресурсами (матеріальні, фінансові, трудові, інвестиційні, технічні ресурси необхідні для здійснення інноваційної діяльності); балансу інтересів; альтернативності розвитку (полягає у здійсненні прогнозування перспектив розвитку підприємства, рівня його інвестиційної активності); ефективності (скорочення витрат та зростання економічного, соціального ефекту від здійснення інноваційної діяльності); адаптивності (пристосування до змін оточуючого середовища); динамічності (зміна сфер діяльності підприємства, асортименту продукції); вдосконалення (спосіб покращення функціонування підприємства); комплексності (спосіб взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням з метою покращення інноваційного розвитку); обґрунтованості (активізація інноваційної діяльності шляхом взаємодії учасників даного процесу). Друга група принципів включає: суперництва та

співробітництва (здатність до співпраці на ринку та можливість посилення конкурентної боротьби); професійних знань; підвищення кваліфікації; індивідуальний товар (можливість випуску нової одиниці товару за умови зміни технології виробництва, формування нових знань та ідей); індивідуальної угоди (виникає за умови надання індивідуальних послуг, продажу окремих товарів). Остання група об'єднала такі принципи: індивідуального виробництва та збуту; багатофункціональності; формування знань; підвищення рівня професіоналізму. Використання даної групи принципів дозволить активізувати інноваційний розвиток, здійснити діагностику очікуваних результатів, визначити слабкі сторони діяльності підприємства, оцінити можливості покращення ефективності функціонування.

Інший автор Українець А.І. (2009, с. 222-224) запропонував принципи побудови механізму інноваційного розвитку на підприємствах машинобудування, які відзначаються простотою їх застосування та дозволяють вирішити існуючі проблеми. Визначено наступні принципи (рис. 2.12): системності, який полягає у злагодженій роботі підприємства, послідовності дій щодо пошуку нових інноваційних технологій, оцінці їх ефективності та подальшому використанні; рівноваги – визначає можливості спільної роботи та незалежності різних підрозділів підприємства, складових механізму, підвищення кваліфікації персоналу та вивчення досвіду іноземних фірм; цілісності – спрямований на єдність всіх складових елементів механізму, використання сукупності заходів, методів інноваційного розвитку; адаптивності – дозволяє пристосуватися діяльності підприємства до змінності чинників зовнішнього середовища, врахувати потреби ринку щодо виробництва продукції; адаптованості – оцінює внутрішнє середовище функціонування підприємства, дозволяє визначити проблеми, слабкі місця з метою покращення інноваційного розвитку; зовнішньої необхідності, який пояснює доцільність інноваційного розвитку та необхідність дослідження зовнішніх умов просування товару; еволюції – визначає послідовний характер інноваційного розвитку, тобто перехід від одного етапу до іншого та використання нових

інновацій; циклічності – свідчить про динамічний характер діяльності підприємства та необхідність використання інновацій відповідно до його життєвого циклу. Зауважимо, що використання даних принципів сприятиме покращенню ефективності використання механізму інноваційного розвитку, але не визначено принцип прибутковості, ризику та регуляції.

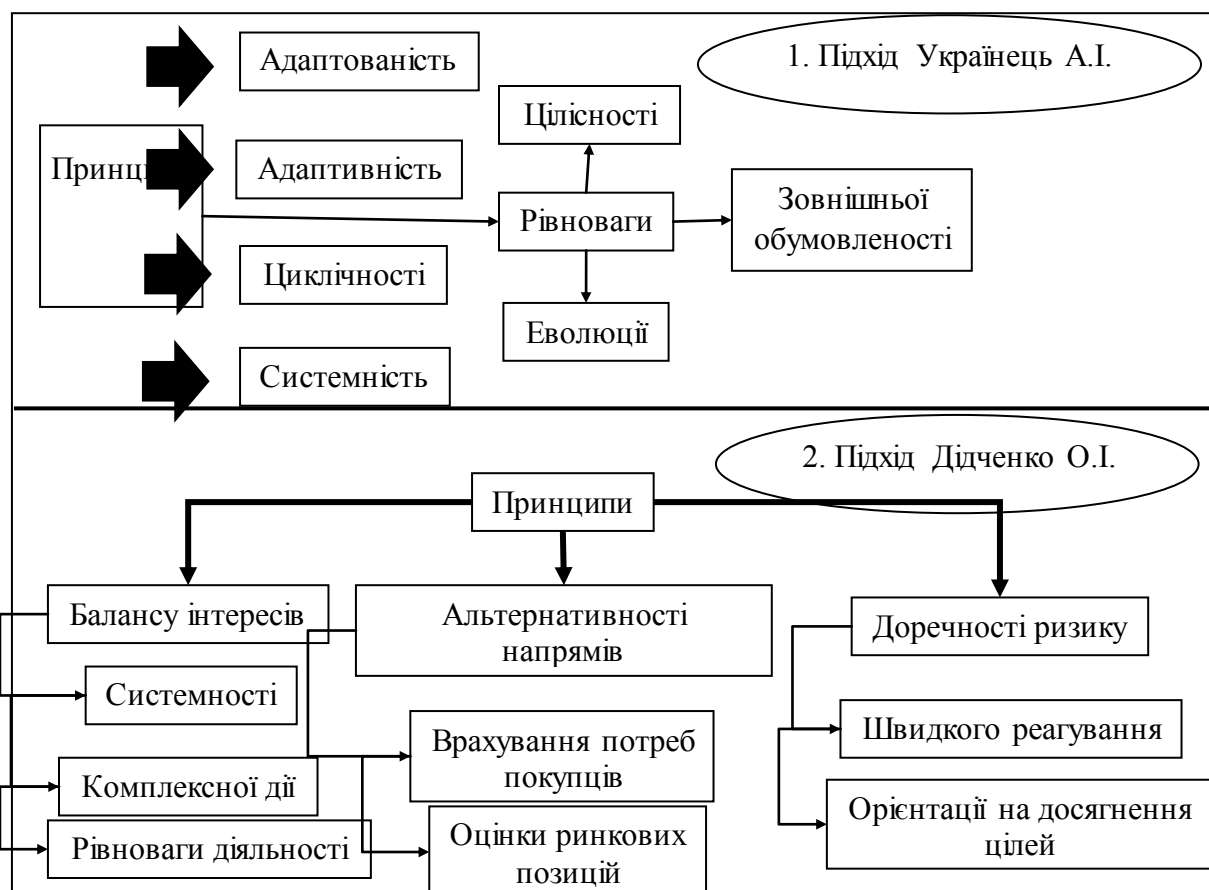

Рис. 2.12. Принципи механізму інноваційного розвитку підприємства

Примітка: сформовано автором на основі (Дідченко та Костомаха, 2013, с. 105; Українець, 2009, с. 222-224; Зянько, 2008, с. 360)

Схожої думки дотримувалися Дідченко О.І. та Костомаха О.М. (2013, с. 105), які вважали, що при формуванні організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку слід дотримуватися принципів, що сприятиме злагодженості роботи даного механізму та покращенню управління інноваційним розвитком. Основними принципами були: системності; комплексності; оцінки ризику; спрямованості на впровадження інновацій; рівноваги; гнучкого реагування; балансу інтересів; ризикових позицій; використання альтернативних варіантів функціонування; спрямованість на

задоволення потреб споживачів. Недоліком наведеного підходу є не визначення принципів, які сприятимуть покращенню роботи саме економічного механізму, тобто принципи інформативності, стимулюючої дії, підтримки розвитку, захисту, адаптації.

Доброноженко О.В. (2015, с. 113) сформував загальнонаукові та специфічні принципи економічного механізму, використання яких дозволить визначити функції механізму, з'ясувати особливості взаємодії даного механізму з організаційним, економічним механізмами. Серед загальнонаукових було проаналізовано принципи: пропорційності; системності; комплексності; соціальної спрямованості; інноваційності; балансу інтересів. До специфічних автор відніс: продуктивності; безперервності; визначення пріоритетів; гармонізації; евристичності. Недоліком авторського підходу є не врахування принципів оцінки ризику, цілісності, індивідуалізму, достовірності та не розкриття сутності і ролі запропонованих принципів.

Білошкурська Н.В. (2013, с. 26) запропонувала принципи економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки, до яких було віднесено (рис. 2.13): доцільності – необхідність підвищення безпеки розробки механізму; своєчасності – оцінка загроз та ризиків впливу на економічну безпеку; плановості – розробка плану дій, необхідного для роботи механізму; відповідальності – визначення міри відповідальності керівництва за результати діяльності; динамізму – підвищення рівня ефективності механізму та покращення економічної безпеки; гнучкості – врахування змін оточуючого середовища та коригування управлінських рішень; взаємодії – злагодженість роботи підрозділів підприємства; комплексності – при розробці механізму необхідно врахувати функціонування всіх сфер діяльності; неперервності – забезпечення стабільності роботи механізму та врахування існуючих загроз; законності – дотримання норм чинного законодавства; конфіденційності – не розголошення інформації, дотримання комерційної таємниці. Використання наведених принципів механізму сприяє виконанню основної мети діяльності.

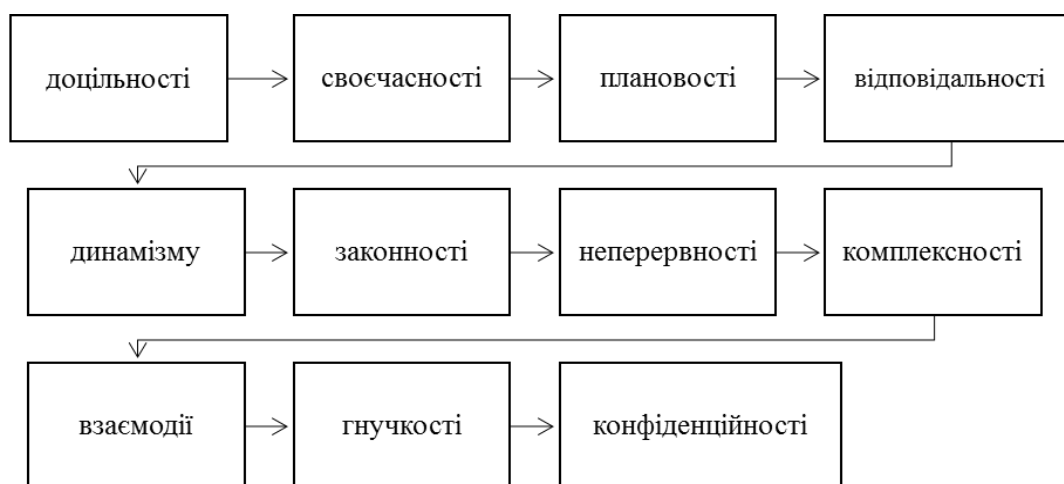

Рис. 2.13. Принципи економіко-організаційного механізму формування економічної безпеки

Примітка: сформовано автором на основі (Білошкурська, 2013, с. 26)

Цікавого підходу до визначення принципів організаційно-економічного механізму забезпечення безпеки підприємства дотримувався Колісніченко П.Т. (2017, с. 164-165). Принципи є необхідними для визначення напрямів та способів формування організаційно-економічного механізму, його організації та використання правил функціонування підприємства, організації системи управління. Серед загальних принципів автором запропоновано: системності (сприяє реалізації організаційно-економічного механізму, прийняттю зважених управлінських рішень, досягненню запланованого рівня економічної безпеки); цілісності (спрямований на забезпечення взаємодії елементів механізму, упорядкованість процесу управління підприємством); інноваційного характеру (спрямування діяльності підприємства на впровадження нововведень, підвищення вимог до результатів роботи, використання стимулів до розвитку); адаптивності (врахування при розробці механізму дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, визначення способів адаптації до змінності ринкового середовища); захисту (розробка методів, способів захисту економічної безпеки, дотримання нормативно-правових актів); ефективності (співвідношення можливостей підприємства із напрямками розвитку, зменшення фінансових витрат і забезпечення ефективного функціонування); дотримання правил ведення бізнесу (визначення правил конкурентної боротьби, виконання умов договорів, дотримання домовленостей); рівноваги (забезпечення

стабільності взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням, автономності роботи його підрозділів). До специфічних принципів включено: формування цілей; раціональність прийняття управлінських рішень; використання системи мотивації; здійснення контролю за реалізацією механізму; узгодженість діяльності різних підрозділів. Зазначених принципів доцільно дотримуватися при формування організаційно-економічного механізму, але за умови їх уточнення, деталізації відповідно до зміни факторів ринкового середовища.

Використання принципів при побудові організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю розглянув Трещов М.М. (2010, с. 50). До групи основних принципів автор відніс (рис. 2.14): зворотного зв'язку, який дозволяє ефективно управляти конкурентоспроможністю підприємства, провести зміни в його діяльності; забезпечення диверсифікації – сприяє розробці альтернативних варіантів використання стратегій; моніторингу – спрямований на здійснення контролю за рівнем конкурентоспроможності; інформованості – полягає у можливості вільного доступу до різних джерел інформації; комплексності, динамічності, системності, безперервності, оптимальності; управління розвитком – сприяє ухваленню ефективних рішень, отриманню економічного ефекту; стратегічного розвитку – оцінка можливості впливу ризиків на діяльність, аналіз перспектив розвитку. Використання проаналізованих принципів при побудові механізму дозволить підвищити прибутковість підприємства, зміцнити його конкурентні позиції.

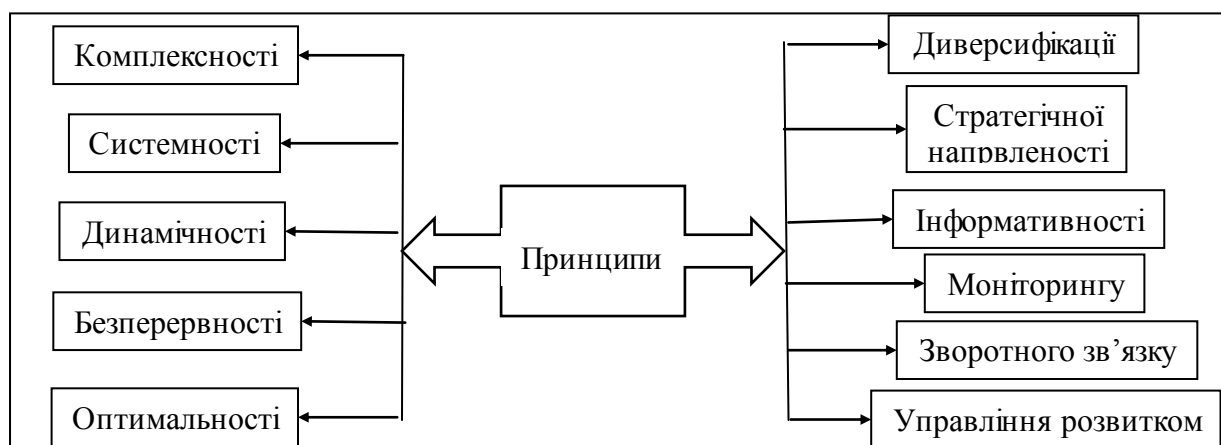

Рис. 2.14. Принципи організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю

Примітка: сформовано автором на основі (Трещов, 2010, с. 50)

Інший автор відзначив, що формування організаційно-економічного механізму використання персоналу доцільно здійснювати на підставі використання наступних принципів: об'єктивності (врахування дії чинників ринкового середовища, визначення реальних можливостей підприємства); достовірності (відповідність отриманої інформації реальним подіям, достовірність результатів діяльності); комплексності (взаємозв'язок елементів організаційно-економічного механізму); ефективності (раціональне використання наявних ресурсів, злагожденість роботи колективу); цілеспрямованості (досягнення цілей, завдань); динамізму (внесення змін у розробку механізму відповідно до змін зовнішнього середовища); безперервності (здійснення регулярної оцінки ефективності використання праці персоналу) (Цуркан, 2016, с. 67-68). Застосування в організаційно-економічному механізмі принципів дозволило підвищити ефективність роботи персоналу, створити умови саморозвитку і навчання, скоротити витрати та збільшити очікуваний ефект.

Існує безліч підходів до виділення основних принципів інноваційної діяльності, але більшість з них є загальними, використовуються для розвитку підприємства в цілому і тому не обґрунтовано, не конкретизовано набір принципів необхідних для формування ЕМІД, тобто тих які б враховували економічний та інвестиційний аспект діяльності. Відповідно до характеристики і систематизації принципів інноваційної діяльності, організаційно-економічного механізму, на нашу думку доцільним є розширення і доповнення принципів ЕМІД, адже відсутній чіткий розподіл принципів даного механізму та вони відіграють важливу роль у процесі формування ЕМІД (Череп та ін., 2010а).

Доповнено принципи економічного механізму інноваційної діяльності, які, на відміну від існуючих, є основними правилами розробки ЕМ, діяльності суб'єктів господарювання, нормами здійснення та організації ІД, регулювання інноваційного розвитку, поведінки персоналу, способом використання інноваційних технологій, напрямками покращення діяльності, розробки системи управління ІД та дозволяють визначити місце і рівень взаємодії ЕМ з

господарським механізмом підприємства і були поділені на традиційні і спеціальні принципи, використання яких сприяє ефективному управлінню підрозділами підприємства, нарощуванню інноваційного потенціалу та підвищенню інноваційної активності шляхом злагодженості роботи механізму, взаємодії його складових підсистем, поліпшення ІД, досягнення економічного ефекту за умови оцінки впливу факторів макро-, мезо- та мікросередовища, можливостей і загроз подальшої діяльності.

Традиційні принципи є необхідними для регулювання розвитку ІД промислових підприємств відповідно до державної інноваційної політики, механізму регулювання діяльності, наявної законодавчої бази, сприятливості розвитку ІД, нормативного забезпечення даної діяльності на самому підприємстві та їх дотримання сприяє розробці ЕМ відповідно до існуючих регуляторів, покращенню здійснення ІД, підвищенню ефективності управління ЕМ. Дотримання специфічних принципів залежить від виду ЕМ та врахування специфіки діяльності промислових підприємств, особливостей його функціонування і полягає у регулюванні процесу розробки економічного механізму, визначенні послідовності його реалізації, взаємозв'язків між підсистемами механізму, врахуванні дії факторів ринкового середовища і використання даних принципів дає змогу підвищити злагодженість роботи ЕМ, упорядкувати процес пошуку, використання інновацій, розробки технологій та їх впровадження у виробництво нової продукції, покращити планування, організацію, регулювання, контроль, моніторинг ІД та використання стратегії ІД, встановити відповідність ІД загальності стратегії розвитку. Зауважимо, що наведених принципів слід дотримуватися при формування економічного механізму інноваційної діяльності саме на промислових підприємствах, оскільки вони враховують специфіку їх функціонування, рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу, можливості щодо проведення ІД та дані принципи доречно уточнювати, корегувати, аналізувати на підставі змінності потреб підприємства, напрямів ІД, цілей ЕМ, що обумовлено дією ринкового середовища. Основними традиційними принципами ЕМІД є (рис. 2.15):

Рис. 2.15. Традиційні принципи економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

Примітка: розроблено автором на основі (Доброноженко, 2015, с. 113; Лінчевська, 2015, с. 7; Лівощко та Дворніченко, 2014, с. 122; Охріменко. та Манаєнко, 2014, с. 36-37; Дідченко та Костомаха, 2013, с. 105; Новодон, 2013; Голишева, 2012; Римар та Ликун, 2012, с. 363; Філіпова, 2012, с. 238; Полінкевич, 2010, с. 185-193; Українець, 2009, с. 222-224; Ілляшенко, 2005)

1. Адаптивності та адаптованості – можливість при розробці економічного механізму врахувати дію чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, визначити чинники які стимулюють та стримують ІД, оцінити переваги і недоліки даного механізму, реагувати на вплив виявлених факторів, пристосуватися до змін зовнішнього оточення, визначити слабкі місця внутрішнього середовища, наявні проблеми та шляхи їх подолання з метою розробки ефективного ЕМ.

2. Регуляції – внесення змін у систему управління інноваційною діяльністю, розвитку підприємства, корегування стратегії ІД, можливість покращення ЕМ шляхом корегування його підсистем та інструментів.

3. Розвитку – покращення ЕМ відповідно до вимог органів державної та місцевої влади, що сприятиме розробці нових технологій, проведенню науково-

дослідних робіт, виживанню підприємства за умов нестабільності зовнішнього оточення.

4. Прибутковості та оптимальності – основою є отримання економічного ефекту від здійснення ІД, підвищення ефективності економічного механізму, адже залучення інвестиційного капіталу дозволить розробити нові ідеї, підходи, впровадити інноваційні технології та їх реалізувати на зовнішньому ринку. Також, відбувається встановлення відповідності перспектив інноваційного розвитку можливостям підприємства та формування позиції, що здійснення витрат повинно забезпечити покращення діяльності. Використання принципу оптимальності дозволить у процесі формування ЕМ обрати ефективну стратегію ІД, яка сприятиме задоволенню інтересів керівництва.

5. Орієнтації на інноваційний результат – при побудові економічного механізму необхідно планувати та прогнозувати результати інноваційної діяльності з метою внесення коректив у процес діяльності, зміни обраної стратегії ІД, налагодження процесу пошуку інновацій, їх використання, розробки та впровадження нових технологій, отримання готової продукції.

6. Ризиковості та його зменшення – передбачає врахування можливостей і загроз ІД, сильних і слабких сторін ЕМ, що сприяє визначенню методів зниження їх впливу, заходів щодо уникнення чи ліквідації, а також відбувається оцінка ризиків виробництва нової продукції, змінності попиту, доцільності залучення інновацій у визначену сферу діяльності.

7. Раціональності – співвідношення наявних доходів і витрат, що дозволяє сформувати ефективний ЕМ з урахуванням обмеженості ресурсів, термінів здійснення ІД, несприятливого впливу чинників зовнішнього середовища та спрямованості на досягнення цілей.

8. Періодичності – передбачає здійснення інноваційної діяльності у визначені часові межі, що дозволить зосередитись на виробництві нової продукції, розширити асортимент, дослідити потреби споживачів кожним підрозділом підприємства відповідно до запланованого періоду.

9. Технологічний – полягає у визначенні можливостей підприємства до виробництва нової продукції, забезпеченості сучасним обладнанням, оцінці зношеності інструментів, рівня проведення науково-дослідних робіт та впровадження отриманих розробок у господарську діяльність.

10. Незмінності (рівноваги) – забезпечення стабільності функціонування підприємства, дотримання встановлених напрямів розвитку ІД, злагодженість роботи підсистем механізму та автономність роботи кожного, виробництво нової продукції, ризик використання інноваційних технологій.

11. Динамічності – характеризує змінний характер ІД, оскільки впровадження інновацій проходить декілька етапів та при формуванні ЕМ необхідно враховувати змінність етапів розвитку інновацій, стадію розвитку підприємства, інноваційний потенціал і порядок розробки даного механізму.

12. Орієнтація на цільовий ринок – полягає у розробці завдань, організації роботи ЕМ, яка спрямована на дослідження ринку як зовнішнього, так і внутрішнього з метою виготовлення інноваційної продукції відповідно до існуючих потреб споживачів та отримання максимального ефекту.

13. Забезпеченості ресурсами – ефективність побудови та використання ЕМ залежить від достатнього обсягу ресурсів, а також від наявності додаткових джерел фінансування, що є передумовою успішної інноваційної діяльності.

14. Комплексності та обґрунтованості – полягає у підтримці державною та регіональною владою інноваційного розвитку підприємства, взаємодії структурних підрозділів підприємства, що дозволить сформувати економічний механізм ІД, використати його в практичній діяльності, а також сприяє визначенню потреб у використанні ЕМ підприємством, доцільності підвищення показників ІД, необхідності пошуку нових ідей.

15. Конфіденційності та гласності – забезпечення збереження комерційної таємниці, тобто за умови формуванні економічного механізму керівництво, підрозділи дотримуються правил нерозголошення інформації та несуть відповідальність за поширення заборонених інформаційних даних. Також, інформація щодо результатів інноваційної діяльності, рівня інноваційного

розвитку надається обмеженому колу осіб. Використання принципу гласності дозволить залучити значну кількість працівників до розробки ЕМ та, в подальшому, до формування нових ідей, розробки інноваційних технологій і їх використання.

16. Правової бази – визначає ефективність чинного законодавства щодо регулювання ІД та необхідність його дотримання при розробці ЕМ, особливості формування внутрішніх положень, правил, інструкцій, які сприятимуть проведенню науково-дослідних робіт та їх впровадженню, використанню.

17. Формування ІД – спрямований на розвиток і застосування економічного механізму з метою проведення інноваційної діяльності, використання інноваційного потенціалу та стратегії ІД.

До спеціальних принципів нами віднесено (рис. 2.16):

Рис. 2.16. Спеціальні принципи економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств

Примітка: розроблено автором на основі (Доброноженко, 2015, с. 113; Лінчевська, 2015, с. 7; Лівощко та Дворніченко, 2014, с. 122; Охріменко та Манаєнко, 2014, с. 36-37; Дідченко та Костомаха, 2013, с. 105; Новодон, 2013; Голишева, 2012; Римар та Ликун, 2012, с. 363; Філіпова, 2012, с. 238; Полінкевич, 2010, с. 185-193; Українець, 2009, с. 222-224; Ілляшенко, 2005)

1) інформативності – полягає в можливості своєчасно отримувати необхідні інформаційні дані щодо змін інноваційної політики держави, розвитку ринку технологій, використання досвіду провідних підприємств з метою розробки ефективного економічного механізму, що дозволить регулювати інноваційну діяльність, обрати стратегію ІД яка відповідає інноваційному потенціалу підприємства;

2) кваліфікованості – оцінює рівень підготовки населення та його обізнаності щодо роботи у сфері інноваційної діяльності, визначає необхідність підвищення кваліфікації персоналу, зацікавленості керівництва підприємства у створення умов щодо розвитку здібностей працівників, які сприяють інноваційному розвитку;

3) стимулюючої дії – можливість при формуванні економічного механізму врахувати потреби та інтереси керівництва, працівників, використати різні способи мотивації працівників з метою підвищення продуктивності роботи, зацікавленості у випуску інноваційної продукції, покращенні результатів діяльності промислового підприємства;

4) підтримки розвитку – визначає рівень державної підтримки у сфері інноваційної діяльності та сприятливості побудови економічного механізму, що включає фінансування діяльності підприємств, покращення митної системи, спрощення системи оподаткування, надання кредитів за низькими відсотковими ставками, сприяння науково-технічному розвитку. Крім того, даний принцип передбачає покращення процесу організації, розвитку, управління ЕМ;

5) управління інноваційним розвитком – можливість економічного механізму розробити заходи щодо управління інноваційною діяльністю, визначення напрямів розвитку, здійснення прогнозування, маркетингу, планування, контролю ІД;

6) захисту – можливість підприємства протидіяти загрозам зовнішнього оточення, оцінка загроз щодо розробки економічного механізму, формування

методів захисту інноваційної діяльності від впливу конкурентів, просування інноваційної продукції на зовнішній ринок та її захист на внутрішньому ринку;

7) сприятливості – оцінка умов розвитку підприємства, формування необхідних передумов розробки економічного механізму, тобто умов які сприятимуть використанню наявного інноваційного і технологічного потенціалу, його використанню та розвитку інноваційних технологій, здійсненню науково-дослідних робіт, впровадженню у практичну діяльність;

8) балансування потреб керівництва із зовнішнім оточенням – співставлення потреб керівництва, інтересів держави, інвесторів, персоналу, кредиторів, очікувань споживачів та відповідно до отриманих даних формування економічного механізму, способів його використання, визначення напрямів інноваційного розвитку та покращення ІД з метою задоволення визначених потреб;

9) альтернативності та орієнтація на інтереси керівництва – обумовлює доцільність розробки різних варіантів розвитку інноваційної діяльності, оцінку ефективності кожного та діагностику віддачі від використання обраного варіанту, визначає можливість розробки економічного механізму за різними напрямками та вибір ефективнішого, а також спрямованість ЕМ на задоволення потреб учасників ІД шляхом оцінки вподобань споживачів та реалізації продукції;

10) контролю – дозволяє розробити заходи щодо проведення моніторингу діяльності підсистем ЕМ, дотримання встановлених термінів виконання робіт, виконання обов'язків працівниками, послідовності реалізації кожного етапу механізму та передбачає здійснення контролю за ІД, процесом інноваційного розвитку, що дозволить підвищити ефективність використання механізму;

11) достатності – здійснення аналізу забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, матеріальними, трудовими та інвестиційними ресурсами, що є необхідним для функціонування ЕМ та покращення ІД, залучення інновацій, проведення науково-дослідних робіт, покращення виробничого процесу, розширення асортименту продукції новими товарами;

12) цілісності, гнучкості – полягає в єдності роботи підсистем економічного механізму, послідовності виконання працівниками поставлених завдань, взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням, злагодженості роботи колективу, що грає ключову роль в реалізації ЕМІД. Принцип гнучкості дозволяє своєчасно корегувати ЕМ та розвиток ІД, пристосовуватись до змін зовнішнього середовища, управляти внутрішніми чинниками діяльності;

13) підпорядкованості, відповідності, взаємодії – свідчить про те, що обрані напрями інноваційної діяльності повинні відповідати цілям діяльності підприємства, при формуванні стратегії ІД необхідно враховувати завдання загальної стратегії розвитку, використання ЕМ здійснюється керівництвом та кожна його підсистема підпорядковується механізму, отримані результати діяльності мають відповідати запланованим. Одночасно, підрозділи, які займають проведенням інноваційної діяльності повинні взаємодіяти між собою та із іншими структурними одиницями, зовнішнім оточенням;

14) індивідуалізму – можливість орієнтувати економічний механізм на потреби окремого промислового підприємства, врахувати специфіку його діяльності, сформовані потреби та визначити особливості ІД для конкретного підприємства, з'ясувати доцільність виробництва продукції на замовлення окремих споживачів, що можливо на підставі покращення технології виробництва, розробки нових ідей, визначення цін на окремий вид товару;

15) достовірності – отримані результати від використання економічного механізму мають бути достовірними, тобто можливість щодо приховування результатів та відображення даних з недостовірною інформацією повинна бути відсутньою. Теж саме стосується правдивості інформації, яка використовується для побудови ЕМІД та з'ясування рівня інноваційного розвитку, що визначить потребу у здійсненні ІД;

16) вибіркості та продуктивності – спрямований на охоплення окремих видів інноваційної діяльності, які є більш вигідними та із сформованого набору економічних механізмів обирається більш ефективний, який сприятиме зростанню підприємства швидкими темпами. Принцип продуктивності полягає

в можливості підвищення ефективності виробничого процесу, продуктивності праці персоналу, зацікавленості у виробництві нової продукції, що сприятиме зростанню результативності ЕМІД;

17) перспектив ІД – покликаний на визначення можливості використання ЕМ протягом тривалого періоду за умови його корегування відповідно до змінності потреб підприємства та напрямів інноваційної діяльності і дозволяє не лише оцінити отримані результати, але спрогнозувати доцільність впровадження ЕМ в майбутньому;

18) доцільності ризику та здійснення ІД – оцінка можливостей діяльності підприємства, перспектив його розвитку та визначення рівня ризику щодо використання ЕМ, вибору нових напрямів інноваційної діяльності з метою отримання очікуваних ефектів, досягнення успіхів порівняно з конкурентами. Визначається необхідність покращення ІД на підставі оцінки інноваційного потенціалу, інвестиційних можливостей, визначення сильних і слабких сторін діяльності та відбувається використання ЕМ;

19) безперервності інновацій та оптимальності – функціонування економічного механізму повинно здійснюватися постійно, тобто підприємство зацікавлене у постійному розвитку інноваційної діяльності, розробці нових технологій, їх використанні, виробництві нового виду продукції, а також оптимальному співвідношенні ресурсів, скороченні можливого рівня фінансових витрат, досягненні економічного ефекту.

Отже, використання запропонованої групи принципів при побудові ЕМІД доцільно здійснювати за умови їх коригування, уточнення, аналізу доцільності застосування відповідно до змін чинників ринкового середовища. Дотримання вище наведених чинників сприятиме послідовності розробки ЕМ, підвищенню ефективності роботи кожної підсистеми, забезпечить безперервність функціонування даного механізму. Одночасно, злагодженість роботи механізму дозволить поліпшити ІД промислового підприємства, раціональність використання стратегії ІД та сприятиме отриманню фінансового, інноваційного, інвестиційного, технологічного, соціального ефектів.

Поряд з принципами вагому роль у здійсненні інноваційної діяльності відіграють функції, які використовуються суб'єктами господарювання при здійсненні даного виду діяльності. Тому, на нашу думку, необхідно розглянути основні функції інноваційної діяльності шляхом аналізу існуючих підходів вчених до дослідження даного питання (Череп та Торгашов, 2013b, с. 51-52).

Зауважимо, що Узун М.В. (2016, с. 97-98) визначив основні функції активізації інноваційної діяльності, серед яких (рис. 2.17): контроль ІД – передбачає оцінку рівня досягнення сформованих цілей, завдань, порівняння отриманих результатів із запланованими, ліквідацію виявлених похибок; здійснення робіт – розробка комплексу заходів щодо залучення працівників до виконання завдань ІД та підвищення її ефективності; моніторинг ІД – спрямована на здійснення аналізу всіх сфер діяльності, своєчасне виявлення слабких місць та вжиття заходів щодо їх усунення; організація ІД – формування завдань у сфері активізації ІД, досягнення цілей відповідно до фактору часу; мотивація – стимулювання роботи персоналу та його зацікавленості у активізації ІД. Підприємство матиме змогу зміцнити конкурентні позиції на ринку за умови використання функцій.

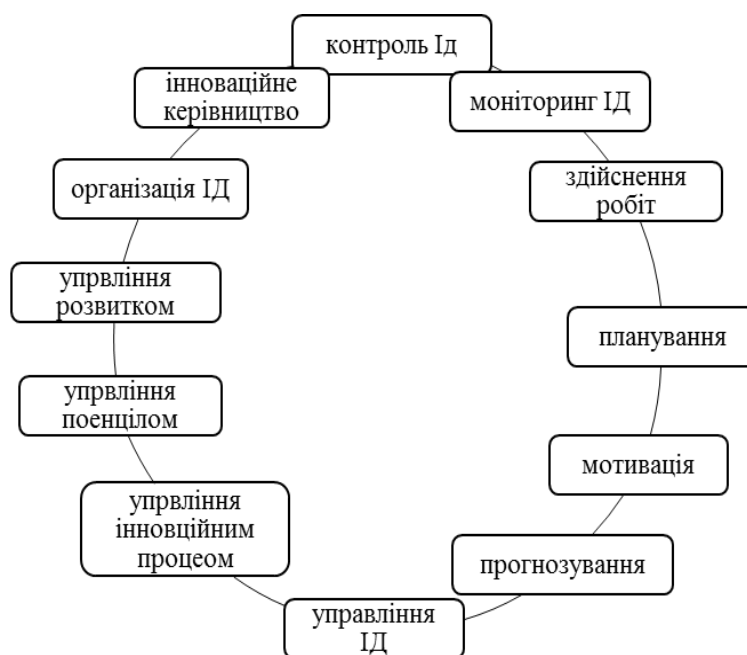

Рис. 2.17. Функції активізації інноваційної діяльності

Примітка: сформовано автором на основі (Узун, 2016, с. 97-98; Микитюк та ін., 2015; Шикова та Швець, 2014, с. 295-296)

Шинкаренко В.Г., Клепікова О.В. (2010, с. 77) запропонували функції управління ІД, до яких було віднесено (рис. 2.18): прогнозування (полягає у можливості проведення діагностики результатів діяльності за умов розвитку інноваційної діяльності); планування (визначення загальних цілей діяльності, розробка перспективних планів та визначення напрямів покращення ІД); організація (організація процесу прийняття управлінських рішень щодо покращення ІД та формування завдань для кожного працівника); регулювання (здійснення регулювання результатів ІД відповідно до зміни потреб підприємства); координації (проведення корегування діяльності відповідно до змінності чинників зовнішнього середовища); стимулювання (визначення переліку стимулів здійснення ефективної інноваційної діяльності); контроль (здійснення контролю за процесом інноваційної діяльності, оцінка показників діяльності); маркетинг (створення способів просування товару на зовнішній ринок, методів підвищення іміджу); аналіз (проведення оцінки показників ефективності ІД); облік (проведення збирання та передачі інформації з метою прийняття управлінських рішень). Використання проаналізованих функцій дозволить вжити заходів щодо організації та покращення показників ІД.

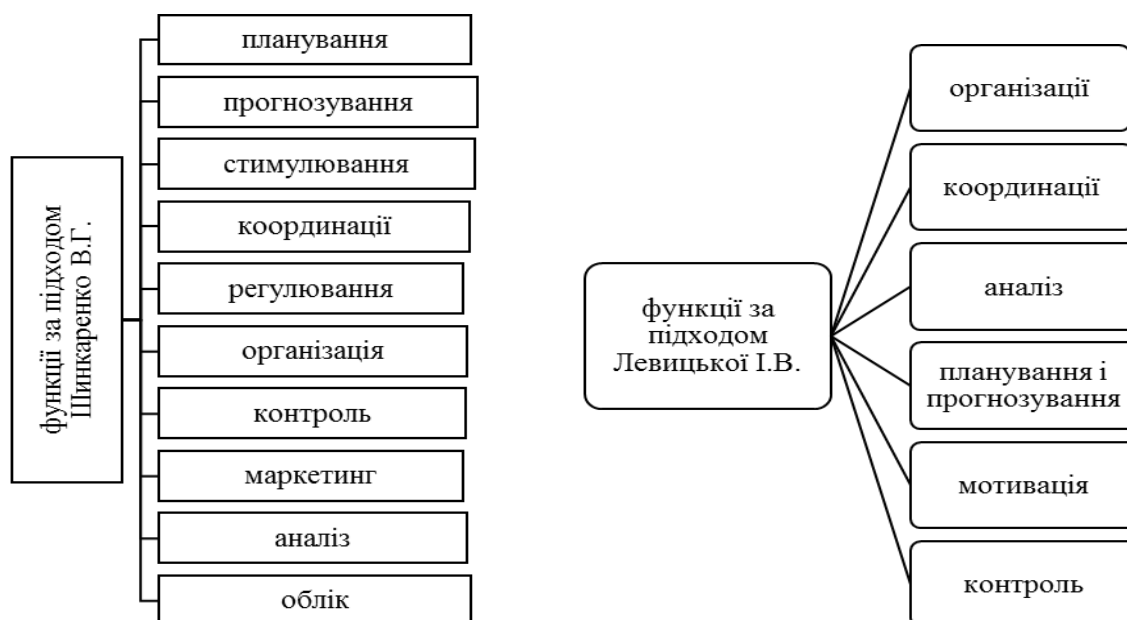

Рис. 2.18. Функції інноваційної діяльності

Примітка: сформовано автором на основі (Левицька та Постова, 2016, с. 161; Шинкаренко та Клепікова, 2010, с. 77)

Схожого підходу дотримувалися Левицька І.В., Постова В.В. (2016, с. 161) та до функцій інноваційної діяльності включили (рис. 2.18): організації – налагодження роботи підприємства за умови організації процесу ІД; координації – можливість корегування прийнятих управлінських рішень та всіх процесів діяльності; аналіз – збір та обробка інформації, необхідної для підвищення інноваційного потенціалу; планування і прогнозування – формування завдань ІД, способів їх виконання та напрямів діяльності; діагностика фінансових показників на майбутній період; мотивація – використання стимулів щодо розробки ідей, підвищення кваліфікації працівників; контроль – проведення контролюючих заходів за здійсненням інноваційного розвитку. Застосування даних функцій у сукупності з принципами, методами, важелями дозволить ефективно управляти інноваційною діяльністю та приймати зважені управлінські рішення.

Кабанов А.І., Адаменко М.В. (2017, с. 19-20) дотримувалися думки щодо необхідності визначення функцій управління інноваційним потенціалом, адже даний процес базуючись на принципах, повинен використовувати певні функції. Авторами було запропоновано загальні та специфічні функції. Серед загальних функцій визначено: контролююча – використання контролюючих заходів за процесом управління інноваційним потенціалом, налагодження системи внутрішнього контролю; мотивуюча – використання стимулів щодо підвищення ефективності управління потенціалом; регулююча – врахування впливу чинників ринкового середовища та координація процесу управління інноваційним потенціалом; обліково-аналітична – збір та аналіз інформаційних даних щодо розвитку інноваційного потенціалу; планування – формування стратегічних цілей діяльності, визначення напрямів управління потенціалом підприємства; організаційна – формування організаційних структур, які несуть відповідальність за прийняття управлінських рішень, за розподіл завдань між персоналом підприємства. Серед специфічних функцій виокремлено: управління здібностями персоналу; управління можливостями підприємства щодо розвитку інноваційного потенціалу. Підвищення ефективності управління

інноваційним потенціалом є можливим за умови повного виконання сформованих функцій, оскільки часткове використання даних функцій призведе до порушення інших. Отже, застосування наведених функцій дозволить покращити якість процесу управління інноваційним потенціалом і упорядкувати його здійснення.

Інший дослідник Панас Я.В. (2013, с. 77-78) запропонував функції контролінгу інноваційної діяльності, які було поділено на дві групи: для підприємств, які мають інноваційні підрозділи; для підприємств без інноваційних підрозділів. Перша група охоплює функції: моніторинг ринкового середовища – виявлення проблем діяльності, ризиків з метою їх уникнення та вирішення і приймаються рішення щодо подальшого розвитку; формування і координація стратегії інноваційного розвитку – дозволяє узгодити діяльність підприємства, оптимізувати рівень дохідності; забезпеченість інформацією для прийняття управлінських рішень – можливість доступу до інформації, її збирання, обробки та аналізу, вільного обміну інформацією між працівниками, що сприяє покращенню інноваційної діяльності; прийняття управлінських рішень – сприяє вирішенню існуючих проблем та задач ІД. До другої групи включено функції: оцінка впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища; прийняття рішення щодо інноваційного розвитку; залучення інноваційних проектів та контроль за їх реалізацією; корегування процесу здійснення ІД. Розроблені функції дозволять сформулювати основні завдання ІД, покращити процес інформаційного забезпечення та налагодити організацію, контроль ІД підприємства.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що у процесі здійснення інноваційної діяльності вагому роль відіграє як дотримання принципів, так і використання функцій, що сприятиме не лише підвищенню її ефективності, але покращенню організації, планування, регулювання та контролю ІД. Крім того, розробка ЕМ теж потребує використання функцій ІД задля вираженого прийняття рішень керівництвом, раціонального розподілу обов'язків між

персоналом, залучення кваліфікованих працівників до здійснення ІД, створення, використання та впровадження нових технологій.

Висновки до розділу 2

1. За сучасних умов розвитку на промислових підприємствах відсутня можливість стабілізувати результати діяльності. Більшість підприємств знаходиться в кризовому стані та для них характерним є погіршення показників діяльності, загострення конкурентної боротьби, зниження платоспроможності. Відповідно, інноваційна та інвестиційна привабливість знаходяться на низькому рівні, що є свідченням незабезпеченості виробництва сучасним обладнанням, використанням застарілої техніки, виробництва продукції шляхом застосування неефективних технологій. Саме тому, з метою покращення системи розвитку інноваційної діяльності підприємств, підвищення рівня економічного розвитку, зміцнення конкурентних позицій на ринку доцільно застосовувати економічний механізм розвитку ІД. Економічний механізм відіграє вагомую роль в налагодженні взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням, злагодженості роботи підрозділів, задоволенні існуючих інтересів, потреб керівництва підприємства, покращенні умов виробництва і реалізації продукції, здатності підвищити ефективність інноваційної діяльності. Проте, першочерговим завданням є дослідження сутності поняття економічного механізму, як способу інноваційного розвитку підприємства.

2. За результатами дослідження сутності трактування дефініції «економічний механізм промислового підприємства» було визначено, що більшість дослідників поєднують даний механізм із можливостями впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання та не визначають необхідність його розробки на підприємстві з урахуванням процесу державного регулювання, фінансових можливостей підприємства, дії ризиків оточуючого середовища і тому, було розширено та доповнено визначення даного поняття на

підставі врахування інноваційної спрямованості підприємств, характеру та напрямку діяльності. Під економічним механізмом визначено послідовність реалізації етапів раціонального управління, сукупність елементів, важелів, інструментів розвитку, процесів реалізації цілей на рівні підрозділів шляхом використання методів, дослідження внутрішніх та зовнішніх аспектів розвитку підприємства, врахування ризиків та який орієнтовано на довгостроковий період функціонування відповідно до інтересів суб'єктів господарювання.

3. Виходячи із проведених досліджень можна стверджувати, що ефективність економічного механізму залежить від своєчасного врахування впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що дозволяє спрогнозувати результати діяльності і визначати загрози оточуючого середовища, приймати виважені управлінські рішення. Одночасно на ефективність інноваційної діяльності підприємства, його розвиток, функціонування впливають численні фактори і тому систематизовано та розширено класифікацію факторів впливу на розвиток економічного механізму інноваційної діяльності промислового підприємства, за якою здійснено поділ факторів на ті, що впливають на формування ЕМ та на ті, що сприяють покращенню ІД. Врахування факторів впливу на ЕМ дозволяє створити умови щодо надання послуг на промислових підприємствах, виробництва нової продукції, дослідження потреб споживачів та визначення факторів впливу на ІД сприяє оцінці здатності підприємства щодо інноваційного розвитку, визначенню напрямів інноваційної діяльності.

4. Діяльність промислових підприємств відбувається за умов нестабільності економічної ситуації, політичної обстановки, недосконалості чинного законодавства, зростання податкового тиску, погіршення добробуту населення, тобто зовнішніх чинників та спрямована на зміцнення конкурентних позицій. Рівень інноваційної активності підприємств характеризується погіршенням, адже досить повільно використовуються науково-технічні досягнення, виготовлена продукція, на підставі застосування інноваційних розробок, не користується попитом на зовнішньому ринку, оскільки має низьку

якість. Вирішення даних проблем є можливим за умови проведення інноваційної політики промислових підприємств та що забезпечується формуванням, використанням економічного механізму інноваційної діяльності. Впровадження економічного механізму ІД в діяльність підприємств забезпечить проведення науково-дослідних робіт, впровадження розробок, виготовлення продукції з новими властивостями, просування товару на зовнішній ринок, задоволення інтересів учасників ІД, захист від факторів внутрішнього середовища. Тому, розробка та подальше використання економічного механізму ІД є важливим завданням не лише для промислових підприємств, але й для регіону, країни.

5. Дослідивши існуючі підходи вчених до розробки економічного механізму, нами визначено, що існуючі механізми є неідеальними для промислових підприємств та не визначено доцільність формування даного механізму, не відзначено цільову спрямованість, очікуваний економічний ефект від використання ЕМ, підсистеми формування механізму, послідовність впровадження в діяльність підприємств. Тому, удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який передбачає використання методів, принципів, норм діяльності, визначення напрямів інноваційної діяльності з метою отримання очікуваних результатів. Одночасно, ЕМІДП взаємодіє з іншими механізмами підприємства та складається із підсистем, які пов'язані між собою та дозволяють покращити розвиток і використання ЕМ, налагодити інвестиційну діяльність. Перевагою ЕМІДП є забезпечення на підприємстві досягнення цілей шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком підприємства.

6. Вагому роль для формування економічного механізму ІД, визначення нормативного забезпечення діяльності підприємства, підвищення інноваційно-інвестиційного потенціалу, ефективності управління ЕМ, регулювання процесу розробки даного механізму, визначення послідовності його реалізації, встановлення взаємозв'язків між підсистемами механізму, забезпечення

безперервності роботи ЕМ відіграють принципи і тому доповнено принципи економічного механізму інноваційної діяльності. Принципи економічного механізму ІД були поділені на традиційні і спеціальні, які дозволяють покращити ефективність управління елементами ЕМ, використати інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства, підвищити інноваційну активність за умови безперервності роботи механізму, взаємодії всіх його складових підсистем, що дозволить досягнути економічного ефекту.

7. Ефективність здійснення інноваційної діяльності, впровадження економічного механізму інноваційної діяльності залежить від використання функцій, які застосовуються суб'єктами господарювання при здійсненні даного виду діяльності. Тому, були розглянуті основні функції інноваційної діяльності, які сприяють здійсненню планування, прогнозування, мотивації, організації, регулюванню, моніторингу, маркетингу, контролю інноваційної діяльності та, відповідно, виконанню сформованих завдань на кожному етапі реалізації економічного механізму, прийняттю управлінських рішень в кожній підсистемі механізму. Визначено, що розробка ЕМ потребує використання функцій та дотримання принципів ІД задля залучення кваліфікованих працівників до здійснення ІД, раціонального розподілу обов'язків, розробки, використання та впровадження нових технологій, планування, організації ЕМІД, злагодженості роботи механізму та взаємодії всіх його елементів.

Результати дослідження, що викладені у цьому розділі опубліковані у працях: (Череп та ін., 2009; Череп та ін., 2010a; Череп та ін., 2010b; Череп та Стремидло, 2011; Череп, 2013a; Череп та Торгашов, 2013b; Череп, 2013k; Череп та Бабміндра, 2016b; Череп, 2016b).

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

3.1. Існуючі вектори розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування

Основним завданням України є корегування економічного розвитку та відповідно забезпечення стабільності політичної ситуації, підвищення рівня добробуту населення. Досягненню вищезначених завдань перешкоджають численні проблеми, які сформувались, а саме: неефективність законодавчого регулювання; нестача фінансових ресурсів; зростання податкового тиску; втрата конкурентних позицій; коливання курсу валюти. Погіршення фінансової стабільності країни пояснюється зниженням рівня інноваційної активності, сповільненням процесу впровадження науково-технічних розробок. В свою чергу, розвиток інноваційної діяльності стримується недовістю нормативно-правових актів та більшість постанов і рішень залишились не реалізованими. Необхідною передумовою поліпшення інноваційної активності країни є покращення інноваційної діяльності промислових підприємств шляхом розробки та впровадження інноваційних технологій, випуску нової продукції, що дозволить зміцнити конкурентні позиції даних підприємств. Лише за умови покращення фінансової діяльності промислових підприємств, налагодження їх розвитку існує можливість щодо зміцнення фінансового становища держави.

За даних умов, держава повинна бути зацікавленою в спрямуванні коштів, розробці програм розвитку та створенні умов, які забезпечать поліпшення інноваційної діяльності підприємств, що в майбутньому забезпечить процвітання не лише підприємства, регіону, але й країни в цілому. Основними способами стимулювання інноваційної діяльності підприємств з боку держави є використання податкових пільг, регулювання чинних

нормативно-правових актів, залучення інноваційних технологій та їх передача у діяльність підприємств, надання фінансової допомоги, проведення науково-дослідних робіт. Отже, застосування державної підтримки, впровадження інновацій, заміна застарілого обладнання, надання нових послуг, розширення асортименту сприятимуть підвищенню конкурентних переваг промислових підприємств. Беззаперечним є той факт, що розвиток інноваційної діяльності дозволить забезпечити підвищення ефективності функціонування підприємств та раціональність використання інтелектуальних та фінансових ресурсів.

Поряд з цим, вагому роль у забезпеченні стабільності ІД відіграє використання ЕМ. Застосування ЕМ дозволить сформувати основні напрями ІД підприємства та забезпечити їх реалізацію, сприятиме організації процесу ІД, використанню стратегії, своєчасному визначенню впливу чинників оточуючого середовища, налагодженню взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням, розробці необхідного обладнання та отриманню бажаного економічного ефекту. Отже, в сучасних умовах розвитку успішність діяльності промислових підприємств залежить від можливостей покращення інноваційної діяльності шляхом використання стратегії формування економічного механізму (Череп, Урусова та Урусов, 2013, с. 76-83).

Питання щодо дослідження інноваційної активності України, рівня інноваційного розвитку промислових підприємств, визначення тенденцій та перспектив їх розвитку, з'ясування проблем, ризиків, які перешкоджають інноваційній діяльності, реалізації інвестиційних проектів розглядало чимало дослідників. Серед, науковців які вивчили вище окреслені процеси слід відзначити: Барташевська Ю.М. (2014, с. 15-16), Блюсткіна А.Е. та Подунай В.В. (2015, с. 99-101), Бондарчук М.К. та Волошин О.П. (2013, с. 143-145), Голей Ю.М. (2015, с. 36-40), Гуцал І.С. та Струтинська І.В. (2011), Давідов М.В. (2008), Касич А.О. (2013, с. 47-48), Ковальчук С. (2012, с. 28-31), Краус Н.М. (2016), Лебедева Л.В. (2014), Панухник О.В. (2012), Сидорчук І.П. (2013, с. 229-230), Сусіденко Ю. та Сігаш Т. (2016, с. 26-31),

Тарасюк Г.М. та Поліщук Д.І. (2015, с. 127-131), Череп О.Г. (2008, с. 260-261; 2013b, с. 36-41).

Передумовою оцінки рівня інноваційного розвитку, ІД промислових підприємств по Україні є дослідження таких показників: число підприємств зайнятих у розвитку інноваційної діяльності; обсяг витрат промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності; джерела фінансування інноваційної діяльності; кількість підприємств по впровадженню інновацій; обсяг реалізованої інноваційної продукції на території України та за її межами; кількість працівників наукових організацій; число наукових організацій.

Для дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств України необхідно проаналізувати основні напрями проведення інновацій за 2011-2015 рр. (Череп та Полякова, 2013, с. 85-88) (табл. 3.1).

Результати проведеного дослідження свідчать, що загальна кількість підприємств, які займаються інноваційною діяльністю є незначною. Дані табл. 3.1 показують, що найбільше підприємства були зайняті в ІД у 2012 р. та їх частка становила 1758 од., але у 2013 р. відбулося зменшення на 43 од. або 2,44% та у 2014 р. відносно 2012 р. частка скорочення сягнула 149 од. або 8,47%. Відповідно, у 2015 р. кількість даних підприємств становила 824 од. та була нижчою від 2014 р. на 785 од. або 48,78%. Щодо кількості підприємств, які витрачали кошти на інноваційну діяльність, то переважали витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Починаючи з 2013 р., кількість підприємств, які витрачають кошти на придбання машин починає скорочуватися і у 2014 р. відносно 2013 р. відбулося зниження на 89 од. або 8,23% та в 2015 р. дане число було найнижчим і становило 467 од. Подібна динаміка сформувалася щодо числа підприємств, які витрачають кошти на внутрішні і зовнішні науково-дослідні розробки. Спадає динаміка кількості підприємств, які витрачають кошти на навчання персоналу та придбання інших зовнішніх знань склалася з 2012 р. та продовжується у 2015 р.

Таблиця 3.1

Інноваційна діяльність промислових підприємств за напрямками проведених інновацій за 2011-2015 рр. в Україні, од.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю	1679	1758	1715	1609	824
у тому числі витрачали кошти на:					
внутрішні науково-дослідні роботи (НДР)	248	214	215	189	151
зовнішні НДР	134	134	114	94	70
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	1062	1096	1082	993	467
придбання інших зовнішніх знань	105	87	85	83	32
навчання та підготовка персоналу	340	339	333	319	210
Абсолютні відхилення, 2015 р.					
Показники	2011	2012	2013	2014	
Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю	-855	-934	-891	-785	
у тому числі витрачали кошти на:	0	0	0	0	
внутрішні НДР	-97	-63	-64	-38	
зовнішні НДР	-64	-64	-44	-24	
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	-595	-629	-615	-526	
придбання інших зовнішніх знань	-73	-55	-53	-51	
навчання та підготовка персоналу	-130	-129	-123	-109	
Відносні відхилення, 2015 р.					
Показники	2011	2012	2013	2014	
Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю	-50,92	-53,13	-51,95	-48,79	
у тому числі витрачали кошти на:					
внутрішні НДР	-39,11	-29,44	-29,77	-20,11	
зовнішні НДР	-47,76	-47,76	-38,60	-25,53	
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	-56,03	-57,39	-56,84	-52,97	
придбання інших зовнішніх знань	-69,52	-63,22	-62,35	-61,45	
навчання та підготовка персоналу	-38,24	-38,05	-36,94	-34,17	

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 141; 2015, с. 163; 2014, с. 165; 2013, с. 163; Статистичний щорічник України за 2014 рік, 2015, с. 313; Україна у цифрах 2014, 2015, с. 154)

Отже, по Україні у 2015 р. відбулося зменшення числа підприємств, які проводять ІД, що відображає складність інноваційного розвитку, сповільнення темпів науково-технічного прогресу, погіршення процесу здійснення науково-дослідних робіт, зменшення витрачання коштів на купівлю нового обладнання та навчання і підготовку персоналу. Відповідно, необхідним є залучення інвестиційних ресурсів та вжиття державою заходів щодо підвищення інноваційного розвитку підприємств.

Далі було досліджено число промислових підприємств за видами економічної діяльності, які займалися ІД у 2013-2015 рр. (додаток А, табл. А.1). Проведений аналіз, дозволив визначити, що добувна промисловість України характеризувалася незначною кількістю підприємств зайнятих у ІД та мала спадну динаміку, а саме: 2013 р. – 38 од.; 2014 р. – 32 од.; 2015 р. – 21 од. Загалом, у 2015 р. частка підприємств, які спрямували кошти на придбання машин становила 13 од., але в 2014 р. дана частка була більшою та становила 20 од. Що ж до витрат на навчання персоналу і придбання зовнішніх знань, то у 2014 р. кількість підприємств була на одному рівні і становила 4 од., але у 2015 р. зросли витрати на навчання персоналу та скоротилися на придбання зовнішніх знань.

З додатку А, табл. А.1 видно, що зовсім інша ситуація склалася по переробній промисловості, адже у 2013 р. кількість інноваційних підприємств становила 1551 од. та перевищувала добувну промисловість на 1513 од. Однак, у 2014-2015 рр. сформувалася спадна динаміка та кількість підприємств, які здійснювали ІД у переробній промисловості сягнула 751 од. у 2015 р. Необхідно відзначити, що для підприємств, які займаються виробництвом харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у 2015 р. відносно 2014 р. характерним є зменшення числа інноваційних підприємств на 156 од. або 46,7%, скорочення підприємств, які витрачали кошти на придбання машин і обладнання на 111 од. і на навчання персоналу на 36 од. чи 44%.

Така ж, невтішна, тенденція сформувалася серед підприємств машинобудівного комплексу зайнятих ІД, адже у 2015 р. відносно 2014 р. відбулося скорочення їх кількості у: виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – частка підприємств зменшилася на 8 од. або 11,26%; виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань – на 68 од. або 43,87%; виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – на 8 од. або 11,59%. Починаючи з 2014 р. зменшилося число підприємств зайнятих виробництвом комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, виробництвом машин і устаткування, які витрачають кошти на

внутрішні і зовнішні НДР, придбання машин і обладнання та у 2015 р. їх кількість становила: внутрішні НДР – 18 од. та відповідно 25 од.; зовнішні НДР – 3 од. та відповідно 10 од.; придбання обладнання – 35 од. та відповідно 46 од. Винятком є підприємства, зайняті виробництвом автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, адже у 2015 р. збільшилася кількість даних підприємств по витратах на внутрішні НДР відносно 2014 р. на 3 од. та по витратах на придбання машин і обладнання на 1 од., але по зовнішнім НДР їх частка скоротилася на 4 од. Зауважимо, що у 2015 р. відносно 2014 р. також зросла кількість підприємств, зайнятих ІД та виробництвом електричного устаткування, які витрачали кошти на: навчання персоналу – на 12 од.; придбання обладнання – на 3 од.; внутрішні НДР – на 18 од.

В цілому, слід відзначити, що кількість підприємств зайнятих ІД у переробній промисловості у 2015 р. перевищувала їх частку у добувній промисловості на 730 од., але спостерігається скорочення частки машинобудівних підприємств, які проводять ІД та зменшилися їх витрати на залучення інноваційних технологій, навчання персоналу, купівлю нового обладнання. Вищезазначене свідчить про доцільність розробки комплексу заходів щодо розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств.

Досить неоднорідними для промислових підприємств України є витрати на ІД (табл. 3.2, додаток Б, табл. Б.1). Загалом, по промисловості в цілому, у 2015 р. відносно 2014 р. спостерігається зростання витрат на внутрішні НДР до 612649 тис. грн. або 50,16%, на придбання машин та обладнання частка витрат збільшилася на 6025918 тис. грн. або у 1,17 рази та витрати на зовнішні знання збільшилися на 37674 тис. грн. або 79,76%, але одночасно відбулося скорочення витрат на зовнішні НДР до 327727 тис. грн. або 61,48%. В свою чергу, по добувній промисловості намітилася у 2015 р. негативна тенденція, адже відносно 2014 р. відбулося скорочення наступних витрат: на внутрішні НДР частка витрат зменшилася на 8818 тис. грн. або 92,13%; зовнішні НДР – відбулося зменшення на 8781 тис. грн. або 44,04%; купівля машин і обладнання – скоротилися на 107763 тис. грн. або 54,64%. Зовсім протилежна ситуація

сформувалась на підприємствах переробної промисловості, які у 2015 р. спрямовували кошти на внутрішні НДР, придбання машин і обладнання та їх частка відносно 2014 р. збільшилася на 610292 тис. грн. або 50,48% та відповідно на 6346632 тис. грн. або у 1,44 рази. Одночасно, у 2015 р. порівняно з 2014 р. підприємства переробної промисловості скоротили частку витрат на зовнішні НДР до 62,91% та на залучення зарубіжного досвіду щодо розробки інноваційних технологій до 68,12%.

Таблиця 3.2

Обсяг витрат промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності по Україні у 2012-2015 рр., тис. грн.

Показники	2012				2013				2014				2015			
	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Промисловість України	965166,	231111,	8051762,9	47044	1312054	326385,	5546329	86978,8	1221436	533104,	5115338	47235,4	1834085	205377,	11141256	84909,9
Добувна промисловість	-	19281,9	571243,4	500	-	43667,1	608969,1	72,2	9572,7	19940,9	197212,7	693,7	753,8	11159,7	89450,2	59304,1
Переробна промисловість	964599,5	210281,1	4779530	45598	1311903	277461,8	4517316	77106	1209028	506905,1	4388939	32922	1819320	188034,7	10735571	10494,1
виробництво харчових продуктів, напоїв	22306,8	4928,5	1235288,1	1136,7	82438,3	16243,8	1498297	2075,1	157419,1	3555,7	1872952	740,4	82820,6	3500	1328441	1171,6
виробництво хімічних речовин і продукції	292392,3	43343,1	546122	8196,4	4389,8	6445,4	200122,3	40158,9	43477,8	3929,2	93978,1	21763,6	55100	5793,8	40295,1	778,9

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	виробництво машин і устаткування	виробництво електричного устаткування	Машинобудування: виробництво електронної продукції	металургійне виробництво, виробництво готових виробів												
88455,8	422026,8	116756,5		3555,7												
58483,4	62463,9	8268,3		16447,6												
269416,2	817068,4	157021,7		751976,3												
3303,6	19732	3398,5		2059,9												
138656,2	709104,3	65526,8	121249,2	73698,3												
130873	31128,9	15040,8	1013,8	17698												
224777,1	612849	129825	48250,7	739754,9												
5794,2	16642,4	4849,4	12	4811,3												
167152,2	413471,1	65388,4	109706,3	51727,9												
370128	25339,6	4559,7	1057	5021,1												
162091,7	628519	82762,7	26226,1	279458,9												
29,2	4253	3690	72	118,3												
151256,2	411925,8	124420,9	96550,4	15046,4												
73270,6	28192,2	2699,7	524,4	6184,7												
185940,5	284134,4	37732,1	69748,8	7868031												
348	4536,2	1019,2	-	19												

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 150; 2015, с. 172; 2014, с. 174; 2013, с. 181-182; Віннікова та Марчук, 2015, с. 48-49)

Частка підприємств, які займаються виробництвом харчових продуктів у 2015 р. відносно 2014 р. зменшили витрачання коштів на такі види: частка витрат на внутрішні НДР зменшилася на 74598 тис. грн. або 47,39%; зовнішні НДР – відбулося скорочення на 55 тис. грн. або 1,57%. Подібну динаміку мали підприємства металургійного виробництва, які також скоротили витрати на внутрішні НДР з 51727 тис. грн. у 2014 р. до 15046 тис. грн. у 2015 р. та зменшили суми витрат на залучення зовнішніх знань з 118 тис. грн. у 2014 р. до 19 тис. грн. у 2015 р. Проте, дані підприємства у 2015 р. мали зростання витрат

на зовнішні НДР та придбання машин і обладнання (табл. 3.2, додаток Б, табл. Б.1). У 2015 р. по машинобудівному комплексу відбулося скорочення відносно 2014 р. витрат на зовнішні НДР до 73,9%, на придбання машин і обладнання до 35,8% та на залучення зовнішніх знань до 26,61%, але спостерігається поступове зростання витрат на внутрішні НДР з 755718 тис. грн. у 2014 р. до 784153 тис. грн. у 2015 р. (рис. 3.1).

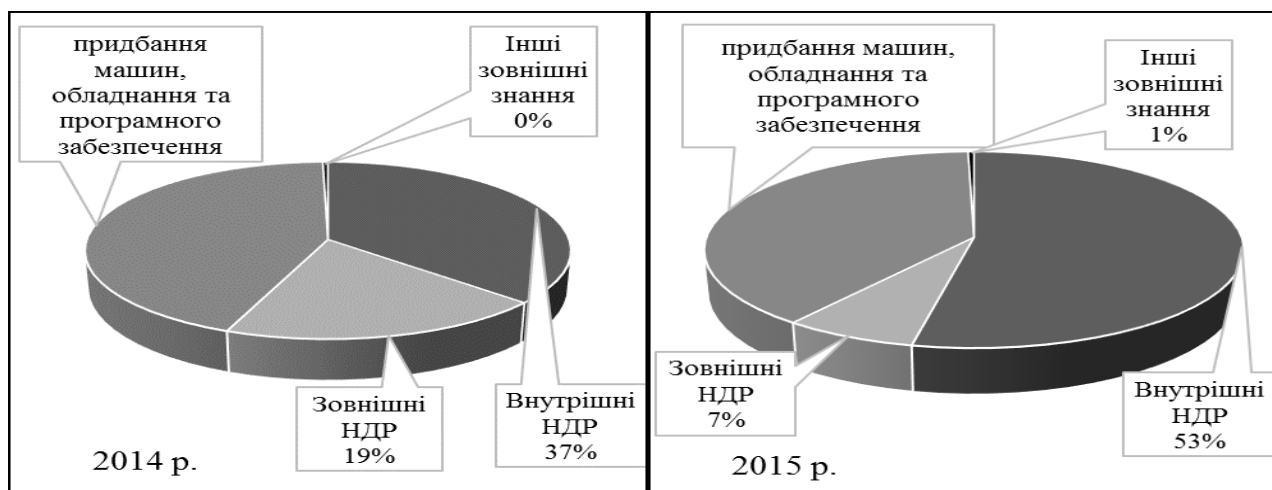

Рис. 3.1. Динаміка витрат підприємств машинобудування по Україні у 2014-2015 рр., %

Примітка: побудовано автором

Тому розглянемо динаміку витрат підприємств за складовими машинобудівного комплексу. Так, по підприємствах, які здійснюють виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 2015 р. витрати на залучення зовнішніх знань були відсутні та відбулося скорочення витрат на внутрішні НДР до 11,9% та на зовнішні НДР до 50,39%, але сума витрат на придбання машин і обладнання зросла на 43522 тис. грн. чи у 1,65 рази. Що ж до підприємств, які спеціалізуються на виробництві машин і устаткування, то у 2015 р. у порівнянні з 2014 р. сформувалася тенденція до підйому витрат на зовнішні НДР до 11,26% та на залучення зовнішніх знань до 6%.

Відповідно до результатів здійсненого аналізу слід відзначити, що витрачання коштів у 2015 р. на ІД по підприємствах машинобудування та промисловості України в цілому мало динаміку до скорочення, що свідчить про недостатній обсяг фінансової підтримки розвитку підприємств, скорочення числа науково-дослідних розробок та зростання частки застарілого обладнання.

Отримані дані засвідчують необхідність збільшення витрат у промисловість України на інноваційний розвиток та науково-дослідні розробки.

Далі доцільно розглянути джерела фінансування ІД промислових підприємств України у 2012-2015 рр. (табл. 3.3-3.4).

Таблиця 3.3

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України у 2012-2013 рр., тис. грн.

Показники	2012					2013				
	власні	державного бюджету	місцевих бюджетів	іноземні інвестори	кредити	власні	державного бюджету	місцевих бюджетів	іноземні інвестори	кредити
Промисло-висть України	733585 3	224256 ,1	17591 ,6	994783 ,7	240779 5	697343 6	24659 ,6	157665	125319 3	630197 ,8
Добувна промисловість	500397 ,4	56443, 1	-	-	-	618872 ,4	9320	-	-	6640,6
Переробна промисловість	649427 6	151508 ,4	655,4	394775 ,1	610752 ,6	602970 2	15339 ,6	130620 ,5	125030 5	587953 ,3
виробництво харчових продуктів, напоїв	141165 1	52,7	-	-	154198 ,8	147728 0	5,8	-	137643 ,6	85765, 8
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	845955 ,7	96354, 2	-	9123,1	23710	181435 ,8	-	119185	12150	38883, 7
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	105647 5	2206,6	-	20,4	17639, 8	962840 ,5	-	386	42523, 3	84893, 1
Машинобудування: виробництво комп'ютерів, електронної продукції	284523 ,5	4005,7	-	2182	1061,1	97242, 1	1279, 3	-	71883	-
виробництво електричного устаткування						224646 ,4	1381, 2	-	-	6991,7
виробництво машин і устаткування,	113467 9	5877,6	85	120541 ,7	54949, 6	911470 ,4	1289, 5	207,5	472896 ,7	21912, 7
виробництво причепів	764281 ,9	37522, 1	-	262704 ,1	158567 ,8	104098 3	11328 ,8	10504, 7	509689 ,3	40776, 5

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2014, с. 180; 2013, с. 192-193; Полякова, 2012, с. 77; Промисловість України у 2007-2010 роках, 2011)

Зокрема, у ІД промисловості України було спрямовано власних коштів підприємств на суму 13427034 тис. грн. у 2015 р., що перевищує суму 2014 р. на 6886762 тис. грн. Одночасно, у 2015 р. відносно 2014 р. відбулося зменшення таких джерел фінансування ІД промислових підприємств: державна допомога зменшилася на 288922 тис. грн. або 83,97%; частка інвестиційного капіталу від інших країн скоротилася на 80055 тис. грн. або 57,72%. Винятком є зростання обсягу фінансування ІД промисловості від місцевих органів влади у 2015 р. відносно 2014 р. на 32632 тис. грн.

Про негативні тенденції джерел фінансування інноваційного розвитку добувної промисловості свідчить відсутність допомоги з боку місцевого бюджету, іноземних інвесторів, комерційних банків у 2012-2013 рр., оскільки в даний період були наявні лише державна допомога та власні кошти підприємств. Проте, спадна динаміка продовжилася у 2014-2015 рр., адже також була відсутня державна допомога. У переробній промисловості у 2015 р. сформувалася дещо краща ситуація та спостерігається зростання частки власного фінансування підприємств на 7177945 тис. грн. і сума місцевого фінансування зросла з 65 тис. грн. у 2014 р. до 386 тис. грн. у 2015 р. Поряд з цим, дані табл. 3.3-3.4 відображають зниження у 2015 р. суми державного фінансування на 296363 тис. грн., інвестиційного капіталу на 76478 тис. грн.

Низький обсяг фінансування мали підприємства, які спеціалізуються на виробництві харчових продуктів та для них у 2015 р. є характерних зменшення власних джерел на 291925 тис. грн. проти 2014 р. та кредитних ресурсів на 341446 тис. грн. Проте, у 2015 р. зростання фінансування ІД даних підприємств відбулося за рахунок зростання державного фінансування (на 4,9 тис. грн. проти 2014 р.). Згідно з отриманими даними у 2015 р. цікаву динаміку мали підприємства, які виробляють хімічні речовини та металургійного виробництва. Так, по хімічній промисловості у 2015 р. проти 2014 р. скоротилося фінансування за рахунок власних коштів на 83324 тис. грн., відсутні місцеве фінансування, кредитні ресурси та підвищилася частка іноземних інвестицій на 12807 тис. грн. У металургійному виробництві за 2015 р. відносно 2014 р.

зменшилося фінансування ІД внаслідок відсутності державної допомоги, скорочення суми іноземних інвестицій на 14145 тис. грн. або 99,8% та обсягу кредитів на 2362 тис. грн. або 19,8% і лише збільшилася частка власного фінансування на 7455178 тис. грн.

Таблиця 3.4

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств
України у 2014-2015 рр., тис. грн.

Показники	2014					2015				
	власні	державного бюджету	місцевих бюджетів	іноземні інвестори	кредити	власні	державного бюджету	місцевих бюджетів	іноземні інвестори	кредити
Промисловість України	654027 2	344063 ,7	572 9	138688	561149 ,6	134270 35	55141, 2	38361, 9	58633	113742
Добувна промисловість	362782 ,1	-	-	-	2099,2	280711, 9	-	-	-	-
Переробна промисловість	565497 7	343888 ,2	65	135111 ,8	536531 ,3	128329 23	47525, 2	386,6	58633	113023 ,8
виробництво харчових продуктів, напоїв	176850 2	0,4	-	380	403218 ,3	147657 7	5,3	280	1638	61771, 9
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	142536 ,2	-	-	2546	-	59212,2	15750, 4	-	15353, 1	-
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	436510 ,5	3975	-	14172, 7	11874	789168 9	-	106,6	27,2	9511,5
Машинобудуван ня: виробництво комп'ютерів, електронної продукції	71890, 6	2803	-	64006	-	126084, 7	31167, 4	-	22826, 8	-
виробництво електричного устаткування	172844 ,3	-	-	-	4071,1	185289, 5	395,8	-	-	-
виробництво машин і устаткування,	104369 3	500	65	53757, 8	4000	723961, 1	-	-	18787, 9	-
виробництво причепів	467494	334530 ,5	-	-	-	402691, 8	-	-	-	-

Примітка: сформовано автором на основі (Касич та Канунікова, 2016, с. 23; Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 156; 2015, с. 178; Промисловість України у 2011-2015 роках, 2016, с. 74-75; Демченко та Бутівчак, 2015, с. 13)

З рис. 3.2 видно, що на підприємствах машинобудування відбулося скорочення джерел фінансування ІД та у 2015 р. проти 2014 р. були відсутні місцеве фінансування, кредитні ресурси та підприємства зменшили суму власного фінансування на 317895 тис. грн. або 18%, скоротилася частка державної допомоги на 90,6% і інвестиційних ресурсів на 64,6%.

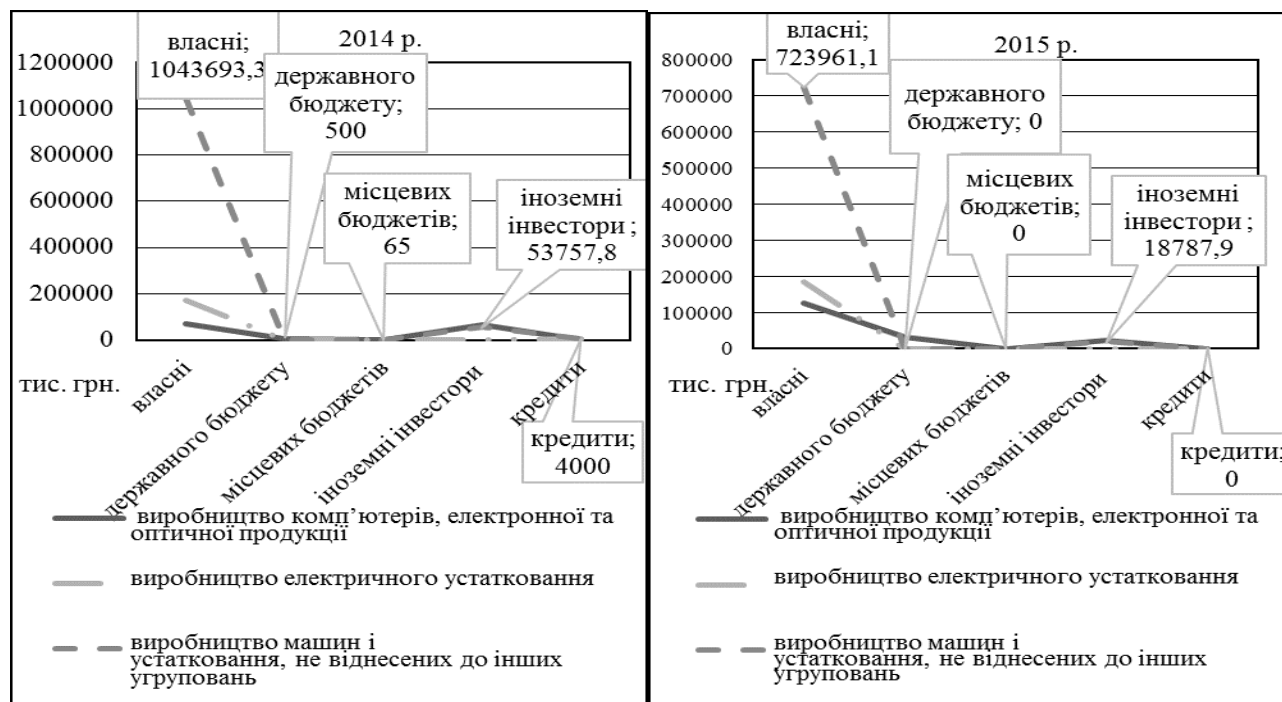

Рис. 3.2. Динаміка джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств машинобудування по Україні у 2014-2015 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором

У 2015 р. власними коштами були забезпечені підприємства по виробництву комп'ютерів, електронної продукції та їх обсяг зріс на 54194 тис. грн. проти 2014 р. і достатнім для розвитку ІД була державна підтримка, яка зросла на 28364 тис. грн., але сума інвестиційного капіталу скоротилася на 41179 тис. грн. (рис. 3.2). Скорочення джерел фінансування ІД у 2015 р. було характерним для підприємств, зайнятих виробництвом машин і устаткування, автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, які були забезпечені лише власними коштами і частка яких скоротилася на 319732 тис. грн. і відповідно на 64802 тис. грн. проти 2014 р.

Отже, ІД підприємств машинобудування у 2015 р. розвивалася повільними темпами та перешкодами даному процесу були: скорочення державної підтримки (на 90,65 % проти 2014 р.), нестача власних фінансових

ресурсів (скоротилися на 18% проти 2014 р.), незацікавленість місцевої влади у фінансуванні інноваційного розвитку та іноземних інвесторів у спрямуванні капіталу в ризикові проекти (інвестиції зменшилися на 64%), високі відсоткові ставки за кредитами. За таких умов, необхідним є державне регулювання інноваційного розвитку промислових підприємств, залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів та надання пільг.

Відповідно до результатів дослідження джерел фінансування промислових підприємств необхідно розглянути вид інновацій, які впроваджуються підприємствами в Україні за 2011-2015 рр. (табл. 3.5). За даними табл. 3.5 можна зауважити, що в цілому у промисловості України у 2014 р. 459 од. підприємств впроваджували інноваційні процеси, 600 од. виробляли інноваційні види продукції, 1743 од. займалися використанням нових технологій (рис. 3.3).

Таблиця 3.5

Кількість промислових підприємств України, які впроваджували інновації
у 2011-2015 рр., од.

Показники		Промисловість України	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Переробна промисловість	виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Машинобудування: виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	виробництво електричного устаткування	виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
2011	впроваджували інноваційні процеси	677	27	585	146	53		88	37	
	впроваджували інноваційні види продукції	731	5	724	182	92		126	54	
	впроваджували нові технологічні процеси	2510	45	2302	237	136		1070	393	
2012	впроваджували інноваційні процеси	703	20	626	164	46		80	49	
	впроваджували інноваційні види продукції	704	1	697	175	88		118	53	
	впроваджували нові технологічні процеси	2188	35	2096	268	122		950	175	

Продовження табл. 3.5

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2013	впроваджували інноваційні процеси	665	19	596	139	26	30	62	42	38
	впроваджували інноваційні види продукції	683	2	674	173	42	41	79	48	43
	впроваджували нові технологічні процеси	157 6	25	149 1	219	55	61	254	322	61
2014	впроваджували інноваційні процеси	459	8	421	91	19	22	42	27	36
	впроваджували інноваційні види продукції	600	2	591	134	37	34	79	38	53
	впроваджували нові технологічні процеси	174 3	18	151 8	231	50	69	358	113	66
2015	впроваджували інноваційні процеси	400	6	361	80	18	19	36	30	28
	впроваджували інноваційні види продукції	414	6	403	93	28	28	56	42	26
	впроваджували нові технологічні процеси	121 7	6	112 6	116	54	38	308	193	75

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 161-164; 2015, с. 184-188; 2014, с. 186-192; 2013, с. 200-206; Волощук, 2014, с. 272; Статистичний щорічник України за 2013 рік, 2014, с. 302; Андрюшко, 2013; Череп та Васильєва, 2010)

У 2015 р. проти 2014 р. відбулося скорочення кількості підприємств, які впроваджують інноваційні процеси на 56 од або 12,85%, виробляли інноваційну продукцію на 186 од. або у 31%, використовували технологічні процеси на 526 од. або 30%. В цілому зауважимо, що динаміка впровадження інноваційних процесів починаючи з 2012 р. мала зростання, але у 2013-2015 рр. відбулося зменшення кількості підприємств та тенденція виробництва інноваційної продукції мала спад починаючи з 2011 р. (рис. 3.3).

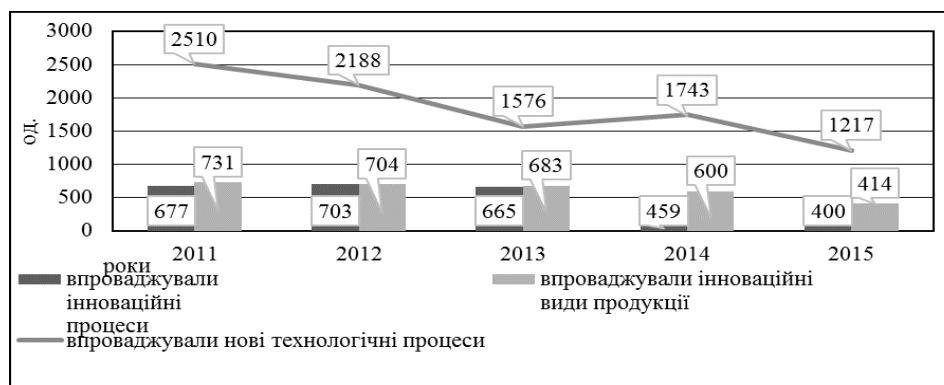

Рис. 3.3. Динаміка промислових підприємств України, які впроваджували інновації у 2011-2015 рр., од.

Примітка: побудовано автором

Одночасно, у 2011-2013 рр. відбулося скорочення кількості підприємств, які впроваджували технологічні процеси, але у 2014 р. відбулося зростання та у 2015 р. знову спостерігається спад (Череп, 2015а, с. 198-199; 2015е, с. 182-183).

Варто наголосити, що відбулося скорочення кількості підприємств у добувній промисловості в 2015 р. проти 2014 р. за наступними видами інновацій: число підприємств, які застосовували технологічні процеси скоротилося на 12 од. або 66,67%; частка суб'єктів господарювання по впровадженню інноваційних процесів зменшилася на 2 од. або 25% (табл. 3.5). У переробній промисловості сформувалися подібні зміни та відбулося зменшення кількості підприємств по здійсненню інноваційних процесів з 596 од. у 2013 р. до 421 од. у 2014 р. та 361 од. у 2015 р.

По підприємствам машинобудування у 2011-2015 рр. також сформувалася цікава динаміка. Загалом, кількість підприємств, зайнятих виробництвом комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 2013-2015 рр., мала спадну динаміку до використання інноваційних процесів та впровадження нових видів продукції, частка яких проти 2014 р. скоротилася на 1 од. або 5,26% та відповідно на 9 од. або 24,32%, але зросла їх кількість по застосуванню нових технологій на 4 од. або 8%. Загальне зменшення використання інноваційних процесів, виготовлення нових видів продукції, впровадження технологічних процесів відбулося у 2013-2015 рр. серед підприємств, які здійснюють виробництво електричного устаткування і виробництво машин. Повністю позитивні зміни відбулися на підприємствах по виробництву автотранспортних засобів та збільшилося їх число у 2015 р. порівняно з 2014 р. по впровадженню інноваційних процесів на 3 од. або 11%, інноваційної продукції на 4 од. або 10,53%, по застосуванню технологічних процесів на 80 од. або 70,8%.

Загалом, у 2015 р. проти 2014 р. скоротилася кількість промислових підприємств по впровадженню інноваційних технологій (на 30,18%), використанню інноваційної продукції (на 31%), застосуванню інноваційних процесів (на 12,85%), що є свідчення сповільнення інноваційного розвитку. Крім того, за 2015 р. на підприємствах машинобудування порівняно з 2014 р.

число підприємств скоротилося по використанню інноваційних процесів (на 10,27%) та по впровадженню інноваційної продукції (на 25,31%), що відображає доцільність розвитку інноваційної діяльності.

При визначенні рівня інноваційної активності промислових підприємств доцільним є проведення аналізу обсягу реалізованої інноваційної продукції за 2011-2015 рр. по Україні (табл. 3.6, додаток В, табл. В.1). Частка реалізованої інноваційної продукції по промисловості мала спадну динаміку, яка спостерігалася у 2011-2015 рр. та відбулося скорочення обсягу продукції у 2015 р. проти 2014 р. на 2618909 тис. грн. або 10,2% (Череп, 2014е, с. 62-63; 2014g, с. 153-158).

Таблиця 3.6

Обсяг реалізованої промисловими підприємствами України інноваційної продукції у 2011-2015 рр., тис. грн.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Промисловість України	42386723	36157726	35891640	25669002	23050093
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	225700,8	133720,5	48942,5	11482,1	53669,7
Переробна промисловість	42159406	36013092	35600265	25543113	22897857
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	5485296	4614296	7275706	6293927	4874534
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2006008	3269812	1812759	1756251	1918922
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	4422023	3772803	6694393	2728256	6174632
Машинобудування: виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	2427258	2759349	789196,9	778802,2	466094,1
виробництво електричного устаткування			1780478	752375,5	1388962
виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	6131834	5814217	3758579	3062694	3246940
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	2721191	4531616	7039512	2310615	2187241
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування			345388,6	354880,7	391842,9

Примітка: сформовано автором на основі (Збаржевецька та Рябоволик, 2016, с. 29-31; Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 172; 2015, с. 196; 2014, с. 201-202; 2013, с. 222-223; Сенікіна, 2014, с. 112-113; Україна у цифрах 2013, 2014, с. 158; Мірошниченко, 2013, с. 75; Яшкіна, 2013, с. 182)

Доволі цікава динаміка щодо обсягів реалізації інноваційної продукції сформувалась по добувній промисловості, яка у 2011-2014 рр. мала спадний характер, але у 2015 р. її частка зросла на 42187 тис. грн. або у 3,67 рази відносно 2014 р. З табл. 3.6 видно, що стрімке зменшення реалізації інноваційної продукції мала переробна промисловість та у 2011-2015 рр. сформувалася наступна динаміка: 2014 р. – 25543113 тис. грн.; 2015 р. – 22897857 тис. грн. На підприємствах по виробництву харчових продуктів обсяг інноваційної продукції скоротився у 2015 р. проти 2014 р. на 1419393 тис. грн. або 22,5% та у порівнянні з 2013 р. на 2401171 тис. грн. або 33%. Значні обсяги реалізації інноваційної продукції мало металургійне виробництво, оскільки у 2013 р. і 2015 р. відбулося їх зростання та в 2012 р. і 2014 р. зменшився обсяг реалізації. Отримані статистичні дані свідчать, що по машинобудуванню загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції мав стрімке зростання у 2011-2013 рр., але відбувся спад у 2014 р. та у 2015 р. ситуація покращилася. Серед підприємств, які займаються виробництвом комп'ютерів та електронної продукції обсяг реалізації інноваційної продукції знизився у 2015 р. порівняно з 2014 р. на 312708 тис. грн. або 40,15% (рис. 3.4).

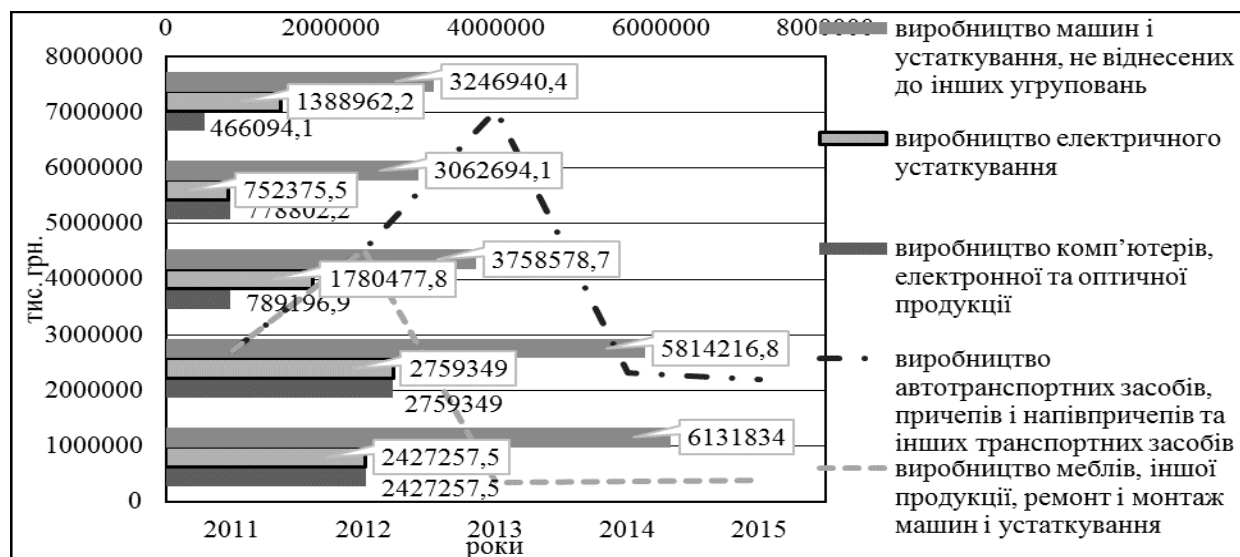

Рис. 3.4. Динаміка реалізації інноваційної продукції на промислових підприємствах України за 2011-2015 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором

Одночасно, у 2015 р. спостерігається скорочення обсягу реалізації інноваційної продукції на підприємствах по виробництву автотранспортних засобів, причепів відносно 2014 р. на 123374 тис. грн. або 5,34%. Поряд з цим, ряд підприємств машинобудування у 2015 р. мали позитивну динаміку до зростання обсягу реалізації інноваційної продукції (рис. 3.4). Зокрема, у 2015 р. збільшилася частка реалізації продукції на підприємствах по виробництву електричного устаткування на 636586 тис. грн. або 84,61% проти 2014 р. Подібна тенденція сформувалася на підприємствах по виробництву машин і устаткування та у 2015 р. відносно 2014 р. частка зростання склала 6,02%.

Хоча у 2015 р. проти 2014 р. по промисловості України обсяг інноваційної продукції зменшився на 10,2%, проте на підприємствах машинобудування він зріс на 5,8% та мав тенденцію до покращення, що є свідченням необхідності фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, формування пільгових умов діяльності.

Цікава динаміка сформувалась щодо постачання інноваційної продукції за межі України (рис. 3.5).

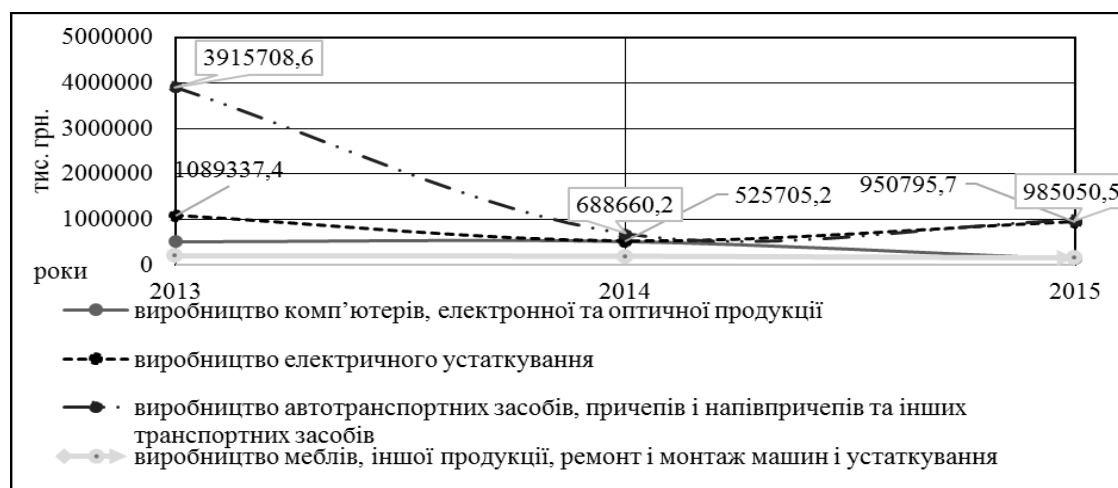

Рис. 3.5. Динаміка обсягів реалізації інноваційної продукції підприємств машинобудування за межами України у 2013-2015 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором

Підприємства машинобудування характеризувались зростанням обсягу реалізації інноваційної продукції з 4439632 тис. грн. у 2014 р. до 4795568 тис. грн. у 2015 р., тобто частка зростання відносно 2014 р. становила 8,02%. У структурі інноваційної продукції за 2015 р. проти 2014 р. відбулося зростання

частки підприємств, які займалися виробництвом електричного устаткування на 425090 тис. грн. або 80,86%. З рис. 3.5 спостерігаємо спадну динаміку обсягів збуту інноваційної продукції за кордон по підприємствам, які здійснювали ремонт, монтаж машин та виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції та частка скорочення у 2015 р. проти 2014 р. становила 14,7% і відповідно 72,54%. Таким чином, по підприємствах машинобудування відбулося зростання не лише реалізації інноваційної продукції в межах України, але й збільшився обсяг збуту продукції за кордон.

Для інноваційного розвитку підприємств вагоме значення відіграє рівень розробки наукових технологій, проведення науково-дослідних робіт, що залежить від забезпеченості організацій, установ працівниками (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Кількість працівників наукових організацій, які розробляють технології
промисловим підприємствам України у 2011-2015 рр., осіб

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість працівників наукових організацій з них:	134741	129945	123219	109636	101598
дослідники	70378	68599	65641	58695	53835
техніки	14591	13433	12212	10709	10029
допоміжний персонал	24779	23866	22649	20128	19057
Кількість працівників з вищою освітою	10452	91567	87546	78899	73518
Кількість працівників з базовою освітою	16725	15521	14780	12658	11685
Абсолютні відхилення, 2015 р., осіб					
Показники	2011	2012	2013	2014	
Кількість працівників наукових організацій з них:	-33143	-28347	-21621	-8038	
дослідники	-16543	-14764	-11806	-4860	
техніки	-4562	-3404	-2183	-680	
допоміжний персонал	-5722	-4809	-3592	-1071	
Кількість працівників з вищою освітою	63066	-18049	-14028	-5381	
Кількість працівників з базовою освітою	-5040	-3836	-3095	-973	
Відносні відхилення, 2015 р., %					
Показники	2011	2012	2013	2014	
Кількість працівників наукових організацій з них:	-24,60	-21,81	-17,55	-7,33	
дослідники	-23,51	-21,52	-17,99	-8,28	
техніки	-31,27	-25,34	-17,88	-6,35	
допоміжний персонал	-23,09	-20,15	-15,86	-5,32	
Кількість працівників з вищою освітою	603,39	-19,71	-16,02	-6,82	
Кількість працівників з базовою освітою	-30,13	-24,71	-20,94	-7,69	

Примітка: сформовано автором на основі (Статистичний щорічник України за 2015 рік, 2016, с. 485)

Відповідно до отриманих статистичних даних в Україні за 2011-2015 рр. відбулося зменшення кількості працівників в наукових організаціях та

спостерігається наступна динаміка: 2011 р. – загальна кількість працівників становила 134741 особа; 2012 р. – 129945 осіб; 2013 р. – 123219 осіб; 2014 р. – 109636 осіб; 2015 р. – 101598 осіб. З даних табл. 3.7, рис. 3.6 видно, що частка скорочення працівників наукових організацій за 2015 р. проти 2014 р. склала 7,33% та відносно 2013 р. 17,5%. Серед загальної кількості працівників у 2011-2015 рр. відбулося зменшення числа дослідників, техніків, допоміжного персоналу. Загалом у 2015 р. порівняно з 2014 р. число дослідників скоротилося на 4860 осіб або 8,28%, серед техніків відбулося зменшення на 680 осіб або 6,35% та допоміжний персонал скоротився на 1071 особу або 5,32%.

Рис. 3.6. Динаміка кількості працівників наукових організацій України за 2011-2015 рр., осіб

Примітка: побудовано автором

Така ж спадна динаміка спостерігається у 2011-2015 рр. щодо кількості працівників з вищою освітою, які працюють у наукових установах (рис. 3.6). Число даних працівників у 2015 р. порівняно з 2014 р. зменшилося на 5381 особу або 6,82%, відносно 2013 р. на 14028 осіб або 16,02% та проти 2012 р. скоротилося на 18049 осіб або 19,71%. Поступове зниження мало число працівників з базовою освітою, яке за 2015 р. становило 11685 осіб та в 2014 р. відповідно 12658 осіб. З отриманих даних видно, що у 2015 р. зменшилося число працівників наукових організацій і тому існує потреба у підвищенні рівня професіоналізму даних працівників.

Далі розглянемо загальну кількість наукових організацій за регіонами України, в яких працюють високопрофесійні працівники. За даними табл. 3.8 можна зауважити, що по Україні кількість таких організацій за період 2011-2015 рр. зменшилася та у 2015 р. їх число становило 978 од.

Таблиця 3.8

Кількість наукових організацій у 2011-2015 рр. в Україні

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	1255	1208	1143	999	978
Дніпропетровська	73	69	62	57	58
Донецька	63	64	63	21	20
Запорізька	30	29	26	23	26
Київська	32	30	24	24	26
Львівська	76	75	76	72	68
Миколаївська	43	38	33	27	25
Полтавська	23	23	22	21	20
Одеська	58	54	52	51	49
Харківська	189	189	183	162	166
Черкаська	28	25	25	24	20
Чернівецька	21	23	23	21	20
Абсолютні відхилення, 2015 р., од.					
Показники	2011	2012	2013	2014	
Україна	-277	-230	-165	-21	
Дніпропетровська	-15	-11	-4	1	
Донецька	-43	-44	-43	-1	
Запорізька	-4	-3	0	3	
Київська	-6	-4	2	2	
Львівська	-8	-7	-8	-4	
Миколаївська	-18	-13	-8	-2	
Полтавська	-3	-3	-2	-1	
Одеська	-9	-5	-3	-2	
Харківська	-23	-23	-17	4	
Черкаська	-8	-5	-5	-4	
Чернівецька	-1	-3	-3	-1	
Відносні відхилення, 2015 р., %					
Показник	2011	2012	2013	2014	
Україна	-22,07	-19,04	-14,44	-2,10	
Дніпропетровська	-20,55	-15,94	-6,45	1,75	
Донецька	-68,25	-68,75	-68,25	-4,76	
Запорізька	-13,33	-10,34	0,00	13,04	
Київська	-18,75	-13,33	8,33	8,33	
Львівська	-10,53	-9,33	-10,53	-5,56	
Миколаївська	-41,86	-34,21	-24,24	-7,41	
Полтавська	-13,04	-13,04	-9,09	-4,76	
Одеська	-15,52	-9,26	-5,77	-3,92	
Харківська	-12,17	-12,17	-9,29	2,47	
Черкаська	-28,57	-20,00	-20,00	-16,67	
Чернівецька	-4,76	-13,04	-13,04	-4,76	

Примітка: сформовано автором на основі (Морозов та Шумовецький, 2016; Україна у цифрах 2015, 2016, с. 203)

Серед областей України значна кількість даних організацій була зосереджена у Харківській області та у 2015 р. проти 2014 р. їх число зросло на 4 од. або 2,47%. На другому місці по кількості наукових організацій

знаходилася Львівська область, яка мала змінну динаміку та в 2015 р. їх кількість скоротилася на 4 од. або 5,56%, але у 2011-2013 рр. їх число було незмінним (табл. 3.8). На противагу показникам Львівської області у Дніпропетровській області за 2011-2014 рр. кількість наукових організацій мала спадну динаміку, але у 2015 р. проти 2014 р. їх число зросло на 1 од. або 1,57%. Решта областей у 2015 р. відносно 2014 р. мали зменшення кількості наукових організацій, серед яких: Донецька, Полтавська, Чернівецька області – на 1 од. або 4,76%; Черкаська область – на 4 од. або 16,67%. Отже, подібно до інших показників, 2015 р. характеризувався зменшенням кількості наукових організацій на 2,1 % проти 2014 р. та на 14,4% відносно 2013 р., що додатково підтверджує складність розвитку ІД промислових підприємств.

Отримані результати дослідження показують, що за 2015 р. проти 2014 р. суттєвим недоліком у розвитку ІД промислових підприємств є зменшення кількості промислових підприємств, які займаються інноваційним розвитком на 785 од. або 48,79% та серед підприємств машинобудування відбулося скорочення інноваційних підприємств на 61 од. або 17%, зниження кількості підприємств, які здійснювали витрати на зовнішні науково-дослідні роботи до 5 од. або 17,86%, на придбання машин і обладнання до 35 од. або 18,32%, на залучення зовнішніх знань до 2 од. або 13%.

Негативною рисою діяльності підприємств машинобудування є переважання у 2015 р. відносно 2014 р. власних фінансових ресурсів (зменшилися на 317895 тис. грн. або 18,1%), скорочення державного фінансування ІД на 306270 тис. грн. або 90,66% та сума інвестиційних коштів знизилася на 76149 тис. грн. або 64,6%. Окрім того, підприємства характеризуються зменшенням частки впровадження інноваційних видів продукції (на 25,31%) та інноваційних процесів (на 10,27%) у 2015 р. відносно 2014 р. Також у 2015 р. проти 2014 р. відбулося скорочення витрат підприємств машинобудування на придбання машин і обладнання (на 35,8%), здійснення зовнішніх НДР (на 73,9) та зросли лише витрати на внутрішні НДР (на 3,76%).

Позитивним для діяльності підприємств машинобудування є зростання у 2015 р. відносно 2014 р. обсягу реалізації інноваційної продукції на

внутрішньому ринку до 421713 тис. грн. або 5,8% та збуту продукції за кордон на 355936 тис. грн. або 8%.

Вищенаведене є свідченням того, що в функціонуванні підприємств не використовується ефективний ЕМ, стратегія його формування, що дозволить організувати процес ІД, сприятиме її розвитку. Безпосередньо, застосування стратегії формування ЕМ є можливим за умови врахування її взаємозв'язку з інноваційним розвитком, взаємодії кожного елемента, інструментів та підсистем ЕМ. Лише злагодженість роботи підсистем економічного механізму та дотримання послідовності етапів його реалізації дозволять зробити даний механізм результативним і сприятимуть досягненню основних цілей розвитку. Одночасно, впровадження ЕМІД шляхом використання відповідної стратегії сприятиме наступному: розробка і використання інноваційних технологій, покращення процесу виробництва нової продукції, визначення напрямів просування товару, налагодження взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням. Проте, ефективність використання економічного механізму та рівень ІД залежать від законодавчої бази, державного регулювання інноваційного розвитку. Тому, основними передумовами які дозволять покращити інноваційну діяльність підприємств машинобудування є: залучення додаткових джерел фінансування ІД; накопичення інвестиційних ресурсів; використання пільг та стимулів ІД; впровадження дієвих законодавчих актів; формування зацікавленості підприємств в інноваційному розвитку; розробка інноваційних проектів; підвищення кваліфікації персоналу; забезпечення регіональної підтримки щодо ІД підприємств; формування структури управління ІД на рівні підприємства; забезпеченість кредитними; зменшення податкового тиску на підприємства, які проводять ІД.

Незважаючи на деякі позитивні зрушення в діяльності підприємств відбувається згортання інноваційного розвитку промисловості в цілому і тому необхідним є використання ЕМ, стратегії його формування. Врахування наведених передумов, чинників оточуючого середовища дозволить досягти економічного ефекту від використання ЕМІД на підставі забезпечення сприятливості розвитку інноваційного потенціалу підприємств машинобудування на рівні країни.

3.2. Проблемні питання розвитку стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування

За умов розвитку ринкової економіки вагомого значення для діяльності промислових підприємств, покращення становища регіону, країни відіграє інноваційна діяльність, що дозволить поліпшити функціонування підприємств, розробити стратегію розвитку та підвищити рівень конкурентоспроможності. Окрім того, інноваційна діяльність виступає як інструмент підвищення фінансової стійкості, активності підприємств промисловості та є головним чинником успішності функціонування. Водночас інноваційний розвиток регіону є передумовою поліпшення інноваційної діяльності підприємств та залежить від забезпеченості інвестиційними ресурсами, рівня інноваційного потенціалу. Проте, процесу розвитку ІД підприємств перешкоджає їх повільна адаптація до змінності чинників ринкового середовища, низький рівень інноваційної активності, неспроможність виробництва якісно нової продукції через недосконалість технологічного процесу, нестачу фінансових ресурсів, відсутність дієвої стратегії економічного механізму ІД. На ІД як підприємств, так і регіону здійснює вплив державна інноваційна політика, нормативно-правове регулювання, податкова система.

Аналіз діяльності іноземних підприємств та їх досвід у розвитку інновацій показують зростаючий рівень інноваційного розвитку. Слід відзначити, що в умовах незначного покращення показників фінансової діяльності промислових підприємств України за 2015 р. рівень їх інноваційного розвитку є низьким, оскільки держава не зацікавлена у розвитку даного процесу і тому основним завданням підприємств машинобудування є спрямування коштів у залучення інновацій, проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, залучення кваліфікованих працівників. Саме здійснення вищенаведених заходів дозволить вивести підприємства машинобудування на новий рівень інноваційного розвитку. Як демонструє досвід провідних фірм основою успішної ІД є розвиток і використання стратегії

економічного механізму ІД у функціонуванні підприємств. Розвиток стратегії економічного механізму гарантуватиме зростання ІД, забезпечить постійне використання інновацій, стійке зростання показників діяльності підприємств машинобудування. У зв'язку з цим, впровадження стратегії ЕМ сприятиме не лише покращенню ІД підприємств, але й інноваційному розвитку регіону та є передумовою соціально-економічного зростання держави.

У науковій літературі питання інноваційного розвитку регіонів, оцінки показників ІД та інноваційної активності, визначення перспектив розвитку областей, процесу регулювання інноваційного розвитку регіону, покращення ІД промислових підприємств, управління економічним потенціалом досліджувало чимало дослідників, серед яких: Арванітіс С. (2008), Боттацци Л. та Пері Г. (2003, с. 689-708), Даннелл К. (2009, с. 19-29), Жаворонкова Г.В., Гоменюк М.О. та Жмуденко В.О. (2016, с. 131-141), Землянкін А.І. та Підоричева І.Ю. (2015, с. 7-16), Зикіна В.О. (2011, с. 208-209), Іщенко Ю.Д. (2014, с. 34-37), Карпенко А.В. (2014, с. 131-134), Керр В.Р. (2010), Козак І. та Бліщук К. (2013), Клаус Ф.З. (1989, с. 87-107), Клейнкнехт А., Ван Монфорт К. та Брауер Е. (2002), Комарова І.В. (2012, с. 156-159), Кравчук В.В. та Гринчук В.М. (2013, с. 80-85), Кресценци Р., Родрігес-Поз А. та Сторпер М. (2007), Кресчензі Р. (2005), Мельничук Н.Г. (2011, с. 7-8), Мікловда В.П., Кубіній В.В. та Шеверя М.Ю. (2011, с. 8-10), Мокій А.І., Полякова Ю.В. та Власенко Л.В. (2017, с. 62-65), Нетеса С.Ю. та Залуніна О.М. (2014, с. 91-93), Пуліна Т.В., Коротунова О.В. та Атаманюк К.В. (2016, с. 130-136), Свідок А. (2015, с. 51-58), Тарасюк Г.М. (2014, с. 176-177), Френкель А. (2000), Череп О.Г. (2012к, с. 228-237; 2013л, с. 314-318).

Проте основні питання щодо розвитку ІД на підприємствах машинобудування потребують додаткового дослідження та аналізу інноваційної активності Запорізької області. Основним завданням діяльності Запорізького регіону є використання наявного ресурсного потенціалу, дослідження та задоволення потреб населення, підвищення їх добробуту, інноваційний розвиток. Високий рівень ІД підприємств є запорукою розвитку інноваційного потенціалу регіону. Тому для визначення інноваційного

потенціалу Запорізької області слід проаналізувати показники діяльності підприємств машинобудування (Череп, 2012b; Череп, 2012е, с. 106-107).

Впродовж 2013-2014 рр. по Запорізькій області відбулося скорочення витрат на здійснення науково-технічних робіт та у 2012 р. дані витрати мали найвище значення і становили 580686 тис. грн. (табл. 3.9). У 2015 р. спостерігається тенденція до зростання витрат на науково-технічні роботи і частка підвищення відносно 2014 р. становила 64318 тис. грн. або 14%.

Таблиця 3.9

Науково-технічна діяльність Запорізької області за 2012-2015 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	580686,9	513145,2	455481,3	519800
з них				
за рахунок держбюджету	27480,7	21371,5	20800	19400
Число працівників наукових організацій, осіб	5263	4862	4400	4194
з них				
дослідників	1386	1285	1182	1116
техніків	658	552	464	437
допоміжного персоналу	2480	2346	2146	2082
докторів наук	11	9	9	11
кандидатів наук	87	84	82	81
Абсолютні відхилення, 2015 р.				
Показники	2012	2013	2014	
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	-60886,9	6654,8	64318,7	
з них				
за рахунок держбюджету	-8080,7	-1971,5	-1400	
Число працівників наукових організацій, осіб	-1069	-668	-206	
з них				
дослідників	-270	-169	-66	
техніків	-221	-115	-27	
допоміжного персоналу	-398	-264	-64	
докторів наук	0	2	2	
кандидатів наук	-6	-3	-1	
Відносні відхилення, 2015 р.				
Показники	2012	2013	2014	
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	-10,49	1,30	14,12	
з них				
за рахунок держбюджету	-29,41	-9,22	-6,73	
Число працівників наукових організацій, осіб	-20,31	-13,74	-4,68	
з них				
дослідників	-19,48	-13,15	-5,58	
техніків	-33,59	-20,83	-5,82	
допоміжного персоналу	-16,05	-11,25	-2,98	
докторів наук	0,00	22,22	22,22	
кандидатів наук	-6,90	-3,57	-1,22	

Примітка: сформовано автором на основі (Науково-технічна діяльність, 2013; 2014; 2015)

Слід звернути увагу на те, що впродовж 2012-2015 рр. забезпечення фінансовими ресурсами проведення наукових робіт по Запорізькій області за рахунок коштів державного бюджету мало спадну динаміку та у 2015 р. проти 2014 р. скорочення становило 1400 тис. грн. або 6,73% (Череп та Фтоян, 2015, с. 216-217). Доцільно звернути увагу на чисельність працівників наукових організацій по Запорізькій області, які за період 2012-2015 рр. також мали динаміку до скорочення (табл. 3.9). Так, у 2015 р. відносно 2014 р. їх кількість зменшилася на 206 осіб або 4,68%. Відмітимо, що у 2015 р. найбільшу частку серед працівників наукових організацій становив допоміжний персонал, але проти 2014 р. його число скоротилося на 64 особи або 2,98%. Слід відзначити, що кількість техніків серед загального числа працівників зменшилася з 464 осіб у 2014 р. до 437 осіб у 2015 р., тобто частка скорочення становила 5,82 %.

Отже, у 2015 р. по Запорізькій області відбулося зменшення числа працівників наукових організацій, що є свідчення сповільнення процесу розробки нових технологій, обладнання, впровадження інновацій на промислових підприємствах. Варто наголосити, що у 2016 р. спостерігається тенденція до покращення, адже за перше півріччя сума витрат на здійснення наукових робіт становила 329600 тис. грн., число працівників наукових організацій сягнуло 4091 особи, кількість дослідників – 1083 особи, допоміжного персоналу – 2044 особи та техніків відповідно 416 осіб.

Не менш важливе значення в процесі розвитку інноваційного потенціалу відіграють організації, які проводять наукові дослідження та розробляють інноваційні технології. Тому, було проаналізовано число таких організацій по Запорізькій області за 2000-2015 рр. (табл. 3.10, рис. 3.7). Результати проведеного аналізу показали спадну динаміку кількості організацій по здійсненню наукових досліджень та сформувалися наступні зміни: у 2007-2009 рр. їх число зросло з 35 од. у 2007 р. до 36 од. у 2009 р.; починаючи з 2010 р. та закінчуючи 2014 р. – спостерігався невинний спад. Відмітимо, що у 2015 р. ситуація покращилася та число проаналізованих організацій відносно 2014 р. зросло на 13,04%.

Таблиця 3.10

**Кількість наукових організацій та науковців
Запорізької області за 2000-2015 рр.**

Роки	Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, од.	Кількість науковців, осіб
2000	44	7460
2001	40	7193
2002	39	6780
2003	39	6992
2004	36	6830
2005	37	6889
2006	34	6542
2007	35	6474
2008	35	6108
2009	36	6092
2010	33	5000
2011	30	4531
2012	29	4524
2013	26	4183
2014	23	3792
2015	26	3635

Примітка: сформовано автором на основі (Наукові кадри та кількість організацій, 2015; Фатюха та Шевченко, 2014)

Подібна ситуація склалася щодо кількості науковців по Запорізькій області (рис. 3.7). За період 2000-2015 рр. сформувалася наступна динаміка: за 2003 р. відбулося зростання відносно 2002 р. на 3,13%; у 2004 р. – їх число зменшилося до 6830 осіб та в 2005 р. збільшилося до 6889 осіб; за 2006-2015 рр. відбувся спад науковців від 6542 осіб у 2006 р. до 3635 осіб у 2015 р. Отже, кількість науковців у 2015 р. проти 2014 р. зменшилася на 4,14 %.

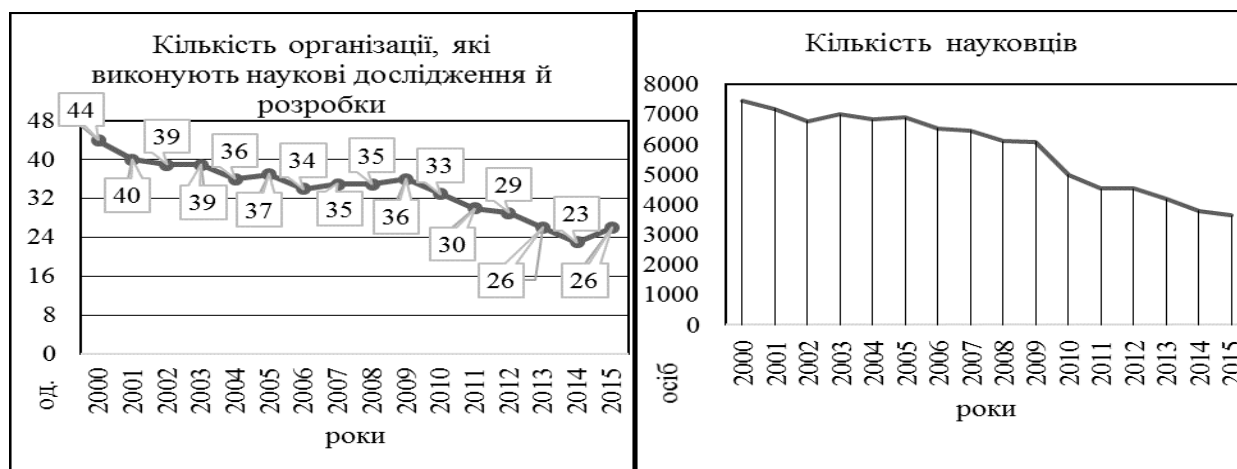

Рис. 3.7. Динаміка кількості організацій та науковців Запорізької області за 2000-2015 рр.

Примітка: побудовано автором

Таким чином, відповідно до отриманих даних слід відзначити, що по Запорізькій області відбулося зростання числа організацій по проведенню наукових досліджень, але кількість науковців невпинно зменшується і тому необхідним є розробка комплексу заходів по налагодженню науково-технічної діяльності.

Важливим показником інноваційного розвитку Запорізької області є обсяг виконаних науково-технічних робіт за 2000-2015 рр. (рис. 3.8).

Рис. 3.8. Динаміка обсягу виконаних науково-технічних робіт Запорізької області за 2000-2015 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором на основі (Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт, 2015)

Загальна частка науково-дослідних робіт у 2015 р. порівняно з 2014 р. зросла на 74335 тис. грн. або 15,36%, але не перевищувала обсяг 2011-2012 рр. У структурі науково-дослідних робіт було виокремлено фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, розробки, науково-технічні послуги. Найбільшу частку серед визначених видів робіт займали розробки, які збільшилися з 446431 тис. грн. у 2014 р. до 513201 тис. грн. у 2015 р., тобто частка зростання становила 14,96%. З рис. 3.8 видно, що доволі значну частку серед науково-технічних робіт займали науково-технічні послуги, які мали у 2000-2015 рр. хаотичний характер, а саме: у 2009 р. проти 2008 р. обсяг робіт скоротився на 1263 тис. грн.; 2010-2011 рр. – відбувся підйом, який супроводжувався спадом у 2012 р.; у 2013 р. спостерігалось зростання, що супроводжувалося скороченням у 2014 р. та підйомом у 2015 р. В цілому, за 2015 р. обсяг виконаних наукових послуг проти 2014 р. зріс на 90,05%.

Поряд з цим, за іншими видами науково-технічних робіт відбулося скорочення за 2015 р. Саме обсяг виконаних прикладних досліджень за період з 2002 р. по 2005 р. і з 2007 р. по 2010 р. збільшився та в наступних роках мав стрибкоподібний характер. Скорочення обсягу прикладних досліджень у 2015 р. проти 2014 р. становило 15,31%. Отже, по Запорізькій області відбулося зростання обсягу виконаних науково-дослідних робіт у 2015 р. проти 2014 р. на 15,36% та спостерігається незначне скорочення фундаментальних, прикладних досліджень, що відображає необхідність покращення інноваційного розвитку.

Необхідно проаналізувати інноваційну активність промислових підприємств Запорізької області за 2000-2015 рр. (табл. 3.11). З проаналізованих даних видно, що значна кількість промислових підприємств займалася ІД у 2012 р. та їх вага становила 29,8%, а в 2015 р. відбулося зменшення питомої ваги даних підприємств проти 2014 р. на 2%. Сума витрат на залучення інновацій по промисловим підприємствам характеризувалася зростанням у 2013-2014 рр., але у 2015 р. дана сума скоротилася на 18892 тис. грн.

Таблиця 3.11

Основні показники інноваційної активності промислових підприємств
Запорізької області за 2000-2015 рр.

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	10,8	8,9	7	5,3	27,6	29,8	28,8	22,9	20,9
Сума витрат, тис. грн.	1603 30,3	2024 85	163878	128595 ,1	800427 ,2	2429 90,6	298671 ,5	339943 ,9	321051 ,3
у тому числі за напрямками, тис. грн.:									
дослідження і розробки	4287 4,2	5472 0,8	55131, 5	53801, 9	77024, 6	6601 6,7	140190 ,1	111248 ,8	123797 ,26
внутрішні НДР	3730 1,2	2498 1,8	19729, 6	49615, 6	55376	4927 4,3	21158, 41	33771, 3	61744, 9
зовнішні НДР	5573	2973 9	35401, 9	4186,3	21648, 6	1674 2,4	119031 ,7	77477, 5	62052, 3
придбання нових технологій	281,5	184	274,4	666	252330	283,9	393,1	515,2	359,2
придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій	8458 6,43	1019 58,9	89469, 7	69861, 3	417987 ,45	1079 14,5	129235 ,9	197073 ,7	94659
інші витрати	3258 8,2	4562 1,3	19002, 4	4265,9	53085, 2	6877 5,5	28852, 4	31106, 2	102235 ,9

Примітка: сформовано автором на основі (Інноваційна активність промислових підприємств, 2015)

У структурі витрат промислових підприємств на інноваційний розвиток переважали витрати на дослідження і розробки, які у 2013 р. досягли найбільшої суми і становили 140190 тис. грн., але у 2014 р. скоротилися до 111248 тис. грн. та у 2015 р. відносно 2014 р. відбулося зростання на 12548 тис. грн. або 11,28% (рис. 3.9). У структурі досліджень і розробок були визначені внутрішні та зовнішні НДР. У 2015 р. витрати на проведення внутрішніх НДР, на відміну від зовнішніх, мали зростання та збільшилися у порівнянні з 2014 р. на 27973 тис. грн. або 82,83%. В свою чергу, витрати на здійснення зовнішніх НДР зменшилися з 77477 тис. грн. у 2014 р. до 62052 тис. грн. у 2015 р.

Рис. 3.9. Динаміка обсягу витрат на інноваційний розвиток промислових підприємств Запорізької області за 2000-2015 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором

Також позитивну динаміку у 2015 р. мали інші витрати, які включають витрати на підготовку виробництва для впровадження інновацій та проти 2014 р. зросли на 71129 тис. грн. або у 2,28 рази (рис. 3.9). Зростання даного виду витрат мало стрибкоподібний характер: 2009-2010 рр. – різке зниження витрат; 2011-2012 рр. – намітилася тенденція до збільшення; 2013 р. – відбулося скорочення, але в 2014 р. знову сформувався підйом.

Тенденцію до стрімкого скорочення мали витрати на придбання нових технологій, адже промислові підприємства скоротили їх суму у 2015 р. відносно 2014 р. на 156 тис. грн. або 30,28% та їх зростання відбулося у 2013-2014 рр. Одночасно, сума витрат на придбання машин та обладнання, пов'язаних з упровадженням інновацій мала наступну динаміку: за 2009-

2010 рр. сума зменшилася; у 2011 р. знову зросла; 2012 р. – повторилося скорочення витрат; в 2013-2014 рр. – відбувся підйом. Проте, у 2015 р. промислові підприємства області скоротили суму витрат на придбання машин відносно 2014 р. на 102414 тис. грн. або 51,97%. В цілому, по області відбулося скорочення числа промислових підприємств, які впроваджували інновації та зменшення витрачання коштів на інноваційний розвиток, що свідчить про незацікавленість регіону та підприємств у підвищенні показників ІД.

У процесі функціонування та інноваційного розвитку промислових підприємств вагоме значення відіграють джерела фінансування та рівень забезпеченості ресурсами. З даних рис. 3.10 бачимо, що рівень забезпеченості підприємств джерелами фінансування знаходиться на низькому рівні та переважають власні кошти, як основне джерело фінансування ІД.

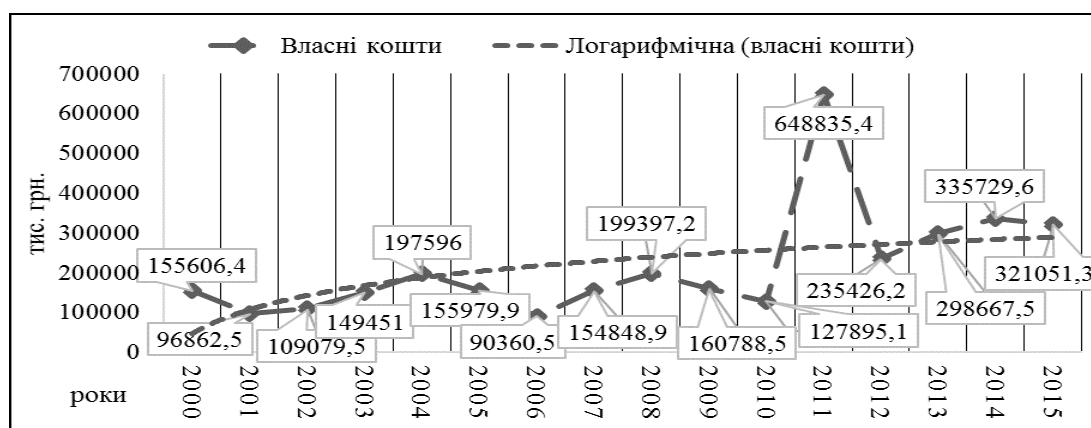

Рис. 3.10. Динаміка власних коштів промислових підприємств, як джерела фінансування ІД за 2000-2015 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором на основі (Джерела фінансування інноваційної діяльності, 2015; Антонюк та Антонюк, 2012, с. 398-402; Салига, 2011, с. 25)

Сума власних коштів на промислових підприємствах для фінансування впровадження інновацій у період 2000-2014 рр. мала наступну динаміку (рис. 3.10): 2002 р. проти 2001 р. характеризувався збільшенням даної суми на 12217 тис. грн. або 12,61%; протягом 2003-2004 рр. зберігалася тенденція до зростання; 2005-2006 рр. – спадна динаміка; у 2007 р. відбулося збільшення суми відносно аналогічного періоду на 71,37% та дана динаміка продовжилася у 2008 р.; у 2009 р. відбувся спад власних коштів на суму 38608 тис. грн.

відносно 2008 р. та подібна ситуація спостерігається у 2010 р.; підйом суми у 2011 р. (648835 тис. грн.) супроводжувався її скороченням у 2012 р. (235426 тис. грн.) та знову зростанням у 2013-2014 рр. (з 298667 тис. грн. до 335729 тис. грн.). Одночасно, на кінець 2015 р. спрямування промисловими підприємствами власних коштів на інновації зменшилося на 14678 тис. грн. або 4,37% у порівнянні з попереднім періодом.

Фінансування ІД промислових підприємств за рахунок коштів вітчизняних інвесторів у період 2000-2015 рр. є відсутнім та дані кошти були залучені лише у 2011 р. в сумі 12682 тис. грн. Така ж тенденція зберігається щодо коштів іноземних інвесторів, які за період 2000-2015 рр. лише були спрямовані в 2008 р. (242 тис. грн.) та 2011 р. (9463 тис. грн.).

Незначні обсяги фінансування ІД промислових підприємств забезпечувались за рахунок інших джерел, які були наявні у 2000-2014 рр. та в 2015 р. підприємства не отримали даних коштів. Найбільша сума коштів від інших джерел була отримана підприємствами у 2011 р. (130331 тис. грн.), 2012 р. (6459 тис. грн.), 2014 р. (4214 тис. грн.), а найнижча у 2013 р. (4 тис. грн.). Обсяг фінансового забезпечення інноваційної діяльності промисловості Запорізької області є недостатнім, не сприяють її розвитку, покращенню функціонування підприємств та необхідними є державна і місцева підтримка щодо залучення і впровадження інновацій (Череп, 2013с, с. 314-315).

Про рівень інноваційного розвитку промислових підприємств Запорізької області свідчить динаміка впровадження інновацій, технологічних процесів, освоєння нових видів продукції, обсягів реалізації інноваційної продукції (Череп, 2013d, с. 467-468; 2013е, с. 30-31; 2013j, с. 125-155). Дані табл. 3.12 демонструють позитивні зміни серед підприємств, які впроваджували інновації.

Загалом, за період 2000-2015 рр. бачимо, що відбулося зростання кількості підприємств, які використовували інновації та спостерігаються наступні зміни (табл. 3.12, рис. 3.11): за 2000-2005 рр. питома вага даних підприємств зменшилась з 13,2% у 2000 р. до 5,8% у 2005 р.; 2006-2007 рр. – їх число збільшилося, але зростання змінилося зменшенням питомої ваги у 2008-

2010 рр.; високого рівня зростання було досягнуто у 2011 р. (18,3%), яке продовжилося скороченням у 2012 р. (17,8%); проте у 2013 р. питома вага зросла на 0,2% у порівнянні з попереднім періодом та у 2014 р. проти 2013 р. знову спостерігається скорочення показника на 2,1%.

Таблиця 3.12

Показники використання інновацій на промислових підприємств Запорізької області за 2000-2015 рр.

Показники	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, од.	Освоєно інноваційні види продукції, найменувань, од.	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	13,2	130	230	4,8
2001	8,7	74	297	2,3
2002	8,1	39	265	4,1
2003	7,9	86	135	5,5
2004	6,5	210	101	9,9
2005	5,8	351	86	9,5
2006	7,8	252	108	9,2
2007	10,8	234	109	6,6
2008	8,6	257	148	8,3
2009	6,3	134	132	4,2
2010	4,6	170	114	3,1
2011	18,3	509	619	3,2
2012	17,8	114	446	2,2
2013	18	207	397	2,3
2014	15,9	212	611	1,7
2015	19,2	114	397	2,6
Абсолютні відхилення, 2015 р.				
2011	0,9	-395	-222	-0,6
2012	1,4	0	-49	0,4
2013	1,2	-93	0	0,3
2014	3,3	-98	-214	0,9
Відносні відхилення, 2015 р.				
2011	4,92	-77,60	-35,86	-18,75
2012	7,87	0,00	-10,99	18,18
2013	6,67	-44,93	0,00	13,04
2014	20,75	-46,23	-35,02	52,94

Примітка: сформовано автором на основі (Впровадження інновацій на промислових підприємствах, 2015; Грицаєнко, 2013, с. 54)

В цілому питома вага підприємств, зайнятих впровадженням інновацій зросла з 15,9% у 2014 р. до 19,2% у 2015 р. Доволі цікава динаміка сформувалась по впровадженню нових технологічних процесів та освоєнню інноваційних видів продукції на промислових підприємствах за 2000-2015 рр.

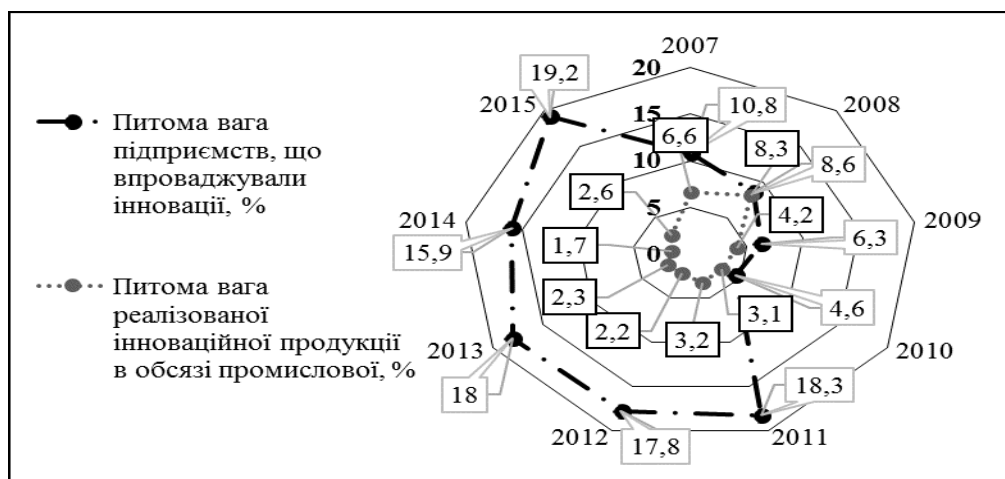

Рис. 3.11. Динаміка питомих ваг промислових підприємств, що впроваджували інновації та питомих ваг реалізованої інноваційної продукції за 2007-2015 рр., %

Примітка: побудовано автором

Загальна кількість впроваджених технологічних процесів за 2015 р. становила 114 од. та у порівнянні з 2014 р. відбулося скорочення на 98 од. або 46,23%, відносно 2013 р. їх число зменшилося на 93 од. або 44,93%. Подібні зміни відбулися щодо впровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах, а саме: у 2012-2013 рр. їх кількість скоротилася з 446 од. до 397 од.; за 2014 р. частка освоєної продукції зросла на 53,9% проти 2013 р., але у 2015 р. її питома вага скоротилася на 35,02% порівняно з аналогічним періодом.

З рис. 3.11 спостерігаємо, що поряд зі скороченням освоєних найменувань продукції значно зросла питома вага реалізованої інноваційної продукції з 1,7% у 2014 р. до 2,6% у 2015 р., тобто частка збільшення склала 0,9%. Вищенаведене свідчить про повільні темпи розвитку інноваційної діяльності, використання технологічних процесів, освоєння нової продукції у 2015 р. та відображає прагнення підприємств до впровадження інновацій, виробництва інноваційної продукції.

Поряд з проаналізованими даним необхідно розглянути динаміку працівників, які проводять наукові дослідження, розробляють нові технології для промислових підприємств (табл. 3.13). Загальна чисельність працівників по виконанню наукових розробок за 2012-2015 рр. зменшилася та у 2016 р. проти

2015 р. зростання становило 87 осіб або 2,11%, але відносно 2014 р. їх кількість скоротилася на 225 осіб або 5,08%.

Таблиця 3.13

Кількість працівників, задіяних у здійсненні наукових досліджень та витрати на виконання наукових розробок на промислових підприємств Запорізької області за 2011-2016 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень, осіб	6413	6013	4880	4428	4116	4203
у тому числі						
дослідники	3091	2788	1912	1768	1527	1458
техніки	710	690	567	481	459	419
допоміжний персонал	2612	2535	2401	2179	2130	2326
Витрати на виконання наукових досліджень, тис. грн.	467086,6	562163,2	494286,6	445169,5	500291,5	712401,9
у тому числі						
фундаментальних наукових досліджень	11934	7420,8	9138	8442,2	8751,7	10820,3
прикладних наукових досліджень	19037,1	21188,8	15226,6	15849,1	15347,2	143710,5
науково-технічних (експериментальних) розробок	436115,5	533553,6	469922	420878,2	476192,6	557871,1

Примітка: сформовано автором на основі (Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень та витрати на виконання наукових розробок власними силами організацій, 2016)

Серед працівників, зайнятих у виконанні досліджень було виокремлено такі категорії персоналу: дослідники, техніки, допоміжний персонал (табл. 3.13). Серед наведених категорій персоналу найбільш чисельнішою групою були допоміжний персонал, кількість якого зросла з 2179 осіб у 2014 р. до 2326 осіб у 2016 р. та частка зростання відносно 2015 р. сягнула 9,2%. Одночасно, чисельність дослідників і техніків у 2011-2016 рр. мали стрімку динаміку до скорочення та порівняно з 2015 р. відбулося зменшення на 69 осіб або 4,52% та відповідно на 40 осіб або 8,71%.

Одночасно, окрім забезпеченості працівниками, для покращення ІД вагоме значення відіграє розмір витрат на виконання наукових досліджень організаціями, які включають витрати на фундаментальні, прикладні

дослідження, експериментальні розробки. Загальна сума витрат на виконання наукових досліджень зростала у 2011-2012 рр., але у 2013-2014 рр. відбулося скорочення та у 2015-2016 рр. налагодилося їх зростання, яке у 2016 р. проти 2015 р. становило 212110 тис. грн. або 42,4%. У структурі витрат на виконання розробок за 2016 р. відносно 2015 р. сформувалася тенденція до підвищення суми витрат на прикладні наукові дослідження в розмірі 128363 тис. грн. або у 8,36 рази. Не меншу частку становили витрати на виконання науково-технічних розробок, які за 2015-2016 рр. зросли з 476192 тис. грн. до 557871 тис. грн. Питома вага витрат на виконання фундаментальних досліджень у 2016 р. проти 2015 р. зросла на 23,64%, відносно 2014 р. на 28,17% та у порівнянні з 2013 р. частка зростання склала 18,41%.

Відповідно до проаналізованих даних слід зауважити, що у 2016 р. відбулося зростання як кількості працівників, задіяних у виконанні розробок, такі і витрат на виконання наукових досліджень окремих організацій, що відображає можливість розробки нових технологій, інноваційного обладнання задля покращення ІД промислових підприємств.

Передумовою успішної ІД промислових підприємств є рівень інвестиційного забезпечення за рахунок надходження інвестиційних ресурсів. Тому, розглянуто динаміку надходження внутрішніх інвестицій та визначено рівень інвестиційного забезпечення промислових підприємств Запорізької області у 2000-2016 рр. Спочатку, оцінено рівень забезпеченості промисловості капітальними інвестиціями та визначено, що у період 2010-2012 рр. їх обсяг збільшився, але протягом 2013-2015 рр. сформувалася змінна динаміка та у 2016 р. відносно 2015 р. їх частка зросла на 1303403 тис. грн. або 26,94 % (табл. 3.14, додаток Д, табл. Д.1). З табл. 3.14 та рис. 3.12 спостерігаємо, що у структурі промисловості Запорізької області переважає спрямування капітальних інвестицій в переробну промисловість, для якої характерним є зростання інвестицій у 2010-2012 рр., скорочення у 2013 р., підйом у 2014 р. та зменшення у 2015 р. За 2016 р. сума капітальних інвестицій по переробній промисловості підвищилася на 797403 тис. грн. або 20,41%.

Таблиця 3.14

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності та джерелами
фінансування Запорізької області у 2010-2016 рр., тис. грн.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності							
Промисловість	2567774	3722240	4612466	4348428	5447161	4838889	6142292
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	166476	253450	313641	304048	330296	610220	554560
Переробна промисловість	2030441	2687527	3473371	2969222	3966375	3906326	4703729
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	339690	762068	792430	1041732	1132908	302663	770704
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	31167	19195	33024	33426	17582	19680	113299
Капітальні інвестиції за джерелами фінансування							
коштів державного бюджету	194856	224785	385667	427270	8463	45555	121007
коштів місцевих бюджетів	123977	148492	347635	245341	187436	705341	1263844
власних коштів підприємств та організацій	3337727	4175849	4561895	5009505	5672225	6705594	9104188
кредитів банків та інших позик	3729202	1555554	1143260	702173	841676	200213	425788
коштів іноземних інвесторів	202295	143192	18801	26672	129621	53520	22773

Примітка: сформовано автором на основі (Капітальні інвестиції, 2016)

Одночасно, по добувній промисловості за 2016 р. проти 2015 р. сума інвестицій скоротилася на 55660 тис. грн. чи 9,12%. Починаючи з 2010 р., частка капітальних інвестицій по підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари починає наростати до 2014 р. та вже у 2015 р. відбулося скорочення, яке змінилося підйомом у 2016 р. і частка інвестицій збільшилася на 468041 тис. грн. або у 1,54 рази відносно 2015 р. Щодо обсягу капітальних інвестицій спрямованих у водопостачання, каналізацію, то зростання спостерігалось у 2012-2013 рр., 2015 р. та у 2016 р., відповідно питома вага підвищення становила 4,75 рази.

Рис. 3.12. Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності та джерелами фінансування у 2010-2016 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано автором

Про позитивні тенденції спрямування капітальних інвестицій за джерелами фінансування свідчить табл. 3.14, рис. 3.12. Так, у 2014 р. коштів державного бюджету було залучено на суму 8463 тис. грн., у 2015 р. – 45555 тис. грн. та у 2016 р. – 121007 тис. грн., що у 1,6 рази більше від 2015 р. (додаток Д, табл. Д.1). Впродовж 2010-2012 рр. збільшилася сума коштів від місцевого бюджету, яка супроводжувалася скороченням у 2013-2014 рр. та збільшенням у 2015-2016 рр. Загальний обсяг капітальних інвестицій від місцевих бюджетів піднявся від позиції 705341 тис. грн. у 2015 р. до 1263844 тис. грн. у 2016 р. На протязі 2010-2016 рр. зростаючу динаміку мали капітальні інвестиції у формі власних коштів підприємств та у 2016 р. було досягнуто найвищого показника у розмірі 9104188 тис. грн. Доволі динамічний характер на протязі 2010-2016 рр. мали кошти іноземних інвесторів, які досягли найвищого значення у 2010 р. і становили 202295 тис. грн. та найнижчої суми у 2012 р. – 18801 тис. грн. За 2016 р. сума коштів іноземних інвесторів скоротилася проти 2015 р. на 57,45% або 30747 тис. грн.

Показники 2016 р. свідчать про збільшення суми капітальних інвестицій в діяльність промислових підприємств, а особливо зростання суми коштів від державного і місцевого бюджету, суми позикових коштів та власного фінансування, але у 2015 р. спостерігалася гірша ситуація за проаналізованими показниками. Проте, зменшення суми фінансування від іноземних інвесторів у

2016 р. підтверджує існування певних проблем у розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності підприємств.

Зазначимо, що в покращенні інноваційного розвитку не менш важливу роль відграють зовнішні інвестиції. Зокрема, в Запорізьку область було інвестовано за 2000-2009 рр. значний обсяг зовнішніх інвестиційних ресурсів, але дана динаміка змінилася спадом у 2009 р. та в 2011-2014 рр. відбулося зростання суми інвестицій (рис. 3.13). Відзначимо, що відбулося зменшення суми інвестованого капіталу в економіку області з 843 млн. дол. у 2015 р. до 682 млн. дол. у 2016 р., тобто питома вага скоротилася на 19,1%.

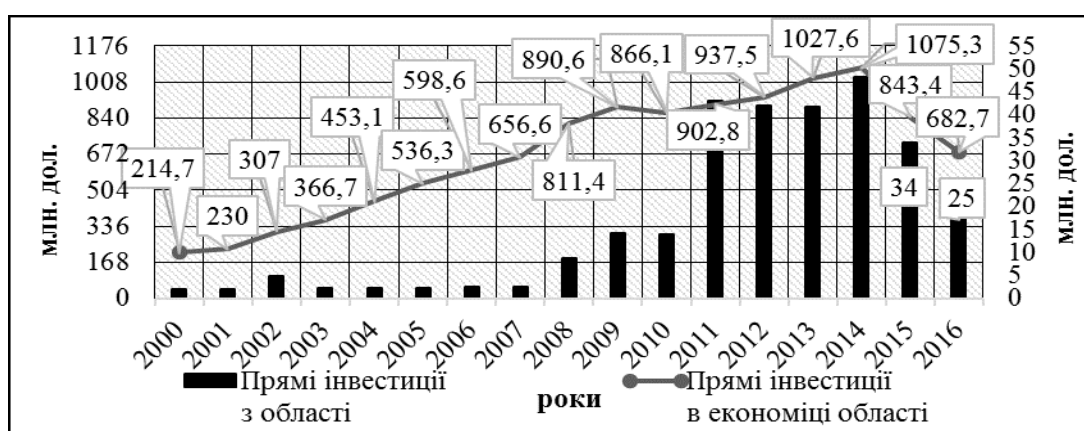

Рис. 3.13. Динаміка інвестиції в економіку Запорізької області за з області у 2010-2016 рр., млн. дол.

Примітка: побудовано автором на основі (Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс, 2016)

Згідно із проаналізованими статистичними даними неоднозначною є динаміка прямих інвестицій з області за 2000-2016 рр. (рис. 3.13). Найбільше підвищення суми інвестицій із Запорізької області відбулося у 2014 р. та збільшилося у порівнянні з 2013 р. на 17,07%, що пояснюється значним зростанням надходжень інвестиційного капіталу в розвиток економіки області. Проте, низькі обсяги спрямування інвестицій з області сформувалися у період 2015-2016 рр. та сума зменшилася з 34 млн. дол. у 2015 р. до 25 млн. дол. у 2016 р. (частка скорочення становила 9 млн. дол.).

За результатами проведеного аналізу можна відзначити, що інноваційна діяльність промислових підприємств відбувається повільними темпами. Для

промисловості Запорізької області характерним є зменшення надходжень інвестиційних ресурсів та їх спрямування в інші країни, що позначається на інноваційній активності та кількості підприємств, які займаються інноваціями.

Розвиток ІД підприємств займає важливе місце у реалізації обраної стратегії розвитку. Основою зміцнення конкурентних позицій промислових підприємств Запорізької області є розробка, впровадження та використання інновацій, які дозволяють підвищити ефективність діяльності та впливають на фінансові результати підприємств до оподаткування (Череп та Шешіна, 2013, с. 309-311). Упродовж аналізованого періоду відбулося зростання фінансових результатів до оподаткування на промислових підприємствах від 4186847 тис. грн. у 2011 р. до 9343641 тис. грн. у 2016 р. (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Фінансові результати промислових підприємств до оподаткування в Запорізькій області за 2011-2016 рр., тис. грн.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Промисловість	4186847	3342112,6	5633529	-7021450,2	-5092132	9343641,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	535982,3	557215,1	980292,3	1385636,4	362122	540910,5
Переробна промисловість	2829797	1907844,8	3176604	-8211705	-993789,4	6915409,2
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	577295,6	649812,9	735864,8	700178,2	1228513	1202986
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-134151	-393102	-458612	-4910978	-5537981,8	-2867246,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин та устаткування	-828572	-2792629	-125929	-1349361,1	1385271,6	5515013,6
машинобудування	3517631	4385787,4	2860234	-2608984,9	1421559,1	2162230,9
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	1277470	81295,6	60994,9	64501,8	70352,1	219507,4
виробництво електричного устаткування		1313492,4	566219,3	-2087011,2	-2304081,8	-659924,7
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	45144,9	80313,9	20106,8	-160747,6	23679	211695,2
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	2195015	2910685,5	2212913	-425727,9	3631609,8	2390953

Примітка: сформовано автором на основі (Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності, 2016)

З проаналізованих даних бачимо, що 2014-2015 рр. підприємствами отримано від'ємний фінансовий результат, адже у 2014 р. сума збитку становила 14946715 тис. грн. та прибутку 7925265 тис. грн. і у 2015 р. був отриманий збиток на суму 15974742 тис. грн. та прибуток у розмірі 10882610 тис. грн. За 2016 р. значення фінансового результату зросло на 4251509 тис. грн. або 83,49% проти 2015 р. (сума прибутку збільшилася з 10882610 тис. грн. у 2015 р. до 15156685 тис. грн. у 2016 р. та аналогічно збитку скоротилася з 15974742 тис. грн. до 5813044 тис. грн.). Слід відзначити, що по добувній промисловості за 2011-2014 рр. спостерігається стрімке зростання фінансових результатів та у 2015 р. відбувся спад і за 2016 р. сума зросла на 178788 тис. грн. або 49,37% відносно 2015 р. (табл. 3.15). Проте, по переробній промисловості у 2014-2015 рр. сформувався негативний фінансовий результат, який покращився у 2016 р., оскільки відбулося зростання та отримано 6915409 тис. грн. (сума зростання відносно 2015 р. склала 5921619 тис. грн.). Відзначимо, що по переробній промисловості сума збитку скоротилася з 11438819 тис. грн. у 2015 р. до 5523962 тис. грн. у 2016 р. та відповідно прибуток зріс з 10445029 тис. грн. до 12439371 тис. грн.

Про складність становища підприємств машинобудування у 2014 р. свідчить від'ємний фінансовий результат, але у період 2015-2016 рр. ситуація налагодилася. По підприємствах машинобудування за 2016 р. проти 2015 р. сума витрат зросла на 2436527 тис. грн., прибуток скоротився на 1695856 тис. грн. та фінансовий результат підвищився на 740671 тис. грн. Поряд з цим у структурі підприємств машинобудування за 2011-2016 рр. сформувалися наступні зміни: по виробництву комп'ютерів, електронної та оптичної продукції у 2016 р. проти 2015 р. фінансовий результат збільшився на 149155 тис. грн. або у 2,1 рази, витрати скоротилися на 178 тис. грн. та прибуток збільшився на 148977 тис. грн.; виробництво електричного устаткування мало тенденцію до погіршення, оскільки у 2014-2016 рр. фінансовий результат був від'ємним та виробництво автотранспортних засобів, причепів за 2016 р. у порівнянні з попереднім періодом скоротилося на 1240656 тис. грн. або 34,16% (за 2016 р.

витрати зросли на 596445 тис. грн. та прибуток зменшився на 1837101 тис. грн. проти 2015 р.); на підприємствах з виробництва машин і устаткування за 2016 р. витрати зменшилися на 122349 тис. грн., прибуток підвищився на 65668 тис. грн. і фінансовий результат зріс у 7,94 рази проти 2015 р.

Таким чином, по промисловим підприємствам Запорізької області фінансовий результат до оподаткування за 2016 р. підвищився, але на окремих підприємствах відбулося його скорочення. Отримані результати свідчать про низький рівень ІД промислових підприємств області, що обумовлено складністю фінансового становища регіону.

В цілому по промисловості Запорізької області за 2015 р. проти 2014 р. сформувалася суперечлива тенденція, адже за умови скорочення питомої ваги промислових підприємств, які займалися інноваціями на 2%, суми витрат на інновації до 5,56% або 18892 тис. грн., падіння обсягу витрат на зовнішні НДР до 19,91% (15425 тис. грн.) та придбання машин і обладнання до 51,97% (102414 тис. грн.), скорочення коштів підприємств необхідних для фінансування інновацій на 14678 тис. грн. або 4,37%, відсутності джерел фінансування інновацій (кошти вітчизняних та іноземних інвесторів, позики), зниження частки впровадження нових технологічних процесів (до 46,23%) і освоєння нових найменувань продукції (до 35,02%), падіння обсягу виконаних фундаментальних (3,52%) і прикладних досліджень (15,31%) простежується збільшення ваги підприємств, що впроваджували інновації на 3,3% та питомої ваги реалізації інноваційної продукції на 0,9% та витрат на виконання наукових досліджень організаціями на 212110 тис. грн. або 42,4%, підвищення обсягу виконаних розробок (14,96%) і науково-технічних послуг (90,05%).

Вище означена тенденція свідчить про спроби підприємств машинобудування області покращити показники інноваційної діяльності, мінливість попиту на нову продукцію та намагання зберегти рівень конкурентоспроможності. Незважаючи на деякі позитивні зрушення в напрямку інноваційної діяльності для підприємств машинобудування притаманним є погіршення показників розвитку за умов нестачі джерел фінансування

(інвестиційного капіталу від іноземних інвесторів, кредитних ресурсів, фінансування місцевих бюджетів), зменшення витрат на інновації, технологічні процеси, енергомісткості виробництва, зростання податкового навантаження, цін на сировину, коливання попиту споживачів (Череп, 2012f, с. 519-520).

Серед основних причин стримування розвитку ІД підприємств слід виділити: брак ресурсної бази; низький рівень витрат на залучення інновацій; скорочення попиту населення на нову продукцію; тривалий період окупності розроблених інноваційних технологій; низький рівень підтримки зі сторони органів місцевої влади; незабезпеченість кваліфікованими кадрами наукових організацій; незахищеність ІД іноземних інвесторів; відсутність сприятливих умов діяльності підприємств, які займаються інноваціями; неефективність програм розвитку ІД; відсутність досвіду щодо інноваційного розвитку закордонних організацій. Саме співпраця підприємств з органами державної і місцевої влади, науковими організаціями по виконанню досліджень буде передумовою зростання інноваційної активності країни в цілому.

Тому, на рівні діяльності промислових підприємств виникає потреба у застосуванні інструментів, механізмів, методів з метою здійсненні ІД, управління діяльністю підприємств, створення інноваційних розробок. На нашу думку, доцільним є використання удосконаленої стратегії економічного механізму ІД, враховуючи дію факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та, насамперед, обмеженість ресурсного забезпечення. Розвиток та реалізація стратегії ЕМІД на підприємствах машинобудування гарантуватиме процес створення, застосування та поширення інновацій, проведення фундаментальних досліджень, впровадження інновацій на виробництві, виготовлення нової продукції, забезпеченість ресурсами, реалізацію інноваційних проектів. Відзначимо, що використання стратегії ЕМІД дозволить визначити основні напрями інноваційного розвитку, досягти зростання показників ІД, загального підвищення інноваційної активності підприємств, сприятиме використанню стратегії ІД, зміцненню конкурентних позицій Запорізького регіону, слугуватиме поштовхом до покращення ІД країни.

3.3. Обґрунтування доцільності формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування

В сучасних умовах розвитку промисловість України та особливо діяльність підприємств машинобудування характеризуються зниженням рівня інноваційної активності, спадною динамікою показників інноваційного розвитку. В цілому, по Україні за промисловими підприємствами у 2016 р. відбулося наступне: зменшилася кількість підприємств по використанню інновацій, впровадженню інноваційних процесів, технологій, придбанню програмного забезпечення, навчанню персоналу, виробництву нових видів продукції; скоротилися витрати на зовнішні НДР; знизився обсяг державного фінансування; зменшилася частка реалізованої інноваційної продукції; скоротилося число працівників наукових організацій. Схожа динаміка сформувалася на промислових підприємствах Запорізької області через зменшення працівників наукових організацій щодо розробки сучасних технологій, нових способів виробництва продукції, недостатній рівень дослідження інноваційного ринку та нових видів продукції, скорочення суми витрат на інноваційний розвиток, переважання серед джерел фінансування ІД власних коштів та відсутність інвестиційного капіталу, державної підтримки.

Актуальності набуває питання визначення наявного рівня ефективності ІД, необхідності використання стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах, дослідження можливих напрямів ІД та аналіз процесу управління підприємством. Саме використання стратегії розвитку ЕМІД дозволить налагодити процес розробки, впровадження і використання технологій, надання нового виду послуг, виготовлення нової продукції, що є необхідним задля успішного розвитку промислових підприємств, забезпечення довготривалого успіху. Для використання в діяльності підприємств стратегії ЕМІД необхідною є інформація щодо показників прибутковості та доцільним є проведення аналізу показників інноваційної привабливості, які стосуються всіх напрямів роботи,

враховують вплив чинників мінливого середовища, достовірніше визначають ефективність виробництва, результативність ІД, розмір скупного ефекту.

Складність процесу залучення і поширення інновацій пояснюється впливом дестабілізуючих факторів, які обмежують можливості використання даних інновацій та підтверджує необхідність комплексної оцінки інноваційного розвитку підприємств Запорізької області. Проте, за наявності технологічно застарілих підприємств області, залишаються не достатньо дослідженими інформаційне забезпечення ІД, рівень фінансового та інноваційного розвитку, виробничо-господарська діяльність. Тому, враховуючи вищезначене, доцільним є дослідження основних показників ефективності діяльності підприємств машинобудування та визначення способів, методів вирішення існуючих проблем, які стосуються поліпшення впровадження інновацій, а також вивчення доцільності формування стратегії ЕМІД.

Серед дослідників, які досліджували показники інформаційного забезпечення ІД, вивчали механізм оцінки показників ефективності інноваційної та фінансової діяльності, проблемні аспекти щодо доцільності інноваційного розвитку, залучення інновацій, прибутковість та конкурентоспроможність, фінансову стійкість, розрахунок розміру витрат і економічного ефекту підприємств машинобудування виокремлено таких вчених: Акс З.Дж. та Аудреш Д.Б. (1988), Базілінська О.Я. (2011), Батковський А.М., Трофимець В.Я. та Трофимець Е.Н. (2014), Бхаттачарія М. та Блох Г. (2004), Валкокарі К., Сеппаен М., Манттила М. та Джилха-Олліла С. (2017), Васишин Т. (2013, с. 12-19), Ващенко А.А. (2016), Волков О.І., Денисенко М.П. та Гречан А.П. (2007), Гришко В.А., Колещук О.Я. та Крет Н.І. (2009, с. 48-54), Грудзевич Ю. (2016, с. 46-50), Гуріненко Н.В. (2011, с. 10-14), Денисенко М.П., Голубєва Т.С. та Колос І.В. (2009, с. 44-48), Живко З.Б. (2009, с. 106-107), Завальнюк В.В. (2016, с. 83-84), Заєць О.О. (2014, с. 116-118), Зайченко К.С. (2013, с. 156-158), Зобель А.-К. (2016, с. 270-287), Кантаєва О.В. (2009, с. 51-55), Карась П.М., Гришина Л.О. та Кондратьєва В.Ф. (2011, с. 236-239), Кирич Н. Б., Колесніков А. В. та Погайдак О. Б., (2011), Клусь Ю.І. (2016),

Король К.В. (2014, с. 159-162), Кузьмін О.Є., Тувакова Н.В. та Кузнєцова А.Я. (2003), Лабунська С.В. (2012, с. 298-304), Лі С.М., Олсон Д.Л. та Трімі С. (2012, с. 817-828), Любохинець О.В. (2013, с. 132-136), Муха Р.А. (2011, с. 48-50), Нестерук Д.Н. та Момот М.В. (2014), Нетребя І. (2013, с. 55-56), Осьмірко І.В. (2012, с. 47-49), Петухова О.М. (2014а, с. 67-69), Писаренко Т.В., Кваша Т.К., Березняк Н.В. та Прудка О.В. (2015), Погайдак О. Б. (2010), Равлик Н.В. (2015, с. 45-50), Салига С.Я., Даций О.І., Нестеренко Н.В. та Серебряков О.В. (2005), Салтикова Г.В. та Шуваєва Н.В. (2015, с. 135-137), Сирочук Н.А. (2011, с. 213-216), Стасюк Л.С. (2014, с. 271-276), Субраманіам П., Срінівасан К. та Прабахаран М. (2011, с. 166-168), Харів П.С. (2003), Цапук О.Ю. (2013, с. 137-142), Чесборо Х. (2003), Череп О.Г. (2012а, с. 360-361), Шенгерій Т.О. (2013, с. 203-206), Янченко З.Б. (2014, с. 109-112).

Відповідно до проаналізованих досліджень було встановлено, що при оцінці ефективності інноваційної діяльності підприємств необхідно: оцінити приріст доходу від реалізації нової продукції за обраний період; провести порівняльний аналіз показників ІД; розрахувати очікувані результати від виробництва нової продукції або удосконалення існуючої продукції; визначити рівень досягнення потреб підприємства, держави, інвесторів, споживачів за умови проведення ІД; встановити сукупний економічний ефект від впровадження нововведень; здійснити прогноз ефективності ІД.

Водночас, важливою умовою покращення ІД є оцінка показників інноваційної привабливості підприємства, тобто аналіз показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, рентабельності, які дозволяють зробити висновки щодо доцільності інноваційного розвитку. Не менш вагому роль у здійсненні детального аналізу результативності ІД, інноваційної активності відіграють показники інноваційного розвитку, а саме: виробничо-технологічні; фінансово-економічні; науково-технологічні; трудові; маркетингові; показники соціального рівня (Череп та Корнєв, 2016b, с. 47-50).

Проте, для визначення необхідності розробки, впровадження стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності доцільно

проаналізувати показники інформаційного забезпечення даної діяльності, дослідити ефективність діяльності підприємства як загалом, так і на інноваційному рівні, розрахувати показники інноваційної привабливості (активності) (Череп, 2013і, с. 208-213).

Першочергово було розраховано показники інформаційного забезпечення інноваційної діяльності таких підприємств машинобудування: ПрАТ «ЗАВОД МГТ», ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод», ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький механічний завод». Дані проведеного аналізу по ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» у 2012-2016 рр. показують, що рівень інформаційного забезпечення погіршився, адже більшість показників знизилася у 2016 р. проти 2015 р. (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Показники ефективності інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
1	2	3	4	5	6
ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод»					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,66	0,57	0,59	0,61	0,58
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,55	0,40	0,57	0,71	0,46
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,72	0,63	0,68	0,82	0,57
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,01	0,16	-0,04	-0,13	-0,04
ПрАТ «ЗАВОД МГТ»					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,08	0,12	0,15	0,09	0,07
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,12	0,11	0,13	0,08	0,06
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,22	0,18	0,37	0,22	0,20
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,056164	0,012267	-0,0009	-0,15335	-0,04799
ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова»					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,53	0,21	0,18	0,23	0,17
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,09	0,02	0,1	0,17	0,13
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,19	0,9	0,12	0,27	0,25
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,11	0,00	-1,42	-0,83	-1,59
ПрАТ «Запоріжтрансформатор»					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,67	0,72	0,61	0,59	0,6
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,45	0,56	0,67	0,72	0,74

Продовження табл. 3.16

1	2	3	4	5	6
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,31	0,42	0,48	0,49	0,5
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,95	0,67	-1,07	0,76	0,17
ПАТ «Мотор Січ»					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,78	0,88	1,21	1,34	1,57
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,65	0,52	0,61	1,26	0,83
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,71	0,84	0,91	1,01	1,12
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,21	0,11	0,12	0,30	0,11
ПАТ «Запорізький механічний завод»					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,58	0,44	0,56	0,61	0,63
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,41	0,33	0,38	0,25	0,27
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,51	0,37	0,49	0,56	0,59
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,03	0,02	0,04	0,04	0,02

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ»; Офіційний сайт ПАТ «Запорізький механічний завод»; Офіційний сайт ПрАТ «ЗАВОД МГТ»; Офіційний сайт ПрАТ «Запоріжтрансформатор»; Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод»; Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова»)

Зокрема, у 2016 р. проти 2015 р. знизився показник доступності інформації та поширення наукової інформації на 35%, показник рівня надання інформації на підприємстві на 31%. Окрім того, ефективність капіталовкладень підприємства в ІД на протязі 2014-2016 рр. мала від'ємне значення. Динаміка вище наведених показників є свідченням низького рівня доступності до інформації, що унеможливорює розвиток ІД. Тому, доцільно вжити заходів щодо підвищення доступності інформації, що дозволить активізувати інноваційний розвиток, своєчасно приймати управлінські, стратегічні рішення.

Схожа ситуація склалася на ПрАТ «ЗАВОД МГТ» у 2016 р. (табл. 3.16), адже відбулося скорочення наступних показників: рівень інформаційного обміну в сфері ІД зменшився з 0,09 у 2015 р. до 0,07 у 2016 р. (частка скорочення – 22%); показник доступності інформації та поширення наукової інформації знизився за 2016 р. проти 2015 р. на 25%; показник рівня надання інформації на підприємстві скоротився з 0,22 у 2015 р. до 0,20 у 2016 р. (частка

скорочення – 9%). Спадна динаміка наведених показників свідчить про неможливість належного розвитку ІД, своєчасність прийняття рішень, впровадження інновацій внаслідок обмеженого доступу до інформації.

ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2016 р. характеризувався обмеженістю доступу до інформації, низьким рівнем слідування за розвитком ринку технологій, відсутністю обміну інформацією з партнерами, що підтверджує обмеженість можливостей до інноваційного розвитку та існуючу потребу у використанні стратегії ІД. За 2016 р. проти 2015 р. відбулося скорочення рівня інформаційного обміну в сфері ІД на 26%, показника доступності інформації та поширення наукової інформації на 24% (табл. 3.16).

Щодо ПрАТ «Запоріжтрансформатор», то з табл. 3.16, рис. 3.14 видно, що підприємство має достатній рівень інформаційного забезпечення задля інноваційного розвитку, тобто інформація є доступною задля прийняття стратегічних рішень, проведення аналізу виробничо-господарської діяльності, а також існують всі можливості щодо розвитку та впровадження певного виду стратегії ІД. По підприємству за 2016 р. підвищився рівень інформаційного обміну в сфері ІД на 1,69% проти 2015 р., показник доступності інформації та поширення наукової інформації на 2,78% проти 2015 р., показник рівня надання інформації на підприємстві на 2,04% проти 2015 р.

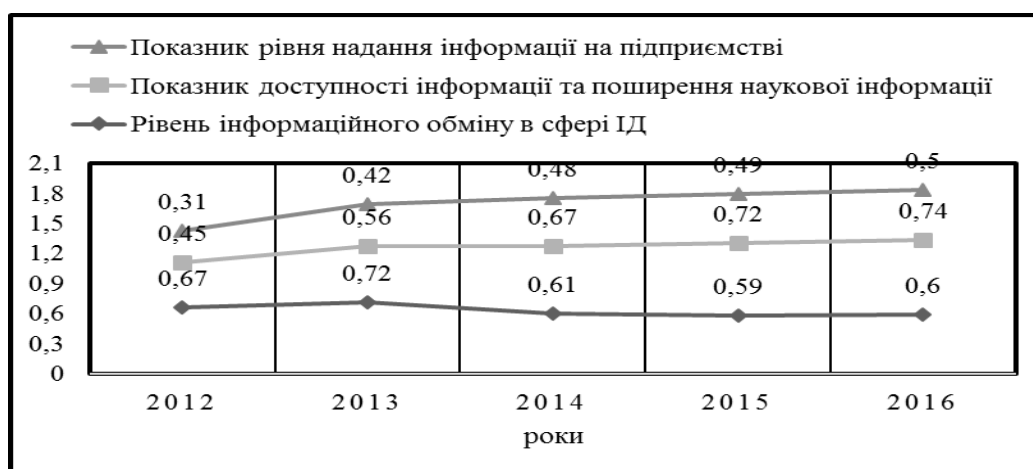

Рис. 3.14. Показники ефективності інформаційного забезпечення інноваційної діяльності ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

Покращення рівня доступності до інформаційних джерел відбулося по ПАТ «Мотор Січ» у 2016 р. (табл. 3.16). Саме своєчасне отримання, збір, обробка інформації дозволяють прискорити рівень інноваційного розвитку, своєчасно впроваджувати інновації. Відповідно до проаналізованих даних відзначимо, що у 2016 р. порівняно до 2015 р. зріс рівень інформаційного обміну в сфері ІД проти 2015 р. на 17%, підвищився показник рівня надання інформації на підприємстві на 11% проти 2015 р. Щодо ПАТ «Запорізький механічний завод», то за 2016 р. маємо покращення рівня поширення та доступності інформації, що сприяє формуванню стратегії ІД та визначенню напрямів покращення ІД. За 2016 р. мали зростання рівень інформаційного обміну в сфері ІД на 3,28% проти 2015 р., показник доступності інформації та поширення наукової інформації на 8% проти 2015 р., показник рівня надання інформації на підприємстві на 5,36% проти 2015 р. табл. 3.16.

В цілому покращення ІД, функціонування підприємств машинобудування є можливим за умови своєчасного доступу до необхідної інформації, що сприяє прийняттю стратегічних рішень, активізації обміну існуючим досвідом. Окрім того, результати аналізу інформації дозволяють підприємству здійснити оцінку ІД, визначити потребу у формуванні стратегії інноваційного розвитку. Водночас, саме доступність, своєчасність, достовірність, зрозумілість, ефективність інформації дозволяють розробити та обрати ефективну стратегію ІД на основі аналізу існуючого досвіду до її розробки.

Далі доцільно проаналізувати ефективність фінансової та інноваційної діяльності підприємств машинобудування, що дозволить нам визначити необхідність впровадження певного виду стратегії ІД та її здатність до відновлення інноваційного розвитку.

По ПАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2016 р. можна спостерігати збитковість фінансової та інноваційної діяльності, адже сума загального збитку ставила (6722) тис. грн. та від ІД відповідно (1277) тис. грн., що говорить про неефективність функціонування за аналізований період

(табл. 3.17). Відзначимо, що підприємство мало прибуток лише у 2012-2013 рр. та починаючи з 2014 р. стало збитковим.

Таблиця 3.17

Показники фінансової та інноваційної діяльності ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники фінансової діяльності					
Власний капітал	146137	212731	190157	172545	165885
Позиковий капітал	96815	136351	149385	133281	141411
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	398085	434997	306351	262808	378953
Прибуток/Збиток	1086	46787	-10541	-17835	-6722
Собівартість	352264	339682	277163	237573	336208
Готова продукція	787	620	634	651	6007
Фінансові випрати	1089	753	2413	4982	1955
Показники інноваційної діяльності					
Власний капітал на ІД	29227,4	42546,2	38031,4	34509	33177
Позиковий капітал на ІД	15490,4	21816,16	23901,6	19992,15	22625,76
Чистий дохід від реалізації продукції ІД (товарів, робіт, послуг)	67674,45	73949,49	52079,67	42049,28	56842,95
Чистий прибуток від ІД	1086	7018,05	-1686,56	-4458,75	-1277,18
Собівартість реалізованої інноваційної продукції	56362,24	54349,12	44346,08	35635,95	47069,12
Готова продукція від ІД	181,01	142,6	145,82	84,63	678,791
Фінансові витрати на ІД	169,884	128,01	337,82	886,796	371,45

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод»)

Поряд з цим загальна сума власного капіталу за 2016 р. відносно 2015 р. зменшилася на 4% та сума позикового капіталу зросла на 6% (табл. 3.17). Одночасно, зросла частка позикових коштів, які спрямовуються на ІД на 14% за 2016 р. проти 2015 р. В свою чергу, за 2016 р. проти 2015 р. сума доходу від продажу продукції зросла на 44% внаслідок збільшення обсягу випуску продукції у 8,2 разів проти 2015 р. За 2016 р. обсяг випущеної інноваційної продукції збільшився на 7 разів проти 2015 р., що обумовило зростання доходу від реалізації інноваційної продукції на 35% проти 2015 р. За результатами аналізу слід відзначити, що на підприємстві погіршилася фінансова, ІД та доцільним є впровадження стратегії ІД з метою покращення розвитку.

Така ж ситуація склалася по ПрАТ «ЗАВОД МГТ», який у 2014-2016 рр. був збитковим, адже розмір збитку по підприємству склав (720) тис. грн. та від інноваційної діяльності – (136) тис. грн. (табл. 3.18).

Таблиця 3.18

Показники фінансової та інноваційної діяльності ПрАТ «ЗАВОД МГТ»
за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники фінансової діяльності					
Власний капітал	15882	16080	16902	15015	14254
Позиковий капітал	3990	1795	1361	1462	3043
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	55969	41899	20564	21374	17815
Прибуток/Збиток	892	263	-19	-1842	-720
Собівартість	52175	39367	19710	20648	16067
Готова продукція	945	5237	2877	1442	2789
Фінансові витрати	1	42	61	55	67
Показники інноваційної діяльності					
Власний капітал на ІД	3176,4	3216	3380,4	3003	2850,8
Позиковий капітал на ІД	798	359	272,2	248,54	547,74
Чистий дохід від реалізації продукції ІД (товарів, робіт, послуг)	8955,04	6703,84	3290,24	2992,36	2850,4
Чистий прибуток від ІД	178,4	39,45	-3,04	-460,5	-136,8
Собівартість реалізованої інноваційної продукції	8348	6298,72	3153,6	3097,2	2570,72
Готова продукція від ІД	151,2	837,92	460,32	248,4566	390,46
Фінансові витрати на ІД	0,156	7,14	8,54	9,79	12,73

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «ЗАВОД МГТ»)

Негативним є зниження доходу від реалізації продукції за 2016 р. проти 2015 р. на 17%, суми власного капіталу на 5% відносно 2015 р. при одночасному зростанні за 2016 р. суми позикового капіталу у 1 раз проти 2015 р. та фінансових витрат на 22% відносно 2015 р. (рис. 3.15).

Щодо показників інноваційного розвитку, то за 2016 р. відбулося зростання фінансових витрат на ІД на 30% проти 2015 р., обсягу позикового капіталу на ІД з 248 тис. грн. у 2015 р. до 548 тис. грн. у 2016 р. (частка зростання – 1,2 рази) та зменшилася сума власних коштів, які спрямовуються на ІД на 152 тис. грн. проти 2015 р., доходу від реалізації інновацій продукції на 142 тис. грн. або 5% (табл. 3.18, рис. 3.15). Позитивним для діяльності підприємства є зростання обсягу виробництва продукції, але дохід від її реалізації зменшився внаслідок зростання залишків нереалізованої продукції, не відповідності потребам споживачів, зростання рівня цін. Дане підприємство також потребує впровадження стратегії розвитку ІД задля виходу зі стану збитковості.

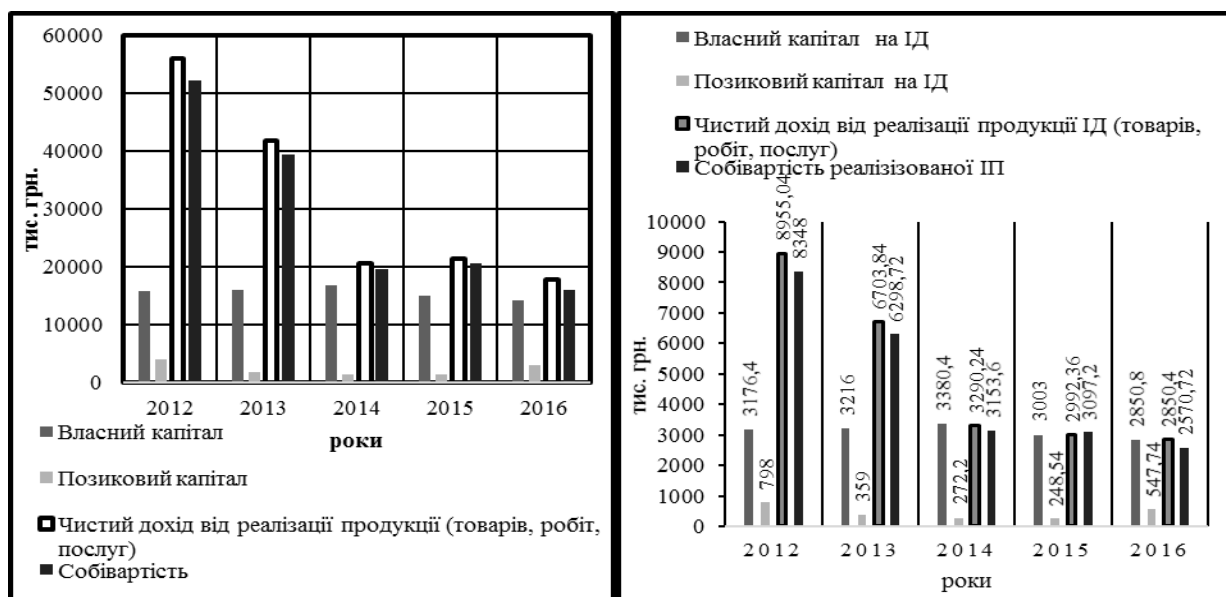

Рис. 3.15. Динаміка показників фінансової та інноваційної діяльності
ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» було збитковим лише у 2014 р. та за 2015-2016 рр. дана ситуація змінилася, оскільки було отримано прибуток у розмірі 611 тис. грн. та відповідно 499 тис. грн. (табл. 3.19).

Таблиця 3.19

Показники фінансової та інноваційної діяльності ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники фінансової діяльності					
Власний капітал	6468	6468	2332	-921	-298
Позиковий капітал	26962	21216	27493	29868	38359
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	17975	15791	16140	24120	13264
Прибуток/Збиток	732	0	-4136	611	499
Собівартість	15652	13480	13028	17189	8018
Готова продукція	11099	9822	8985	9045	9437
Фінансові витрати	441	1927	2876	3814	3957
Показники інноваційної діяльності					
Власний капітал на ІД	1293,6	1293,6	466,4	-184,2	-59,6
Позиковий капітал на ІД	5392,4	4243,2	5498,6	5973,6	7671,8
Чистий дохід від реалізації продукції ІД (товарів, робіт, послуг)	2876	2526,56	2582,4	3859,2	2122,24
Чистий прибуток від ІД	146,4	0	-661,76	152,75	94,81
Собівартість реалізованої інноваційної продукції	2504,32	2156,8	2084,48	2750,24	1282,88
Готова продукція від ІД	1471,727	1561,698	1507,683	1558,454	1770,381
Фінансові витрати на ІД	68,796	327,59	402,64	678,892	751,83

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова»)

Однак, підприємство функціонує за рахунок позикового капіталу, адже у 2016 р. його сума зросла на 8491 тис. грн. (28%) відносно 2015 р. та за той же період сума власного капіталу була від'ємною. Незважаючи на зростання у 2016 р. готової продукції проти 2015 р. на 4% відбулося зменшення доходу від реалізації продукції відносно 2015 р. на 45% або 10856 тис. грн. За результатами ІД видно, що у 2016 р. сума прибутку від ІД зменшилася на 38%, доходу від продажу інноваційної продукції знизилася на 45% відносно 2015 р. (табл. 3.19). Хоча за 2016 р. проти 2015 р. обсяг випуску інноваційної продукції підвищився на 14% відносно 2015 р. Відзначимо, що на підприємстві існують проблеми, оскільки проаналізовані показники знизилися, рівень доступності інформації є низьким та доцільним є впровадження стратегії розвитку ІД.

Погіршення щодо фінансової та інноваційної діяльності відбулося по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» у 2016 р. (табл. 3.20).

Таблиця 3.20

Показники фінансової та інноваційної діяльності
ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники фінансової діяльності					
Власний капітал	996027	368922	1700450	-4374053	-5315066
Позиковий капітал	2962928	3194393	5322714	8092489	9392321
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3947828	2717510	1365102	1095288	2352247
Прибуток/Збиток	946942	329180	-2282248	-2668586	-931245
Собівартість	2365985	1785380	930539	833603	1193745
Готова продукція	168847	167652	39056	9017	38187
Фінансові витрати	212314	275344	2449779	2684802	1782213
Показники інноваційної діяльності					
Власний капітал на ІД	199205,4	73784,4	340090	-743589	-850411
Позиковий капітал на ІД	592585,6	638878,6	1064543	1456648	1596695
Чистий дохід від реалізації продукції ІД (товарів, робіт, послуг)	631652,5	434801,6	218416,3	208104,7	376359,5
Чистий прибуток від ІД	189388,4	49377	-365160	-667147	-176937
Собівартість реалізованої інноваційної продукції	378557,6	285660,8	148886,2	150048,5	190999,2
Готова продукція від ІД	22389,11	26656,67	6553,597	1553,629	7163,881
Фінансові витрати на ІД	33120,98	46808,48	342969,1	477894,8	338620,5

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «Запоріжтрансформатор»)

Серед основних показників діяльності по підприємству у 2016 р. мали спад: сума власного капіталу була від'ємною; сума збитку у 2016 р. склала (931245) тис. грн. Одночасно, підвищився за 2016 р. проти 2015 р. позиковий капітал на 16%, дохід від реалізації продукції на 1256959 тис. грн., обсяг готової продукції у 3 рази. Результати ІД були не кращими, оскільки у 2016 р. сума отриманого збитку від ІД склала (176937) тис. грн. та фінансові витрати на ІД скоротилися на 139274 тис. грн. (29%) відносно 2015 р. (табл. 3.20). Позитивним є лише зростання обсягу готової інноваційної продукції за 2016 р. проти 2015 р. на 5610 тис. грн. та доходу від проведення ІД на 168254 тис. грн. (81%) проти 2015 р.

Не кращими результатами характеризується ПАТ «Мотор Січ» за 2016 р. (табл. 3.21), адже маємо наступну динаміку: сума прибутку відносно 2015 р. знизилася на 1435399 тис. грн. (42%); сума чистого доходу від продажу продукції зменшилася на 3284448 тис. грн. (24%) проти 2015 р.; позиковий капітал підвищився на 2350837 тис. грн. (36%) проти 2015 р.

Таблиця 3.21

Показники фінансової та інноваційної діяльності

ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники фінансової діяльності					
Власний капітал	7614479	9242542	10762429	14234040	16252316
Позиковий капітал	1702350	1848675	5817025	6522501	8873338
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	7928376	8583924	10730122	13830655	10546207
Прибуток/Збиток	1619469	1319191	1560367	3399842	1964443
Собівартість	4650385	4974227	5514991	4907340	4217243
Готова продукція	185632	306945	439854	552776	958682
Фінансові витрати	49743	31898	70923	100003	190164
Показники інноваційної діяльності					
Власний капітал на ІД	1522896	1848508,4	2152486	2846808	2925416,9
Позиковий капітал на ІД	340470	369735	1163405	1304500,2	1508467,5
Чистий дохід від реалізації продукції ІД (товарів, робіт, послуг)	1268540	1373427,84	1716820	2212904,8	1581931,1
Чистий прибуток від ІД	323893,8	197878,65	249658,7	849960,5	373244,17
Собівартість реалізованої інноваційної продукції	744061,6	795876,32	882398,6	785174,4	632586,45
Готова продукція від ІД	24614,8	48804,255	73807,5	132666,24	179848,74
Фінансові витрати на ІД	7759,908	5422,66	9929,22	17800,534	36131,16

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ»)

Аналіз наведених показників дозволяє стверджувати, що результати діяльності у 2015 р. були кращими та існує потреба у зміні стратегії розвитку, впровадженні стратегії ІД. За результатами ІД у 2016 р. проти 2015 р. відбулося скорочення таких показників: сума прибутку знизилася на 476716 тис. грн. (59%); дохід від продажу інноваційної продукції скоротився на 630973 тис. грн. (28%). У 2016 р. сума позикового капіталу відносно 2015 р. зросла на 16% та власного капіталу на 3% проти 2015 р. (табл. 3.21). Отже, рівень ІД за 2016 р. погіршився, що свідчить про відсутність стратегії інноваційного розвитку.

Результати аналізу по ПАТ «Запорізький механічний завод» дозволяють відзначити, що за 2016 р. проти 2015 р. відбулося зростання власного капіталу на 1536 тис. грн. (3%), позикового капіталу на 288 тис. грн. (10%), обсягу готової продукції на 61%, але спостерігається скорочення чистого прибутку на 695 тис. грн. (38%), доходу від реалізації продукції на 3148 тис. грн. (11%) та фінансові витрати у 2013-2015 рр. були відсутні (табл. 3.22).

Таблиця 3.22

Показники фінансової та інноваційної діяльності

ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники фінансової діяльності					
Власний капітал	144675	137540	60320	59539	61075
Позиковий капітал	1780	870	1953	2965	3253
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	44931	33700	30053	29892	26744
Прибуток/Збиток	3897	2776	2795	1824	1129
Собівартість	33556	25105	22413	20819	20023
Готова продукція	3952	3490	4241	5256	6807
Фінансові витрати	63	0	0	0	310
Показники інноваційної діяльності					
Власний капітал на ІД	28935	27508	12064	11014,72	11604,25
Позиковий капітал на ІД	356	174	390,6	593	618,07
Чистий дохід від реалізації продукції ІД (товарів, робіт, послуг)	7188,96	5392	4808,48	4782,72	4011,6
Чистий прибуток від ІД	779,4	416,4	447,2	456	214,51
Собівартість реалізованої інноваційної продукції	5368,96	4016,8	3586,08	3331,04	3003,45
Готова продукція від ІД	524,0352	554,91	711,6398	905,6088	1276,993
Фінансові витрати на ІД	9,828	0	0	0	58,9

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПАТ «Запорізький механічний завод»)

За показниками ІД у 2016 р. маємо зменшення суми чистого прибутку від ІД на 241 тис. грн. (53%) проти 2015 р., доходу від реалізації інноваційної продукції на 771 тис. грн. (16%), зростання позикових коштів на ІД на 4% та обсягу інноваційної продукції на 41% відносно 2015 р. (табл. 3.22). Результати аналізу фінансової та інноваційної діяльності дають змогу зауважити, що задля успішної виробничо-господарської діяльності, інноваційного розвитку доцільним є впровадження стратегій розвитку ІД.

Аналіз ефективності фінансової та ІД дозволяє відзначити, що за 2016 р. більшість підприємств машинобудування мають потребу у формуванні стратегії розвитку ІД, її впровадженні задля покращення ІД. Поряд з цим ефективність фінансової, ІД залежить від доступності інформаційних джерел, своєчасної обробки інформації, що дозволяє з'ясувати доцільність впровадження певного виду стратегії розвитку ІД на підприємстві. Крім того, саме від стратегії ІД залежить подальший інноваційний розвиток підприємств, вибір напрямів функціонування, покращення показників діяльності.

Перейдемо до аналізу показників інноваційної привабливості підприємства, а саме: фінансової стійкості, ділової активності, платоспроможності, рентабельності. Оцінка наведеної групи показників дозволить обґрунтувати необхідність використання стратегії ІД та з'ясувати можливості підприємств до інноваційного розвитку.

Аналіз показників рентабельності у 2016 р. по ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» дозволяє відзначити, що рівень взаємозв'язків з партнерами погіршився, процес збуту продукції є доволі повільним, тобто виробнича діяльність сповільнилася (табл. 3.23). В цілому за 2016 р. від'ємні значення мали такі показники: рентабельність власного капіталу становила (0,01)%, що спричинено збитковістю діяльності та зменшенням суми власного капіталу; рентабельність позикового капіталу склала (0,02)%; рентабельність діяльності склала (0,03)%, що обумовлено від'ємним значенням фінансового результату до оподаткування (10367) тис. грн. Одночасно, у 2016 р. рівень фінансової стійкості є низьким, що обумовлює сповільнення розвитку

підприємства, зниження його платоспроможності та підтвердженням чого є динаміка таких показників: коефіцієнт фінансової автономії проти 2015 р. знизився на 4%; коефіцієнт фінансової залежності підвищився на 5% проти 2015 р.; коефіцієнт маневреності власного капіталу знизився на 14% проти 2015 р.

Таблиця 3.23

Показники інноваційної привабливості

ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рентабельності					
Рентабельність власного капіталу	0,002	0,06	-0,01	-0,02	-0,01
Рентабельність позикового капіталу	0,01	0,17	-0,04	-0,07	-0,02
Рентабельність продукції	0,13	0,28	0,11	0,11	0,13
Рентабельність операційних витрат	0,02	0,18	-0,04	-0,06	-0,03
Рентабельності діяльності	0,01	0,16	-0,03	-0,06	-0,03
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,60	0,61	0,56	0,56	0,54
Коефіцієнт фінансової залежності	1,66	1,64	1,79	1,77	1,85
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,27	0,41	0,29	0,24	0,20
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,51	1,56	1,27	1,29	1,17
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,001	0,01	0,03	0,02	0,02
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0001	0,0006	0,01	0,23	0,05
Коефіцієнт покриття	1,41	1,65	1,38	1,31	1,24
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,10	1,37	0,87	0,61	0,55
Показники ділової активності					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	-0,00001	0,06	-0,02	-0,03	0,07
Коефіцієнт оборотності активів	0,41	0,37	0,22	0,20	0,31
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,60	2,70	2,47	5,53	5,55
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,96	3,10	2,65	2,27	3,09
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,001	0,04	-0,01	-0,01	-0,01
Коефіцієнт оборотності готової продукції	38,38	154,58	122,15	51,13	14,23
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,50	1,22	0,73	0,71	1,09

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод»)

За умови погіршення вище наведених показників відбулося зниження рівня платоспроможності підприємства у 2016 р. про що свідчить динаміка проаналізованих коефіцієнтів (табл. 3.23). У 2016 р. сформувалася тенденція до погіршення виробничо-господарської діяльності, зниження конкурентоспроможності, інноваційної активності, адже показники ділової

активності мали спадний характер. Зокрема, у 2016 р. підвищився коефіцієнт кредиторської заборгованості проти 2015 р. на 36% та коефіцієнт дебіторської заборгованості на 1% проти 2015 р., що є несприятливим для розвитку. У 2016 р. знизився коефіцієнт оборотності готової продукції проти 2015 р. на 72%. Погіршення рентабельності на підприємстві є свідченням неефективності процесу виробництва, що обмежує можливості до впровадження інновацій. Одночасно зниження фінансової стійкості вплинуло на рівень платоспроможності, який знизився та є свідченням зростання залежності від позикових коштів, погіршення раціональності використання власного майна. Для підприємства характерним є нераціональне використання наявних ресурсів, зростання заборгованості і тому рівень інноваційного розвитку є низьким та існує потреба у формуванні стратегії ІД задля покращення всіх видів діяльності.

Схожу ситуацію можна спостерігати на ПрАТ «ЗАВОД МГТ», оскільки у 2015-2016 рр. рівень рентабельності знизився (табл. 3.24). За 2016 р. негативне значення мали: рентабельність власного капіталу становила (0,01)%, рентабельність позикового капіталу склала (0,12)%, рентабельність діяльності – (0,04)%, що обумовлено збитковістю підприємства у 2016 р. та свідчить про неефективність виробничої діяльності, процесу збуту продукції. Зниження відбулося і за показниками фінансової стійкості, адже у 2016 р. внаслідок зменшення суми власного капіталу скоротився коефіцієнт фінансової автономії проти 2015 р. на 10% та підвищився коефіцієнт фінансової залежності проти 2015 р. на 11%. Одночасно, позитивну динаміку за 2016 р. у порівнянні з 2015 р. мали коефіцієнт маневреності власного капіталу, що зріс на 3% та коефіцієнт довгострокової заборгованості, який скоротився на 48%. Платоспроможність підприємства за 2016 р. відповідає нормативним значенням, але є нижчою у порівнянні з 2015 р., що підтверджує доцільність прийняття стратегічних рішень щодо покращення діяльності. Незважаючи на погіршення вище наведених показників відбулося незначне покращення ділової активності, за якою у 2016 р. набув позитивного значення коефіцієнт стійкості

економічного зростання та становив 0,43, відбулося зниження кредиторської заборгованості проти 2015 р. на 77%.

Таблиця 3.24

Показники інноваційної привабливості
ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рентабельності					
Рентабельність власного капіталу	0,01	0,004	-0,0003	-0,03	-0,01
Рентабельність позикового капіталу	0,11	0,07	-0,01	-0,63	-0,12
Рентабельність продукції	0,07	0,06	0,04	0,04	0,11
Рентабельність операційних витрат	0,02	0,01	-0,004	-0,09	-0,03
Рентабельності діяльності	0,02	0,01	0,003	-0,11	-0,04
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,80	0,90	0,93	0,91	0,82
Коефіцієнт фінансової залежності	1,25	1,11	1,08	1,10	1,21
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,92	0,91	0,88	0,90	0,92
Коефіцієнт фінансової стабільності	3,98	8,96	12,42	10,27	4,68
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,0001	0,44	0,61	0,58	0,30
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,85	1,52	7,87	3,15	1,57
Коефіцієнт покриття	5,47	15,47	28,88	23,12	7,16
Коефіцієнт поточної ліквідності	3,56	5,84	13,97	11,22	2,75
Показники ділової активності					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,01	0,003	-0,001	-0,03	0,43
Коефіцієнт оборотності активів	0,67	0,56	0,28	0,31	0,26
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,30	9,89	6,51	4,65	7,13
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	17,05	42,32	39,47	36,17	8,44
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,01	0,003	-0,0003	-0,03	-0,01
Коефіцієнт оборотності готової продукції	7,22	3,39	1,27	1,24	1,05
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,47	1,25	0,66	0,72	0,61

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «ЗАВОД МГТ»)

Проте, інші показники мали негативну динаміку у 2016 р., серед яких: коефіцієнт оборотності готової продукції скоротився на 15% проти 2015 р.; коефіцієнт оборотності активів знизився на 14% відносно 2015 р. (табл. 3.24). За результатами аналізу наведеної групи показників слід відзначити, що діяльність підприємства в цілому погіршилася та доцільним є коригування загальної стратегії розвитку і впровадження стратегії ІД.

Дещо змінилася ситуація щодо рівня рентабельності на ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2016 р. (табл. 3.25).

Таблиця 3.25

Показники інноваційної привабливості

ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рентабельності					
Рентабельність власного капіталу	0,03	0,00	-0,24	-0,12	-0,20
Рентабельність позикового капіталу	0,01	0,00	-0,08	0,01	0,01
Рентабельність продукції	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельність операційних витрат	0,08	0,11	-0,06	0,12	0,39
Рентабельності діяльності	0,08	0,00	-0,22	0,02	0,07
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,19	0,23	0,08	-0,03	-0,01
Коефіцієнт фінансової залежності	5,17	4,28	12,79	-31,43	-12,77
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,19	1,66	93,01	-12,55	-35,46
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,24	0,30	0,08	-0,03	4,68
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,34	0,55	0,49	0,62	0,45
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,00	0,02	0,01	0,0046
Коефіцієнт покриття	1,43	2,11	1,66	2,02	1,50
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,63	0,50	0,60	0,71	0,78
Показники ділової активності					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,01	-0,07	-0,40	0,65	0,60
Коефіцієнт оборотності активів	0,13	0,13	0,14	0,21	0,10
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,44	3,41	2,09	3,05	0,85
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,02	1,64	1,22	2,21	0,67
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,01	0,00	-0,04	0,01	0,004
Коефіцієнт оборотності готової продукції	0,49	0,38	0,43	0,33	0,18
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,35	0,35	0,37	0,52	0,24

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова»)

Серед проаналізованих показників у 2016 р. відбулося зростання рентабельності продукції на 62%, рентабельності діяльності у 2,1 рази проти 2015 р., що відображає позитивну динаміку до покращення виробничої діяльності. Зауважимо, що у 2016 р. показник рентабельності власного капіталу був від'ємним, що спричинено тим, що підприємство функціонувало за рахунок позикових коштів та власний капітал мав від'ємне значення.

Відсутність власного капіталу позначилася на рівні фінансової стійкості, адже у 2016 р. від'ємне значення мали такі коефіцієнти: коефіцієнт фінансової автономії; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт маневреності власного капіталу (табл. 3.25, рис. 3.16). Відбулися позитивні зміни щодо коефіцієнта довгострокової заборгованості, який у 2016 р. скоротився на 27% відносно

2015 р. внаслідок зменшення суми довгострокових зобов'язань на 1266 тис. грн. або 7% проти 2015 р., що підтверджує поступове скорочення заборгованості. Показники платоспроможності за 2016 р. у порівнянні з 2015 р. знизилися, що свідчить про несвоєчасність розрахунків з кредиторами.

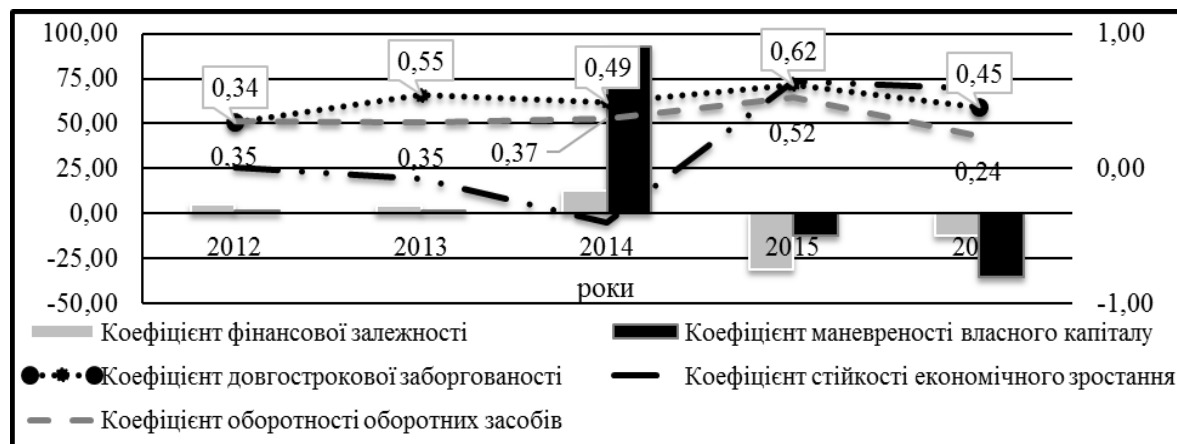

Рис. 3.16. Динаміка показників фінансової стійкості та ділової активності
ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

Рівень ділової активності на підприємстві є низьким, що підтверджується скороченням у 2016 р. наступних коефіцієнтів: коефіцієнт стійкості економічного зростання знизився на 9% проти 2015 р.; коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів проти 2015 р. знизився на 28%; коефіцієнт оборотності готової продукції зменшився на 46% відносно 2015 р. (табл. 3.25, рис. 3.16). Результати аналізу діяльності підприємства за 2016 р. показують, що існує потреба у налагодженні інноваційного розвитку, підвищенні ефективності інноваційної діяльності.

Збитковість діяльності ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2016 р. позначилася на показниках інноваційної привабливості та відбулося погіршення рівня рентабельності, що підтверджує динаміка показників: рентабельність власного капіталу за 2016 р. проти 2015 р. скоротилася на 90%; рентабельність діяльності також у 2014-2016 рр. мала від'ємне значення (табл. 3.26). Відзначимо, що за 2016 р. позитивним є зростання рентабельності продукції проти 2015 р. у 2 рази, що обумовлено підвищенням суми валового прибутку проти 2015 р. на 896817 тис. грн.

Таблиця 3.26

Показники інноваційної привабливості
ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рентабельності					
Рентабельність власного капіталу	0,24	0,12	-0,55	0,50	0,05
Рентабельність позикового капіталу	0,16	0,05	-0,21	-0,16	-0,05
Рентабельність продукції	0,67	0,52	0,47	0,31	0,97
Рентабельність операційних витрат	0,55	0,34	0,15	0,01	0,59
Рентабельності діяльності	0,46	0,20	-1,65	-1,75	-0,62
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,25	0,10	0,47	-1,18	-1,30
Коефіцієнт фінансової залежності	3,97	9,66	2,13	-0,85	-0,77
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,67	-4,47	-2,31	1,50	1,39
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,34	0,12	0,32	-0,54	-0,57
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,02	0,03	0,03	0,018	0,015
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,03	0,02	0,01	0,06
Коефіцієнт покриття	0,75	0,47	0,24	0,17	0,20
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,58	0,35	0,19	0,14	0,12
Показники ділової активності					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,19	0,02	-1,14	-0,44	-0,46
Коефіцієнт оборотності активів	0,26	0,18	0,09	0,07	0,15
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,55	2,00	1,56	1,06	0,81
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,44	2,20	3,88	2,79	1,33
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,06	0,02	-0,16	-0,18	-0,06
Коефіцієнт оборотності готової продукції	7,09	4,04	3,30	5,70	12,46
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,49	0,37	0,25	0,21	0,37

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПрАТ «Запоріжтрансформатор»)

Фінансова стійкість за аналізований період є низькою, що також простежувалося у 2015 р. (табл. 3.26). У 2016 р. відсутність власного капіталу та зростання суми позикових коштів спричинили від'ємне значення коефіцієнта фінансової автономії, коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу. Крім того, знизився рівень заборгованості та залежності від залучених коштів, адже коефіцієнт довгострокової заборгованості у 2016 р. проти 2015 р. зменшився на 15%. На протязі 2014-2016 рр. платоспроможність підприємства знаходилася на низькому рівні, оскільки аналізовані показники не відповідали нормативним значенням. Щодо показників ділової активності, то у 2016 р. склалася неоднозначна ситуація адже відбулося зниження коефіцієнта кредиторської заборгованості проти 2015 р. на 52%, коефіцієнта дебіторської заборгованості відносно 2015 р. на 24% при одночасному від'ємному значенні

коефіцієнта стійкості економічного зростання, що становив (0,46). Отже, у 2015-2016 рр. підприємство має ряд проблем у розвитку фінансово-господарської, інноваційної діяльності.

Перейдемо до аналізу показників рентабельності ПАТ «Мотор Січ» у 2012-2016 рр. (табл. 3.27). З наведених даних видно, що за 2016 р. проти 2015 р. відбулося скорочення рентабельності власного капіталу на 52%, рентабельності продукції на 17%, рентабельності операційних витрат на 35%, що свідчить про незначне погіршення виробничої діяльності. У свою чергу, за 2016 р. коефіцієнти фінансової стійкості також мали негативну динаміку, оскільки коефіцієнт фінансової автономії знизився на 5% проти 2015 р., коефіцієнт довгострокової заборгованості зріс на 87% проти 2015 р., що є підтвердженням зростання залежності підприємства від позикових коштів, зниження прибутковості діяльності.

Таблиця 3.27

Показники інноваційної привабливості
ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рентабельності					
Рентабельність власного капіталу	0,06	0,04	0,04	0,07	0,03
Рентабельність позикового капіталу	0,48	0,36	0,13	0,26	0,11
Рентабельність продукції	0,70	0,73	0,95	1,82	1,50
Рентабельність операційних витрат	0,41	0,36	0,30	0,88	0,57
Рентабельності діяльності	0,35	0,14	0,15	0,21	0,25
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,66	0,70	0,65	0,69	0,65
Коефіцієнт фінансової залежності	1,51	1,43	1,54	1,46	1,55
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,58	0,62	0,67	0,66	0,78
Коефіцієнт фінансової стабільності	4,47	5,00	1,85	2,18	1,83
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,07	0,36	0,31	0,19	0,36
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,34	0,54	0,38	0,36	0,51
Коефіцієнт покриття	2,72	3,26	2,82	2,79	3,21
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,00	1,10	1,00	0,79	0,90
Показники ділової активності					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,06	0,04	0,04	0,07	0,03
Коефіцієнт оборотності активів	0,19	0,17	0,18	0,19	0,12
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,82	6,30	4,43	6,24	5,07
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,96	4,22	14,14	6,71	10,50
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,04	0,03	0,03	0,05	0,02
Коефіцієнт оборотності готової продукції	9,73	8,69	7,18	6,97	3,49
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,32	0,28	0,27	0,27	0,16

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ»)

Варто відзначити, що у 2016 р. відносно 2015 р. платоспроможність підприємства покращилася, що видно з табл. 3.27, тобто відновлюється можливість до своєчасного погашення існуючих боргів. Коефіцієнти ділової активності у 2016 р. також мали не найкращу динаміку, адже відбулося скорочення коефіцієнта стійкості економічного зростання відносно 2015 р. на 56%, коефіцієнта ефективності використання фінансових ресурсів відносно 2015 р. на 53%, коефіцієнта оборотності готової продукції проти 2016 р. на 50%. Зміна наведених показників свідчить про зниження рівня конкурентоспроможності, неефективність господарської діяльності та необхідність зростання рівня інноваційної активності.

Останніми було проаналізовано показники інноваційної привабливості по ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2012-2016 рр. (табл. 3.28).

Таблиця 3.28

Показники інноваційної привабливості
ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рентабельності					
Рентабельність власного капіталу	0,01	0,01	0,01	0,01	0,005
Рентабельність позикового капіталу	1,09	1,60	0,72	0,31	0,17
Рентабельність продукції	0,34	0,34	0,34	0,44	0,34
Рентабельність операційних витрат	0,12	0,62	0,14	0,07	0,06
Рентабельності діяльності	0,14	0,14	0,16	0,10	0,06
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,93	0,93	0,97	0,953	0,949
Коефіцієнт фінансової залежності	1,08	1,07	1,03	1,050	1,053
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,18	0,13	0,50	0,68	0,94
Коефіцієнт фінансової стабільності	81,28	158,09	30,89	20,08	18,77
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,07	0,36	0,31	0,19	0,36
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,51	0,25	2,54	1,82	0,11
Коефіцієнт покриття	3,77	3,06	24,79	14,75	18,70
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,71	1,92	16,72	10,73	14,15
Показники ділової активності					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,007	0,005	0,007	0,008	0,003
Коефіцієнт оборотності активів	0,07	0,06	0,07	0,12	0,10
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,23	2,25	1,69	3,36	1,18
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,57	4,28	40,02	14,60	8,76
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,006	0,005	0,007	0,007	0,004
Коефіцієнт оборотності готової продукції	2,60	2,26	1,94	1,57	1,11
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,33	0,32	0,25	0,20	0,13

Примітка: сформовано автором на основі (Офіційний сайт ПАТ «Запорізький механічний завод»)

За результатами аналізу видно, що у 2016 р. рівень рентабельності погіршився внаслідок зменшення суми чистого прибутку, зниження собівартості продукції, суми валового прибутку проти 2015 р. на 2352 тис. грн. (26%), фінансового результату до оподаткування на 870 тис. грн. (39%) проти 2015 р. та зміна даних показників вплинула на розраховані коефіцієнти.

У 2016 р. спостерігається негативна динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості, оскільки маємо зниження коефіцієнта фінансової автономії проти 2015 р. на 0,33%, зростання коефіцієнта фінансової залежності відносно 2015 р. на 0,33%, що свідчить про неефективність використання власного капіталу (табл. 3.28). Також, у 2016 р. маємо динаміку до зниження рівня ділової активності, оскільки у порівнянні з 2015 р. скоротилися такі коефіцієнти: коефіцієнт стійкості економічного зростання на 56%; коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів на 40%; коефіцієнт оборотності готової продукції на 30%. Проте, за 2016 р. у порівнянні з 2015 р. відбулося зростання суми оборотних активів на 17096 тис. грн. (39%), поточних зобов'язань на 288 тис. грн. (10%), що вплинуло на зростання коефіцієнта покриття відносно 2015 р. на 27%, коефіцієнта поточної ліквідності проти 2015 р. на 32% та є свідченням покращення платоспроможності. Загалом, у 2016 р. підприємство має незначне погіршення результатів діяльності та їх покращення є можливим за умови активізації інноваційної сфери (Череп та Бабміндра, 2016а, с. 7-9).

В сучасних умовах господарювання підприємства машинобудування зазнають постійного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на результати їх діяльності. За умови доступності до інформації, своєчасної її обробки та аналізу вони матимуть змогу не лише мінімізувати дію ризиків, але й проаналізувати основні проблеми господарської діяльності, рівень інноваційного розвитку та прийняти відповідні рішення. Крім того, порівняння показників фінансової, ІД дозволяє проаналізувати динаміку розвитку, а також оцінка інноваційної привабливості дає змогу підприємству оцінити свої можливості щодо активізації інноваційного розвитку на перспективу. Тому, враховуючи результати проведеного дослідження, тобто оцінивши рівень

інформаційного забезпечення ІД, проаналізувавши дані ефективності фінансової, ІД, показники інноваційної привабливості можна відзначити, що на підприємствах машинобудування існує потреба у прийнятті виважених управлінських, стратегічних рішень з метою виходу зі стану збитковості, що є можливим за умови коригування загальної стратегії розвитку та впровадження обраної стратегії ЕМІД. Саме формування та використання ефективної стратегії розвитку ЕМІД дозволить організувати процес інноваційного розвитку, підвищити ефективність ІД, впровадити інновації в усі сфери діяльності, підвищити імідж підприємств на світовому ринку. Отже підприємства машинобудування матимуть змогу вести конкурентну боротьбу з іноземними фірмами, залучати інвестиційний капітал, проводити науково-дослідні роботи.

Висновки до розділу 3

1. Здійснено аналіз напрямів ІД промислових підприємств України та з'ясовано, що у 2015 р. загальна кількість підприємств, які займалися ІД є незначною та число даних підприємств становило 824 од. і було нижчим від 2014 р. на 785 од. або 48,78%. Зокрема, більшість промислових підприємств витрачали кошти на придбання машин і обладнання, необхідних для інноваційного розвитку та на навчання персоналу. Невтішна тенденція сформувалася серед підприємств машинобудування зайнятих ІД, адже у 2015 р. відносно 2014 р. відбулося скорочення їх кількості у виробництві машин і устаткування (на 68 од. або 43,87%). По промисловості за 2015 р. проти 2014 р. зросла питома вага витрат на: внутрішні НДР до 50,16%, придбання машин та обладнання у 1,17 рази та зовнішні знання на 79,76%. Зниження рівня ІД по промисловості засвідчує факт скорочення числа науково-дослідних розробок, зростання частки застарілого обладнання.

2. За результатами проведеного аналізу, автором визначено динаміку зменшення забезпеченості ІД промисловості України необхідними джерелами

фінансування та з'ясовано, що у 2015 р. проти 2014 р. переважали власні кошти підприємств (зросли на суму 6886762 тис. грн.) і відбулося скорочення державної допомоги на 288922 тис. грн. або 83,97%, інвестиційного капіталу від інших країн на 80055 тис. грн. або 57,72%. Помітно скорочення джерел фінансування ІД відбулося на підприємствах машинобудування, адже у 2015 р. проти 2014 р. відсутні кредитні ресурси та сума державної допомоги скоротилася на 90,6%. В цілому відбулося зменшення рівня фінансового забезпечення ІД підприємств, що потребує державного регулювання.

3. Враховуючи існуючі проблеми щодо забезпеченості джерелами фінансування інноваційного розвитку, в роботі визначено динаміку промислових підприємств по впровадженню інновацій по Україні та відзначено, що у 2015 р. порівняно з попереднім періодом відбулося скорочення кількості підприємств по використанню інновацій, а саме: виробництву інноваційної продукції на 186 од. або у 31%, використанню технологічних процесів на 526 од. або 30%. За 2015 р. відносно 2014 р. на підприємствах машинобудування зменшилося число підприємств по впровадженню інноваційної продукції на 25,31%, використанню інноваційних процесів на 10,27% та зросло по застосуванню технологічних процесів на 1,83%, що підтверджує сповільнення процесу інноваційного розвитку.

4. Для визначення рівня інноваційної активності промислових підприємств України проведено аналіз обсягу реалізованої інноваційної продукції за яким встановлено спадну динаміку та скорочення обсягу продукції у 2015 р. проти 2014 р. сягнуло 10,2%. Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції по машинобудуванню мав стрімкий підйом у 2011-2013 рр., спад у 2014 р. та у 2015 р. зростання відновилося (обсяг реалізації зріс на 5,8%). Скорочення обсягу реалізації інноваційної продукції по промисловості пояснюється погіршення економічного становища, політичної ситуації та є свідченням необхідності створення пільгових умов діяльності.

5. В роботі проаналізовано зростання обсягу реалізації інноваційної продукції підприємствами машинобудування за межі України з 4439632 тис.

грн. у 2014 р. до 4795568 тис. грн. у 2015 р., скорочення кількості наукових організацій з 999 од. у 2014 р. до 978 од. у 2015 р., що підтверджує погіршення ІД та необхідність використання ефективного ЕМ. Застосування механізму є можливим на підставі врахування взаємодії кожного елемента, інструментів і підсистем та дотримання послідовності етапів його реалізації, які дозволять підвищити результативність ЕМ. Впровадження ЕМ дозволяє досягти економічного ефекту та сприяє розвитку інноваційного потенціалу підприємств.

6. Проведено дослідження науково-технічної діяльності Запорізької області за 2012-2015 рр. та встановлено зростання витрат на здійснення науково-технічних робіт у 2015 р. відносно 2014 р. на 14%, зменшення числа працівників наукових організацій у базовому періоді на 4,68% проти 2014 р. Протягом 2015 р. зросла кількість організацій, які проводять наукові дослідження та розробляють інноваційні технології відносно 2014 р. на 13,04%. Окрім того, показником інноваційного розвитку Запорізької області є обсяг виконаних науково-технічних робіт, який у 2015 р. проти 2014 р. підвищився на 15,36%. За групою проаналізованих даних автором з'ясовано необхідність розробки комплексу заходів по налагодженню науково-технічної діяльності області, покращенню процесу розробки нових технологій.

7. Визначено, що основні показники інноваційної активності промислових підприємств Запорізької області скоротилися. У 2015 р. відбулося зменшення питомої ваги промислових підприємств, які займалися інноваціями проти 2014 р. на 2%, сума витрат на залучення інновацій скоротилася відносно 2014 р. на 5,56%. За 2015 р. серед джерел фінансування ІД промислових підприємств зменшилася сума власних коштів на інновації на 14678 тис. грн. або 4,37% у порівнянні з попереднім періодом. По області відбулося скорочення числа промислових підприємств, які впроваджували інновації, зменшення витрачання коштів на інноваційний розвиток.

8. Вагоме значення для визначення рівня ІД промислових підприємств Запорізької області мають показники використання інновацій та автором

обґрунтовано доцільність підвищення ІД і необхідність використання ЕМ, що підтверджується скороченням кількості впроваджених технологічних процесів за 2015 р. у порівнянні з 2014 р. на 98 од. або 46,23%, зниженням питомої ваги впровадження інноваційних видів продукції у 2015 р. проти 2014 р. на 35,02%, зростанням питомої ваги підприємств, зайнятих впровадженням інновацій з 15,9% у 2014 р. до 19,2% у 2015 р. В процесі дослідження визначено повільні темпи розвитку ІД, необхідність впровадження інновацій, виробництва інноваційної продукції, що підтверджує доцільність розвитку ЕМІД.

9. За результатами проведеного дослідження було обґрунтовано необхідність розробки та використання стратегії розвитку ІД на підприємствах, яка дозволяє організувати процес інноваційного розвитку, налагодити виробничо-господарську діяльність. Підтвердженням доцільності використання стратегії розвитку ІД є погіршення показників ефективності інформаційного забезпечення ІД у 2016 р. проти 2015 р. по ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод», адже знизився показник доступності та поширення наукової інформації на 35%, рівень інформаційного обміну в сфері ІД на 5%. Одночасно ефективність фінансової та ІД підприємств у 2016 р. погіршилася та покращення є можливим за умови впровадження стратегії ІД, адже ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2016 р. проти 2015 р. має зменшення прибутку на 18%, суми прибутку від ІД на 38%, функціонує за рахунок позикового капіталу який зріс на 8491 тис. грн. (28%), зростання позикового капіталу на ІД відносно 2015 р. на 1698 тис. грн. (28%).

Результати дослідження, що викладені у цьому розділі опубліковані у працях: (Череп, 2008; Череп, 2012; Череп, 2012b; Череп, 2012e; Череп, 2012f; Череп, 2012k; Череп та Полякова, 2013; Череп, Урусова та Урусов, 2013; Череп та Шешіна, 2013; Череп, 2013b; Череп, 2013c; Череп, 2013d; Череп, 2013e; Череп, 2013i; Череп, 2013j; Череп, 2013l; Череп, 2014e; Череп, 2014g; Череп та Фтоян, 2015; Череп, 2015a; Череп, 2015e; Череп та Бабміндра, 2016a; Череп та Корнєв, 2016b).

РОЗДІЛ 4

ТРАНСФОРМАЦІЙНО-АДАПТИВНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

4.1. Методичні інструментарії оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування

На сьогоднішньому етапі розвитку промислові підприємства характеризуються погіршенням результатів діяльності, що обумовлено зростанням числа кризових явищ, ускладненням соціально-економічного розвитку країни, нестабільністю діючого законодавства, зниженням ефективності системи оподаткування для платників податків та втратою конкурентних позицій на світовому ринку. За таких умов зростає число підприємств які використовують застаріле обладнання, виробляють продукцію не високої якості, сповільнюються темпи виробництва продукції, відбувається погіршення діяльності галузей національного господарства. Також, загострюється рівень конкурентної боротьби між підприємствами щодо охоплення нових сегментів ринку. Більшість підприємств машинобудування не оцінюють рівень власної інноваційної діяльності, не виокремлюють напрями її активізації та відсутній ефективний механізм щодо впровадження інновацій. Тому виникає потреба у формуванні шляхів налагодження діяльності промислових підприємств, тобто активізації ІД, яка дозволить покращити процес розвитку підприємств, підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки. Проте, складність ІД на українських підприємствах пояснюється відсутністю фінансової підтримки від органів державної та місцевої влади, дією численних дестабілізуючих чинників на інноваційний процес, скороченням числа інвесторів, відсутністю ефективних законодавчих

актів щодо регулювання ІД. За таких умов підприємства не мають можливості не лише поліпшити ІД, але й впровадити інновації у виробництво. Крім того, складність процесу налагодження інноваційної діяльності на підприємствах пояснюється відсутністю ефективних методів, підходів щодо оцінки досягнутого рівня інноваційної діяльності, які б дозволили комплексно, системно, виважено здійснити аналіз визначеної групи показників з метою прийняття обґрунтованих рішень щодо подальшого розвитку підприємства.

Виходячи з вищезазначеного, зрозуміло що оцінка ефективності ІД відіграє вагоме значення в налагодженні функціонування підприємства, здійсненні управління його діяльністю, коригуванні процесу виробництва. Саме дослідження процесу впровадження інновацій, вивчення прийнятих управлінських рішень є складовими елементами аналізу ефективності ІД. За умови проведення оцінки ефективності ІД підприємства від об'єктивності проведення аналізу залежить ефективність подальших рішень та від аналізованої групи показників достовірність аналізу. Проте використання існуючих методичних підходів до оцінки ІД на практиці є доволі складним процесом, що свідчить про неврахування особливостей діяльності підприємств при розробці методів оцінювання. Зважаючи на те, що досягнення підприємством стратегічних цілей, успішний розвиток, економічна безпека залежать від активізації ІД доцільним є дослідження теоретичного і практичного аспектів щодо застосування методичних підходів до оцінки ефективності ІД в сучасних умовах розвитку.

У сучасній літературі питанням оцінки ефективності інноваційної діяльності приділяють увагу як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед яких: Дідух Д.М., Донець О.В., Захарченко В.І., Корсікова Н.М. та Меркулов М.М., Ілляшенко С.М., Керницька М.І., Костевко В.І., Левченко Н.М., Носенко Д.К., Майстренко Н.В. та Сердюк Б.М., Полянська А.С., Сидорчук І.П., Сільченко І.А., Черешнюк О.М.

Проте, незважаючи на існуючі дослідження, питання оцінки ефективності інноваційної діяльності залишається актуальним, адже не досліджено даний

процес на підприємствах машинобудування, не сформовано основні етапи здійснення аналізу ІД з урахуванням впливу дестабілізуючих факторів, залишається без уваги методологія оцінки ІД та її специфіка для кожної галузі економіки, процес діагностики інноваційного розвитку, а також не систематизовано методи, показники та не обрано критерії оцінювання ІД. Тому, розглянемо існуючі підходи вчених щодо оцінки ІД підприємств, визначивши їх переваги і недоліки, можливості застосування на підприємствах.

Черешнюк О.М. (2014, с. 220-223) здійснила аналіз підходів до оцінки ефективності ІД, виокремила основні етапи проведення оцінки. Серед основних особливостей ІД автором було визначено: доцільність використання методів дисконтування, ануїтету з метою розрахунку економічного ефекту від використання інновацій в діяльності підприємства, розробки етапів впровадження інновацій; визначення необхідності врахування динаміки суми загального доходу за декілька періодів, порівняння суми доходу з розміром прибутку конкурентів; методи оцінки ефективності повинні базуватися на показниках, які дозволяють врахувати інтереси інвесторів, держави, споживачів, виробників, постачальників; при використанні методів оцінки ефективності доцільно розраховувати загальний ефект від процесу розробки, впровадження інновацій; оцінюючи ефективність ІД доцільно розподілити нововведення на ті, які відображаються у вигляді удосконалення існуючої продукції та, які полягають у виробництві зовсім нової продукції. У роботі запропоновано схему оцінки ІД підприємства, яка складається з таких складових: вхідні дані – саме підприємство, процес його діяльності, рівень інноваційного розвитку; оцінка ІД – ґрунтується на здійсненні послідовності взаємопов'язаних етапів, тобто підготовчого (визначення предмета оцінки, формування мети), технологічного (визначення критеріїв та показників оцінки, дотримання принципів), аналітичного (оцінка результатів, визначення досягнутого рівня ІД, співставлення сформованої мети з результатами) блоків; вихідні результати – досягнення очікуваних ефектів за результатами ІД, прийняття рішень щодо подальшого розвитку. Також, в дослідженні в

залежності від напрямів оцінювання визначено критерії оцінки ефективності інноваційної діяльності, а саме: екологічний; економічний; соціальний; технічний (Чорна, 2012, с. 103-110). На нашу думку, запропонований автором методичний підхід дозволяє здійснити ґрунтовну оцінку ІД підприємства, але не враховує особливості функціонування підприємств машинобудування, тобто специфіку виробництва, організацію господарського процесу.

Інший автор Сидорчук І.П. (2014, с. 128-130) доволі детально розглянув критерії та показники здійснення оцінки ефективності ІД, проаналізував практичні аспекти впровадження методичних підходів щодо оцінки інноваційного розвитку на машинобудівних підприємствах. В дослідженні було з'ясовано, що основною проблемою оцінки ефективності ІД є відсутність критеріїв та показників оцінки та розглянуто підходи вчених до виокремлення критеріїв оцінки: Керницька М.І. (2009, с. 7-9) використала інтегральний показник щодо оцінки ефективності ІД, запропонувала порядок оцінювання та розрахунок коефіцієнта споживчої привабливості; Захарченко В.І. (2012) дотримувався думки, що при впровадженні інновацій можна досягти екологічного, соціального, економічного, технічного ефектів. Автором було запропоновано ефекти ІД та відповідні показники розрахунку для кожного виду ефекту (рис. 4.1): економічний ефект – визначається ефективністю діяльності підприємства, його можливістю до впровадження інновацій (рентабельність інноваційної продукції, частка виручки від реалізації інноваційної продукції) (Донець, 2013, с. 42-43); соціальний ефект – полягає у покращенні рівня добробуту населення, створенні нових робочих місць, задоволенні потреб суспільства (умови праці, рівень кваліфікації персоналу); науковий ефект – зростання наукових досягнень підприємства (технічний та організаційний рівень виробництва, застосування інформаційних технологій) (Ілляшенко, 2010); екологічний ефект – підвищення екологічності процесу виробництва продукції на підприємствах, покращення рівня екологічної безпеки (скорочення викидів в атмосферу, своєчасна сплата штрафів, дотримання термінів сплати екологічного податку). Далі в роботі проаналізовано вартісні показники оцінки

інноваційно-інвестиційної діяльності: чиста теперішня вартість, як показник оцінки ефективності інноваційного проекту; період окупності, тобто термін протягом якого проект почне приносити прибуток; рентабельність інноваційного проекту – показник співвідношення витрат та отриманих доходів; внутрішня норма прибутковості – оцінка ефективності та збитковості проекту, визначення ставки дисконтування (Школа, 2010).

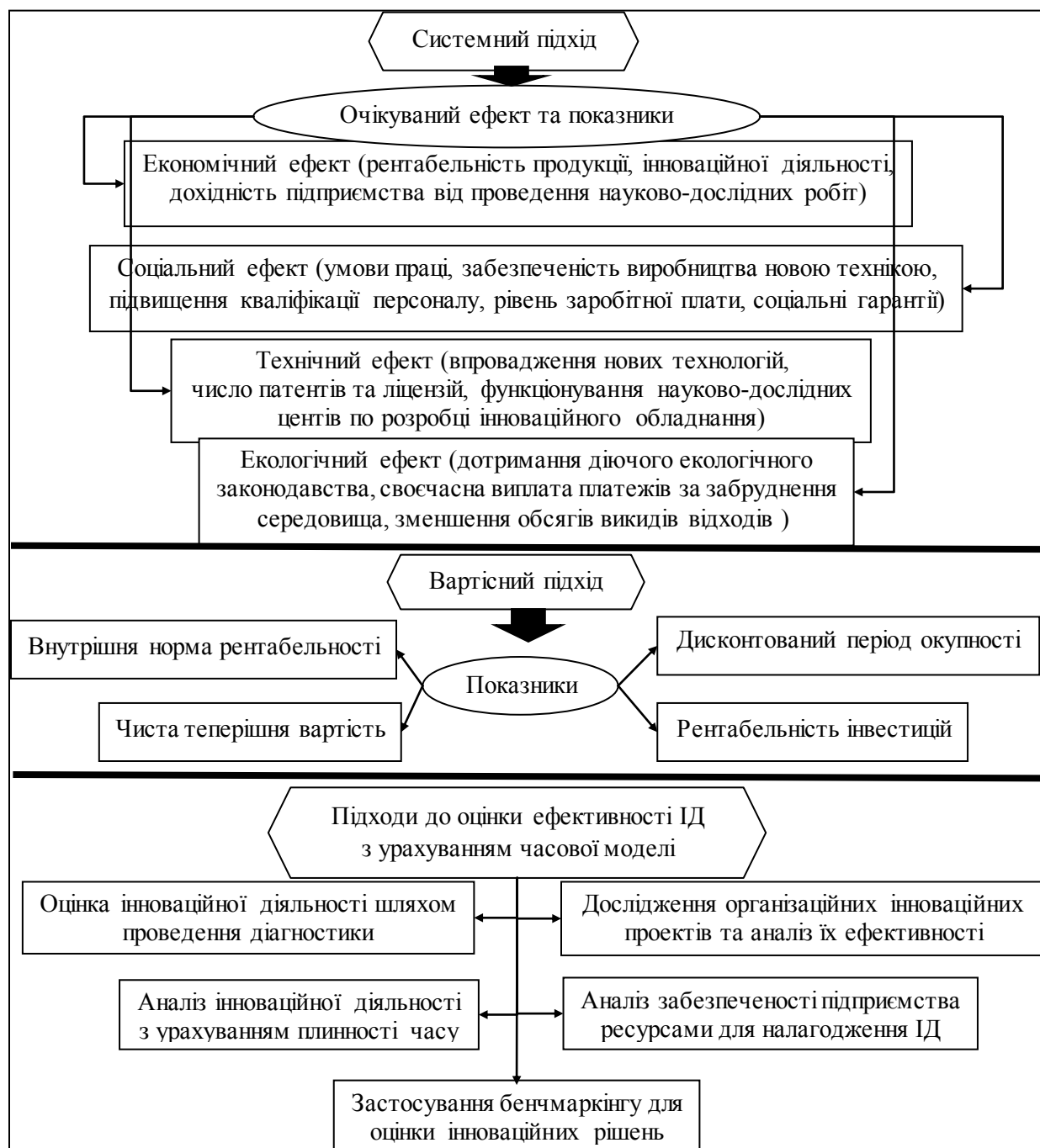

Рис. 4.1. Підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств

Примітка: побудовано автором на основі (Сидорчук, 2014, с. 128-130; Пілявоз, 2012; Полянська, 2010, с. 176-179)

За результатами досліджень запропоновано критерії оцінки ефективності інноваційної діяльності, які було поділено на три групи (рис. 4.1): 1) короткострокові критерії дозволяють здійснити аналіз ефективності функціонування підприємства та охоплюють підходи до оцінки: оцінка ефективності інноваційного проекту (рентабельність, період окупності); дослідження рівня забезпеченості підприємства ресурсами (ефективність, якість продукції, задоволення існуючих потреб, продуктивність праці); аналіз ефективності процесу організації проекту (сума витрат та прибутку, обсяг виробництва і реалізації продукції, ефективність прийняття управлінських рішень, надійність системи управління); 2) середньострокові критерії спрямовані на оцінку рівня конкурентоспроможності підприємства та включають підходи: аналіз ефективності ухвалених рішень шляхом врахування плинності часу (період окупності, внутрішня норма дохідності); застосування бенчмаркінгу, що дозволяє порівняти результати діяльності підприємства з показниками розвитку інших підприємств (оцінка потенціалу щодо діяльності на ринку, визначення впливу ризиків); 3) довгострокові критерії сприяють визначенню перспектив покращення ІД підприємства та базуються на оцінці ІД на підставі прогнозування (дослідження дії факторів оточуючого середовища, діагностика ефектів від впровадження проекту). Отже, використання методів оцінки ефективності ІД є доцільним за умови визначення критеріїв, показників оцінки ІД та врахування основних факторів діяльності кожного окремого підприємства, що сприятиме оцінці функціонування підприємства в звітному періоді, так і встановленню перспектив розвитку в довгостроковому періоді.

Схожого підходу дотримувалася Полянська А.С. (2010, с. 176-179), яка також проаналізувала підходи до оцінювання ефективності ІД, розглянула особливості використання часової моделі, з'ясувала необхідність виокремлення короткострокових, середньострокових, довгострокових критеріїв. Виокремлення критеріїв оцінки ІД дозволяє проаналізувати діяльність підприємства, визначити можливості підприємства щодо налагодження розвитку, сприяє раціональному розподілу ресурсів. У свою чергу

виокремлення короткострокових критеріїв пояснюється необхідністю оцінки діяльності підприємства, рівня ресурсного забезпечення та визначення даних критеріїв відбувається на підставі розрахунку показників продуктивності, якості продукції, ефективності виробництва. Використання середньострокових критеріїв спрямоване на оцінку та вибір більш ефективних інноваційних проектів, врахування досвіду конкуруючих фірм шляхом розрахунку показників: період окупності; чиста теперішня вартість; рівень ризику; конкурентоспроможність. Врахування довгострокових критеріїв при оцінці ефективності ІД дозволяє здійснити прогнозування тенденцій щодо подальшого розвитку шляхом розрахунку показників прогнозування дії факторів оточуючого середовища на інноваційну діяльність. В роботі було розглянуто методичний підхід до оцінки ефективності ІД, який ґрунтується на використанні критеріїв оцінки результатів діяльності звітного, попереднього періодів і розрахунку оцінкових показників. До показників оцінки ефективності ІД включено: вхідні показники, які спрямовані на проведення первинного аналізу діяльності підприємства (ресурсне забезпечення, чисельність працівників); вихідні показники – дозволяють проаналізувати діяльність підприємства після залучення необхідного обсягу ресурсів (ціна та якість продукції, асортимент); підсумкові показники – дозволяють оцінити результати діяльності та очікуваний ефект від впровадження інновацій (дохід, задоволення потреб покупців, досягнення сформованих цілей). Отже, запропонований автором підхід є доволі складним та не враховує специфіку інноваційного розвитку підприємств машинобудування.

Костевко В.І. (2011, с. 66-72) у своєму дослідженні запропонував методологію оцінювання ефективності інноваційної діяльності, проаналізував існуючі підходи та визначив доцільність проведення оцінки ІД. Запропонований методичний підхід оцінки ІД передбачає дослідження впливу використаних інновацій на фінансово-господарську діяльність підприємства шляхом розрахунку групи показників (рис. 4.2): рівень продуктивності праці; рентабельність виробництва; обсяг виробництва та збуту продукції;

фондоозброєність; частка зменшення витрат виробництва від впровадження нововведень; фондівіддача.

Рис. 4.2. Показники оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств

Примітка: побудовано автором на основі (Костевко, 2011)

До основних напрямів оцінки ІД було включено: аналіз ефективності управління інноваційною діяльністю та рівня досягнення поставлених цілей; оцінка ефективності нововведень; швидкість одержання вигоди від застосування інновацій. В дослідженні запропоновано інтегральний показник оцінки ІД шляхом врахування рівня інноваційної активності підприємства на стадії здійснення науково-дослідних робіт. Окрім того, було запропоновано використати кваліметричний підхід з метою оцінки ІД на підставі здійснення наступних етапів: формування показників ІД; встановлення граничних значень показників інноваційного розвитку; розрахунок коефіцієнтів; проведення оцінки ІД. Ми вважаємо, що запропоновані автором показники оцінки ефективності ІД доцільно використовувати на підприємствах при здійсненні оцінки, але також доречно доповнити їх показниками які враховуватимуть специфіку розвитку кожного суб'єкта господарювання.

Далі слід проаналізувати дослідження групи авторів Левченко Н.М., Носенко Д.К. (2009, с. 139-141), які визначили основні особливості здійснення аналізу ІД, а саме: проведення аналізу ІД дозволить більш раціонально використати та спрямувати ресурси підприємства; використання сучасних підходів до оцінки ефективності реалізованих інноваційних проектів;

застосування незначної кількості показників для аналізу ІД, що дозволить зменшити витрати часу на збір, обробку інформації; необхідність проведення оцінки ІД підприємства пояснюється дією дестабілізуючих чинників. Серед стандартних показників оцінки ІД було проаналізовано наступні: коефіцієнт ліквідності; чиста приведена вартість; внутрішня норма рентабельності; період окупності; коефіцієнт фінансової автономії. Водночас автором запропоновано основні показники оцінки ефективності ІД (рис. 4.3): частка прибутку від інноваційної діяльності; показник розміру капіталовкладень підприємства у розвиток інновацій; коефіцієнт ефективності інноваційної діяльності на етапі проведення науково-дослідних робіт; розмір грошових надходжень від інноваційної діяльності; коефіцієнт результативності розвитку підприємства; показник впровадження інновацій. Зауважимо, що автор запропонував етапи аналізу інноваційної діяльності, серед яких (рис. 4.3): попередній аналіз – проводиться оцінка розвитку підприємства, положення на внутрішньому та зовнішньому ринках, досліджується вплив чинників ринкового середовища; перспективний аналіз – визначення можливостей підприємства щодо розвитку інноваційної діяльності, потреби у залученні інвестиційних ресурсів, досліджується інноваційний потенціал; оперативний аналіз – здійснюється аналіз поточної інноваційної діяльності (сума витрат на інноваційну діяльність, розмір прибутку, показники ліквідності), загальних витрат на проведення науково-дослідних робіт (динаміка витрат на інноваційний розвиток), ефективності ІД (частка прибутку від впровадження інновацій, сума грошових надходжень), стабільності розвитку підприємства (показники фінансової діяльності); ретроспективний аналіз – проведення оцінки інноваційного розвитку підприємства; виявлення причин, які перешкоджають інноваційній діяльності та формування шляхів подолання існуючих проблем. В цілому, запропонований підхід є дієвим, оскільки ґрунтується на розрахунку показників ІД та включає етапи здійснення аналізу ІД, але недоліком є відсутність практичного втілення підходу на підприємствах та не визначено вплив факторів оточуючого середовища, ризиків на рівень інноваційної діяльності.

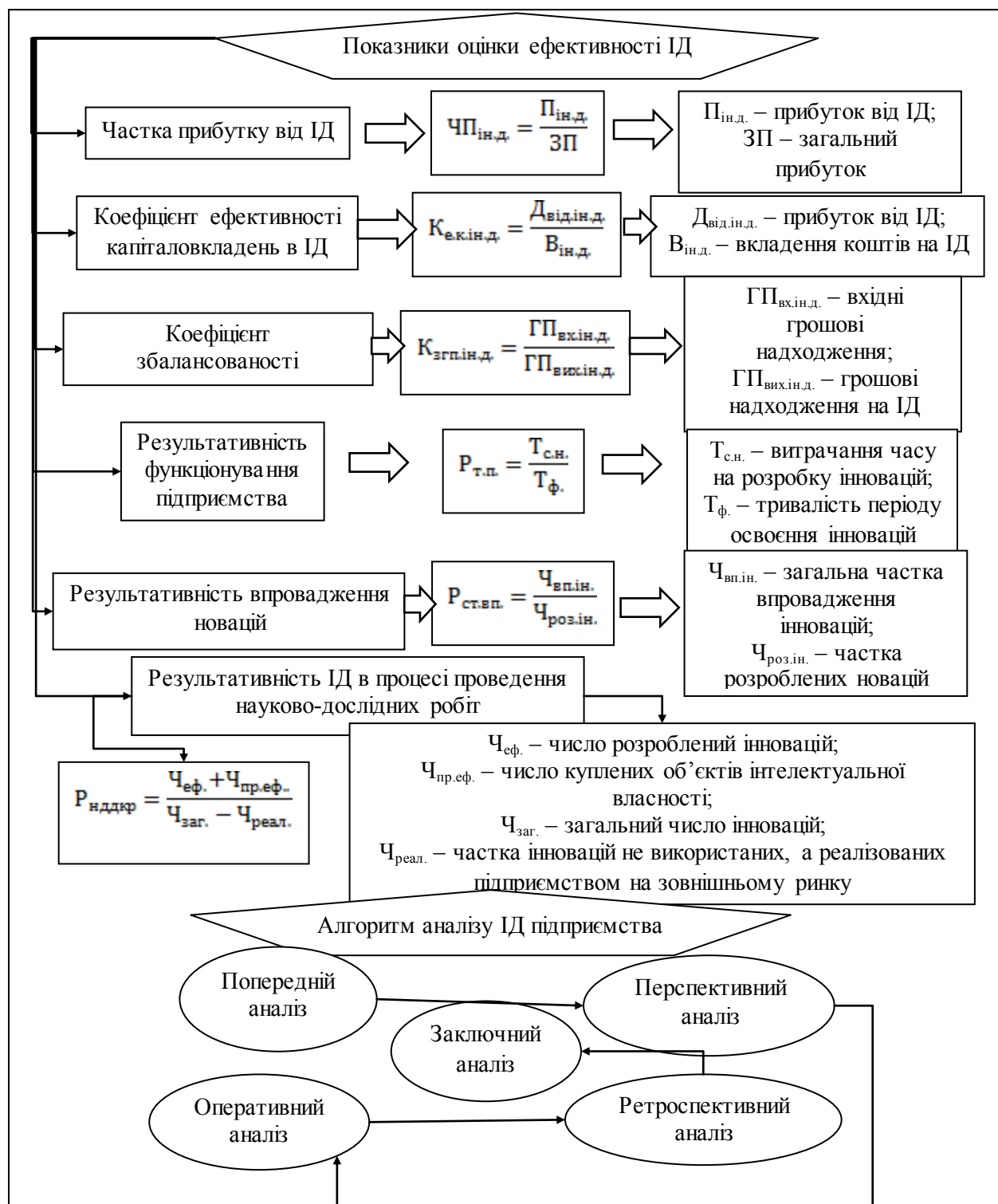

Рис. 4.3. Показники та етапи комплексного аналізу ефективності інноваційної діяльності

Примітка: побудовано автором на основі (Смоленюк, 2010, с. 333-334; Левченко та Носенко, 2009, с. 139-141; Яцков, 2002)

Варто проаналізувати підхід Дідух Д.М. (2012, с. 80-87) до формування показників оцінки ефективності ІД. В дослідженні автор здійснив аналіз

складових інноваційної активності, якими є результати ІД, привабливість розвитку, фінансова незалежність. Автор стверджував, що оцінка показників ділової активності, фінансової стійкості дозволяє визначити рівень інноваційно-інвестиційної привабливості. Задля оцінки ефективності процесу розробки інновацій, визначення рівня інноваційної активності було запропоновано групи показники: ефективності ІД; оцінки забезпеченості господарської діяльності інноваціями; оцінки рівня інноваційної активності (рис. 4.4).

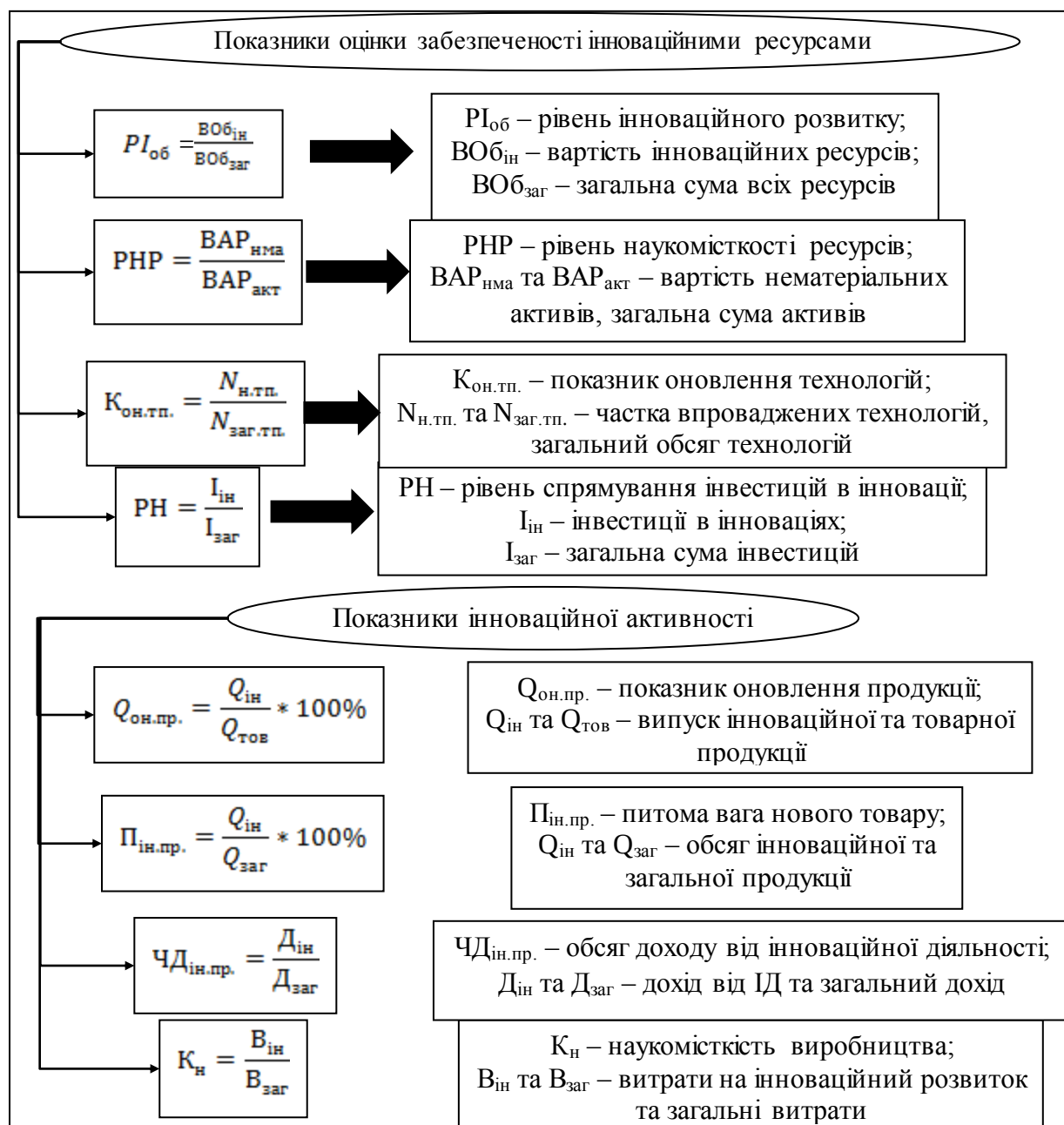

Рис. 4.4. Показники оцінки забезпеченості інноваційними ресурсами та інноваційної активності на підприємствах

Примітка: побудовано автором на основі (Маслак, Сокурєнко та Збиранник, 2016; Курмаєв та Матрос, 2015; Дідух, 2012; Ходак, 2010; Амоша, 2005)

Показники для розрахунку вищенаведених груп було обрано шляхом оцінки фінансової стійкості, ділової активності, інвестиційної привабливості (рис. 4.4). Для розрахунку забезпеченості підприємства інноваціями було використано показники: оцінка забезпеченості підприємства сучасним обладнанням, технологіями; інноваційність ресурсів; науковість ресурсної бази; діагностика інноваційного розвитку та рівня інвестиційної активності. Аналіз рівня інноваційної активності проводився за показниками: обсяг виготовленої інноваційної продукції; коефіцієнт оновлення продукції; частка інноваційної продукції в загальному обсязі; частка доходу від реалізації продукції. Серед показників ефективності ІД було визначено: рівень прибутковості підприємства; величина прибутку від інноваційної діяльності; частка інвестиційних коштів в ІД підприємства. Отже, запропонована система оцінки інноваційної діяльності підприємств з метою проведення комплексного аналізу розвитку підприємства, яка дозволить визначити рівень інноваційної активності та перспективи розвитку суб'єктів господарювання.

Інший автор Сільченко І.А. (2011, с. 79-82) проаналізував показники ефективності інноваційної діяльності та можливі ефекти від підвищення її рівня. Серед ефектів інноваційної діяльності було визначено: економічний ефект (термін окупності інвестицій, прибуток від здійснення інноваційної діяльності); екологічний ефект (своєчасність сплати штрафів за забруднення навколишнього середовища, скорочення викидів забруднюючих речовин); соціальний ефект (покращення умов праці, зростання рівня заробітної плати); науковий ефект (автоматизація виробничого процесу, впровадження у виробництво нових технологій) (Поліщук, 2009). Тобто, підвищення інноваційної діяльності на підприємствах є доцільним, що підтверджується за умови аналізу показників інноваційного розвитку.

У свою чергу Майстренко Н.В. та Сердюк Б.М. (2015) проаналізували методику розрахунку ефективності ІД та серед основних показників оцінки інноваційного потенціалу було визначено: ефективність використання основних фондів; раціональність використання праці персоналу, які задіяні в

процес розробки та впровадження інновацій, виробництво нової продукції; показник прибутковості з урахуванням витрат понесених на виробництво інноваційної продукції; термін окупності інноваційної діяльності; внутрішня норма дохідності. Розрахунок вище наведених показників та їх нормування дозволило визначити інтегральний показник шляхом врахування дії економічних, організаційних, правових факторів.

Доцільно відзначити, що проведення оцінки ефективності ІД є доволі складним процесом, який потребує дотримання послідовності дій з метою отримання достовірного аналізу діяльності підприємства (Череп та Кисельов, 2013, с. 221-229). За результатами проведено дослідження, ми вважаємо що передумовою проведення оцінки ефективності ІД є здійснення ґрунтовного аналізу виробничо-господарської діяльності та дослідження ІД промислових підприємства в цілому та кожного його підрозділу (Череп, 2013g, с. 91-99). Саме проведення комплексного економічного аналізу дозволить не лише охарактеризувати діяльність підприємства, але й дослідити особливості планування, прогнозування, здійснення контролю, регулювання, управління, господарської діяльності. При здійсненні економічного аналізу доцільно користуватися статистичними даними, фінансовою звітністю, результатами спостережень. Однак, даний аналіз не дозволяє повністю оцінити можливості та потенціал підприємства щодо досягнутого рівня ІД. Поряд з економічним аналізом доцільно проводити аналіз ефективності ІД задля дослідження досягнутого рівня інноваційної активності, виявлення способів активізації інноваційного розвитку. Проведення аналізу ІД є можливим за умови доступності інформації щодо всіх напрямів ІД, особливостей розробки інновацій. Крім того, здійснення даного аналізу дозволяє врахувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на інноваційний розвиток.

За результатами дослідження, ми дійшли висновку, що відсутній методичний підхід до розвитку економічного механізму який би враховував досягнутий рівень інноваційного розвитку, особливості функціонування підприємства, фінансово-господарську діяльність та сприяв впровадженню

економічного механізму в діяльність підприємств машинобудування в умовах сьогодення (Череп та Торгашов, 2013с, с. 77-79).

Тому було удосконалено методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства, який базується на дотриманні алгоритму дій, що дозволить провести системний, всебічний, оперативний аналіз виробничо-господарської, ІД підприємства, вивчення його стану, з'ясування потреби у розробці ЕМ, формування рекомендацій щодо його використання, ґрунтується на встановленні ефективності сформованого механізму шляхом визначення досягнутого рівня інноваційної активності та є системою оцінки, яка базується на проведенні економічного та комплексного аналізу, розрахунку групи показників та індикаторів, а також сприяє досягненню збалансованості роботи всіх сфер діяльності, що дозволить підвищити дієвість існуючого ЕМ чи розвинути новий, досягнути стратегічних цілей за умови функціонування в конкурентному середовищі.

Особливістю даного методологічного підходу є те, що він реалізується за умови використання поетапного підходу, що сприятиме не лише оцінці ефективності інноваційної діяльності, досягнутого рівня інноваційного розвитку, але й дозволить розвинути економічний механізм, з'ясувати необхідність його використання з метою успішного процвітання підприємства у майбутньому (Череп, 2012b, с. 95-101; 2012с, с. 230-244).

Перевагою використання методологічного підходу на підприємствах машинобудування полягає в наступному: проведення економічного та комплексного аналізу; виокремлення фінансових, економічних, технічних, інвестиційних, виробничих, маркетингових критеріїв; враховує вплив чинників ринкового середовища при оцінці ІД; розрахунок запропонованої групи показників та індикаторів дає змогу проаналізувати ефективність господарської, ІД; результати проведеного аналізу дозволять керівництву підприємства корегувати подальший розвиток; охоплює всі чинники, які впливають на ефективність ІД (Череп, 2013m).

У процесі розробки методологічного підходу до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності ІД задля визначення можливостей розвитку економічного механізму, необхідності його розробки було сформовано послідовність етапів, яких слід дотримувати при використанні даного методологічного підходу, здійсненні комплексної оцінки. До основних етапів розробки методологічного підходу нами було віднесено (рис. 4.5):

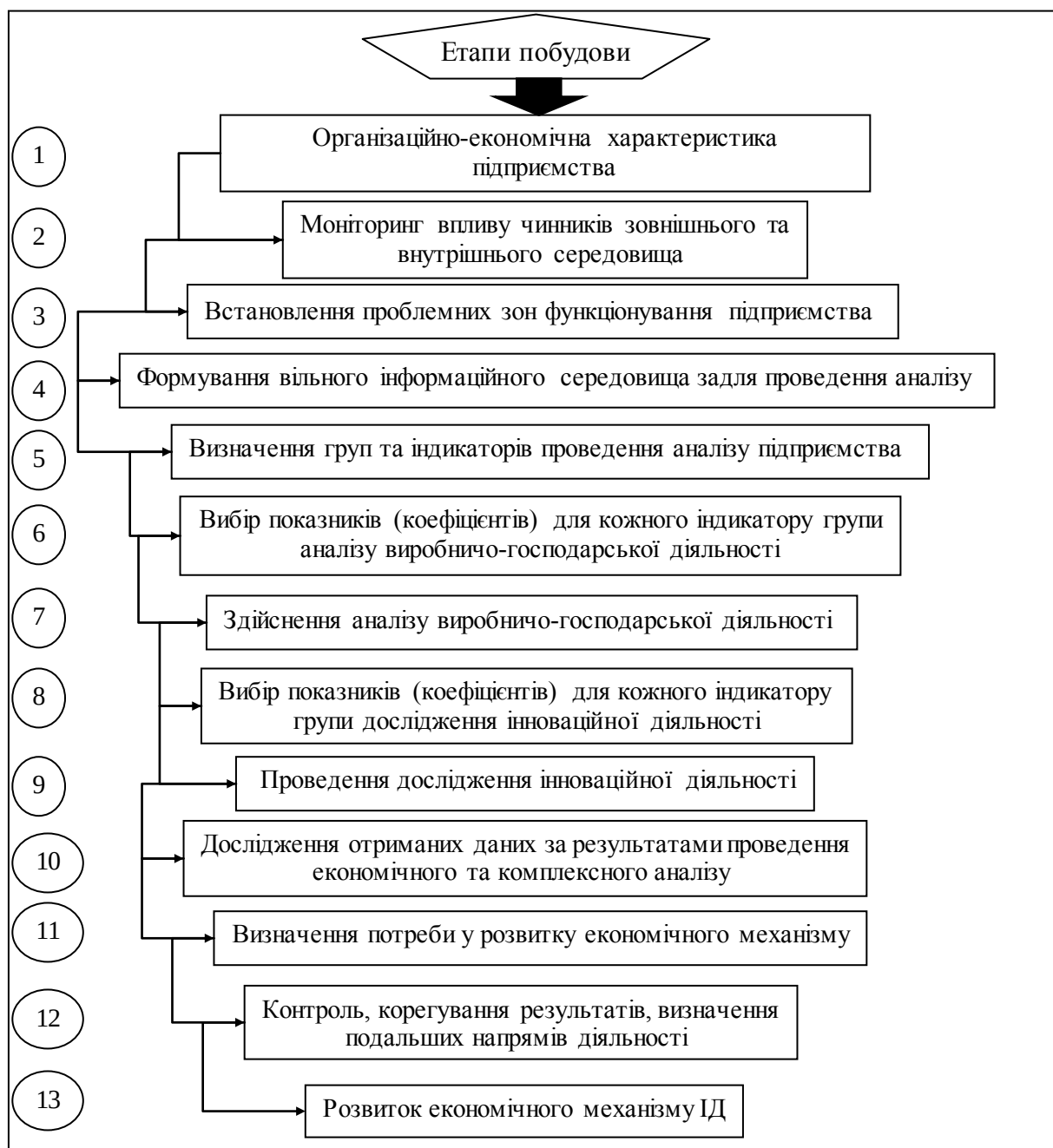

Рис. 4.5. Алгоритм побудови методологічного підходу до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності

Примітка: розроблено автором

1. організаційно-економічна характеристика підприємства (аналіз первинної документації, взаємозв'язків підприємства, ринків збуту продукції, розмірів кредитування, своєчасності сплати податкових платежів, обсягів власного капіталу). На даному етапі досліджується мета, цілі, завдання підприємства, визначається інноваційний характер розвитку, встановлюються рівень конкурентної боротьби, фінансова ситуація на підприємстві;

2. дослідження впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства (оцінка впливу дестабілізуючих факторів на показники діяльності, визначення слабких та сильних сторін, дослідження взаємозв'язків з державою). На даному етапі проводиться дослідження діяльності конкурентів у сфері впровадження інновацій, розробки нових технологій, а також аналізуються зовнішні ринки та визначається інноваційна привабливість підприємства. Одночасно здійснюється аналіз факторів впливу на фінансово-інноваційний розвиток задля прийняття рішень щодо скорочення витрат та визначення напрямів діяльності;

3. встановлення проблемних аспектів функціонування підприємства, рівня фінансової незалежності (з'ясування необхідності щодо комплексної оцінки ефективності діяльності за певний проміжок часу, визначення потреби у залученні інвестиційних ресурсів). Відбувається оцінка інвестиційної привабливості підприємства, доцільності спрямування інвестицій у розвиток інноваційної діяльності, визначається на основі виявлених проблем доцільність у всебічній оцінці функціонування підприємства;

4. формування вільного інформаційного середовища задля проведення аналізу діючого економічного механізму розвитку ІД, комплексної оцінки ефективності діяльності підприємств машинобудування. Даний етап характеризується збором, аналізом, обробкою інформаційних даних, передачею інформації до керівництва підприємства, що дозволить з'ясувати дієвість існуючого ЕМ (за його наявності), прийняти рішення щодо подальшої сукупної оцінки функціонування досліджуваного суб'єкта господарювання;

5. визначення груп та індикаторів проведення аналізу є доволі складною процедурою, адже потребує врахування специфічних особливостей діяльності підприємств машинобудування та аналізу значної кількості коефіцієнтів задля отримання правдивих даних. На даному етапі було визначено дві групи індикаторів, а саме: група аналізу виробничо-господарської діяльності – рівень фінансової незалежності; ступінь платоспроможності; злагожденість роботи з партнерами; ефективність реалізації продукції; група дослідження ІД – ефективність інноваційної діяльності; можливість інноваційного розвитку;

6. вибір показників (коефіцієнтів) для кожного індикатору групи аналізу виробничо-господарської діяльності (етап аналізу надійності підприємства, визначення фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності, платоспроможності, проведення аналізу за декілька періодів з метою порівняння даних). На даному етапі обираються показники, які в значній мірі впливають не лише на фінансову діяльність, але й на потенціал інноваційної діяльності підприємства (рис. 4.6);

7. здійснення аналізу виробничо-господарської діяльності (оцінка загального рівня розвитку підприємства, фінансової незалежності, прибутковості, аналіз ефективності господарської діяльності, процесу організації виробництва, що впливає не лише на фінансову, виробничу, господарську діяльність, але й на готовність підприємства до залучення інновацій, інвестицій);

8. вибір показників (коефіцієнтів) для кожного індикатору групи дослідження інноваційної діяльності (етап аналізу досягнутого рівня ІД, понесених витрат на інноваційний розвиток, впливу інновацій на фінансово-економічний розвиток підприємства, визначення показників, які більшою мірою дозволяють оцінити інноваційну діяльність, тобто ефективність розробки, впровадження інновацій, задоволення потреб споживачів новою продукцією, розмір прибутку від реалізації інноваційної продукції, рентабельність, період окупності інновацій, суму понесених витрат, продуктивність праці) (рис. 4.7). Здійснення аналізу індикатора ефективності

інноваційної діяльності обумовлений потребою у вивченні інноваційного стану підприємства, дослідженні досягнутого рівня ІД, формуванні рекомендацій щодо покращення її ефективності. В свою чергу, дослідження індикатора можливості інноваційного розвитку пояснюється доцільністю встановлення перспектив підприємства щодо зростання інноваційної активності, ефективності ІД, що здійснюється шляхом аналізу визначених показників;

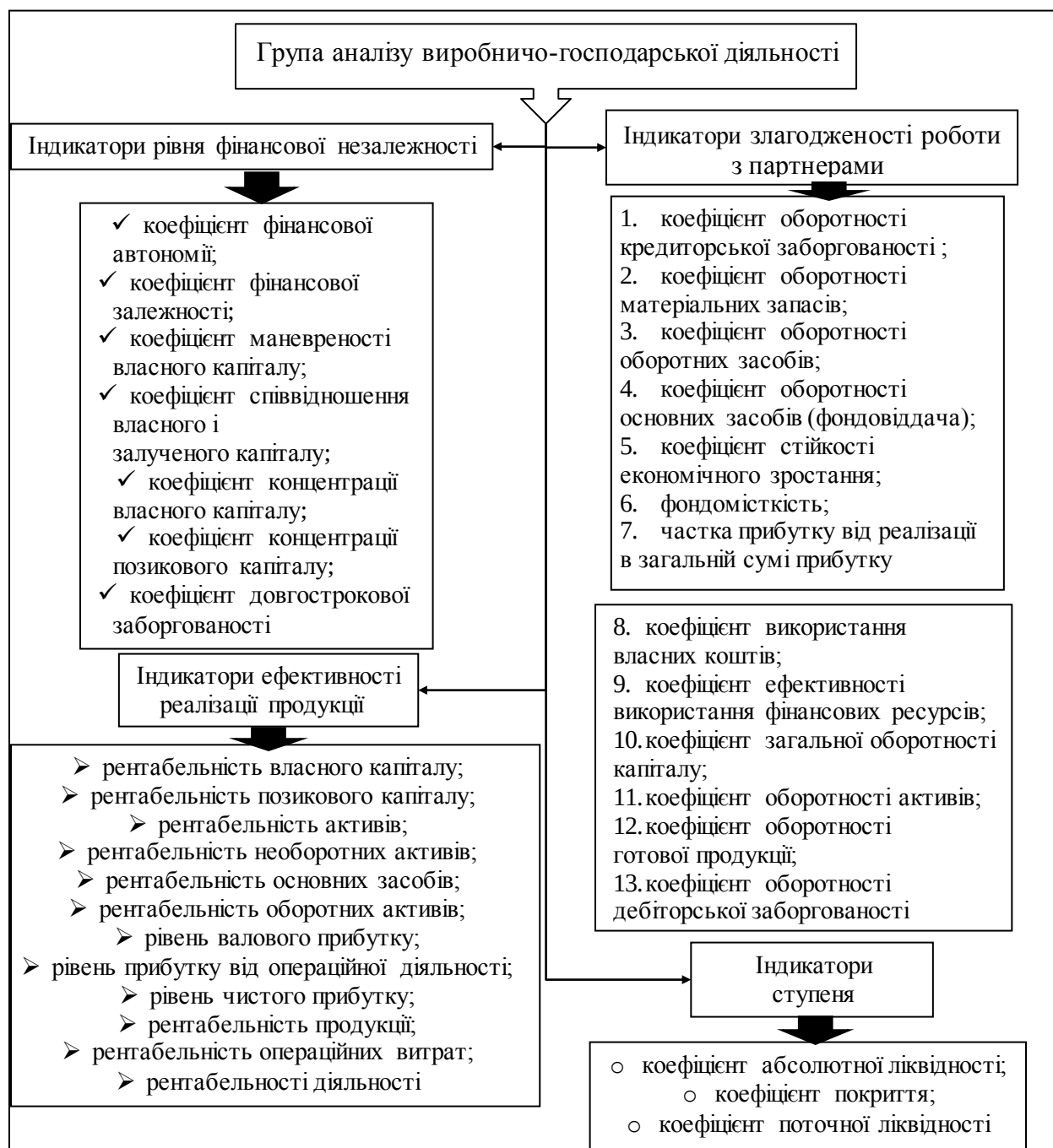

Рис. 4.6. Група індикаторів виробничо-господарської діяльності підприємства машинобудування

Примітка: розроблено автором

9. проведення дослідження інноваційної діяльності, за результатами якого визначається інноваційна активність, можливість інноваційного розвитку підприємства, частка співвідношення застарілого обладнання з новим, ефективність технології виробництва, доцільність використаного інноваційного обладнання та виробленої нової продукції, ефективність ІД;

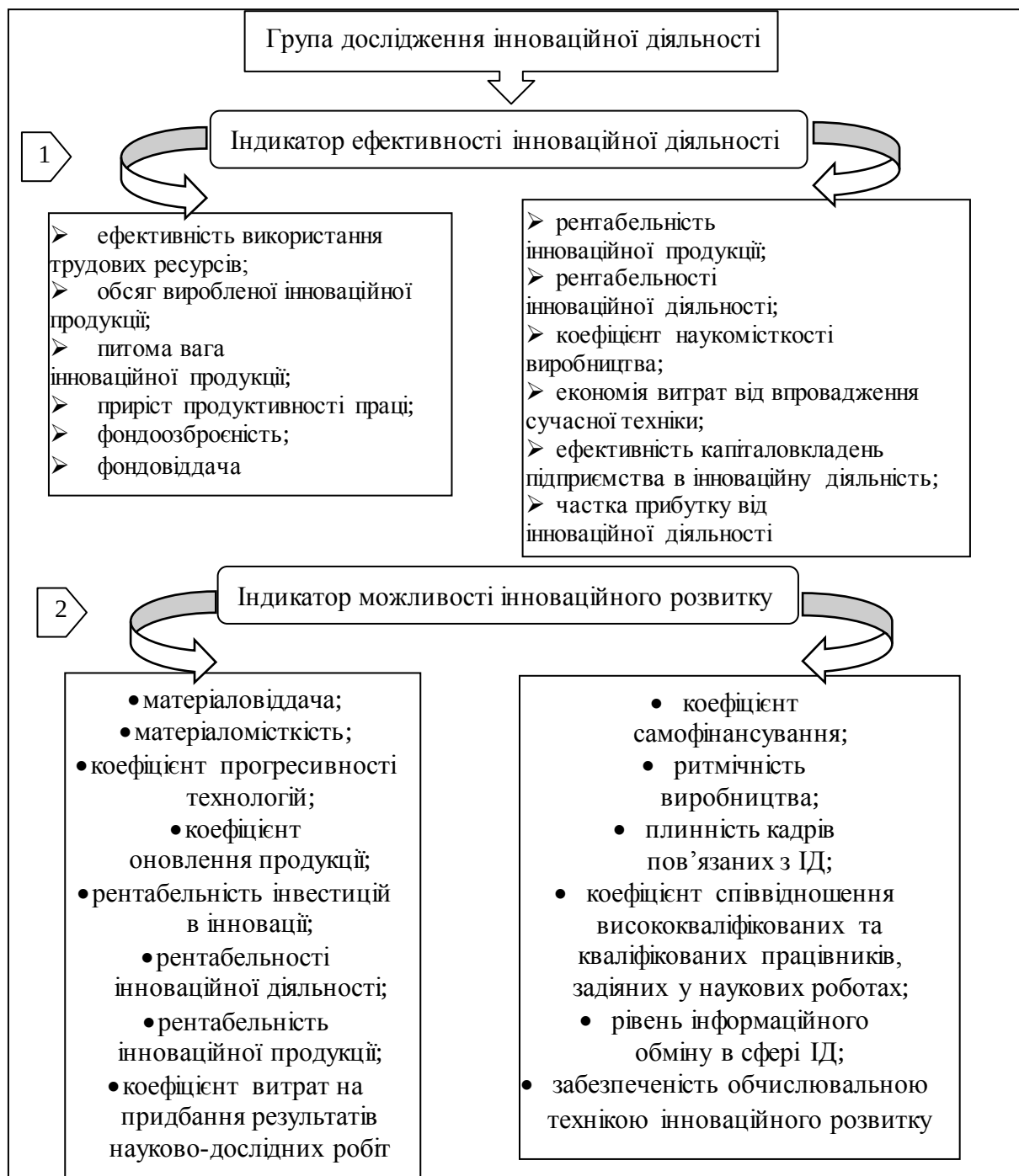

Рис. 4.7. Група індикаторів дослідження інноваційної діяльності підприємства машинобудування

Примітка: розроблено автором

10. дослідження отриманих даних за результатами проведення економічного та комплексного аналізу (співставлення отриманих даних за кожною групою індикаторів та їх показниками з нормативними значеннями, з'ясування рівня фінансово-господарської діяльності та інноваційного розвитку). Даний етап характеризується визначенням місця підприємств серед конкурентів та аналізом показників за кожним визначеним індикатором, які дозволяють оцінити ефективність діючого економічного механізму або його відсутність, його вплив на розвиток ІД;

11. визначення потреби у розвитку ЕМ (погіршення результатів фінансової, виробничої, збутової, інвестиційної, інноваційної діяльності є свідченням відсутності економічного ЕМІД.). Крім того, проведений ґрунтовний аналіз обраних груп індикаторів, показників, коефіцієнтів є підтвердженням необхідності чи відсутності потреби у розробці ЕМ відповідно до досягнутого фінансово-інноваційного розвитку досліджуваного суб'єкта;

12. контроль, корегування результатів, визначення подальших напрямів діяльності – є необхідними, адже дозволяють слідкувати за процесом проведення розрахунків, своєчасно виявляти похибки, перевіряти послідовність вибору показників для кожного індикатора, визначення рівня фінансової, ІД відповідно до сформованих показників, контролювати правильність процесу визначення потреби у розробці ЕМ (тобто всебічна оцінка ІД, фінансово-господарський аналіз) та подальший його розвиток, використання. Також на даному етапі визначаються перспективи діяльності підприємства за умови ліквідації виявлених недоліків, усунення проблем, розробки напрямів розвитку;

13. розвиток ЕМІД відбувається за умови визначення потреби у його розробці та впровадженні, що потребує виконання ряду робіт керівництвом, працівниками підприємства задля налагодження виробництва, впровадження сучасних технологій, підвищення якості виробництва, виготовлення інноваційної продукції, що гарантуватиме підвищення ефективності ІД.

Наведених етапів розробки методологічного підходу слід дотримуватися у визначеній послідовності, адже вони доповнюють один одного. При

проведенні економічного та комплексного аналізу, шляхом використання сформованої групи індикаторів та показників для кожного з них, які враховують специфіку діяльності підприємств машинобудування, існує можливість визначити рівень фінансово-господарської, ІД, з'ясувати необхідність формування ЕМ та застосувати удосконалений методологічний підхід не лише в теоретичному, але й практичному аспектах.

Окрім того, рішення щодо доцільності використання та впровадження економічного механізму розвитку ІД приймається на основі проведення сукупного аналізу показників фінансово-господарської та інноваційної діяльності підприємства. Даний аналіз охоплює розрахунок основних коефіцієнтів, які в більшій мірі впливають на діяльність підприємства, дозволяють сформувати ефективний економічний механізм та без яких визначення потреби в ЕМ буде не достовірним. Проведення такої оцінки дозволяє визначити основні проблеми підприємства, виокремити слабкі місця, загрози щодо розвитку, з'ясувати фактори впливу на його діяльність, що в цілому дасть змогу розвинути ЕМ відповідно до специфіки функціонування підприємства та налагодити фінансово-інноваційну діяльність.

Отже, за умови збиткової діяльності підприємств машинобудування, нерозвиненості ринкової інфраструктури, складності кредитування діяльності підприємств, низької кваліфікації кадрів, зношеності обладнання, використання ресурсовитратних технологій, зростання витрат, незначного обсягу виробництва інноваційної продукції, відсутності інструментів, засобів щодо регулювання інноваційної діяльності, низького рівня інноваційної активності постає необхідність у використанні методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності. Ми вважаємо, що саме даний підхід забезпечить налагодження діяльності підприємств машинобудування шляхом використання економічного механізму розвитку інноваційної діяльності та дозволить підприємствам планувати свій розвиток на майбутнє.

4.2. Визначення параметрів моделі інноваційної діяльності підприємств машинобудування

Розвиток економіки країн та стрімке економічне зростання за умов загострення конкурентної боротьби пояснюється зростаючим рівнем інноваційного розвитку, покращенням ІД, випереджаючими темпами впровадження інновацій одних країн у порівнянні з іншими. Саме дані країни проводять науково-дослідні роботи, займаються розробкою нових технологій, виготовляють нову продукцію. Відповідно, економічні умови змушують також інші країни досліджувати ринок інноваційних технологій, поступово впроваджувати існуючі інноваційні розробки. За таких умов функціонування підприємства України змушені змінювати свою систему господарської діяльності та покращувати ІД з метою налагодження розвитку в майбутньому. Крім того, відсутність достатнього обсягу фінансування ІД підприємств з боку органів державної влади, неграмотність підприємств щодо впровадження інновацій, відсутність кваліфікованих спеціалістів щодо розробки інновацій спричинили погіршення інноваційного розвитку підприємств, що стало загрозою економічного розвитку держави. Тому, ІД на сьогодні є основним фактором покращення функціонування не лише промисловості, галузі, але й безпеки економічної діяльності країни.

Потреба у розвитку ІД обумовлена не лише погіршення фінансової діяльності підприємств, а також вимогою споживачів щодо використання інноваційної продукції, необхідністю вирішення існуючих проблем суб'єкта господарювання, що дозволить покращити імідж організації, зміцнити конкурентні позиції на внутрішньому та світовому ринках. Для промислових підприємств значення покращення ІД полягає у можливості зняття з виробництва застарілої продукції, виготовлення нової продукції, оновлення зношених основних засобів, впровадження нового обладнання.

Ефективність ІД залежить від процесу економіко-математичного моделювання, побудови моделі ІД, оскільки даний процес дозволяє дослідити

особливості функціонування підприємства, спрогнозувати його розвиток на майбутнє, оцінити досягнутий рівень інноваційного розвитку, вплив факторів оточуючого середовища. Саме розробка ефективних моделей залежить від обізнаності фахівців, встановлення рівня взаємозв'язку між досліджуваними факторами та дозволить організувати процес розвитку ІД. Проте при розробці моделі ІД доцільним є розвиток ЕМ, як інструмента подальшого інноваційного розвитку, що дозволить підприємству досягти поставлених цілей, реалізувати стратегію ІД, регулювати окремі напрями діяльності, які не пов'язані з плануванням, мотивацією, організацією ІД. Розвиток ЕМ при побудові моделі ІД для підприємств машинобудування є актуальним питанням, адже сприятиме досягненню економічного, інвестиційного, інноваційного ефекту від впровадження моделі (Череп, 2013f, с. 303-304).

На сьогоднішній день питання розробки моделей інноваційного розвитку, інноваційної діяльності на промислових підприємствах, специфіки використання даних моделей, формування стратегій ІД проаналізовані в роботах таких вчених: Акіменко В.В. та Сугоняк І.І. (2008, с. 113-120), Андрушків Б.М., Мельник Л.М. та Малюта Л.Я. (2010), Бескер В. та Дієз Дж. (2004), Біліченко В.В. та Романюк С.О. (2010, с. 23-26), Бреши С., Малерба Ф. та Орсеніго Л. (2000), Василенко В.О. та Шматько В.Г. (2003), Гарсія Р. (2005), Григорук П.М. та Параска С.Г. (2014, с. 163-164), Дикий С.О. (2001), Дісмукес Ю.П. (2005), Дубінко Є.В. та Сисоліна Н.П. (2014), Єфімова С.А. та Гринько Т.В. (2015, с. 31-35), Желюк Т. (2009, с. 57-65), Кантуел Дж. та Фай Ф. (1999), Карюк В.І. (2012с, с. 178-180), Кирич Н. Б., Погайдак О. Б. та Шерстюк Р. П. (2011), Корж М.В. (2012, с. 78-83), Кубіній Н.Ю., Кубіній В.В. та Теличко Т.В. (2015, с. 79-81), Люльов О.В., Палієнко М.В. (2013), Малюта Л. (2011), Мур Г.А. (2005), Нельсон Р. (1993), Ніколаєнко А.І. (2016), Петухова О.М. (2014b, с. 108-109), Поп В.М. (2016, с. 50-51), Радіщук Т.П. (2015, с. 76-78), Соколовський С.А. (2017, с. 122-127), Хайнц Ессман та Н Дю Пріз (2009), Харченко О.С. (2015), Череп О.Г. (2017а, с. 67-70; 2017с), Шостак Л.В. (2010, с. 328-332), Юрчук Н.П. (2015, с. 615-616).

Звичайно проведені дослідження свідчать про вагомий внесок у сферу побудови економіко-математичних моделей інноваційного розвитку підприємств, враховують специфіку визначеної галузі виробництва, його виробничу та збутову діяльність, дозволяють визначити основні напрями подальшого функціонування, але вони не позбавлені недоліків, адже мають переважно теоретичну сторону використання, не застосовуються на практиці, не розроблені для підприємств машинобудування, а також при побудові моделей не враховано використання ЕМ (Череп, 2011, с. 300-304).

На нашу думку, існуючі моделі не адаптовані до умов функціонування підприємств машинобудування і тому їх використання не завжди є можливим, а також вони не враховують використання ЕМ. Отже, незважаючи на численні дослідження процесу моделювання інноваційного розвитку, невирішеним є питання щодо розробки та використання моделі ІД, яка б базувалася на використанні ЕМ, враховувала сферу функціонування, напрями інноваційного розвитку, особливості діяльності підприємств машинобудування Запорізького регіону, фактори впливу на ІД (Череп, 2012d, с. 161-162). В процесі дослідження, нами було розроблено модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування (МІДПМ) шляхом використання економічного механізму, яка є інструментом розвитку ІД досліджуваного підприємства, ґрунтується на розрахунку фінансового, економічного, технологічного, інноваційно-інвестиційного, виробничого, маркетингового критеріїв, включає економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну складову, дозволяє здійснити комплексну оцінку, проранжувати отримані результати за ступенем дохідності та реалізується шляхом дотримання алгоритму її впровадження за умови врахування дії чинників оточуючого середовища, що дає можливість підвищити рівень конкурентоспроможності, впорядкувати і регулювати процес ІД, досягнути довгострокових цілей діяльності, отримати економічний, інвестиційний, організаційний ефекти на підставі дотримання основних інструментів, принципів, методів, використання функцій економічного механізму.

Впровадження МІДПМ шляхом використання економічного механізму має на меті покращення процесу організації виробництва продукції, налагодження рівня продуктивності праці, використання інноваційних технологій, відновлення системи збуту продукції, залучення інвестиційного капіталу, що дозволить вирішити основні проблеми в діяльності суб'єкта господарювання, покращити якість обслуговування споживачів. Крім того, в рамках впровадження моделі враховується аспект фінансового, інноваційного розвитку підприємства, соціальної спрямованості, визначаються досягнуті показники виробничо-господарської діяльності за певний період, очікувані результати від ІД (Череп, 2013, с. 108-109; 2015с, с. 258).

В процесі впровадження МІДПМ за умови використання ЕМ нами було сформовано алгоритм розробки моделі розвитку ІД на засадах використання ЕМ. Значення даного алгоритму полягає в тому, що він дозволяє сформулювати основні параметри побудови моделі шляхом використання поетапного підходу, обрати порядок побудови моделі, визначити основні складові аналізу, критерії оцінки і їх показники з урахування особливостей діяльності досліджуваного підприємства. Використання даного алгоритму дозволило нам визначити основні стадії побудови МІДПМ за умови відображення специфіки функціонування підприємств машинобудування Запорізького регіону, обрати модель яка б в більшій мірі відповідала потребам конкретного підприємства та очікуваним результатам (рис. 4.8). Виходячи із наведеного алгоритму зупинимося на характеристиці кожного етапу побудови моделі.

На першому етапі проводиться аналіз, збір та обробка інформації про діяльність підприємства з метою визначення становища в якому знаходиться досліджуваний суб'єкт господарювання, аналізу наявних взаємозв'язків з партнерами, з'ясування наявності чи відсутності ЕМ та рівня його використання для розвитку ІД. За результатами першого етапу відбувається перехід на другий етап, на якому проводиться більш детальний аналіз окремих сфер діяльності, а саме: виробничої; економічної; технологічної; інноваційної. Дослідження даних сфер дозволяє з'ясувати рівень фінансово-господарського

та інноваційного розвитку підприємства та виокремити проблемні аспекти, встановити покращення чи погіршення результатів діяльності.

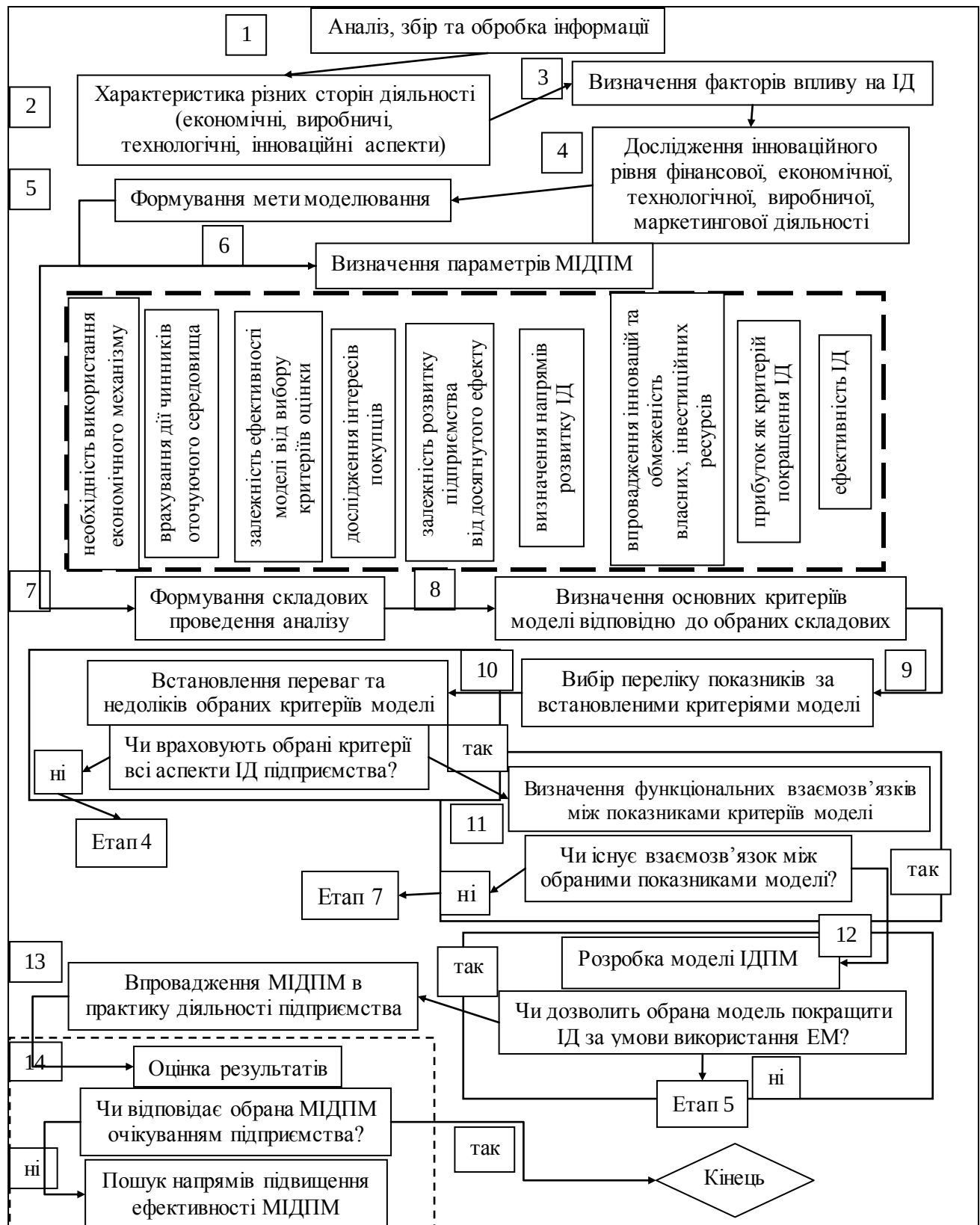

Рис. 4.8. Алгоритм розробки моделі розвитку інноваційної діяльності підприємств машинобудування

Примітка: розроблено автором

На третьому етапі проводиться аналіз факторів впливу, які обумовили погіршення діяльності, що було з'ясовано на другому етапі. За результатами даного етапу обираються ті фактори, які в більшій мірі впливають на виробничо-господарську та ІД і розробляються заходи щодо зменшення їх впливу. На четвертому етапі нами пропонується дослідження інноваційного рівня фінансової, економічної, технологічної, виробничої, маркетингової діяльності для визначення міри впровадження інновацій у різні сфери діяльності, доцільності підвищення інноваційного розвитку, розвитку та використання економічного механізму. За умови незадовільного рівня ІД приймається рішення щодо переходу до наступного етапу, тобто формування мети розробки моделі ІД. Основною метою процесу моделювання є побудова тієї моделі, яка б в більшій мірі враховувала специфічні аспекти діяльності підприємства, містила в собі комплекс взаємопов'язаних елементів, була адаптована до потреб суб'єктів господарювання, простою у використанні.

Відповідно до сформованої мети на шостому етапі визначаються параметри МІДПМ за якими буде побудована дана модель та серед основних параметрів нами визначено: раціональність використання ЕМ; підвищення ефективності ІД; вибір напрямів розвитку ІД; ймовірність зміни дії чинників оточуючого середовища; отримання додаткового прибутку; ефективність моделі залежить від вибору критеріїв оцінки та показників; направленість на впровадження інновацій; врахування нерівномірності надходження інвестиційних ресурсів; залежність розвитку підприємства від досягнутого ефекту за результатами ІД; обмеженість фінансових ресурсів; дослідження інтересів покупців. За наведеними параметрами здійснюється подальший вибір складових проведення аналізу, критеріїв та показників моделі, тобто оцінюється вагомість кожного параметру для побудови МІДПМ та обираються найбільш вагомі, встановлюються обмеження для кожного параметру виходячи із аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства.

На сьомому етапі передбачається формування складових проведення аналізу, серед яких обрано: економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну (рис. 4.8). Наведені складові МІДПМ обрані шляхом

врахування інформації про об'єкт дослідження, рівень його виробничо-господарської діяльності, інноваційного розвитку проаналізованих сфер діяльності, виокремлену групу чинників впливу на ІД та сформовані параметри моделі. Відповідно до обраних складових відбувається перехід до наступного етапу на якому пропонуються основні критерії моделі для кожної складової. Вибір критеріїв проводиться на підставі врахування характерних ознак складових моделі на аналізованому підприємстві та до них включено: фінансові, економічні, технологічні, інноваційно-інвестиційні, виробничі, маркетингові критерії. Відповідно на дев'ятому етапі здійснюється вибір переліку показників за визначеними критеріями моделі шляхом встановлення специфічних характеристик кожного обраного критерію та параметру підприємства. При цьому, економіко-інформаційна складова (ЕІС) моделі визначає розрахунок фінансового (ФК) та економічного критерію (ЕК), які, в свою чергу, охоплюють групу показників (рис. 4.9).

Рис. 4.9. Група показників за критеріями економіко-інформаційної складової МІДПМ

Примітка: розроблено автором

Аналіз даної групи критерії сприяє визначенню рівня економічного та фінансового розвитку підприємства з урахуванням інноваційного аспекту, рівня доступності інформації та здатності підприємства до розвитку ІД.

При характеристиці інноваційно-соціальної складової (ІСС) було враховано технологічні (ТК), інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк), які розраховуються за групою запропонованих показників (рис. 4.10).

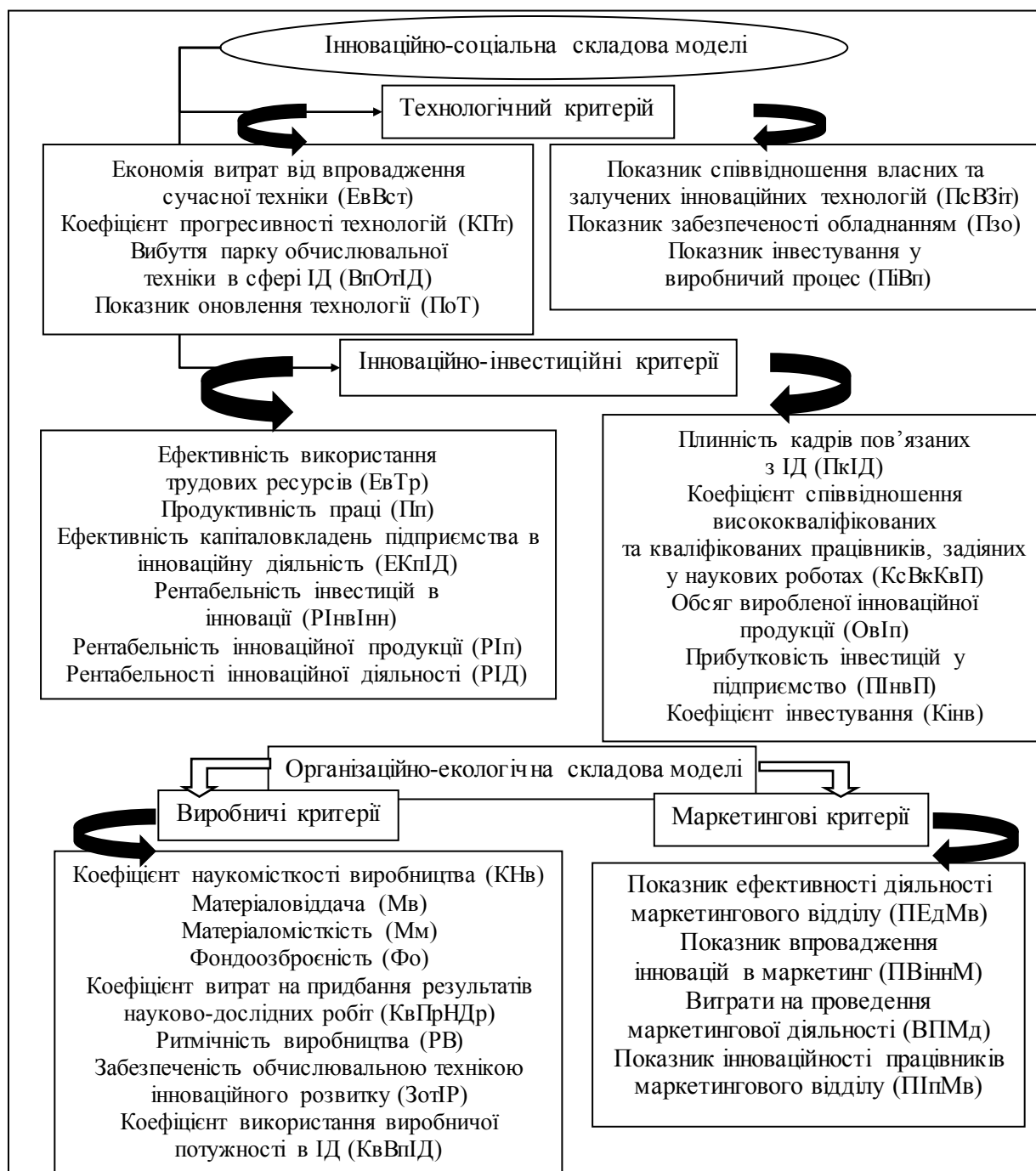

Рис. 4.10. Група показників за критеріями інноваційно-соціальної та організаційно-екологічної складової МІДПМ

Примітка: розроблено автором

Зауважимо, що вибір показників за наведеними критеріями дає можливість оцінити ефективність використання ЕМ в процесі проведення ІД, рівень забезпеченості підприємства сучасною технікою, обладнанням, встановити достатність інвестиційних ресурсів, інноваційно-інвестиційний потенціал, спрямованість ІД на задоволення потреб споживачів, покращення умов діяльності працівників підприємства, дослідити кваліфікованість та обізнаність персоналу в процесі роботи з інноваційним обладнанням.

Організаційно-екологічна складова (ОЕС) ґрунтується на дослідженні виробничих (ВК) та маркетингових критерії (МК) шляхом проведення розрахунку показників за даними критеріями (рис. 4.10). Дослідження даної групи критеріїв обумовлено потребою у визначенні умов необхідних для покращення інноваційного розвитку, тобто встановлення рівня оснащення виробничого процесу сучасним обладнанням, технологією, ефективності процесу просування нової продукції на ринки збуту, ефективності проведення рекламних заходів, дотримання норм якості продукції, норм викидів забруднюючих речовин, з'ясування можливостей щодо розширення асортименту продукції та раціональності організації виробничої діяльності.

На десятому етапі з'ясовуються переваги та недоліки обраних критеріїв моделі, що передбачає здійснення аналізу діяльності підприємства за даними критеріями та за результатами аналізу визначення переліку критеріїв, які повністю відповідають параметрам моделі та дозволяють охарактеризувати ті сторони підприємства, що визначені кожною складовою моделі. Проведення подібного аналізу дозволяє встановити основні недоліки при виборі критеріїв та своєчасно їх ліквідувати до побудови МІДПМ. На одинадцятому етапі визначаються зв'язки між критеріями складових моделі, їх показниками шляхом врахування наявних інформаційних даних щодо фінансово-господарської діяльності, інноваційного розвитку основних сфер діяльності, визначених загроз і ризиків, виокремлених параметрів та закономірностей при виборі складових і критеріїв моделі. При цьому функціональні залежності між критеріями складових МІДПМ матимуть вигляд формул (4.1-4.3):

$$EIS = \frac{\Phi K + EK}{n_i}, \quad (4.1)$$

де EIS – економіко-інформаційна складова моделі;

ΦK – фінансова критерій;

EK – економічний критерій;

n_i – загальна кількість критеріїв;

$$ISS = \frac{TK + InInvK}{n_i}, \quad (4.2)$$

де ISS – інноваційно-соціальна складова;

TK – технологічний критерій;

InInvK – інноваційно-інвестиційні критерії;

$$OES = \frac{BK + MK}{n_i}, \quad (4.3)$$

де OES – організаційно-екологічна складова;

BK – виробничі критерії;

MK – маркетингові критерії.

Для розрахунку кожного обраного критерію моделі було визначено середнє арифметичне відповідних показників (формули 4.4-4.9):

$$\Phi K = \frac{KcEz + \Phi B + \Phi M + KДз + KKз + KевФр + KевBк + KoГп + KoOз + PBк + RPк + BP + PпOд + ЧП + PП + PД + IoIД + PDiПні + HInП}{K_i}, \quad (4.4)$$

де K_i – загальна кількість показників шуканого критерія;

$$EK = \frac{ЧпIД + ЗпIД + OвIп + ПрПрдП + PД + PІп + PІД + ЧПІД + KoП + PІнвІнн + Kс}{K_i}, \quad (4.5)$$

$$TK = \frac{EvBст + KПт + BпOтIД + PoT + ПсBЗіт + Пзо + ПіBп}{K_i}, \quad (4.6)$$

$$InInvK = \frac{EvTr + Пп + EKпIД + PІнвІнн + PІп + PІД + PKIД + KсBкKвП + OвIп + ПІнвП + KІнв}{K_i}, \quad (4.7)$$

$$BK = \frac{KHв + MB + MM + Fo + KвПрHДр + PB + ZoTIP + KвBпIД}{K_i}, \quad (4.8)$$

$$MK = \frac{ПЕдMв + ПВіннM + BПMд + ПІпMв}{K_i}. \quad (4.9)$$

Встановлення функціональних залежностей між критеріями складових МДПМ здійснюється з метою визначення рівня взаємодії між показниками кожного критерія, доцільності їх вибору, рівня їх впливу на шукану величину відповідного критерія моделі, що в кінцевому результаті сприятиме визначенню загального значення сформованих складових. Визначення взаємозв'язку між показниками обраних критеріїв дозволяє встановити правильність вибору кожного показнику, міру впливу кожного на величину критерію. За умови відсутності взаємодії між показниками кожного критерія, тобто їх вплив є невизначеним – відбувається повернення до попередніх етапів задля вибору показників, які дозволяють розрахувати шуканий критерій моделі.

На наступному етапі проводиться розробка МДПМ за обраними складовими, критеріями та показниками, шляхом їх порівнянні, встановлення відповідності обраних складових сформованим параметрам моделі та врахування досягнутого значення економіко-інформаційної, інноваційно-соціальної, організаційно-екологічної складових за розрахованими показниками, а також на підставі порівняння досягнутих ефектів від ІД (рис. 4.11). Також дана модель повинна враховувати доцільність використання ЕМ при покращенні ІД та якщо МДПМ розроблено без визначення потреби застосування ЕМ, то відбувається перехід до етапу формування мети моделювання задля встановлення його ролі при інноваційному розвитку.

Тринадцятий етап характеризується впровадження МДПМ в практику діяльності підприємства та саме керівництво підприємства вирішує питання щодо способу впровадження розробленої моделі, а також доцільності її використання на заданому підприємстві. Далі відбувається перехід до етапу оцінки результатів МДПМ, тобто досліджується ступінь досягнення очікуваних ефектів від здійснення ІД, використання ЕМ, проводиться порівняння декількох МДПМ та обирається більш ефективна модель, яка відповідає потребам підприємства машинобудування. Крім того, проводиться ранжування результатів отриманих за кожною моделлю, тобто складових, критеріїв, визначається рівень ефективності відповідної моделі, впроваджується

ефективніша на підставі порівняння проаналізованих моделей. За умови якщо жодна з моделей не дозволяє досягнути бажаних результатів проводиться їх корегування та пошук напрямів підвищення ефективності даних моделей.

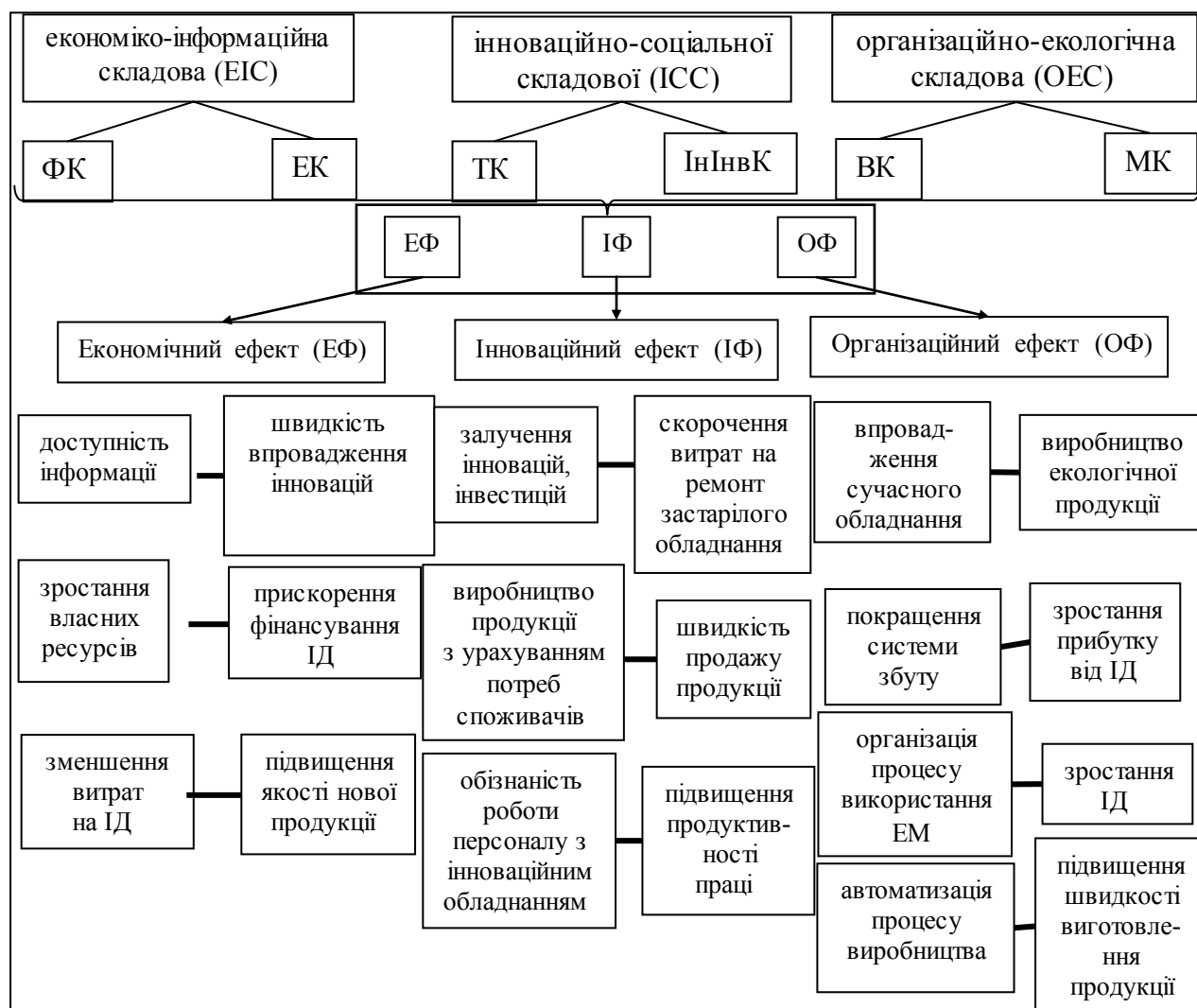

Рис. 4.11. Модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування шляхом використання економічного механізму

Примітка: розроблено автором

Впровадження МІДПМ шляхом використання економічного механізму на підприємствах машинобудування є доцільним, адже процес розробки декількох моделей об'єктивно враховує особливості діяльності обраної групи підприємств, дозволяє провести достовірний аналіз, дає змогу проаналізувати та обрати більш ефективнішу модель, що сприятиме відновленню ІД, раціональному використанню ЕМ, досягненню економічного, інвестиційного, організаційного ефектів та визначенню основних напрямів ІД за умови

дослідження дії факторів оточуючого середовища. Наведена МІДПМ сприятиме оцінці можливостей підприємства до її використання, вирішенню основних проблем діяльності підприємства машинобудування, порівнянню показників моделі за декілька періодів та їх співставленню з аналогічними моделями. Визначення при розробці МІДПМ складових, критеріїв та показників здійснюється за умови всебічного аналізу діяльності підприємства та проведення ранжування результатів отриманих за кожною моделлю дозволяє уникнути похибки при виборі моделі, що впроваджуватиметься на обраному підприємстві, забезпечити максимальне зростання очікуваних ефектів.

Проаналізуємо доцільність використання МІДПМ шляхом використання економічного механізму на підприємствах машинобудування задля формування оптимальної моделі розвитку підприємства, оцінки перспектив використання економічного механізму. Одночасно, розроблену модель доцільно використовувати на підприємствах з низьким рівнем фінансової стабільності, що сприятиме налагодженню його розвитку та інноваційної діяльності.

Запропоновану МІДПМ було апробовано на підприємствах ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» та період дослідження становив п'ять років, тобто з 2012 р. по 2016 р. По підприємству ПрАТ «Запоріжтрансформатор» було розраховано весь перелік складових моделі, тобто економіко-інформаційна, інноваційно-соціальна, організаційно-екологічна складові за 2012-2016 рр. Першою групою для аналізу було обрано економіко-інформаційну складову та її фінансовий, економічний критерії. За фінансовим критерієм спостерігається негативна динаміка окремих показників, що видно з табл. 4.1. Зокрема, за 2016 р. негативну динаміку мали показник рентабельності діяльності, який становив (-0,62), рентабельність позикового капіталу склала (-0,05), коефіцієнт ефективності використання власних коштів досяг (-0,03), що пояснюється тим, що підприємство у 2016 р. отримало від'ємний фінансовий результат до оподаткування який становив (-945184) грн. та у 2015 р. відповідно (-2671933) грн., збиток за 2016 р. становив 931245 грн. та за 2015 р. – 2668586 грн., сума

власного капіталу також була від'ємною і за 2016 р. становила (-5315066) грн. та за 2015 р. (-4374053) грн. (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Показники фінансового критерію економіко-інформаційної складової МІДПМ по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт стійкості економічного зростання (КсЕз)	0,19	0,02	-1,14	-0,44	-0,46
Фондовіддача (Фв)	1,18	0,77	0,35	0,27	0,57
Фондомісткість (Фм)	0,21	0,33	0,71	0,94	0,44
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (КДз)	2,55	2,00	1,56	1,06	0,81
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (ККз)	6,44	2,20	3,88	2,79	1,33
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (КевФр)	0,06	0,02	-0,16	-0,18	-0,06
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів (КевВк)	0,25	1,24	0,28	-0,10	-0,03
Коефіцієнт оборотності готової продукції (КоГп)	7,09	4,04	3,30	5,70	12,46
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів (КоОз)	0,49	0,37	0,25	0,21	0,37
Рентабельність власного капіталу (РВк)	0,24	0,12	-0,55	0,50	0,05
Рентабельність позикового капіталу (РПк)	0,16	0,05	-0,21	-0,16	-0,05
Рівень валового прибутку (ВП)	0,40	0,34	0,32	0,24	0,49
Рівень прибутку від операційної діяльності (РпОд)	0,36	0,25	0,12	0,01	0,36
Рівень чистого прибутку (ЧП)	0,24	0,12	-1,67	-2,44	-0,40
Рентабельність продукції (РП)	0,67	0,52	0,47	0,31	0,97
Рентабельності діяльності (РД)	0,46	0,20	-1,65	-1,75	-0,62
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД (ІоІД)	0,67	0,72	0,61	0,59	0,6
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації (ПДіІні)	0,45	0,56	0,67	0,72	0,74
Показник рівня надання інформації на підприємстві (НІнП)	0,31	0,42	0,48	0,49	0,5
Фінансовий критерій (ФК)	1,09	0,75	0,40	0,46	0,65

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Поряд цим, за 2016 р. позитивну динаміку мав показник дебіторської заборгованості, адже зменшився на 24% проти 2015 р. та показник кредиторської заборгованості також скоротився відносно 2015 р. на 53%, що спричинено у 2016 р. зростанням суми виручки від реалізованої продукції на 1256959 грн. проти 2015 р., зменшенням дебіторської заборгованості на 452872 грн. (44%) відносно 2015 р та скороченням суми кредиторської заборгованості відносно 2015 р. на 38102 грн. (10%) (табл. 4.1). Доволі стрімке зростання у 2016 р. мав коефіцієнт оборотності готової продукції, який проти 2015 р. підвищився у 1,18 разів та відносно 2014 р. у 2,77 рази, що відбулося внаслідок

стрімкого зростання обсягу виробленої продукції з 9017 од. у 2015 р. до 38187 од. у 2016 р. (частка зростання 3,23 рази).

Зауважимо, що у 2016 р. відбулося зростання: рівень прибутку від операційної діяльності підвищився на 30,94 рази у порівнянні з 2015 р. внаслідок зростання фінансового результату від операційної діяльності відносно 2015 р. на 823350 грн. або у 67,61 рази; рентабельність продукції зросла на 2,09 рази проти 2015 р. за умови збільшення собівартості продукції на 360142 грн. (43%) відносно 2015 р. та суми валового прибутку. Незначне покращення у 2016 р. відбулося за показником рівня надання інформації на підприємстві, який зріс на 2% проти 2015 р., показником доступності інформації та поширення наукової інформації, що підвищився відносно 2015 р. на 2,78%. В цілому, підприємство є збитковим у 2014-2016 рр., що свідчить про певні труднощі у його фінансовому розвитку, але існують спроби щодо налагодження функціонування, а також дане підприємства потребує вжиття кардинальних заходів щодо відновлення показників діяльності.

Щодо економічного критерію по ПрАТ «Запоріжтрансформатор», то більшість показників за 2016 р. також мали тенденцію до скорочення (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Показники економічного критерію економіко-інформаційної складової МІДПМ по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Чисельність персоналу задіяна в інноваційній діяльності (ЧпІД)	290,04	324,72	278,60	216,23	221,84
Заробітна плата від проведення ІД (ЗпІД)	4000	625	642,5	6630	6925
Обсяг виробленої інноваційної продукції (ОбІп)	0,67	0,52	0,42	0,31	1,24
Приріст продуктивності праці (ПрПрдП)	0,83	0,92	2,69	6,92	1,53
Рентабельності діяльності (РД)	0,46	0,20	-1,65	-1,75	-0,62
Рентабельність інноваційної продукції (РІп)	0,67	0,52	0,47	0,31	0,97
Рентабельності інноваційної діяльності (РІД)	0,07	0,03	-0,26	-0,28	-0,10
Частка прибутку від інноваційної діяльності (ЧПІД)	0,2	0,15	0,16	0,25	0,19
Коефіцієнт оновлення продукції (КоП)	0,035	0,061	0,030	0,009	0,019
Рентабельність інвестицій в інновації (РІнвІнн)	5,72	1,05	-1,06	-1,40	-0,52
Коефіцієнт самофінансування (Кс)	0,65	0,47	-1,62	-3,60	-4,32
Економічний критерій (ЕК)	0,85	0,36	-0,08	0,07	-0,15

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Відбулося зменшення у 2016 р. показника продуктивності праці, який відносно 2015 р. скоротився на 78%, частки прибутку від інноваційної діяльності на 24% відносно 2015 р. (табл. 4.2). Серед показників, які мали від'ємне значення у 2016 р. слід виокремити: рентабельність діяльності у 2015 р. становила (-1,75)% та у 2016 р. – (-0,62)%; рентабельність ІД у 2015 р. склала (-0,28)% та у 2016 р. – (-0,1)%; рентабельність інвестицій в інновації за 2016 р. склала (-0,52)%, що обумовлено зменшенням суми фінансових витрат на ІД за 2016 р. проти 2015 р. на 139274 грн. або 29% та збитковістю інноваційної діяльності. Серед проаналізованих показників позитивну динаміку у 2016 р. мали обсяг виробленої інноваційної продукції, який зріс у 3 рази відносно 2015 р., рентабельність інноваційної продукції збільшилася проти 2015 р. на 2 рази, коефіцієнт оновлення продукції підвищився на 1,14 рази, що відбулося за умови зростання продуктивності праці проти 2015 р. на 3,62 рази, обсягу випуску продукції відносно 2015 р. на 3,23 рази, підвищення суми прибутку від продажу інноваційної продукції на 3,42 рази відносно 2015 р. За економічним критерієм спостерігається стрімке погіршення у 2016 р., тобто рівень економічного розвитку є доволі низьким, підприємство характеризується погіршенням результатів діяльності.

Перейдемо до аналізу інноваційно-соціальної складової моделі по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» та охарактеризуємо технологічний, інноваційно-інвестиційний критерії (табл. 4.3). За технологічним критерієм у 2016 р. мали скорочення наступні показники: коефіцієнт прогресивності технологій відносно 2015 р. зменшився на 14%; показник оновлення технології зменшився на 23% відносно 2015 р.; показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій проти 2015 р. скоротився на 17% та відносно 2014 р. – 44%. Отже, за 2016 р. підприємство не забезпечене достатнім обсягом сучасного обладнання, процес оновлення технологій є повільним, обсяг інвестицій у модернізацію обладнання скоротився. Вище означені процеси свідчать про доцільність виділення коштів на впровадження новітнього обладнання, що дозволить автоматизувати процес виробництва.

Таблиця 4.3

Показники технологічного, інноваційно-інвестиційного критерії інноваційно-соціальної складової МІДПМ по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Технологічні критерії (ТК)					
Економія витрат від впровадження сучасної техніки (ЕвВст)	0,0006	0,0003	- 0,0001	-0,002	-0,002
Коефіцієнт прогресивності технологій (КПт)	0,24	0,35	0,28	0,21	0,18
Вибуття парку обчислювальної техніки в сфері ІД (ВпОпІД)	0,25	0,35	0,27	0,4	0,46
Показник оновлення технології (ПоТ)	0,62	0,57	0,71	0,44	0,34
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій (ПсВЗп)	0,29	0,32	0,18	0,12	0,1
Показник забезпеченості обладнанням (Пзо)	0,68	0,74	0,55	0,45	0,31
Показник інвестування у виробничий процес (ПіВп)	0,45	0,32	0,77	0,14	0,07
Технологічні критерії (ТК)	0,36	0,38	0,39	0,25	0,21
Інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк)					
Ефективність використання трудових ресурсів (ЕвТр)	0,86	0,71	0,79	0,55	0,59
Продуктивність праці (Пп)	0,00	35,34	10,36	3,13	14,46
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність (ЕКпІД)	0,95	0,67	-1,07	0,76	0,17
Рентабельність інвестицій в інновації (РІнкІнн)	5,72	1,05	-1,06	-1,40	-0,52
Рентабельність інноваційної продукції (РІп)	0,67	0,52	0,47	0,31	0,97
Рентабельності інноваційної діяльності (РІД)	0,07	0,03	-0,26	-0,28	-0,10
Плинність кадрів пов'язаних з ІД (ПкІД)	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах (КсВкКвП)	0,80	0,80	0,80	0,87	0,61
Обсяг виробленої інноваційної продукції (ОбІп)	0,67	0,52	0,42	0,31	1,24
Прибутковість інвестицій у підприємство (ПІнкП)	3,17	0,19	-22,18	-39,19	-13,94
Коефіцієнт інвестування (Кінв)	0,59	0,22	0,78	1,93	-2,31
Інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк)	1,23	3,65	-0,99	-2,99	0,11

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

У 2016 р. за інноваційно-інвестиційним критерієм тенденцію до зменшення мав показник ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність, який скоротився проти 2015 р. на 78% за умови збитковості ІД, від'ємного показника власного капіталу, коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах який у порівнянні з 2015 р. зменшився на 30% внаслідок скорочення чисельності працівників на 244 особи (8%) відносно 2015 р. (табл. 4.3). За 2016 р. від'ємне значення мав коефіцієнт інвестування, який становив (-2,31) та прибутковість інвестицій у підприємство за 2016 р. склала (-

13,94), що спричинено збитковістю підприємства, відсутністю власного капіталу, зменшенням суми капітальних інвестицій на 2% відносно 2015 р. Покращення відбулося за наступними показниками: ефективність використання трудових ресурсів у 2016 р. відносно 2015 р. зросла на 6% внаслідок зростання чисельності персоналу задіяного в ІД на 5 осіб проти 2015 р.; показник продуктивності праці за 2016 р. зріс у 3,62 рази відносно 2015 р. внаслідок зростання обсягу виробленої продукції на 29170 од. проти 2015 р. та скорочення загальної чисельності персоналу на 244 особи відносно 2015 р. Відповідно, у 2016 р. показники за інноваційно-інвестиційним критерієм погіршилися, адже інноваційний розвиток підприємства залежить від фінансових можливостей та стійкості економічного розвитку, але позитивну динаміку мав обсяг виробництва продукції, рівень продуктивності праці та розмір виручи від реалізації продукції.

Останньою була проаналізована організаційно-екологічна складова ПрАТ «Запоріжтрансформатор» та її критерії за 2012-2016 рр. (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

Показники виробничого, маркетингового критерії організаційно-екологічної складової МДПМ по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Виробничі критерії (ВК)					
Коефіцієнт наукомісткості виробництва (КНв)	0,156	0,17	0,14	0,178	0,19
Матеріаловіддача (Мв)	0,32	0,33	0,37	0,27	0,30
Матеріаломісткість (Мм)	3,10	3,02	0,27	0,37	0,33
Фондоозброєність (Фо)	1,69	1,67	2,70	3,31	3,39
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт (КвПрНДр)	0,65	0,68	0,72	0,78	0,54
Ритмічність виробництва (РВ)	0,52	0,41	0,67	0,39	0,2
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку (ЗотІР)	0,09	0,12	0,14	0,08	0,05
Коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД (КвВпІД)	0,58	0,56	0,90	0,52	0,40
Виробничі критерії (ВК)	0,89	0,87	0,74	0,74	0,67
Маркетингові критерії (МК)					
Показник ефективності діяльності маркетингового відділу (ПЕдМв)	0,58	0,65	0,44	0,36	0,39
Показник впровадження інновацій в маркетинг (ПВіннМ)	0,77	0,65	0,42	0,37	0,28
Витрати на проведення маркетингової діяльності (ВПМд)	0,12	0,14	0,16	0,22	0,17
Показник інноваційності працівників маркетингового відділу (ППМв)	0,25	0,33	0,37	0,18	0,15
Маркетингові критерії (МК)	0,43	0,44	0,35	0,28	0,25

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

За показниками виробничого критерію у 2016 р. ми спостерігаємо скорочення, а саме: коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт відносно 2015 р. скоротився на 31%, що свідчить про недостатній рівень фінансування наукових розробок; ритмічність виробництва знизилася на 49% відносно 2015 р., що відображає спрацьованість обладнання; забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку зменшилася на 38% проти 2016 р. та свідчить про неможливість розвитку ІД без впровадження сучасного обладнання (табл. 4.4).

Одночасно, відбулося зростання у 2016 р. коефіцієнта наукомісткості виробництва відносно 2015 р. на 7%, адже сума фінансових витрат на ІД зменшилася на 29% та загальний осяг витрат скоротився на 34% проти 2015 р. Про відновлення ефективності використання матеріалів свідчить зростання у 2016 р. показника матеріаловіддачі відносно 2015 р. на 11% та скорочення матеріаломісткості відносно 2015 р. на 10%. Скорочення проаналізованих показників за 2016 р. дозволяє стверджувати, що на підприємстві процес виробництва є трудомістким та не забезпеченим інноваційною технікою. З даних табл. 4.4 видно, що показники маркетингового критерію за 2015-2016 рр. скоротилися, що свідчить про неефективність роботи маркетингового відділу щодо просування продукції. Зокрема, у 2016 р. показник впровадження інновацій в маркетинг знизився відносно 2015 р. на 24%, витрати на проведення маркетингової діяльності скоротилися проти 2015 р. на 23%. Підвищився лише показник ефективності діяльності маркетингового відділу за 2016 р. проти 2015 р. на 8%, що обумовлено зростанням обсягів реалізації інноваційної продукції на внутрішній ринок збуту.

За результатами проведено аналізу показників та критеріїв ПрАТ «Запоріжтрансформатор» було встановлено функціональні залежності між критеріями складових та побудовано МІДПМ за 2012-2016 рр. (табл. 4.5). Розрахунки за фінансовим критерієм дозволили з'ясувати, що у 2016 р. відносно 2015 р. спостерігається незначне зростання на 40% за рахунок стрімкого зростання обсягу виробництва продукції, зменшення рівня

заборгованості підприємства, але одночасно відбулося погіршення ефективності використання фінансових ресурсів, рівня економічного зростання, рентабельності діяльності за умови збитковості діяльності, відсутності власного капіталу, що свідчить про суперечливу ситуацію та існуючі можливості до виходу з кризового стану шляхом активізації інноваційної діяльності.

Таблиця 4.5

Побудова функціональних залежностей між критеріями складових МДППМ по
ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Економіко-інформаційна складова моделі					
Фінансовий критерій (ФК)	1,09	0,75	0,40	0,46	0,65
Економічний критерій (ЕК)	0,85	0,36	-0,08	0,07	-0,15
ЕІС	0,97	0,55	0,16	0,26	0,25
Інноваційно-соціальна складова моделі					
Технологічні критерії (ТК)	0,36	0,38	0,39	0,25	0,21
Інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк)	1,23	3,65	-0,99	-2,99	0,11
ІСС	0,80	2,01	-0,30	-1,37	0,16
Організаційно-екологічна складова моделі					
Виробничі критерії (ВК)	0,89	0,87	0,74	0,74	0,67
Маркетингові критерії (МК)	0,43	0,44	0,35	0,28	0,25
ОЕС	0,66	0,66	0,54	0,51	0,46

Примітка: побудовано автором

За економічним критерієм сформувалася гірша ситуація, адже даний показник у 2016 р. був від'ємним та більшість показників мали спадну динаміку, що свідчить про незабезпеченість підприємства власними ресурсами, брак інвестиційних коштів. Тобто, економіко-інформаційна складова протягом 2016 р. відносно 2015 р. скоротилася на 6%, характеризується погіршенням та свідчить про доцільність покращення фінансового, економічного розвитку, налагодження інноваційного розвитку всіх сфер діяльності (табл. 4.5, рис. 4.12).

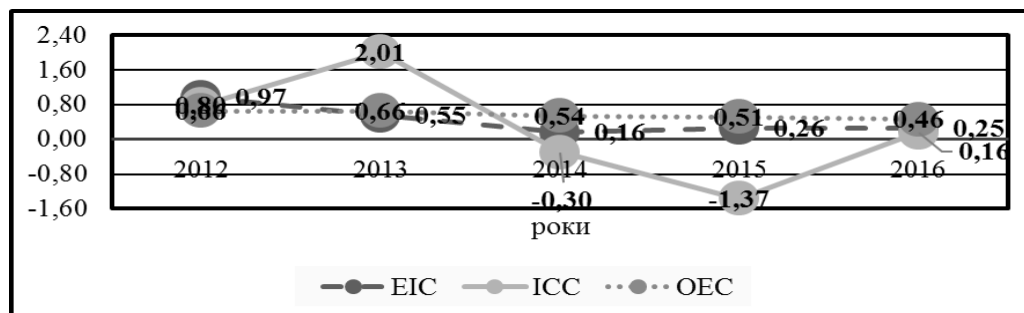

Рис. 4.12. Динаміка функціональних залежностей між критеріями складових моделей по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

Щодо інноваційно-соціальної складової моделі, то за інноваційно-інвестиційним критерієм намітилося незначне покращення, адже у 2015 р. він становив (-2,99) та у 2016 р. – 0,11 внаслідок зростання обсягів реалізації інноваційної продукції, але більшість показників скоротилися, що підтверджує низький рівень інноваційної та інвестиційної активності та свідчить про те, що показники фінансової діяльності негативно позначилися на рівні ІД. За розрахунками показників технологічного критерію можна відзначити, що вони скоротилися за 2016 р. проти 2015 р. на 17% та на підприємстві взагалі відсутній ЕМ щодо розвитку ІД, доволі на низькому рівні знаходиться забезпеченість сучасним обладнанням, низьким є рівень кваліфікації працівників задіяних у ІД, що свідчить про нерозвиненість інноваційно-інвестиційного потенціалу. За інноваційно-соціальною складовою моделі відбулося незначне зростання з негативного значення у 2015 р. (-1,37) до позитивного у 2016 р. – 0,16, внаслідок збільшення обсягів виробництва інноваційної продукції та продуктивності праці (табл. 4.5, рис. 4.12).

Зауважимо, що організаційно-екологічна складова також знизилася за 2016 р. проти 2015 р. на 10% (табл. 4.5, рис. 4.12), адже показники виробничого критерію скорилися за 2016 р. на 9% проти 2015 р. та свідчать про незабезпеченість процесу виробництва новітнім обладнанням, обчислювальною технікою, погіршення якості продукції, а також показники маркетингового критерію стрімко знизилися на 12% відносно 2015 р. внаслідок незлагодженості роботи маркетингового відділу, відсутності використання інновацій в маркетинговій діяльності. Вищенаведене свідчить про необхідність покращення процесу організації виробництва, налагодження функціонування маркетингового відділу, що сприятиме поширенню інноваційної продукції.

Отже, сформована МІДПМ дозволила оцінити здатність підприємства щодо її використання, враховує вплив кожного показника на шукану величину складових моделі та отримані розрахунки свідчать про доцільність використання ЕМ на підприємстві ПрАТ «Запоріжтрансформатор» задля покращення результатів діяльності, підвищення ефективності ІД.

Впровадження моделі дозволить досягнути економічного, інвестиційного, організаційного ефектів лише за умови застосування ЕМ, вирішення існуючих проблем, аналізу фінансових показників за декілька періодів.

Розглянемо результати апробації запропонованої моделі на ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2012-2016 рр. Почнемо аналіз із економіко-інформаційної складової моделі та її критеріїв (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Показники фінансового критерію економіко-інформаційної складової МІДПМ
по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова»
за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт стійкості економічного зростання (КсЕз)	0,01	-0,07	-0,40	0,65	0,60
Фондовіддача (Фв)	0,30	0,26	0,27	0,41	0,22
Фондомісткість (Фм)	0,83	0,94	0,92	0,61	1,16
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (КДз)	2,44	3,41	2,09	3,05	0,85
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (ККз)	1,02	1,64	1,22	2,21	0,67
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (КевФр)	0,01	0,00	-0,04	0,01	0,004
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів (КевВк)	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,09
Коефіцієнт оборотності готової продукції (КоГп)	0,49	0,38	0,43	0,33	0,18
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів (КоОз)	0,35	0,35	0,37	0,52	0,24
Рентабельність власного капіталу (РВк)	0,03	0,00	-0,24	-0,12	-0,20
Рентабельність позикового капіталу (РПк)	0,01	0,00	-0,08	0,010	0,007
Рівень валового прибутку (ВП)	0,13	0,15	0,19	0,29	0,20
Рівень прибутку від операційної діяльності (РпОд)	0,08	0,12	-0,08	0,18	0,16
Рівень чистого прибутку (ЧП)	0,04	0,00	-0,26	0,03	0,02
Рентабельність продукції (РП)	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельності діяльності (РД)	0,08	0,00	-0,22	0,02	0,07
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД (ІоІД)	0,53	0,21	0,18	0,23	0,17
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації (ПДіПні)	0,09	0,02	0,1	0,17	0,13
Показник рівня надання інформації на підприємстві (НІнП)	0,19	0,9	0,12	0,27	0,25
Фінансовий критерій (ФК)	0,60	0,45	0,25	0,49	0,28

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

За результатами аналізу показників фінансового критерію було з'ясовано, що у 2016 р. підприємство характеризувалося позитивною динамікою наступних показників: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості скоротився на 72% відносно 2015 р.; коефіцієнт оборотності кредиторської

заборгованості скоротився відносно 2015 р. на 70%; відбулося зростання рентабельності діяльності проти 2015 р. у 2,16 рази (табл. 4.6).

Проте решта показників мали тенденцію до скорочення за 2016 р. Загалом коефіцієнт стійкості економічного зростання у 2016 р. відносно 2015 р. зменшився на 9%, що відбулося за умови скорочення у 2016 р. проти 2015 р. суми прибутку на 112 грн. (18%), отримання від'ємного значення власного капіталу у розмірі (-298) грн. у 2016 р. Для підприємства є характерним неефективне використання ресурсів, адже коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів за 2016 р. відносно 2015 р. знизився на 28%, а також коефіцієнт ефективності використання власних коштів мав у 2016 р. від'ємне значення. Погіршення у 2016 р. мали також коефіцієнт оборотності готової продукції, який проти 2015 р. зменшився на 46% та коефіцієнт оборотності оборотних засобів, який скоротився на 54% відносно 2015 р., що свідчить про зниження ефективності використання оборотних коштів підприємством, зменшення попиту на продукцію. Про нераціональність розподілу і використання позикового капіталу свідчить зменшення у 2016 р. рентабельності позикового капіталу відносно 2015 р. на 36%. В свою чергу, у 2016 р. скорочення рівня валового прибутку становило 31% проти 2015 р., адже за 2016 р. сума виручки від реалізації зменшилася на 10856 грн. (45%) та сума валового прибутку знизилася на 1685 грн. (24%) проти 2015 р. Про доволі низький рівень інформаційного забезпечення, доступності інформації, використання інформації щодо ІД інших підприємств свідчить скорочення показників, які наведені в табл. 4.6. В цілому, по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2016 р. показники фінансового критерію погіршилися, що свідчить про існуючі проблеми в його діяльності.

Проаналізувавши показники економічного критерію ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр. можна констатувати, що рівень економічного розвитку є низьким (табл. 4.7). Тенденцію до скорочення мала чисельність персоналу задіяна в інноваційній діяльності, яка була незмінною та найнижчою у 2015-2016 рр. у порівнянні з 2012-2014 рр.

Таблиця 4.7

Показники економічного критерію економіко-інформаційної складової МІДПМ
по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова»
за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Чисельність персоналу задіяна в інноваційній діяльності (ЧпІД)	5	6	5	4	4
Заробітна плата від проведення ІД (ЗпІД)	2810	2850	2950	3250	3350
Обсяг виробленої інноваційної продукції (ОвІп)	0,34	0,12	0,08	0,10	0,12
Приріст продуктивності праці (ПрПрдП)	0,34	0,47	0,34	0,20	0,20
Рентабельності діяльності (РД)	0,08	0,00	-0,22	0,02	0,07
Рентабельність інноваційної продукції (РІп)	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельності інноваційної діяльності (РІД)	0,0128	0,0000	0,0000	0,0035	0,01
Частка прибутку від інноваційної діяльності (ЧПІД)	0,20	0,00	0,16	0,25	0,19
Коефіцієнт оновлення продукції (КоП)	0,51	0,62	0,58	0,40	0,83
Рентабельність інвестицій в інновації (РІнвІнн)	2,13	0,00	-1,64	0,22	0,13
Коефіцієнт самофінансування (Кс)	-5,37	-5,54	-35,52	-57,21	-52,39
Економічний критерій (ЕК)	-0,15	-0,38	-3,27	-5,05	-4,56

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Про низький рівень інноваційного розвитку свідчить скорочення частки прибутку від ІД, яка за 2016 р. відносно 2015 р. зменшилася на 24%, адже прибуток від ІД скоротився на 38% відносно 2015 р. (табл. 4.7). За 2016 р. зменшилася прибутковість інвестиційної діяльності, частка спрямування інвестицій на інноваційний розвиток, адже показник рентабельності інвестицій в інновації у 2016 р. відносно 2015 р. зменшився на 44%. У 2012-2016 рр. підприємство не здатне фінансувати власні потреби та є залежним від позикового капіталу, оскільки сума загальних інвестицій була незмінною на протязі 2012-2016 рр. і становила 145 грн., а власні інвестиції були відсутніми. На противагу вище означеному, у 2016 р. відбулися деякі позитивні зрушення, а саме: збільшився обсяг виробленої інноваційної продукції відносно 2015 р. на 20%; рентабельність інноваційної продукції підвищилася на 62% відносно 2015 р.; показник рентабельності інноваційної діяльності за 2016 р. підвищився у 2,16 рази; зростання коефіцієнта оновлення продукції проти 2015 р. становило 1,06 рази. Кризовий стан підприємства вплинув на показники економічного критерію у 2012-2016 рр., адже підприємство мало низький рівень фінансово-економічного розвитку.

Перейдемо до аналізу інноваційно-соціальної складової моделі по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» та розглянемо технологічний, інноваційно-інвестиційні критерії. За показниками технологічного критерію у 2016 р. спостерігаємо скорочення, що свідчить про незабезпеченість виробництва сучасною технологією, низький рівень впровадження інноваційних технологій. Відзначимо, що у 2016 р. скоротився показник оновлення технології відносно 2015 р. на 14%, зменшився показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій на 38% проти 2015 р., показник забезпеченості обладнанням знизився на 39% відносно 2015 р. (табл. 4.8).

Таблиця 4.8

Показники технологічного, інноваційно-інвестиційного критерії інноваційно-соціальної складової МІДПМ по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Технологічні критерії (ТК)					
Економія витрат від впровадження сучасної техніки (ЕвВст)	0,14	0,00	-0,03	0,09	0,13
Коефіцієнт прогресивності технологій (КПт)	0,39	0,45	0,28	0,31	0,21
Вибуття парку обчислювальної техніки в сфері ІД (ВпОІД)	0,12	0	0,8	0,6	0,4
Показник оновлення технології (ПоТ)	0,28	0,33	0,31	0,22	0,19
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій (ПсВЗіт)	0,09	0,06	0,04	0,8	0,5
Показник забезпеченості обладнанням (Пзо)	0,42	0,33	0,12	0,18	0,11
Показник інвестування у виробничий процес (ПіВп)	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Технологічні критерії (ТК)	0,22	0,18	0,23	0,33	0,23
Інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк)					
Ефективність використання трудових ресурсів (ЕвТр)	9,07	11,05	8,67	8,17	5,57
Продуктивність праці (Пп)	1,40	1,20	1,40	1,85	2,01
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність (ЕКпІД)	0,11	0,00	-1,42	-	-1,59
Рентабельність інвестицій в інновації (РІнкІнк)	2,13	0,00	-1,64	0,22	0,13
Рентабельність інноваційної продукції (РІп)	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельності інноваційної діяльності (РІД)	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01
Плинність кадрів пов'язаних з ІД (ПкІД)	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах (КсВкВкП)	0,27	0,29	0,28	0,31	0,30
Обсяг виробленої інноваційної продукції (ОвІп)	0,34	0,12	0,08	0,10	0,12
Прибутковість інвестицій у підприємство (ПІнкП)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10
Коефіцієнт інвестування (КІнк)	1,95	2,46	2,36	2,90	2,64
Інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк)	1,41	1,40	0,91	1,20	0,91

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Аналіз групи показників інноваційно-інвестиційного критерію показав, що у 2016 р. рівень інноваційного розвитку підприємства є доволі низьким, ефективність ІД погіршилася та характерним є недостатність інвестиційних ресурсів, низький рівень кваліфікації персоналу (табл. 4.8). Підтвердженням вище зазначено є від'ємне значення ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність, яке у 2016 р. становило (-1,59) та у 2015 р. (-0,83), скорочення показника рентабельності інвестицій в інновації за 2016 р. проти 2015 р. становило 44%, скорочення коефіцієнта інвестування за 2016 р. відносно 2015 р. на 9%, стрімкий спад ефективності використання трудових ресурсів з 8,17 у 2015 р. до 5,57 у 2016 р., що свідчить про відсутність достатнього обсягу фінансування власної діяльності, не кваліфікованість роботи персоналу у виробництві нової продукції, нестачу інвестиційних ресурсів. Позитивним для підприємства у 2016 р. було зростання прибутковості інвестицій у підприємство з 0,00 у 2015 р. до 0,10 у 2016 р., що спричинено відсутністю капітальних інвестицій у 2015 р. та їх сумою у розмірі 48 грн. у 2016 р. Крім того, у 2016 р. позитивним є зростання рентабельності інноваційної продукції, рентабельності інноваційної діяльності.

За критеріями організаційно-екологічної складової по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» було встановлено, що у 2016 р. виробничі критерії мали тенденцію до скорочення, що підтверджується зниженням переважної більшості показників (табл. 4.9). Зокрема, за 2016 р. коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт знизився на 24% відносно 2015 р., ритмічність виробництва скоротилася на 55% у порівнянні з 2015 р., падіння коефіцієнта використання виробничої потужності в ІД відносно 2015 р. склало 11%, що засвідчило факт низького рівня фінансування підприємством науково-дослідних робіт, неефективності процесу виробництва. Одночасно, на підприємстві відбувається покращення ефективності використання матеріалів, що підтверджується зростанням у 2016 р. показника матеріаловіддачі відносно 2015 р. на 39% та скороченням матеріаломісткості відносно 2015 р. на 28%.

Таблиця 4.9

Показники виробничого, маркетингового критерії організаційно-екологічної складової МДПІМ по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Виробничі критерії (ВК)					
Коефіцієнт наукомісткості виробництва (КНв)	0,16	0,17	0,14	0,18	0,19
Матеріаловіддача (Мв)	0,38	0,38	0,33	0,44	0,62
Матеріаломісткість (Мм)	2,64	2,61	3,06	2,27	1,62
Фондоозброєність (Фо)	1,00	0,88	1,03	1,21	1,33
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт (КвПрНДр)	0,12	0,16	0,18	0,21	0,16
Ритмічність виробництва (РВ)	0,47	0,33	0,26	0,29	0,13
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку (ЗотІР)	0,55	0,64	0,30	0,27	0,18
Коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД (КвВпІД)	1,00	0,81	0,60	0,57	0,51
Виробничі критерії (ВК)	0,79	0,75	0,74	0,68	0,59
Маркетингові критерії (МК)					
Показник ефективності діяльності маркетингового відділу (ПЕдМв)	0,24	0,06	0,04	0,08	0,07
Показник впровадження інновацій в маркетинг (ПВіннМ)	0,36	0,01	0,05	0,8	0,5
Витрати на проведення маркетингової діяльності (ВІМд)	0,06	0,08	0,12	0,13	0,11
Показник інноваційності працівників маркетингового відділу (ПІпМв)	0,49	0,38	0,24	0,31	0,29
Маркетингові критерії (МК)	0,29	0,13	0,11	0,33	0,24

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Подібна негативна динаміка у 2016 р. сформувалася за показниками маркетингового критерію, а саме: показник інноваційності працівників маркетингового відділу за 2016 р. проти 2015 р. зменшився на 6%; показник впровадження інновацій в маркетинг у 2016 р. відносно 2015 р. скоротився на 37%; скорочення витрат на проведення маркетингової діяльності склало 15% проти 2015 р.; падіння показника ефективності діяльності маркетингового відділу становило 13% проти 2015 р. (табл. 4.9). Проведений аналіз свідчить про неефективність роботи маркетингового відділу щодо просування інноваційної продукції на ринок збуту.

За результатами аналізу показників, критеріїв було розраховано складові моделі інноваційної діяльності по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» (табл. 4.10).

Таблиця 4.10

Побудова функціональних залежностей між критеріями складових МІДПМ по
ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Економіко-інформаційна складова моделі					
Фінансовий критерій (ФК)	0,60	0,45	0,25	0,49	0,28
Економічний критерій (ЕК)	-0,15	-0,38	-3,27	-5,05	-4,56
ЕІС	0,23	0,03	-1,51	-2,28	-2,14
Інноваційно-соціальна складова моделі					
Технологічні критерії (ТК)	0,22	0,18	0,23	0,33	0,23
Інноваційно-інвестиційні критерії (ІнІнк)	1,41	1,40	0,91	1,20	0,91
ІСС	0,81	0,79	0,57	0,76	0,57
Організаційно-екологічна складова моделі					
Виробничі критерії (ВК)	0,79	0,75	0,74	0,68	0,59
Маркетингові критерії (МК)	0,29	0,13	0,11	0,33	0,24
ОЕС	0,54	0,44	0,43	0,50	0,42

Примітка: побудовано автором

Проаналізувавши економіко-інформаційну складову ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2016 р. було з'ясовано, що вона зменшилася на 6% проти 2015 р. та підприємство знаходиться в кризовому стані, має низький рівень фінансового та економічного розвитку, доступності інформації, характеризується погіршення загального фінансового стану та інноваційний потенціал є низьким, адже за 2016 р. фінансовий критерій знизився проти 2015 р. на 43% та економічний критерій взагалі мав від'ємне значення і у 2016 р. становив (-4,56) (табл. 4.10, рис. 4.13). Крім того, у 2016 р. власний капітал був від'ємним та сума прибутку мала тенденцію до скорочення, що підтверджує занепад економічного розвитку.

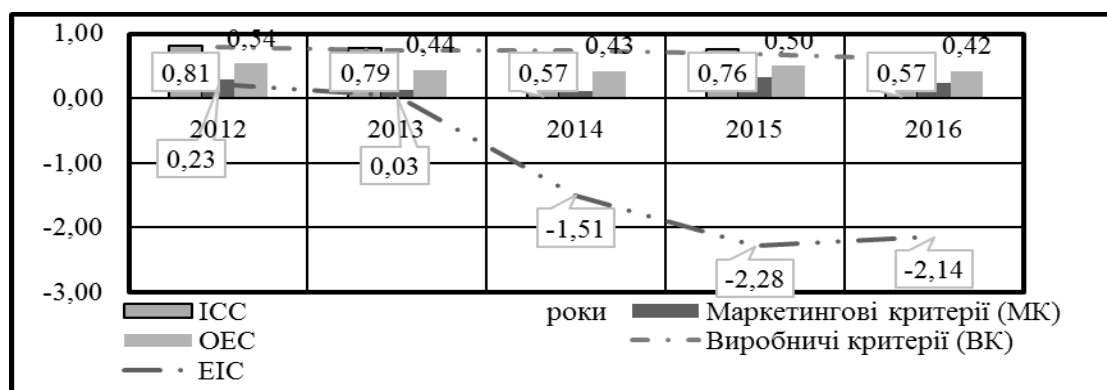

Рис. 4.13. Динаміка функціональних залежностей між критеріями складових моделі по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

Щодо інноваційно-соціальної складової, то ситуація сформувалася не краща, адже дана складова скоротилася проти 2015 р. на 25% та на підприємстві рівень інноваційного потенціалу є низьким, працівники підприємства не обізнані з використанням нових технологій, процес впровадження інновацій є повільним внаслідок відсутності інвестиційних ресурсів, скорочення витрат на ІД, не слідкування за ринком технологій, низького рівня заробітної плати, погіршення фінансових показників діяльності, що свідчить про нерозвиненість ЕМ підвищення ефективності ІД (табл. 4.10, рис. 4.13). Також, у 2016 р. технологічний та інноваційно-інвестиційний критерії скоротилися на 29% та відповідно на 24% проти 2015 р.

Зауважимо, що у 2016 р. організаційно-екологічна складова також скоротилася на 17% відносно 2015 р. внаслідок зменшення виробничого та маркетингового критеріїв проти 2015 р. на 13% та відповідно на 27%, що свідчить про незабезпеченість процесу виробництва сучасною технологією, неефективність діяльності маркетингового відділу, невикористання інноваційних заходів при просуванні продукції (табл. 4.10, рис. 4.13). Отже, виробнича діяльність підприємства є неефективною, що негативно позначається на інноваційному потенціалі та можливостях покращення ІД.

Зауважимо, що використання запропонованої моделі на ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» дозволило здійснити аналіз складових, критеріїв та показників. На підставі проведеного аналізу було з'ясовано, що підприємство знаходиться в кризовому стані та впровадження моделі дозволить покращити фінансову діяльність, підвищити ефективність ІД шляхом застосування ЕМ, підвищення результативності складових моделі, що сприятиме досягненню запланованих ефектів розвитку. Тому, сформована модель направлена не лише на виявлення основних проблем діяльності, але й на визначення перспективних напрямів розвитку за умови покращення фінансової, економічної, технологічної, інноваційної, інвестиційної, виробничої, маркетингової діяльності як передумови успішної ІД.

4.3. Прикладні аспекти оцінки розвитку стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування

На сьогоднішній день питання розвитку інноваційної діяльності на промислових підприємствах є актуальним, адже більш підприємств України мають низький рівень інноваційної активності. Одночасно, діяльність даних підприємств орієнтована на виробництво традиційної продукції без застосування новітніх технологій та шляхом використання застарілого обладнання, що постає як причина зниження рівня конкурентоспроможності на вітчизняному та міжнародному ринках. Запорукою процвітання підприємств, стабілізації впливу чинників ринкового середовища є покращення ІД, що сприятиме розробці та впровадженню інновацій, виробництву інноваційної продукції, проведенню НДР. Лише підприємства зайняті ІД матимуть змогу конкурувати із іноземними фірмами та випереджатимуть за показниками діяльності, рівнем розвитку вітчизняні підприємства, які не покращують інноваційний розвиток. Тому, підприємства машинобудування мають бути націлені на ІД задля виробництва конкурентоздатної продукції, отримання економічного, соціального, інноваційного, інвестиційного, технологічного, фінансового ефектів за результатами інноваційного розвитку.

За умов нестабільності розвитку діяльності промислових підприємств, що спричинено дією чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, неефективністю розробки стратегії функціонування, поганою організацією виробничо-господарської діяльності виникає потреба в дослідженні інноваційної активності задля розробки заходів щодо налагодження діяльності суб'єкта господарювання. При цьому, за умови здійснення аналізу ІД підприємства постає потреба у використанні інструментів, методів, механізмів щодо покращення інноваційного розвитку. В цьому випадку саме розробка ЕМ та його подальше використання на підприємствах машинобудування дозволить налагодити ефективність ІД. Тому, ми вважаємо за необхідне провести ґрунтовний аналіз фінансово-господарської та ІД підприємств

машинобудування як передумови визначення необхідності у використанні ЕМ за його відсутності та як способу з'ясування ефективності використання ЕМ за його наявності. Зауважимо, що серед вчених, які займалися вивченням особливостей використання ЕМ, оцінки ІД, аналізу інноваційного розвитку на підприємствах слід визначити: Амоша О.І., Антонюк В.П. та Землянкін А.І. (2007), Аннаєв Б.С. (2014, с. 15-19), Белопольський М.Г., Шапуров О.О., Шапурова О.О. та Філіпішин І.В. (2010), Гриньов А.В. (2008), Дяченко О.П. (2017), Кирич Н. Б., Кінаш І. А. та Погайдак О. Б. (2010), Князевич А.О. та Крайчук О.В. (2011), Микитюк П.П. та Сенів Б.Г. (2009), Михайлова Л.І. (2015), Онищенко В.О. та Комеліна А.А. (2015, с. 4-7), Орлик І.О. (2016), Полінський О.М. (2011, с. 81-87), Скочиляс С.М. (2016, с. 183-184), Смоляр Л.Г. (2007), Станіславик О.В. та Ковтуненко К.В. (2011, с. 302-304), Турило А.А. (2015, с. 94-96), Череп А.В. (2010), Череп О.Г. та Корнєв А.М. (2016а, с. 108-111), Черепанова В.О., Лисаченко П.О. та Подрез О.І. (2012, с. 22-24), Чучіна І.М. та Іванова С.М. (2009, с. 118-119), Юдіна О.І. (2011, с. 57-62).

При цьому, незважаючи на численні дослідження вчених щодо оцінки ефективності ІД, залишилось не розкритим питання щодо розвитку ЕМ на основі результатів комплексного економічного аналізу та використання поетапного підходу до його формування. Відповідно, у підрозділі 4.1 нами було удосконалено методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства і ми вважаємо за доцільне використати його на практиці задля визначення ефективності, доцільності застосування методологічного підходу як основи розвитку економічного механізму.

Оскільки в методологічному підході було виокремлено групу аналізу виробничо-господарської діяльності та групу дослідження ІД для кожної з яких визначено відповідні індикатори розпочнемо аналіз підприємств машинобудування із дослідження другої групи. В групі дослідження ІД було визначено індикатори ефективності ІД та можливості інноваційного розвитку з характерними для кожного показниками (Череп, 2012а, с. 108-109; 2012г,

с. 290-293; 2016а, с. 124-125). Проаналізуємо індикатори ефективності ІД по підприємству ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр. (табл. 4.11).

Таблиця 4.11

Індикатор ефективності інноваційної діяльності
по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Показники		2012	2013	2014	2015	2016		
Ефективність використання трудових ресурсів		0,31	0,38	0,40	0,42	0,43		
Обсяг виробленої інноваційної продукції		0,07	0,10	0,12	0,26	0,45		
Питома вага інноваційної продукції		13,26	15,90	16,78	17,23	18,76		
Приріст продуктивності праці		23,27	16,41	12,43	10,11	6,54		
Фондоозбросність		3,05	3,10	3,40	3,95	4,14		
Фондовіддача		0,06	0,06	0,06	0,07	0,04		
Рентабельність інноваційної продукції		0,70	0,73	0,95	1,82	1,50		
Рентабельності інноваційної діяльності		0,06	0,02	0,02	0,03	0,04		
Коефіцієнт наукомісткості виробництва		0,16	0,17	0,14	0,18	0,19		
Економія витрат від впровадження сучасної техніки		0,0040	0,0036	0,0018	0,0004	0,0005		
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність		0,21	0,11	0,12	0,30	0,11		
Частка прибутку від інноваційної діяльності		0,20	0,15	0,16	0,25	0,19		
Назва показників	Абсолютні відхилення, 2016				Відносні відхилення, 2016			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Ефективність використання трудових ресурсів	0,12	0,06	0,04	0,02	40,02	15,35	9,27	4,69
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,38	0,35	0,33	0,19	571,64	359,18	275,00	73,08
Питома вага інноваційної продукції	5,50	2,86	1,98	1,53	41,48	17,99	11,80	8,88
Приріст продуктивності праці	-16,73	-9,87	-5,89	-3,57	-71,90	-60,14	-47,39	-35,28
Фондоозбросність	1,09	1,04	0,74	0,19	35,61	33,43	21,61	4,87
Фондовіддача	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-31,19	-25,50	-29,21	-35,17
Рентабельність інноваційної продукції	0,80	0,78	0,56	-0,32	112,90	106,80	58,70	-17,47
Рентабельності інноваційної діяльності	-0,01	0,02	0,02	0,01	-26,99	85,89	71,38	23,12
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,03	0,02	0,05	0,01	21,79	11,76	35,71	6,74
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	0,00	0,00	0,00	0,00	-88,21	-87,02	-74,42	16,02
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	-0,10	0,01	0,00	-0,18	-46,01	7,27	-1,00	-61,54
Частка прибутку від інноваційної діяльності	-0,01	0,04	0,03	-0,06	-5,00	26,67	18,75	-24,00

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

За аналізований період сформувалася ситуація щодо зростання частини показників, серед яких слід виокремити показник ефективності використання трудових ресурсів (рис. 4.14). Наведений показник у період 2012-2016 рр. мав наступну динаміку: 2012 р. – 0,31; 2013 р. – 0,38; 2014 р. – 0,4; 2015 р. – 0,42; 2016 р. – 0,43. Доволі стрімке зростання спостерігається за показником обсягу виробленої інноваційної продукції, який на протязі 2012-2016 рр. мав стрімкий підйом та у 2016 р. проти 2015 р. його частка зросла на 73%, що обумовлено збільшенням суми наступних показників: чисельність вивільнених працівників за рахунок технічних та організаційних нововведень за 2016 р. проти 2015 р. зросла на 1 особу, тобто 0,07%; показник продуктивності праці підвищився з 20,25 у 2015 р. до 35,09% у 2016 р. (зростання склало 73%); загальний обсяг випуску продукції збільшився за 2016 р. проти 2015 р. на 405906 од. або 73%.

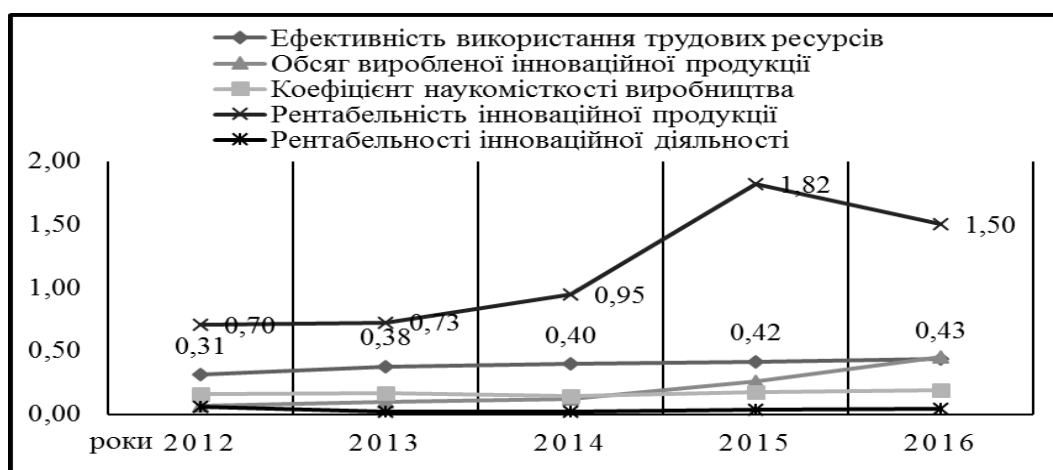

Рис. 4.14. Динаміка індикаторів ефективності інноваційної діяльності по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

За показником питомої ваги інноваційної продукції відбулося зростання у 2012-2016 рр., адже загальний обсяг готової продукції та випущеної інноваційної продукції також підвищився з 95243 од. у 2015 р. до 179848 од. у 2016 р. Питома вага інноваційної продукції у 2016 р. відповідно до 2015 р. підвищилася на 9%. Щодо показника рентабельності ІД, то відбулося підвищення за 2016 р. проти 2015 р. на 23%. Про покращення рівня впровадження інновацій у виробництво свідчить коефіцієнт наукомісткості виробництва, який за період 2012-2013 рр. зростав, у 2014 р. – скоротився та у

2015-2016 рр. – відновилося зростання (рис. 4.14). Досить незначне зростання склалося за показником економії витрат від впровадження сучасної техніки, оскільки за 2016 р. він становив 0,0005 та за 2015 р. – 0,0004, що обумовлено зростанням чисельності вивільнених працівників, обсягу готової продукції від ІД, але сума прибутку від ІД скоротилася з 849960 грн. у 2015 р. до 373244 грн. у 2016 р. Про позитивні зрушення у напрямку ІД свідчить зростання показника фондоозброєності, який не перевищував показник продуктивності праці та за 2016 р. підвищився на 6% проти 2015 р. та покращення відбулося за рахунок зростання первісної вартості у 2016 р. проти 2015 р. на 19% і чисельності персоналу задіяного в ІД з 2046 осіб у 2015 р. до 2294 особи у 2016 р.

За проаналізованими даними спостерігається не лише зростання, але й спадна динаміка групи показників (табл. 4.11). Спадну динаміку мав показник рентабельності інноваційної продукції, який за 2012-2015 рр. стрімко зростав та у 2016 р. скоротився на 17% проти 2015 р. Не винятком є зменшення показника фондовіддачі з 0,07 у 2015 р. до 0,04 у 2016 р., тобто відбулося скорочення на 35%, що свідчить про неефективність використання основних фондів та пояснюється скороченням суми виручки від реалізації інноваційної продукції з 2212904 грн. у 2015 р. до 1687393 грн. у 2016 р. (скорочення склало 23%), хоча первісна вартість основних фондів підвищилася. Загальний приріст продуктивності праці у 2012 р. був найвищим та становив 23,27, але найнижче значення було досягнуто у 2016 р. та становило відповідно 6,54 (скорочення склало 35%). Не найкращу динаміку мав показник ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність, адже у 2016 р. проти 2015 р. він скоротився на 62%, що спричинено зменшенням суми прибутку від ІД, але спрямування власного капіталу на ІД зросло з 2846808 грн. у 2016 р. до 3250463 грн. у 2015 р. (частка підвищення склала 14%).

Перейдемо до аналізу індикаторів можливості інноваційного розвитку ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр. (табл. 4.12). Про погіршення результатів діяльності підприємства свідчить динаміка показника матеріаловіддачі, який у 2016 р. відносно 2014-2015 рр. скоротився на 16% та водночас відбулося

зростання матеріаломісткості виробництва з 2,6 у 2015 р. до 3,1 у 2016 р. (частка зростання становила 19%) (рис. 4.15).

Таблиця 4.12

**Індикатор можливості інноваційного розвитку
по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.**

Показники	2012	2013	2014	2015	2016			
Матеріаловіддача	0,34	0,16	0,38	0,38	0,32			
Матеріаломісткість	2,94	6,24	2,61	2,60	3,10			
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,26	0,39	0,44	0,37	0,58			
Коефіцієнт оновлення продукції	0,02	0,03	0,03	0,03	0,09			
Рентабельність інвестицій в інновації	41,74	36,49	25,14	47,75	10,33			
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт	0,37	0,47	0,67	0,59	0,33			
Коефіцієнт самофінансування	0,24	0,30	1,28	1,46	5,63			
Ритмічність виробництва	0,02	0,03	0,03	0,03	0,09			
Плинність кадрів пов'язаних з ІД	5,00	6,00	7,00	8,00	9,00			
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,04	0,03	0,03	0,03	0,04			
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,78	0,88	1,21	1,34	1,57			
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,08	0,05	0,06	0,05	0,07			
Назва показників	Абсолютні відхилення, 2016				Відносні відхилення, 2016			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Матеріаловіддача	-0,02	0,16	-0,06	-0,06	-5,06	101,54	-15,59	-15,98
Матеріаломісткість	0,16	-3,14	0,48	0,49	5,32	-50,38	18,47	19,02
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,32	0,19	0,14	0,21	123,08	48,72	31,82	56,76
Коефіцієнт оновлення продукції	0,07	0,06	0,05	0,05	449,29	199,94	147,92	147,64
Рентабельність інвестицій в інновації	-31,41	- 26,16	- 14,81	- 37,42	-75,25	-71,69	-58,92	-78,37
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт	-0,04	-0,14	-0,34	-0,26	-10,81	-29,79	-50,75	-44,07
Коефіцієнт самофінансування	5,39	5,34	4,36	4,18	2237,74	1792,08	340,77	287,09
Ритмічність виробництва	0,07	0,06	0,05	0,05	449,29	199,94	147,92	147,64
Плинність кадрів пов'язаних з ІД	4,00	3,00	2,00	1,00	80,00	50,00	28,57	12,50
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,00	0,02	0,01	0,01	11,53	58,24	27,67	40,15
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,79	0,69	0,36	0,23	101,28	78,41	29,75	17,16
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	-0,01	0,02	0,01	0,02	-12,50	40,00	16,67	40,00

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Сформована динаміка наведених показників обумовлена зменшенням суми матеріальних витрат на 532101 грн. (9%) у 2016 р. відносно 2015 р. і зниженням суми виручки від реалізації інноваційної продукції та відображає процес погіршення використання матеріалів. Поряд з цим, у 2016 р. показник рентабельності інвестицій в інновації становив 10,33%, у 2015 р. – 47,75% і можемо говорити про зменшення даного показника у порівнянні з 2015 р. на 78,37%. Скорочення рентабельності інвестицій в інновації у 2016 р. відбулося внаслідок зменшення суми чистого прибутку від ІД та зростання витрат на проведення ІД на 18330 грн. проти 2015 р. Схожу динаміку до зменшення мав коефіцієнт витрат на придбання результатів НДР, який у 2016 р. проти 2015 р. скоротився на 44%, що свідчить про зменшення частки витрат на впровадження новітніх розробок, технологій та погіршення результатів діяльності.

Зауважимо, що поряд зі скороченням окремих коефіцієнтів для підприємства характерним є зростаюча динаміка наступних показників у 2016 р.: коефіцієнт прогресивності технологій відносно 2015 р. підвищився на 57% (рис. 4.15); показник ритмічності виробництва у 2016 р. сягнув 0,09, тобто відбулося зростання у 0,47 рази; рівень інформаційного обміну в сфері ІД на протязі 2012-2016 рр. мав зростаючу динаміку, адже за 2016 р. у порівнянні з 2015 р. зростання становило 17%; показник забезпеченості обчислювальною технікою інноваційного розвитку характеризується підйомом у 2012 р, 2014 р. та 2016 р. і частка зростання за 2016 р. становила 40% у порівнянні з 2015 р.

Рис. 4.15. Динаміка індикаторів можливості інноваційного розвитку по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

Поряд з цим у 2016 р. спостерігається зростання коефіцієнта оновлення продукції та коефіцієнта самофінансування проти 2015 р. у 1,47 рази та відповідно у 2,87 рази, що свідчить про забезпеченість підприємства коштами для власного розвитку. Одночасно, у 2016 р. зріс коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах на 40% проти 2015 р. за рахунок зростання кількості висококваліфікованих працівників зайнятих в ІД у порівнянні з 2015 р. на 322 особи та загального числа працівників на 20 осіб відносно 2015 р.

В цілому, аналіз індикаторів за групою дослідження ІД по підприємству ПАТ «Мотор Січ» дає можливість відзначити, що підприємство у 2016 р. має незначне покращення показників ефективності ІД, що видно за проаналізованими даними, але поряд з цим спостерігається спадна динаміка окремих коефіцієнтів, що спричинено зниженням суми чистого прибутку від ІД, виручи від реалізації інноваційної продукції, зниженням рівня заробітної плати для всіх працівників, зростанням витрат на ІД. За індикатором можливості інноваційного розвитку сформувалася краща ситуація, адже за 2016 р. визначилися перспективи підприємства до інноваційного розвитку, свідченням чого є зростання коефіцієнта прогресивності технологій, коефіцієнта самофінансування, ритмічності виробництва, рівня інформаційного обміну, що підтверджує можливості до розвитку в наступних періодах.

Проаналізувавши групу показників та індикаторів ІД ПАТ «Мотор Січ» перейдемо до аналізу ПАТ «Запорізький механічний завод». Розпочнемо аналіз з індикаторів ефективності ІД за 2012-2016 рр. (табл. 4.13). Відповідно до проаналізованих даних слід відзначити, що відбулося погіршення переважної більшості показників, що свідчить про неефективність ІД. Підтвердженням вище зазначеного є зниження рентабельності інноваційної продукції з 0,44% у 2016 р. до 0,34% у 2015 р. (частка скорочення становила 23%). Також, внаслідок зменшення суми виручки від реалізації інноваційної продукції у 2016 р. відповідно до 2015 р. на 503 грн. (10%), незначного зростання у 2016 р. проти 2015 р. первісної вартості основних засобів на 227 грн. (6%) відбулося

скорочення показника фондівдачі з 0,28 у 2016 р. до 0,26 у 2015 р., що є підтвердженням нераціональності використання основних засобів.

Таблиця 4.13

Індикатор ефективності інноваційної діяльності
по ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016			
Ефективність використання трудових ресурсів	12,18	11,39	11,11	6,64	7,00			
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,45	0,31	0,65	0,72	0,79			
Питома вага інноваційної продукції	13,26	15,90	16,78	17,23	18,76			
Приріст продуктивності праці	0,18	0,17	0,13	0,08	0,06			
Фондоозброєність	5,71	5,80	2,93	0,23	0,22			
Фондовіддача	0,02	0,01	0,02	0,28	0,26			
Рентабельність інноваційної продукції	0,34	0,34	0,34	0,44	0,34			
Рентабельності інноваційної діяльності	0,02	0,02	0,03	0,02	0,01			
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,16	0	0	0!	0,19			
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	0,58	1,00	0,54	0,38	0,60			
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,03	0,02	0,04	0,04	0,02			
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,20	0,15	0,16	0,25	0,19			
Назва показників	Абсолютні відхилення, 2016				Відносні відхилення, 2016			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Ефективність використання трудових ресурсів	-5,18	- 4,39	-4,11	0,36	-42,52	-38,52	- 36,96	5,41
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,34	0,48	0,14	0,07	75,56	154,84	21,54	9,72
Питома вага інноваційної продукції	5,50	2,86	1,98	1,53	41,48	17,99	11,80	8,88
Приріст продуктивності праці	-0,12	- 0,11	-0,06	-0,02	-66,06	-64,69	- 51,84	-27,23
Фондоозброєність	-5,49	- 5,59	-2,71	-0,01	-96,16	-96,22	- 92,51	-6,01
Фондовіддача	0,25	0,25	0,24	-0,02	16,14	21,86	11,68	-7,38
Рентабельність інноваційної продукції	0,00	- 0,01	-0,01	-0,10	-0,98	-1,96	-1,53	-22,98
Рентабельності інноваційної діяльності	-0,01	- 0,01	-0,02	-0,01	-54,96	-55,41	- 62,32	-35,93
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,03	0	0	0	21,79	0	0	0
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	0,02	- 0,39	0,06	0,22	4,06	-39,33	11,49	58,74
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	-0,01	0,00	-0,02	-0,02	-34,80	16,01	- 52,63	-54,14
Частка прибутку від інноваційної діяльності	-0,01	0,04	0,03	-0,06	-5,00	26,67	18,75	-24,00

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Поряд з цим негативну динаміку у 2016 р. мав показник фондоозброєності, який скоротився у порівнянні з 2015 р. на 6% і приріст продуктивності праці також зменшився на 27% проти 2015 р. (рис. 4.16). Довілі низький рівень мав показник рентабельності інноваційної діяльності, адже скоротився у 2016 р. відносно 2015 р. на 36%, що обумовлено зменшенням фінансового результату від ІД до оподаткування з 359 грн. у 2015 р. до 220 грн. у 2016 р. та скороченням суми операційних витрат з 23433 грн. у 2015 р. до 22407 грн. у 2016 р., тобто процес виробництва продукції є неефективним. Зауважимо, що у 2016 р. ефективність капіталовкладень підприємства в ІД зменшилася на 54% проти 2015 р. та на 53% відносно 2014 р., що пов'язано зі зменшенням суми чистого прибутку від ІД з 456 грн. у 2015 р. до 214 грн. у 2016 р., тобто скорочення сягнуло 53%, але власний капітал на ІД збільшився за 2016 р. відносно 2015 р. на 307 грн. (3%), що свідчить про поступове зменшення обсягів спрямування коштів у інвестиційну діяльність.

Рис. 4.16. Динаміка індикаторів ефективності інноваційної діяльності по ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

Доцільного зауважити, що відбулися позитивні зміни за окремими показниками у 2016 р., а саме: ефективність використання трудових ресурсів відносно 2015 р. підвищилася на 5%; обсяг виробленої інноваційної продукції за 2016 р. проти 2015 р. підвищився на 10%; показник економії витрат від впровадження сучасної техніки підвищився відносно 2015 р. на 59% (рис. 4.16). В цілому, спостерігаємо різке скорочення показників ІД та підприємство має низькі показники фінансового розвитку.

Далі було проаналізовано індикатор можливостей інноваційного розвитку ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2012-2016 рр. (табл. 4.14).

Таблиця 4.14

Індикатор можливості інноваційного розвитку
по ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016			
Матеріаловіддача	0,35	0,33	0,38	0,36	0,36			
Матеріаломісткість	2,83	3,06	2,62	2,81	2,77			
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,74	0,54	0,60	0,41	0,37			
Коефіцієнт оновлення продукції	0,07	0,10	0,15	0,19	0,30			
Рентабельність інвестицій в інновації	79,30	0	0	0	3,64			
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт	0,31	0,22	0,33	0,18	0,16			
Коефіцієнт самофінансування	0,02	0,01	0,02	0,04	0,01			
Ритмічність виробництва	0,07	0,10	0,15	0,19	0,30			
Плинність кадрів пов'язаних з ІД	5,00	6,00	7,00	8,00	9,00			
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,35	0,37	0,49	0,60	0,68			
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,58	0,44	0,56	0,61	0,63			
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,12	0,08	0,21	0,18	0,12			
Назва показників	Абсолютні відхилення, 2016				Відносні відхилення, 2016			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Матеріаловіддача	0,01	0,03	-0,02	0,01	1,98	10,27	-5,64	1,41
Матеріаломісткість	-0,06	-0,28	0,16	-0,04	-1,95	-9,31	5,97	-1,39
Коефіцієнт прогресивності технологій	-0,37	-0,17	-0,23	-0,04	-50,00	-31,48	-38,33	-9,76
Коефіцієнт оновлення продукції	0,23	0,20	0,15	0,11	309,40	189,98	101,65	57,61
Рентабельність інвестицій в інновації	-75,66	0	0	0	-95,41	0	0	0
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт	-0,15	-0,06	-0,17	-0,02	-48,39	-27,27	-51,52	-11,11
Коефіцієнт самофінансування	-0,01	0,00	-0,01	-0,03	-62,28	-38,63	-65,55	-81,04
Ритмічність виробництва	0,23	0,20	0,15	0,11	309,40	189,98	101,65	57,61
Плинність кадрів пов'язаних з ІД	4,00	3,00	2,00	1,00	80,00	50,00	28,57	12,50
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,33	0,31	0,19	0,08	93,44	82,02	39,92	12,81
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,05	0,19	0,07	0,02	8,62	43,18	12,50	3,28
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,00	0,04	-0,09	-0,06	0,00	50,00	-42,86	-33,33

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

На відміну від попереднього аналізу за показниками оцінки можливостей інноваційного розвитку намітилася краща ситуація, адже у 2016 р. вони мали тенденцію до зростання. У 2016 р. підтвердженням налагодження ефективності використання матеріалів, сировини та відновлення виробничої діяльності є зростання показника матеріаловіддачі відносно 2015 р. на 1,41% та зменшення показника матеріаломісткості з 2,81 у 2015 р. до 2,77 у 2016 р. (частка скорочення – 1%). Про швидкість заміни застарілої продукції на більш нову або покращення властивостей існуючої продукції свідчить зростання коефіцієнта оновлення продукції з 0,19 у 2015 р. до 0,3 у 2016 р. (частка зростання – 58%), що пояснюється збільшенням обсягу виробництва інноваційної продукції за 2016 р. проти 2015 р. на 371 од. (41%) (рис. 4.17).

За 2016 р. покращився показник ритмічності виробництва, оскільки у порівнянні з 2015 р. він зріс на 58%. Позитивну тенденцію мав показник співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах, адже зріс за 2016 р. проти 2015 р. на 13%. На підприємстві покращилася система обміну інформацією у сфері ІД, оскільки рівень інформаційного обміну в сфері ІД за 2015 р. підвищився з 0,61 до 0,63 у 2016 р., тобто частка зростання становила 3% (рис. 4.17).

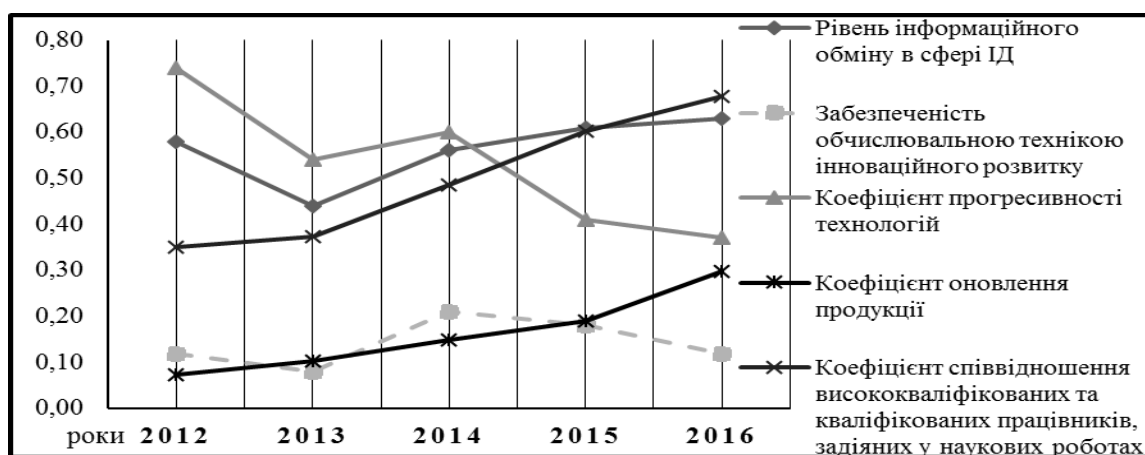

Рис. 4.17. Динаміка індикаторів можливості інноваційного розвитку по ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

Відзначимо, що за 2016 р. ряд показників знизилися: показник забезпеченості обчислювальною технікою інноваційного розвитку проти

2015 р. скоротився на 33%, що відображає процес незабезпеченості саме ІД сучасною технологією (рис. 4.17); коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт зменшився з 0,18 у 2015 р. до 0,16 у 2016 р.; коефіцієнт прогресивності технологій зменшився у порівнянні з 2015 р. на 10% (рис. 4.17). Доволі стрімкий спад за 2012-2016 рр. мав коефіцієнт самофінансування, який знизився з 0,02 у 2012 р. до 0,01 у 2016 р., що спричинено зменшенням спрямування власних коштів на розвиток підприємства, скороченням витрат та сума власних інвестиційних ресурсів за 2016 р. проти 2015 р. скоротилася на 554 грн. (1%). Не кращою є ситуація щодо наявності постійно працюючого персоналу, адже показник плинності кадрів, пов'язаних з ІД підвищився з 8 у 2015 р. до 9 у 2016 р. Проведений аналіз дозволяє нам стверджувати, що незважаючи на зменшення показників ІД підприємство має можливості до інноваційного розвитку.

Проаналізована група показників та індикаторів за ІД по підприємству ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2016 р. підтверджує погіршення ефективності ІД, адже більшість показників мали стрімку динаміку до скорочення. Зокрема, за індикаторами ефективності ІД на підприємстві сформувався досить повільний процес організації та впровадження інновацій у виробництво, склалася тенденція до зменшення спрямування коштів в ІД. Щодо показників можливості інноваційного розвитку, то по підприємству за 2016 р. характерним було зростання частини показників, що свідчить про покращення процесу інформаційного обміну, зростання частки кваліфікованих працівників у сфері ІД, обсягів виробництва нової продукції. Тому ПАТ «Запорізький механічний завод», незважаючи на негативну динаміку показників ІД, має перспективи щодо покращення результатів своєї діяльності за умови розробки комплексу заходів та його впровадження.

Тепер перейдемо до оцінки індикаторів групи аналізу виробничо-господарської діяльності, серед яких було визначено: рівень фінансової незалежності; ступінь платоспроможності; злагожденість роботи з партнерами; ефективність реалізації продукції. Розпочнемо з аналізу індикаторів оцінки

рівня фінансової незалежності ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр. Проведений аналіз даної групи індикаторів показав, що більшість показників мала тенденцію до зменшення у 2016 р. (табл. 4.15).

Таблиця 4.15

Показники рівня фінансової незалежності та злагодженості роботи з партнерами по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рівня фінансової незалежності					
Показник фінансової стабільності	4,47	5,00	1,85	2,18	1,83
Показник довгострокової заборгованості	0,07	0,36	0,31	0,19	0,36
Показник концентрації власного капіталу	0,66	0,70	0,65	0,69	0,65
Показник фінансової залежності	1,51	1,43	1,54	1,46	1,55
Показник концентрації позикового капіталу	0,15	0,14	0,35	0,31	0,35
Показник маневреності власного капіталу	0,58	0,62	0,67	0,66	0,78
Показник фінансової незалежності	0,66	0,70	0,65	0,69	0,65
Показники злагодженості роботи з партнерами					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,06	0,04	0,04	0,07	0,03
Частка прибутку від реалізації в загальній сумі прибутку	1,45	1,75	2,26	1,94	2,37
Показник оборотності кредиторської заборгованості	3,96	4,22	14,14	6,71	10,50
Коефіцієнт оборотності готової продукції	9,73	8,69	7,18	6,97	3,49
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,04	0,03	0,03	0,05	0,02
Фондомісткість	0,62	0,67	0,64	0,58	0,90
Показник оборотності дебіторської заборгованості	4,82	6,30	4,43	6,24	5,07
Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	0,69	0,65	0,65	0,67	0,42
Фондовіддача	0,40	0,37	0,39	0,43	0,28
Коефіцієнт оборотності активів	0,19	0,17	0,18	0,19	0,12
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,32	0,28	0,27	0,27	0,16
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	0,51	0,42	0,42	0,39	0,22
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0,04	0,03	0,03	0,02	0,0030

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Загалом, у 2016 р. проти 2015 р. відбулося скорочення коефіцієнта фінансової автономії на 6%, коефіцієнта концентрації власного капіталу на 6% та підвищився коефіцієнт концентрації позикового капіталу на 12%, коефіцієнт довгострокової заборгованості на 87%, коефіцієнт фінансової залежності на 6%, що у 2016 р. відносно 2015 р. обумовлено зростанням суми позикового капіталу на 2350837 грн. або 36%, обсягу власного капіталу на 2018276 грн. або 14%, суми довгострокових зобов'язань на 1930012 грн. Динаміка наведених коефіцієнтів дозволяє стверджувати, що у 2016 р. підвищився рівень

заборгованості, зросла частка позикових коштів, тобто підприємство втрачає фінансову незалежність. Поряд з цим, у 2016 р. лише коефіцієнт маневреності власного капіталу проти 2015 р. підвищився на 16%, що спричинено зростанням суми власних оборотних коштів на 33% відносно 2015 р.

Далі було оцінено злагожденість роботи з партнерами по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр. За результатами проведено аналізу бачимо, що рівень ділової активності підприємства також погіршився (табл. 4.15). У 2016 р. проти 2015 р. підтвердженням погіршення результатів функціонування підприємства є: показник стійкості економічного зростання, який скоротився на 55%; коефіцієнт оборотності готової продукції зменшився на 50%; коефіцієнт ефективності використання власних коштів скоротився на 85%; коефіцієнт використання ресурсів зменшився на 53%; підвищення коефіцієнта кредиторської заборгованості на 57%; коефіцієнт оборотності активів зменшився на 38%, що свідчить про неефективність використання активів підприємства. Проте, позитивну динаміку мав коефіцієнт дебіторської заборгованості, який у 2016 р. проти 2015 р. зменшився на 19%, що говорить про поступове погашення боргів з боку покупців та величина дебіторської заборгованості скоротилася на 139410 грн. (6%), а також у 2016 р. зросла частка прибутку від реалізації відносно 2015 р. на 22%.

Наступними для аналізу були обрані показники ефективності реалізації продукції, які також проаналізовано по ПАТ «Мотор Січ» у 2012-2016 рр. (табл. 4.16). Із розрахунків видно, що для підприємства характерним є погіршення результатів фінансово-господарської діяльності, процесу виробництва продукції, зменшенням продажу товарів, частки інвестиційних ресурсів. Аналіз показників ефективності реалізації продукції показав, що у 2016 р. відносно 2015 р. тенденцію до зменшення мали (табл. 4.16): показник рентабельності продукції скоротився на 17%, що свідчить про не вигідність виробництва певного виду товарів; показник рентабельності оборотних активів зменшився на 53%, що свідчить про неефективність спрямування активів; рентабельність основних засобів зменшилася на 51%, тобто основні засоби

використовуються неефективно; рентабельність обігових коштів знизилася до 53%, що відображає нераціональність використання оборотних коштів. Про зниження ефективності використання власного і позикового капіталу свідчить зниження за 2016 р. у порівнянні з 2015 р. рентабельності власного капіталу на 52% та рентабельності позикового капіталу на 57%.

Таблиця 4.16

Показники ефективності реалізації продукції
та ступеня платоспроможності по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Показники ефективності реалізації продукції					
Рівень валового прибутку	0,41	0,42	0,49	0,65	0,60
Показник рентабельності діяльності	0,35	0,14	0,15	0,21	0,25
Рівень прибутку від операційної діяльності	0,29	0,26	0,34	0,43	0,33
Рівень чистого прибутку	0,20	0,15	0,15	0,25	0,19
Показник рентабельності оборотних активів	0,33	0,26	0,32	0,40	0,19
Показник рентабельності необоротних активів	0,10	0,07	0,08	0,15	0,08
Показник рентабельності основних засобів	0,08	0,06	0,06	0,11	0,05
Показник рентабельності обігових коштів	0,04	0,03	0,03	0,05	0,02
Прибутковість власного капіталу	0,06	0,04	0,04	0,07	0,03
Показник рентабельності позикового капіталу	0,48	0,36	0,13	0,26	0,11
Показник рентабельності операційних витрат	0,41	0,36	0,30	0,88	0,57
Показник рентабельності продукції	0,70	0,73	0,95	1,82	1,50
Показники рівня платоспроможності					
Показник поточної ліквідності	1,00	1,10	1,00	0,79	0,90
Показник покриття	2,72	3,26	2,82	2,79	3,21
Показник абсолютної ліквідності	0,34	0,54	0,38	0,36	0,51

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

Важливо відзначити, що за 2016 р. зменшився рівень валового прибутку на 7% проти 2015 р., рівень прибутку від операційної діяльності на 23%, рівень чистого прибутку на 24%. Зниження наведених показників свідчить про неефективність процесу ціноутворення на підприємстві, погіршення результатів виробничої діяльності, незадоволення потреб споживачів.

Доволі протилежна ситуація сформувалася за індикаторами ступеня платоспроможності по ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр. (табл. 4.16). Відмітимо, що у 2016 р. стрімке зростання мав коефіцієнт покриття, який підвищився на 15% проти 2015 р. та на 14% проти 2014 р., тобто підприємство має у користуванні доволі значний обсяг ресурсів, які раціонально використати

відповідно до основних напрямів діяльності. Що ж до коефіцієнта поточної ліквідності, то він зріс з 0,79% у 2015 р. до 0,9% у 2016 р. та відповідно підприємство має можливості до погашення поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності за 2016 р. проти 2015 р. підвищився на 41%, тобто існують всі передумови щодо своєчасного погашення існуючих боргів. Тобто, підприємство має всі можливості налагодження фінансової діяльності шляхом виконання існуючих зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання.

Аналіз індикаторів виробничо-господарської діяльності по ПАТ «Мотор Січ» свідчить, що для підприємства характерним є погіршення результатів діяльності, адже: рівень фінансової незалежності знизився, що пояснюється зростанням частки позикових коштів, нерівномірністю зростання власного капіталу, який не перевищує суму позикового та призводить до погіршення стабільності розвитку; злагодженість роботи з партнерами погіршилася, адже підвищився рівень конкурентної боротьби, зріс рівень кредиторської заборгованості, готова продукція залишалася на складах, більшість показників мали тенденцію до скорочення, що негативно позначилося на функціонуванні підприємства; аналіз показників ефективності реалізації продукції показав, що результати економічної ефективності виробництва значно погіршилися, процес виготовлення та збуту продукції був неефективним, адже всі показники мали стрімку тенденцію до скорочення; ступінь платоспроможності на підприємстві є доволі високим, що свідчить про незначну потребу в залученні коштів, можливості погашення існуючих боргів у майбутньому та відновлення фінансового стану. Зауважимо, що незважаючи на існуючі труднощі підприємство має змогу налагодити фінансово-господарську діяльність за умови прийняття ефективних управлінських рішень, що позначиться на рівні ефективності інноваційної діяльності.

Проаналізуємо індикатори групи аналізу виробничо-господарської діяльності ПАТ «Запорізький механічний завод». Розпочнемо з аналізу індикаторів рівня фінансової незалежності та злагодженості роботи з партнерами за 2012-2016 рр. (табл. 4.17).

Таблиця 4.17

Показники рівня фінансової незалежності та злагодженості роботи з партнерами по ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Показники рівня фінансової незалежності					
Показник фінансової стабільності	81,28	158,09	30,89	20,08	18,77
Показник довгострокової заборгованості	0,09	0,09	0,35	0,01	0,01
Показник концентрації власного капіталу	0,93	0,93	0,97	0,95	0,95
Показник фінансової залежності	1,08	1,07	1,03	1,05	1,05
Показник концентрації позикового капіталу	0,01	0,01	0,03	0,05	0,05
Показник маневреності власного капіталу	0,18	0,13	0,50	0,68	0,94
Показник фінансової незалежності	0,93	0,93	0,97	0,95	0,95
Показники злагодженості роботи з партнерами					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,01	0,01	0,01	0,01	0,003
Частка прибутку від реалізації в загальній сумі прибутку	2,45	2,33	2,11	4,04	4,88
Показник оборотності кредиторської заборгованості	6,57	4,28	40,02	14,60	8,76
Коефіцієнт оборотності готової продукції	2,60	2,26	1,94	1,57	1,11
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,01	0,00	0,01	0,01	0,001
Фондомісткість	2,61	3,48	1,93	0,14	0,15
Показник оборотності дебіторської заборгованості	2,23	2,25	1,69	3,36	1,18
Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	0,29	0,23	0,48	0,48	0,42
Фондовіддача	0,10	0,07	0,13	1,77	1,64
Коефіцієнт оборотності активів	0,07	0,06	0,07	0,12	0,10
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,33	0,32	0,25	0,20	0,13
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	0,06	0,09	0,18	4,67	4,32
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0,01	0,00	0,00	0,01	0,002

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

За показниками рівня фінансової незалежності по ПАТ «Запорізький механічний завод» сформувалася динаміка стабільного розвитку, адже більшість показників за 2015-2016 рр. мали незмінне значення, серед яких: коефіцієнт концентрації позикового капіталу, який у 2015-2016 рр. становив 0,05, що обумовлено незначним зростанням суми позикового капіталу за 2016 р. проти 2015 р. на 288 грн. (10%) та активів підприємства у 2016 р. відносно 2015 р. на 1824 грн. (3%); коефіцієнт концентрації власного капіталу на протязі 2015-2016 рр. становив 0,95, що пояснюється зростанням власного капіталу у 2016 р. проти 2015 р. на 1536 грн. (3%) та у порівнянні з 2014 р. на 755 грн. (1%); коефіцієнт фінансової автономії за 2015-2016 рр. становив 0,95, що спричинено незначною зміною балансу підприємства, адже відбулося

зростання за 2016 р. проти 2015 р. на 1824 грн. (3%). Зауважимо, що у 2016 р. негативну динаміку мав показник фінансової стабільності, який проти 2015 р. зменшився на 7%, адже динаміка зростання позикового капіталу (за 2016 р. проти 2015 р. зріс на 10%) перевищувала власний капітал (підвищення у 2016 р. відносно 2015 р. становило 3%).

Щодо показників злагожденості роботи з партнерами, то по ПАТ «Запорізький механічний завод» відбулося скорочення (табл. 4.17). Негативну динаміку у 2016 р. мали показник фондівдачі, який відносно 2015 р. скоротився на 7% та тенденцію до зростання мав показник фондомісткості, який зріс відносно 2015 р. на 8%, що не відповідає встановленим нормам, свідчить про неефективне використання основних засобів. Також, у 2016 р. тенденцію до скорочення мали: коефіцієнт загальної оборотності капіталу скоротився відносно 2015 р. на 13%, що свідчить про сповільнення темпів повернення вкладених коштів; коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів у порівнянні з 2015 р. зменшився на 40%, що свідчить про неефективність розподілу ресурсів та зменшення суми прибутку; коефіцієнт ефективності використання власних коштів у порівнянні з 2015 р. зменшився на 64%, що відображає нераціональність спрямування власних ресурсів у обрані напрями діяльності. З проаналізованих даних видно, що відбулося зменшення коефіцієнта стійкості економічного зростання за 2016 р. проти 2015 р. на 56%, що пояснюється скороченням суми прибутку з 1824 грн. у 2015 р. до 1129 грн. у 2016 р. Винятком для підприємства є скорочення у 2016 р. показника оборотності дебіторської заборгованості проти 2015 р. на 65% та показника оборотності кредиторської заборгованості відносно 2015 р. на 40%, але одночасно відбулося зменшення суми виручки від реалізації у 2016 р. відносно 2015 р. на 11%, що свідчить про неефективність процесу виробництва.

Перейдемо до аналізу індикаторів ефективності реалізації продукції, рівня платоспроможності ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2012-2016 рр. (табл. 4.18). Першими було розглянуто показники ефективності реалізації продукції, за якими спостерігається стрімка тенденція до скорочення у 2016 р.

відносно 2015 р. Про погіршення ефективності діяльності підприємства свідчить скорочення показника рентабельності діяльності з 0,10% у 2015 р. до 0,06% у 2016 р. Неефективність процесу виробництва та реалізації продукції підтверджує скорочення показника рентабельності продукції у 2016 р. відносно 2015 р. на 23%. У 2016 р. скоротилися наступні показники: прибутковість власного капіталу зменшилася на 39% відносно 2015 р.; показник рентабельності позикового капіталу зменшився на 44% у порівнянні з 2015 р. Крім того, про зниження прибутковості від використання оборотних активів, основних засобів свідчить скорочення за 2016 р. показника рентабельності основних засобів відносно 2015 р. на 36% та показника рентабельності оборотних активів проти 2015 р. на 40%. Поряд з цим, за 2016 р. склалася ситуація до зменшення рівня валового прибутку відносно 2015 р. на 17%, рівня чистого прибутку на 31% проти 2015 р. та рівня прибутку від операційної діяльності на 7% відносно 2015 р. Тобто, склалася ситуація до зменшення рівня рентабельності підприємства у 2016 р., неефективності виробничої діяльності.

Таблиця 4.18

Показники ефективності реалізації продукції та ступеня платоспроможності по
ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Показники ефективності реалізації продукції					
Рівень валового прибутку	0,25	0,26	0,25	0,30	0,25
Показник рентабельності діяльності	0,14	0,14	0,16	0,10	0,06
Рівень прибутку від операційної діяльності	0,10	0,54	0,13	0,063	0,058
Рівень чистого прибутку	0,09	0,08	0,09	0,06	0,04
Показник рентабельності оборотних активів	0,13	0,67	0,12	0,04	0,03
Показник рентабельності необоротних активів	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02
Показник рентабельності основних засобів	0,01	0,01	0,01	0,11	0,07
Показник рентабельності обігових коштів	0,01	0,00	0,01	0,01	0,004
Прибутковість власного капіталу	0,01	0,01	0,01	0,01	0,005
Показник рентабельності позикового капіталу	1,09	1,60	0,72	0,31	0,174
Показник рентабельності операційних витрат	0,12	0,62	0,14	0,07	0,06
Показник рентабельності продукції	0,34	0,34	0,34	0,44	0,34
Показники рівня платоспроможності					
Показник поточної ліквідності	2,71	1,92	16,72	10,73	14,15
Показник покриття	3,77	3,06	24,79	14,75	18,70
Показник абсолютної ліквідності	0,51	0,25	2,54	1,82	0,11

Примітка: сформовано автором на основі (Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України)

За рівнем платоспроможності підприємства ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2012-2016 рр. (табл. 4.18) також сформувалася не краща ситуація. Тенденцію до скорочення мав показник абсолютної ліквідності, який скоротився з 1,82 у 2015 р. до 0,11 у 2016 р. (часта скорочення 94%), що виникло внаслідок зменшення суми грошових активів за 2016 р. проти 2015 р. на 5020 грн. (93%), збільшення обсягу поточних зобов'язань у 2016 р. відносно 2015 р. на 288 грн. (10%). Занадто стрімке зростання у 2016 р. відбулося за показником поточної ліквідності, який збільшився на 32% відносно 2015 р., що обумовлено збільшенням суми оборотних активів на 17096 грн. (39%), суми запасів на 2905 грн. (24%) проти 2015 р., поточних зобов'язань, а також стрімко підвищився за 2016 р. показник покриття відносно 2015 р. на 27%, що свідчить про не високий рівень платоспроможності підприємства. Відповідно, підприємство несвоєчасно погашає існуючі борги, нерационально використовує залучені кошти.

Було проведено аналіз виробничо-господарської діяльності ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2015-2016 рр., який мав слабку тенденцію до покращення діяльності (Череп та Голованова, 2011, с. 75-77). З аналізу рівня фінансової незалежності було з'ясовано, що у 2015-2016 рр. сформувалася незмінна динаміка, тобто підприємство намагалося утримати свої позиції та рівень фінансової стійкості. Щодо показників злагодженості роботи з партнерами, то сформувалася динаміка до погіршення, адже більшість показників скоротилися, що засвідчило факт погіршення взаємовідносин з партнерами, зростання рівня заборгованості. За показниками ефективності реалізації продукції можна відзначити, що також склалася тенденція до скорочення рівня рентабельності, ефективності виробництва та реалізації продукції. Рівень платоспроможності знизився, адже існує достатньо високий рівень заборгованості, відбувається несвоєчасне погашення боргових зобов'язань. Враховуючи погіршення наведених показників підприємству доцільно вжити заходів щодо підвищення рівня фінансового розвитку аби поліпшити показники діяльності, зміцнити позиції на зовнішньому ринку.

Таким чином, ПАТ «Мотор Січ» за 2016 р. все ж має проблемні аспекти, які вкрай негативно впливають на його інноваційний розвиток та показники ІД, що потребує від ПАТ «Мотор Січ» вжиття заходів направлених на виважене управління виробничо-господарською діяльністю, активніше впровадження інновацій, застосування маркетингових заходів з метою просування нової продукції на ринку, що сприятиме отриманню більшого прибутку від ІД. Аналіз показників рівня фінансової незалежності, платоспроможності, злагожденості роботи з партнерами, ефективності реалізації продукції дозволив встановити динаміку до погіршення виробничо-господарської, фінансової діяльності, адже відбулося стрімке зменшення проаналізованих показників, проте існують всі передумови щодо виходу на новий рівень розвитку, оскільки ступінь платоспроможності ПАТ «Мотор Січ» підвищився, що є свідченням своєчасності виконання зобов'язань перед кредиторами та наявні передумови до відновлення ефективної діяльності. Крім того, за аналізований період, незважаючи на погіршення показників ІД, показники можливості інноваційного розвитку покращилися, що визначає перспективи розвитку підприємства та необхідність застосування ЕМ. Отже, впровадження методологічного підходу до розвитку ЕМ на підставі комплексної оцінки ефективності ІД з теоретико-практичної сторони є обґрунтованим, адже дозволив застосувати поетапний підхід при розробці ЕМ, сприяв не лише оцінці виробничо-господарської, інноваційної діяльності, але й використанню ЕМ.

Щодо ПАТ «Запорізький механічний завод», то ситуація дещо повторюється, адже підприємство також має погіршення результатів діяльності, проте існують всі передумови щодо поліпшення його функціонування шляхом дослідження досвіду іноземних компаній щодо інноваційного розвитку, автоматизації виробництва, випуску зовсім нової продукції, налагодження господарської діяльності, самостійності та платоспроможності. Дослідження показників виробничо-господарської діяльності свідчить про тенденцію до налагодження рівня незалежності підприємства, часткове ефективне використання власного і позикового капіталу, але одночасно відбулося

зростання рівня кредиторської заборгованості, неефективності використання фінансових ресурсів, скорочення темпів економічного зростання, рівня ділової активності, погіршення рівня рентабельності, прибутковості діяльності, процесу виробництва продукції та її постачання до споживачів, зниження рівня платоспроможності та все ж існують можливості до підвищення виробничо-господарської діяльності. Хоча, показники ІД погіршилися та є свідченням існуючих проблем щодо впровадження інновацій, але необхідно розробити комплекс заходів щодо вирішення даних проблем. В свою чергу, показники оцінки можливостей інноваційного розвитку дещо покращилися, але відбулося сповільнення процесу впровадження нових розробок, зменшилися витрати на придбання технологій, погіршився процес фінансування інноваційного розвитку. Незважаючи, на негативну динаміку показників підприємство покращить фінансово-господарську, ІД за умови впровадження ЕМ, адже даний механізм не використовувався, що сприятиме стабільному функціонуванню у майбутньому.

Висновки до розділу 4

1. Складність інноваційної діяльності на підприємствах машинобудування виникла внаслідок відсутності фінансової підтримки від органів державної та місцевої влади, під впливом дестабілізуючих чинників на інноваційний розвиток. В свою чергу, підприємства не мають можливості своєчасно впроваджувати інновації у виробництво, використовувати сучасні технології виробництва, оцінювати рівень інноваційного розвитку. Відсутність ефективних методів, підходів щодо оцінки досягнутого рівня ІД, які б дозволили комплексно здійснити аналіз визначеної групи показників ускладнюють процес налагодження ІД. Саме своєчасна оцінка ефективності інноваційної діяльності відіграє помітну роль в налагодженні функціонування підприємств, дозволяє всебічно дослідити процес впровадження інновацій. За

умови проведення оцінки ефективності ІД підприємства від об'єктивності проведення аналізу залежить ефективність подальших рішень. Застосування існуючих методичних підходів до оцінки ІД на практиці є доволі складним процесом та заслуговує на увагу, адже досягнення підприємством стратегічних цілей, його успішний розвиток залежать від активізації ІД.

2. Дослідження фінансової діяльності підприємств, рівня досягнутого ними інноваційного розвитку, формування інструментів, засобів щодо регулювання інноваційної діяльності є можливими за умови впровадження сучасних методологічних підходів. Тому було удосконалено методологічний підхід до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства, в основі якого використовується алгоритм дій щодо проведення системного, всебічного аналізу виробничо-господарської, інноваційної діяльності, який ґрунтується на встановленні ефективності сформованого ЕМ шляхом визначення досягнутого рівня інноваційної активності та є системою оцінки, яка охоплює проведення економічного та комплексного аналізу з метою покращення роботи всіх сфер діяльності. Особливістю даного методологічного підходу в практичному значенні є те, що він реалізується за умови використання поетапного підходу та дозволяє розвинути ЕМ, з'ясувати необхідність його використання з метою успішного процвітання підприємства.

3. Інноваційна діяльність на сьогодні є основним фактором покращення функціонування не лише промисловості, галузі, але й економічної діяльності країни в цілому. Погіршення фінансової діяльності підприємств, необхідність вирішення існуючих проблем суб'єктів господарювання формують потребу у розвитку інноваційної діяльності, що дозволить покращити імідж організації, зміцнити конкурентні позиції. Покращення інноваційної діяльності впливає на організацію виробничого процесу, технологічний рівень, діяльність маркетингового відділу. При цьому побудова моделі ІД впливає на ефективність діяльності, дозволяє дослідити особливості функціонування підприємства, визначити перелік загроз, оцінити досягнутий рівень інноваційного розвитку.

При розробці моделей ІД доцільним є розвиток ЕМ, як інструмента подальшого інноваційного розвитку, що дозволить підприємству досягти поставлених цілей. На сьогодні існуючі моделі не адаптовані до умов функціонування підприємств та їх впровадження не завжди є можливим. Розвиток ЕМ при побудові моделі ІД для підприємств машинобудування є актуальним питанням, адже сприятиме досягненню бажаного ефекту від впровадження такої моделі.

4. За результатами дослідження діяльності підприємств машинобудування, рівня їх розвитку розроблено модель інноваційної діяльності підприємства шляхом використання економічного механізму, що є інструментом розвитку підприємства, в основі якої закладено розрахунок фінансового, економічного, технологічного, інноваційно-інвестиційного, виробничого, маркетингового критеріїв, яка включає економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну складову, реалізується шляхом дотримання алгоритму її впровадження, основних інструментів, принципів, використання функцій ЕМ, дозволяє проранжувати отримані результати за ступенем дохідності з метою отримання економічного, інвестиційного, організаційного ефектів. Проведені дослідження показали, що впровадження даної моделі дозволить покращити процес організації виробництва продукції, використання технологій, систему збуту продукції, залучення інвестиційного капіталу задля підвищення ефективності ІД.

5. Встановлено, що впровадження розвинутої моделі ІД підприємства шляхом використання економічного механізму дозволило розрахувати економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну складові по ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2016 р. Було визначено, що по ПрАТ «Запоріжтрансформатор» економіко-інформаційна складова протягом 2016 р. відносно 2015 р. скоротилася на 6%, інноваційно-соціальна складова моделі зросла з негативного значення у 2015 р. (-1,37) до позитивного у 2016 р. – 0,16. Отримані розрахунки показали, що доцільно використовувати ЕМ на підприємствах задля покращення результатів діяльності.

6. Досліджено особливості використання методологічного підходу до розвитку економічного механізму на підставі комплексної оцінки ефективності ІД по ПАТ «Мотор Січ» та ПАТ «Запорізький механічний завод» шляхом аналізу групи виробничо-господарської та інноваційної діяльності. В групі дослідження ІД було визначено індикатори ефективності інноваційної діяльності та індикатори можливості інноваційного розвитку. Проведене дослідження індикаторів за групою інноваційної діяльності по підприємству ПАТ «Мотор Січ» дозволило з'ясувати, що у 2016 р. відбулося незначне покращення показників, спостерігається спадна динаміка окремих коефіцієнтів та за індикатором можливості інноваційного розвитку сформувалася краща ситуація, адже за 2016 р. визначилися перспективи підприємства до інноваційного розвитку, відбулося зростання коефіцієнта прогресивності технологій, коефіцієнта самофінансування. При оцінці індикаторів групи аналізу виробничо-господарської діяльності було визначено: рівень фінансової незалежності; ступінь платоспроможності; злагодженість роботи з партнерами; ефективність реалізації продукції. Аналіз індикаторів виробничо-господарської діяльності по ПАТ «Мотор Січ» показав, що відбулося погіршення результатів діяльності у 2016 р., адже: рівень фінансової незалежності знизився внаслідок зростання суми позикових коштів; показники ефективності реалізації продукції свідчать, що процес виготовлення та збуту продукції був неефективним; ступінь платоспроможності є доволі високим, що свідчить про незначну потребу в залученні коштів. Проведений аналіз дозволив відзначити, що по ПАТ «Мотор Січ» сформувалися труднощі, але існує можливість налагодити фінансово-господарську, ІД за умови впровадження ЕМ.

Результати дослідження, що викладені у цьому розділі опубліковані у працях: (Череп, 2011; Череп та Голованова, 2011; Череп, 2012a; Череп, 2012b; Череп, 2012c; Череп, 2012d; Череп, 2012g; Череп та Кисельов, 2013; Череп та Степаненко, 2013; Череп та Торгашов, 2013c; Череп, 2013f; Череп, 2013g; Череп, 2013m; Череп, 2015c; Череп та Корнєв, 2016a; Череп, 2016a; Череп, 2017a; Череп, 2017c).

РОЗДІЛ 5

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

5.1. Обґрунтування системи формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування

Розвиток передових країн світу та покращення їх ринкових відносин відбувається за умови постійного розширення масштабів інноваційного розвитку. В даних країнах спостерігається процес активної розробки технологій, проведення науково-дослідних робіт, впровадження отриманих розробок в діяльність підприємств. Дана обставина обумовлює необхідність поживалення інноваційної діяльності підприємств України, які за умови нестабільності фінансово-економічного становища, політичної ситуації, неефективності діючого законодавства характеризуються погіршення результатів діяльності, підвищенням рівня збитковості внаслідок неефективності системи організації роботи даних підприємств, що впливає на рівень інноваційного розвитку, безпеку економічної діяльності, інвестиційну привабливість та можливість реалізації інноваційно-інвестиційних проектів. Саме налагодження інноваційної діяльності дозволяє зміцнити конкурентні позиції на міжнародному ринку, підвищити рівень прибутковості промислових підприємств, адже більшість з них мають зниження розміру доходу, скорочення власних та залучених інвестиційних ресурсів, нестачу власного капіталу, зношені основні засоби, високий рівень енерговитрачання, є залежними від позикових коштів та процес виробництва є трудомістким. Варто зауважити, що на більшості підприємствах машинобудування у 2015-2016 рр. проводиться випуск однотипної продукції без зміни її якості, окремих характеристик та

виробництво інноваційної продукції знаходиться на низькому рівні і не відповідає існуючим потребам споживачів, що засвідчує факт неефективності інноваційної діяльності. Тому активізація інноваційної діяльності забезпечить зростання розвитку підприємств машинобудування, його конкурентоспроможності шляхом покращення процесу виробництва, зростання випуску нової продукції, продуктивності праці персоналу, зростання обсягу збуту продукції, реалізації інноваційних проектів.

Виходячи із вище наведеного на сьогоднішній день зростає значення стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності (ЕМІД), яка формується в залежності від основної стратегії підприємства та спрямована не лише на покращення інноваційного розвитку, але й на формування економічного механізму щодо розвитку інноваційного потенціалу. Крім того, застосування економічного механізму дозволить впорядкувати процес підвищення ефективності інноваційної діяльності, у визначеній послідовності досягти інноваційного розвитку. У свою чергу, стратегія розвитку ЕМІД спрямована на визначення пріоритетних інноваційних напрямів діяльності підприємства, вибір способів, шляхів реалізації основних цілей, напрямів розвитку власного бізнесу, використання економічних методів, способів розвитку інноваційної діяльності та виробництва на підприємстві, раціональне використання фінансових ресурсів, певні науково-технічні досягнення, а також виникає потреба у прогнозуванні результатів від впровадження стратегії. Саме прогнозування дозволить здійснити оцінку ефективності впровадження стратегії ЕМІД на перспективу, розробити заходи щодо мінімізації загроз в майбутньому, отримати очікувані ефекти в довгостроковому періоді, налагодити діяльність підприємства. Тому, використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності на підприємствах машинобудування та прогнозування її ефективності є першочерговим завданням, адже вона орієнтована на впровадження економічного механізму, передбачення дії несприятливих чинників оточуючого середовища, прийняття

рішень щодо напрямів інноваційного розвитку, стабілізацію розвитку підприємств, покращення їх іміджу на міжнародній арені.

Питання інноваційного розвитку підприємств, формування, вибору стратегії інноваційної діяльності та розвитку, застосування економічного механізму, порядку розробки організаційно-економічного механізму, визначення доцільності стимулювання розвитку інноваційного потенціалу розглянуто детально в працях таких науковців: Бойко О.В. та Іваницька М.Я. (2011, с. 27-30), Возняк Г.В. (2006), Возняк Г.В. та Кузнєцова А.Я. (2005, с. 82-83), Грозний І.С. (2006), Дозі Г. (1988), Ілляшенко І.О. (2013), Карюк В. (2012, с. 43-46), Корнух О.В. (2013), Корсікова Н.М. (2009, с. 8-10), Кудрявцева С.С. (2016), Мацегора О.Ю. (2013, с. 131-133), Найдьонова М.В., Громова О.В. та Паламарчук І.В. (2013, с. 77-79), Соколова Л.В. (2006), Тарасюк Г.М. (2010, с. 288-290), Тульчинська С.О. (2008, с. 91-93), Тур О.М. (2011, с. 40-41), Фріман С. (1982), Харченко В.А. (2014, с. 98-103), Череп О.Г. (2011b, с. 311-315; 2013, с. 88-91), Шерстнева Н.Л. (2016), Шинкевич М.В. (2015).

Зауважимо, що процес прогнозування інноваційної діяльності, інноваційного розвитку, інновацій, обсягів реалізованої інноваційної продукції було проаналізовано в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Амінова Е. (2016), Анкудович Т.Є. (2011, с. 60-61), Веселовський М.Я., Погодіна Т.В., Ідилов І.І., Асхабів Р.Я., Абдулкаддирова М.А. (2015, с. 117-121), Волощук К.Б. (2013, с. 73-76), Волощук Л.О. та Носовець О.І. (2015, с. 148-153), Гвоздю С.Ю. (2009, с. 269-272), Гладинець Н.Ю. (2014, с. 148-151), Глущенко Л.Д. та Крупський Я.В. (2015, с. 193-199), Дудин М.Н., Лясніков Н.В., Панков С.В., Сепіашвілі Е.Н. (2013), Івашук О.Т. (2008), Секерин В.Д., Бурлаков В.В., Дзюрдья О.А., Горохова А.Є. (2015, с. 56-59), Чайковська І.І. (2014, с. 66-68), Череп А.В. (2010), Юринець З.В. та Юринець Р.В. (2014, с. 35-39).

Проте, незважаючи на існуючі розробки, питання щодо формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств залишається дослідженням не в повній мірі. Загалом,

не визначеними залишаються такі проблемні аспекти: спрямованість стратегії на розвиток ЕМ; роль стратегії при розробці економічного механізму; особливості розробки, представлення та реалізації стратегії; формування декількох стратегій розвитку ЕМІД і ефективність інноваційної діяльності, розвитку інноваційного потенціалу за умови їх використання; прогнозування результативності кожного виду стратегії ЕМІД. В процесі дослідження було запропоновано науково-методологічний підхід до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств, що передбачає дослідження рівня інноваційного розвитку задля оцінки ефективності ІД та вибору більш оптимальної стратегії розвитку на основі використання ЕМ, коригування, контролю за обраною стратегією, що сприятиме розвитку виробничо-господарської, ІД та який передбачає використання двох складових, тобто: розробленої системи формування стратегії розвитку ЕМІД (сформовано у підрозділі 5.1), що є послідовністю взаємопов'язаних дій, які передбачають розробку стратегії на підставі врахування досягнутого рівня інноваційної діяльності, прогнозування результативності кожного виду стратегії ЕМІД, з'ясування доцільності використання ЕМ за умови невизначеності ринкового середовища та в якій передбачається використання інструментів, методів ЕМ, що сприятиме розробці декількох видів стратегії, їх впровадженню, покращенню ІД; розробленого методологічного підходу до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД (розроблений у підрозділі 5.2) шляхом аналізу основних компонентів задля оцінки загального рівня інноваційного розвитку, тобто аналізу інноваційної активності, рівня ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями та який ґрунтується на порівнянні отриманих результатів із нормативним значенням показників, визначенні інтегрального показника, вибору більш ефективної стратегії ЕМІД шляхом встановлення відповідності між загальним рівнем інноваційного розвитку та границями його значень, що дозволить отримати очікувані ефекти діяльності, покращити діяльність підприємства в цілому.

Першочергово було розроблено систему формування стратегії розвитку ЕМІД, яка є послідовністю дій спрямованих на розробку стратегії підприємства з урахуванням існуючого рівня інноваційної діяльності, прогнозування результативності кожного виду стратегії ЕМІД та спрямованості на подальше використання економічного механізму задля підвищення ефективності ІД за умови невизначеності ринкового середовища, де враховано використання важелів, критеріїв ІД, дотримання інструментів, принципів, функцій ЕМ, основних методів формування, прийняття виважених управлінських рішень, що забезпечить впровадження обраної стратегії, подальше покращення інноваційної діяльності, налагодження процесу виробництва, зростання рівня інноваційних розробок.

Дана система формування стратегії розвитку ЕМІД розроблена шляхом визначення основних етапів формування стратегії, кожен з яких є обов'язковим для виконання, перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими етапами та досягнення бажаних результатів є можливим за умови дотримання даних етапів у встановленій послідовності (Череп, 2013h, с. 110-111; 2014b). Серед основних особливостей побудови системи формування стратегії розвитку ЕМІД варто визначити: врахування завдань загальної стратегії підприємства; дослідження стратегії ІД; визначення основних інструментів побудови стратегії розвитку ЕМІД; дотримання функцій, принципів, методів розвитку ЕМ; визначення основних підсистем побудови ЕМ; встановлення напрямів інноваційної діяльності; розробка найбільш оптимальних стратегій розвитку відповідно до інноваційно-інвестиційної спрямованості; спрямованість на досягнення економічного ефекту; оцінка значимості стратегії при розробці економічного механізму та прогнозування її результативності (Череп та Торгашов, 2013d, с. 76-77; 2015b, с. 43-45). Послідовність формування запропонованої нами системи зображено на рис. 5.1. На першому етапі здійснюється дослідження загальної стратегії підприємства, тобто визначаються основні цілі, завдання, місія розвитку.

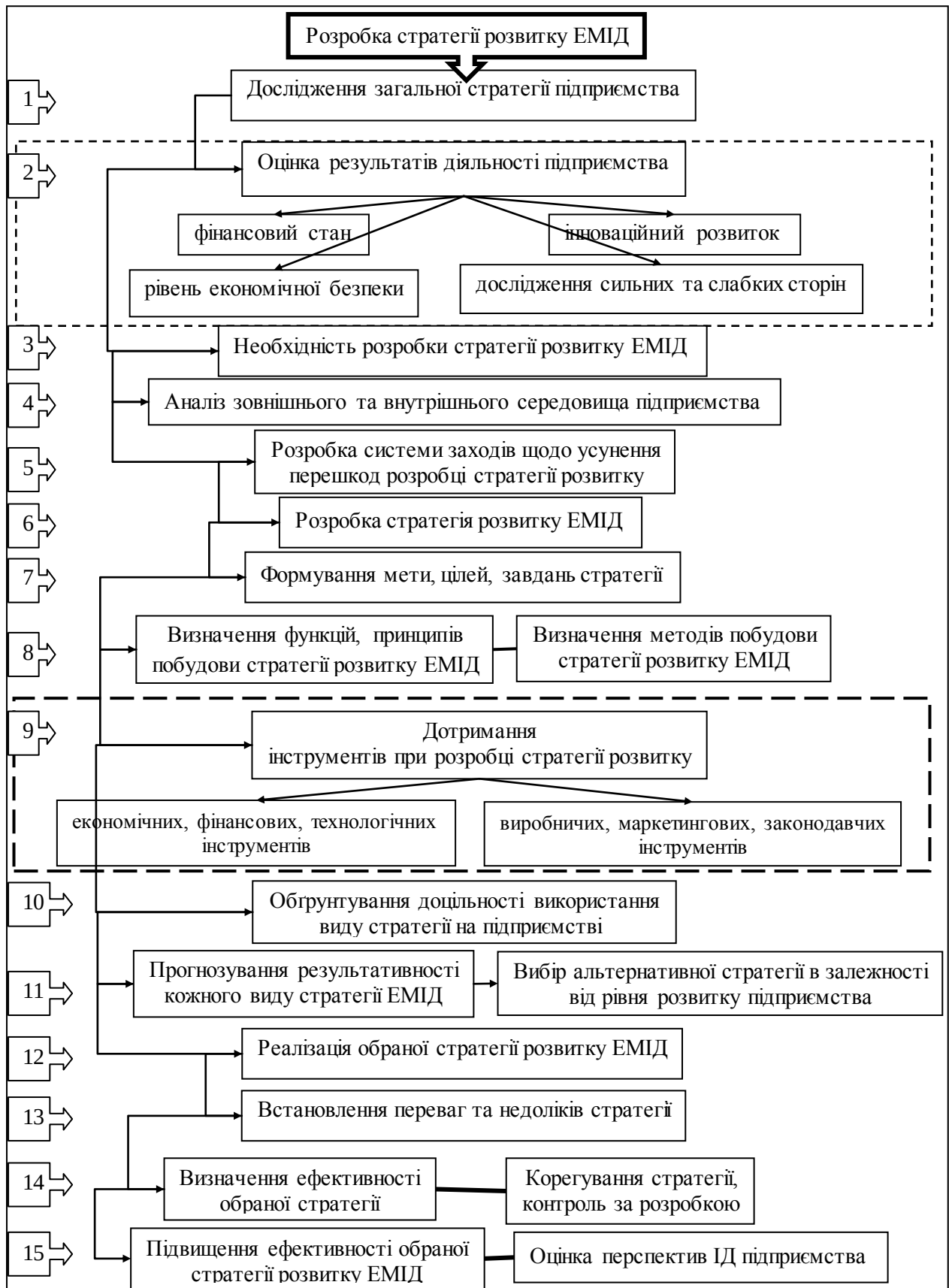

Рис. 5.1. Система формування стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах машинобудування

Примітка: розроблено автором

В межах даного етапу проводиться дослідження мети фінансово-господарського та інноваційного розвитку, встановлюються довгострокові перспективи діяльності, оцінюється рівень досягнення сформованих цілей стратегії на визначений період. Крім того, визначається рівень досягнення сформованих завдань за існуючими стратегіями розвитку.

На другому етапі проводиться оцінка результатів діяльності підприємства. Відповідно здійснюється аналіз рівня фінансової стабільності, виробничо-господарської діяльності, досягнутого рівня інноваційного розвитку, безпечності умов діяльності, тобто комплексний економічний аналіз задля характеристики діяльності підприємства. Відповідно до отриманих даних робиться висновок щодо того в якому стані знаходиться підприємство, тобто має стабільний, стійкий, передкризовий чи кризовий стан розвитку.

На третьому етапі, на основі проаналізованих даних другого етапу, встановлюється необхідність розробки стратегії розвитку ЕМІД. Дана стратегія є доцільною за умови, якщо досліджуване підприємство має низький рівень інноваційної діяльності, показники інноваційного розвитку погіршуються та загальний стан функціонування є незадовільним. Проте, за умови високих показників інноваційної діяльності, зростання інноваційного розвитку впровадження стратегії розвитку ЕМІД є не обов'язковим, але дозволить досягти швидшого зростання ефективності ІД.

Для четвертого етапу характерним є проведення глибокого аналізу чинників впливу на виробничо-господарську та інноваційну діяльність підприємства. Проводиться аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів впливу задля виявлення перешкод інноваційному розвитку та успішному функціонуванню підприємства, що дозволить своєчасно виявити існуючі ризики. Серед зовнішніх чинників аналізуються: політичні; економічні; технічні; екологічні; соціальні; інноваційні; правові. Аналіз чинників внутрішнього середовища передбачає детальне дослідження всіх сфер діяльності підприємства (рівень інноваційного розвитку, ефективність

інноваційної діяльності, інноваційний потенціал, фінансову, виробничу, маркетингову, організаційну, інформаційну, збутову діяльність та ін.)

На п'ятому етапі проводиться розробка системи заходів щодо усунення перешкод розробці стратегії розвитку, які були визначені на попередньому етапі. Розробка даних заходів дозволить зменшити число перешкод подальшій розробці стратегії, знизити дію ризиків, а також сприятиме формуванню методів захисту від дії факторів зовнішнього середовища, що дасть змогу підвищити ефективність стратегії розвитку.

На шостому етапі відбувається розробка стратегії розвитку на підставі врахування потреби підприємства у її розробці, основних цілей, завдань, мети діяльності, дії чинників оточуючого середовища, перспектив впровадження даної стратегії в діяльність. При розробці стратегії визначаються особливості формування економічного механізму, необхідність його розробки та впровадження, специфіка діяльності обраного підприємства, досягнутий рівень інноваційного розвитку.

На наступному етапі здійснюється формування мети, цілей, завдань стратегії ЕМІД. Основною метою стратегії є досягнення бажаного рівня інноваційної діяльності підприємством шляхом використання економічного механізму, підвищення показників розвитку в цілому. Далі встановлюються завдання стратегії, серед яких: розробка ефективної стратегії; покращення процесу ефективності виробництва; виготовлення нової продукції та коригування цін на неї; реалізація інвестиційних проектів; підвищення продуктивності праці та використання системи стимулів; налагодження системи збуту продукції; застосування ефективних маркетингових заходів; впровадження новітнього обладнання; підвищення показників діяльності; раціональне використання інструментів ЕМ; дотримання принципів ЕМ. Основними цілями стратегії розвитку є максимальне задоволення інтересів керівників підприємства, визначення напрямів розвитку інноваційної діяльності, пошук основних шляхів вирішення існуючих проблем, встановлення способів застосування ЕМ. Сформовані цілі, завдання мають співвідноситися із

завданнями основної стратегії підприємства задля уникнення суперечностей, досягнення бажаних результатів.

На восьмому етапі в процесі розробки стратегії розвитку ЕМІД визначаються і дотримуються функцій, принципів, методів економічного механізму, що дозволяє підвищити ефективність розвитку даного механізму, корегувати процес розробки, забезпечити раціональність використання механізму в діяльності підприємства. До функцій було віднесено: мотивація; контроль; координація; моніторинг; інформативності; прогнозування. Основними принципами ЕМ є: послідовність; комплексність; системність; цілісність; адаптованість; альтернативність; балансування інтересів; оцінки ризиків. Методами економічного механізму були: фінансування; державна підтримка; регулювання на рівні держави та регіону; планування; страхування ІД; мотивація; коригування цін та попиту на продукцію; маркетинг; соціальні.

Не менш важливу роль відіграє дев'ятий етап, тобто дотримання економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментів при розробці стратегії розвитку ЕМІД, що здійснює вплив на дотримання сформованих принципів, реалізацію функцій та забезпечує врахування впливу існуючих чинників, специфічних для кожного підприємства, на розвиток інноваційної діяльності. Дотримання наведених інструментів є необхідним, оскільки дозволяє розробити стратегію з урахуванням характерних ознак економічного механізму та підвищити ефективність стратегії.

На десятому етапі проводиться обґрунтування доцільності використання одного з видів стратегії на підприємстві (табл. 5.1). Здійснюється формування основних стратегій розвитку підприємства в залежності від сформованих потреб та встановленого рівня інноваційного розвитку та пояснюється доцільність впровадження запропонованих стратегій, тобто визначається їх ефективність, особливості реалізації, очікуваний результат. Крім того, формуються переваги застосування на підприємстві розроблених видів стратегій розвитку.

Таблиця 5.1

Види стратегій економічного механізму інноваційної діяльності

Вид стратегії	Характеристика	Тип стратегії	Тип стратегії
Інноваційна	раціональність використання ресурсів, застосування сучасних технологій, виробництво нової продукції, підвищення продуктивності праці, доповнення продукту новими властивостями – стабілізація інноваційної діяльності	Активна – ↑забезпечить стрімке зростання всіх показників діяльності, налагодження сфер функціонування, вибір основних напрямів ІД, покращення розвитку підприємства в цілому, підвищення загального рівня інноваційного розвитку при одночасному ↓зменшенні загроз ринкового середовища, можливості щодо погіршення результатів діяльності, витрат, випадків банкрутства, неотримання бажаного результату, що гарантуватиме помірний, стабільний, абсолютно стійкий рівень інноваційного розвитку)	Пасивна – ↑↓повільне зростання запланованих показників діяльності, тобто виробничої, господарської, інноваційної та ін. сфер діяльності та можливість одночасного зниження загального рівня інноваційного розвитку, тобто групи аналізованих показників, погіршення економічного розвитку, організації процесу управління розвитком підприємства, що призведе до кризового, передкризового, низького рівня інноваційного розвитку)
Інвестиційна	залучення інвестиційних ресурсів, впровадження інвестиційних проектів, інвестування в інші галузі економіки, скорочення числа ризиків, спрямування інвестицій у різні галузі діяльності – економічний розвиток		
Маркетингова	організація процесу збуту продукції, ефективність роботи маркетингового відділу, активність застосування маркетингових заходів, нові методи продажу товарів, скорочення витрат, швидкість доставки товарів споживачам – стабілізація процесу реалізації продукції		
Технологічна	оновлення застарілого обладнання, доступність інформації, скорочення частки зношених основних фондів, проведення науково-дослідних робіт, впровадження нового обладнання – організація діяльності		
Виробнича	автоматизація процесу виробництва, впровадження новітніх технологій, швидкість та якість виробництва продукції, зацікавленість працівників у виготовленні інноваційної продукції – стабільність господарської діяльності		
Фінансово-економічна	раціональність фінансово-господарської діяльності підприємства, рівень фінансової стійкості та незалежності, безпечність економічного розвитку, стійкість взаємозв'язків з партнерами, своєчасність погашення заборгованості, ефективність виробництва та реалізації продукції – стабільність фінансової, виробничої, господарської діяльності		

Примітка: сформовано автором

На наступному етапі керівництвом підприємства проводиться прогнозування результативності кожного виду стратегії ЕМІД задля оцінки доцільності їх використання в наступних періодах, виявлення слабких та

сильних сторін ІД, можливостей до розвитку, а також з метою розрахунку прогностної величини запропонованих стратегій, що сприятиме розробці заходів щодо впровадження наведених стратегій в перспективі. Крім того, організовується вибір альтернативної стратегії в залежності від рівня розвитку підприємства, тобто за результатами проведеного аналізу компонентів інноваційної діяльності обирається із переліку запропонованих стратегій та, яка в більшій мірі відповідає отриманим результатам, рівню фінансово-господарської, інноваційної діяльності. Саме обрана стратегія дозволить якнайповніше забезпечити покращення всіх сторін діяльності підприємства, сформувати перспективи подальшого розвитку, обрати більш прибутковий варіант функціонування.

На дванадцятому етапі обрана стратегія ЕМІД впроваджується в діяльність промислового підприємства, тобто відбувається визначення цілей, завдань, прийняття рішень, розвиток та застосування економічного механізму інноваційної діяльності. В процесі використання стратегії формуються критерії щодо оцінки її ефективності: характер ризику; часовий параметр; інноваційно-інвестиційний характер; швидкість виробництва нової продукції; коливання суми витрат; коротко-, середньо- та довгостроковий успіх; ритмічність проведення науково-дослідних робіт; ступінь впровадження інновацій; переваги та недоліки стратегії; рівень готовності підприємства до застосування стратегії.

Далі визначаються переваги та недоліки обраної стратегії розвитку ЕМІД, що дозволяє визначити слабкі місця стратегії, що впроваджується та вжити заходів щодо підвищення її ефективності. Крім того, визначення переваг стратегії розвитку підтверджує ефективність її використання. На чотирнадцятому етапі визначається ефективність обраної стратегії, тобто можливість досягнення бажаних результатів. Також відбувається контроль за розробкою стратегії, дотриманням послідовності всіх етапів її розробки, що підвищує ефективність процесу розробки та проводиться корегування стратегії за умови якщо виявлені порушення на певних етапах системи формування

стратегії, обрана стратегія не відповідає бажаним результатам, що сприяє внесенню коректив та мінімізації ризикових ситуацій. На останньому етапі за умови, якщо економічний ефект від впровадження обраної стратегії розвитку ЕМІД не досягнуто – відбувається підвищення її ефективності, вжиття заходів щодо вирішення виявлених проблем та за умови отримання очікуваних результатів – оцінюються перспективи ІД підприємства, відбувається аналіз фінансового стану, порівняння результатів діяльності до та після впровадження стратегії, встановлюються перспективи розвитку на майбутнє. На даному етапі приймається рішення щодо доцільності використання стратегії розвитку ЕМІД в наступних періодах розвитку.

Охарактеризувавши основні етапи системи формування стратегії зупинимося більш детально на процесі прогнозування результативності запропонованих нами видів стратегії ЕМІД на підприємствах машинобудування. В процесі дослідження нами було використано регресійний аналіз, як метод прогнозування, що дозволив розрахувати шукані величини за кожним видом стратегії ЕМІД, тобто: інноваційна, інвестиційна, маркетингова, технологічна, виробнича, фінансово-економічна (Череп, 2014f, с. 239-240).

З метою проведення регресійного аналізу нами було проаналізовано фінансово-господарську, інноваційну діяльність підприємств машинобудування та визначено групу показників, які в більшій мірі враховують специфіку їх діяльності та здійснюють вагомий вплив на прогностні шукані величини кожної стратегії за визначений період. Шляхом аналізу групи показників за 2012-2016 рр. було розраховано коефіцієнти цих показників за регресією та спрогнозовано шукані величини за кожним видом стратегії. Прогноз на 2017 р. було здійснено на підставі співставлення фінансового значення груп показників на кінець 2016 р. (взято із звітності підприємств) та розрахованих коефіцієнтів регресії для даних показників. Саме виокремлення групи показників дозволило спрогнозувати шукані величини стратегії розвитку ЕМІД та проведення регресійного аналізу дало змогу встановити взаємозв'язки між обраними показниками.

Одночасно, необхідність впровадження запропонованих стратегій розвитку ЕМІД було визначено шляхом розрахунку прогнозової величини кожного виду стратегії по підприємствам ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2017 р. Відповідно, проаналізуємо діяльність ПАТ «Мотор Січ» за 2012-2016 рр. та проведемо регресійний аналіз показників за кожною стратегією розвитку ЕМІД. Першочергово було здійснено регресійний аналіз інноваційної, інвестиційної стратегій шляхом врахування обраної групи показників за період 2012-2016 рр. (табл. 5.2).

Таблиця 5.2

Регресійний аналіз групи показників за інноваційною та інвестиційною стратегіями розвитку ЕМІД по ПАТ «Мотор Січ»

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	p-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інноваційна стратегія								
Чистий прибуток від ІД – ЧП _{ІД}	-247682	104617	-2,37	0,04	-	-	-	-
					475623,6	19741,89	475623,6	19741,89
X ₁ – готова продукція від ІД – ГП _{ІД}	3,20	2,92	1,09	0,30	-3,17	9,57	-3,17	9,57
X ₂ – чистий дохід від реалізації продукції ІД – ЧДРП _{ІД}	0,05	0,24	0,23	0,82	-0,46	0,57	-0,46	0,57
X ₃ – прибуток від продажу інноваційної продукції – ПП _{ІД}	0,12	0,32	0,38	0,71	-0,58	0,82	-0,58	0,82
X ₄ – собівартість реалізованої інноваційної продукції – СРП	0,39	0,29	1,34	0,21	-0,24	1,02	-0,24	1,02
X ₅ – фінансовий результат ІД до оподаткування – ФР _{ІД} О	1,82	0,50	3,65	0,00	0,73	2,91	0,73	2,91
X ₆ – власний капітал на ІД – ВК _{ІД}	-0,44	0,21	-2,12	0,06	-0,89	0,01	-0,89	0,01
X ₇ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	5,17	5,04	1,03	0,33	-5,81	16,16	-5,81	16,16

Продовження табл. 5.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інвестиційна стратегія								
Дохід від інвестиційної діяльності – ДІнвД	-7860,73	31623,60	-0,25	0,81	- 76762,64	61041,18	- 76762,64	61041,18
X ₁ – чистий прибуток від ІД – ЧП _{ІД}	0,14	0,04	3,46	0,00	0,05	0,23	0,05	0,23
X ₂ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	-1,12	1,36	-0,82	0,43	-4,09	1,85	-4,09	1,85
X ₃ – власні інвестиції – ВІнв	-0,01	0,01	-1,20	0,25	-0,04	0,01	-0,04	0,01
X ₄ – загальна сума інвестицій – СІнв	0,11	0,06	1,80	0,10	-0,02	0,24	-0,02	0,24
X ₅ – власний капітал – ВК	0,00	0,01	0,19	0,86	-0,03	0,03	-0,03	0,03
X ₆ – довгострокові зобов'язання – ДЗ	0,01	0,01	0,53	0,61	-0,02	0,04	-0,02	0,04
X ₇ – оборотні активи – ОА	0,01	0,01	1,09	0,30	-0,01	0,04	-0,01	0,04

Примітка: розроблено автором

Виходячи з отриманих даних регресійного аналізу за інноваційною стратегією видно, що обрані показники у 2016 р. проти 2015 р. мали змінну динаміку, тобто відбулося зменшення чистого доходу від реалізації інноваційної продукції на 525511 тис. грн., прибутку від продажу продукції ІД на 415096 тис. грн., собівартості реалізованої продукції ІД на 110415 тис. грн., фінансового результату ІД до оподаткування на 307130 тис. грн. та одночасне зростання виробленої продукції від ІД на 84605 од., капіталу що спрямовується на ІД на 403655 тис. грн., фінансових витрат ІД на 18330 тис. грн. (табл. 5.2). При цьому показники за інвестиційною стратегією у 2016 р. відносно 2015 р. мали таку тенденцію: чистий прибуток від ІД скоротився на 476716 тис. грн.; загальна сума інвестицій зменшилася на 67704 тис. грн.; сума власних інвестицій зросла на 2107575 грн.; власний капітал зріс на 2018276 грн.; довгострокові зобов'язання зросли на 1930012 грн.; оборотні активи підвищилися на 3593468 грн. Враховуючи результати регресійного аналізу, який дозволив проаналізувати вплив обраних показників на шукану величину, розраховано прогнозне значення інноваційної та інвестиційної стратегії

розвитку ЕМІД шляхом побудови регресійного рівняння для кожної з них (формули 5.1-5.2):

$$\text{ЧП}_{\text{ід}} = -247682,75 + X_1 * \text{ГП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ЧДРП}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ППрІП} + X_4 * \text{СРІП} + X_5 * \text{ФР}_{\text{ід}} + X_6 * \text{ВК}_{\text{ід}} + X_7 * \text{ФВ}_{\text{ід}}, \quad (5.1)$$

де $\text{ЧП}_{\text{ід}}$ – чистий прибуток ІД, тис. грн.;

$$\text{ДІнвД} = -7860,73 + X_1 * \text{ЧП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ФВ}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ВІнв} + X_4 * \text{СІнв} + X_5 * \text{ВК} + X_6 * \text{ДЗ} + X_7 * \text{ОА}, \quad (5.2)$$

де ДІнвД – дохід від інвестиційної діяльності, тис. грн.

Використання формули 5.1 дозволило розрахувати прогнозну величину за інноваційною стратегією шляхом врахування отриманих коефіцієнтів за регресією та сум визначеної групи показників на кінець 2016 р. (Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ»). Прогнозна сума чистого прибутку від ІД у 2017 р. становила 341253,60 тис. грн. та є нижчою від 2016 р. на 31990 тис. грн. або 8%. Значенням, яке визначає результативність інвестиційної стратегії розвитку є дохід від інвестиційної діяльності та відповідно до формули 5.2 його прогноз становитиме 101089 тис. грн. і перевищує дані 2016 р. на 2867 тис. грн. або 3%. Отже, прогнозні дані свідчать про доцільність впровадження інвестиційної стратегії ЕМІД, зростання інвестиційної діяльності та необхідність корегування інноваційної стратегії, адже за прогнозом ІД дещо погіршиться у 2017 р.

Далі розглянемо результати регресійного аналізу показників у 2012-2016 рр. за маркетинговою та технологічною стратегіями ЕМІД по ПАТ «Мотор Січ». Дані табл. 5.3 показують, що за маркетинговою стратегією у 2016 р. проти 2015 р. відбулося зростання готової продукції від ІД на 84605,43 тис. грн., фінансових витрат на 90161 тис. грн., витрат на проведення маркетингової діяльності на 7212 тис. грн., позикових коштів, що спрямовуються на маркетингову діяльність на 188066,96 тис. грн. та одночасно скоротився чистий дохід від реалізації продукції ІД на 525511,68 тис. грн., обсяг реалізованої інноваційної продукції на 492667,2 тис. грн.

Таблиця 5.3

Регресійний аналіз групи показників за маркетинговою та технологічною стратегіями розвитку ЕМІД по ПАТ «Мотор Січ»

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
Маркетингова стратегія								
Прибуток від продажу продукції ІД – ППрП _{ІД}	-438328	123999,87	-3,53	0,00	-704281	-172374	-704281	-172374
X ₁ – готова продукція ІД – ГП _{ІД}	1,98	2,16	0,91	0,38	-2,66	6,61	-2,66	6,61
X ₂ – чистий дохід від реалізації продукції ІД – ЧДРП _{ІД}	0,11	0,45	0,24	0,81	-0,86	1,08	-0,86	1,08
X ₃ – обсяг реалізованої інноваційної продукції – ОРІП	0,71	0,48	1,49	0,16	-0,31	1,74	-0,31	1,74
X ₄ – фінансові витрати – ФВ	1,06	0,90	1,18	0,26	-0,86	2,98	-0,86	2,98
X ₅ – витрати на проведення маркетингової діяльності – ВпМД	0,00	0,00	65535	0,16	0,00	0,00	0,00	0,00
X ₆ – позикові кошти, що спрямовуються на маркетингову діяльність – ПКМД	-0,49	0,42	-1,18	0,01	-1,39	0,40	-1,39	0,40
Технологічна стратегія								
Загальний обсяг нового обладнання – ЗобНОб	- 3123280	1576980	-1,98	0,07	- 6505567	259007,11	- 6505567	259007
X ₁ – чистий прибуток від ІД – ЧП _{ІД}	-0,24	0,37	-0,66	0,52	-1,04	0,55	-1,04	0,55
X ₂ – заробітна плата – ЗП	201,48	95,30	2,11	0,05	-2,92	405,87	-2,92	405,87
X ₃ – позиковий капітал – ПК	0,13	0,06	2,19	0,05	0,00	0,27	0,00	0,27
X ₄ – застаріле обладнання – Зобл	0,00	0,00	65535	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00
X ₅ – основні засоби – ОЗ	0,34	0,11	2,92	0,01	0,09	0,58	0,09	0,58
X ₆ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	-0,67	24,59	-0,03	0,98	-53,41	52,06	-53,41	52,06

Примітка: розроблено автором

Поряд з цим за технологічною стратегією ЕМІД у 2016 р. проти 2015 р. маємо динаміку таких показників: зростання позикового капіталу на

2350837 тис. грн., застарілого обладнання на 425521,44 тис. грн., основних засобів на 2659509 тис. грн., фінансових витрат ІД на 18330 тис. грн., скорочення чистого прибутку від ІД на 476716 тис. грн., заробітної плати на 700 тис. грн. Отже, виділення групи показників, які мають найбільший вплив на шукану прогнозну величину, відповідних коефіцієнтів регресії (табл. 5.3) дозволило сформулювати регресійне рівняння для маркетингової та технологічної стратегій ЕМІД (формули 5.3-5.4):

$$\text{ППрП}_{\text{ід}} = -438328,23 + X_1 * \text{ГП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ЧДРП}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ОРІП} + X_4 * \text{ФВ} + X_5 * \text{ВпМД} + X_6 * \text{ПКМД}, \quad (5.3)$$

де $\text{ППрП}_{\text{ід}}$ – прибуток від продажу продукції ІД, тис. грн.;

$$\text{ЗобНОб} = -3123280,12 + X_1 * \text{ЧП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ЗП} + X_3 * \text{ПК} + X_4 * \text{Зобл} + X_5 * \text{ОЗ} + X_6 * \text{ФВ}_{\text{ід}}, \quad (5.4)$$

де ЗобНОб – загальний обсяг нового обладнання.

Прогнозною величиною маркетингової стратегії є прибуток від продажу продукції ІД, що дозволяє оцінити результативність даної стратегії та відповідно до формули 5.3 було визначено прогноз прибутку від продажу продукції ІД, який становив у 2017 р. 1082564,73 тис. грн., що перевищує суму 2016 р. на 69930 тис. грн. За формулою 5.4 було розраховано за 2017 р. прогноз загального обсягу нового обладнання, який становив 5889960,40 тис. грн. і перевищував розмір 2016 р. на 33757 тис. грн. та є показником технологічної стратегії.

Отримані дані свідчать про можливість активізації інноваційної діяльності шляхом налагодження функціонування маркетингового відділу щодо збуту інноваційної продукції та підвищення забезпеченості підприємства сучасним обладнанням.

Останніми були проаналізовані показники виробничої, фінансово-економічної стратегій ЕМІД по ПАТ «Мотор Січ» у 2012-2016 рр. та здійснено регресійний аналіз (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Регресійний аналіз групи показників за виробничою, фінансово-економічною стратегіями розвитку ЕМІД по ПАТ «Мотор Січ»

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Виробнича стратегія								
Вироблено продукції від ІД – ВП _{ІД}	15915	53900	0,30	0,77	-102718	134548	-102718	134548
X ₁ – заробітна плата – ЗП	0,52	3,97	0,13	0,90	-8,21	9,26	-8,21	9,26
X ₂ – чисельність працюючих – ЧПрац	-1,95	1,01	-1,92	0,08	-4,19	0,28	-4,19	0,28
X ₃ – витрати на науково-дослідні роботи – Вндр	0,49	0,61	0,80	0,44	-0,86	1,84	-0,86	1,84
X ₄ – обсяг обчислювальної техніки інноваційного розвитку – ОбТІР	0,10	0,03	3,44	0,01	0,03	0,16	0,03	0,16
X ₅ – частка інновацій у виробництві – ЧІннВ	0,00	0,08	-0,06	0,96	-0,17	0,16	-0,17	0,16
X ₆ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	1,81	0,89	2,04	0,07	-0,14	3,76	-0,14	3,76
X ₇ – чистий прибуток ІД – ЧП _{ІД}	-0,03	0,02	-1,17	0,27	-0,07	0,02	-0,07	0,02
X ₈ – прибуток від продажу продукції ІД – ППРП _{ІД}	0,00	0,03	-0,17	0,87	-0,06	0,05	-0,06	0,05
Фінансово-економічна стратегія								
Чистий прибуток – ЧП	2248323	3153589	0,71	0,52	-6507445	11004092	-6507445	11004092
X ₁ – чистий прибуток ІД – ЧП _{ІД}	3,75	1,74	2,15	0,10	-1,09	8,59	-1,09	8,59
X ₂ – чистий дохід від реалізації продукції ІД – ЧДРП _{ІД}	1,07	1,91	0,56	0,60	-4,23	6,38	-4,23	6,38
X ₃ – чистий дохід від реалізації продукції – ЧДРП	0,02	0,33	0,06	0,95	-0,88	0,92	-0,88	0,92
X ₄ – фінансові витрати – ФВ	2,19	4,01	0,55	0,61	-8,95	13,33	-8,95	13,33
X ₅ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	-127,30	96,70	-1,32	0,26	-395,78	141,18	-395,78	141,18
X ₆ – власний капітал – ВК	0,34	0,25	1,35	0,25	-0,35	1,03	-0,35	1,03
X ₇ – позиковий капітал – ПК	0,22	0,51	0,43	0,69	-1,19	1,63	-1,19	1,63
X ₈ – середня величина дебіторської заборгованості – ДЗ	0,96	0,81	1,18	0,30	-1,28	3,20	-1,28	3,20
X ₉ – середня величина кредиторської заборгованості – КЗ	0,41	0,63	0,65	0,55	-1,33	2,15	-1,33	2,15
X ₁₀ – власні оборотні кошти – ВОК	0,87	0,49	1,76	0,15	-0,50	2,24	-0,50	2,24
X ₁₁ – готова продукція – ГП	-17,19	9,81	-1,75	0,15	-44,43	10,04	-44,43	10,04

Продовження табл. 5.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
X ₁₂ – вироблено продукції від ІД – ВП _{ІД}	45,21	31,90	1,42	0,23	-43,36	133,77	-43,36	133,77
X ₁₃ – обсяг реалізованої інноваційної продукції – ОРІП	-6,00	3,55	- 1,69	0,17	-15,87	3,86	-15,87	3,86
X ₁₄ – чисельність працюючих – ЧисПр	-37,26	75,25	- 0,50	0,65	-246,18	171,66	-246,18	171,66
X ₁₅ – заробітна плата від ІД – ЗП _{ІД}	-65,00	203,20	- 0,32	0,77	-629,16	499,16	-629,16	499,16

Примітка: розроблено автором

За обраними показниками впливу на виробничу стратегію у 2016 р. проти 2015 р. спостерігається зростання чисельності працюючих на 20 осіб, витрат на науково-дослідні роботи на 10819 тис. грн., обсягу обчислювальної техніки інноваційного розвитку на 249993 грн. та зменшення частки інновацій у виробництво на 26040 тис. грн., чистого прибутку від ІД на 476716 тис. грн., прибутку від продажу продукції ІД на 415096 тис. грн. Серед показників фінансово-економічної стратегій у 2016 р. відносно 2015 р. відбулося скорочення чистого доходу від реалізації продукції на 3284448 грн., дебіторської заборгованості на 139410 грн., кредиторської заборгованості на 1058249 грн., обсягу реалізованої інноваційної продукції на 492667 грн., заробітної плати від ІД на 840 грн. та зростання фінансових витрат на 90161 тис. грн., фінансових витрат на ІД на 18330 тис. грн., власного капіталу на 2018276 грн., позикового капіталу на 2350837 грн., власних оборотних коштів на 3161214 грн., готової продукції на 405906 грн., виробленої продукції від ІД на 84605 тис. грн. Відповідно до проаналізованих показників та даних табл. 5.4 регресійне рівняння для виробничої, фінансово-економічної стратегій ЕМІД має вигляд формул 5.5.-5.6:

$$\begin{aligned} \text{ВП}_{\text{ІД}} = 15915,24 + X_1 * \text{ЗП} + X_2 * \text{ЧП}_{\text{прац}} + X_3 * \text{ВнДР} + X_4 * \text{ОбТІР} + X_5 * \text{ЧІннВВ} + X_6 * \text{ФВ}_{\text{ІД}} + \\ + X_7 * \text{ЧП}_{\text{ІД}} + X_8 * \text{ППрП}_{\text{ІД}}, \end{aligned} \quad (5.5)$$

де ВП_{ІД} – вироблено продукції від ІД, тис. грн.;

$$\begin{aligned} \text{ЧП} = 2248323,83 + X_1 * \text{ЧП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ЧДРП}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ЧДРП} + X_4 * \text{ФВ} + X_5 * \text{ФВ}_{\text{ід}} + X_6 * \text{ВК} + X_7 * \text{ПК} + X_8 * \text{ДЗ} + X_9 * \\ * \text{КЗ} + X_{10} * \text{ВOK} + X_{11} * \text{ГП} + X_{12} * \text{ВП}_{\text{ід}} + X_{13} * \text{ОРП} + X_{14} * \text{ЧисПр} + X_{15} * \text{ЗП}_{\text{ід}}, \end{aligned} \quad (5.6)$$

де ЧП – чистий прибуток, тис. грн.

Шуканим показником виробничої стратегії ЕМІД є обсяг виробленої продукції від ІД та розмір прогнозу шуканої величини у 2017 р. відповідно до формули 5.5 становив 173501,41 тис. грн., що є нижчим від 2016 р. на 6347 тис. грн. чи 3%. За формулою 5.6 було розраховано прогнозну величину фінансово-економічної стратегії, тобто суму чистого прибутку, який у 2017 р. становитиме 1965728,45 тис. грн. та перевищуватиме розмір 2016 р. на 1285 тис. грн. або 0,06%. Отже, у 2017 р. за умови впровадження фінансово-економічної стратегії матимемо покращення результатів інноваційної, фінансової діяльності та існує потреба у налагодженні процесу виробництва інноваційної продукції.

За результатами розрахунку прогнозних величин запропонованих стратегій ЕМІД слід відзначити, що у 2017 р. по ПАТ «Мотор Січ» маємо зростання інвестиційної, маркетингової, технологічної, фінансово-економічної та зниження інноваційної, виробничої стратегій, що свідчить про доцільність їх впровадження в майбутньому за умови покращення інноваційної діяльності, відновлення інноваційної активності, використання сучасного обладнання, автоматизації процесу виробництва, залучення нових технологій, обміну досвідом з іноземними партнерами щодо інноваційного розвитку. Крім того, використання даних стратегій дозволить підвищити інвестиційну привабливість, збільшити обсяг виробництва інноваційної продукції, кількість нового обладнання, активізувати роботу маркетингового відділу, залучити нові технології виробництва, покращити показники фінансово-господарської діяльності.

Проаналізуємо обрані нами показники для кожного виду стратегії ЕМІД за 2012-2016 рр., здійснимо регресійний аналіз та розрахуємо прогноз шуканої величини по ПАТ «Запорізький механічний завод» на 2017 р. Спочатку визначимо рівень впливу групи показників на інноваційну та інвестиційну

стратегії ЕМІД відповідно до проведеного регресійного аналізу, що видно з табл. 5.5.

Таблиця 5.5

Регресійний аналіз групи показників за інноваційною та інвестиційною стратегіями розвитку ЕМІД по ПАТ «Запорізький механічний завод»

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	p-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
Інноваційна стратегія								
Чистий прибуток від ІД – ЧП _{ІД}	1126,85	780,39	1,44	0,17	-573,47	2827,18	-573,47	2827,18
X ₁ – готова продукція від ІД – ГП _{ІД}	-0,95	0,71	-1,33	0,21	-2,50	0,61	-2,50	0,61
X ₂ – чистий дохід від реалізації продукції ІД – ЧДРП _{ІД}	0,03	0,20	0,15	0,88	-0,40	0,46	-0,40	0,46
X ₃ – прибуток від продажу інноваційної продукції – ПП _{ІД}	0,56	0,32	1,74	0,11	-0,14	1,26	-0,14	1,26
X ₄ – собівартість реалізованої інноваційної продукції – СРП	-0,26	0,37	-0,70	0,50	-1,05	0,54	-1,05	0,54
X ₅ – фінансовий результат ІД до оподаткування – ФР _{ІД} О	0,79	0,11	7,25	0,00	0,55	1,03	0,55	1,03
X ₆ – власний капітал на ІД – ВК _{ІД}	-0,02	0,01	-1,88	0,08	-0,04	0,00	-0,04	0,00
X ₇ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	7,97	5,52	1,44	0,17	-4,05	19,99	-4,05	19,99
Інвестиційна стратегія								
Дохід від інвестиційної діяльності – ДІНВД	-340,33	298,93	-1,14	0,28	-991,65	310,98	-991,65	310,98
X ₁ – чистий прибуток від ІД – ЧП _{ІД}	0,26	0,03	9,61	0,00	0,20	0,31	0,20	0,31
X ₂ – фінансові витрати ІД – ФВ _{ІД}	-0,92	1,86	-0,49	0,63	-4,96	3,13	-4,96	3,13
X ₃ – власні інвестиції – ВІНВ	0,00	0,00	-0,19	0,85	0,00	0,00	0,00	0,00
X ₄ – загальна сума інвестицій – СІНВ	0,01	0,01	1,45	0,17	-0,01	0,03	-0,01	0,03
X ₅ – власний капітал – ВК	0,00	0,00	0,83	0,42	0,00	0,00	0,00	0,00
X ₆ – довгострокові зобов'язання – ДЗ	-0,12	0,10	-1,26	0,23	-0,33	0,09	-0,33	0,09
X ₇ – оборотні активи – ОА	0,00	0,01	0,67	0,51	-0,01	0,01	-0,01	0,01

Примітка: розроблено автором

Серед обраних показників впливу на інноваційну стратегію маємо зростання у 2016 р. проти 2015 р. готової продукції від ІД на 41%, власного капіталу спрямованого на ІД на 2,6% та відбулося скорочення у порівнянні з 2015 р. чистого доходу від реалізації продукції ІД на 10%, прибутку від продажу продукції ІД на 26%, собівартості реалізованої продукції ІД на 4%, фінансового результату ІД до оподаткування на 39%. Серед основних показників інвестиційної стратегії за 2016 р. проти 2015 р. також відбулося зменшення чистого прибутку від ІД на 241 тис. грн., власних інвестицій на 554 тис. грн., загального обсягу інвестиційних ресурсів на 298 тис. грн., довгострокових зобов'язань на 175 тис. грн. та лише маємо зростання власного капіталу на 1536 тис. грн., оборотних активів на 17096 тис. грн. Зауважимо, що фінансові витрати на ІД за період 2013-2015 рр. були відсутні та у 2016 р. становили 59 тис. грн.

Враховуючи обрані показники діяльності підприємства (дані фінансової звітності), що мають значний вплив на результативність стратегій розвитку ЕМІД та отримані коефіцієнти за регресією для цих показників $X_1...X_n$ (дані табл. 5.5) було запропоновано регресійне рівняння за інноваційною та інвестиційною стратегіями (формули 5.7-5.8):

$$\text{ЧП}_{\text{ід}} = 1126,85 + X_1 * \text{ГП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ЧДРП}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ПППрП} + X_4 * \text{СРП} + X_5 * \text{ФР}_{\text{ід}} + X_6 * \text{ВК}_{\text{ід}} + X_7 * \text{ФВ}_{\text{ід}}, \quad (5.7)$$

де $\text{ЧП}_{\text{ід}}$ – чистий прибуток ІД, тис. грн.;

$$\text{ДІнвД} = -340,33 + X_1 * \text{ЧП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ФВ}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ВІнв} + X_4 * \text{СІнв} + X_5 * \text{ВК} + X_6 * \text{ДЗ} + X_7 * \text{ОА}, \quad (5.8)$$

де ДІнвД – дохід від інвестиційної діяльності, тис. грн.

Розрахунок регресійного рівняння за формулою 5.7 дозволив спрогнозувати шукану величину інноваційної стратегії, тобто чистий прибуток ІД, який у 2017 р. склав 240,68 тис. грн. Отримане значення прогнозу перевищує суму чистого прибутку ІД за 2016 р. на 26 тис. грн. або 12%, що свідчить про налагодження інноваційного розвитку та доцільність

впровадження даної стратегії. Одночасно, підставивши дані за обраними показниками з фінансової звітності та отримані коефіцієнти регресії для кожного показника у формулу 5.8 було розраховано прогнозне значення доходу від інвестиційної діяльності, що у 2017 р. становив 32 тис. грн., тобто проти 2016 р. скоротився на 25 тис. грн. або 44%. Скорочення доходу від інвестиційної діяльності, як показника інвестиційної стратегії є свідченням існуючих труднощів щодо залучення інвестиційних ресурсів та необхідності коригування даної діяльності.

Далі розглянемо обрані показники для регресійного аналізу за маркетинговою та технологічною стратегіями ЕМІД по ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2012-2016 рр. (табл. 5.6). Серед показників впливу на маркетингову стратегію ЕМІД у 2016 р. проти 2015 р. спостерігається наступна динаміка: готова продукція ІД зросла на 371 тис. грн.; чистий дохід від реалізації продукції ІД зменшився на 503 тис. грн.; обсяг реалізованої інноваційної продукції скоротився на 472 тис. грн.; витрати на проведення маркетингової діяльності знизилися на 95 тис. грн.; позикові кошти, що спрямовуються на маркетингову діяльність збільшилися на 23 тис. грн. Між обраними показниками впливу на розмір шуканої величини за технологічною стратегією існує тісний зв'язок та у 2016 р. відносно 2015 р. відбулося зростання заробітної плати на 1450 тис. грн., позикового капіталу на 288 тис. грн., скорочення основних засобів на 0,06%, застарілого обладнання на 0,8%, чистого прибутку від ІД на 241 тис. грн.

Таблиця 5.6

Регресійний аналіз групи показників за маркетинговою та технологічною стратегіями розвитку ЕМІД по ПАТ «Запорізький механічний завод»

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Маркетингова стратегія								
Прибуток від продажу продукції ІД – ПІ _{рп}	-1834	381,04	-4,81	0,00	-2657	-1011	-2657	-1011

Продовження табл. 5.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
X_1 – готова продукція ІД – $ГП_{iд}$	0,42	0,22	1,96	0,07	-0,04	0,89	-0,04	0,89
X_2 – чистий дохід від реалізації продукції ІД – $ЧДРП_{iд}$	0,01	0,08	0,14	0,89	-0,15	0,17	-0,15	0,17
X_3 – обсяг реалізованої інноваційної продукції – ОРІП	0,41	0,09	4,43	0,00	0,21	0,60	0,21	0,60
X_4 – фінансові витрати – ФВ	0,94	0,72	1,29	0,22	-0,63	2,50	-0,63	2,50
X_5 – витрати на проведення маркетингової діяльності – ВпМД	5,96	1,96	3,04	0,01	1,72	10,19	1,72	10,19
X_6 – позикові кошти, що спрямовуються на маркетингову діяльність – ПКМД	-0,10	0,13	-0,77	0,45	-0,37	0,18	-0,37	0,18
Технологічна стратегія								
Загальний обсяг нового обладнання – ЗобНОб	13551	1420,44	9,54	0,00	10504	16597	10504	16597
X_1 – чистий прибуток від ІД – $ЧП_{iд}$	-0,21	0,32	-0,63	0,54	-0,90	0,49	-0,90	0,49
X_2 – заробітна плата – ЗП	-0,54	0,14	-3,96	0,00	-0,83	-0,25	-0,83	-0,25
X_3 – позиковий капітал – ПК	-0,06	0,05	-1,13	0,28	-0,16	0,05	-0,16	0,05
X_4 – застаріле обладнання – Зобл	0,00	0,00	65535,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
X_5 – основні засоби – ОЗ	0,00	0,00	-3,13	0,02	-0,01	0,00	-0,01	0,00
X_6 – фінансові витрати ІД – $ФВ_{iд}$	- 13,74	5,58	-2,46	0,03	- 25,71	-1,77	- 25,71	-1,77

Примітка: розроблено автором

Використовуючи отримані дані за результатами регресійного аналізу, тобто коефіцієнти регресії для обраних показників фінансової звітності (табл. 5.6) та їх розрахункові значення було сформовано регресійні рівняння за маркетинговою та технологічною стратегіями ЕМІД (формули 5.9-5.10):

$$ППрП_{iд} = -1834,42 + X_1 * ГП_{iд} + X_2 * ЧДРП_{iд} + X_3 * ОРІП + X_4 * ФВ + X_5 * ВпМД + X_6 * ПКМД, \quad (5.9)$$

де $ППрП_{iд}$ – прибуток від продажу продукції ІД, тис. грн.;

$$ЗобНОб = 13551,39 + X_1 * ЧП_{iд} + X_2 * ЗП + X_3 * ПК + X_4 * Зобл + X_5 * ОЗ + X_6 * ФВ_{iд}, \quad (5.10)$$

де ЗобНОб – загальний обсяг нового обладнання.

Прибуток від продажу продукції ІД є шуканою величиною за маркетинговою стратегією та підставивши в формулу 5.9 отримані значення

коефіцієнтів регресії ($X_1 \dots X_n$) для кожного показника та відомі суми обраних показників за період 2016 р. було розраховано прогнозне значення шуканої величини, що у 2017 р. склало 1135,55 тис. грн. Прогнозна величина прибутку від продажу продукції ІД за 2017 р. перевищувала розмір 2016 р. на 5%, що відображає результативність маркетингової стратегії. За технологічною стратегією шуканою величиною, на яку в більшій мірі впливають обрані показники, є загальний обсяг нового обладнання та його прогнозний розмір відповідно до формули 5.10 у 2017 р. становив 6456,67 тис. грн. Отже, зростання технологічної стратегії у 2017 р. відносно 2016 р. становитиме 7%, що підтверджує можливість покращення інноваційної діяльності шляхом впровадження сучасного обладнання.

За обраними показниками виробничої, фінансово-економічної стратегій по ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2012-2016 рр. також було проведено регресійний аналіз (табл. 5.7). Шуканою величиною виробничої стратегії було обрано обсяг виробленої продукції від ІД на яку за 2016 р. проти 2015 р. здійснюють вплив такі показники: заробітна плата зросла на 1450 грн.; чисельність працюючих зменшилася на 20 осіб; витрати на науково-дослідні роботи скоротилися на 114 тис. грн.; обсяг обчислювальної техніки інноваційного розвитку зменшився на 482 тис. грн.; частка інновацій у виробництві зросла на 11%; прибуток від продажу продукції ІД скоротився на 376 тис. грн. За фінансово-економічною стратегією прогноною величиною було обрано суму чистого прибутку та основні показники впливу на дану величину у 2016 р. відносно 2015 р. мали наступну динаміку: чистий дохід від реалізації продукції ІД зменшився на 503 грн.; чистий дохід від реалізації продукції скоротився на 3148 грн.; власний капітал збільшився на 1536 грн.; позиковий капітал зріс на 288 тис. грн.; дебіторська заборгованість підвищилася на 13734 грн.; кредиторська заборгованість зросла на 1006 грн.; сума власних оборотних коштів збільшилася на 16808 грн.; обсяг готової продукції зріс на суму 1551 грн.; частка виробленої продукції від ІД збільшилася на 371 грн.; заробітна плата від ІД підвищилася на 1740 грн.

Таблиця 5.7

Регресійний аналіз групи показників за виробничою, фінансово-економічною стратегіями розвитку ЕМІД по П ПАТ «Запорізький механічний завод»

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%	Нижнє 95,0%	Верхнє 95,0%
Виробнича стратегія								
Вироблено продукції від ІД – $ВП_{iд}$	351,90	812,12	0,43	0,67	-1435	2139	-1435	2139
X_1 – заробітна плата – ЗП	-0,05	0,04	-1,36	0,20	-0,13	0,03	-0,13	0,03
X_2 – чисельність працюючих – ЧП _{прац}	0,41	1,62	0,25	0,80	-3,16	3,98	-3,16	3,98
X_3 – витрати на науково-дослідні роботи – ВнДР	1,29	0,80	1,61	0,14	-0,48	3,06	-0,48	3,06
X_4 – обсяг обчислювальної техніки інноваційного розвитку – ОБТІР	-0,13	0,17	-0,75	0,47	-0,51	0,25	-0,51	0,25
X_5 – частка інновацій у виробництві – ЧІннВ	5,49	2,36	2,33	0,04	0,30	10,68	0,30	10,68
X_6 – фінансові витрати ІД – $ФВ_{iд}$	7,25	2,45	2,96	0,01	1,85	12,65	1,85	12,65
X_7 – чистий прибуток ІД – $ЧП_{iд}$	-0,02	0,07	-0,25	0,80	-0,17	0,13	-0,17	0,13
X_8 – прибуток від продажу продукції ІД – $ППрП_{iд}$	0,00	0,09	0,01	1,00	-0,20	0,20	-0,20	0,20
Фінансово-економічна стратегія								
Чистий прибуток – ЧП	- 4707,81	31466,57	-0,15	0,89	-92073	82657	-92073	82657
X_1 – чистий прибуток ІД – $ЧП_{iд}$	3,31	1,22	2,71	0,05	-0,08	6,70	-0,08	6,70
X_2 – чистий дохід від реалізації продукції ІД – $ЧДРП_{iд}$	0,71	1,27	0,56	0,61	-2,83	4,24	-2,83	4,24
X_3 – чистий дохід від реалізації продукції – ЧДРП	0,13	0,52	0,24	0,82	-1,32	1,58	-1,32	1,58
X_4 – фінансові витрати – ФВ	-0,42	11,39	-0,04	0,97	-32,04	31,19	-32,04	31,19
X_5 – фінансові витрати ІД – $ФВ_{iд}$	-85,94	145,66	-0,59	0,59	-490,37	318,49	-490,37	318,49
X_6 – власний капітал – ВК	0,02	0,01	1,49	0,21	-0,02	0,06	-0,02	0,06
X_7 – позиковий капітал – ПК	0,01	0,29	0,04	0,97	-0,78	0,80	-0,78	0,80
X_8 – середня величина дебіторської заборгованості – ДЗ	0,22	0,19	1,16	0,31	-0,30	0,74	-0,30	0,74
X_9 – середня величина кредиторської заборгованості – КЗ	-0,07	0,43	-0,15	0,88	-1,27	1,14	-1,27	1,14
X_{10} – власні оборотні кошти – ВОК	0,07	0,09	0,83	0,45	-0,17	0,32	-0,17	0,32
X_{11} – готова продукція – ГП	1,35	2,19	0,61	0,57	-4,73	7,43	-4,73	7,43
X_{12} – вироблено продукції від ІД – $ВП_{iд}$	-7,46	5,79	-1,29	0,27	-23,52	8,60	-23,52	8,60
X_{13} – обсяг реалізованої інноваційної продукції – ОРІП	-1,39	2,69	-0,52	0,63	-8,85	6,08	-8,85	6,08
X_{14} – чисельність працюючих – ЧисПр	-32,91	22,37	-1,47	0,22	-95,01	29,19	-95,01	29,19
X_{15} – заробітна плата від ІД – $ЗП_{iд}$	0,50	1,36	0,37	0,73	-3,28	4,29	-3,28	4,29

Примітка: розроблено автором

Результати регресійного аналізу впливу обраних показників на шукані величини за кожним видом стратегії (табл. 5.7) дозволили скласти регресійне рівняння щодо розрахунку прогнозного значення виробничої, фінансово-економічної стратегій, що має вигляд формул 5.11-5.12:

$$\begin{aligned} \text{ВП}_{\text{ід}} = 351,90 + X_1 * \text{ЗП} + X_2 * \text{ЧП}_{\text{прац}} + X_3 * \text{ВнДР} + X_4 * \text{ОбТІР} + X_5 * \text{ЧІннВВ} + \\ + X_6 * \text{ФВ}_{\text{ід}} + X_7 * \text{ЧП}_{\text{ід}} + X_8 * \text{ППрП}_{\text{ід}}, \end{aligned} \quad (5.11)$$

де $\text{ВП}_{\text{ід}}$ – вироблено продукції від ІД, тис. грн.;

$$\begin{aligned} \text{ЧП} = -4707,81 + X_1 * \text{ЧП}_{\text{ід}} + X_2 * \text{ЧДРП}_{\text{ід}} + X_3 * \text{ЧДРП} + X_4 * \text{ФВ} + X_5 * \text{ФВ}_{\text{ід}} + X_6 * \text{ВК} + X_7 * \text{ПК} + X_8 * \text{ДЗ} + X_9 * \text{КЗ} + \\ + X_{10} * \text{ВОК} + X_{11} * \text{ГП} + X_{12} * \text{ВП}_{\text{ід}} + X_{13} * \text{ОРП} + X_{14} * \text{ЧисПр} + X_{15} * \text{ЗП}_{\text{ід}}, \end{aligned} \quad (5.12)$$

де ЧП – чистий прибуток, тис. грн.

За формулою 5.11 прогноз обсягу виробленої продукції від ІД був визначений шляхом множення розрахованих коефіцієнтів регресії $X_1 \dots X_n$ на відповідний обраний показник фінансової діяльності (ЗП... ППрП_{ід}). Сума прогнозу обсягу виробленої продукції від ІД у 2017 р. склала 1264,29 грн., що нижче від даних 2016 р. на 1%. Співвідношення коефіцієнтів регресії $X_1 \dots X_n$ за обраними показниками з їх фінансовими значеннями $\text{ЧП}_{\text{ід}} \dots \text{ЗП}_{\text{ід}}$ (формула 5.12) дозволило розрахувати прогноз чистого прибутку, який у 2017 р. становив 1104,66 грн. та зменшився проти 2016 р. на 2%. В цілому впровадження виробничої, фінансово-економічної стратегій є доцільним, але слід розробити способи підвищення їх результативності та мінімізувати можливі загрози в майбутньому.

По ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2017 р. отримано зростання прогнозних величин за інноваційною, маркетинговою, технологічною та скорочення за інвестиційною, виробничою, фінансово-економічною стратегіями. Здійснені розрахунки є підтвердженням того, що сформовані стратегії розвитку ЕМІД доцільно впроваджувати на підприємстві, вони є результативними та в майбутньому відбудеться підвищення інноваційної

активності, активізація діяльності маркетингового відділу, зростання частки нового обладнання і необхідно вжити заходів щодо збільшення частки інвестиційного капіталу, прискорення автоматизації процесу виробництва, зростання зацікавленості працівників у підвищенні продуктивності та якості праці, підвищення фінансової стійкості, рівня економічного розвитку, підписання контрактів з партнерами, погашення існуючої заборгованості, налагодження фінансового та господарського становища. Сформовані стратегії є ефективними та дозволяють налагодити діяльність підприємства і додатковим підтвердженням їх раціональності є отримані прогнозні дані.

В цілому слід відзначити, що розрахунок прогнозного значення за кожною стратегією розвитку ЕМІД та їх подальше впровадження на підприємствах машинобудування дозволило з'ясувати перелік стратегій використання яких буде доцільним в перспективі, необхідність розробки заходів щодо підвищення результативності окремих видів стратегій, визначити проблемні сторони підприємств, необхідність впровадження запропонованих нами стратегій, можливості щодо подальшого розвитку.

Проаналізована система формування стратегії розвитку ЕМІД є доцільною для використання лише на підприємствах машинобудування, оскільки при її розробці було враховано специфіку діяльності даних підприємств. Дана система дозволяє розробити та впровадити в практику підприємства стратегію розвитку ЕМІД, спрогнозувати результативність стратегій розвитку та враховує особливості формування економічного механізму, його інструменти, принципи, функції, методи, перспективні напрями інноваційної діяльності при розробці стратегії. Тобто, основною перевагою системи формування стратегії розвитку ЕМІД є врахування при її побудові особливостей розробки економічного механізму інноваційної діяльності, специфіки існуючої стратегії ІД, можливості прогнозування доцільності впровадження стратегій, що дозволяє впровадити стратегію в діяльність підприємства, регулювати процес розвитку всіх сфер діяльності,

підвищити ефективність виробництва, досягти інвестиційного, економічного, фінансового ефектів.

5.2. Управління економічним механізмом реалізації інноваційної діяльності підприємств машинобудування

Сучасне ринкове середовище характеризується загостренням рівня конкурентної боротьби та обумовлює втрату промисловими підприємствами освоєних позицій та сегментів ринку. Саме кризові умови розвитку стимулюють діяльність промислових підприємств до пошуку альтернативних варіантів активізації їх розвитку. Дана ситуація стосується діяльності підприємств машинобудування, які з одного боку зазнають впливу дії чинників оточуючого середовища та з іншого, позитивно впливають на соціально-економічне становище як регіону, так і держави в цілому. Особливої ваги діяльність підприємств машинобудування набирає через те, що вони забезпечують виробленою продукцією не лише потреби населення, але й функціонування багатьох інших підприємств. За даних умов для розвитку економіки країни, покращення функціонування підприємств машинобудування вагомим значення набуває впровадження інновацій. Саме залучення інновацій та поліпшення інноваційної діяльності є основним способом налагодження діяльності підприємств, підвищення їх рівня конкурентоспроможності, реалізації стратегії розвитку, всебічного задоволення потреб учасників даного процесу. Проте, процес розвитку інноваційної діяльності підприємств є незадовільним, що обумовлено низьким рівнем інноваційної активності, повільною адаптацією до змінності чинників зовнішнього середовища, відсутність дієвого економічного механізму ІД, безсистемністю прийняття управлінських рішень, відсутністю комплексу заходів щодо реалізації інновацій та впровадження інноваційної продукції.

Відповідно для підприємств машинобудування доцільним є формування та впровадження стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності, що дозволить визначити основні напрями інноваційного розвитку, перелік завдань та способи їх виконання, активізувати процес впровадження інновацій, сприятиме виходу підприємств зі стану збитковості, покращенню результатів діяльності. Передумовою впровадження обраної стратегії є використання системи формування стратегії розвитку ЕМІД, що була розроблена в підрозділі 5.1 та яка дозволяє сформулювати основні види стратегій ЕМ, спрогнозувати очікувані результати від застосування певного виду стратегії, обрати більш ефективну стратегію в майбутньому, яка відповідає можливостям підприємства. Зважаючи на те, що вибір стратегії розвитку ЕМІД для кожного підприємства є індивідуальним, оскільки вона сприятиме досягненню очікуваних ефектів в майбутньому, доцільним є аналіз ефективності кожного виду стратегії та вибір тієї стратегії, яка враховує всі особливості функціонування відповідного суб'єкта господарювання на визначений період. Тому існує потреба у розробці та впровадженні методичного підходу, який дозволить проаналізувати основні аспекти інноваційного розвитку підприємства, обрати більш оптимальну стратегію відповідно до визначеного рівня розвитку, сформулювати ряд заходів до налагодження діяльності.

На сьогоднішній день питання розробки, формування, впровадження стратегії інноваційної діяльності, оцінки її ефективності було досліджено науковцями, а саме: Андрєєва Е.С. та Нечаєв А.С. (2013, с. 21-22), Андрушків Б.М. (2016, с. 143-147), Возняк Г.В. та Кузнєцова А.Я. (2007), Гриньов А.В. (2004), Єфремов О.С. (2012, с. 229-232), Іващенко О.В. та Єжаченко Є.В. (2008, с. 52-54), Ковтун О.І. (2013, с. 45-55), Куценко Т.М. (2012, с. 309-315), Лазонік В. (2006), Онишко С.В. (2004), Орлова В.М. (2015, с. 80-83), Пододанська В.Ф., Боровські Н.В., Кіпервар Е.А. (2017), Пожуєва Т.О. (2011, с. 189-190), Соколов А.В. (2004), Третьяк В., Курилов М. (2010), Череп О.Г. та Череп А.В. (2011), Череп О.Г. та Бабміндра Д.І. (2015).

Проте, залишається не розкритим процес формування стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах машинобудування, особливості впровадження обраних стратегій, механізм вибору стратегії відповідно до досягнутого рівня інноваційного розвитку, існуючих можливостей підприємства, оцінки ефективності обраної стратегії та доцільності її впровадження, набір основних показників які охоплюють всі сторони інноваційного розвитку, питання щодо врахування специфіки функціонування підприємств при виборі стратегії (Череп, 2012h, с. 292-294; 2017b, с. 117-120).

Виходячи із вищезначеного нами було розроблено методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД. Даний методологічний підхід сформовано нами як друга складова науково-методологічного підходу до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств. Варто відзначити, що розроблений методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД ґрунтується на аналізі основних компонентів, які охоплюють всі сторони інноваційного розвитку підприємства, тобто оцінка інноваційної активності, рівня ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання та який проводиться на підставі порівняння отриманих результатів із нормативним мінімальним, максимальним значенням шуканих показників, співвідношення інтегральних показників ІД, визначення загального рівня інноваційного розвитку відповідно до встановлених границь, що дозволяє обрати більш ефективну стратегію із сукупності існуючих видів стратегій за умови порівняння значень шуканого показника, що гарантуватиме отримання очікуваного ефекту, зростання всіх видів діяльності, визначення основних напрямів ІД.

В основі запропонованого методологічного підходу закладено аналіз основних елементів інноваційної діяльності підприємства шляхом розрахунку характерних для кожного елементу показників, подальше порівняння отриманих результатів, знаходження інтегрального показника та його

співставлення із встановленими обмеженнями, що передбачає знаходження шуканого показника, визначення його максимального і мінімального значення та вибір стратегії розвитку ЕМІД (Череп, 2014d, с. 346-348). Перевагою даного підходу є вибір максимально ефективної стратегії розвитку ЕМІД, яка відповідає встановленим можливостям розвитку промислового підприємства, можливість підвищення ефективності розробки стратегії в майбутньому, врахування досвіду інших підприємств щодо формування стратегії. Водночас впровадження на підприємствах машинобудування методологічного підходу передбачає, на підставі формування стратегії розвитку ЕМІД, подальше впровадження економічного механізму, налагодження процесу активізації ІД, підвищення рівня інноваційного розвитку, визначення інноваційної спрямованості всіх сфер діяльності (Череп, 2015d, с. 205-206).

Запропонований методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД був побудований шлях виконання комплексу послідовних етапів. Серед основних етапів розробки даного підходу виокремлено: збір, аналіз, обробка інформації щодо рівня інноваційного розвитку всіх сфер діяльності підприємства; аналіз результатів фінансово-господарської діяльності; визначення компонент проведення аналізу; вибір коефіцієнтів для кожної компоненти аналізу за якими визначатиметься інтегральний показник; розрахунок інтегрального показника; встановлення обмежень для розрахованих інтегральних показників та визначення їх оптимального рівня; апробація отриманих результатів на підприємствах машинобудування; визначення максимальних значень шуканих показників та вибір стратегії розвитку ЕМІД. Проаналізуємо процес розробки методологічного підходу на кожному етапі більш детально.

На першому етапі організовується збір, аналіз, обробка інформації щодо рівня інноваційного розвитку всіх сфер діяльності підприємства. Тобто, відбувається збір інформації щодо рівня інноваційної активності, ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості інвестиційними ресурсами, наявності економічного механізму розвитку ІД, зацікавленості керівництва підприємства

у покращенні результатів діяльності, ритмічності впровадження інновацій у виробництво, маркетинг та ін. сфери. За результатами зібраної інформації проводиться аналіз і розраховуються показники, які характеризують рівень інноваційного розвитку та робиться відповідний висновок. На другому етапі проводиться ґрунтовний аналіз результатів фінансово-господарської діяльності, тобто оцінюється фінансова стійкість, ділова активність, платоспроможність, рентабельність підприємства та його можливість щодо розвитку ІД в майбутньому.

На третьому етапі за результатами комплексного аналізу підприємства визначаються компоненти проведення аналізу з метою здійснення всебічної оцінки інноваційного розвитку всіх сторін діяльності. Серед основних компонент аналізу було визначено: рівень інноваційної активності; ефективність інноваційної діяльності; забезпеченість підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання. За даними компонентами здійснюється порівняння отриманих результатів та визначення рівня інноваційності підприємства в цілому. На четвертому етапі нами було обрано коефіцієнти для розрахунку кожної компоненти аналізу, що дозволяє здійснити більш точний аналіз обраних компонент. Крім того, від доступності інформації, правильності розрахунку запропонованої групи показників залежить величина шуканого інтегрального показника.

Рівень інноваційної активності є основним показником який характеризує інвестиційне середовище підприємства, ступінь забезпеченості підприємства інвестиційними ресурсами та ефективність їх використання, достатність фінансових ресурсів, джерела надходження ресурсів, ефективність інформаційного забезпечення, частку інвестиційних ресурсів, яка спрямовується у розвиток ІД, доцільність вкладення коштів у підприємство. Зауважимо, що розрахунок рівня інноваційної активності проводиться у відповідності до запропонованої групи показників (рис. 5.2). За результатами розрахунку наведеної групи показників визначається інтегральний показник рівня інноваційної активності підприємства за обраний період дослідження.

Рис. 5.2. Показники розрахунку визначених параметрів загального рівня інноваційної діяльності на промисловому підприємстві

Примітка: розроблено автором

Ефективність інноваційної діяльності передбачає визначення здатності підприємства до виробництва інноваційної продукції та характеризується аналізом темпів виробництва нової продукції, визначенням доцільності виробництва тієї чи іншої продукції, необхідністю спрямування коштів в інноваційний розвиток, ефективності роботи маркетингу зі збуту визначеного типу продукції, розмірів доходу від результатів ІД та виручки від реалізації інноваційного типу продукції, суми витрат на проведення ІД. За наведеною групою існують можливості щодо оцінки рівня підтримки державою інноваційної діяльності підприємств та основні показники наведені на рис. 5.2.

Забезпеченість підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання – це важливий критерій інноваційного розвитку підприємства, адже дозволяє оцінити забезпеченість передовою технікою, рівень оновлення зношених основних засобів, ефективність експлуатації інноваційного обладнання, ступінь модернізації виробничої структури, доцільність проведення науково-дослідних робіт, розробки та впровадження технологій. Аналіз показників даної компоненти сприяє визначенню рівня технологічного розвитку підприємства (рис. 5.2).

Ми вважаємо, що розрахунок вище наведених показників за кожною компонентою дозволяє більш точно проаналізувати рівень інноваційного розвитку, з'ясувати перелік проблемних місць в діяльності підприємства, оцінити ступінь досягнення загальної стратегії розвитку.

На п'ятому етапі проводиться розрахунок інтегрального показника для кожної компоненти, що має вигляд формул 5.13-5.15:

$$\Pi^{\text{ріап}} = \sqrt[m]{\frac{\sum_{i=1}^n K_1 + K_2 + \dots + K_i}{n}}, \quad (5.13)$$

де $\Pi^{\text{ріап}}$ – рівень інноваційної активності підприємства;

K_i – значення i -го показника за обраний період розрахунку;

m – обраний період розрахунку показників (рік);

n – кількість показників, за якими проводиться аналіз;

$$\Pi^{\text{реїдп}} = \sqrt[m]{\frac{\sum_{i=1}^n R_1 + R_2 + \dots + R_i}{n}}, \quad (5.14)$$

де $\Pi^{\text{реїдп}}$ – рівень ефективності інноваційної діяльності підприємства;

R_i – значення i -го показника за обраний період розрахунку;

m – обраний період розрахунку показників (рік);

n – кількість показників, за якими проводиться аналіз;

$$\text{Прзпінтв} = \sqrt[m]{\frac{\sum_{i=1}^n T_1 + T_2 + \dots + T_i}{n}}, \quad (5.15)$$

де Прзпінтв – рівень забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання;

T_i – значення i -го показника за обраний період розрахунку;

m – обраний період розрахунку показників (рік);

n – кількість показників, за якими проводиться аналіз.

При розрахунку інтегрального показника приймається до уваги середнє значення розрахованих показників за кожною групою компонент, що також дозволяє врахувати ступінь впливу кожного показника на шукану величину.

На підставі розрахункового значення інтегрального показника відбувається встановлення обмежень для кожного з них та знаходження їх оптимального рівня. Обмеження для інтегральних показників матимуть вигляд формул 5.16-5.18:

$$-0,1 \neq \text{Пріан} > 0, \quad (5.16)$$

$$-0,1 \neq \text{Прейдп} > 0, \quad (5.17)$$

$$-0,1 \neq \text{Прзпів} > 0. \quad (5.18)$$

Оптимальним для підприємства буде значення інтегрального показника, яке знаходиться в межах «0,9-1», що свідчить про високий рівень інноваційного розвитку кожного проаналізованого компонента та підприємство має високий рівень інноваційного потенціалу.

На сьомому етапі проводиться апробація отриманих результатів на підприємствах машинобудування, тобто відбувається розрахунок обраних показників, визначення значень інтегральних показників, встановлюється їх відповідність заданим обмеженням. За результатами даного етапу доцільно порівняти рівень ефективності кожної компоненти аналізу, з'ясувати рівень розвитку обраного підприємства.

На восьмому етапі за результатами проведеного аналізу визначаються максимальні значення шуканих показників та встановлюються границі оптимальних значень кожної компоненти задля вибору стратегії розвитку ЕМІД (табл. 5.8). В процесі дослідження було визначено значення границь щодо рівня інноваційної активності підприємства, ефективності інноваційної діяльності підприємства, забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання і відповідно встановлено ступінь їх розвитку, обрано найбільш оптимальну стратегію розвитку.

Таблиця 5.8

Встановлення границь оцінки загального рівня інноваційного розвитку та вибір стратегії ЕМІД

Рівень загального інноваційного розвитку	Границі коливання показників	Вид стратегії
Кризовий	$(-1) - (-0,1)$	-
Передкризовий	$(0-0,1)$	Активна виробнича, технологічна, маркетингова, інноваційна, інвестиційна
Низький	$(0,2-0,3)$	Активна технологічна, маркетингова, інноваційна, інвестиційна
Середній	$(0,4-0,5)$	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
Вище середнього	$(0,6)$	Активна технологічна, інвестиційна
Помірний	$(0,7-0,8)$	Активна інноваційна, інвестиційна
Стабільний	$(0,9-1)$	Активна інноваційна
Абсолютно стійкий	$(1,1-2)$	Пасивна інноваційна

Примітка: сформовано автором

Високий рівень (абсолютно стійкий) загального інноваційного розвитку підприємства характеризує наявність інноваційного потенціалу, швидкість розвитку, безпечність функціонування, прибутковість діяльності та на його основі існує можливість з'ясувати відсутність потреби у впровадженні активної стратегії розвитку ЕМІД, що свідчить про доцільність використання пасивної стратегії, адже інноваційний ефект зростає. Умова отримання передкризового рівня загального інноваційного розвитку засвідчує факт наявності проблем у підприємства, сповільнення темпів інноваційної діяльності, погіршення фінансово-господарської діяльності та потребує обрання всіх видів інноваційної стратегії розвитку ЕМІД задля покращення результатів

функціонування. В свою чергу, низький рівень (кризовий рівень) інноваційного розвитку суб'єкта господарювання свідчить про його неможливість до фінансування своєї діяльності, збитковість функціонування, банкрутство, що говорить про відсутність будь-яких перспектив до відновлення діяльності та недоцільність використання стратегій, які не дозволять вийти з кризи.

Запропонований методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД було апробовано на підприємствах машинобудування, а саме: ПрАТ «ЗАВОД МГТ», ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод». Спочатку нами було проведено аналіз інноваційної активності всіх сфер діяльності та фінансово-господарської діяльності по підприємству ПрАТ «ЗАВОД МГТ» і за отриманими результатами проаналізовано основні компоненти запропонованого методологічного підходу, тобто оцінка інноваційної активності, рівня ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання за 2012-2016 рр. (Череп, 2013н, с. 167-174). Аналіз коефіцієнтів рівня інноваційної активності підприємства показав, що у 2016 р. більших розрахованих даних мали тенденцію до зниження (табл. 5.9).

Таблиця 5.9

Оцінювання рівня інноваційної активності ПрАТ «ЗАВОД МГТ»
за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Рентабельність інвестицій в інновації	1,14	5,53	-0,36	-11,20	-10,75
Коефіцієнт самофінансування	4,48	5,00	5,09	4,55	4,37
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,08	0,12	0,15	0,09	0,07
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,12	0,11	0,13	0,08	0,06
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,22	0,18	0,37	0,22	0,2
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,06	0,01	0,00	-0,15	-0,05
Коефіцієнт інвестування	8,35	7,33	6,37	6,56	7,32
Прибутковість інвестицій у підприємство	0,01	0,00	0,00	-0,03	-0,01
Рівень інноваційної активності підприємства (Π^{iap})	1,34	1,51	1,21	0,12	0,11

Примітка: розроблено автором

У 2016 р. проти 2015 р. від'ємне значення мали наступні показники: рентабельність інвестицій в інновації, яка становила (-10,75), що обумовлено

збитковістю інноваційної діяльності, адже розмір збитку у 2016 р. становив 136 грн.; ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність становила (-0,05), що обумовлено зменшенням суми власного капіталу, який спрямовувався на ІД з 3003 грн. у 2015 р. до 2850 грн. у 2016 р. (частка скорочення 5%); прибутковість інвестицій у підприємство склала (-0,01) внаслідок зниження частки власних інвестиційних ресурсів на 4% проти 2015 р. (табл. 5.9). Зауважимо, що у 2016 р. відносно 2015 р. скоротилася частка власних фінансових ресурсів, погіршився рівень доступності інформації та її використання підтвердженням чого є скорочення коефіцієнт самофінансування відносно 2015 р. на 4%, зниження показника доступності інформації та поширення наукової інформації на 25% у порівнянні з 2015 р.

Не найкраща динаміка сформувалася щодо рівня ефективності інноваційної діяльності, який по ПрАТ «ЗАВОД МГТ» також скоротився у 2014-2016 рр. (табл. 5.10).

Таблиця 5.10

Оцінювання рівня ефективності інноваційної діяльності ПрАТ «ЗАВОД МГТ»
за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,12	0,45	0,17	0,08	0,21
Продуктивність праці персоналу задіяного в ІД	5,71	15,81	9,08	2,12	3,92
Приріст продуктивності праці	2,90	1,05	1,74	5,51	2,62
Рентабельності діяльності	0,02	0,01	0,00	-0,11	-0,04
Рентабельність інноваційної продукції	0,07	0,06	0,04	0,04	0,11
Рентабельності інноваційної діяльності	0,00	0,00	0,00	-0,02	-0,01
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,20	0,00	0,16	0,25	0,19
Коефіцієнт оновлення продукції	0,11	0,78	0,87	0,07	0,18
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	0,15	0,13	-3,35	-0,20	-0,32
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,16	0,16	0,16	0,185	0,175
Показник ефективності діяльності маркетингового відділу	0,11	0,67	0,32	0,17	0,31
Рівень ефективності інноваційної діяльності підприємства ($\Pi^{\text{рейдп}}$)	0,93	1,32	0,91	0,86	0,82

Примітка: розроблено автором

Динаміку до скорочення у 2016 р. проти 2015 р. мав коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах, який скоротився на 5%, що спричинено зменшенням

чисельності кваліфікованих працівників проти 2015 р. на 2 особи та загальної чисельності працівників на 8 осіб.

Підтвердженням збитковості підприємства є скорочення частки прибутку від інноваційної діяльності за 2016 р. проти 2015 р. на 24%, адже загальна сума збитку у 2016 р. склала 720 грн. (табл. 5.10). Невтішну тенденцію мав показник приросту продуктивності праці, який за 2016 р. відносно 2015 р. знизився на 52% внаслідок зменшення чисельності персоналу задіяного в ІД на 2 особи проти 2015 р. Про погіршення результатів виробничої діяльності у 2016 р. свідчить від'ємне значення показника рентабельності діяльності, яке становило (-0,04) та рентабельності інноваційної діяльності, яке становило (-0,01), що пояснюється збитковістю фінансових результатів до оподаткування, адже збиток у 2016 р. становив 771 грн. та збитковістю фінансового результату до оподаткування від ІД, який становив 123 грн. Поряд з цим у 2016 р. позитивне значення мали: обсяг виробленої інноваційної продукції підвищився проти 2015 р. у 1,6 рази; рентабельність інноваційної продукції зросла у 2 рази відносно 2015 р.; коефіцієнт оновлення продукції підвищився у 1,5 рази відносно 2015 р. Зростання вище наведених показників свідчить про збільшення обсягів виробництва нової продукції, зростання доходу від реалізації, скорочення собівартості за 2016 р.

Останнім компонентом є забезпеченість підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання за яким також відбулося скорочення у 2016 р. (табл. 5.11).

Свідченням низького рівня забезпеченості підприємства сучасним обладнанням, відсутності сучасних методів просування товару є скорочення у 2016 р. забезпеченості обчислювальною технікою інноваційного розвитку проти 2015 р. на 23%, показника оновлення технології відносно 2015 р. на 19%, показника співвідношення власних та залучених інноваційних технологій проти 2015 р. на 50%, показника забезпеченості обладнанням на 57% у порівнянні з 2015 р., показника впровадження інновацій в маркетинг на 66% відносно 2015 р. Поряд з цим тенденцію до покращення за 2016 р. відносно 2015 р. мали

коефіцієнт прогресивності технологій, який зріс на 30%, коефіцієнт наукомісткості виробництва, що підвищився на 7%, коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД зріс на 16%, що свідчить про поступове налагодження виробничої діяльності.

Таблиця 5.11

Оцінювання рівня забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,01	0,06	0,08	0,1	0,13
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,156	0,17	0,14	0,178	0,19
Коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД	0,50	1,00	0,59	0,47	0,55
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,17	0,19	0,15	0,13	0,1
Показник оновлення технології	0,16	0,33	0,25	0,21	0,17
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій	0,09	0,11	0,18	0,12	0,06
Показник забезпеченості обладнанням	0,31	0,35	0,27	0,28	0,12
Показник інвестування у виробничий процес	0,003	0,008	0,006	0,005	0,006
Показник впровадження інновацій в маркетинг	0,19	0,07	0,004	0,003	0,001
Ритмічність виробництва	0,28	0,57	0,43	0,28	0,29
Рівень забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання ($PI^{рзпінітв}$)	0,43	0,53	0,46	0,42	0,40

Примітка: розроблено автором

За результатами апробованих результатів по підприємству ПрАТ «ЗАВОД МГТ» загальний рівень інноваційного розвитку є доволі низьким у 2016 р. (табл. 5.12, рис. 5.3).

Зокрема, у 2016 р. інтегральний показник рівня інноваційної активності знизився проти 2015 р. на 4%, що свідчить про несприятливе інвестиційне середовище самого підприємства, незабезпеченість інвестиційними ресурсами та скорочення обсягу їх спрямування на розвиток ІД, низький рівень доступності та поширення інформації. Вище наведені дані свідчать, що підприємство має передкризовий рівень інноваційного розвитку та передумовою виходу з даної ситуації є застосування активної виробничої, технологічної, маркетингової, інноваційної, інвестиційної стратегії в його діяльності.

Таблиця 5.12

Оцінка загального рівня інноваційного розвитку та вибір стратегії ЕМІД
 ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Назва показників	Рівень інноваційної активності підприємства (П ^{ріап})	Вид стратегії	Рівень ефективності інноваційної діяльності підприємства (П ^{реіап})	Вид стратегії	Рівень забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання (П ^{рзпінгв})	Вид стратегії
2012	1,34	Пасивна інноваційна	0,93	Активна інноваційна	0,43	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
2013	1,51	Пасивна інноваційна	1,32	Пасивна інноваційна	0,53	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
2014	1,21	Пасивна інноваційна	0,91	Активна інноваційна	0,46	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
2015	0,12	Активна виробнича, технологічна, маркетингова, інноваційна, інвестиційна	0,86	Активна інноваційна, інвестиційна	0,42	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
2016	0,11	Активна виробнича, технологічна, маркетингова, інноваційна, інвестиційна	0,82	Активна інноваційна, інвестиційна	0,40	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна

Примітка: розроблено автором

Щодо інтегрального значення рівня ефективності інноваційної діяльності (табл. 5.12, рис. 5.3), то спостерігається також скорочення за 2016 р. проти 2015 р. на 5%, що пояснюється збитковістю діяльності підприємства, низькими інвестиційними можливостями, відсутністю підтримки з боку органів державної та місцевої влади, незначним витрачанням коштів на ІД, низьким рівнем попиту на вироблену продукцію. Тому загальний рівень інноваційної діяльності є помірним та передумова покращення діяльності – впровадження активної інноваційної, інвестиційної стратегії.

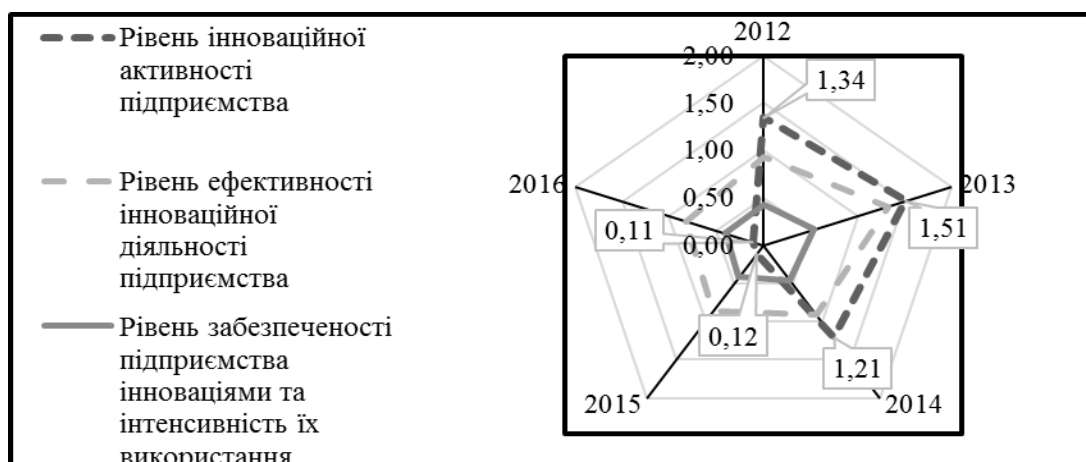

Рис. 5.3. Динаміка загального рівня інноваційного розвитку ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

Інтегральний показник забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивності їх використання скоротився з 0,42 у 2015 р. до 0,40 у 2016 р. (частка скорочення 5%), тобто забезпеченість підприємства сучасною технікою, частка її оновлення знаходяться на низькому рівні, маркетинговий відділ не впроваджує нові способи поширення інформації щодо виробленої продукції, більшість основних фондів є зношеними і тому доцільним є впровадження інноваційного обладнання (табл. 5.12, рис. 5.3). Для підприємства у 2016 р. характерним є середній рівень інноваційного розвитку та доцільно використати активну маркетингову, інноваційну, інвестиційну стратегії. Водночас, підприємство має всі можливості щодо налагодження свого виробничо-господарського, інноваційного розвитку в наступних періодах за умови впровадження запропонованих стратегій ЕМІД.

Перейдемо до аналізу компонент запропонованого методологічного підходу по ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр. В першу чергу було проаналізовано рівень інноваційної активності підприємства, який за 2016 р. мав тенденцію до скорочення (табл. 5.13). Більшість показників за 2016 р. скоротилися: коефіцієнт самофінансування проти 2015 р. зменшився на 14% внаслідок зменшення суми власних фінансових інвестицій на 2717 грн. та загальна сума інвестицій склала 5 тис. грн.; рівень інформаційного обміну в сфері ІД проти 2015 р. знизився на 5%;

показник доступності інформації та поширення наукової інформації зменшився на 35% відносно 2015 р.; показник рівня надання інформації на підприємстві скоротився на 30% відносно 2015 р.; коефіцієнт інвестування проти 2015 р. знизився на 4%. Скорочення вище наведених показників свідчить про недоступність інформації на підприємстві, не дослідження ринку технологій, відсутність залучених інвестиційних ресурсів, нестачу власних фінансових ресурсів. За 2016 р. знизився показник ефективності капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність на 70% проти 2015 р. внаслідок отримання збитку від ІД у 2016 р., який становив 1277 грн., зменшення суми власного капіталу на ІД за 2016 р. проти 2015 р. на 1332 грн., що свідчить про незабезпеченість підприємства власними ресурсами.

Таблиця 5.13

Оцінювання рівня інноваційної активності ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Рентабельність інвестицій в інновації	0,13	5,48	-0,50	-0,50	-0,34
Коефіцієнт самофінансування	0,12	0,17	0,21	0,39	0,33
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,66	0,57	0,59	0,61	0,58
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,55	0,4	0,57	0,71	0,46
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,72	0,63	0,68	0,82	0,57
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,01	0,16	-0,04	-0,13	-0,04
Коефіцієнт інвестування	1,37	1,69	1,40	0,65	0,63
Прибутковість інвестицій у підприємство	0,01	0,13	-0,05	-0,23	-0,08
Рівень інноваційної активності підприємства (Π^{pian})	0,67	1,07	0,60	0,54	0,51

Примітка: розроблено автором

Щодо рівня ефективності інноваційної діяльності, то по ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2016 р. він стрімко знизився, що пов'язано зі скорочення таких показників: рентабельність діяльності мала від'ємне значення і становила (-0,03) внаслідок отримання від'ємного фінансового результату до оподаткування, що у 2016 р. становив (-10367) грн.; рентабельності інноваційної діяльності досягла від'ємного значення та склала (-0,004), адже фінансовий результат від ІД до оподаткування був від'ємним – (-1658) грн.; частка прибутку від інноваційної діяльності

скоротилася відносно 2015 р. на 24% внаслідок збитковості ІД за 2016 р., який становив 1277 грн.; економія витрат від впровадження сучасної техніки мала від'ємне значення та склала (-0,57) (табл. 5.14).

Таблиця 5.14

Оцінювання рівня ефективності інноваційної діяльності ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,12	0,45	0,17	0,08	0,21
Продуктивність праці персоналу задіяного в ІД	0,04	0,02	0,02	0,04	0,29
Приріст продуктивності праці	11,39	26,02	22,80	9,49	1,31
Рентабельності діяльності	0,01	0,16	-0,03	-0,06	-0,03
Рентабельність інноваційної продукції	0,13	0,28	0,11	0,11	0,13
Рентабельності інноваційної діяльності	0,00	0,03	-0,01	-0,01	-0,0041
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,20	0,00	0,16	0,25	0,19
Коефіцієнт оновлення продукції	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	17,11	0,86	-3,81	-1,42	-0,57
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,08	0,08	0,08	0,081	0,081
Показник ефективності діяльності маркетингового відділу	0,18	0,12	0,11	0,09	0,31
Рівень ефективності інноваційної діяльності підприємства ($\Pi^{\text{рейд}}$)	1,63	1,60	1,33	0,89	0,42

Примітка: розроблено автором

Варто відзначити, що у 2016 р. збільшилися такі показники: обсяг виробленої інноваційної продукції проти 2015 р. зріс у 1,6 рази, внаслідок зростання обсягу випуску продукції у 8,2 рази проти 2015 р.; продуктивність праці персоналу задіяного в ІД зросла у 6,18 разів проти 2015 р., що обумовлено збільшенням обсягу інноваційної продукції у 8,2 рази; підвищився показник ефективності діяльності маркетингового відділу відносно 2015 р. у 2,4 рази (табл. 5.14). Скорочення більшості показників за 2016 р. обумовлене збитковістю інноваційної діяльності підприємства, але одночасне зростання частини показників відбулося внаслідок зростання обсягу виробництва інноваційної продукції, продуктивності праці.

Останній показник забезпеченість підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання за 2016 р. подібно до проаналізованих показників також скоротився (табл. 5.15).

Таблиця 5.15

Оцінювання рівня забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,12	0,45	0,36	0,41	0,33
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,156	0,17	0,14	0,178	0,19
Коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД	0,39	0,41	0,76	0,67	0,28
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,31	0,15	0,22	0,25	0,19
Показник оновлення технології	0,24	0,18	0,27	0,44	0,17
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій	0,64	0,68	0,72	0,43	0,31
Показник забезпеченості обладнанням	0,45	0,33	0,38	0,44	0,12
Показник інвестування у виробничий процес	0	0	0	0,08	0,08
Показник впровадження інновацій в маркетинг	0,27	0,11	0,34	0,45	0,22
Ритмічність виробництва	0,14	0,12	0,08	0,05	0,27
Рівень забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання ($\Pi^{\text{рзпінитв}}$)	0,52	0,51	0,57	0,58	0,46

Примітка: розроблено автором

Про низький рівень забезпеченості підприємства сучасною технікою, не використання сучасних методів просування товару у 2016 р. свідчить скорочення коефіцієнта використання виробничої потужності в ІД проти 2015 р. на 58%, забезпеченості обчислювальною технікою інноваційного розвитку відносно 2015 р. на 24%, показника оновлення технології у порівнянні з 2015 р. на 61%, показника забезпеченості обладнанням відносно 2015 р. на 73%, показника впровадження інновацій в маркетинг на 51% проти 2015 р., коефіцієнта прогресивності технологій на 20% відносно 2015 р. (табл. 5.15). Наголосимо, що у 2016 р. незмінне значення мав показник інвестування у виробничий процес, що пояснюється незмінною сумою інвестиційних ресурсів у 2015-2016 рр., яка становила 5 тис. грн.

Відповідно до розглянутих даних підприємство ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» мало погіршення загального рівня інноваційного розвитку у 2016 р. Інтегральний показники рівня інноваційної активності підприємства значно скоротився, адже за 2016 р. проти 2015 р. частка скорочення становила 5%, що відображає низький рівень інноваційної активності, незабезпеченість власними та інвестиційними ресурсами, низький рівень дослідження ринку технологій, зниження рівня іміджу на міжнародному ринку, не вкладання коштів в інноваційні проекти (табл. 5.16, рис. 5.4).

Таблиця 5.16

Оцінка загального рівня інноваційного розвитку та вибір стратегії ЕМІД
ПрАТ «Запорізький електровозремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Назва показників	Рівень інноваційної активності підприємства (P _{іп})	Вид стратегії	Рівень ефективності інноваційної діяльності підприємства (P _{редп})	Вид стратегії	Рівень забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивність їх використання (P _{рзпін})	Вид стратегії
2012	0,67	Активна інноваційна, інвестиційна	1,63	Пасивна інноваційна	0,52	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
2013	1,07	Пасивна інноваційна	1,60	Пасивна інноваційна	0,51	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна
2014	0,60	Активна технологічна, інвестиційна	1,33	Пасивна інноваційна	0,57	Активна технологічна, інвестиційна
2015	0,54	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна	0,89	Активна інноваційна	0,58	Активна технологічна, інвестиційна
2016	0,51	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна	0,42	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна	0,46	Активна маркетингова, інноваційна, інвестиційна

Примітка: розроблено автором

За інтегральним показником підприємство має середній рівень інноваційного розвитку та потребує впровадження активної маркетингової, інноваційної, інвестиційної стратегії. Інтегральний показник рівня ефективності інноваційної діяльності скоротився за 2016 р. відносно 2015 р. на 53%, тобто підприємство має середній рівень інноваційного розвитку та ситуацію можливо виправити шляхом впровадження активної маркетингової, інноваційної, інвестиційної стратегії (табл. 5.16, рис. 5.4). Крім того, така ситуація виникла внаслідок зниження рівня ефективності інноваційної діяльності, нестачі коштів на інноваційний розвиток, неефективності організації процесу виробництва та системи збуту нової продукції, збитковості діяльності, відсутності додаткових джерел фінансування. У 2016 р. за інтегральним показником рівня забезпеченості інноваціями та інтенсивність їх використання підприємство мало середній рівень інноваційного розвитку, який можна покращити шляхом

використання активної маркетингової, інноваційної, інвестиційної стратегії (табл. 5.16, рис. 5.4).

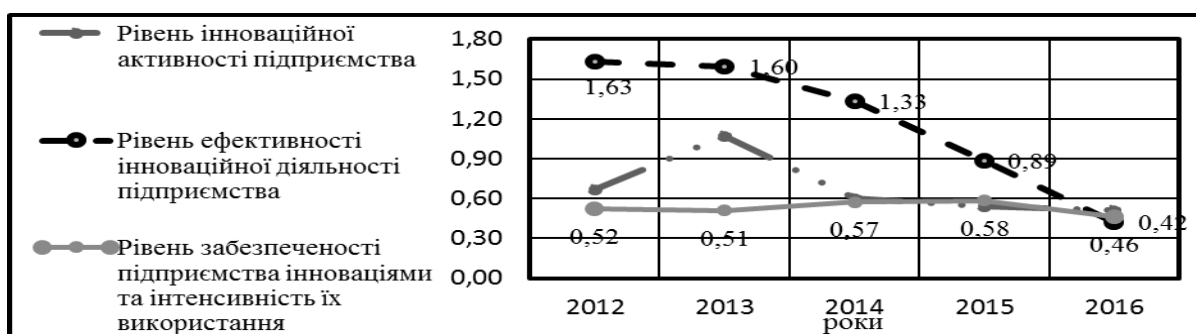

Рис. 5.4. Динаміка загального рівня інноваційного розвитку ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

Скорочення інтегрального показника за 2016 р. проти 2015 р. склало 20%, що свідчить про брак власних фінансових ресурсів, переважання частки зношених основних фондів, неможливість проведення науково-дослідних робіт внаслідок збитковості, низький рівень інноваційного розвитку. Водночас, зростання обсягу випуску інноваційної продукції, обсягів її реалізації, продуктивності праці підтверджує можливість до налагодження діяльності ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» шляхом використання на практиці запропонованих стратегій розвитку ЕМ, що сприятиме зростанню ІД.

Результати дозволяють відзначити, що методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД є ефективним та доцільним для використання у роботі підприємств машинобудування, адже дозволив проаналізувати основні компоненти аналізу, розрахувати загальний рівень інноваційного розвитку підприємства, співвіднести отримані результати із границями їх можливої зміни, обрати стратегію розвитку ЕМ заради підвищення ІД, яка відповідає реальним можливостям проаналізованих підприємств. Крім того, використання даного методологічного підходу є більш достовірнішим за умови впровадження на підприємствах системи формування стратегії розвитку ЕМІД, яка дозволила шляхом врахування специфіки інноваційної та виробничо-господарської діяльності розробити декілька видів стратегії розвитку економічного механізму з метою подальшого зростання ІД.

5.3. Методика комплексної оцінки економічної ефективності реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств машинобудування

На сучасному етапі розвитку передумовою процвітання промислових підприємств є зростання інноваційної активності за умов нестабільності ринкового середовища, зростаючого впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Передумовою розвитку промислових підприємств є модернізація їх діяльності, впровадження інновацій задля отримання бажаного фінансового ефекту. Саме підвищення ефективності ІД сприятиме відновленню фінансово-господарської, виробничої діяльності та, в свою чергу, дозволить досягти кращих результатів на підприємстві за умови використання ЕМ розвитку ІД. Нами було з'ясовано, що ЕМ направлений на організацію, впорядкування процесу здійснення ІД. Поряд з цим вагому роль у використанні ЕМ відіграє стратегія розвитку ЕМІД підприємства, яка сприятиме налагодженню його діяльності, а також створить умови щодо реалізації загальної стратегії. Відповідно, стратегія розвитку сприяє формуванню, впровадженню ЕМ, дозволяє визначити основні напрямки ІД, досягти основних цілей діяльності, прийняти раціональні рішення керівництвом, оцінити дію чинників оточуючого середовища, налагодити діяльність за умови використання методів, інструментів. Використання стратегії розвитку ЕМІД на підприємстві здійснюється задля досягнення бажаного рівня інноваційного розвитку, що можливо внаслідок поєднання науково-технічних, інноваційних, виробничих, інформаційних чинників, які приводять до досягнення синергетичного ефекту. Синергетичний ефект дозволяє встановити тісні взаємозв'язки між складовими компонентами стратегії розвитку економічного механізму ІД, посилити дану взаємодію та отримати відповідний рівень ефекту. Тому, оцінка синергетичного ефекту обраної стратегії розвитку в діяльності підприємств машинобудування займає вагоме місце, оскільки дозволяє з'ясувати досягнутий позитивний чи негативний рівень ефекту. Про доволі високий рівень синергетичного ефекту в діяльності підприємства свідчить

отримання чистого прибутку, рівень рентабельності. Зауважимо, що перевагою оцінки синергетичного ефекту від використання стратегії розвитку є можливість досягнення більшого очікуваного ефекту від взаємодії окремих елементів, ніж результат від функціонування даних елементів окремо.

Науковці доволі більше уваги приділяють дослідженню синергетичного ефекту, явища синергізму в діяльності підприємств, оцінці синергетичного ефекту інноваційних процесів, адже зростає роль синергізму в діяльності підприємства. Серед вчених які досліджували синергетичний ефект варто відзначити: Андрієвська Є.В. (2014), Андрушків Б. М., Крамар І. Ю. та Погайдак О. Б. (2011), Бібен О.І. (2014), Водянка Л.Д. та Яскал І.В. (2012, с. 8-11), Гриньов А.В. (2003), Гриньова В.М. та Власенко В.В. (2005), Димченко О.В. та Ілляшенко Ю.Г. (2013, с. 123-129), Донець О.В. (2013, с. 42-43), Зборовська О.М. (2010b, с. 16-17), Ілляшенко С.М. (2008), Карпець О.С. (2008, с. 837-845), Князевич А.О. та Брітченко І.Г. (2015, с. 25-27), Ковач М.Й. (2017, с. 85-88), Колесніков Д.В. (2013), Корнінг П.А. (1995), Кравченко В.О. (2011, с. 76-77), Кушнір С.О. (2013, с. 243-245), Леамер Е. (1995), Литовченко І.Л. та Шкурупська І.О. (2015, с. 32-37), Лісовська Л.С. та Гринів Н.Т. (2016, с. 104-108), Мельников В.В. (2014, с. 336-339), Мохонько Г.А. та Ткаченко К.Г. (2015, с. 123-125), Покотильська Н.В. (2015, с. 67-69), Пономаренко В.С., Пушкар О.І. та Тридід О.М. (2002), Хелд Дж. (1996), Чаттерджі С. (1986), Череп О.Г., Череп А.В., Андіржанова Г.А., Сулейманов А.Ф. (2017), Чернецька О.В. (2014), Чупайленко О.А. (2013, с. 53-55), Шевцова Г.З. (2011, с. 168-174), Шевцова Г.З. (2015, с. 112-113), Шпортько Г.Ю. та Вишневська М.К. (2017, с. 718-720).

Зважаючи на вагомий внесок вчених у вивчення питання синергетичного ефекту недостатньо дослідженими залишаються проблеми оцінки синергетичного ефекту від використання стратегії розвитку ЕМІД, його практичного значення в діяльності промислових підприємств, визначення можливих видів синергізму від впровадження стратегії розвитку, врахування синергетичних зв'язків між складовими елементами стратегії розвитку ЕМІД

(Череп та Корнєв, 2016с, с. 55-58). Відповідно до існуючих досліджень та невирішеність вище наведених питань нами було розроблено науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту за результатами використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності (СРЕМІД) на підприємствах машинобудування, в основі якого покладено формування емерджентності між параметрами, складовими, елементами стратегії розвитку, важелями, інструментами, підсистемами ЕМ, підрозділами забезпечення, складовими системами ІД за умови дії чинників ринкового середовища задля збільшення очікуваного ефекту до більших обсягів та який ґрунтується на використанні системного, поетапного підходів, спрямований на формування фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів за результатами використання певного виду стратегії розвитку, що дозволить досягти сукупного ефекту синергії, покращити становище підприємства, стабілізувати його розвиток, налагодити виробничо-господарську, фінансову діяльність в середньо- та довгострокову періодах.

Перевага розрахунку синергетичного ефекту за результатами використання СРЕМІД полягає у можливості: зміцнити синергетичні зв'язки між складовими стратегії розвитку; досягти визначених видів ефектів за результатами діяльності підприємства; розрахунку сукупного синергетичного ефекту; врахувати дію чинників зовнішніх та внутрішніх, які впливають на стратегію розвитку; визначення динамічності економічного механізму, інноваційної діяльності, тобто мінливості їх складових елементів з плином часу; формування методів протидії загрозам ринкового середовища. Запропонований науково-методологічний підхід означає, що існує можливість до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД, рівня її стійкості, очікуваних видів синергетичних ефектів за умови зміни впливу факторів ринкового середовища з метою налагодження стабільності розвитку підприємства. Крім того, оцінка синергетичного ефекту спрямована на з'ясування результативності обраної СРЕМІД, що реалізується на підприємстві,

доцільності її використання, ролі в діяльності та розвитку промислового підприємства, розрахунок сукупності ефектів від її впровадження.

При оцінці синергетичного ефекту за результатами використання СРЕМІД доцільно дотримуватися системності, поетапності проведення даного аналізу задля підвищення достовірності, точності отриманих розрахунків. Тому визначення синергетичного ефекту за результатами використання СРЕМІД було здійснено у наступній послідовності: всебічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування; дослідження ефективності інноваційної діяльності обраного підприємства; дослідження обраних стратегій розвитку ЕМІД; визначення основних параметрів стратегії розвитку ЕМІД; формування переліку очікуваних синергетичних ефектів від СРЕМІД; вибір складових оцінки для кожного синергетичного ефекту; аналіз показників за кожною відповідною складовою синергетичного ефекту; розрахунок фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів; знаходження сукупного синергетичного ефекту від використання СРЕМІД; апробація науково-методологічного підходу в діяльності підприємств машинобудування; оцінка виду сукупного синергетичного ефекту. Послідовність виконання всіх етапів та дотримання взаємодії їх складових елементів дозволить здійснити ґрунтовний аналіз та правильно визначити сукупний синергетичний ефект.

Відповідно до наведеної послідовності етапів на першому та другому етапах відбувається всебічний аналіз фінансово-господарської та дослідження ефективності інноваційної діяльності обраного підприємства з метою визначення рівня незалежності, самостійності, позиції, яку підприємство займає на міжнародному ринку та з'ясування переліку загроз для його розвитку.

На третьому етапі здійснюється дослідження впровадженої на підприємстві стратегії розвитку ЕМІД, яку розроблено відповідно до запропонованого і використаного нами методологічного підходу до визначення ефективності стратегії розвитку. Необхідність у здійсненні даного етапу визначається потребою у з'ясуванні правильності та необхідності

впровадження на підприємстві обраних видів стратегій розвитку та визначенні переліку факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на процес їх реалізації, а також аналізу перспектив подальшого розвитку.

Четвертий етап – визначення основних параметрів стратегії розвитку ЕМІД. За результатами використання розвинутого науково-методологічного підходу підприємство матиме можливість отримати зростаючий очікуваний ефект за умови врахування взаємодії параметрів стратегії розвитку: фінансовий – оцінка прибутковості діяльності, рівня доступності інформації, заборгованості та самостійності, раціональності використання фінансових ресурсів; економічний – дослідження соціального рівня розвитку підприємства, тобто відповідності між обсягами виробництва та рівнем заробітної плати, задоволенням потреб персоналу, рівня продуктивності праці, прибутковості інноваційної діяльності; технологічний – аналіз забезпеченості підприємства сучасним обладнанням, динаміки впровадження інновацій, достатності інвестиційних коштів, рівня зношеності устаткування; інноваційно-інвестиційний – дослідження інноваційної активності, ефективності інноваційної діяльності, рівня забезпеченості підприємства інноваціями, доцільності спрямування інвестицій в інноваційний розвиток, частоти фінансування підприємством інноваційних проектів; виробничий – встановлення завантаженості, ритмічності, енергоємності виробничого процесу, темпів виробництва якісної інноваційної продукції, рівня сповільнення виробництва внаслідок зношеності основних фондів; маркетинговий – аналіз ефективності роботи маркетингової служби щодо використання нових методів просування товару на ринок, нових методів поширення інформації про випуск інноваційної продукції, достатності фінансування роботи даного відділу.

На п'ятому етапі за результатами встановлення взаємозв'язків між параметрами стратегії розвитку формуються очікувані синергетичні ефекти від СРЕМІД, серед яких: фінансовий, економічний, інноваційно-інвестиційний, технологічний, виробничий, маркетинговий ефекти (Череп, 2011а, с. 96-101; 2012і, с. 107-108) (рис. 5.5).

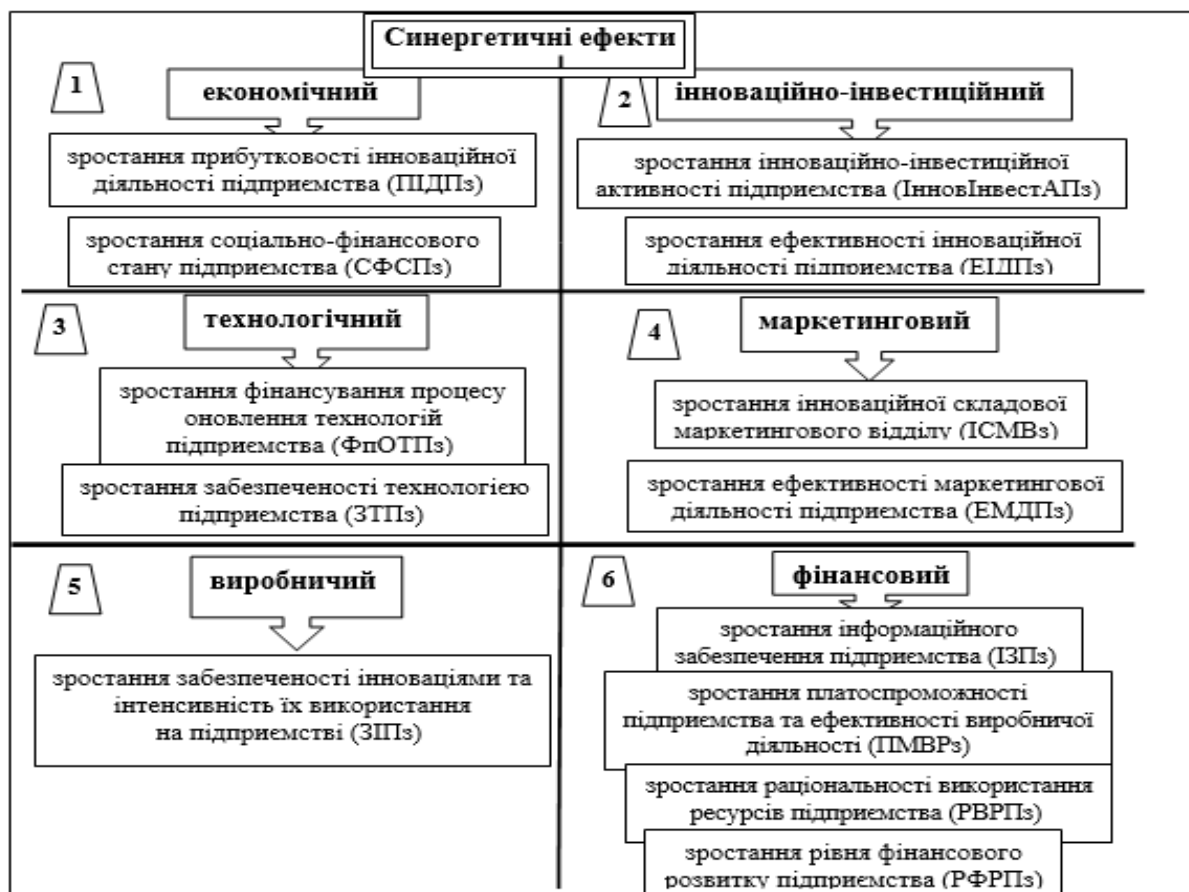

Рис. 5.5. Види синергетичного ефекту від використання СРЕМІД та їх складові на промисловому підприємстві

Примітка: розроблено автором

При цьому задля розрахунку сформованих синергетичних ефектів відбувається вибір складових оцінки для кожного синергетичного ефекту, що сприятиме визначенню шуканих значень кожного ефекту (рис. 5.5). Виходячи з вище означеного, фінансовий синергетичний ефект від використання СРЕМІД дозволяє охарактеризувати зростаючий рівень фінансової стабільності підприємства, фінансової незалежності, рентабельності діяльності, економічного зростання, обміну даними щодо розвитку ринку технологій, досягається в результаті зміцнення синергетичних зв'язків між його складовими елементами, а саме: зростання інформаційного забезпечення підприємства (ІЗПІз), зростання платоспроможності підприємства та ефективності виробничої діяльності (ПМВРІз), зростання раціональності використання ресурсів підприємства (РВРПІз), зростання рівня фінансового розвитку підприємства (РФРПІз). У свою чергу, економічний синергетичний

ефект від використання СРЕМІД дає змогу проаналізувати прибутковість діяльності за результатами впровадження інновацій, зростання продуктивності праці персоналу, рівень задоволення потреб працівників та розраховується шляхом взаємодії таких його складових: зростання прибутковості інноваційної діяльності підприємства (ПДПз), зростання соціально-фінансового стану підприємства (СФСПз). Технологічний синергетичний ефект від використання СРЕМІД сприяє оцінці зростаючого чи спадного рівня впровадження інноваційних технологій на підприємстві, частоти проведення науково-дослідних робіт та синергетичний зв'язок встановлюється між складовими: зростання фінансування процесу оновлення технологій підприємства (ФпОТПз), зростання забезпеченості технологією підприємства (ЗТПз). Інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект від використання СРЕМІД – це можливість визначення рівня ефективності інноваційного розвитку, рівня інноваційної активності підприємства в цілому шляхом посилення синергетичних зв'язків між складовими: зростання ефективності інноваційної діяльності підприємства (ЕІДПз), зростання інноваційно-інвестиційної активності підприємства (ІнновІнвестАПз). Виробничий синергетичний ефект від використання СРЕМІД є відображенням ефективності виробничої діяльності, ритмічності виробництва нової продукції, рівня зношеності основних засобів та визначається за складовими: зростання забезпеченості інноваціями та інтенсивність їх використання на підприємстві (ЗІПз). Маркетинговий синергетичний ефект від використання СРЕМІД дозволяє оцінити ефективність роботи маркетингового відділу у просуванні нового виду продукції, що впливає на обсяги збуту та суму грошових надходжень і визначається на підставі встановлення синергетичного зв'язку між складовими: зростання ефективності маркетингової діяльності підприємства (ЕМДПз), зростання інноваційної складової маркетингового відділу (ІСМВз).

На сьомому етапі відбувається вибір та аналіз показників за кожною складовими синергетичних ефектів. Даний етап проводиться з метою врахування саме тих показників, коефіцієнтів при здійсненні розрахунків, які в більшій мірі впливають на шукане значення відповідної складової та

дозволяють її розрахувати з високим рівнем точності, достовірності, а також сприяють визначенню кожного виду ефекту (рис. 5.6-5.7).

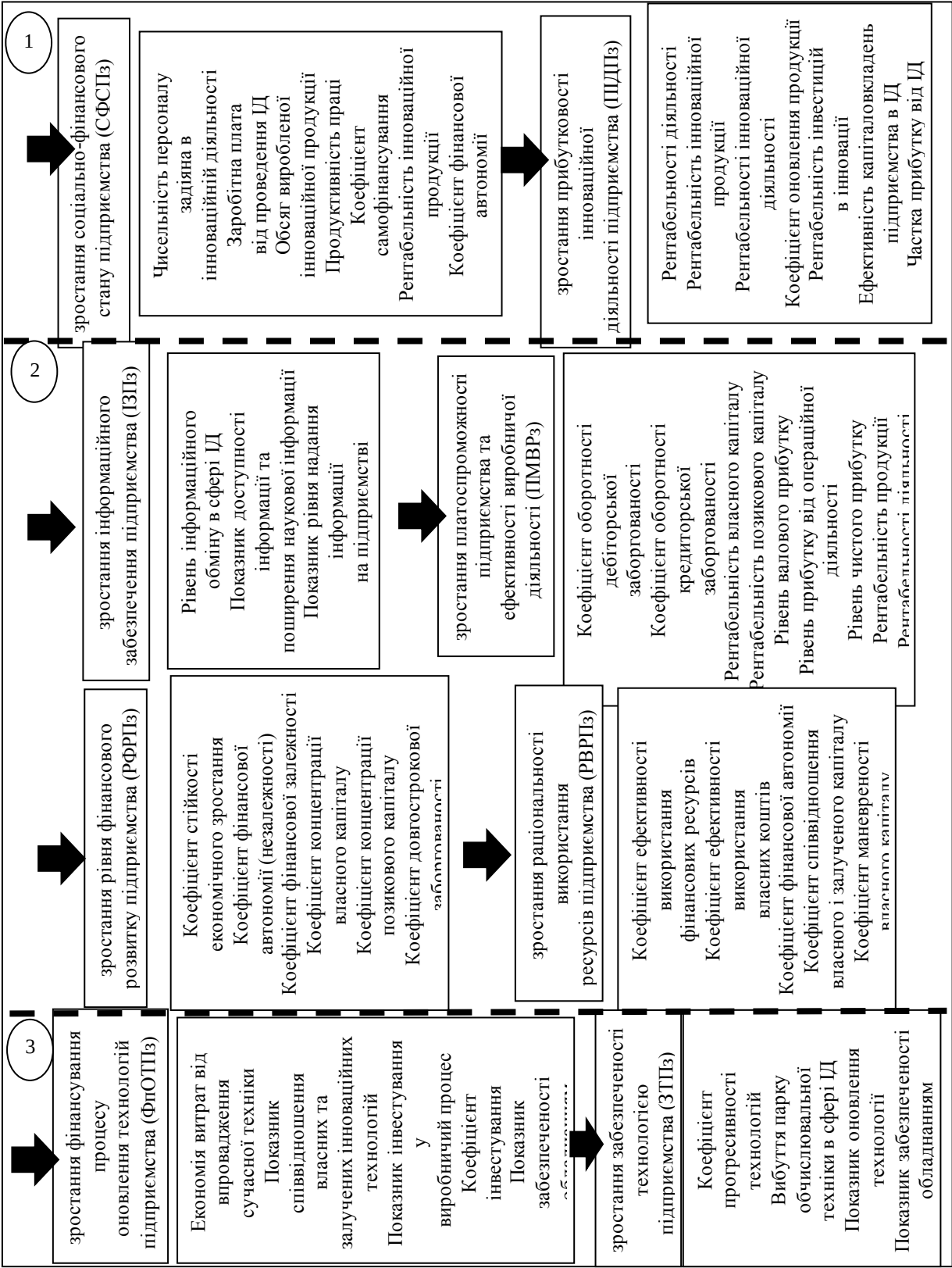

Рис. 5.6. Перелік показників по складовим фінансового, економічного, технологічного синергетичного ефекту від використання СРЕМІД на промисловому підприємстві

Примітка: розроблено автором

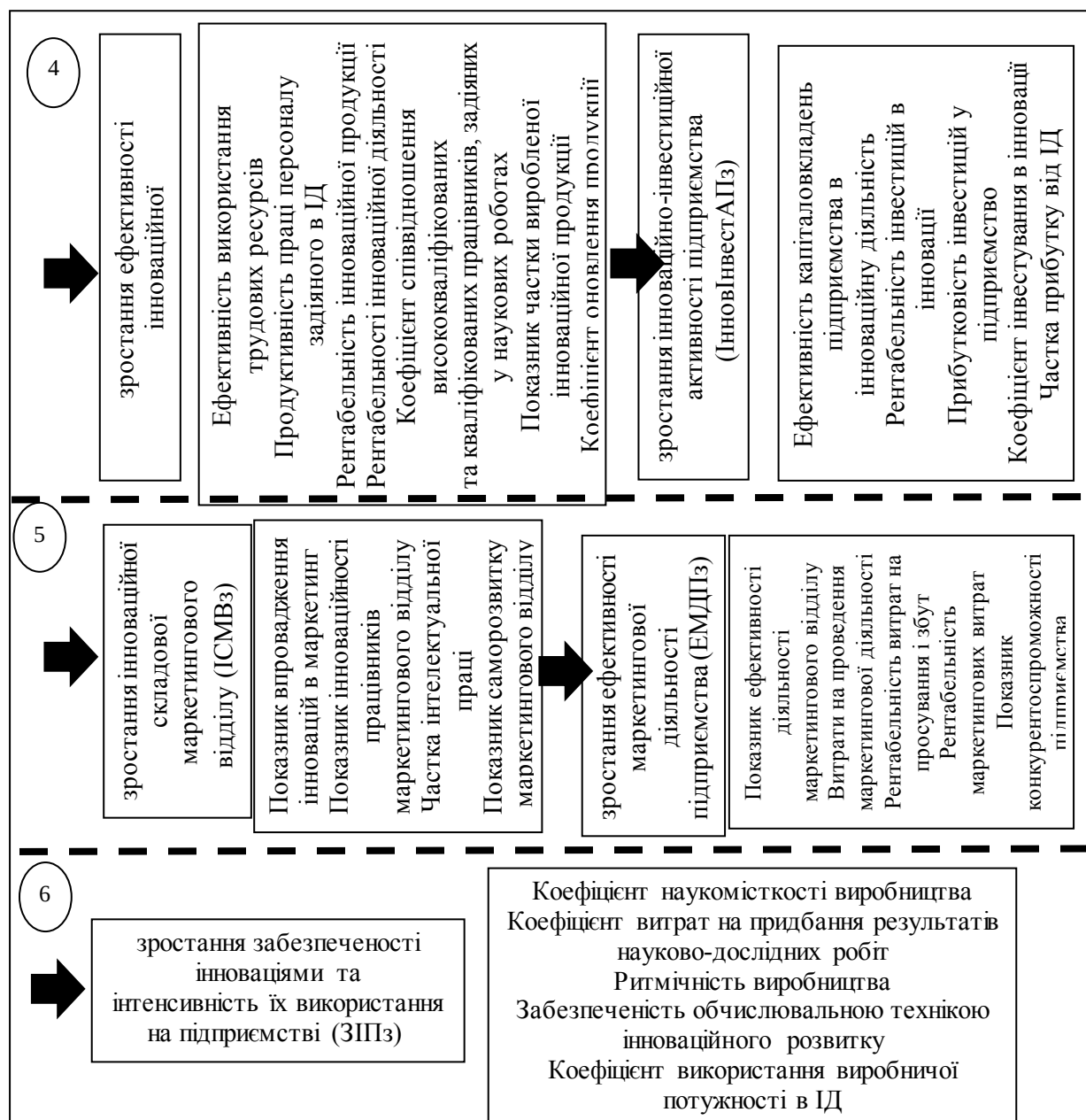

Рис. 5.7. Перелік показників по складовим інноваційно-інвестиційного, виробничого, маркетингового синергетичного ефекту від використання СРЕМІД на промисловому підприємстві

Примітка: розроблено автором

На наступному етапі проводиться розрахунок фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів за результатами аналізу сумарної величини показників та складових кожного ефекту за встановлений період, що здійснюється за наступними формулами (5.19-5.24):

$$\Delta \Phi \text{CE}^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \text{ІЗПз} + \text{ПМВРз} + \text{РВРПз} + \text{РФРПз}, \quad (5.19)$$

де $\Delta \Phi \text{CE}^{\text{сремід}}$ – фінансовий синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.;

t – кількість періодів розрахунку шуканих складових за показниками (рік);

i – номер відповідного періоду;

$$\Delta \text{ЕCE}^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \text{ПІДПз} + \text{СФСПз}, \quad (5.20)$$

де $\Delta \text{ЕCE}^{\text{сремід}}$ – економічний синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.;

$$\Delta \text{ТСЕ}^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \text{ФПОТПз} + \text{ЗТПз}, \quad (5.21)$$

де $\Delta \text{ТСЕ}^{\text{сремід}}$ – технологічний синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.;

$$\Delta \text{ІннІнвСЕ}^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \text{ЕІДПз} + \text{ІнновІнвестАПз}, \quad (5.22)$$

де $\Delta \text{ІннІнвСЕ}^{\text{сремід}}$ – інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.;

$$\Delta \text{ВСЕ}^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \text{ЗІПз}, \quad (5.23)$$

де $\Delta \text{ВСЕ}^{\text{сремід}}$ – виробничий синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.;

$$\Delta \text{МСЕ}^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \text{ЕМДПз} + \text{ІСМВз}, \quad (5.24)$$

де $\Delta MCE^{\text{сремід}}$ – маркетинговий синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.

При чому кожна складова відповідного виду синергетичного ефекту знаходиться як сумарна величина заданих показників, коефіцієнтів за аналізований період і розраховується за наступною формулою (5.25):

$$K_i^t = \sum_{i=1}^t P_i, \quad (5.25)$$

де K_i – складова i -го відповідного виду синергетичного ефекту;

P_i – сумарна величина i -их показників, коефіцієнтів відповідного виду синергетичного ефекту;

t – періодів розрахунку шуканих складових та показників (рік).

Визначивши шуканий синергетичний ефект за кожним видом ефекту порівнюємо отримані результати за обраний період, визначаємо розмір їх збільшення чи зменшення, аналізуємо динаміку зміни. Далі переходимо до етапу дев'ятого – знаходження сукупного синергетичного ефекту від використання СРЕМІД з урахуванням результатів розрахунку очікуваних видів ефектів, що розраховується як сумарна величина всіх ефектів і здійснюється за формулою 5.26-5.27:

$$\Delta SSE^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \left(\frac{\Delta FSE^{\text{сремід}} + \Delta ESE^{\text{сремід}} + \Delta TSE^{\text{сремід}} + \Delta I_{\text{нн}} I_{\text{нв}} SE^{\text{сремід}} + \Delta VSE^{\text{сремід}} + \Delta MCE^{\text{сремід}}}{n} \right) - \sum_{i=1}^t \left(\frac{VID^{\text{сремід}} + IP^{\text{сремід}} + PPP^{\text{сремід}} + PK^{\text{сремід}}}{n} \right), \quad (5.26)$$

або

$$\Delta SSE^{\text{сремід}} = \sum_{i=1}^t \frac{DSE^{\text{сремід}}}{n} - \sum_{i=1}^t \frac{R^{\text{сремід}}}{n}, \quad (5.27)$$

$\Delta SSE^{\text{сремід}}$ – сукупний синергетичний ефект від використання СРЕМІД, грн.;

t – загальна кількість періодів розрахунку синергетичних ефектів (рік);

i – номер відповідного періоду;

n – кількість синергетичних ефектів;

$ВІД^{ср\text{емід}}$ – витрати на здійснення інноваційної діяльності, грн. (за всіма видами ефектів);

$ІР^{ср\text{емід}}$ – інвестиційні ресурси, що спрямовуються на ІД та стратегію розвитку, грн. (за всіма видами ефектів);

$ІПІ^{ср\text{емід}}$ – частка податкових платежів від проведення ІД, грн. (за всіма видами ефектів);

$ІК^{ср\text{емід}}$ – загальна сума позикових коштів на проведення ІД, грн. (за всіма видами ефектів);

$DCE^{ср\text{емід}}$ – сума всіх видів синергетичних ефектів за розрахунковий період, грн.;

$R^{ср\text{емід}}$ – витратна частина стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності за розрахунковий період, грн.

Відповідно до наведеної формули можна відзначити, що в основі розрахунку сукупного синергетичного ефекту закладено отримання не лише економії фінансових ресурсів, визначених складових, показників відповідних ефектів, але й досягнення спільної вигоди від формування синергетичних зв'язків між складовими, показниками ефектів. Можна відзначити, що сукупний синергетичний ефект буде отриманий у наступних випадках: зростання доступності інформації, підвищення ефективності використання ресурсів, платоспроможності та загального рівня розвитку; збільшення суми доходів від ІД, покращення соціального клімату в колективі; зростання рівня забезпеченості підприємства сучасним обладнанням, швидкості процесу списання застарілого обладнання; розвиток інноваційного потенціалу, підвищення інноваційно-інвестиційної активності; зростання обсягів виробництва нової продукції та забезпечення процесу виробництва новою технологією; підвищення ефективності роботи маркетингового відділу щодо збуту продукції; зменшення загальної суми витрат підприємства; скорочення (підвищення) суми витрат на здійснення інноваційної діяльності; зростання

інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на ІД та стратегію розвитку; скорочення частки податкових платежів від проведення ІД. Запропонований нами спосіб розрахунку сукупного синергетичного ефекту дозволяє більш точно знайти шукану величину, адже враховуються результати діяльності підприємства за всіма сферами функціонування.

Передостаннім етапом є апробація науково-методологічного підходу в діяльності обраних для дослідження підприємств машинобудування, тобто проводиться розрахунок показників, складових, шуканих синергетичних ефектів та сукупного його розміру. Далі відбувається визначення характеру сукупного синергетичного ефекту, тобто він є позитивним чи негативним (одиннадцятий етап). Відповідно нормативне значення для негативного ефекту матиме вигляд формули (5.28) та для позитивного ефекту є виразом формули (5.29):

$$CSE_{сремід} < \Delta FSE_{сремід}, \Delta ESE_{сремід}, \Delta TSE_{сремід}, \Delta InnInvSE_{сремід}, \Delta VSE_{сремід}, \Delta MSE_{сремід} \quad (5.28)$$

$$CSE_{сремід} > \Delta FSE_{сремід}, \Delta ESE_{сремід}, \Delta TSE_{сремід}, \Delta InnInvSE_{сремід}, \Delta VSE_{сремід}, \Delta MSE_{сремід} \quad (5.29)$$

Негативний синергетичний ефект буде отриманий за умови скорочення його сукупного значення за декілька аналізованих років в порівнянні зі значенням окремих отриманих ефектів. За негативного ефекту відбувається зростання витрат, скорочення показників інноваційної діяльності та ін. показників, які повинні мати позитивну динаміку. Причиною отримання негативного ефекту є неефективність впровадженої стратегії розвитку, розробленого економічного механізму, несприятливий вплив факторів оточуючого середовища. За умови отримання позитивного ефекту відбувається зростання сукупного ефекту швидшими темпами, ніж зростання його окремих складових ефектів та підприємство матиме зростання всіх показників діяльності. Набуття даного ефекту спричинено ефективністю роботи керівництва підприємства щодо вибору стратегії розвитку, застосування

економічного механізму, формування напрямів інноваційної діяльності, що дозволило досягнути бажаних результатів.

Визначення загального синергетичного ефекту від використання СРЕМІД дозволить досягнути фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів за умови використання обраної стратегії розвитку та забезпечить покращення функціонування обраного підприємства, сприятиме його розвитку в інноваційному напрямі. При цьому підприємство матиме змогу досягнути сукупного синергетичного ефекту лише на підставі емерджентності між елементами стратегії розвитку, інструментами ЕМ, функціональними підрозділами ІД, адже в протилежному випадку дане підприємство отримає значно нижчий ефект синергізму.

Запропонований науково-методологічний підхід було апробовано на підприємствах ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова», ПрАТ «ЗАВОД МГТ» та проаналізовано їх результати діяльності у 2012-2016 рр.

Перейдемо до аналізу отриманих даних за 2012-2016 рр. відповідно до отриманих результатів апробації науково-методологічного підходу по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова». За наведеним підприємством було розраховано запропоновані показники за кожною сформованою складовою визначених видів синергетичних ефектів. Щодо фінансового синергетичного ефекту, то підприємство у 2015-2016 рр. отримало від'ємне значення проти 2012-2014 рр., що спричинено спадною динамікою складових ефекту у 2015-2016 рр., а саме: скоротився рівень фінансового розвитку підприємства (РФРПз), який становив у 2015 р. – (-4,04) та у 2016 р. – (-10,73); погіршилася раціональність використання ресурсів підприємства (РВРПз), адже сума у 2016 р. склала (-35,56); зменшилася платоспроможність підприємства та ефективність виробничої діяльності (ПМВРз) за 2016 р. проти 2015 р. на 60%; знизився рівень інформаційного забезпечення підприємства (ІЗПз) з 0,67 у 2015 р. до 0,55 у 2016 р. (табл. 5.17).

Таблиця 5.17

Оцінка складових фінансового синергетичного ефекту ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ІЗПз					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,53	0,21	0,18	0,23	0,17
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,09	0,02	0,10	0,17	0,13
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,19	0,90	0,12	0,27	0,25
ІЗПз	0,81	1,13	0,4	0,67	0,55
ПМВРз					
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,44	3,41	2,09	3,05	0,85
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,02	1,64	1,22	2,21	0,67
Рентабельність (прибутковість) власного капіталу	0,03	-0,12	-0,24	-0,12	-0,20
Рентабельність позикового капіталу	0,01	-0,07	-0,08	0,01	0,01
Рівень валового прибутку	0,13	0,15	0,19	0,29	0,20
Рівень прибутку від операційної діяльності	0,08	0,12	-0,08	0,18	0,16
Рівень чистого прибутку	0,04	-0,19	-0,26	0,03	0,02
Рентабельність продукції	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельності діяльності	0,08	0,00	-0,22	0,02	0,07
ПМВРз	3,97	5,10	2,88	6,07	2,43
РВРПз					
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,01	-0,02	-0,04	0,01	0,00
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,09
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,19	0,23	0,08	-0,03	-0,01
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (Коефіцієнт фінансової стабільності)	0,24	0,30	0,08	-0,03	-0,01
коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,19	1,66	93,01	- 12,55	-35,46
РВРПз	1,63	2,17	93,14	- 12,60	-35,56
РФРПз					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,01	-0,19	-0,40	0,65	0,60
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,19	0,23	0,08	-0,03	-0,01
коефіцієнт фінансової залежності	5,17	4,28	12,79	-6,29	-12,77
коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,19	0,23	0,08	-0,03	-0,01
коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,81	0,77	0,92	1,03	1,01
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,34	0,55	0,49	0,62	0,45
РФРПз	6,72	5,87	13,96	-4,04	-10,73

Примітка: розроблено автором

Розглянемо більш детально причини зниження вище наведених складових фінансового синергетичного ефекту за 2016 р. (табл. 5.17). За аналізований період підприємство обмежувало доступність до інформації для персоналу, не слідкувало за змінами на ринку технологій, що підтверджується скороченням у 2016 р. показника доступності інформації та поширення наукової інформації проти 2015 р. на 23% та показника рівня надання

інформації на підприємстві відносно 2015 р. на 26% та пояснює причину скорочення такої складової фінансового ефекту, як рівень інформаційного забезпечення підприємства. Спадна динаміка такої складової фінансового ефекту, як платоспроможність підприємства та ефективність виробничої діяльності обумовлена негативною зміною таких показників у 2016 р.: відбулося зростання загального рівня кредиторської заборгованості проти 2015 р. на 8794 грн. або 81% при одночасному скороченні суми виручки від реалізації відносно 2015 р. на 10856 грн. або 45%; загальна сума чистого прибутку знизилася з 611 грн. у 2015 р. до 499 грн. у 2016 р.; власний капітал мав від'ємне значення та у 2016 р. склав (-298) грн.; загальна сума виручки від реалізації продукції знизилася відносно 2016 р. на 10856 грн. (45%); сума позикового капіталу підвищилася на 8491 грн. (28%) проти 2015 р.; показник рівня прибутку від операційної діяльності скоротився на 11% відносно 2016 р., рівень валового прибутку знизився на 31% проти 2016 р. та рівень чистого прибутку зменшився на 26% проти 2016 р. В свою чергу раціональність використання ресурсів підприємства погіршилася за 2016 р. внаслідок нераціонального використання наявних ресурсів, зростання частки позикового капіталу на 28% проти 2015 р., отримання від'ємного значення власного капіталу та його падіння відносно 2016 р. на 67%, що підтверджується скороченням показника використання фінансових ресурсів проти 2015 р. на 28% та від'ємним значенням показника ефективності використання власних коштів за 2016 р. у розмірі (-0,09). За 2016 р. також відбулося скорочення рівня фінансового розвитку підприємства внаслідок зростання рівня заборгованості, рівня фінансової залежності від позикових коштів, що підтверджується скороченням за 2016 р. відносно 2015 р. коефіцієнта стійкості економічного зростання на 9%, від'ємним значенням коефіцієнта фінансової автономії за 2016 р. у розмірі – (-0,01), від'ємним значенням коефіцієнта фінансової залежності у 2016 р. – (-12,77), скороченням коефіцієнта довгострокової заборгованості проти 2015 р. на 27,45%.

Технологічний синергетичний ефект в цілому за 2016 р. скоротився на 21% проти 2015 р. внаслідок зниження фінансування процесу оновлення технологій підприємства (ФпОТПз) та забезпеченості технологією підприємства (ЗТПз) у порівнянні з 2015 р. на 14% та відповідно на 33% (табл. 5.18). Зниження першої складової технологічного синергетичного ефекту спричинене зниженням коефіцієнта інвестування у виробничу діяльність за 2016 р. проти 2015 р. на 9%, скороченням показника забезпеченості обладнанням на 39% відносно 2015 р. За складовою забезпеченості технологією підприємства стрімке падіння пояснюється зниженням у 2016 р. наступних показників: коефіцієнт прогресивності технологій скоротився на 32% відносно 2015 р.; показник оновлення технології знизився на 14% проти 2015 р.; скорочення показника забезпеченості обладнанням у порівнянні з 2015 р. становило 39%.

Таблиця 5.18

Оцінка складових технологічного синергетичного ефекту ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ФпОТПз					
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	0,14	-0,04	-0,03	0,09	0,13
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій	0,09	0,06	0,04	0,80	0,50
Показник інвестування у виробничий процес	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Коефіцієнт інвестування	1,95	2,46	2,36	2,90	2,64
Показник забезпеченості обладнанням	0,42	0,33	0,12	0,18	0,11
ФпОТПз	2,68	2,89	2,57	4,05	3,46
ЗТПз					
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,39	0,45	0,28	0,31	0,21
Вибуття парку обчислювальної техніки в сфері ІД	0,12	0,2	0,8	0,6	0,4
Показник оновлення технології	0,28	0,33	0,31	0,22	0,19
Показник забезпеченості обладнанням	0,42	0,33	0,12	0,18	0,11
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій	0,09	0,06	0,04	0,8	0,5
ЗТПз	1,3	1,37	1,55	2,11	1,41

Примітка: розроблено автором

Розрахований нами інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2016 р. прирівняно до 2015 р. знизився на 40% (табл. 5.19).

Таблиця 5.19

Оцінка складових інноваційно-інвестиційного синергетичного ефекту
 ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ЕІДПз					
Ефективність використання трудових ресурсів	9,07	11,05	8,67	8,17	5,57
Продуктивність праці персоналу здіяного в ІД	3,10	2,78	3,19	4,24	4,48
Рентабельність інноваційної продукції	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельності інноваційної діяльності	0,01	0,001	0,001	0,0026	0,01
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,27	0,29	0,28	0,31	0,30
Показник частки виробленої інноваційної продукції	0,34	0,12	0,08	0,10	0,12
Коефіцієнт оновлення продукції	0,51	0,62	0,58	0,40	0,83
ЕІДПз	13,45	15,03	13,04	13,63	11,97
ІнновІнвестАПз					
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,11	-0,35	-1,42	-0,83	-1,59
Рентабельність інвестицій в інновації	2,13	-1,40	-1,64	0,22	0,13
Прибутковість інвестицій у підприємство	7,32	-30,52	-41,36	6,11	0,10
Коефіцієнт інвестування в інновації	1,95	2,46	2,36	2,90	2,64
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,2	0,15	0,16	0,25	0,19
ІнновІнвестАПз	11,71	-29,66	-41,90	8,66	1,47

Примітка: розроблено автором

Причина такого зниження обумовлена зменшенням інноваційно-інвестиційної активності підприємства (ІнновІнвестАПз) у 2016 р., адже переважна більшість показників аналізованої складової ефекту скоротилися, серед яких: ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність мала від'ємне значення у розмірі (-1,59); рентабельність інвестицій в інновації знизилася на 44% проти 2015 р.; коефіцієнт інвестування в інновації скоротився на 9% проти 2015 р. (табл. 5.19). Друга складова аналізованого ефекту, тобто ефективність інноваційної діяльності підприємства (ЕІДПз) знизилася внаслідок нераціональності використання трудових ресурсів, адже даний показник скоротився за 2016 р. проти 2015 р. на 32%, зменшення числа висококваліфікованих працівників відносно 2015 р. на 1 особу та загальної чисельності працівників на 2 особи проти 2015 р.

За виробничим синергетичним ефектом у 2016 р. відносно 2015 р. відбулося скорочення на 23%, що спричинено зниженням у 2016 р. коефіцієнта

витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт на 24% відносно 2015 р., ритмічності виробництва на 55% проти 2015 р., забезпеченості обчислювальною технікою інноваційного розвитку на 33% відносно 2015 р. та свідчить про незабезпеченість процесу виробництва сучасним обладнанням (табл. 5.20).

Таблиця 5.20

Оцінка складових виробничого синергетичного ефекту ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,16	0,17	0,14	0,18	0,19
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт	0,12	0,16	0,18	0,21	0,16
Ритмічність виробництва	0,47	0,33	0,26	0,29	0,13
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,55	0,64	0,30	0,27	0,18
Коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД	1,00	0,81	0,60	0,57	0,51
ЗІПз	2,30	2,11	1,48	1,52	1,17

Примітка: розроблено автором

Скорочення таких складових, як ефективність маркетингової діяльності підприємства (ЕМДПз), інноваційної складової маркетингового відділу (ІСМВз) за 2016 р. дозволяє стверджувати, що відбулося зменшення маркетингового синергетичного ефекту на 25% проти 2015 р. (табл. 5.21).

Таблиця 5.21

Оцінка складових маркетингового синергетичного ефекту ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ІСМВз					
Показник впровадження інновацій в маркетинг	0,36	0,01	0,05	0,8	0,5
Показник інноваційності працівників маркетингового відділу	0,49	0,38	0,24	0,31	0,29
Частка інтелектуальної праці	0,17	0,19	0,15	0,13	0,11
Показник саморозвитку маркетингового відділу	0,31	0,15	0,25	0,29	0,19
ІСМВз	1,33	0,73	0,69	1,53	1,09
ЕМДПз					
Показник ефективності діяльності маркетингового відділу	0,24	0,06	0,04	0,08	0,07
Витрати на проведення маркетингової діяльності	0,06	0,08	0,12	0,13	0,11
Рентабельність витрат на просування і збут	4,39	4,37	5,88	13,10	9,91
Рентабельність маркетингових витрат	3,51	3,49	4,70	10,48	7,93
Показник конкурентоспроможності підприємства	0,18	0,14	0,22	0,27	0,16
ЕМДПз	8,38	8,14	10,97	24,05	18,18

Примітка: розроблено автором

За ефективністю маркетингової діяльності підприємства у 2016 р. маємо спадну динаміку наступних показників: рентабельність витрат на просування і збут знизилася на 24% проти 2015 р.; рентабельність маркетингових витрат зменшилася на 24% відносно 2015 р.; показник конкурентоспроможності підприємства скоротився на 41% проти 2015 р. (табл. 5.21). Щодо, інноваційної складової маркетингового відділу, то у 2016 р. сформувалася ситуація щодо зниження показника саморозвитку маркетингового відділу відносно 2015 р. на 34%, показника впровадження інновацій в маркетинг на 37% проти 2015 р.

За 2016 р. позитивну динаміку мав лише економічний синергетичний ефект, який підвищився з 3199 грн. у 2015 р. до 3304 грн. у 2016 р. (табл. 5.22). Наведене підвищення відбулося у 2016 р. внаслідок зростання соціально-фінансового стану підприємства (СФСПз) на 3% проти 2015 р., що обумовлено підвищенням чисельності персоналу задіяного в інноваційній діяльності відносно 2015 р. на 7%, заробітної плати на ІД з 3250 грн. у 2015 р. до 3350 грн. у 2016 р., обсягу виробленої інноваційної продукції на 20% відносно 2015 р., продуктивності праці на 9% проти 2016 р.

Таблиця 5.22

Оцінка складових економічного синергетичного ефекту ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
СФСПз					
Чисельність персоналу задіяна в ІД	4,74	5,61	4,73	3,67	3,95
Заробітна плата від проведення ІД	2810	2850	2950	3250	3350
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,34	0,12	0,08	0,10	0,12
Продуктивність праці	1,40	1,20	1,40	1,85	2,01
Коефіцієнт самофінансування	-5,37	-5,54	-35,52	-57,21	-52,39
Рентабельність інноваційної продукції	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,19	0,23	0,08	-0,03	-0,01
СФСПз	2811,46	2851,79	2921,01	3198,78	3304,33
ПДПз					
Рентабельності діяльності	0,08	0,00	-0,22	0,02	0,07
Рентабельність інноваційної продукції	0,15	0,17	0,24	0,40	0,65
Рентабельності інноваційної діяльності	0,0096	0,0000	0,0000	0,0026	0,01
Коефіцієнт оновлення продукції	0,51	0,62	0,58	0,40	0,83
Рентабельність інвестицій в інновації	2,13	-1,3975	-1,64	0,22	0,13
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,11	-0,3539	-1,42	-0,83	-1,59
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,2	0,15	0,16	0,25	0,19
ПДПз	3,19	-0,81	-2,30	0,48	0,29

Примітка: розроблено автором

Ще однією складовою економічного синергетичного ефекту є прибутковість інноваційної діяльності підприємства (ПДПз), яка знизилася на 39% проти 2015 р. через скорочення рентабельності інвестицій в інновації відносно 2015 р. на 44%, частки прибутку від інноваційної діяльності на 24% проти 2015 р., від'ємне значення ефективності капіталовкладень підприємства в ІД у розмірі (-1,59) за 2016 р. (табл. 5.22).

За результатами аналізу відзначимо, що у 2016 р. зниження фінансового синергетичного ефекту свідчить про погіршення синергетичних зв'язків між складовими ефекту, що позначилося на рівні платоспроможності, фінансової стабільності, фінансовому розвитку, доступності інформації, ресурсному забезпеченні, фінансовій незалежності (рис. 5.8).

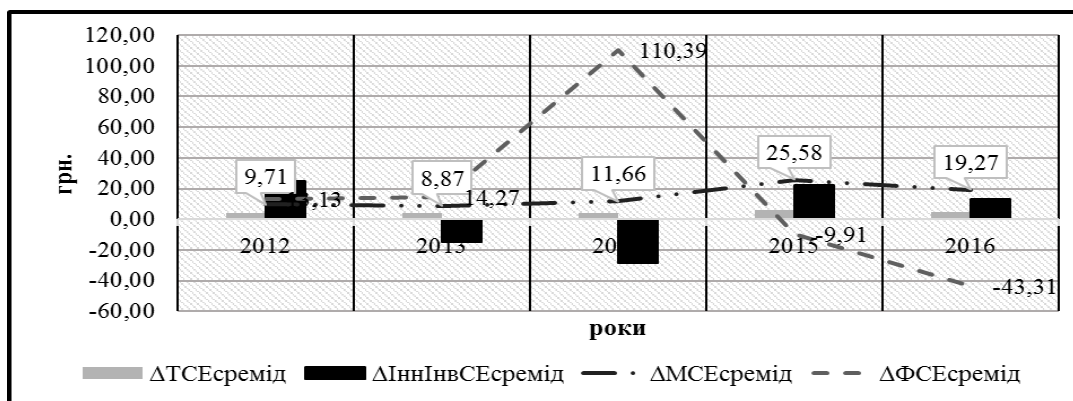

Рис. 5.8. Динаміка видів синергетичних ефектів по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

Про недостатній рівень фінансування технологічного процесу підприємства, низький рівень впровадження та забезпеченості сучасною технологією засвідчують результати технологічного синергетичного ефекту за 2016 р. (рис. 5.8). Зауважимо, що у 2016 р. інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект також зменшився, проте більшість показників за його складовими мали динаміку до зростання, що засвідчує факт поступового налагодження ефективності ІД, тенденцію до відновлення інноваційної активності. У 2016 р. для підприємства є характерним нераціональне використання наявних виробничих потужностей, не спрямування фінансових ресурсів в оновлення застарілого обладнання, низький рівень забезпеченості

виробництва інноваційними розробками, що відображає виробничий синергетичний ефект. Отримане значення маркетингового синергетичного ефекту у 2016 р. дозволяє зауважити, що діяльність маркетингового відділу є неефективною, адже не використовуються нові методи просування товару, не достатнім є обсяг фінансування маркетингової діяльності, процесу просування товару. Зростання економічного синергетичного ефекту у 2016 р. свідчить про налагодження соціального клімату в колективі, покращення результатів ІД, продуктивності роботи працівників.

Шляхом використання запропонованого науково-методологічного підходу ми розраховали показники, складові для кожного виду синергетичного ефекту, величину фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів, що дозволило нам розрахувати шуканий сукупний синергетичний ефект від використання СРЕМІД на ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» (табл. 5.23, рис. 5.9). Дана величина була розрахована шляхом визначення різниці між сумою всіх видів синергетичних ефектів за розрахунковий період та сумою витратної частини СРЕМІД.

Таблиця 5.23

Оцінка сукупного синергетичного ефекту по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
1	2	3	4	5	6
фінансовий синергетичний ефект					
ІЗПз	0,81	1,13	0,40	0,67	0,55
ПМВРз	3,97	5,10	2,88	6,07	2,43
РВРПз	1,63	2,17	93,14	-12,60	-35,56
РФРПз	6,72	5,87	13,96	-4,04	-10,73
$\Delta \text{ФСЕ}^{\text{сремід}}$	13,13	14,27	110,39	-9,91	-43,31
економічний синергетичний ефект					
СФСПз	2811,46	2851,79	2921,01	3198,78	3304,33
ПІДПз	3,19	-0,81	-2,30	0,48	0,29
$\Delta \text{ЕСЕ}^{\text{сремід}}$	2814,65	2850,98	2918,71	3199,26	3304,62
технологічний синергетичний ефект					
ФпОТПз	2,68	2,89	2,57	4,05	3,46
ЗТПз	1,30	1,37	1,55	2,11	1,41
$\Delta \text{ТСЕ}^{\text{сремід}}$	3,98	4,26	4,12	6,16	4,87
інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект					
ЕІДПз	13,45	15,03	13,04	13,63	11,97

Продовження табл. 5.23

1	2	3	4	5	6
ІнновІнвестАПз	11,71	-29,66	-41,90	8,66	1,47
$\Delta \text{ІннІнвСЕ}^{\text{сремід}}$	25,17	-14,63	-28,86	22,28	13,44
виробничий синергетичний ефект					
ЗІПз	2,30	2,11	1,48	1,52	1,17
$\Delta \text{ВСЕ}^{\text{сремід}}$	2,30	2,11	1,48	1,52	1,17
маркетинговий синергетичний ефект					
ІСМВз	1,33	0,73	0,69	1,53	1,09
ЕМДІз	8,38	8,14	10,97	24,05	18,18
$\Delta \text{МСЕ}^{\text{сремід}}$	9,71	8,87	11,66	25,58	19,27
сукупний синергетичний ефект					
$\text{DCE}^{\text{сремід}}$	478,16	2865,86	3017,49	3244,90	3300,06
$\text{R}^{\text{сремід}}$	439,27	2266,03	2906,01	2871,97	3142,25
$\Delta \text{ССЕ}^{\text{сремід}}$	38,89	599,83	111,48	372,93	157,81

Примітка: розроблено автором

У 2016 р. нами отримано 157 тис. грн. сукупного синергетичного ефекту, який на 58% нижче за його значення у 2015 р., що можна пояснити зниженням проаналізованих видів ефекту та зростанням позикового капіталу для цілей ІД на 210 тис. грн., суми фінансових витрат на ІД на 73 тис. грн., незначним обсягом інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на ІД у розмірі 29 тис. грн. за 2016 р. (табл. 5.23, рис. 5.9). Отже, отриманий загальний синергетичний ефект у 2016 р. є позитивним, але він та більшість видів ефектів скоротилися відносно 2015 р. і тому для підприємства доцільно переглянути правильність вибору обраних стратегій розвитку ЕМІД, але ті стратегії що використовуються сприяли отриманню позитивного ефекту.

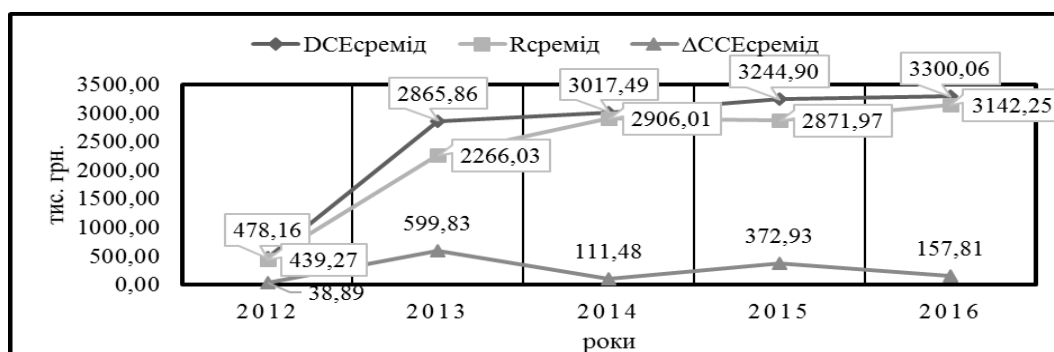

Рис. 5.9. Динаміка сукупного синергетичного ефекту по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

По підприємству ПрАТ «ЗАВОД МГТ» шляхом використання методологічного підходу до визначення ефективності стратегії розвитку нами

було обрано для впровадження активну виробничу, технологічну, маркетингову, інноваційну, інвестиційну стратегії розвитку ЕМІД, які мають забезпечити покращення виробничого-господарського, інноваційного розвитку, інноваційної активності, ефективності ІД, забезпеченості новачками та інтенсивності їх використання. Спираючись на запропонований науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту за результатами використання СРЕМІД нами було визначено синергетичні ефекти за умови використання вище наведених стратегій. Першим було розраховано фінансовий синергетичний ефект, який починаючи з 2016 р. знизився на 54% проти 2015 р., що пояснюється скороченням його складових та послабленням синергетичних зв'язків між ними (табл. 5.24). Насамперед, відбулося зниження інформаційного забезпечення підприємства (ІЗПз) за 2016 р. проти 2015 р. на 15%, що обумовлено погіршенням рівня інформаційного обміну в сфері ІД, зниженням рівня доступності інформації та рівня надання інформації на підприємстві.

Друга складова фінансового ефекту платоспроможність підприємства та ефективність виробничої діяльності (ПМВРз) скоротилася на 61% за 2016 р. проти 2015 р., що пояснюється негативною динамікою наступних показників: зростання коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на 53% за 2016 р. проти 2015 р.; сума кредиторської заборгованості підвищилася на 1520 грн. у 2016 р. проти 2015 р.; обсяг збитку у 2016 р. склав 720 грн.; сума власного капіталу зменшилася на 761 грн. проти 2015 р.; зростання позикового капіталу за 2016 р. проти 2015 р. склало 1581 грн.; рентабельність позикового капіталу у 2016 р. була від'ємною та склала $(-0,12)\%$; рентабельність власного капіталу за 2016 р. склала $(-0,01)\%$; величина рентабельності діяльності становила $(-0,04)\%$ у 2016 р. (табл. 5.24).

Третя складова аналізованого ефекту раціональність використання ресурсів підприємства (РВРПз) скоротилася на 47% за 2016 р. проти 2015 р., що говорить про нераціональність розподілу, використання наявних на підприємстві ресурсів, адже воно є збитковим та за 2016 р. коефіцієнт

ефективності використання фінансових ресурсів знизився на 60% проти 2015 р., коефіцієнт ефективності використання власних коштів скоротився на 51% відносно 2015 р.

Таблиця 5.24

Оцінка складових фінансового синергетичного ефекту ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ІЗПз					
Рівень інформаційного обміну в сфері ІД	0,08	0,12	0,15	0,09	0,07
Показник доступності інформації та поширення наукової інформації	0,12	0,11	0,13	0,08	0,06
Показник рівня надання інформації на підприємстві	0,22	0,18	0,37	0,22	0,20
ІЗПз	0,42	0,41	0,65	0,39	0,33
ПМВРз					
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,30	9,89	6,51	4,65	7,13
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	17,05	42,32	39,47	36,17	8,44
Рентабельність (прибутковість) власного капіталу	0,01	0,00	0,00	-0,03	-0,01
Рентабельність позикового капіталу	0,11	0,07	-0,01	-0,63	-0,12
Рівень валового прибутку	0,07	0,06	0,04	0,03	0,05
Рівень прибутку від операційної діяльності	0,01	0,01	0,00	-0,09	-0,02
Рівень чистого прибутку	0,02	0,01	0,00	-0,09	-0,02
Рентабельність продукції	0,07	0,06	0,04	0,04	0,11
Рентабельності діяльності	0,02	0,01	0,00	-0,11	-0,04
ПМВРз	23,66	52,43	46,05	39,93	15,51
РВРПз					
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,01	0,0035	- 0,0003	-0,03	-0,01
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0,19	0,07	0,04	0,02	0,01
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,80	0,90	0,93	0,91	0,82
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (Коефіцієнт фінансової стабільності)	3,98	8,96	12,42	10,27	4,68
коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,92	0,91	0,88	0,90	0,92
РВРПз	5,90	10,83	14,26	12,07	6,43
РФРПз					
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,01	0,00	0,00	-0,03	0,07
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,80	0,90	0,93	0,91	0,82
коефіцієнт фінансової залежності	1,25	1,11	1,08	1,10	1,21
коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,80	0,90	0,93	0,91	0,82
коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,20	0,10	0,07	0,09	0,18
Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,00	0,44	0,61	0,58	0,30
РФРПз	3,06	3,45	3,61	3,56	3,41

Примітка: розроблено автором

Останньою складовою фінансового ефекту є рівень фінансового розвитку підприємства (РФРПз), який мав незначне скорочення у 2016 р. відносно 2015 р. на 4%, адже темп зростання позикового капіталу проти 2015 р. становив

1,08 рази, а власний капітал знизився відносно 2015 р. на 5%, підвищився рівень довгострокової заборгованості у порівнянні з 2015 р. на 48% та інші показники також скоротилися (табл. 5.24).

Зауважимо, що використання запропонованих стратегій розвитку ЕМІД на підприємстві дозволило отримати економічний синергетичний ефект, що за 2016 р. зріс на 17% проти 2015 р. внаслідок зростання соціально-фінансового стану підприємства (СФСПз) (табл. 5.25). Підвищення зазначеної складової у 2016 р. обумовлено зростанням заробітної плати на ІД проти 2015 р. на 17%, обсягу виробленої інноваційної продукції відносно 2015 р. у 1,6 рази, рентабельності інноваційної продукції у 2,09 рази проти 2015 р. та продуктивності праці на 85% проти 2015 р.

Таблиця 5.25

Оцінка складових економічного синергетичного ефекту ПрАТ «ЗАВОД МГТ»
за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
СФСПз					
Чисельність персоналу задіяна в іннов діяльності	16,56	16,56	15,84	11,70	10,26
Заробітна плата від проведення ІД	2000	2250	2500	2600	3050
Обсяг виробленої інноваційної продукції	0,12	0,45	0,17	0,08	0,21
Продуктивність праці	5,71	15,81	9,08	2,12	3,92
Коефіцієнт самофінансування	4,48	5,00	5,09	4,55	4,37
Рентабельність інноваційної продукції	0,07	0,06	0,04	0,04	0,11
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,80	0,90	0,93	0,91	0,82
СФСПз	2027	2288	2531	2619	3069
ПДПз					
Рентабельності діяльності	0,02	0,01	0,00	-0,11	-0,04
Рентабельність інноваційної продукції	0,07	0,06	0,04	0,04	0,11
Рентабельності інноваційної діяльності	0,00	0,00	0,00	-0,02	-0,01
Коефіцієнт оновлення продукції	0,11	0,78	0,87	0,07	0,18
Рентабельність інвестицій в інновації	1,14	5,53	-0,36	- 11,20	- 10,75
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,06	0,01	0,00	-0,15	-0,05
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,20	0,00	0,16	0,25	0,19
ПДПз	1,60	6,39	0,72	- 11,12	- 10,36

Примітка: розроблено автором

Однак за 2016 р. відбулося скорочення прибутковості інноваційної діяльності підприємства (ПДПз), що спричинено від'ємним значенням

рентабельності інвестицій в інновації в розмірі (-10,75)%, рентабельності діяльності – (-0,04)%, рентабельності ІД – (-0,01)%, ефективності капіталовкладень підприємства в ІД – (-0,05) (табл. 5.25).

Подібне зростання відбулося за технологічним синергетичним ефектом у 2016 р. проти 2015 р. на 2,05% за умови зростання фінансування процесу оновлення технологій підприємства (ФпОТПз) відносно 2015 р. на 6% та одночасного скорочення забезпеченості технологією підприємства (ЗТПз) проти 2015 р. на 26% (табл. 5.26). Вище наведена динаміка свідчить про збільшення суми інвестицій у виробничий процес, зростання витрат на впровадження сучасної техніки та зниження швидкості оновлення технологій, рівня забезпеченості обладнанням у 2016 р.

Таблиця 5.26

Оцінка складових технологічного синергетичного ефекту ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ФпОТПз					
Економія витрат від впровадження сучасної техніки	0,15	0,13	-3,35	-0,20	-0,32
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій	0,09	0,11	0,18	0,12	0,06
Показник інвестування у виробничий процес	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
Коефіцієнт інвестування	8,35	7,33	6,37	6,56	7,32
Показник забезпеченості обладнанням	0,31	0,35	0,27	0,28	0,12
ФпОТПз	8,90	7,94	3,47	6,77	7,19
ЗТПз					
Коефіцієнт прогресивності технологій	0,01	0,06	0,08	0,10	0,13
Вибуття парку обчислювальної техніки в сфері ІД	0,33	0,41	0,35	0,29	0,26
Показник оновлення технологій	0,16	0,33	0,25	0,21	0,17
Показник забезпеченості обладнанням	0,31	0,35	0,27	0,28	0,12
Показник співвідношення власних та залучених інноваційних технологій	0,09	0,11	0,18	0,12	0,06
ЗТПз	0,9	1,26	1,13	1	0,74

Примітка: розроблено автором

Незважаючи на низький рівень інноваційної активності, погіршення інноваційного розвитку відбулося зростання інноваційно-інвестиційного синергетичного ефекту від (-1,45) грн. у 2015 р. до 0,04 грн. у 2016 р. (табл. 5.27).

Таблиця 5.27

Оцінка складових інноваційно-інвестиційного синергетичного ефекту

ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
ЕІДПЗ					
Ефективність використання трудових ресурсів	2,60	3,74	2,59	2,56	2,14
Продуктивність праці персоналу задіяного в ІД	0,57	3,16	1,82	0,21	0,51
Рентабельність інноваційної продукції	0,07	0,06	0,04	0,04	0,11
Рентабельності інноваційної діяльності	0,00	0,00	0,00	-0,02	-0,01
Коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, задіяних у наукових роботах	0,16	0,16	0,16	0,18	0,18
Показник частки виробленої інноваційної продукції	0,12	0,45	0,17	0,08	0,21
Коефіцієнт оновлення продукції	0,11	0,78	0,87	0,07	0,18
ЕІДПЗ	3,63	8,37	5,65	3,13	3,33
ІнновІнвестАПЗ					
Ефективність капіталовкладень підприємства в інноваційну діяльність	0,06	0,01	0,00	-0,15	-0,05
Рентабельність інвестицій в інновації	1,14	5,53	-0,36	-	-
				11,20	10,75
Прибутковість інвестицій у підприємство	0,01	0,00	0,00	-0,03	-0,01
Коефіцієнт інвестування в інновації	8,35	7,33	6,37	6,56	7,32
Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,20	0,00	0,16	0,25	0,19
ІнновІнвестАПЗ	9,76	12,87	6,17	-4,58	-3,29

Примітка: розроблено автором

При цьому зростання ефективності інноваційної діяльності підприємства (ЕІДПЗ) у 2016 р. проти 2015 р. склало 6%, що спричинено збільшенням у 2016 р.: продуктивності праці персоналу задіяного в ІД проти 2015 р. у 1,4 рази; рентабельності інноваційної продукції у 2 рази проти 2015 р.; показника частки виробленої інноваційної продукції відносно 2015 р. у 1,6 рази; коефіцієнта оновлення продукції відносно 2015 р. у 1,5 рази (табл. 5.27). У свою чергу інноваційно-інвестиційна активність підприємства (ІнновІнвестАПЗ) за 2015-2016 рр. мала від'ємне значення, що спричинено збитковістю ІД, незначним обсягом інвестиційних ресурсів, недостатністю обсягу власного капіталу та фінансових ресурсів.

Загальна сума отриманого виробничого синергетичного ефекту підвищилася на 9% за 2016 р. проти 2015 р., адже у 2016 р. відбулося зростання витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт проти 2015 р. на 40%, ритмічності виробництва проти 2015 р. на 4%, коефіцієнта наукомісткості

виробництва відносно 2015 р. на 7%, що відображає динаміку до поступового покращення виробничої діяльності та забезпеченості її інноваціями (табл. 5.28).

Таблиця 5.28

Оцінка складових виробничого синергетичного ефекту ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт наукомісткості виробництва	0,16	0,17	0,14	0,18	0,19
Коефіцієнт витрат на придбання результатів науково-дослідних робіт	0,05	0,13	0,17	0,10	0,14
Ритмічність виробництва	0,28	0,57	0,43	0,28	0,29
Забезпеченість обчислювальною технікою інноваційного розвитку	0,17	0,19	0,15	0,13	0,10
Коефіцієнт використання виробничої потужності в ІД	0,50	1,00	0,59	0,47	0,55
ЗІПз	1,16	2,06	1,48	1,16	1,27

Примітка: розроблено автором

Зростання ефективності маркетингової діяльності підприємства (ЕМДПз) та інноваційної складової маркетингового відділу (ІСМВз) у 2016 р. проти 2015 р. становило 89% та відповідно 9%, що спричинило підвищення маркетингового синергетичного ефекту на 83% проти 2015 р. (табл. 5.29).

Таблиця 5.29

Оцінка складових маркетингового синергетичного ефекту ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Показник впровадження інновацій в маркетинг	0,19	0,07	0,004	0,003	0,001
Показник інноваційності працівників маркетингового відділу	0,13	0,15	0,12	0,08	0,07
Частка інтелектуальної праці	0,09	0,09	0,07	0,05	0,04
Показник саморозвитку маркетингового відділу	0,11	0,29	0,15	0,07	0,11
ІСМВз	0,52	0,6	0,344	0,203	0,221
Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Показник ефективності діяльності маркетингового відділу	0,11	0,67	0,32	0,17	0,31
Витрати на проведення маркетингової діяльності	0,02	0,21	0,29	0,24	0,3
Рентабельність витрат на просування і збут	31,62	5,02	1,17	1,10	2,17
Рентабельність маркетингових витрат	25,29	4,02	0,93	0,88	1,74
Показник конкурентоспроможності підприємства	0,07	0,45	0,23	0,14	0,25
ЕМДПз	57,11	10,37	2,94	2,53	4,77

Примітка: розроблено автором

Позитивна динаміка вище наведених складових у 2016 р. проти 2015 р. обумовлена підвищенням показника саморозвитку маркетингового відділу на

57%, показника ефективності діяльності маркетингового відділу на 82%, рентабельності витрат на просування і збут на 98%, показника конкурентоспроможності підприємства на 78% (табл. 5.29).

По підприємству ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за аналізований період було отримано фінансовий синергетичний ефект, який скоротився, що пояснюється наявністю збитків, значного обсягу позиковий коштів, повільним налагодженням результатів виробничої діяльності, обмеженою доступністю до інформаційних джерел (рис. 5.10).

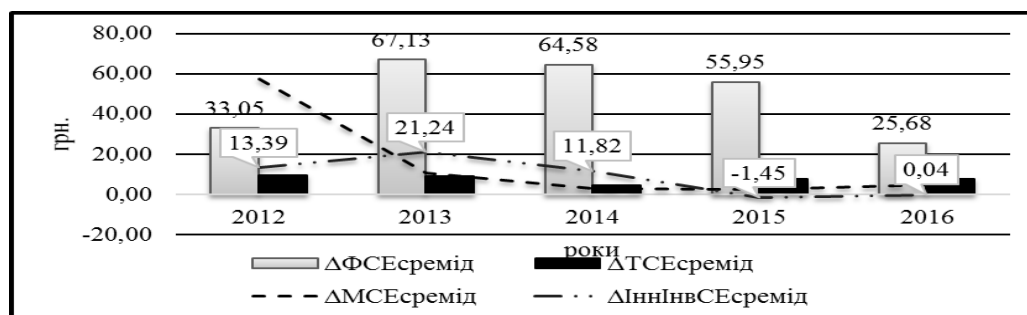

Рис. 5.10. Динаміка видів синергетичних ефектів по ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

Поряд з цим для підприємства характерним є зростання економічного синергетичного ефекту у 2016 р., що свідчить про зростання обсягів виробництва продукції, продуктивності праці, покращення фінансових показників, але одночасно відбулося скорочення показників інвестування у розвиток підприємства, обсягів реалізації продукції. Позитивним для діяльності підприємства є зростання технологічного синергетичного ефекту у 2016 р. внаслідок зміцнення синергетичних зв'язків між складовими, покращення процесу фінансування ІД та незначного рівня забезпеченості сучасним обладнанням (рис. 5.10). Також у 2016 р. інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект зріс за умови покращення ефективності ІД, виробництва інноваційної продукції, зростання прибутку від продажу продукції та одночасної недостатності запозичених фінансових ресурсів, зменшення обсягів фінансування інноваційних проектів. Про покращення ритмічності виробництва, списання застарілих основних фондів, раціональність

використання інвестиційних ресурсів свідчить зростання виробничого синергетичного ефекту. Також у 2016 р. покращилася робота маркетинговому відділу щодо просування продукції, використання інновацій у своїй діяльності, що позначилося на зростанні маркетингового синергетичного ефекту.

Користуючись результатами розрахунків показників, складових кожного виду ефекту та визначеними величинами синергетичних ефектів нами було знайдено шуканий розмір сукупного синергетичного ефекту від використання СРЕМІД на ПрАТ «ЗАВОД МГТ», який зріс з 2022 грн. у 2015 р. до 2144 грн. у 2016 р. (табл. 5.30, рис. 5.11).

Таблиця 5.30

Оцінка сукупного синергетичного ефекту по
ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
фінансовий синергетичний ефект					
ІЗПз	0,42	0,41	0,65	0,39	0,33
ПМВРз	23,66	52,43	46,05	39,93	15,51
РВРПз	5,90	10,83	14,26	12,07	6,43
РФРПз	3,06	3,45	3,61	3,56	3,41
$\Delta \text{ФСЕ}^{\text{сремід}}$	33,05	67,13	64,58	55,95	25,68
економічний синергетичний ефект					
СФСПз	2027,74	2288,79	2531,15	2619,40	3069,70
ПДПз	1,60	6,39	0,72	-11,12	-10,36
$\Delta \text{ЕСЕ}^{\text{сремід}}$	2029,34	2295,18	2531,88	2608,27	3059,34
технологічний синергетичний ефект					
ФпОТПз	8,90	7,94	3,47	6,77	7,19
ЗТПз	0,90	1,26	1,13	1,00	0,74
$\Delta \text{ТСЕ}^{\text{сремід}}$	9,80	9,20	4,60	7,77	7,93
інноваційно-інвестиційний синергетичний ефект					
ЕІДПз	3,63	8,37	5,65	3,13	3,33
ІнновІнвестАПз	9,76	12,87	6,17	-4,58	-3,29
$\Delta \text{ІннІнвСЕ}^{\text{сремід}}$	13,39	21,24	11,82	-1,45	0,04
виробничий синергетичний ефект					
ЗІПз	1,16	2,06	1,48	1,16	1,27
$\Delta \text{ВСЕ}^{\text{сремід}}$	1,16	2,06	1,48	1,16	1,27
маркетинговий синергетичний ефект					
ІСМВз	0,52	0,60	0,34	0,20	0,22
ЕМДПз	57,11	10,37	2,94	2,53	4,77
$\Delta \text{МСЕ}^{\text{сремід}}$	57,63	10,97	3,28	2,73	4,99
сукупний синергетичний ефект					
$\text{DCE}^{\text{сремід}}$	357,40	2405,78	2617,65	2674,45	3099,25
$\text{R}^{\text{сремід}}$	261,09	685,27	496,69	652,37	955,02
$\Delta \text{ССЕ}^{\text{сремід}}$	96,31	1720,51	2120,96	2022,08	2144,23

Примітка: розроблено автором

Зростання сукупного синергетичного ефекту пояснюється зростанням кожного його виду при одночасному збільшенні у 2016 р. проти 2015 р. суми позикових коштів інноваційної діяльності на 115 тис. грн., суми витрат ІД на 3 тис. грн., а також незмінній динаміці інвестиційних ресурсів на ІД у розмірі 600 грн. та від'ємного фінансового результату до сплати податків від ІД (табл. 5.30, рис. 5.11). В цілому, розрахунок синергетичного ефекту підтверджує ефективність використання обраних стратегій розвитку ЕМІД на підприємстві у 2016 р., адже ефект є позитивним та перевищує його значення в попередні роки, тобто рішення приймаються виважено, здійснюється комплексне відновлення функціонування всіх підрозділів. Крім того, підприємство поліпшує свій рівень інноваційного розвитку, інноваційної діяльності, забезпеченості інноваціями і тому впровадження обраних стратегій є доцільним.

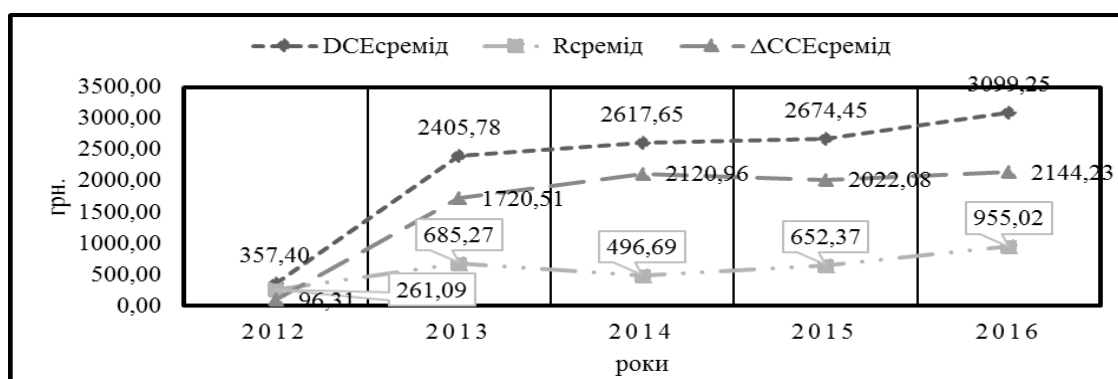

Рис. 5.11. Динаміка сукупного синергетичного ефекту по ПрАТ «ЗАВОД МГТ» за 2012-2016 рр.

Примітка: розроблено автором

За результатами проведеного аналізу відзначимо, що запропонований науково-методологічний підхід є доцільним для використання лише на підприємствах машинобудування, ефективний за умови проведення комплексної оцінки діяльності підприємства та правильного вибору видів стратегій розвитку ЕМІД, дозволяє досягнути сукупного синергетичного ефекту за умови раціональної організації процесу використання стратегій, потребує використання інформаційних даних, спрямований на оцінку дії чинників ринкового середовища, на процес досягнення ефекту синергії, передбачає визначення позитивного та негативного ефекту, аналіз параметрів, складових, показників стратегії та розрахунок різного роду синергетичних

ефектив. Тому вище означений підхід є простим у використанні на промислових підприємствах та доцільним при оцінці ефективності СРЕМІД, її синергетичних ефектів, що підтверджує використання результатів дослідження в діяльності аналізованих підприємств.

Висновки до розділу 5

1. В умовах сьогодення налагодження ІД підприємств машинобудування впливає на зміцнення конкурентних позицій на міжнародному ринку, підвищення рівня їх прибутковості. Проте, більшість підприємств у 2015-2016 рр. випускали однотипну продукцію, мали зниження обсягів виробництва інноваційної продукції, що свідчить про неефективність ІД. Активізація рівня ІД даних підприємств вплине на зростання їх розвитку, конкурентоспроможності, підвищення показників соціально-економічного становища країни. Поряд з цим зростає роль стратегії розвитку ЕМІД в процесі покращення інноваційного розвитку. Тому впровадження стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах дозволить визначити пріоритетні напрями ІД, сформувати шляхи реалізації основних цілей, раціонально використовувати фінансові ресурси. Отже, використання та впровадження стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах машинобудування є актуальним питанням, адже вона сприятиме інноваційному розвитку, стабілізації діяльності.

2. У результаті ґрунтовного дослідження теоретико-прикладних аспектів побудови, використання стратегій інноваційного розвитку автором встановлено, що процес формування стратегії розвитку ЕМІД, реалізації стратегії, налагодження інноваційного розвитку на підприємствах є доволі складним та можливим за умови застосування методологічних підходів. Тому в роботі запропоновано науково-методологічний підхід до формування СРЕМІД промислових підприємств, в якому передбачено дослідження рівня досягнутого інноваційного розвитку, оцінка ефективності ІД, вибір ефективнішої стратегії розвитку серед можливих за умови коригування, контролю за обраною стратегією з метою налагодження виробничо-господарської діяльності.

Вагомою складовою науково-методологічного підходу є розроблена система формування стратегії розвитку ЕМІД. Значення даної системи для діяльності підприємств машинобудування полягає в тому, що вона сформована у вигляді послідовності взаємопов'язаних дій, спрямованих на розробку стратегії шляхом оцінки досягнутого рівня ІД, прогнозування результативності кожного виду стратегії, визначення доцільності використання ЕМ, що дозволяє розробити стратегії ЕМІД та впровадити їх в діяльність підприємств задля покращення їх ІД в перспективі.

3. Проаналізовано, що використання сформованої системи формування стратегії розвитку ЕМІД на підприємствах машинобудування сприяло здійсненню прогнозування результативності кожного виду стратегії по ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький механічний завод» на 2017 р. Було проведемо регресійний аналіз показників за кожною стратегією розвитку ЕМІД по ПАТ «Мотор Січ» та спрогнозовано значення наступних стратегій ЕМІД на 2017 р.: за інноваційною стратегією прогнозна сума чистого прибутку від ІД у 2017 р. становила 341253,60 тис. грн. та є нижчою від 2016 р. на 31990 тис. грн. або 8%; за інвестиційною стратегією розвитку прогноз доходу від інвестиційної діяльності становив 101089 тис. грн. і перевищує дані 2016 р. на 2867 тис. грн. або 3%. В цілому по ПАТ «Мотор Січ» відбулося зростання інвестиційної, маркетингової, технологічної, фінансово-економічної, зниження інноваційної, виробничої стратегій та встановлено доцільність їх впровадження в майбутньому, що сприятиме покращенню ІД.

4. Визначено, що процес вибору стратегії розвитку ЕМІД для кожного підприємства є індивідуальним, адже вона повинна сприяти досягненню бажаних результатів в майбутньому і необхідним є аналіз ефективності кожного виду стратегії задля вибору саме тієї стратегії, яка відповідає можливостям підприємства. Встановлено, що існує потреба у розробці та впровадженні методичного підходу, який дозволить дослідити основні аспекти ІД підприємства, обрати більш ефективну стратегію. Тому розроблено методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД, який є другою складовою науково-методологічного підходу до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності

промислових підприємств. Особливістю розробленого методологічного підходу є те, що він ґрунтується на проведенні аналізу обраних компонентів інноваційного розвитку, тобто аналізу інноваційної активності, рівня ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями та порівнянні отриманих результатів із нормативним значенням показників, розрахунку інтегрального показника, а також дозволяє обрати більш ефективну стратегію ЕМІД з метою отримання очікуваних ефектів діяльності. Використання підходу на підприємствах машинобудування дозволило впровадити більш ефективну стратегію розвитку.

5. Застосування на ПрАТ «ЗАВОД МГТ», ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» методологічного підходу до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД дозволило серед сформованих видів стратегій обрати та впровадити ті, які є більш ефективними. Результати дослідження показали, що по ПрАТ «ЗАВОД МГТ» у 2016 р. було розраховано інтегральні показники за компонентами інноваційного розвитку, а саме: інтегральний показник рівня інноваційної активності знизився проти 2015 р. на 4%; інтегральне значення рівня ефективності ІД скоротилося проти 2015 р. на 5%; інтегральний показник забезпеченості підприємства інноваціями скоротився з 0,42 у 2015 р. до 0,40 у 2016 р. З'ясовано, що у 2016 р. за інтегральним показником рівня інноваційної активності підприємство має передкризовий рівень інноваційного розвитку та існує потреба у впровадженні активної виробничої, технологічної, маркетингової, інноваційної, інвестиційної стратегії в його діяльності, щодо рівня ефективності ІД – рівень інноваційного розвитку є помірним та доцільно впровадити активну інноваційну, інвестиційну стратегії, за рівнем забезпеченості підприємства інноваціями – сформувався середній рівень інноваційного розвитку та слід використати активну маркетингову, інноваційну, інвестиційну стратегії.

6. Досліджено, що в діяльності підприємств машинобудування в процесі використання стратегії розвитку ЕМІД виникає потреба у дослідженні ефективності даних стратегій, оцінці синергетичного ефекту від їх використання. В роботі було розроблено науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту за результатами використання СРЕМІД на

підприємствах машинобудування, в основі якого покладено формування емерджентності між параметрами, елементами стратегії розвитку, інструментами ЕМ. Особливістю підходу є те, що він побудований шляхом використання системного, поетапного підходів та дозволяє оцінити економічний, інноваційно-інвестиційний, технологічний, маркетинговий, виробничий, фінансовий ефекти від впровадження стратегій розвитку ЕМІД, розрахувати сукупний ефект синергії.

7. На основі розробленого науково-методологічного підходу проведено визначення основних параметрів стратегії розвитку ЕМІД, обрано складові оцінки для кожного синергетичного ефекту, показники за кожною складовою ефекту, проаналізовано можливість отримання за результатами впровадження стратегії очікуваних ефектів, а саме: фінансовий, економічний, інноваційно-інвестиційний, технологічний, виробничий, маркетинговий ефекти. Отримані результати аналізу видів синергетичних ефектів дозволили визначити сукупний розмір синергізму від використання СРЕМІД, оцінити ефективність стратегії та сформулювати заходи щодо покращення діяльності підприємств. Даний підхід апробовано на ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова», ПрАТ «ЗАВОД МГТ» та розраховано сукупний синергетичний ефект. Проведене дослідження дало змогу з'ясувати, що по ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова» у 2016 р. отримано позитивний синергетичний ефект, але він та більшість видів ефектів скоротилися відносно 2015 р. і тому доцільно удосконалити обрані стратегії розвитку ЕМІД, розробити заходи щодо активізації всіх сфер діяльності.

Результати дослідження, що викладені у цьому розділі опубліковані у працях: (Череп, 2011a; Череп, 2011b; Череп та Череп, 2011; Череп, 2012h; Череп, 2012i; Череп, 2013; Череп та Торгашов, 2013d; Череп, 2013h; Череп, 2013n; Череп, 2014b; Череп, 2014d; Череп, 2014f; Череп, 2015b; Череп, 2015d; Череп та Бабміндра, 2015; Череп та Корнєв, 2016с; Череп, 2017b; Череп, 2017).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення науково-практичної проблеми щодо розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. Результати виконаного дослідження дають змогу зробити такі висновки:

1. З урахуванням існуючих точок зору науковців та власних досліджень автором удосконалено трактування сутності поняття «стратегія інноваційної діяльності підприємства», під якою розглянуто комплекс взаємопов'язаних дій по впровадженню інновацій, залученню інвестиційних ресурсів, економічному зростанню, які направлено на вибір ефективної стратегії діяльності, забезпечення ритмічної роботи підприємства, знівелювання загроз ринкового середовища, впровадження новітніх технологій і є інструментом інноваційного економічного розвитку та враховують особливості функціонування підприємства і спрямовані на збалансування впливу інноваційно-інвестиційного ринку, взаємодії всіх процесів підприємства та виходу його на якісно новий рівень розвитку.

2. За підсумками проведено дослідження з'ясовано, що більшість науковців розглядали класифікацію лише інноваційної стратегії та не досліджували класифікаційні ознаки стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств, тому їх розширено з урахуванням можливостей впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища, забезпеченості ресурсами, інвестиційного розвитку, довгострокового характеру, сфери діяльності та галузевої специфіки підприємства, напрямку економічного розвитку. Розширена класифікація стратегій інноваційної діяльності промислових підприємств дасть змогу з'ясувати тип, основні риси, переваги і недоліки кожної стратегії, обрати та оцінити результативність стратегії інноваційної діяльності, визначити можливості підприємства.

3. На основі узагальнення різноманітних підходів до трактування дефініції «управління стратегією інноваційної діяльності», сформовано

авторське визначення сутності даного поняття як процесу розробки стратегії, що включає методи, інструменти, засоби управління інноваційною діяльністю, охоплює систему реалізації стратегії використання ресурсів, розробки інновацій, впровадження технологій, що дозволить визначити перспективи економічного розвитку відповідно до мінливості потреб оточуючого середовища.

4. Дослідження механізму управління стратегією інноваційної діяльності підприємства дозволило його удосконалити шляхом використання комплексного підходу з метою налагодження процесу використання стратегії управління ІД, організації процесу реалізації та контролю обраної стратегії, пристосування до дії чинників зовнішнього середовища, досягнення інноваційно-економічного ефекту. Перевагою запропонованого механізму управління стратегією інноваційної діяльності є те, що він ґрунтується на виділенні елементів, інструментів, методів, функцій, принципів управління стратегією розвитку та дозволяє визначити необхідність впровадження інновацій з метою досягнення довгострокового ефекту.

5. Враховуючи існуючі напрацювання у сфері інноваційної діяльності та власні спостереження, встановлено, що в розробках існуючих систем управління інноваційною діяльністю підприємства не відображено ступінь взаємодії системи з механізмом, не визначено стратегічний аспект діяльності та необхідність управління стратегією ІД на рівні промислового підприємства. В результаті автором розширено систему управління СІДП, з урахуванням особливостей діяльності підприємства, управління інноваціями, що сприятиме інноваційному розвитку, налагодженню довгострокового управління, пошуку нових сфер діяльності, залученню інновацій та розробці нових технологій. Практичне значення системи управління СІДП полягає в тому, що вона сприяє побудові механізму управління, визначенню основних етапів його реалізації, створює можливості щодо проведення управління СІДП, дозволяє оцінити потенціал підприємства.

6. Встановлено, що налагодження інноваційної діяльності є можливим за умови покращення інвестиційного, інноваційного, кадрового, технологічного, фінансового забезпечення, використання стратегії ІД. Відтак, було удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства на засадах використання комплексу взаємопов'язаних економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій, які спрямовані на проведення науково-технічних досліджень, впровадження інновацій та має практичне значення в рамках здійснення управління стратегією ІД, забезпечує вирішення ряду проблем з метою ефективного функціонування підприємства та його підрозділів, відновлення техніко-виробничого потенціалу. Доведено, що розвиток стратегії ІДП є складним та необхідним процесом внаслідок складності прогнозування результатів ІД, змінності дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, необхідності корегування розвитку підприємств машинобудування та відновлення їх інноваційного потенціалу.

7. Дослідження праць вітчизняних та зарубіжних вчених дало змогу розширити трактування сутності поняття «економічний механізм промислового підприємства» шляхом врахування інноваційної спрямованості підприємств, характеру та напрямку діяльності, впливу чинників зовнішнього середовища та встановити, що в проаналізованих працях вчених поза увагою залишились питання щодо ролі економічного механізму в діяльності підприємств, доцільності його розробки на підприємстві, визначення часового параметру використання механізму. Автором запропоновано розглядати «економічний механізм промислового підприємства», як послідовність реалізації етапів раціонального управління, сукупність елементів, важелів, інструментів розвитку, процесів реалізації цілей на рівні підрозділів шляхом використання методів, дослідження внутрішніх та зовнішніх аспектів розвитку підприємства, врахування ризиків та який орієнтовано на довгостроковий період функціонування відповідно до інтересів суб'єктів господарювання.

8. Встановлено, що ефективність формування і використання механізму інноваційної діяльності підприємства залежить від врахування впливу факторів оточуючого середовища. На основі проведеного теоретичного аналізу розширено класифікацію факторів шляхом поєднання факторів впливу на розвиток ІД та на формування ЕМ шляхом використання системного підходу. В практичній діяльності врахування факторів впливу на ЕМІД дозволить створити умови щодо виробництва нової продукції, досягнення інтересів власників, визначення можливостей інноваційного розвитку, впровадження інновацій.

9. Обґрунтовано доцільність формування економічного механізму інноваційної діяльності на підприємствах машинобудування шляхом регулювання фінансової, виробничої, технологічної, інноваційної, маркетингової діяльності, управління розвитком, підвищення показників інноваційної діяльності та покращення діяльності підприємства в цілому. З цією метою удосконалено економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який розглянуто як складну динамічну систему, що охоплює економічні, фінансові, технологічні, виробничі, маркетингові, законодавчі інструменти, включає інформаційну, соціальну, екологічну складову, містить функції, принципи, методи, дозволяє регулювати економічні відносини між суб'єктами господарювання, отримати сукупний економічний ефект, а також є способом здійснення ІД.

10. У роботі систематизовано існуючі підходи вчених до виділення основних принципів економічного механізму інноваційної діяльності та визначено, що вони мають ряд недоліків. При цьому принципи ЕМІД відіграють вагомую роль в діяльності підприємств, оскільки вони враховують специфіку функціонування підприємств, рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу, можливості щодо проведення ІД. На підставі змінності потреб підприємства, напрямів ІД, цілей ЕМ їх доповнено і виокремлено традиційні і спеціальні, що дозволить регулювати процес розробки ЕМ, визначати

послідовність його реалізації, підвищити злагодженість його роботи, покращити планування, організацію, регулювання, моніторинг ІД.

11. Підтвердженням необхідності впровадження стратегії розвитку ІД є зниження показників фінансової та інноваційної діяльності підприємств машинобудування за 2016 р. Зокрема по ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2016 р. у порівнянні з 2015 р. відбулося зменшення чистого прибутку на 695 тис. грн. (38%), доходу від реалізації продукції на 3148 тис. грн. (11%), чистого прибутку від ІД- на 241 тис. грн. (53%), доходу від реалізації інноваційної продукції на 771 тис. грн. (16%). Не кращими результатами характеризується ПАТ «Мотор Січ», адже у 2016 р. маємо зниження прибутку відносно 2015 р. на 1435399 тис. грн. (42%); чистого доходу від продажу продукції на 3284448 тис. грн. (24%) проти 2015 р. За результатами ІД у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося зниження прибутку від ІД на 476716 тис. грн. (59%), доходу від продажу інноваційної продукції на 630973 тис. грн. (28%). Проведений аналіз ІД підприємств машинобудування дозволяє стверджувати, що передумовою покращення виробничо-господарської діяльності є впровадження стратегій ІР як основи подальшого успішного функціонування.

12. На підставі комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства удосконалено методологічний підхід до розвитку економічного механізму, який базується на дотриманні послідовності дій. Методологічний підхід охоплює проведення системного, всебічного, оперативного аналізу виробничо-господарської, інноваційної діяльності, який передбачає визначення ефективності сформованого економічного механізму та є системою оцінки щодо розрахунку групи показників. Удосконалений методологічний підхід було використано в діяльності підприємств машинобудування, що дозволило підвищити дієвість існуючого економічного механізму, сформулювати новий, досягнути стратегічних цілей.

13. На основі дослідження існуючих моделей ІР визначено, що вони не адаптовані до умов функціонування підприємств машинобудування та не передбачають використання ЕМ, тому дану модель розроблено шляхом

врахування особливостей діяльності підприємств машинобудування Запорізького регіону, факторів впливу на ІД. Модель ґрунтується на розрахунку низки критеріїв та показників: економіко-інформаційних, інноваційно-соціальних, організаційно-екологічних. Модель апробовано на ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова», що дозволило здійснити комплексну оцінку складових моделі, проранжувати отримані результати за ступенем дохідності, врегулювати процес ІД, досягнути довгострокових цілей, обрати основні напрямки ІД, отримати економічний, інвестиційний, організаційний ефекти.

14. Доведено доцільність використання запропонованого науково-методологічного підходу до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств, основою якого є дослідження рівня інноваційного розвитку, оцінка ефективності ІД, ранжування максимальних та мінімальних результатів діяльності відповідно до встановлених обмежень. Використання даного науково-методологічного підходу в практичній діяльності підприємств машинобудування Запорізької області дозволяє вибрати оптимальну стратегію інноваційного розвитку на основі використання ЕМ, здійснювати контроль за її реалізацією з метою підвищення ефективності виробничо-господарської та ІД.

15. Основною складовою науково-методологічного підходу є розроблена система формування стратегії розвитку ЕМІД, яка запропонована у вигляді послідовності взаємопов'язаних дій, спрямованих на використання інструментів, методів ЕМ, розробку декількох видів стратегій, що дозволяє спрогнозувати результативність кожного виду стратегії ЕМІД та визначити доцільність використання ЕМ. Систему формування стратегії розвитку ЕМІД впроваджено на ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький механічний завод», що дозволило обґрунтувати доцільність використання обраних стратегій в перспективі, розробити заходи щодо підвищення результативності окремих видів стратегій, визначити проблемні питання інноваційного розвитку підприємств.

16. В процесі дослідження стратегій інноваційного розвитку ЕМІД визначено, що для діяльності підприємств машинобудування вагому роль відіграє її вибір, оскільки вона враховує всі функціональні особливості відповідного суб'єкта господарювання. Обґрунтовано доцільність впровадження розробленого методологічного підходу до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД, який ґрунтується на аналізі основних компонентів інноваційної активності; ефективності інноваційної діяльності; забезпеченості підприємства інноваціями та інтенсивності їх використання. Визначено основні етапи використання даного методологічного підходу, їх оптимальне значення та апробовано вибрані стратегії інноваційного розвитку ЕМІД на підприємствах ПрАТ «ЗАВОД МГТ», ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод», що дозволило обрати стратегію, яка відповідає реальним можливостям підприємств, визначити їх основні напрямки діяльності на засадах ефективності ЕМІД.

17. З метою визначення прибутковості обраних СРЕМІД необхідним є розрахунок сукупного синергетичного ефекту від її впровадження. Розроблено науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту економічного механізму ІД на підприємствах машинобудування, в основу якого покладено використання системного, поетапного підходів формування емерджентності між параметрами, складовими стратегії розвитку, підрозділами забезпечення, складовими системами ІД, важелями, інструментами, підсистемами ЕМ. Використання даного методологічного підходу на підприємствах машинобудування Запорізької області дозволяє розрахувати фінансовий, економічний, інноваційно-інвестиційний, технологічний, виробничий, маркетинговий ефекти. Отримання позитивного синергетичного ефекту дозволило підприємствам реалізувати заходи щодо активізації всіх сфер і напрямків діяльності, здійснити комплексне відновлення функціонування всіх структурних підрозділів, підвищити рівень ІР виробничо-господарської та фінансової діяльності в довгостроковому періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України, 2017. [online] Доступно: <<https://smida.gov.ua/>> [Дата звернення 03 Вересень 2017].
2. Агібалова, М.Ю., 2012. Фактори вибору інноваційної стратегії підприємства. *Управління розвитком*, [online] №3, с. 136–138. Доступно: <<http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/904>> [Дата звернення 20 Липня 2017].
3. Акіменко, В.В. та Сугоняк, І.І., 2008. Аналіз та математичне моделювання оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки*, [online] №2(45), с. 112-123. Доступно: <<http://vtn.ztu.edu.ua/article/view/81616>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].
4. Акмаева, Р.И. 2009. *Инновационный менеджмент: учеб. пособ.* Ростов на Дону: Феникс, 347 с.
5. Альошин, С.Ю., 2014. Формування механізму управління інноваційним розвитком промислового підприємства на засадах контролінгу. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*, [online] № 2(26), с. 126–137. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2014_2_15> [Дата звернення 11 Липня 2017].
6. Амоша, О.І., 2005. Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні. *Економіка промисловості*, [online] №5, с. 15-21. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/3103>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].
7. Амоша, О.І., Антонюк, В.П. та Землянкін, А.І., 2007. *Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: монографія.* Донецьк: Ін-т економіки промисловості, 328 с.
8. Андрієвська, Є.В., 2014. *Реструктуризація промислових підприємств шляхом здійснення інноваційної діяльності (на прикладі машинобудування).*

Кандидат наук: автореферат дисертації. Одеський національний економічний університет, 20 с.

9. Андрушків, Б. М., Крамар, І. Ю. та Погайдак, О. Б., 2011. *Інноваційно-комплексні шляхи розвитку малого підприємництва: монографія*. Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 340 с.

10. Андрушків, Б.М., Кирич, Н.Б., Погайдак, О.Б., Мельник, Л.М., Шерстюк, Р.П. та Співак, С.М., 2016. Стратегія розвитку консалтингу в системі управління інноваційним розвитком підприємства. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: Зб. наук, праць*, Вип. 32, Т.1, с. 141-149.

11. Андрушків, Б.М., Мельник, Л.М. та Малюта, Л.Я. 2010. *Прикладні аспекти ринку інновацій: навч. посіб.* Тернопіль: ТНТУ, 160 с.

12. Андрушко, А.К., 2013. Дослідження сучасного стану та розвитку інноваційної активності підприємств України. *Ефективна економіка*, [online] № 3. Доступно: <<http://www.economy.nauka.com.ua/?n=3&y=2013>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

13. Анкудович, Т.Є., 2011. Методологічні засади моделювання індикаторів інноваційного розвитку промисловості. *Бізнес Інформ*, [online] № 11, с. 60-62. Доступно: <http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2011&abstract=2011_11_0&lang=ua&stqa=20> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

14. Аннаєв, Б.С., 2014. Формування інноваційного потенціалу: можливості підприємства та умови ринку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, [online] №3, с. 14-21. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/esmebi_2014_3_4> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

15. Антонюк, Д.А. та Антонюк, К.І., 2012. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку промислового регіону (на прикладі Запорізької області). *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*: зб. наук. праць, [online], № 9, с. 397–403. Доступно: <<http://economy.kpi.ua/uk/node/396>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

16. Базілінська, О.Я. 2011. *Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник*. К.: Центр учбової літератури, 328 с
17. Бальтюкевич, В.В., 2011. Формування інноваційної стратегії підприємства. *Праці Одеського політехнічного університету*, [online] № 2(36), с. 307–311. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Popu_2011_2_53> [Дата звернення 21 Липня 2017].
18. Барташевська, Ю.М., 2014. Аналіз інноваційного розвитку машинобудування України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 5(2), с. 15–17. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=23>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].
19. Башнянин, Г.І. та Іфтемічук, В.С. ред., 2008. *Навчальний економічний словник-довідник: Терміни, поняття, персоналії*. Львів: «Магнолія 2006», 688 с.
20. Безус, А.М. та Безус, П.І., 2014. Фактори впливу на формування та реалізацію інноваційної стратегії підприємства. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка*, [online] Вип. 1, с. 61–69. Доступно: <<http://www.visnyk.amu.edu.ua/Ekonomika/index.html>> [Дата звернення 20 Липня 2017].
21. Белопольський, М.Г., Шапуров, О.О., Шапунова, О.О. та Філіпішин, І.В., 2010. *Управління виробничо-господарською діяльністю машинобудівних підприємств в умовах ринку: монографія*. Донецьк: ТОВ «Східний видавничий дім», 220 с.
22. Бібен, О.І., 2014. Підвищення рівня інноваційного розвитку аграрного виробництва. *Ефективна економіка*, [online] №12. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3677>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].
23. Біліченко, В.В. та Романюк, С.О., 2010. Моделювання інноваційної діяльності автотранспортного підприємства. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*, [online] Вип. 7, с. 22-27. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2010_7_6> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

24. Білошкурська, Н.В., 2013. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства: принципи побудови, функції, структура. *Економіка та держава*, [online] № 12, с. 24–29. Доступно: <<http://www.economy.in.ua/?n=12&y=2013>> [Дата звернення 27 Липня 2017].

25. Бльосткіна, А.Е. та Подунай, В.В., 2015. Аналіз сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств України та напрями підвищення їх інноваційної активності. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, [online] №7, Т. 1, с. 98–102. Доступно: <<http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/issue/view/15>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

26. Бойко, О.В. та Іваницька, М.Я., 2011. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства як ключовий фактор його успішного функціонування. *Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: Збірник наукових праць Луцький національний технічний університет*. Випуск 8(30), с. 25-31.

27. Бондарчук, М.К. та Волошин, О.П., 2013. Інноваційний розвиток підприємств як чинник економічного зростання держави. *Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць*, Вип. 23.15, с. 142–147. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2013_23.15_25> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

28. Босак, І.П., 2016. Теоретичні аспекти внутрішнього економічного механізму підприємства. *Наукові записки. Серія: Економічні науки*, [online] №1(52), с. 129–134. Доступно: <<http://nz.uad.lviv.ua/uk/archive/1-52/>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

29. Бреус, С.В., 2004. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності. *Культура народів Причорномор'я*, [online] № 50, с. 25–30. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/54382>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

30. Буренніков, Ю.Ю., 2007. Формування структури механізму управління інноваційною діяльністю. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, [online] № 3, с. 42–45. Доступно:

<<https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/issue/view/21>>__[Дата звернення 17 Липня 2017].

31. Василенко, В.А., 2014. Формування механізму та стратегії управління конкурентоспроможністю авіаційних. *Економіка і організація управління*, [online] №3(19)-4(20), с. 38–43. Доступно: <<http://jeou.donnu.edu.ua/issue/view/20>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

32. Василенко, В.О. та Шматько, В.Г., 2003. *Інноваційний менеджмент*. К.: ЦУЛ, Фенікс, 440 с.

33. Василишин, Т., 2013. Аналіз сучасного стану машинобудівної промисловості України та визначення основних проблем її розвитку. *Галицький економічний вісник*, [online] №4(43), с. 10-20. Доступно: <<http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/5253>>__[Дата звернення 05 Травня 2017].

34. Васильєва, С.І., 2011. Формування механізму управління інноваційною діяльністю підприємства харчової промисловості. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 13, с. 12–14. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=13&y=2011>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

35. Ващенко, А.А., 2016. Оцінка ефективності та системних проблем виробничо-господарської діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області. *Ефективна економіка*, [online] №5. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5090>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

36. Вермінська, О.М., 2013. Дослідження умов та чинників здійснення інноваційної діяльності підприємствами України та Львівської області. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, [online] № 767, с. 192–197. Доступно: <<http://vlp.com.ua/taxonomy/term/3300>>__[Дата звернення 20 Липня 2017].

37. Вихлюк, М., 2010. Система регулювання інноваційної діяльності підприємств: сутність та значення в умовах формування ринкової економіки.

Вісник Львівського університету. Серія: Економіка, [online] Вип. 43, с. 124–136. Доступно: <https://econom.lnu.edu.ua/Visnyk_Econom/> [Дата звернення 17 Липня 2017].

38. Віннікова, І.І. та Марчук, С.В., 2015. Аналіз інноваційної активності промислових підприємств України. *Економіка та держава*, [online] № 8, с. 47–53. Доступно: <<http://www.economy.in.ua/?n=8&y=2015>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

39. Водянка, Л.Д. та Яскал, І.В., 2012. Синергетичний ефект у діяльності підприємств: класифікація та підходи до оцінювання. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*, [online] №3, Т.1, с. 7-12. Доступно: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_3_1/index.htm> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

40. Воеводин, С.А. 1991. *Экономический механизм управления промышленным производством. Методика и практика организации*. К.: Вища школа, 159 с.

41. Возняк, Г.В. та Кузнєцова, А.Я. 2007. *Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні: монографія*. К.: УБС НБУ, 183 с.

42. Возняк, Г.В. та Кузнєцова, А.Я., 2005. Методичні особливості оцінки ефективності фінансування інноваційних проектів прибутком від основної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*, №4 (46), с. 81-84.

43. Возняк, Г.В., 2006. Економічна оцінка ефективності інноваційних проектів зі змішаним фінансуванням. *Вісник Української академії банківської справи*, [online] N 1, с. 35-43. Доступно: <<http://www.essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/58375>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

44. Волков, О.І., Денисенко, М.П. та Гречан, А.П. 2006. *Інноваційний розвиток промисловості України: навч. посіб.* К.: КНТ, 648 с.

45. Волков, О.І., Денисенко, М.П. та Гречан, А.П. 2007. *Економіка та організація інноваційної діяльності*. 3-тє вид. К.: Центр учбової літератури, 662 с.

46. Волощук, К.Б., 2013. Прогнозування інноваційної діяльності підприємств. *Інноваційна економіка*, [online] №8(46), с. 73-77. Доступно: <http://ie.at.ua/index/arkhiv_nomeriv/0-5> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

47. Волощук, Л.О. та Носовець, О.І., 2015. Прогнозування інноваційної активності промислових підприємств інструментами імітаційного моделювання бізнес-процесів. *Економіки: реалії часу*, [online] №6(22), с. 147-155. Доступно: <<http://economics.opu.ua/622-2>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

48. Волощук, Л.О., 2014. Інноваційна діяльність та розвиток промислових підприємств України: проблеми статистичного та економічного аналізу. *Проблеми економіки*, [online] № 4, с. 269–274. Доступно: <http://www.problecon.com/annotated-catalogue/?year=2014&abstract=2014_04_0> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

49. Гайдучького, П.І. 2002. *Інвестиційний клімат в Україні: наук. вид.* К.: Нора-друк, 246 с.

50. Галич, О.А. 2005. *Внутрішній економічний механізм підприємства: курс лекцій*. Полтава, 298 с.

51. Гвоздю, С.Ю., 2009. Аналіз основних чинників активізації інноваційної діяльності підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць*, [online] Вип. 19.11, с. 268-274. Доступно: <http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2009/19_11/index19_11.htm> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

52. Гладинець, Н.Ю., 2014. Прогнозування інноваційного розвитку промисловості України. *Бізнес Інформ*, [online] №4, с.147-152. Доступно: <http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2014&abstract=2014_04_0&lang=ua&stqa=20> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

53. Глущенко, Л.Д. та Крупський, Я.В., 2015. Методичний інструментарій комплексної характеристики стану та оперативного прогнозування інноваційної діяльності промислового підприємства. *Економічний простір*, [online] №94, с. 190-201. Доступно: <<http://www.eprostir.dp.ua/home/arhiv-nomeriv/arhiv-nomeriv-2015>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

54. Голей, Ю.М., 2015. Стан та проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*, [online] Вип. 4, Т. 23, с. 35–42. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumi_2015_23_4_7> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

55. Голишева, Є.О., 2012. Принципи формування організаційно-економічного механізму управління споживчим капіталом промислового підприємства. *Ефективна економіка*, [online] № 7. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2012>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

56. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2013. *Науково-технічна діяльність у 2013 році*. [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4112> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

57. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Впровадження інновацій на промислових підприємствах (2000–2015)*. [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/2.5.6_Vnedren_innovaz_na_prompredp_2015.pdf> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

58. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Джерела фінансування інноваційної діяльності (2000–2015)*. [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/2.5.5_Istocnik_finansirov_innoz_dejatel_2015.pdf> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

59. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Інноваційна активність промислових підприємств (2000-2015)*. [online] Доступно:

<http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/2.5.4_Innovaz_aktivn_prompredpr_2015.pdf> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

60. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу (2010–2016). Витрати на виконання наукових досліджень і розробок власними силами організацій за видами робіт (2010–2016).* [online] Доступно:

<http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6001&Itemid=100065> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

61. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Науково-технічна діяльність у 2015 році.* [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5467> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

62. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Наукові кадри та кількість організацій (1995-2015).* [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6115%3A252-19952015&catid=143%3A24-31&Itemid=100065> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

63. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2015. *Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт (1995–2015).* [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/2.5.3_bsjag_nauk_rabot_2015.pdf> [Дата звернення 09 Серпень 2017].

64. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2016. *Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс (2000–2016).* [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=35&Itemid=369> [Дата звернення 10 Серпень 2017].

65. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2016. *Капітальні інвестиції.* [online] Доступно:

<http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=118&Itemid=100057> [Дата звернення 10 Серпень 2017].

66. Головне управління статистики у Запорізькій області, 2016. *Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності*. [online] Доступно: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6030%3A2218&catid=136%3A221-diyalnist-pidpriemsv&Itemid=100065> [Дата звернення 10 Серпень 2017].

67. Грабарчук, О., 2016. Вибір альтернативних стратегій на засадах урахування інноваційного потенціалу підприємств. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 41, Ч. 1, с. 10–16. Доступно: <<http://zbirecon.com/uk/category/%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8/2016/%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-41/>>__ [Дата звернення 19 Липня 2017].

68. Григорук, П.М. та Параска, С.Г., 2014. Аналіз економіко-математичних моделей інноваційної діяльності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 7, Ч. 2, с. 162–164. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=30>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

69. Гриньов, А.В. 2003. *Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління: монографія*. Харків: ВД «ІНЖЕК», 304 с.

70. Гриньов, А.В., 2004. *Стратегія інноваційного розвитку підприємства*. Доктор наук: автореферат дисертації. Донецький національний університет, 37с.

71. Гриньов, А.В., 2008. *Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління*. Харків: ВД «ІНЖЕК», 308 с.

72. Гриньова, В.М. та Власенко, В.В. 2005. *Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія*. Харків: ВД «ІНЖЕК», 196 с.

73. Грицаєнко, М.І., 2013. Сутність та склад інноваційного потенціалу регіону. *Економіка розвитку: науковий журнал*. Харків: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, [online] №4(68), с. 52-57. Доступно: <http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/eu134_68/e134hry.pdf> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

74. Гришко, В.А., Колещук, О.Я. та Крет, Н.І., 2009. Формування та оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, [online] №640, с. 47–55. Доступно: <<http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/2425>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

75. Грозний, І.С., 2006. *Організаційно-економічний механізм використання венчурного капіталу в інноваційній діяльності підприємств*. Кандидат наук: 08.02.02. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 211 с.

76. Груба, Г.І., 2008. Реалізація стратегії управління інноваційною діяльністю. *Економіка та держава*, [online] № 11, с. 79–81. Доступно: <<http://www.economy.in.ua/?n=11&y=2008>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

77. Грудзевич, Ю., 2016. Характеристика сучасного стану розвитку інноваційної діяльності на машинобудівних підприємствах України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, [online] №1(5), с. 45-52. Доступно: <<https://echasold.eenu.edu.ua/articles/kharakterystyka-suchasnoho- stanu-rozvytku-innovatsiinoi-diialnos>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

78. Гуменюк, М.М., 2013. Основні фактори економічної ефективності сільськогосподарських підприємств регіону. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 1(6), Т. 2, с. 119–125. Доступно: <<https://www.pdaa.edu.ua/content/naukovi-praci-poltavskoyi-derzhavnoyi-agrarnoyi-akademiyi-seriya-ekonomichni-nauky-vypusk-6>> [Дата звернення 24 Липня 2017].

79. Гуріненко, Н.В., 2011. Фінансова стійкість підприємств машинобудування в Україні. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*: зб. наук. пр. Темат. вип.: *Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*, [online] №38, с. 9-14. Доступно: <<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/15075>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

80. Гуцал, І.С. та Струтинська, І.В., 2011. Кредитування інвестиційних проектів створення логістичних центрів. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*, [online] №11. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=767>> [Дата звернення 18 Липня 2017].

81. Давідов, М.В., 2008. Шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України. *Актуальні проблеми економіки*, № 4(82), с. 130–134.

82. Даций, О.І., 2010. Напрями удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю в Україні. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Серія: *Державне управління*, Т. 147, Вип. 135, с. 72–76. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2010_147_135_15> [Дата звернення 17 Липня 2017].

83. Дашковська, І.Б. та Ступак, І.О., 2011. Формування інноваційної стратегії підприємства на основі інноваційного потенціалу. *Бізнес Інформ*, [online] №11, с. 86–88. Доступно: <<http://www.business-inform.net/main/>> [Дата звернення 18 Липня 2017].

84. Демченко, О.Г. та Бутівчак, К.Ю., 2015. Сучасний стан інноваційної діяльності в Україні та шляхи її вдосконалення. *Молодий вчений*, [online] №12(27), Ч. 2, с. 12–14. Доступно: <<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/40.pdf>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

85. Денисенко, М.П. та Риженко, Я.В., 2007. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні. *Проблеми науки*, № 6, с. 10–16.
86. Денисенко, М.П., Бродюк, І.В. та Сташенюк, Д.Г., 2016. Основні положення формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 22, с. 17–20. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=22&y=2016>> [Дата звернення 18 Липня 2017].
87. Денисенко, М.П., Голубєва, Т.С. та Колос, І.В., 2009. Інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, [online] № 647: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, с. 43–49. Доступно: <<http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/2713>> [Дата звернення 05 Травня 2017].
88. Дзюбіна, А.В., 2011. Механізм управління інноваційною діяльністю підприємствах на засадах проектного підходу. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*, [online] Вип. 5(4), с. 157–162. Доступно: <<http://vestnikdnu.com.ua/201154.php>> [Дата звернення 15 Липня 2017].
89. Дикий, С.О., 2001. *Розробка методів і моделей організації і управління процесами транспортного обслуговування за сучасних умов*. Кандидат наук: автореферат дисертації. Національний транспортний університет, 20 с.
90. Димченко, О.В. та Ільяшенко, Ю.Г., 2013. Методичні можливості оцінки синергетичних ефектів інституційних перетворень комунальних підприємств у контексті підвищення їх інвестиційної привабливості. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*, [online] № 4, с. 122-130. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_4_16> [Дата звернення 25 Серпня 2017].
91. Дідух, Д.М., 2012. Система показників аналітичного забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємства. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*, [online] № 2(2), с. 78-89. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2012_2%282%29__11> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

92. Дідченко, О.І. та Костомаха, О.М., 2013 Підходи до формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: Сборник научных трудов*, [online] Т.2, с. 103–106. Доступно: <<http://jprfd.donnu.edu.ua/article/view/1946>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

93. Доброноженко, О.В., 2015. Сутність формування економічного механізму дорожнього господарства. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Будівництво*, [online] Вип. 10(19), с. 111–114. Доступно: <<http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/2820>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

94. Долгошея, Н.О., 2011. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*, №3, с. 17–22.

95. Донець, О.В., 2013. Зміст економічних категорій «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. *Технологический аудит и резервы производства*, [online] № 5/3(13), с. 42-44. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2013_5-3_13> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

96. Доценко, О.Ю., 2012. Механізм інноваційного розвитку регіону. *Економічний вісник Національного гірничого університету*, [online] №3(39), с. 31–40. Доступно: <http://ev.nmu.org.ua/index.php/uk/archive?arh_article=640> [Дата звернення 28 Липня 2017].

97. Дубінко, Є.В. та Сисоліна, Н.П., 2014. Економіко-математичне моделювання господарської діяльності. В.: *Напрями економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств: Всеукр. наук.-практ. конф. студ., аспірантів та молодих учених*. Кіровоград, Україна, 9-10 Квітень 2014. Кіровоград, с. 55-56.

98. Дубовик, С.Г. та Радько, А.О., 2014. Чинники активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, [online] Вип. 8(61), с. 151–154.

Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2014_8_33> [Дата звернення 25 Липня 2017].

99. Дудар, Т.Г. та Мельниченко, В.В. 2009. *Інноваційний менеджмент: навч. посіб.* К.: Центр навчальної літератури, 256 с.

100. Дука, А.П., 2013. Концептуалізація інвестиційного механізму в умовах інноваційного розвитку. *Економіка та держава*, [online] №11, с. 6–10. Доступно: <<http://www.economy.in.ua/?op=1&z=2556&i=0>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

101. Дяченко, О.П., 2017. *Удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації інноваційного потенціалу регіону.* Кандидат наук. Черкаський державний технологічний університет, 217 с.

102. Єлецьких, С.Я., 2013. Дослідження сутності та складових фінансового механізму стійкого розвитку промислового підприємства. *Економіка промисловості*, [online] № 3(63), с. 105–112. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2013_3_9> [Дата звернення 24 Липня 2017].

103. Єфімова, С.А. та Гринько, Т.В., 2015. Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства сфери послуг. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*, [online] Т. 23, вип. 5, с. 30-37. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumi_2015_23_5_7> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

104. Єфремов, О.С., 2012. Взаємозв'язок основних елементів стратегії інноваційного розвитку підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] № 1, с. 228–233. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2012/1/228-233>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

105. Жаворонкова, Г.В., Гоменюк, М.О. та Жмуденко, В.О., 2016. Підвищення ролі державного регулювання у фінансуванні інноваційної діяльності регіону. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] №3, с. 130–144. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2016/3/130-144>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

106. Жаровська, Н.Ю., 2015. Класифікація та характеристика факторів впливу на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*, [online] № 3(28), с. 191–197. Доступно: <<https://www.uniepr.km.ua/index.php/naukova-diyalnist/zhurnal-stalij-rozvitok-ekonomiki>> [Дата звернення 22 Липня 2017].

107. Желюк, Т., 2009. Економічний механізм забезпечення інноваційної моделі розвитку. *Світ фінансів*, №1(18), с. 56-67.

108. Живко, З.Б., 2009. Інноваційна діяльність машинобудівних підприємств: системний підхід до управління безпекою. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*, №1(2), с. 106-108.

109. Жучок, Т.М., 2013. Удосконалення підходів управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах регіону. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, [online] № 4(2), с. 199–203. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2013_4%282%29_44> [Дата звернення 11 Липня 2017].

110. Завадський, Й.С. 1992. *Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК: підручник*. К.: Вища школа, 367 с.

111. Завальнюк, В.В., 2016. Методика проектування підсистеми інформаційного забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, [online] Вип. 8(1), с. 82-85. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_8%281%29_21> [Дата звернення 05 Травня 2017].

112. Заєць, О.О., 2014. Джерела інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства. *Управління розвитком*, [online] №2, с. 115-118. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_2_48> [Дата звернення 05 Травня 2017].

113. Зайченко, К.С., 2013. Інноваційна діяльність машинобудування України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Чернівецького*

торговельно-економічного інституту. *Економічні науки*, [online] Вип. 4, с. 155-159. Доступно: <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/2013_4/> [Дата звернення 05 Травня 2017].

114. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002, № 40-IV. [online]. Доступно: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>> [Дата звернення 09 Липня 2017].

115. Зарічна, О., 2014. Стратегія і планування інноваційної діяльності підприємств сфери туризму. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль: ТНТУ, Т. 46, № 3, с. 68–76.

116. Захаркін, О.О., 2013. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*, [online] № 4, с. 274–280. Доступно: <http://www.problecon.com/annotated-catalogue/?year=2013&abstract=2013_04_0> [Дата звернення 20 Липня 2017].

117. Захарченко, В.І., Корсікова, Н.М. та Меркулов, М.М., 2012. *Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 448 с.

118. Збаржевецька, Л.Д. та Рябоволик, Т.Ф., 2016. Вплив інноваційної діяльності підприємств на зайнятість населення та економічний розвиток. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 21, Ч. 1, с. 28–32. Доступно: <http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/1/8.pdf> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

119. Зборовська, О.М. та Усик, М.К., 2012. Формування механізму управління інноваційною діяльністю машинобудівних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 23, с. 18–20. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=2391&i=4>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

120. Зборовська, О.М., 2010а. Економічний механізм управління розвитком промислового підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 2, с. 24–

27. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=2&y=2010>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

121. Зборовська, О.М., 2010b. Синергетичний аспект теорії логістичних систем. *Інвестиції: практика та досвід*, № 21, с. 15–17.

122. Землянкін, А.І. та Підоричева, І.Ю., 2015. Інноваційна діяльність у промислових регіонах України: поточний стан, тенденції, виклики. *Економіка промисловості: науково-практичний журнал*, [online] № 2 (70), с. 5–19. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2015_2_3> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

123. Зернюк, О.В. та Мельникова, В.М., 2014. Оцінка стану і перспективи розвитку управління інноваційною діяльністю підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*, [online] № 1(11). Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_43> [Дата звернення 17 Липня 2017].

124. Зикіна, В.О., 2011. Аналіз та аудит інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] № 4, Т. 1, с. 207–214. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2011_4%281%29__31> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

125. Зянько, В.В. 2008. *Інноваційне підприємство: сутність, механізми і форми розвитку: монографія*. Вінниця: УНІВЕРСУМ, 397 с.

126. Зянько, В.В. та Зянько, В.В., 2010. Механізм формування інноваційної стратегії підприємства. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: наук. зб.*, Вип.6, Т. 1, с. 24–30.

127. Йохна, М.А. та Стадник, В.В. 2005. *Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб.* К.: Видавничий центр «Академія», 400 с.

128. Іващенко, О.В. та Єжаченко, Є.В., 2008. Інноваційні стратегії та економічний розвиток. *Економічний вісник Донбасу*, [online] № 2(12), с. 52-54. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/17874>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

129. Іващук, О.Т. ред., 2008. *Економіко-математичне моделювання: навч. посіб.* Тернопіль: Економічна думка, 704 с.

130. Ілляшенко, І.О., 2013. Формування організаційно-економічного механізму стратегічного управління природно-техногенною та екологічною безпекою на засадах сталого розвитку. *Ефективна економіка*, [online] № 1. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_12> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

131. Ілляшенко, Н.С. та Росохата, А.С., 2015. Формування організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства. *Ефективна економіка*, [online] № 1. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

132. Ілляшенко, С.М. 2005. *Управління інноваційним розвитком: навч. посіб.* 2-ге вид., перероб. і доп. Суми: ВТД «Університетська книга», К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 324 с.

133. Ілляшенко, С.М. 2008. *Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: монографія.* Суми: ВТД «Університетська книга», 615 с.

134. Ілляшенко, С.М., 2010. *Інноваційний менеджмент: підручник.* Суми: Університетська книга, 334 с.

135. Ільницька, Г.Я., 2004. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством. *Науковий вісник. Український державний лісотехнічний університет: збірник науково-технічних праць*, [online] Вип. 14.7, с. 291–294. Доступно: <http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2004/14_7/index14_7.htm> [Дата звернення 21 Липня 2017].

136. Іщенко, Ю.Д., 2014. Територіальна організація інноваційної діяльності: теоретико-методичні та практичні аспекти дослідження. *Український географічний журнал*, [online] №2, с. 32–39. Доступно: <<http://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/444>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

137. Кабанов, А.І. та Адаменко, М.В., 2017. Принципи та функції управління інноваційним потенціалом персоналу підприємства. *Агросвіт*,

[online] № 5, с. 15–20. Доступно: <<http://www.agrosvit.info/?n=5&y=2017>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

138. Казачков, І.О. та Стємпень, О.В., 2013. Шляхи забезпечення інноваційного розвитку промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії: наук. журн.*, [online] Вип. 5, с. 90–97. Доступно: <<http://www.zgia.zp.ua/index.php?page=1292&lang=ua>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

139. Кантаєва, О.В., 2009. Формування обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] №1(47), с. 51-56. Доступно: <<http://ven.ztu.edu.ua/article/view/93828/90210>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

140. Капітан, І.Б., 2006. Формування стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств на засадах маркетингу. *Актуальні проблеми економіки*, [online] №11 (65), с. 137–143. Доступно: <<http://economics.net/archive2006/50--1165.html>> [Дата звернення 19 Липня 2017].

141. Кара, Ю.Ю., 2012. Розробка інноваційної стратегії підприємства. В: ДонНТУ, *Проблемы управления производственно-экономической деятельностью субъектов хозяйствования: VI Международная научная конференция молодых учёных и студентов*. [online], Донецк, Украина, 19 Апреля 2012. Донецк: ДонНТУ, Т2. Доступно: <<http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/21389>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

142. Карась, П.М., Гришина, Л.О. та Кондратьєва, В.Ф., 2011. Вдосконалення аналізу фінансової діяльності підприємств машинобудування. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*, [online] Вип. 19, с. 235-241. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_19_41> [Дата звернення 05 Травня 2017].

143. Карпенко, А.В., 2014. Стан інноваційної діяльності в Запорізькому регіоні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, [online] № 1(25), с. 130–135. Доступно: <<http://journal.tsatu.edu.ua/index.php/econ/issue/view/1>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

144. Карпець, О.С., 2008. Моделі оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності регіонів України. *Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, Вип. 236, Т. 4, с. 836–846.

145. Карюк, В., 2012а. Формування економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності персоналу підприємств. *Україна: аспекти праці*, [online] №2, с. 42-46. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2012_2_10> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

146. Карюк, В.І., 2012b. Методика вибору стратегічних альтернатив у процесі формування інноваційної стратегії підприємства. *Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», [online] Вип. 27, Т. 1, с. 385–392. Доступно: <http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/index.htm> [Дата звернення 19 Липня 2017].

147. Карюк, В.І., 2012с. Методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Актуальні проблеми економіки*, [online] №5(131), с. 176-182. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/apr_2012_5_22> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

148. Касич, А.О. та Канунікова, К.О., 2016. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 22, с. 21–24. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=22&y=2016>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

149. Касич, А.О., 2013. Досвід формування національних інноваційних систем у країнах, що розвиваються. *Актуальні проблеми економіки*, [online] № 5(143), с. 46–49. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/apr_2013_5_6> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

150. Керницька, М.І., 2009. *Економічне оцінювання та управління інноваційними впровадженнями підприємств*. Кандидат наук: автореферат дисертації. Національний транспортний університет, 20 с.

151. Кирик, О.А., 2015b. Економічний механізм інноваційної діяльності авіакомпаній. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 5, с. 74–77. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=4300&i=14>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

152. Кирик, О.А., 2015a. *Економічний механізм інноваційної діяльності авіакомпаній*. Кандидат наук: 08.00.04. Національний авіаційний університет, 246 с.

153. Кирич, Н. Б., Кінаш, І. А. та Погайдак, О. Б., 2010. *Диверсифікаційні засоби забезпечення стабільного розвитку підприємств в умовах економічних трансформацій: монографія*. Тернопіль: Терно-граф, 524 с.

154. Кирич, Н. Б., Колесніков, А. В. та Погайдак, О. Б., 2011. *Управління підготовкою виробництва нової продукції на підприємстві: монографія*. За ред. Б. М. Андрушківа. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ, 204 с.

155. Кирич, Н. Б., Погайдак, О. Б. та Шерстюк, Р. П., 2011. *Інноваційні шляхи активізації природоохоронного провайдингу в умовах підприємства (європейські акценти): монографія*. За ред. проф. Б. М. Андрушківа. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 576 с.

156. Кіпіоро, І.М., 2015. *Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств*. Кандидат наук: 08.00.04. Уманський національний університет садівництва, 235 с.

157. Князевич, А.О. та Брітченко, І.Г., 2015. Кластерний підхід до створення інноваційної інфраструктури країни. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*, [online] Вип. 2(4), Ч. 1, с. 24-29. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2%281%29__6> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

158. Князевич, А.О. та Крайчук, О.В. 2011. *Механізми управління інноваційним розвитком: монографія*. Рівне: Видавець О. Зень, 136 с.

159. Коваль, А.А., 2011. Особливості формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємства. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*, [online] №2(58), с. 40–47. Доступно: <http://vistnyk.knutd.com.ua/files/Visnyk/Visnuk_2_2011.pdf> [Дата звернення 25 Липня 2017].

160. Ковальчук, С., 2012. Сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Економіст*, [online] № 10, с. 27–32. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_10_12> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

161. Ковач, М.Й., 2017. Синергетичний ефект як важливий фактор інноваційного розвитку економіки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*, [online] Вип. 1(49), Т. 2, с. 84-89. Доступно: <<http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/index.php/uk/visniki?layout=edit&id=40>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

162. Ковтун, О.І., 2013. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*, [online] № 4(617), с. 44–56. Доступно: <<http://www.economukraine.com.ua/index.php?id=13748&show=news&&newsid=108496>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

163. Козак, І. та Бліщук, К., 2013. Оцінка регіональної інвестиційно-інноваційної активності (на прикладі Львівської області). *Демократичне врядування: наук. вісн. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*. Львів: ЛРІДУ НАДУ, [online] Вип. 12. Доступно: <http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Kozak_Blishchuk.pdf> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

164. Козловський, В.О. 2007. *Інноваційний менеджмент: навч. посіб.* Вінниця: ВНТУ, 210 с.

165. Козловський, В.О. та Дончак, Л.Г. 2013. *Внутрішній економічний механізм виробничих підприємств: монографія*. Тернопіль: Крок, 203 с.

166. Колесніков, Д.В., 2013. Оцінка синергетичного ефекту діяльності вертикально-інтегрованої структури при придбанні підприємств, що випускають кінцеву продукцію. *Ефективна економіка*, [online] № 11. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_83> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

167. Колінко, Н.О., 2011. Управління інноваційною діяльністю як основа якісних зрушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, [online] № 704: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, с. 10–17. Доступно: <<http://vlp.com.ua/taxonomy/term/3196>> [Дата звернення 10 Липня 2017].

168. Колісніченко, П.Т., 2017. Принципи формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, [online] Вип. 12, Ч. 1, с. 163–166. Доступно: <<http://www.visnyk-esonom.uzhnu.uz.ua/index.php/12-2017>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

169. Колос, З.В. та Герчанівська, С.В., 2015. Організаційно-економічні фактори ефективної виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників у сучасних умовах. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*, Вип. 211(1), с. 103–111.

170. Комарницька, Н.М., 2015. Моніторинг параметрів, які характеризують систему управління інноваційною діяльністю підприємства. *Економіка та держава*, [online] №9, с. 111–112. Доступно: <<http://www.economy.in.ua/?n=9&y=2015>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

171. Комарницька, Н.М., 2016. *Формування і оцінювання системи управління інноваційною діяльністю підприємства*. Кандидат наук: 80.00.04. Національний університет «Львівська політехніка», 230 с.

172. Комарова, І.В., 2012. Фінансові важелі державного регулювання інноваційного розвитку Запорізької області. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, [online] №3(19), с. 155–160. Доступно: <<http://old.bumib.edu.ua/ru/visnyk/3192012/finansovi-vazheli-derzhavnogo-regulyuvannya-innovaciynogo-rozvitku-zaporizkoyi>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

173. Кондратюк, Н.В. та Мадждуб, С., 2016. Разработка механизма формирования и реализации инновационных процессов на предприятии. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, [online] №54, с. 325–330. Доступно: <<http://btie.kart.edu.ua/article/view/76347>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

174. Корж, М.В., 2012. Удосконалення моделі організації інноваційної діяльності на державному рівні при використанні інструментарію міжнародного маркетингу. *Актуальні проблеми економіки*, [online] №2(128), с. 77-84. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/apr_2012_2_10> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

175. Корнух, О.В., 2013. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства. *Ефективна економіка*, [online] № 12. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2607>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

176. Король, К.В., 2014. Економічний стан та проблеми розвитку галузі машинобудування в Україні. *Економічний вісник Донбасу*, № 2(36), с. 158-163.

177. Корсікова, Н.М., 2009. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах. *Економіка харчової промисловості*, [online] № 3, с. 8–11. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2009_3_3> [Дата звернення 28 Липня 2017].

178. Костевко, В.І., 2011. Методологічні питання оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, [online] № 698: Проблеми економіки та управління, с. 66–73. Доступно: <<http://vlp.com.ua/node/7175>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

179. Костюк, Г.В. та Терещук, А.Ю., 2014. Управління інноваційною діяльністю підприємств легкої промисловості. *Ефективна економіка*, [online] № 11. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3518>> [Дата звернення 10 Липня 2017].

180. Котляр, Я.О., 2012. Система управління інноваційною діяльністю промислового підприємства. В: НТУ «ХПІ», *Стратегії інноваційного розвитку економіки України проблеми, перспективи, ефективність: Міжнародна конференція*. [online], Харків, Україна, 2012. Харків: НТУ «ХПІ», с. 160–162. Доступно: <<http://conf.method.org.ua/View/37610/>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

181. Кошлата, М.М., 2014. Теоретичні засади управління інноваційним розвитком підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, Вип. 6, Ч. 2, с. 210–212.

182. Кравченко, В.О., 2011. Синергетичні ефекти інноваційної діяльності підприємств у контексті технологічного оновлення економіки України. *Бізнес Інформ*, [online] №11, с. 75-77. Доступно: <http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2011&abstract=2011_11_0&lang=ua&stqa=25> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

183. Кравчук, В.В. та Гринчук, В.М., 2013. Вплив інноваційної діяльності на конкурентоспроможність підприємств Хмельницької області. *Наука та інновації: науково-практичний журнал НАН України*, [online] Т. 9, № 4, с. 79–86. Доступно: <<https://doi.org/10.15407/scin9.04.079>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

184. Краснокутська, Н.В. 2003. *Інноваційний менеджмент: навч. посіб.* К.: КНЕУ, 504 с.

185. Краус, Н.М. 2016. *Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін: монографія*. Київ: ЦУЛ, 596 с.

186. Крейдич, І.М. та Наконечна, О.С., 2014. Концепти реалізації механізму інноваційно-інвестиційного забезпечення стійкого розвитку

промислових підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] №7, с. 14–16. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=7&y=2014>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

187. Крейдич, І.М., Наконечна, О.С. та Швець, К.М., 2013. Діагностика впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на процес інноваційно-інвестиційного забезпечення стійкого розвитку промислових підприємств. *Ефективна економіка*, [online] № 2. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2889>> [Дата звернення 24 Липня 2017].

188. Крисанов, Д.Ф. та Водянка, Л.Д., 2015. Стратегії нарощування інноваційного потенціалу підприємствами харчової промисловості. *Економіка і прогнозування*, [online] № 1, с. 89–104. Доступно: <http://eip.org.ua/?page_id=210&lang=ru&mode=view&year=2015&issueno=1> [Дата звернення 21 Липня 2017].

189. Круш, Н.П., 2016. Аналіз стратегій інноваційної діяльності корпоративних підприємств машинобудування залежно від спрямування факторів впливу на їх діяльність. *Технологический аудит и резервы производства*, [online] № 2/5(28), с. 62–68. Доступно: <<http://journals.uran.ua/tarp/issue/view/3970>> [Дата звернення 20 Липня 2017].

190. Круш, П.В., Тульчинська, С.О., Тульчинський, Р.В., Кириченко, С.О., Кривда, О.В. та Кавтиш, О.П. 2008. *Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури, 206 с.

191. Крючко, Л.С., 2009. Формування системи управління інноваційною діяльністю в сільськогосподарському виробництві. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] N24, с. 19–21. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=24&y=2009>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

192. Кубіній, Н.Ю., Кубіній, В.В. та Теличко, Т.В., 2015. Концептуальний підхід до моделювання інноваційного розвитку економічної системи країни, регіону та підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*, [online] Вип. 1(45), Т.3, с. 78-83. Доступно:

<http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2015_1%283%29__16> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

193. Кузьмін, О.Є., Тувакова, Н.В. та Кузнєцова, А.Я. 2003. *Інвестиційна та інноваційна діяльність: монографія*. Львів: ЛБІ НБУ, 233 с.

194. Курмаєв, П.Ю. та Матрос, О.М., 2015. Аналіз інноваційної діяльності підприємств та її обліково-аналітичне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право*, [online] №10(2), с. 21-24. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/есfipr_2015_10%282%29__7> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

195. Куценко, Т.М., 2012. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] № 4, с. 308-317. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2012/4>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

196. Кушнір, С.О., 2013. Синергетичний ефект інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки*, [online] № 4, с. 242-247. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_4_53> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

197. Лабунська, С.В., 2012. Інноваційна діяльність як фактор ризику та умова зміцнення його економічної безпеки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, [online] №725: Проблеми економіки та управління, с. 297–304. Доступно: <<http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/15950>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

198. Лановська, Г.І., 2014. Інноваційна стратегія в контексті інноваційної політики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*, [online] Вип. 6(2), с. 232–235. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=28>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

199. Лебедева, Л.В., 2014. Сучасна інноваційна політика держави в Україні: проблеми та перспективи реформування. *Ефективна економіка*, [online]

№ 1. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?n=1&y=2014>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

200. Лебедева, І.Б., Касянова, Л.П. та Новак, О.В. 2004. *Інноваційний менеджмент: навч. посіб.* Алчевськ: ДГМГ, 205 с.

201. Левицька, І.В. та Постова, В.В., 2016. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] № 4(78), с. 158–169. Доступно: <<http://ven.ztu.edu.ua/issue/view/5373>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

202. Левченко, Н.М. та Носенко, Д.К., 2009. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*, [online] №2, Т.1, с. 138-142. Доступно: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_2/zmist.files/36.pdf> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

203. Леонов, Я.В. 2013. *Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку підприємств: монографія.* Х.: ХНАМГ, 129 с.

204. Лисенко, Ю.О. та Єгоров, П.В., 1997. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*, №1, с. 86–87.

205. Литовченко, І.Л. та Шкурупська, І.О., 2015. Оцінка синергетичного ефекту від застосування інтегрованих маркетингових комунікацій. *Економіка України*, [online] № 5(642), с. 29-39. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_5_4> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

206. Лицур, І.М. та Лимич, Ю.В., 2013. Чинники формування інноваційно-інвестиційної політики сталого розвитку. *Ефективна економіка*, [online] № 9. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2299>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

207. Лівашко, Т.В. та Дворніченко, Д.С., 2014. Інновації та інноваційна політика підприємства: принципи формування та механізми реалізації. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, №6, с. 116–124.

208. Лінчевська, Н.М., 2015. *Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційно-інвестиційними процесами на газотранспортних підприємствах*: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 23 с.

209. Лісовська, Л.С. та Гринів, Н.Т., 2016. Забезпечення синергізму інноваційних процесів на підприємстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика*, [online] №846, с. 103-109. Доступно: <<http://vlp.com.ua/node/16181>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

210. Лозовський, О.М. та Глухова, Н.В., 2012. Управління інноваційною діяльністю на підприємствах. В: Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ, *Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону: II Всеукраїнська науково-практична конференція*. Красноармійськ, Україна, 20 Грудня 2012. Донецьк: «Світ книги», Т.2, с. 103–107.

211. Лотарєв, А.Г., 2017. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю. *Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління*, [online] Вип. 1(6), с. 155–164. Доступно: <<http://nuczu.edu.ua/ukr/science/vdu/vol6/>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

212. Лугова, В.М., 2007. Формування системи факторів, що впливають на соціально-економічний механізм мотивації персоналу підприємства. *Коммунальное хозяйство городов: научно-технический сборник*, [online] №78, с. 360–363. Доступно: <<http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/2340/0>> [Дата звернення 22 Липня 2017].

213. Лукінов, І., 1995. Наслідки і перспективи перетворення в економіці України. *Економіка України*, №12, с. 4–18.

214. Луциків, І., 2010. Економічна суть інноваційної діяльності. *Галицький економічний вісник*, №2(27), с. 89—95.

215. Любохинець, О.В., 2013. Тенденції розвитку машинобудівного комплексу України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, [online] Вип. 9(2), с. 131-137. Доступно:

<http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2013_9%282%29__26> [Дата звернення 05 Травня 2017].

216. Майорова, Т.В. 2009. *Інвестиційна діяльність: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]*. К.: Центр учбової літератури, 472 с.

217. Майстренко, Н.В. та Сердюк, Б.М., 2015. Основи оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*, [online] Вип. 9. Доступно: <<http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/41655>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

218. Макаркин, Н.П. та Шаборкина, Л.В. 1997. *Инновационный менеджмент: учеб. пособ.* Саранск: изд. Мордов. Университ., 86 с.

219. Македон, В.В. та Рубець, Д.С., 2013. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: теорія та методологія. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва, [online] № 45(1018), с. 75–86. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcpiip_2013_45_14> [Дата звернення 11 Липня 2017].

220. Максимчук, О.С., 2015. *Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку підприємств сфери послуг*. Кандидат наук: 08.00.04. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 298 с.

221. Малюта, Л., 2011. Оцінювання рівня інноваційного розвитку промислового підприємства. *Соціально-економічні проблеми і держава*, [online] Вип. 1 (4). Доступно: <<http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/1292>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

222. Мальцева, С.В. 2014. *Инновационный менеджмент: учебник для академического бакалавриата*. М.: Издательство Юрайт, 527 с.

223. Марченко, Е.С., 2015. Дослідження стану функціонального забезпечення управління інноваційною діяльністю на підприємствах авіабудування. *Молодий вчений*, №8(23), Ч.1, с. 76–80.

224. Маслак, О.І., Сокурено, П.І. та Збиранник, О.М., 2016. Оцінювання інноваційного розвитку машинобудівних підприємств: комплексний підхід.

Економічний аналіз: зб. наук. праць, [online] Т. 23, №2, с. 102-107. Доступно: <<https://www.econa.org.ua/index.php/econa/issue/view/47>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

225. Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й., 2008. Чинники впливу на інноваційну активність підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*, [online] Вип. 18.8, с. 203–207. Доступно: <http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2008/18_8/index18_8.htm> [Дата звернення 22 Липня 2017].

226. Матюх, С.А., 2010. Формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*, №2, Т. 3, с. 206–209.

227. Мацегора, О.Ю., 2013. Організаційно-економічний механізм реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, [online] № 16(205), с. 130-134. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2013_16_28> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

228. Медынский, В.Г. 2017. *Инновационный менеджмент: учебник*. М.: ИНФРА-М, 295 с.

229. Мельников, В.В., 2014. Синергетичний ефект при моделюванні інноваційних процесів. *Інноваційна економіка*, [online] № 5(54), с. 335-340. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_5_63> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

230. Мельничук, А.А., 2013. Сутність організаційно-економічного механізму функціонування ринку овочевої продукції. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*, [online] № 4(21), с. 328–332. Доступно: <https://www.unier.km.ua/pdf/4_2013.pdf> [Дата звернення 21 Липня 2017].

231. Мельничук, Н.Г., 2011. Оцінка інноваційної діяльності підприємств Херсонської області. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 12, с. 7–8.

Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=12&y=2011>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

232. Мескон, М., Альберт, М. та Хедоури, Ф., 2004. *Основы менеджмента*. Перевод с английского, общ. ред. Л.И. Евенко. Москва: Издательство «ДЕЛО», 482 с.

233. Микитюк, П.П. та Сенів, Б.Г. 2009. *Інноваційна діяльність: навч. пос.* К.: Центр учбової літератури, 392 с.

234. Микитюк, П.П., Крисько, Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна, О.Ф. та Скочиляс, С.М. 2015. *Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб.* Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 224 с.

235. Михайлова, Л.І., Гуторов, О.І., Турчіна, С.Г. та Шарко, І.О., 2015. *Інноваційний менеджмент: навчальний посібник*. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 234 с.

236. Мікловда, В.П., Кубіній, В.В. та Шеверя, М.Ю., 2011. Стан інноваційного потенціалу Закарпатської області та тенденції його використання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. Ужгород: Видавництво УЖНУ «Говерла», [online] Вип. 2 (34), с. 6–11. Доступно: <<http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/4984>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

237. Мірошніченко, О., 2013. Інноваційна активність промислових підприємств України: стан і тенденції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка*, [online] №10(151), с. 73–78.

Доступно: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/fonds/visnyk/poshuk.php3?them_key=%C5%EA%EE%ED%EE%EC%B3%EA%E0> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

238. Мірошніченко, О.Ю. та Карюк, В.І., 2012. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. *Ефективна економіка*, [online] № 2. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_2_14> [Дата звернення 25 Липня 2017].

239. Мокій, А.І., Полякова, Ю.В. та Власенко, Л.В., 2017. Напрями активізації інноваційної діяльності підприємств приморських регіонів України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електронне наукове фахове видання*, [online] Вип. 1(06), с. 61–66. Доступно: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/6_2017/13.pdf> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

240. Мороз, О.С., 2016. Розробка механізму управління інноваційним розвитком машинобудівних підприємств. *Технологический аудит и резервы производства*, №1/3(27), с. 57–62.

241. Морозов, О.Ф. та Шумовецький, М.І., 2016. Інноваційна діяльність як ключовий фактор розвитку промислових підприємств України. *Збірник наукових праць «Сучасні підходи до управління підприємством»*, [online] №1. Доступно: <<http://spu.fmm.kpi.ua/issue/view/4356>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

242. Мостенська, Т.Л. 2001b. *Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: монографія*. К.: УДУХТ, 328 с.

243. Мостенська, Т.Л., 2001a. *Економічний механізм формування ефективного функціонування молочної промисловості України*: автореф. дис. доктора екон. наук: 08.07.02. К., 26 с.

244. Мохонько, Г.А. та Ткаченко, К.Г., 2015. Міжнародний досвід формування системи управління інноваційною діяльністю на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 15, Ч. 3, с. 122-125. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=50>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

245. Муха, Р.А., 2011. Сучасний стан діяльності підприємств машинобудування. *Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал*, №2, с. 47-51.

246. Найдьонова, М.В., Громова, О.В. та Паламарчук, І.В., 2013. Організаційно-економічний механізм формування інтелектуального капіталу високотехнологічного підприємства. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської*

діяльності підприємства, [online] № 53 (1026), с. 76-80. Доступно: <<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/7669>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

247. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник*, 2015. Кармазіна О.О. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 255 с.

248. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник*, 2014. Кармазіна О.О. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 314 с.

249. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник*, 2013. Калачова І.В. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 287 с.

250. *Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник*, 2016. Кармазіна О.О. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 257 с.

251. Негрієнко, О.С., 2013. Чинники інноваційної діяльності як основа формування бізнес-процесів на підприємствах транспорту. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*, [online] №36. Доступно: <<http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/6724>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

252. Некрасова, Л.А. та Моніч, О.В., 2014. Механізм розробки стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*, №1, с. 159–163. Доступно: <<http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7145>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

253. Нетеса, С.Ю. та Залуніна, О.М., 2014. Розвиток інноваційної діяльності промислових підприємств у Полтавській області. *Молодий вчений*, [online] № 4(07), с. 91–94. Доступно: <<http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/7/>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

254. Нетребя, І., 2013. Впровадження системи інформаційної підтримки інноваційної діяльності на підприємстві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*, [online] №145, с. 55-57. Доступно: <<http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/ru/archives/category/%E2%84%96145>> [Дата звернення 05 Травня 2017].
255. Ніколаєнко, А.І., 2016. *Механізм забезпечення розвитку національної інноваційної системи України*. Кандидат наук. Інститут економіки промисловості НАН України, 266 с.
256. Новодон, О.Ю., 2013. Інноваційний розвиток підприємств на базі принципів економіки знань. *Ефективна економіка*, [online] № 4. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1981>> [Дата звернення 28 Липня 2017].
257. Онишко, С.В. 2004. *Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія*. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 434 с.
258. Онищенко, В.О. та Комеліна, А.А., 2015. Сучасні засади комерціалізації інноваційних технологій. *Економіка і регіон*, [online] № 4(53), с. 3-9. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_4_3> [Дата звернення 25 Серпня 2017].
259. Орлик, І.О., 2016. *Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства роздрібної торгівлі*. Кандидат наук: автореферат дисертації. Львівська комерційна академія, 24 с.
260. Орлова, В.М., 2015. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Економічний нобелівський вісник*, [online] № 1(8), с. 79–85. Доступно: <<http://econforum.duan.edu.ua/index.php/uk/2012-12-06-09-42-57/62-2015>> [Дата звернення 19 Липня 2017].
261. Осовська, Г.В. та Фещенко, А.О., 2014. Вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на ефективність інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості. *Економіка та держава*, [online] № 12, с. 83–87. Доступно: <<http://www.economy.in.ua/?n=12&y=2014>> [Дата звернення 20 Липня 2017].

262. Осьмірко, І.В., 2012. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування. *Бізнес Інформ*, [online] №7, с. 47-49. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_7_12> [Дата звернення 05 Травня 2017].

263. Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ». [online] Доступно: <<http://www.motorsich.com/ukr/>> [Дата звернення 05 Травень 2017].

264. Офіційний сайт ПАТ «Запорізький механічний завод». [online] Доступно: <<http://zmz-zp.com/ua/>> [Дата звернення 05 Травень 2017].

265. Офіційний сайт ПрАТ «ЗАВОД МГТ». [online] Доступно: <<http://mgt.com.ua/>> [Дата звернення 05 Травень 2017].

266. Офіційний сайт ПрАТ «Запоріжтрансформатор». [online] Доступно: <<http://ztr.com.ua/ua/main>> [Дата звернення 05 Травень 2017].

267. Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький електровозремонтний завод». [online] Доступно: <<http://zerz.pat.ua/>> [Дата звернення 05 Травень 2017].

268. Офіційний сайт ПрАТ «Запорізький інструментальний завод ім. Войкова». [online] Доступно: < <http://www.zit.com.ua/ziz.html>> [Дата звернення 05 Травень 2017].

269. Охріменко, О.О. та Манаєнко, І.М., 2014. Детермінанти інвестиційного забезпечення: принципи, механізми, ефективність. *Економіка розвитку*, [online] № 1(69), с. 34–40. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/есго_2014_1_8> [Дата звернення 28 Липня 2017].

270. Павленко, І.А. 2006. *Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посіб.* 2-ге вид. без змін. К.: КНЕУ, 204 с.

271. Павленко, І.А. 2007. *Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України: монографія.* К.: КНЕУ, 248 с.

272. Панас, Я.В., 2013. Функції контролінгу інноваційної діяльності підприємства. *Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал*, [online] № 2 (40), с. 76–78. Доступно: <http://ie.at.ua/index/arkhiv_nomeriv/0-5> [Дата звернення 28 Липня 2017].

273. Панухник, О.В., 2012. *Теорія і практика територіальних інтеграційних процесів в регіональних соціально-економічних системах: монографія*. Миколаїв: Айлант, 358 с.

274. Петухова, О.М. та Сілакова, Г.В., 2012. Формування системи управління інноваційною діяльністю підприємств. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, № 43, с. 174–180.

275. Петухова, О.М., 2014а. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності. *Інтелект XXI*, [online] №6, с. 66-70. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2014_6_10> [Дата звернення 05 Травня 2017].

276. Петухова, О.М., 2014b. Науковий парк як джерело інноваційного розвитку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] №1(67), с. 107-111. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2014_1_16> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

277. Писаренко, В.В. та Маркова, О.В., 2010. Аналіз підходів до визначення сутності та класифікації маркетингових конкурентних стратегій підприємства. *Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка*, [online] Вип. 97, с. 222–229. Доступно: <<http://www.khntusg.com.ua/node/793>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

278. Писаренко, Т.В., Кваша, Т.К., Березняк, Н.В. та Прудка, О.В. 2015. *Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку: світовий та вітчизняний досвід: монографія*. К.: УкрІНТЕІ, 239 с.

279. Пілявоз, Т.М., 2012. Методологічні підходи щодо оцінювання інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*, [online] №4. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1085>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

280. Плаксієнко, В.Я. та Чернецька, О.В., 2017. Інструментарій системи управління інноваційною діяльністю підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*, [online] Вип. 15, с. 403–406. Доступно: <<http://global-national.in.ua/issue-15-2017>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

281. Плющ, І.С., 2002. Місцеве самоврядування та економіка (до проблеми ефективності законодавчих механізмів). *Економіка АПК*, №1, с. 3–9.

282. Погайдак, О. Б., 2010. *Методичні підходи до впровадження технологій стратегічного планування реструктуризації підприємств: колективна монографія*. За ред. В. В. Микитенко. Київ: РВПС України НАН України і КНУТД МОН України, 694 с.

283. Пожуєва, Т.О., 2011. Інноваційні стратегії та економічний розвиток. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, [online] № 44, с. 189–192. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpvgvzdia_2011_44_33> [Дата звернення 04 Липня 2017].

284. Пожуєва, Т.О., 2014. Сучасні підходи до управління інноваційною діяльністю підприємства. *Економіка і регіон*, [online] № 1(44), с. 103–109. Доступно: <<http://eig.pntu.edu.ua/uk/archive>> [Дата звернення 10 Липня 2017].

285. Покотильська, Н.В., 2015. Науково-фінансове забезпечення та активізація інноваційної діяльності в Україні. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*, [online] Т. 20, Вип. 5, с. 67-71. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_5_15> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

286. Поленчук, В.М. та Наумов, О.Б., 2011. Економічний механізм розвитку підприємств у історичному досвіді ринкових трансформацій. *Економічні інновації: зб. наук. праць*, [online] Вип. 45, с. 189–196. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/67078>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

287. Полінкевич, О.М., 2010. Принципи інноваційної діяльності в управлінні підприємством. «*Економічні науки*»: зб. наук. праць. Серія: *Економіка та менеджмент*, [online] Вип. 7 (26), Ч. 2, с. 181–196. Доступно: <<http://lutsk-ntu.com.ua/uk/zbirnik-naukovih-prac-ekonomichni-nauki-za-seriyami-regionalna-ekonomika-oblik-i-finansi-ekonomika>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

288. Полінський, О.М., 2011. Ідентифікація та оцінка економічних ризиків інноваційної діяльності в машинобудуванні. *Регіональна економіка*, [online] № 3,

с. 80-88. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2011_3_10> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

289. Поліщук, Н.В. та Голда, Н.М., 2011. Система управління інноваційною діяльністю підприємств. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*, [online] Вип. 3, с. 141–145. Доступно: <Режим доступу: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/2011_3/> [Дата звернення 17 Липня 2017].

290. Поліщук, Н.В., 2009. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Наука й економіка*, № 4 (16), Т. 2, с. 124–127.

291. Полозова, Т.В., 2017. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційною спроможністю підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. Серія: Економіка і менеджмент*, [online] Вип. 23, Ч. 1, с. 126–131. Доступно: <<http://www.vestnik-ekonom.mgu.od.ua/index.php/23-2017>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

292. Полякова, Ю.В., 2012. Інноваційна активність промислових підприємств України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*, [online] Т. 20, вип. 1, с. 74–82. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumi_2012_20_1_12> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

293. Полянська, А.С., 2010. Сучасні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, [online] № 684: Проблеми економіки та управління, с. 175–180. Доступно: <<http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/18748>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

294. Польова, Н.М., 2016. Формування механізму управління інноваційною діяльністю машинобудівних підприємств та фактори стратегічного розвитку інноваційної сприятливості. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 3, с. 60–62. Доступно: <<http://www.investplan.com.ua/?n=3&y=2016>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

295. Пономаренко, В.С., Пушкар, О.І. та Тридід, О.М. 2002. *Стратегічне управління розвитком підприємства: навч. посібник*. Харків: ХДЕУ, 640 с.

296. Пономаренко, Л.А. та Паламарчук, В.А. 2009. *Інноваційний менеджмент: курс лекцій*. К.: Видавництво Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 80 с.

297. Поп, В.М., 2016. Математичне моделювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства (на прикладі ТОВ «Агробудпласт»). В.: *Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід: VII Міжнародна науково-методична конференція Форуму молодих економістів-кібернетиків*. Тернопіль, Україна, 21-22 Жовтень 2016. Тернопіль, с. 49-51.

298. Продіус, І.П. та Кліменко, В.В., 2007. Удосконалення управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах. *Труди Одеського політехнічного університета*, Вип. 1, с. 273–277.

299. *Промисловість України у 2007-2010 роках: статистичний збірник*, 2011. Овденко Л.М. ред., Петренко І.С. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 307 с.

300. *Промисловість України у 2011-2015 роках: статистичний збірник*, 2016. Петренко І.С. ред., Лосєва Ю.М. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 382 с.

301. Прядко, І.В., 2017. Сутнісна характеристика організаційно-економічного механізму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. Серія: Економіка і менеджмент*, [online] Вип. 24, Ч. 1, с. 51–54. Доступно: <<http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/index.php/24-2017>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

302. Пуліна, Т.В., Коротунова, О.В. та Атаманюк, К.В., 2016. Аналіз інноваційної активності машинобудівного комплексу Запорізького регіону. *Економічний простір: зб. наук. праць*. Дніпро: ПДАБА, [online] № 114, с. 127–139. Доступно: <<http://eprostr.dp.ua/home/arhiv-nomeriv/arhiv-nomeriv-2016>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

303. Равлик, Н.В., 2015. Методичні засади дослідження інновацій на машинобудівних підприємствах. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*, [online] Вип. 3(92), Ч. 2, с. 45-52. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkdpu_2015_3%282%29__9> [Дата звернення 05 Травня 2017].

304. Радинський, С., 2013. Класифікація інноваційних стратегій підприємства. *Соціально-економічні проблеми і держава*, [online] Вип. 2(9), с. 277–285. Доступно: <<http://sepd.tntu.edu.ua/index.php/uk/archive/10/310-2014-06-10-07-34-57>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

305. Радіщук, Т.П., 2015. Моделювання механізму інноваційної діяльності в ринкових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] № 20, с. 75-79. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_20_17> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

306. Редько, Н.В., 2015. Інноваційні стратегії управління підприємствами виробництва безалкогольних напоїв. *Молодий вчений*, [online] № 2(17), с. 26–29. Доступно: <<http://molodyvcheny.in.ua/ru/archive/17/>> [Дата звернення 19 Липня 2017].

307. Римар, М.В. та Ликун, Н.В., 2012. Етапи та принципи здійснення інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*, [online] № 725, с. 360–365. Доступно: <<http://vlp.com.ua/node/9046>> [Дата звернення 27 Липня 2017].

308. Рогоза, М.Є. та Вергал, К.Ю., 2008. Теоретичні аспекти формування моделі стратегічного інноваційного розвитку підприємства. *Економічний вісник Національного гірничого університету*, [online] № 3, с. 91–96. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2008_3_14> [Дата звернення 21 Липня 2017].

309. Рожков, В.О., 2012. Формування ефективних інноваційних стратегій підприємств: проблеми та рішення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, [online] Вип. 2, с. 125–130. Доступно:

<<http://www.zgia.zp.ua/index.php?page=1304&lang=ru>> [Дата звернення 20 Липня 2017].

310. Савіна, С.С., 2015. Концепція механізму інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості. *Ефективна економіка*, [online] №8. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4766>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

311. Савченко, О.В. та Соловійов, В.П., 2013. Сутність та складові організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*, [online] № 12. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2635>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

312. Саєнко, М.Г. 2012. *Внутрішній економічний механізм підприємства: консп. лекцій*. Тернопіль: ТНЕУ, 248 с.

313. Салига, К.С., 2011. Розвиток теорії інвестування інноваційної діяльності підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. праць*. Кіровоград: КНТУ, [online] Вип. 19, с. 23–32. Доступно: <<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/54>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].

314. Салига, С.Я., Даций, О.І., Нестеренко, Н.В. та Серебряков, О.В. 2005. *Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури, 240 с.

315. Салтикова, Г.В. та Шуваєва, Н.В., 2015. Аналіз фінансового стану підприємства методом багатокритеріальної оцінки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 11, Ч. 4, с. 134-138. Доступно: <http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/economic_11_4.pdf> [Дата звернення 05 Травня 2017].

316. Сватюк, О.Р., 2014. Основні елементи організаційного та економічного механізму корпоративного управління акціонерними

товариствами. *Економіка і організація управління*, [online] Вип. 3(19)–4(20), с. 234–242. Доступно: <<http://jeou.donnu.edu.ua/issue/view/20>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

317. Семенова, А.Ю., 2012. Економічний механізм управління сільськогосподарським підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, [online] № 3, с. 186–190. Доступно: <<http://www.pdaa.edu.ua/content/visnyk-poltavskoyi-derzhavnoyi-agrarnoyi-akademiyi-po3-2012>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

318. Семенова, В.Г., 2007. Основні етапи формування інноваційної стратегії підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*, [online] Вип. 26, с. 290–294. Доступно: <<http://vsed.oneu.edu.ua/archive.php>> [Дата звернення 04 Липня 2017].

319. Семенюк, О.М., 2013а. Інноваційна діяльність як основа розвитку підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК». Серія: Економіка*, [online] Вип. 33, с. 218–223. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2013_33_34> [Дата звернення 18 Липня 2017].

320. Семенюк, О.М., 2013б. Узагальнення теоретичних підходів до сутності інноваційної стратегії підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*, Т. 13, с. 372–379.

321. Сенічкіна, О.Е., 2014. Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України. *Науковий журнал «Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління»*, [online] № 1(67), с. 109–114. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2014_1_23> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

322. Сидорчук, І.П., 2013. Оцінка сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*, [online] Вип. 23, с. 228–232. Доступно: <<http://ecj.oa.edu.ua/collections/%E2%84%96232013>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

323. Сидорчук, І.П., 2014. Критерії та показники оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудівної промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 8, Ч. 3, с. 127-131. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=33>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

324. Сидорчук, І.П., 2016. *Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку промислових підприємств*. Кандидат наук: 08.00.04. Хмельницький національний університет, 263 с.

325. Синиціна, Ю.П. та Альошин, А.В., 2014. Організація інноваційної стратегії: механізм, інструменти і методи менеджменту в управлінні розвитком гірничо-металургійного комплексу України. *Глобальні та національні проблеми економіки*, [online] Вип. 2, с. 352–356. Доступно: <<http://global-national.in.ua/archive/2-2014/69.pdf>> [Дата звернення 15 Липня 2017].

326. Синявська, І.М., 2010. Формування інноваційної стратегії аграрного підприємства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*, № 6 (47), с. 258–261.

327. Сиротинська, Н.М., 2014. Стратегічне планування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. *Бізнес Інформ*, [online] № 9, с. 103–108. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_9_18> [Дата звернення 11 Липня 2017].

328. Сирочук, Н.А., 2011. Машинобудування України: стан, проблеми, перспективи в умовах виходу із фінансово-економічної кризи. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, [online] №3, Т. 3, с. 213-217. Доступно: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_3/index.htm> [Дата звернення 05 Травня 2017].

329. Сільченко, І.А., 2011. Ефективність інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, [online] № 3(15), с. 79-82. Доступно: <<http://old.bumib.edu.ua/visnyk/3152011/povniy-tekst-vipusku>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

330. Сkochиляc, C.M., 2016. Економiчнi механiзми розвитку iнновацiйної дiяльностi пiдприємств. *Економiчний аналіз: збiрник наукових праць*, [online] №2, Т. 23, с. 181-186. Доступно: <<https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1146>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

331. Славута, О.Ю., 2014. Організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю підприємств з виробництва курячого м'яса. *Економіка харчової промисловості*, № 1(21), с. 94–98.

332. Смоленюк, П., 2010. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Економiчний аналіз: збiрник наукових праць*, Вип. 5, с. 332-336.

333. Смоляр, Л.Г., 2007. Розвиток інноваційного потенціалу як фактор забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. *Економіка та Держава*, № 4, с. 24-26

334. Соколова, Л.В., 2006. *Організаційно-економічне забезпечення адаптації підприємств до невизначеності бізнес-середовища*. Доктор наук: автореферат дисертації. Інститут економіки промисловості НАН України, 34 с.

335. Соколовський, С.А., 2017. Моделювання інноваційної діяльності віртуального підприємства в умовах інформаційної економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, [online] Вип. 57, с. 120-128. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2017_57_18> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

336. Стадник, В.В. та Йохна, М.А. 2006. *Інноваційний менеджмент: навч. посіб.* К.: Академвидав, 464 с.

337. Станіславик, О.В. та Ковтуненко, К.В., 2011. Комерціалізація результатів інноваційної діяльності. *Праці Одеського політехнічного університету*, [online] Вип. 2(36), с. 301-306. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Popu_2011_2_52> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

338. Стасюк, Л.С., 2014. Аналіз показників фінансового потенціалу машинобудівних підприємств на прикладі ВАТ «ТЕМП». *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] №1, с. 270-278. Доступно:

<<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2014/1/270-278>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

339. *Статистичний щорічник України за 2013 рік*, 2014. Осауленко О.Г. ред., Вишневська О.А. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 534 с.

340. *Статистичний щорічник України за 2014 рік*, 2015. Жук І.М. ред., Вишневська О.А. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 586 с.

341. *Статистичний щорічник України за 2015 рік*, 2016. Жук І.М. ред., Вишневська О.А. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 575 с.

342. Сусіденко, Ю. та Сігаш Т., 2016. Інноваційний розвиток підприємств: європейський досвід. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, [online] № 3(86), с. 23–35. Доступно: <http://zt.knteu.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1767&Itemid=623&lang=uk> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

343. Тарасюк, Г.М. та Поліщук, Д.І., 2015. Управління підприємницькими ризиками в процесі обґрунтування господарських рішень. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] №1(71), с. 127-133. Доступно: <<http://ven.ztu.edu.ua/article/view/50173>> [Дата звернення 18 Липня 2017].

344. Тарасюк, Г.М., 2010. Управління змінами в системі управління підприємством. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] №2(52), с. 287-291. Доступно: <<http://ven.ztu.edu.ua/article/view/68489/64521>> [Дата звернення 18 Липня 2017].

345. Тарасюк, Г.М., 2014. Деякі особливості антикризового управління економічним потенціалом підприємства. В.: *Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи розвитку: II Міжнародна науково-практична конференція*. Житомир, Україна, 22 Травень 2014. Житомир: ЖДТУ.

346. Теленчук, В.С., 2007. Теоретичні засади управління інноваційною діяльністю. [online]. Доступно: <<http://intkonf.org/telenchuk-vs-teoretichni-zasadi>>

[upravlinnyainnovatsiynoyu-diyalnistyu-pidpriemstva/](#)> [Дата звернення 10 Липня 2017].

347. Терёшкина, Н.Е., 2013. Инновационная стратегия: теория и практика реализации в Украине. *Интеллект. Инновации. Инвестиции*, №4, с. 124–129.

348. Терьошкіна, Н.Є., 2014. Інноваційна стратегія в системі управління національною економікою. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] № 2, с. 151–161. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2014/2>> [Дата звернення 04 Липня 2017].

349. Тивончук, С.О. та Тивончук, Я.О., 2013. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу України в ринкових умовах (концептуальні та методичні положення). *Економіка АПК*, [online] № 7, с. 98–105. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2013_7_16> [Дата звернення 25 Липня 2017].

350. Тимофєєв, В.О. та Овсюченко, Ю.В., 2008. Визначення факторів і напрямків оцінки функціонування господарського механізму промислових підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*, № 3(3), с. 136–146.

351. Токмакова, І.В., 2017. Адаптивна система управління інноваційним розвитком залізничного транспорту України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, [online] Вип. 57, с. 137–143. Доступно: <<http://btie.kart.edu.ua/issue/view/6070>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

352. Трещов, М.М., 2010. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємств АПК. *Агросвіт*, [online] № 19, с. 48–52. Доступно: <<http://www.agrosvit.info/?n=19&y=2010>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

353. Тридід, О.М., 2011. Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості. *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць*, [online] № 1(37), с. 92–99. Доступно: <<http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/37/11tomzip.pdf>> [Дата звернення 18 Липня 2017].

354. Тульпа, І.А. та Сумець, О.М. 2005. *Інноваційні стратегії: навч. посіб.* Харків: Студцентр, 208 с.

355. Тульчинська, С.О., 2008. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу. *Стратегічні пріоритети: науково-аналітичний щоквартальний збірник*, [online] №1(6), с. 89–95. Доступно: <http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/2008_1-6.pdf> [Дата звернення 21 Липня 2017].

356. Тур, О.М., 2011. Формування еколого-економічного механізму стратегії еколого-орієнтованого розвитку національної економіки. *Механізм регулювання економіки*, [online] №4, с. 39-43. Доступно: <http://mer.fem.sumdu.edu.ua/index.php?cmd=view_article&article_id=191&issue_id=15> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

357. Турило, А.А., 2015. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 14, Ч. 1, с. 93–96. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=47>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

358. Тютченко, Ю.Ю., 2013. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. В: НТУ «ХПІ», *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність: Міжнародна Internet-конференція студентів та молодих вчених*. [online], Харків, Україна, 2013. Харків: НТУ «ХПІ», с. 122–124. Доступно: <<http://archive.kpi.kharkov.ua/BrowseByAuthorHtml/30016/>> [Дата звернення 20 Липня 2017].

359. Узун, М.В., 2016. *Внутрішній мотиваційний механізм інноваційної діяльності персоналу морських портів*. Кандидат наук: 08.00.04. ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», 226 с.

360. *Україна у цифрах 2013: статистичний збірник, 2014*. Осауленко О.Г. ред., Остапчук О.Е. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 240 с.

361. *Україна у цифрах 2014: статистичний збірник, 2015*. Жук І.М. ред., Вишневська О.А. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 239 с.
362. *Україна у цифрах 2015: статистичний збірник, 2016*. Жук І.М. ред., Вишневська О.А. відп. за вип. Київ: Державна служба статистики України, 239 с.
363. Українець, А.І., 2009. Принципи формування механізму інноваційного розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*, [online] № 640, с. 219–225. Доступно: <<http://vlp.com.ua/node/3164>> [Дата звернення 27 Липня 2017].
364. Фатхутдинов, Р.А. 2000. *Инновационный менеджмент: учеб.* 2-е изд. Москва: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 624 с.
365. Фатюха, Н.Г. та Шевченко, В.О., 2014. Аналіз наукової та науково-технічної діяльності підприємств Запорізької області за 2012-2013 роки. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*, [online] №10. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3455>> [Дата звернення 11 Серпня 2017].
366. Федулова, І.В. *Класифікація інноваційних стратегій*. [online]. Доступно: <<http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10837/1/Classification%20of%20innovation.pdf>> [Дата звернення 09 Липня 2017].
367. Федулова, Л.І., 2014. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] № 2, с. 122–135. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2014/2/122-135>> [Дата звернення 15 Липня 2017].
368. Філіпова, Н.В., 2012. Механізм державного регулювання інноваційної діяльності. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: зб. наук. праць. Економічні науки*, [online] Вип. 22, Ч. 1, с. 237–243. Доступно: <<http://economics.kntu.kr.ua/archive.html>> [Дата звернення 28 Липня 2017].

369. Харів, П.С. 2003. *Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія*. Тернопіль: «Економічна думка», 326 с.

370. Харук, К.Б., 2009. Інноваційні стратегії розвитку торговельних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*, [online] №640, с. 421–425. Доступно: <<http://vlp.com.ua/node/3195>> [Дата звернення 11 Липня 2017].

371. Харченко, В.А., 2014. Механізм формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства. *Економіка промисловості*, [online] № 4(68), с. 97-104. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2014_4_10> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

372. Харченко, О.С., 2015. Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку НІС України. *Ефективна економіка*, [online] №1. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_61> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

373. Хаустова, К.М., 2013. Методика моделювання інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства. *Інноваційна економіка*, № 9 (47), с. 62–69.

374. Хаустова, К.М., 2015. Інвестиційно-інноваційна стратегія підприємства та підходи до її класифікації. *Фінансовий простір*, № 4(20), с. 183–187.

375. Ходак, О.В., 2010. Методичні підходи до оцінки ефективності інноваційних процесів на промислових підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*, [online] №6, с. 20-22. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2010_6_7> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

376. Хоменко, О.І., 2015. Види стратегій та інструментарій формування стратегії розвитку підприємства. *Управління розвитком*, [online] № 3(181) с. 131–137. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2015_3_23> [Дата звернення 11 Липня 2017].

377. Худоба, К., 2014. Обґрунтування вибору стратегії забезпечення ефективності інноваційного проекту. *Схід*, [online] № 6(132), с. 47–53. Доступно: <<http://skhid.com.ua/issue/view/2100/showToc>> [Дата звернення 20 Липня 2017].

378. Цапук, О.Ю., 2013. Система критеріїв та показників оцінювання ефективності впровадження інноваційних розробок. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, [online] №3, с. 137-145. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2013/3/137-145>> [Дата звернення 05 Травня 2017].

379. Цуркан, С.М., 2016. Сутність та складові елементи організаційно-економічного механізму використання персоналу промислових підприємств. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*, [online] № 2(1), с. 62–73. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2016_2%281%29__14> [Дата звернення 28 Липня 2017].

380. Чайковська, І.І., 2014. Фрактальний аналіз та тенденції розвитку інноваційних процесів на промислових підприємствах. *Економічний часопис-XXI*, [online] №7-8(2), с. 65-68. Доступно: <<http://soskin.info/ea/2014/7-8/201451.html>> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

381. Череп, А.В. ред., 2010. *Інноваційно-інвестиційна діяльність як чинник стабілізації економіки держави та регіонів: колективна монографія у 2 т.* Запоріжжя: ЗНУ, Т.2, 312 с

382. Череп, А.В. та Васильєва, С.І., 2010. Розвиток інноваційної діяльності в Україні в сучасних умовах. *Ефективна економіка*, [online] № 2. Доступно: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?n=2&y=2010>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

383. Череп, А.Г. и Сейсебаева, Н.Г., 2013. Формирование, выбор и оценка инновационных стратегий развития предприятий. *Современный научный вестник: научно-теоретический и практический журнал. Серия: Экономические науки*, № 35(174), с. 87-92.

384. Череп, А.Г., 2012а. Системная модернизация как стратегический ориентир развития предприятий машиностроения Запорожской области. In.: *European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches: International scientific and practical conference*. Stuttgart, Germany, 18-19 December 2012. Volume 2. Stuttgart: Hosted by the ORT Publishing and The Center For Social and

Political Studies «Premier».

385. Череп, А.Г., 2013а. Факторы формирования стратегии развития предприятий машиностроения Запорожской области. *Гуманитарные и социально-экономические науки: научно-образовательный и прикладной журнал*, №4, с. 129-134.

386. Череп, А.Г., 2013b. Формирование стратегических ориентиров развития предприятий машиностроения Запорожской области. *Экономика и политика. Серия: Экономические науки*, № 5(102), с. 36-42.

387. Череп, А.Г., 2017а. Разработка эффективной качественной модели развития предприятий Украины. *Потребительская кооперация*, № 2(57), с. 67-71.

388. Череп, А.Г., 2017. Совершенствование подходов и инструментов антикризисного управления предприятий машиностроения с целью обеспечения их конкурентоспособности. *Сборник статей международной научно-практической конференции «Политико-правовые, международные и социально-экономические аспекты развития суверенного государства: анализ, проблемы и приоритеты»*. Алматы: АО «Университет Нархоз», №3, с. 116-123.

389. Череп, А.Г., Череп, А.В., Андиржанова, Г.А. и Сулейманов, А.Ф. 2017. *Инвестирование: учебник*. Алматы: Казахская Академия труда и социальных отношений, 316 с.

390. Череп, О.Г. ред., 2012b. *Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів і держави та шляхи їх вирішення: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 268 с.

391. Череп, О.Г. ред., 2014а. *Стратегічні напрямки забезпечення сталого розвитку економіки: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 256 с.

392. Череп, О.Г. ред., 2014b. *Теоретико-прикладні аспекти формування фінансової стратегії розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ. 248 с.

393. Череп, О.Г. ред., 2014с. *Теоретико-прикладні аспекти формування фінансової стратегії розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 242 с.

394. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2015. Умови та складові ефективного впровадження керованості інноваційного логістичного процесу промислових підприємств. *Індустріальний вектор економічного розвитку: збірник наукових праць*, Вип. 8(2), с. 148-156.

395. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016b. Формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування з урахуванням їх сучасного стану. В.: *Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки: II Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 23 Квітень 2016. Київ: Академія муніципального управління.

396. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016a. Стратегічні перспективи підприємств машинобудування Запорізької області на засадах інноваційного розвитку. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Volume 3, No. 3, P. 6-10.

397. Череп, О.Г. та Голованова, М.В., 2011. Вплив логістичного підходу на управління ефективністю діяльності підприємства – суб'єкта ЗЕД. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №1(9), с. 74-78.

398. Череп, О.Г. та Долинська, А.А., 2014. Теоретичні аспекти контролінгу в системі управління діяльністю підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, № 4(24), с. 53-60.

399. Череп, О.Г. та Кисельов, А.М., 2013. Стратегічне планування за часів фінансової кризи. В: О.Г. Череп, ред. *Соціально-економічні аспекти управління фінансами в умовах розвитку ринкових відносин: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, с. 220-230.

400. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016а. Інноваційні методи управління підприємством машинобудування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 6(93), с. 108-112.

401. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016б. Конкурентоспроможність продукції підприємств машинобудування в період євроінтеграції України в Європейський Союз. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: Зб. наук. праць*, Вип. 31, Т. 1, с. 46-53 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Scientific Indexing Services (США), Cosmos Foundation (Німеччина), Scientific & Scholarly Journals iiiFactor (Лондон, Великобританія), WorldCat**).

402. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016с. Маркетингова концепція інноваційного розвитку підприємств машинобудування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 4-5(91-92), с. 55-59.

403. Череп, О.Г. та Луніна, К.А., 2017. Необхідність кадрового забезпечення при розробці корпоративної стратегії підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №3(35), с. 67-75.

404. Череп, О.Г. та Полякова, А.А., 2013. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, № 14, Т. 1, с. 84-89 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Web of Science, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США), ResearchBib (Японія), INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)**).

405. Череп, О.Г. та Ситенко, Є.В., 2011. Інноваційна складова інтелектуальної власності. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, №40, с. 300-305.

406. Череп, О.Г. та Соловйова, Л.О., 2011. Інновації в освіті та економіці. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу:*

міжнародний збірник наукових праць, Вип. 1(19), с. 346-348 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ**).

407. Череп, О.Г. та Степаненко, О.В., 2013. Концепція управління економічною безпекою машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*, №4 (21), с. 107-110 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)**).

408. Череп, О.Г. та Стремидло, О.Ю., 2011. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*, №1(4), с. 445-451.

409. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013a. Генезис сутності поняття «Інновація». In.: *Nauka: teorias praktyka-2013: Materiały IX międzynarodowej naukowí–praktycznej konferencji*. Przemysł, Polska, 07-15 Sierpnia 2013. Volume 3: *Economiczne nauki. Przemysł: Nauka i studia*.

410. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013b. Ключові функції української інноваційної системи. В.: *Динамиката на съвременната наука-2013: IX Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Юли 2013. Т. 4: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД.

411. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013c. Концептуальні основи інновацій та інноваційної діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*, №10 (149), с. 77-80.

412. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013d. Концептуальні підходи до формування національної інноваційної системи. В.: *Новини на научния прогрес – 2013: IX Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Август 2013. Т. 2: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД.

413. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013e. Проблемні питання визначення сутності інноваційна діяльність підприємств. In.: *Aplikovane vedecke novinky-2013: IX międzynarodowej naukowí–praktycznej konferencji*. Praha, Česká republika,

27-05 Červenec-srpen 2013. Díl 3: Economicne vedu. Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o.

414. Череп, О.Г. та Фтоян, Г., 2015. Тенденції розвитку інноваційної діяльності в Запорізькому регіоні. В.: *Управління соціально – економічним розвитком регіонів та держави: IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених*. Запоріжжя, Україна, 16 Квітень 2015. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ.

415. Череп, О.Г. та Череп, А.В., 2011. *Інноваційний менеджмент: навчальний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки «Економіка та підприємництво»*. Запоріжжя: ЗНУ, 88 с.

416. Череп, О.Г. та Шешіна, М.В., 2013. Бюджетування як елемент підвищення ефективності управління діяльністю підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, Вип. 2(64), с. 309-312 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), DOAJ, Google Scholar (США), ResearchBib (Японія)**).

417. Череп, О.Г., 2008. Реінжиніринг у забезпеченні сталого розвитку України. В.: *Стратегія забезпечення сталого розвитку України: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 20 Травень 2008. К.: РВПС України НАН України.

418. Череп, О.Г., 2009. *Організація і управління нововведеннями: методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни*. Запоріжжя: ЗНУ, 102 с.

419. Череп, О.Г., 2011а. Вибір стратегічних напрямків інвестиційної діяльності підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, №11, Т. 2, с. 96-102 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Web of Science, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США), ResearchBib (Японія)**),

INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)).

420. Череп, О.Г., 2011b. Формування інвестиційної політики з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки держави. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, №6, Т. 4, с. 311-316 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)**)).

421. Череп, О.Г., 2012a. Дослідження інноваційного розвитку підприємств Запорізького регіону. В.: *Проблемы устойчивости деятельности предприятий Украины: XIV Всеукраинская научно-практическая конференция*. Сімферополь, Україна, 7-8 Декабрь 2012. Сімферополь: ИТ «АРИАЛ».

422. Череп, О.Г., 2012b. Критичний огляд методичних підходів до оцінки ефективності інноваційних проектів. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*, Вип. 2, Т. 1, с. 95-102 (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat**)).

423. Череп, О.Г., 2012c. Методичні підходи до оцінки ефективності реалізації інноваційних проектів на підприємствах машинобудування Запорізького регіону. В: О.Г. Череп, ред. *Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів і держави та шляхи їх вирішення: колективна монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 230-245.

424. Череп, О.Г., 2012d. Методичні підходи до управління розвитком конкурентоспроможністю промислового підприємства. *Культура народів Причорномор'я*, [online] №244, с. 160-163. Доступно: <<http://dspace.nbuu.gov.ua/handle/123456789/91117>> (Дата звернення 30 грудня 2012).

425. Череп, О.Г., 2012e. Необхідність здійснення бюджетування в процесі управління підприємством. В.: *Управління сучасним підприємством*:

VIII Міжнародна науково-практична конференція. Київ, Україна, 22-23 Березнь 2012. Київ: НУХТ.

426. Череп, О.Г., 2012f. Пріоритетні стратегічні напрямки інноваційної діяльності промислових підприємств Запорізької області. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць*, Вип. 3 (24), с. 519-521 (***Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ.***

427. Череп, О.Г., 2012g. Системний підхід до оцінки ефективності реалізації інноваційних проектів. В.: *Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: Всеукраїнська науково-практична конференція. Дніпропетровськ, Україна, 7-8 Листопад 2012. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля.*

428. Череп, О.Г., 2012h. Системний підхід до оцінки інноваційних проектів. В.: *Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку: I Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. Полтава, Україна, 20 Листопад 2012. Полтава: ІнтерГрафіка.*

429. Череп, О.Г., 2012i. Стратегічні напрями розвитку підприємств машинобудування Запорізького регіону. В.: *Сучасна наука: ефективні та перспективні розробки: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Сімферополь, Україна, 22-23 Листопад 2012. Сімферополь: ИТ «АРИАЛ».*

430. Череп, О.Г., 2013с. Дослідження інвестиційної діяльності і розвитку промислових підприємств Запорізької області. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сборник научных трудов*, Т. 2, с. 314-316.

431. Череп, О.Г., 2013d. Забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції підприємств машинобудування. В.: *Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика: Міжнародна науково-практична конференція. Полтава, Україна, 16-17 Травень 2013. Полтава: видавець Шевченко Р.В.*

432. Череп, О.Г., 2013е. Методологічні засади до оцінки ефективної конкурентоспроможності як індикатор інвестиційної привабливості

підприємства. В.: *«Zaporozhstal JSC»: 40-ая Международная научно-техническая конференция*. Запорожье, Украина, 5-6 Декабрь 2013. Запорожье: Запорожсталь.

433. Череп, О.Г., 2013f. Проблема визначення економічного ефекту та вибір найбільш оптимальних варіантів реалізації інновацій на промислових підприємствах. В.: *Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: II Всеукраїнська науково-практична конференція*. Дніпропетровськ, Україна, 20 Березнь 2013. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля.

434. Череп, О.Г., 2013g. Радикальність бізнес-реінжинірингу як інновація забезпечення ефективної діяльності підприємства. В: О.Г. Череп, ред. *Креативне управління фінансами: теорія і практика: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 90-100.

435. Череп, О.Г., 2013h. Система управління інноваційним розвитком підприємства. В.: *Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку і контролю*. Житомир, Україна, 22-23 Лютого 2013. Житомир: ЖДТУ.

436. Череп, О.Г., 2013i. Сучасний стан розвитку підприємств машинобудування Запорізького регіону. В.: *Социология ноосферного региона. Запорожье и Запорожская область на пути к ноосферной цивилизации: Международная научно-практическая конференция*. Запорожье, Украина, 23-25 Ноябрь 2013. Москва-Запорожье: Запорожский областной институт последипломного педагогического образования.

437. Череп, О.Г., 2013j. Сучасні проблеми стратегічного структурно-інноваційного оновлення виробництва підприємств Запорізького регіону. В.: *Фінансова стратегія економічного розвитку: Міжнародна науково-практична конференція*. Полтава, Україна, 1-6 Жовтень 2013. Полтава: ПУЕТ.

438. Череп, О.Г., 2013k. Фактори, що впливають на зміни в структурі конкурентних сил промислових підприємств при формуванні конкурентних стратегій. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*, Вип. 2, Т. 1, с. 315-318 (*Міжнародна*

представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat).

439. Череп, О.Г., 2013l. Чинники ефективності інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки*, № 1(21), с. 314-319.

440. Череп, О.Г., 2014d. Економічна ефективність реалізації інноваційного проекту підприємства. В.: *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях: IX Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 23-24 Жовтень 2014. Запоріжжя: ЗНУ.

441. Череп, О.Г., 2014е. Основні параметри конкурентоспроможності продукції. В.: *Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку: III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція*. Полтава, Україна, 28 Листопад 2014. Полтава: ПУЕТ.

442. Череп, О.Г., 2014f. Пропозиції щодо планів стратегічного розвитку підприємств Запорізькій області. В.: *Природокористування і сталий розвиток: економіка, екологія, управління: Міжнародна науково-практична конференція*. Ірпінь, Україна, 10-11 Квітень 2014. Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України.

443. Череп, О.Г., 2014g. Удосконалення системного підходу до оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства. В: О.Г. Череп, ред. *Формування конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, с. 153-159.

444. Череп, О.Г., 2014h. Удосконалення стратегії інноваційного розвитку підвищення ефективності діяльності підприємств машинобудування. В.: *Ключеві въпроси в съвременна та наука – 2014: X Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Април 2014. Т. 7: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД.

445. Череп, О.Г., 2014i. Фактори, які гальмують розвиток вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання. В.: *Технології та методи піднесення економіки України: Всеукраїнські читання з міжнародною участю з нагоди 50-річчя кафедри економічної теорії НУК*. Миколаїв, Україна, 29-30 Травень 2014. Миколаїв: НУК.

446. Череп, О.Г., 2015a. Класифікація показників технічного рівня нової техніки і технології підприємств. В.: *Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів: Науково-практична конференція*. Львів, Україна, 15 Травень 2015. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка.

447. Череп, О.Г., 2015b. Критеріальна функція розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування (Criterion function of development of strategy of forming of economic mechanism of innovative activity of enterprises of engineer). *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Volume 3, No. 3, P. 43-45.

448. Череп, О.Г., 2015c. Методи обґрунтування ефективних напрямів інноваційної діяльності підприємств машинобудування. В.: *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: XXIII Міжнародна науково-практична конференція*. Харків, Україна, 20-22 Травень 2015. Ч. III. Харків: НТУ «ХП».

449. Череп, О.Г., 2015d. Проблемы развития стратегии формирования экономического механизма инновационной деятельности предприятий машиностроения. В.: *Problems and perspectives in European education development: Proceedings of the International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic, 21-26 of November 2015. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2015.

450. Череп, О.Г., 2015e. Узагальнені критерії технологічного рівня виробництва підприємств машинобудування [online] Доступно: <<http://esconf.ua.edu.ua/>>. В.: *Проблеми та перспективи розвитку національної економіки: XIII Всеукраїнська науково-практична он-лайн-конференція молодих*

учених та студентів. Острог, Україна, 04 Березень 2015. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія».

451. Череп, О.Г., 2016а. Перспективи розвитку вітчизняних підприємств на засадах ефективної інноваційної діяльності. В.: *Логістичний менеджмент: проблеми та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція*. Умань, Україна, 17-18 Листопад 2016. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві».

452. Череп, О.Г., 2016b. Процес розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. In: *Problems and perspectives in European education development: Proceedings of the International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic, 20-27 of November 2016. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2016.

453. Череп, О.Г., 2017с. *Теоретико-методологічні аспекти розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування: монографія*. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 536 с.

454. Череп, О.Г., Войнаренко, М.П., Череп, А.В. та Олейнікова, Л.Г., 2010а. *Інноваційний розвиток підприємств за умов ринку: аналіз та оцінка: монографія*. Хмельницький: ХНУ, 444 с.

455. Череп, О.Г., Урусова, З.П. та Урусов, А.А., 2013. Впровадження досвіду розвинутих країн щодо управління інноваційними проектами в Україні. В: А.В. Череп, ред. *Методичні підходи до управління проектами в умовах глобалізаційних викликів: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 76-84.

456. Череп, О.Г., Череп, А.В., Лепьохін, О.В. та Лепьохіна-Таберко, І.О., 2010b. *Реструктуризація системи управління промислових підприємств: монографія*. Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 395 с.

457. Череп, О.Г., Череп, А.В., Олейнікова, Л.Г. та Ткаченко, О.В., 2009. *Управління інноваційним розвитком підприємств на основі реінжинірингу: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 370 с.

458. Черепанова, В.О., Лисаченко, П.О. та Подрез, О.І., 2012. Економічний механізм інноваційного розвитку підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес та ефективність виробництва*, [online] № 25, с. 21–24. Доступно: <<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/9916?offset=20>> [Дата звернення 25 Липня 2017].

459. Черешнюк, О.М., 2014. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*, [online] № 3, Т. 15, с. 218-224. Доступно: <<https://www.econa.org.ua/index.php/econa/issue/view/26>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

460. Чернецька, О.В., 2014. Сутність та значення синергетичного ефекту в системі управління на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*, [online] Вип. 2, с. 762-765. Доступно: <<http://global-national.in.ua/vipusk-1-2014/199-chernetska-o-v-sutnist-ta-znachennya-sinergetichnogo-efektu-v-sistemi-upravlinnya-na-pidpriemstvi>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

461. Чернобай, Л. та Стоцько, С., 2012. Інноваційна діяльність підприємств : сутнісна характеристика та проблеми її активізування. *Демократичне врядування*, № 10, с. 27–34.

462. Черпак, А.Є., 2007. Сутність та складові організаційного та економічного механізму управління корпораціями. *Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. праць*, [online] Вип. 20–21, с. 131–137. Доступно: <<http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/1879>> [Дата звернення 21 Липня 2017].

463. Чорна, М.В. та Глухова, С.В., 2012. *Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія*. Харків: ХДУХТ, 210 с.

464. Чубай, В.М., 2007. *Формування та реалізація інноваційної стратегії машинобудівного підприємства*: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Нац. ун-т «Львівська політехніка», Львів, 24 с.

465. Чубай, В.М., 2010. Суть і види інноваційних стратегій машинобудівних підприємств. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*, № 1 (3), Т. 2, с. 347–356.

466. Чупайленко, О.А., 2013. Складові синергетичного ефекту в інноваційних кластерах. *Економіка і менеджмент культури*, [online] № 1, с. 52–55. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekmk_2013_1_11> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

467. Чучіна, І.М. та Іванова, С.М., 2009. Формування організаційно-економічного механізму інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського*, [online] №2(55), Ч.1, с. 117–120. Доступно: <http://www.kdu.edu.ua/PUBL/PAGES/2009_55_1.htm> [Дата звернення 28 Липня 2017].

468. Шапиро, С.Б. и Тарасенко, В.В. 1997. *Инновационный менеджмент (Управление инновациями): учеб. пособ.* Харьков: ООО «Калейдоскоп», 110 с.

469. Шатохін, А.Л. та Ігнашкіна, Т.Б., 2014. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*, [online] №2, с. 396–402. Доступно: <<http://www.business-inform.net/main/>> [Дата звернення 17 Липня 2017].

470. Шевцова, Г.З., 2011. Концептуально-методологічні основи синергетичного менеджменту підприємств. Модель цілеполагання. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, № 3, т. 1, с. 167–174.

471. Шевцова, Г.З., 2015. Реалізація концепції організованої синергії. оцінка ефектів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, [online] Вип. 14, Ч. 4, с. 111–114. Доступно: <<http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=47>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

472. Шенгерій, Т.О., 2013. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: аналітика макрорівня. *Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки*, [online] № 1(14),

с. 202–207. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ever_2013_1_30> [Дата звернення 05 Травня 2017].

473. Шикова, Л.В. та Швець, Г.О., 2014. Особливості управління інноваційною діяльністю на підприємстві. *Економіка і організація управління*, [online] Вип. 3(19)-4(20), с. 293–297. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_3-4_45> [Дата звернення 15 Липня 2017].

474. Шинкаренко, В.Г. та Клепікова, О.В., 2010. Система управління інноваційною діяльністю в АТП. *Економіка транспортного комплексу*, [online] Вип. 16, с. 73–82. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ektk_2010_16_9> [Дата звернення 28 Липня 2017].

475. Шипіль, А.С., 2014. Поетапний підхід до розроблення стратегії. В.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова, ред., *Економічні проблеми сталого розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті проф. Балацького О.Ф.* Суми, Україна, 6-8 Травня 2014. Суми: СумДУ, Т.2, с. 177–179.

476. Школа, І.М. та Бутирська, І.В., 2010. *Інноваційний менеджмент: навчальний посібник*. Чернівці: Книги – ХХІ, 312 с.

477. Шостак, Л.В., 2010. Інноваційні моделі розвитку країн світу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*, [online] №684, с. 328-332. Доступно: <<http://vlp.com.ua/taxonomy/term/3152?page=2>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

478. Шпортько, Г.Ю. та Вишневська, М.К., 2017. Дослідження методів визначення синергетичного ефекту кластерних структур. *Економіка та суспільство*, [online] Вип. 9, с. 716-721. Доступно: <<http://economyandsociety.in.ua/journal-9/16-stati-9/927-shportko-g-yu-vishnevskam-k>> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

479. Юданов, А., 1997. Теория конкуренции: прикладные аспекты. *Мировая экономика и международные отношения*, № 6, с. 41–53.

480. Юдіна, О.І., 2011. Економічний механізм інноваційної діяльності з ресурсозбереження на підприємстві. *Бізнес Інформ*, [online] №9, с. 56-63.

Доступно: <http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2011&abstract=2011_09_0> [Дата звернення 25 Серпня 2017].

481. Юринець, З.В. та Юринець, Р.В., 2014. Прогнозування обсягу реалізованої інноваційної продукції із застосуванням екстраполяційних методів та експертних оцінок. *Економічний вісник університету*, [online] Вип. 23(1), с. 34-40. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2014_23%281%29_8> [Дата звернення 25 Вересня 2017].

482. Юринець, З.В., 2016. *Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України*. Доктор наук: 08.00.03. Львівський національний університет імені Івана Франка, 519 с.

483. Юрчук, Н.П., 2015. Моделювання інноваційної діяльності в аграрному секторі України. Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості. *До 50-річчя Інженерно-економічного факультету (Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту): III Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 14–16 Травень 2015. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», с. 615–616.

484. Янковець, Т.М. та Драгієва, Є.Г., 2016. Особливості застосування та результати реалізації інноваційних стратегій підприємств у сучасних умовах. *Причорноморські економічні студії*, [online] Вип. 4, с. 78–82. Доступно: <<http://bses.in.ua/uk/4-2016>> [Дата звернення 20 Липня 2017].

485. Янченко, З.Б., 2014. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної діяльності аграрних підприємств. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, [online] № 3(69), с. 109-113. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2014_3_17> [Дата звернення 05 Травня 2017].

486. Яцков, В., 2002. Инновационный путь развития в условиях экономических реформ. *Проблемы науки*, № 7, с. 240-246.

487. Яшкіна, О.І., 2013. Інноваційна діяльність підприємств України: тенденції розвитку та чинники впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*,

[online] № 4, с. 181–189. Доступно: <<http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2013/4>> [Дата звернення 07 Серпня 2017].

488. Aboal, D., Noya, N. and Rius, A., 2014. Contract Enforcement and Investment: A Systematic Review of the Evidence. *World Development*, [online] Vol. 64, pp. 322–338. Available at: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X14001612>> [Accessed 21 July 2017].

489. Acs, Z.J. and Audretsch, D.B., 1988. Innovation in Large and Small Firms: An Empirical Analysis. *American Economic Review*, №78, p. 678-690.

490. Aminova, E., 2016. Forecasting potential innovation activities in high-tech industries triggered by merger and acquisition deals: a framework of analysis. *European Journal of Futures Research*, [online] Vol. 4:5. Available at: <<https://link.springer.com/article/10.1007/s40309-016-0086-0>> [Accessed 25 September 2017].

491. Andreeva, E.S. and Nechaev, A.S., 2013. The Mechanism of an Innovative Development of the Industrial Enterprise. *World Applied Sciences Journal*, №27 (Education, Law, Economics, Language and Communication), p. 21-23.

492. Andrusiv, U.Ya., Mazur, I.M. and Kinash, I.P., 2016. Systematic approach to the formation of management mechanism of construction enterprises innovation activity. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal*, [online] № 4. Available at: <http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_2.pdf> [Accessed 28 July 2017].

493. Aniskin, Y.P., Moiseeva, N.K., Rygalin, D.B. and Sedova, O.V., 2015. Innovation and Marketing Activity of High Technology Companies in Business Management. *International Journal of Economics and Financial Issues*, Vol. 5 (Special Issue), pp. 25–33.

494. Arkadiusz, Kijek, Mariusz, Lisowski and Wacława, Starzyńska, 2013. Innovation Activity of the Polish Manufacturing Enterprises. *International Advances in Economic Research*, [online] Vol. 19:33–43, Issue 1, pp 33–43. Available at:

<<https://link.springer.com/article/10.1007/s11294-012-9387-7>> [Accessed 21 July 2017].

495. Arvanitis, S., 2008. Explaining innovative activity in service industries: micro data evidence for switzerland. *Economics of Innovation and New Technology*, [online] Vol. 17, Issue 3, pp. 209–225. Available at: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10438590601004220?journalCode=gein20>> [Accessed 12 August 2017].

496. Batkovsky, A.M., Trofimets, V.J. and Trofimets, E.N., 2014. Development of the methodical devicerated financial and economic state enterprises of the military-industrial complex. *Finances and Credit*, №48(624), p. 34-45.

497. Becker, W. and Dietz, J., 2004. «R&D Cooperation and Innovation Activities of Firms: Evidence for the German Manufacturing Industry». *Research Policy*, №33(2), pp. 209-223.

498. Bhattacharya, M. and Bloch, H., 2004. Determinants of Innovation. *Small Business Economics*, №22, p. 155-162.

499. Bottazzi, L. and Peri, G., 2003. Innovation and spillovers in regions: Evidence from European patent data. *European Economic Review*, [online] vol. 47, issue 4, pp. 687–710. Available at: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292102003070>> [Accessed 12 August 2017].

500. Breschi, S., Malerba, F. and Orsenigo, L., 2000. Technological Regimes and Schumpeterian Patterns of Innovation. *The Economic Journal*, №110(463), pp. 388-410.

501. Brunswicker, S. and Vanhaverbeke, W., 2015. Open innovation in small and medium sized enterprises (SMEs): External knowledge sourcing strategies and internal organizational facilitators. *Journal of Small Business Management*, [online] №53(4), pp. 1241–1263. Available at: <<https://doi.org/10.1111/jsbm.12120>> [Accessed 28 July 2017].

502. Cantwell, J. and Fai, F., 1999. Firms as the Source of Innovation and Growth: The Evolution of Technological Competence. *Journal of Evolutionary Economics*, №9(3), pp. 331-366.

503. Chatterjee, S., 1986. Types of Synergy and Economic Value: The Impact of Acquisitions on Merging and Rival Firms. *Strategic Management Journal*, Vol. 7, p. 119–139.

504. Cherep, O.G., 2012j. Formation of innovative strategy being the prerequisite of the effective development of an enterprise. *Analysis. Challenges. Perspectives analizy. Wyzwania. Perspektywy*. Wyzwania. perspektywy. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, № 1, P. 139-161.

505. Cherep, O.G., 2012k. Improvement of methods of inventory management at machine-building enterprises. In: Jana Pyki, red. *Nowoczesnosc przemyslu I uslug – nowe wyzwania: praca zbirowa*. Katowice: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, P. 228-238.

506. Cherep, A.G., 2013m. Methodological approach to determination of innovations efficiency at industrial enterprises. *Современные исследования социальных проблем*, [online] №7(27). Доступно: <<http://journals.org/index.php/sisp/article/view/7201355>> (Дата обращения 30 августа 2013).

507. Cherep, A.G., 2013n. Contemporary state and prospects of industrial enterprises development in Ukraine. *World financial markets in time of Euro Debt crisis*. Wyzwania. perspektywy. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, №2, P. 167-175.

508. Chesbrough, H. 2003. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Boston: Harvard Business School Press.

509. Corning, P.A., 1995. Synergy and self-organization in the evolution of complex systems. *System Research*, №12(2), p. 89–121.

510. Crescenzi, R., 2005. Innovation and regional growth in the enlarged Europe: the role of local innovative capabilities, peripherality and education. *Growth and Change*, [online] vol. 36, issue 4, pp. 471–507. Available at:

<http://econpapers.repec.org/article/blagrowch/v_3a36_3ay_3a2005_3ai_3a4_3ap_3a471-507.htm> [Accessed 12 August 2017].

511. Crescenzi, R., Rodríguez-Pose, A. and Storper, M., 2007. The territorial dynamics of innovation: a Europe-United States comparative analysis. *Journal of economic geography*, [online] №7 (6), pp. 673–709. Available at: <<http://eprints.lse.ac.uk/23328/>> [Accessed 12 August 2017].

512. Dismukes, J.P., 2005. Information Accelerated Radical Innovation From Principles to an Operational Methodology. *The Industrial Geographer*, Vol. 3, no. 1, p.19-42.

513. Dodgson, M., Gann, D. and Salter, A. 2008. *The Management of Technological Innovation: Strategy and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 373 p.

514. Dosi, G., Freeman, C., Nelson, R., Silverberg, G., Soete, L. (eds) 1988. *Technical Change and Economic Theory*. London: New National System of Innovation, p. 330–348.

515. Dragisa, Obradovic and Dragan, Obradovic, 2016. The role innovation on strategic orientations and competitiveness of enterprises. *Ecoforum*, Vol. 5, Issue 1 (8), pp. 90–95.

516. Dudin, M.N., Lyasnikov, N.V., Pankov, S.V. and Sepiashvili, E.N., 2013. Innovative foresight as an instrument for the sustainable development of entrepreneurial establishments. *World Applied Sciences Journal*, Vol. 26(8), p. 1086-1089.

517. Dunnell, K., 2009. National Statistician's article: measuring regional economic performance. *Economic & Labour Market Review*, [online] Vol 3, No 1, pp. 18–30. Available at: <<file:///C:/Users/conikzp/Downloads/elmrjan09dunnelltcm77101396.pdf>> [Accessed 12 August 2017].

518. Eesley, C.E., Hsu, D.H. and Roberts, E.B., 2014. The continent effects of top management teams on venture performance: Aligning founding team composition with innovation strategy and commercialization environment. *Strategic Management*

Journal, №35(12), pp. 1798–1817. Available at: <<https://doi.org/10.1002/smj.2183>> [Accessed 28 July 2017].

519. Franz, M. and Lamberg, R., 2008. Open and closed innovations: Comparative analysis of national practices. *Foresight*, Vol. 3(7), 16–31.

520. Freeman, C. 1982. *The economics of industrial innovation*. London: Campus Verlag, 448 p.

521. Freeman, C. 2003. *Policies for Developing New Technologies (SPRU)*. [online]. Доступно: <www.sussex.ac.uk/spru/documents/sewp98> [Дата звернення 12 Липня 2017].

522. Frenkel, A., 2000. Can regional policy affect firm's innovation potential in lagging regions? *The Annals of Regional Science*, [online] Vol. 34. Available at: <<https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs001689900015>> [Accessed 12 August 2017].

523. Garcia, R. and Calantone, R., 2002. A critical look at technological innovation typology and innovativeness terminology: a literature review. *The Journal of Product Innovation Management*, n. 19, pp. 110–132.

524. Garcia, R., 2005. Uses of Agent-Based Modeling in Innovation/New Product Development Research. *Journal of Product Innovation Management*, №22(5), pp. 380-398.

525. Gonchar, V.V. and Uzun, M.V., 2016b. Motivating the staff innovation activity in the system of management of enterprise's sustainable development. *Reporter of the priazovskyi state technical university. Section: Economic sciences*, Vol. 1, Issue 31, pp. 272–279.

526. Goncharov, P.V. and Lytneva, N.A., 2015b. Multi-functional model of the mechanism of management of innovation and investment activity in the agricultural sector. *International magazine of applied and fundamental research*, № 9-1, pp. 106–109.

527. Goncharov, P.V. and Lytneva, N.A., 2015a. Analysis of the accounting (financial) statements in the mechanism of management of investment activity of agricultural enterprises. *Journal Herald OrelGIET*, №1 (31), pp. 58–63.

528. Goncharuk, A.G., 2011. Enterprise performance management: conception, model and mechanism. *Polish Journal of Management Studies*, [online] Vol. 4, pp. 78–95. Available at: <<http://pjms.zim.pcz.pl/table-of-contents-7.php>> [Accessed 28 July 2017].

529. Gorb, O.A., Yasnolob, I.A. and Protsiuk, N.Y., 2016. Organizational-economic mechanism of management of food industry enterprises competitiveness. *Annals of Agrarian Science*, [online] Vol. 14, Issue 3, pp. 191–195. Available at: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1512188716300513>> [Accessed 28 July 2017].

530. Heinz Essmann and N Du Preez, 2009. An innovation capability maturity model–development and initial application. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, №1(53), pp. 435–446.

531. Held, J., 1996. Clusters as an Economic Development Tool: Beyond and Pitfalls. *Economic Development Quarterly*, V. 10, № 3, p. 249–261.

532. Heorhiady, N. and Fedorchak, O., 2015. Economic evaluation of investment involvement mechanisms. *Econtechmod. An International Quarterly Journal on Economics of Technology and Modelling Processes*, Vol. 4, No. 1, pp. 31–38.

533. Honchar, V. and Uzun, M., 2016a. Development of assessment methods of effectiveness of innovative staff activity motivational mechanism. *Baltic Journal of Economic Studies*, [online] Vol. 2, No. 3, pp. 48–53. Available at: <<http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/issue/view/7>> [Accessed 28 July 2017].

534. Kandeeva, V.V., 2015. Formation mechanism of innovation and investment activities of industrial enterprise. *Економіка: реалії часу*, [online] №3(19), с. 76–82. Available at: <<http://economics.opu.ua/319-2>> [Accessed 28 July 2017].

535. Kerr, W.R., 2010. Breakthrough Inventions and Migrating Clusters of Innovations. *Journal of Urban Economics*, [online] Vol. 67, pp. 46–60. Available at: <http://www.people.hbs.edu/wkerr/KerrJUE10_Breakthroughs.pdf> [Accessed 12 August 2017].

536. Klaus, F.Z., 1989. Innovative Activity and Industrial Structure. *Empirica – Austrian economic papers*, [online] Vol. 16, No. 1, pp. 85–110. Available at: <http://www.klauszimmermann.de/files/19982016/pdf/15_InnovativeActivity_Empirica_1989.pdf> [Accessed 12 August 2017].

537. Kleinknecht, A., Van Montfort, K. and Brouwer, E., 2002 The Non-Trivial Choice between Innovation Indicators. *Economics of Innovation and New Technologies*, [online] vol. 11, issue 2, pp. 109–121. Available at: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10438590210899>> [Accessed 12 August 2017].

538. Klus, Yu.I., 2016. Factors that affect the evaluation of the effectiveness of corporate management innovation in an industrial plant. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal*, [online] №1. Available at: <http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_1/2016_1_4.pdf> [Accessed 05 May 2017].

539. Kobushko, I., Octavian, J. and Kolesnyk, M., 2017. Improvement of the mechanism of innovative development of small and medium-sized enterprises. *SocioEconomic Challenges*, Vol. 1, Issue 1, pp. 60–67.

540. Koch, R. 2000. *Guide to Strategy: How to create and deliver a useful strategy*. 5-th ed. Prentise – Hall, Pearson Education, 318 p.

541. Kostuchenko, V., Pogorelov, V. and Assyra, M., 2016. Management of Investment Strategy and Innovation in Underground Construction. *Procedia Engineering*, [online] Vol. 165, pp. 965–971. Available at: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877705816341686>> [Accessed 21 July 2017].

542. Kudryavtseva, S.S., Shinkevich, A.I., Ostanina, S.Sh., Vodolazhskaya, E.L., Chikisheva, N.M., Lushchik, I.V., Shirokova, L.V. and Khairullina, E.R., 2016. *The Methods of National Innovation Systems Assessing International Review of Management and Marketing*, №6(2), p. 225-230.

543. Lazonick, W., 2006. The theory of innovative enterprise. *Economic Bulletin of Rostov State University*, №4(3), p. 7-32.

544. Leamer, E., 1995. Sources of International Comparative Advantage. *Papers in Regional Science: the Journal of the RSAI*, V. 74, p. 317–340.

545. Lee, S.M., Olson, D.L. and Trimi, S., 2012. Co-Innovation: Convergenomics, Collaboration, and Co-Creation for Organizational Values. *Management Decision*, [online] Vol. 50, Issue 5, p. 817–831. Available at: <<http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/00251741211227528>> [Accessed 05 May 2017].

546. Lytneva, N.A., Goncharov, P.V. and Kyshtymova, E.A., 2015. The strategy of innovation and investment activity of the integrated agro-industrial Enterprises. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, [online] Vol. 1(1), pp. 61–73. Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/the-strategy-of-innovation-and-investment-activity-of-the-integrated-agro-industrial-enterprises>> [Accessed 21 July 2017].

547. Lyulyovi, O.V. and Palienkoi, M.V., 2013. Theoretical aspects of synergetic model formulation in the economic systems innovative-investment development. *Mechanism of Economic Regulation*, No 1, pp. 100-108.

548. Mario Coccia, 2006. Classifications of Innovations Survey and Future Directions. *Working Paper Ceris del Consiglio Nazionale delle Ricerche*, vol. 8, n. 2, pp. 4–19.

549. Moore, G.A., 2005. *Dealing with Darwin: How great companies innovate at every phase of their evolution*. London: Penguin Books.

550. Mrinalini, Shah and Nilanjan, Chattopadhyay, 2014. Innovation in procurement from rural India using enterprise mobility strategy: a case study. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, [online] Vol. 10, Issue 2, pp.143–153. Available at: <<https://doi.org/10.1108/WJEMSD-04-2013-0025>> [Accessed 21 July 2017].

551. Nelson, R. (cd.), 1993. *National Innovation Systems. A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Press.

552. Nesteruk, D.N. and Momot, M.V., 2014. Information Technology of Estimation and Forecasting Innovative Activity Based on Distributed Data Input. *Applied Mechanics and Materials*, №682, p. 579-585.

553. Norman, R., 1971. Organisational innovativeness: product variation, and reorientation. *Administrative Science Quarterly*, n. 16, pp. 203–215.

554. Ponomarenko, T.V., Cherepovitsyn, A.E., Fedoseev, S.V. and Sidorov D.E., 2016. Organizational-Economic Mechanism of Financing Strategic Investment Projects at the Regional Level in Regions with Poor Infrastructure. *International Journal of Applied Engineering Research*, Vol. 11, Number 16, pp. 9007–9013.

555. Potudanskaya, V.F., Borovskikh, N.V. and Kipervar, E.A., 2017. Problems of formation and development of the innovative potential of workers of light industry enterprises. *Revista ESPACIOS*, [online] Vol. 38 (Nº 49). Available at: <<http://www.revistaespacios.com/a17v38n49/17384909.html>> [Accessed 25 September 2017].

556. Savchenko, V. and Grivko, S., 2017. Mechanism of formation and activity of innovation cluster structure of engineering complex. *Науковий вісник Полісся*, [online] Вип. 1(9), Т. 2, с. 40–47. Available at: <http://journals.uran.ua/nvp_chntu/issue/view/5941> [Accessed 28 July 2017].

557. Sekerin, V.D., Burlakov, V.V., Dzyurdzya, O.A. and Gorohova, A.E., 2015. Peculiarities of Forecasting Competitiveness of Innovations for Industrial Enterprises. *International Journal of Economics and Financial*, Vol. 5(Special Issue), p. 54-60.

558. Sherstnevaa, N.L., Vishnyakovaa, A.B. and Chuchkalovab, E.I., 2016. Specific Nature of Formation of the Strategic Management Mechanism of Sustainable Development in Modern Economic Conditions. *IEJME-Mathematics Education*, [online] VOL. 11, NO. 8, p. 3076-3088. Available at: <<http://www.iejme.com/sayfa/20/author-guidelines>> [Accessed 25 September 2017].

559. Shinkevich, M.V., Shinkevich, A.I., Ponkratova, L.A., Klimova, N.V., Yusupova, G.F., Lushchik, I.V. and Zhuravleva, T.A., 2015. Models and Technologies

to Manage the Institutionalization of Sustainable Innovative Development of Meso-Systems. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, №6(2), p. 504-512.

560. Sokolov, A.V. 2004. *Upgrade: Foresight strategy and actions to assist regions of traditional industry towards a more knowledge based economy*. Brussels: European Commission, 2004.

561. Subramaniam, P., Srinivasan, K. and Prabakaran, M., 2011. An Innovative Lean Six Sigma Approach for Engineering Design. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, Vol. 2, No. 2, p. 166-170.

562. Świadek, A., 2015. Supply chains for innovation activity in regional industrial systems in Poland – some evidence from empirical research. «*Ekonomia i Prawo. Economics and Law*», [online] Vol. 14, No. 1, pp. 47–60. Available at: <<http://dx.doi.org/10.12775/>> [Accessed 12 August 2017].

563. Thompson, A.A. and Strickland, A.J. 1987. *Strategic Management: Concept and Cases*. 4th ed. Plano, Texas: University of Alabama, Business Publication Inc.

564. Tretyak, V. and Kurilov, M., 2010. *National innovation system as the basis of innovation-type economy*. TEKA Kom. Mot. I Energ. Roin. OL PAN, 10 B, V XB. Lublin, p. 5-11.

565. Valkokari, K., Seppänen, M., Mäntylä, M. and Jylhä-Ollila, S., 2017. Orchestrating Innovation Ecosystems: A Qualitative Analysis of Ecosystem Positioning Strategies. *Technology Innovation Management Review*, Volume 7, Issue 3, p. 12-24.

566. Van de Ven, A.H. and Garud, R., 1993. Innovation and Industry development: the case of cochlea implants. *Research on Technology Innovation, Management and Policy*, vol. 5, pp. 1–46.

567. Veselovsky, M.Y., Pogodina, T.V., Idilov, I.I., Askhabov, R.Y. and Abdulkadyrova, M.A., 2015. Development of Financial and Economic Instruments for the Formation and Management of Innovation Clusters in the Region. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol 6, No 3, p. 116-123.

568. Vitaliy, Maximov, Svitlana, Firsova and Irina, Litvinova, 2012. Strategic controlling of innovation activities of enterprises in the changing technological structure of economy. *Teka. Commission of motorization and energetics in agriculture*, Vol. 12, No.4, pp. 140–144.

569. William, Lazonick, 2013. The Theory of Innovative Enterprise: A Foundation of Economic Analysis. *The Academic-Industry Research Network*, [online] February 1. Cambridge: Massachusetts, pp. 1–25. Available at: <http://www.theairnet.org/v3/backbone/uploads/2015/08/Lazonick.TIE-Foundations_AIR-WP13.0201.pdf> [Accessed 21 July 2017].

570. Zhenqian, He and Ming, Xu, 2017. Research on the Dynamic Mechanism of Enterprise Synergy Innovation: A Literature Review. *Asian Social Science*, Vol. 13, No. 1, pp. 141–150.

571. Zobel, A.-K., 2016. Benefiting from Open Innovation: A Multidimensional Model of Absorptive Capacity. *Journal of Product Innovation Management*, [online] Volume 34, Issue 3, p. 269–288. Available at: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jpim.12361/abstract;jsessionid=CC403F1C7AA11629E575BBE5BD8F44B9.f03t03>> [Accessed 05 May 2017].

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Кількість промислових підприємств по Україні за напрямками проведених інновацій
за видами економічної діяльності у 2011-2015 рр., од.

Показники		Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Переробна промисловість	виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	Машинобудування: виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	виробництво електричного устаткування	виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2013	Кількість підприємств, що займались ІД	38	1551	398	86	183	133	70	80	160	87
	у тому числі витрачали кошти на:										
	внутрішні НДР	-	213	17	18	13	21	29	20	42	24
	зовнішні НДР	11	95	12	9	3	16	7	7	11	10
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	28	950	231	47	129	81	42	54	82	49
	придбання інших зовнішніх знань	3	77	16	4	8	5	2	8	9	6
	навчання та підготовка персоналу	8	302	79	16	31	27	9	23	33	15
2014	Кількість підприємств, що займались ІД	32	1449	334	76	158	138	71	64	155	69
	у тому числі витрачали кошти на:										
	внутрішні НДР	1	185	15	13	9	23	23	14	35	22
	зовнішні НДР	8	79	8	7	3	15	5	5	10	8
	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	20	870	203	42	106	78	39	37	81	34
	придбання інших зовнішніх знань	4	71	15	5	4	7	3	5	5	2
	навчання та підготовка персоналу	4	293	81	19	21	22	12	11	36	16

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість підприємств, що займались ІД	21	751	178	44	68	65	63	87	87	61
у тому числі витрачали кошти на:										
внутрішні НДР	1	145	13	9	7	13	18	32	25	25
зовнішні НДР	6	57	7	4	2	11	3	6	10	4
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	13	414	92	17	45	40	35	40	46	35
придбання інших зовнішніх знань	2	25	6	2		1	4	2	3	4
навчання та підготовка персоналу	5	193	45	16	17	16	10	23	19	20

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 145; 2015, с. 167; 2014, с. 169)

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Абсолютні та відносні відхилення обсягу витрат промислових підприємств за напрямками ІД по Україні у 2013-2015 рр.

Показники	Абсолютні відхилення, 2015 р. до 2013 р., тис. грн.				Відносні відхилення, 2015 р. до 2013 р., %				Абсолютні відхилення, 2015 р. до 2014 р., тис. грн.				Відносні відхилення, 2015 р. до 2014 р., %			
	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання	Внутрішні НДР	Зовнішні НДР	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші зовнішні знання
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Промисловість України	522030,2	-121008,5	5594927,4	-2068,9	39,79	-37,08	100,88	-2,38	612649	-327727	6025918	37674,5	50,16	-61,48	117,80	79,76
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		-32507,4	-519518,9	59231,9		-74,44	-85,31	82038,64	-8818,9	-8781,2	-107763	58610,4	-92,13	-44,04	-54,64	8448,95
Переробна промисловість	507417,1	-89427,1	6218255,2	-66611,9	38,68	-32,23	137,65	-86,39	610292,3	-318870	6346633	-22427,9	50,48	-62,91	144,61	-68,12
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	382,3	-12743,8	-169856,4	-903,5	0,46	-78,45	-11,34	-43,54	-74598,5	-55,7	-544512	431,2	-47,39	-1,57	-29,07	58,24
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	50710,2	-651,6	-159827,2	-39380	1155,18	-10,11	-79,86	-98,06	116222,2	1864,6	-53683	-20984,7	26,73	47,45	-57,12	-96,42

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
виробництво автотранспор- тних засобів, причепів і напівпричепів	12600	-57602,4	-38836,6	-5446,2	9,09	-44,01	-17,28	-93,99	-15896	-296857	23848,8	318,8	-9,51	-80,20	14,71	1091,78
виробництво машин і устаткування, не віднесеніх до інших угруповань	-297178,5	-2936,7	-328714,6	-12106,2	-41,91	-9,43	-53,64	-72,74	-1545,3	2852,6	-344385	283,2	-0,37	11,26	-54,79	6,66
виробни- цтво електри- чного устатку- вання	58894,1	-12341,1	-92092,9	-3830,2	89,88	-82,05	-70,94	-78,98	59032,5	-1860	-45030,6	-2670,8	90,28	-40,79	-54,41	-72,38
Машинобуду- вання: виробництво комп'ютерів, електронної продукції	-24698,8	-489,4	21498,1		-20,37	-48,27	44,56		-13155,9	-532,6	43522,7		-11,99	-50,39	165,95	
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів,	-58651,9	-11513,3	7128276,2	-4792,3	-79,58	-65,05	963,60	-99,61	-36681,5	1163,6	7588572	-99,3	-70,91	23,17	2715,45	-83,94

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 150; 2015, с. 172; 2014, с. 174; 2013, с. 181-182)

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Абсолютні та відносні відхилення обсягу реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами України у
2011-2015 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	Показники	2011	2012	2013	2014
	Абсолютні відхилення, 2015 р., тис. грн.					Відносні відхилення, 2015 р., %			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Промисловість України	- 19336629,6	- 13107632,7	- 12841546,8	-2618909	Промисловість України	-45,62	-36,25	-35,78	-10,20
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-172031,1	-80050,8	4727,2	42187,6	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-76,22	-59,86	9,66	367,42
Переробна промисловість	-19261549	- 13115234,5	-12702408	-2645256	Переробна промисловість	-45,69	-36,42	-35,68	-10,36
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	-610761,8	260238,4	-2401171,4	-1419393	виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	-11,13	5,64	-33,00	-22,55
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-87086,4	-1350890,2	106162,5	162670,8	виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-4,34	-41,31	5,86	9,26
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	1752608,7	2401829	-519761,4	3446376	металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	39,63	63,66	-7,76	126,32
Машинобудування: виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-1961163,4	-2293254,9	-323102,8	-312708	Машинобудування: виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-80,80	-83,11	-40,94	-40,15

Продовження табл. В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
виробництво електричного устаткування	-1038295,3	-1370386,8	-391515,6	636586,7	виробництво електричного устаткування	-42,78	-49,66	-21,99	84,61
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	-2884893,6	-2567276,4	-511638,3	184246,3	виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	-47,05	-44,16	-13,61	6,02
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	-533949,2	-2344375	-4852270,8	-123374	виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	-19,62	-51,73	-68,93	-5,34
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	-2329347,6	-4139773,4	46454,3	36962,2	виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	-85,60	-91,35	13,45	10,42

Примітка: сформовано автором на основі (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2016, с. 172; 2015, с. 196; 2014, с. 201-202; 2013, с. 222-223)

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1

Зміна абсолютних та відносних відхилень капітальних інвестицій за видами економічної діяльності та джерелами
фінансування Запорізької області у 2010-2016 рр.

Показники	Абсолютні відхилення, 2016 р., тис. грн.						Відносні відхилення, 2016 р., %					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності												
Промисловість	3574518	2420052	1529826	1793864	695131	1303403	139,21	65,02	33,17	41,25	12,76	26,94
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	388084	301110	240919	250512	224264	-55660	233,12	118,80	76,81	82,39	67,90	-9,12
Переробна промисловість	2673288	2016202	1230358	1734507	737354	797403	131,66	75,02	35,42	58,42	18,59	20,41
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	431014	8636	-21726	-271028	-362204	468041	126,88	1,13	-2,74	-26,02	-31,97	154,64
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	82132	94104	80275	79873	95717	93619	263,52	490,25	243,08	238,95	544,40	475,71
Капітальні інвестиції за джерелами фінансування												
коштів державного бюджету	-73849	-103778	-264660	-306263	112544	75452	-37,90	-46,17	-68,62	-71,68	1329,84	165,63
коштів місцевих бюджетів	1139867	1115352	916209	1018503	1076408	558503	919,42	751,12	263,55	415,14	574,28	79,18
власних коштів підприємств та організацій	5766461	4928339	4542293	4094683	3431963	2398594	172,77	118,02	99,57	81,74	60,50	35,77
кредитів банків та інших позик	-3303414	-1129766	-717472	-276385	-415888	225575	-88,58	-72,63	-62,76	-39,36	-49,41	112,67
коштів іноземних інвесторів	-179522	-120419	3972	-3899	-106848	-30747	-88,74	-84,10	21,13	-14,62	-82,43	-57,45

Примітка: сформовано автором на основі (Капітальні інвестиції, 2016)

ДОДАТОК Е

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Монографії

1. Череп, О.Г., 2017. *Теоретико-методологічні аспекти розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування: монографія*. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 536 с. (25,17 друк. арк.).

2. Череп, О.Г. ред., 2012. *Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів і держави та шляхи їх вирішення: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 268 с. (13,4 друк. арк.).

3. Череп, О.Г. ред., 2014. *Стратегічні напрямки забезпечення сталого розвитку економіки: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 256 с. (12,8 друк. арк.).

4. Череп, О.Г. ред., 2014. *Теоретико-прикладні аспекти формування фінансової стратегії розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ. 248 с. (12,4 друк. арк.).

5. Череп, О.Г. ред., 2014. *Теоретико-прикладні аспекти формування фінансової стратегії розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 242 с. (12,1 друк. арк.).

6. Череп, О.Г. та Кисельов, А.М., 2013. *Стратегічне планування за часів фінансової кризи*. В: О.Г. Череп, ред. *Соціально-економічні аспекти управління фінансами в умовах розвитку ринкових відносин: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, с. 220-230 (0,55 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., досліджено особливості стратегічного планування підприємств).

7. Череп, О.Г., 2012. *Методичні підходи до оцінки ефективності реалізації інноваційних проектів на підприємствах машинобудування Запорізького регіону*. В: О.Г. Череп, ред. *Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів і держави та шляхи їх вирішення: колективна*

монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 230-245 (0,8 друк. арк.).

8. Череп, О.Г., 2013. Радикальність бізнес-реінжинірингу як інновація забезпечення ефективної діяльності підприємства. В: О.Г. Череп, ред. *Креативне управління фінансами: теорія і практика: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 90-100 (0,55 друк. арк.).

9. Череп, О.Г., 2014. Удосконалення системного підходу до оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства. В: О.Г. Череп, ред. *Формування конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання, регіонів та держави: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, с. 153-159 (0,35 друк. арк.).

10. Череп, О.Г., Войнаренко, М.П., Череп, А.В. та Олейнікова, Л.Г., 2010. *Інноваційний розвиток підприємств за умов ринку: аналіз та оцінка: монографія*. Хмельницький: ХНУ, 444 с. (22,2 друк. арк., особистий внесок автора: 5,55 друк. арк., досліджено процес інноваційного розвитку, проблеми ІД підприємств).

11. Череп, О.Г., Урусова, З.П. та Урусов, А.А., 2013. Впровадження досвіду розвинутих країн щодо управління інноваційними проектами в Україні. В: А.В. Череп, ред. *Методичні підходи до управління проектами в умовах глобалізації них викликів: монографія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, с. 76-84 (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,20 друк. арк., досліджено механізм реалізації інноваційних проектів на підприємствах).

12. Череп, О.Г., Череп, А.В., Лепьохін, О.В. та Лепьохіна-Таберко, І.О., 2010. *Реструктуризація системи управління промислових підприємств: монографія*. Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 395 с. (19,75 друк. арк., особистий внесок автора: 4,93 друк. арк., запропоновано систему управління діяльністю промислових підприємств).

13. Череп, О.Г., Череп, А.В., Олейнікова, Л.Г. та Ткаченко, О.В., 2009. *Управління інноваційним розвитком підприємств на основі реінжинірингу: монографія*. Запоріжжя: ЗНУ, 370 с. (18,5 друк. арк., особистий внесок автора:

4,63 друк. арк., сформовано пропозиції покращення інноваційного розвитку промислових підприємств).

1.2. Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, та в наукових періодичних виданнях іноземних держав

14. Череп, О.Г. та Голованова, М.В., 2011. Вплив логістичного підходу на управління ефективністю діяльності підприємства – суб'єкта ЗЕД. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №1(9), с. 74-78 (0,55 друк. арк., особистий внесок автора: 0,45 друк. арк., проаналізовано особливості управління ефективністю діяльності підприємств).

15. Череп, О.Г. та Ситенко, Є.В., 2011. Інноваційна складова інтелектуальної власності. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, №40, с. 300-305 (0,3 друк. арк., особистий внесок автора: 0,2 друк. арк., сформовано інноваційну складову розвитку підприємства).

16. Череп, О.Г. та Стремидло, О.Ю., 2011. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*, №1(4), с. 445-451 (0,37 друк. арк., особистий внесок автора: 0,27 друк. арк., розроблено алгоритм бюджетування операційної діяльності).

17. Череп, О.Г., 2012. Методичні підходи до управління розвитком конкурентоспроможністю промислового підприємства. *Культура народів Причорномор'я*, [online] №244, с. 160-163. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/91117>> (Дата звернення 30 грудня 2012) (0,2 друк. арк.).

18. Череп, О.Г., 2013. Дослідження інвестиційної діяльності і розвитку промислових підприємств Запорізької області. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сборник научных трудов*, Т. 2, с. 314-316 (0,3 друк. арк.).

19. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Концептуальні основи інновацій та інноваційної діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*, №10 (149), с. 77-80 (0,4 друк. арк., особистий внесок автора: 0,3 друк. арк., розроблено ключові функції української інноваційної системи).

20. Череп, О.Г., 2013. Чинники ефективності інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки*, № 1(21), с. 314-319 (0,3 друк. арк.).

21. Череп, О.Г. та Долинська, А.А., 2014. Теоретичні аспекти контролінгу в системі управління діяльністю підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, № 4(24), с. 53-60 (0,8 друк. арк., особистий внесок автора: 0,6 друк. арк., досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «контролінг»).

22. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2015. Умови та складові ефективного впровадження керованості інноваційного логістичного процесу промислових підприємств. *Індустріальний вектор економічного розвитку: збірник наукових праць*, Вип. 8(2), с. 148-156 (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., проаналізовано складові інноваційного логістичного процесу промислових підприємств).

23. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016. Маркетингова концепція інноваційного розвитку підприємств машинобудування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 4-5(91-92), с. 55-59 (0,56 друк. арк., особистий внесок автора: 0,46 друк. арк., запропоновано алгоритм інноваційного розвитку підприємств машинобудування із застосуванням маркетингової концепції).

24. Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016. Інноваційні методи управління підприємством машинобудування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, № 6(93), с. 108-112 (0,53 друк. арк., особистий внесок автора: 0,37 друк. арк., проаналізовано методи інноваційного менеджменту).

25. Череп, О.Г. та Луніна, К.А., 2017. Необхідність кадрового забезпечення при розробці корпоративної стратегії підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, №3(35), с. 67-75 (0,95 друк. арк., особистий внесок автора: 0,67 друк. арк., розроблено корпоративну стратегію для підприємств машинобудування).

26. *Череп, О.Г., 2011. Вибір стратегічних напрямків інвестиційної діяльності підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, №11, Т. 2, с. 96-102 (0,73 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Web of Science, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США), ResearchBib (Японія), INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ))**.

27. *Череп, О.Г., 2011. Формування інвестиційної політики з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки держави. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, №6, Т. 4, с. 311-316 (0,35 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США))**.

28. *Череп, О.Г. та Соловйова, Л.О., 2011. Інновації в освіті та економіці. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць*, Вип. 1(19), с. 346-348 (0,65 друк. арк., особистий внесок автора: 0,45 друк. арк., проаналізовано процес впровадження інновацій в діяльність підприємств) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ)**.

29. *Череп, О.Г., 2012. Критичний огляд методичних підходів до оцінки ефективності інноваційних проектів. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*, Вип. 2, Т. 1, с. 95-102 (0,47 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat)**.

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

30. *Череп, О.Г., 2012. Пріоритетні стратегічні напрямки інноваційної діяльності промислових підприємств Запорізької області. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць*, Вип. 3 (24), с. 519-521 (0,65 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), DOAJ).**

31. *Череп, О.Г. та Полякова, А.А., 2013. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*, № 14, Т. 1, с. 84-89 (0,63 друк. арк., особистий внесок автора: 0,51 друк. арк., досліджено ефективність фінансової та інноваційної діяльності підприємств) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Web of Science, EBSCO (США), Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor Academic Scientific Journals (США), Google Scholar (США), ResearchBib (Японія), INFOBASE INDEX (Індія), Universal Impact Factor (Австралія), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)).**

32. *Череп, О.Г. та Степаненко, О.В., 2013. Концепція управління економічною безпекою машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*, №4 (21), с. 107-110 (0,47 друк. арк., особистий внесок автора: 0,34 друк. арк., досліджено рівень економічної та інноваційної безпеки машинобудівних підприємств) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)).**

33. *Череп, О.Г. та Шешіна, М.В., 2013. Бюджетування як елемент підвищення ефективності управління діяльністю підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, Вип. 2(64), с. 309-312 (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., розроблено механізм покращення системи управління фінансовими ресурсами при впровадженні бюджетування) (**Міжнародна представленість та індексація**

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

журналу: *Index Copernicus (Польща), DOAJ, Google Scholar (США), ResearchBib (Японія).*

34. *Череп, О.Г., 2013. Фактори, що впливають на зміни в структурі конкурентних сил промислових підприємств при формуванні конкурентних стратегій. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць*, Вип. 2, Т. 1, с. 315-318 (0,41 друк. арк.) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), WorldCat).**

35. *Череп, О.Г. та Корнєв, А.М., 2016. Конкурентоспроможність продукції підприємств машинобудування в період євроінтеграції України в Європейський Союз. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: Зб. наук. праць*, Вип. 31, Т. 1, с. 46-53 (0,83 друк. арк., особистий внесок автора: 0,71 друк. арк., досліджено рівень конкурентоспроможності продукції машинобудівних підприємств та визначено перспективи їх розвитку) **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Scientific Indexing Services (США), Cosmos Foundation (Німеччина), Scientific & Scholarly Journals iiiFactor (Лондон, Великобританія), WorldCat).**

36. Cherep, O.G., 2012. Formation of innovative strategy being the prerequisite of the effective development of an enterprise. *Analysis. Challenges. Perspectives analify. Wyzwania. Perspektywy*. Wyzwania. perspektywy. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, № 1, P. 139-161 (0,32 друк. арк.).

37. Cherep, O.G., 2012. Improvement of methods of inventory management at machine-building enterprises. In: Jana Pyki, red. *Nowoczesnosc przemyslu I uslug – nowe wyzwania: praca zbirowa*. Katowice: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, P. 228-238 (0,55 друк. арк.).

38. Череп, А.Г., 2013. Факторы формирования стратегии развития предприятий машиностроения Запорожской области. *Гуманитарные и*

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

социально-экономические науки: научно-образовательный и прикладной журнал, №4, с. 129-134 (0,61 друк. арк.).

39. Череп, А.Г. и Сейсебаева, Н.Г., 2013. Формирование, выбор и оценка инновационных стратегий развития предприятий. *Современный научный вестник: научно-теоретический и практический журнал. Серия: Экономические науки*, № 35(174), с. 87-92 (0,68 друк. арк., особистий внесок автора: 0,46 друк. арк., розроблено інноваційну стратегію розвитку підприємств машинобудування).

40. Череп, А.Г., 2013. Формирование стратегических ориентиров развития предприятий машиностроения Запорожской области. *Экономика и политика. Серия: Экономические науки*, № 5(102), с. 36-42 (0,35 друк. арк.).

41. Cherep, A.G., 2013. Methodological approach to determination of innovations efficiency at industrial enterprises. *Современные исследования социальных проблем*, [online] №7(27). Доступно: <<http://journals.org/index.php/sisp/article/view/7201355>> (Дата обращения 30 августа 2013) (0,28 друк. арк.).

42. Cherep, A.G., 2013. Contemporary state and prospects of industrial enterprises development in Ukraine. *World financial markets in time of Euro Debt crisis. Wyzwania. perspektywy*. Redakcja naukowa Milos Kral, Jaroslav Slepecke, Sinisa Zaric. Wydawnictwo GEORG, Zilina, №2, P. 167-175 (0,45 друк. арк.).

43. Череп, О.Г., 2015. Критеріальна функція розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування (Criterion function of development of strategy of forming of economic mechanism of innovative activity of enterprises of engineer). *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Volume 3, No. 3, P. 43-45 (0,36 друк. арк.).

44. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016. Стратегічні перспективи підприємств машинобудування Запорізької області на засадах інноваційного розвитку. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, Volume 3, No. 3, P. 6-10 (0,53 друк. арк., особистий внесок автора: 0,34 друк. арк., досліджено

перспективи інноваційного розвитку підприємств машинобудування та визначено доцільність впровадження стратегії ІД).

45. Череп, А.Г., 2017. Разработка эффективной качественной модели развития предприятий Украины. *Потребительская кооперация*, № 2(57), с. 67-71 (0,55 друк. арк.).

46. Череп, А.Г., 2017. Совершенствование подходов и инструментов антикризисного управления предприятий машиностроения с целью обеспечения их конкурентоспособности. *Сборник статей международной научно-практической конференции «Политико-правовые, международные и социально-экономические аспекты развития суверенного государства: анализ, проблемы и приоритеты»*. Алматы: АО «Университет Нархоз», №3, с. 116-123 (0,47 друк. арк.).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

47. Череп, О.Г., 2008. Реінжиніринг у забезпеченні сталого розвитку України. В.: *Стратегія забезпечення сталого розвитку України: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 20 Травень 2008. К.: РВПС України НАН України (0,12 друк. арк.).

48. Череп, О.Г., 2012. Системний підхід до оцінки ефективності реалізації інноваційних проєктів. В.: *Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості: Всеукраїнська науково-практична конференція*. Дніпропетровськ, Україна, 7-8 Листопад 2012. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля (0,25 друк. арк.).

49. Череп, О.Г., 2012. Системний підхід до оцінки інноваційних проєктів. В.: *Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку: І Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція*. Полтава, Україна, 20 Листопад 2012. Полтава: ІнтерГрафіка (0,20 друк. арк.).

50. Череп, О.Г., 2012. Необхідність здійснення бюджетування в процесі управління підприємством. В.: *Управління сучасним підприємством:*

VIII Міжнародна науково-практична конференція. Київ, Україна, 22-23 Березнь 2012. Київ: НУХТ (0,14 друк. арк.).

51. Череп, О.Г., 2012. Стратегічні напрями розвитку підприємств машинобудування Запорізького регіону. В.: *Сучасна наука: ефективні та перспективні розробки: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Сімферополь, Україна, 22-23 Листопад 2012. Сімферополь: ИТ «АРИАЛ» (0,15 друк. арк.).*

52. Череп, О.Г., 2012. Дослідження інноваційного розвитку підприємств Запорізького регіону. В.: *Проблемы устойчивости деятельности предприятий Украины: XIV Всеукраинская научно-практическая конференция. Сімферополь, Україна, 7-8 Декабрь 2012. Сімферополь: ИТ «АРИАЛ» (0,13 друк. арк.).*

53. Череп, А.Г., 2012. Системная модернизация как стратегический ориентир развития предприятий машиностроения Запорожской области. In.: *European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches: International scientific and practical conference. Stuttgart, Germany, 18-19 December 2012. Volume 2. Stuttgart: Hosted by the ORT Publishing and The Center For Social and Political Studies «Premier» (0,20 друк. арк.).*

54. Череп, О.Г., 2013. Система управління інноваційним розвитком підприємства. В.: *Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку і контролю: Всеукраїнська наукова Internet-конференція. Житомир, Україна, 22-23 Лютий 2013. Житомир: ЖДТУ (0,11 друк. арк.).*

55. Череп, О.Г., 2013. Проблема визначення економічного ефекту та вибір найбільш оптимальних варіантів реалізації інновацій на промислових підприємствах. В.: *Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Дніпропетровськ, Україна, 20 Березень 2013. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля (0,15 друк. арк.).*

56. Череп, О.Г., 2013. Забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції підприємств машинобудування. В.: *Менеджмент у XXI сторіччі:*

методологія і практика: Міжнародна науково-практична конференція. Полтава, Україна, 16-17 Травень 2013. Полтава: видавець Шевченко Р.В. (0,17 друк. арк.).

57. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Генезис сутності поняття «Інновація». In.: *Nauka: teorias praktyka-2013: Materialy IX miedzynarodowej naukowii-praktycznej konferencji*. Przemysl, Polska, 07-15 Sierpnia 2013. Volume 3: *Economiczne nauki. Przemysl: Nauka i studia* (0,2 друк. арк., особистий внесок автора: 0,15 друк. арк., досліджено підходи вчених до визначення дефініції «інновація»).

58. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Ключові функції української інноваційної системи. В.: *Динамиката на съвременната наука-2013: IX Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Юли 2013. Т. 4: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., досліджено функції інноваційної системи).

59. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Проблемні питання визначення сутності інноваційна діяльність підприємств. In.: *Aplikovane vedecke novinky-2013: IX miedzynarodowej naukowii-praktycznej konferencji*. Praha, Česká republika, 27-05 Červenec-srpen 2013. Díl 3: *Economiczne vedu*. Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o. (0,15 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., проаналізовано підходи до трактування поняття «інноваційна діяльність»).

60. Череп, О.Г. та Торгашов, П.В., 2013. Концептуальні підходи до формування національної інноваційної системи. В.: *Новини на научния прогрес – 2013: IX Международна научна практична конференция*. София, България, 17-25 Август 2013. Т. 2: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: 0,09 друк. арк., досліджено підходи до формування інноваційної системи).

61. Череп, О.Г., 2013. Сучасні проблеми стратегічного структурно-інноваційного оновлення виробництва підприємств Запорізького регіону. В.: *Фінансова стратегія економічного розвитку: Міжнародна науково-практична конференція*. Полтава, Україна, 1-6 Жовтень 2013. Полтава: ПУЕТ (0,25 друк. арк.).

62. Череп, О.Г., 2013. Сучасний стан розвитку підприємств машинобудування Запорізького регіону. В.: *Социология ноосферного региона*.

Запорожье и Запорожская область на пути к ноосферной цивилизации: Международная научно-практическая конференция. Запорожье, Украина, 23-25 Ноябрь 2013. Москва-Запорожье: Запорожский областной институт последипломного педагогического образования (0,35 друк. арк.).

63. Череп, О.Г., 2013. Методологічні засади до оцінки ефективної конкурентоспроможності як індикатор інвестиційної привабливості підприємства. В.: *«Zaporozhstal JSC»: 40-ая Международная научно-техническая конференция.* Запорожье, Украина, 5-6 Декабрь 2013. Запорожье: Запорожсталь (0,15 друк. арк.).

64. Череп, О.Г., 2014. Пропозиції щодо планів стратегічного розвитку підприємств Запорізькій області. В.: *Природокористування і сталий розвиток: економіка, екологія, управління: Міжнародна науково-практична конференція.* Ірпінь, Україна, 10-11 Квітень 2014. Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України (0,15 друк. арк.).

65. Череп, О.Г., 2014. Удосконалення стратегії інноваційного розвитку підвищення ефективності діяльності підприємств машинобудування. В.: *Ключевы вопросы в современна та наука – 2014: X Международна научна практична конференция.* София, България, 17-25 Април 2014. Т. 7: Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД (0,15 друк. арк.).

66. Череп, О.Г., 2014. Фактори, які гальмують розвиток вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання. В.: *Технології та методи піднесення економіки України: Всеукраїнські читання з міжнародною участю з нагоди 50-річчя кафедри економічної теорії НУК.* Миколаїв, Україна, 29-30 Травень 2014. Миколаїв: НУК (0,12 друк. арк.).

67. Череп, О.Г., 2014. Економічна ефективність реалізації інноваційного проекту підприємства. В.: *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях: IX Міжнародна науково-практична конференція.* Запоріжжя, Україна, 23-24 Жовтень 2014. Запоріжжя: ЗНУ (0,2 друк. арк.).

68. Череп, О.Г., 2014. Основні параметри конкурентоспроможності продукції. В.: *Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів*

ринку: *III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція*. Полтава, Україна, 28 Листопад 2014. Полтава: ПУЕТ (0,15 друк. арк.).

69. Череп, О.Г., 2015. Узагальнені критерії технологічного рівня виробництва підприємств машинобудування [online] Доступно: <<http://esconf.ua.edu.ua/>>. В.: *Проблеми та перспективи розвитку національної економіки: XIII Всеукраїнська науково-практична он-лайн-конференція молодих учених та студентів*. Острог, Україна, 04 Березень 2015. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія» (0,14 друк. арк.).

70. Череп, О.Г. та Фтоян, Г., 2015. Тенденції розвитку інноваційної діяльності в Запорізькому регіоні. В.: *Управління соціально – економічним розвитком регіонів та держави: IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених*. Запоріжжя, Україна, 16 Квітень 2015. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ (0,15 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., проаналізовано напрямки розвитку ІД підприємств машинобудування).

71. Череп, О.Г., 2015. Класифікація показників технічного рівня нової техніки і технології підприємств. В.: *Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів: Науково-практична конференція*. Львів, Україна, 15 Травень 2015. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка (0,15 друк. арк.).

72. Череп, О.Г., 2015. Методи обґрунтування ефективних напрямів інноваційної діяльності підприємств машинобудування. В.: *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: XXIII Міжнародна науково-практична конференція*. Харків, Україна, 20-22 Травень 2015. Ч. III. Харків: НТУ «ХП» (0,05 друк. арк.).

73. Череп, О.Г., 2015. Проблемы развития стратегии формирования экономического механизма инновационной деятельности предприятий машиностроения. В.: *Problems and perspectives in European education development: Proceedings of the International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic, 21-26 of November 2015. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2015 (0,15 друк. арк.).

74. Череп, О.Г. та Бабміндра, Д.І., 2016. Формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування з урахуванням їх сучасного стану. В.: *Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки: II Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 23 Квітень 2016. Київ: Академія муніципального управління (0,15 друк. арк., особистий внесок автора: 0,1 друк. арк., сформовано ЕМЦД для підприємств машинобудування).

75. Череп, О.Г., 2016. Перспективи розвитку вітчизняних підприємств на засадах ефективної інноваційної діяльності. В.: *Логістичний менеджмент: проблеми та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція*. Умань, Україна, 17-18 Листопад 2016. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» (0,12 друк. арк.).

76. Череп, О.Г., 2016. Процес розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. In: *Problems and perspectives in European education development: Proceedings of the International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic, 20-27 of November 2016. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2016 (0,12 друк. арк.).

3. Інші публікації, що додатково відображають результати дисертації

77. Череп, О.Г., 2009. *Організація і управління нововведеннями: методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни*. Запоріжжя: ЗНУ, 102 с. (5,1 друк. арк.).

78. Череп, О.Г. та Череп, А.В., 2011. *Інноваційний менеджмент: навчальний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки «Економіка та підприємництво»*. Запоріжжя: ЗНУ, 88 с. (4,4 друк. арк., особистий внесок автора: 2,2 друк. арк., запропоновано методику визначення ефективності впровадження стратегії розвитку ЕМЦД на підприємствах).

79. Череп, А.Г., Череп, А.В., Андиржанова, Г.А. и Сулейманов, А.Ф. 2017. *Инвестирование: учебник*. Алматы: Казахская Академия труда и социальных отношений, 316 с. (15,8 друк. арк., особистий внесок автора: 3,95 друк. арк.,

досліджено інноваційно-інвестиційну діяльність підприємств машинобудування, сформовано стратегічні напрямки їх розвитку).

Апробація результатів дисертаційної роботи

№ з/п	Тип конференції	Назва конференції	Місце і дата проведення	Тип участі
1.	Міжнародна науково-практична конференція	«Стратегія забезпечення сталого розвитку України»	Київ, Україна, 20 травня 2008 р.	Очна
2.	Всеукраїнська науково-практична конференція	«Економічні проблеми модернізації та інноваційного розвитку промисловості»	Дніпропетровськ, Україна, 7-8 листопада 2012 р.	Очна
3.	I Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція	«Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку»	Полтава, Україна, 20 листопада 2012 р.	Заочна
4.	VIII Міжнародна науково-практична конференція	«Управління сучасним підприємством»	Київ, Україна, 22-23 березня 2012 р.	Очна
5.	II Всеукраїнська науково-практична конференція	«Сучасна наука: ефективні та перспективні розробки»	Сімферополь, Україна, 22-23 листопада 2012 р.	Заочна
6.	XIV Всеукраїнська науково-практична конференція	«Проблеми устойчивости деятельности предприятий Украины»	Сімферополь, Україна, 7-8 грудня 2012 р.	Заочна
7.	International scientific and practical conference	«European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches»	Штутгарт, Німеччина, 18-19 грудня 2012 р.	Заочна
8.	Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція	«Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку і контролю»	Житомир, Україна, 22-23 лютого 2013 р.	Заочна
9.	II Всеукраїнська науково-практична конференція	«Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища»	Дніпропетровськ, Україна, 20 березня 2013 р.	Очна
10.	Міжнародна науково-практична конференція	«Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика»	Полтава, Україна, 16-17 травня 2013 р.	Очна
11.	Materialy IX miedzynarodowej naukowí-praktycznej konferencji	«Nauka: teorías praktyka-2013»	Перемишль, Польща, 07-15 липня 2013 р.	Заочна
12.	IX Международная научная практическая конференция	«Динамиката на съвременната наука-2013»	Софія, Болгарія, 17-25 липня 2013 р.	Заочна
13.	IX miedzynarodowej naukowí-praktycznej konferencji	«Aplikovane vedecke novinky-2013»	Прага, Чехія, 27-05 липня-серпня 2013 р.	Заочна
14.	IX Международная научная практическая конференция	«Новини на научния прогрес – 2013»	Софія, Болгарія, 17-25 серпня 2013 р.	Заочна
15.	Міжнародна науково-практична конференція	«Фінансова стратегія економічного розвитку»	Полтава, Україна, 1-6 жовтня 2013 р.	Очна
16.	Международная	«Социология ноосферного	Запоріжжя, Україна,	Очна

	научно-практическая конференция	региона. Запорожье и Запорожская область на пути к ноосферной цивилизации»	23-25 листопада 2013 р.	
17.	40-ая Международная научно-техническая конференция	«Zaporozhstal JSC»	Запоріжжя, Україна, 5-6 грудня 2013 р.	Очна
18.	Міжнародна науково-практична конференція	«Природокористування і сталий розвиток: економіка, екологія, управління»	Ірпінь, Україна, 10-11 квітня 2014 р.	Очна
19.	X Міжнародна научна практична конференция	«Ключеві запитання в сучасній та наука – 2014»	Софія, Болгарія, 17-25 квітня 2014 р.	Заочна
20.	Всеукраїнські читання з міжнародною участю з нагоди 50-річчя кафедри економічної теорії НУК	«Технології та методи піднесення економіки України»	Миколаїв, Україна, 29-30 травня 2014 р.	Заочна
21.	IX Міжнародна науково-практична конференція	«Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях»	Запоріжжя, Україна, 23-24 жовтня 2014 р.	Очна
22.	III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція	«Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку»	Полтава, Україна, 28 листопада 2014 р.	Заочна
23.	XIII Всеукраїнська науково-практична он-лайн-конференція молодих учених та студентів	«Проблеми та перспективи розвитку національної економіки»	Острог, Україна, 4 березня 2015 р.	Заочна
24.	IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених	«Управління соціально – економічним розвитком регіонів та держави»	Запоріжжя, Україна, 16 квітня 2015 р.	Очна
25.	Науково-практична конференція	«Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів»	Львів, Україна, 15 травня 2015 р.	Очна
26.	XXIII Міжнародна науково-практична конференція	«Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я»	Харків, Україна, 20-22 травня 2015 р.	Очна
27.	Proceedings of the International scientific and practical conference	«Problems and perspectives in European education development»	Прага, Чехія, 21-26 листопада 2015 р.	Заочна
28.	II Міжнародна науково-практична конференція	«Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки»	Київ, Україна, 23 квітня 2016 р.	Очна
29.	Міжнародна науково-практична конференція	«Логістичний менеджмент: проблеми та перспективи»	Умань, Україна, 17-18 листопада 2016 р.	Очна
30.	Proceedings of the International scientific and practical conference	«Problems and perspectives in European education development»	Прага, Чехія, 20-27 листопада 2016 р.	Заочна

ДОДАТОК Ж

ХМЕЛЬНИЦЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА

KHMELNITSKY CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

Україна. 29001, м. Хмельницький, вул. Подільська, 109/1
 тел./факс +38(0382)78-53-69, 78-53-79, 78-53-62
<http://tppua.org>

109/1, Podilska Str., Khmelnytsky, 29001, Ukraine
 tel./fax +38(0382)78-53-69, 78-53-79, 78-53-62
ean@mitel-ua.com

№22-01/546.1

Від 28.09.2017р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної
 діяльності підприємств машинобудування»
 здобувача наукового ступеня доктора економічних наук
 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
 (за видами економічної діяльності)
 Черепа Олександра Григоровича

Результати дисертаційного дослідження Черепа Олександра Григоровича
 рекомендовані до використання і впроваджуються при розробці стратегій
 управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудівної галузі
 Хмельниччини. Зокрема, дістали практичне застосування:

- механізм та система управління стратегією інноваційної діяльності
 промислового підприємства;
- модель інноваційної діяльності промислового підприємства на підставі
 використання економічного механізму;
- методологія формування стратегії управління економічним механізмом
 реалізації інноваційної діяльності промислових підприємств.

Хмельницька торгово-промислова палата підтверджує, що основні наукові
 результати, теоретичні положення та висновки з проблем розвитку стратегії
 формування економічного механізму інноваційної діяльності, застосування
 механізмів, систем, методів формування стратегії управління економічним
 механізмом реалізації інноваційної діяльності, розробки економічного механізму і
 методів щодо покращення інноваційної діяльності, розроблені в дисертаційному
 дослідженні, використовуються в практичній діяльності машинобудівних
 підприємств Хмельниччини з метою налагодження інноваційного розвитку,
 покращення діяльності підприємства.

Президент Хмельницької ТПП

Н.М. Белякова

ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА УКРАЇНИ

UKRAINIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

Україна, 01601, м. Київ,
вул. Велика Житомирська, 33

Velyka Zhytomyrska Str. 33,
Kyiv, 01601, Ukraine

+380 44 5842824
+380 44 5842827

ucc@ucc.org.ua
ucc.org.ua

Розрахунковий рахунок 260020128332 в Укресімбанку м. Києва, МФО 322313 Код ЄДРПОУ 00016934

24.02.2018

№

644/1.2

На №

від

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень
здобувача наукового ступеня доктора економічних наук
08.00.04 – економіка і управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)
Череп Олександра Григоровича

Здобувач наукового ступеня доктора економічних наук Череп Олександр Григорович в дисертаційній роботі удосконалив економічний механізм формування стратегії інноваційної діяльності із врахуванням системи методів, важелів, принципів, функцій, нормативно-правового та інформаційного забезпечення на усіх рівнях управління діяльністю підприємств машинобудування.

Теоретичні розробки, наукові результати, практичні положення та висновки з проблем розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності, що розроблені Черепом Олександром Григоровичем використовуються Торгово-промисловою палатою України в ході роботи з підприємствами машинобудування Запорізького регіону, а саме в ході розробки стратегії їх розвитку на засадах інноваційної діяльності.

Перший віце-президент,
Генеральний секретар

 М.І. Непран

EUROCHAMBRES

ДОВІДКА № 1/11-4646
всього 24.12.2016 р.
про практичне застосування результатів дисертаційної роботи
Черепи Олександра Григоровича

Пропозиції, рекомендації Черепи О.Г., що становлять наукову новизну та надані за результатами дисертаційного дослідження на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, впроваджені в практичну діяльність підприємства ПАТ «Запоріжтрансформатор».

Зокрема, обмеженість фінансових ресурсів, зменшення сум інвестиційного капіталу, низький рівень впровадження інноваційних технологій, переважання застарілих технологій виробництва та зростання частки зношеного обладнання, відсутність ефективної стратегії розвитку обумовлюють зниження рівня інноваційної активності підприємства. За сучасних умов розвитку діяльність підприємств потребує використання економічного механізму щодо розвитку інноваційної діяльності і тому основним завданням для них є аналіз досягнутого рівня інноваційної активності та підвищення його в майбутньому.

Запропонований автором методологічний підхід до комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності, який ґрунтується на визначенні інноваційного, інвестиційного, фінансового ефектів, здійсненні аналізу досягнутого рівня інноваційної активності та дозволяє оптимізувати роботу підприємства. Використання даного підходу дало змогу налагодити показники інноваційної діяльності підприємства шляхом врахування дії ризиків на інноваційний розвиток.

Директор з виробництва

В.К. Ібадуллаєв

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД»

Код ЄДРПОУ 01056280

вул. Барикадна, 26, м. Запоріжжя, 69040 тел./факс: (061) 218-70-38; (061) 218-70-39
E-mail: zmmz@zmmz-zp.com; marketing@zmmz-zp.com Website: www.zmmz-zp.com

18.02.2017 № 737/22

На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів наукового дослідження

За результатами наукових досліджень, які отримані у процесі роботи над дисертаційним дослідженням на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» Черепа Олександра Григоровича на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук удосконалено методичний підхід до розвитку економічного механізму на підставі оцінки ефективності інноваційної діяльності, який дозволяє провести системний, всебічний, оперативний аналіз фінансово-господарської, інноваційної діяльності підприємства, з'ясування потреби у розробці економічного механізму, сформуванню рекомендації щодо його використання задля покращення інноваційної діяльності та який використано підприємством ПАТ «Запорізький механічний завод» з метою впровадження економічного механізму, налагодження інноваційного розвитку, збалансованості роботи всіх сфер діяльності. Використання зазначеної розробки дало змогу розвинути та впровадити економічний механізм в діяльність підприємства, підвищити рівень інвестиційної активності, що призвело до зростання прибутковості діяльності.

Голова правління

Г. В. Іванов

ПРАТ Інститут Керамічного Машинобудування

84105, Україна, Слов'янськ, Свердловська, 1А. Тел. (06262) 34595, факс 35516, e-mail: commerce@ikm.donbass.com

15032/214 від 15.05.2017р

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної
діяльності підприємств машинобудування»

здобувача наукового ступеня доктора економічних наук

08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

Черепи Олександра Григоровича

Наукове дослідження на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» здійснювалося шляхом врахування більш пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності підприємств машинобудування Запорізького регіону.

В науковій роботі докторант провів детальний аналіз досягнутого рівня інноваційної діяльності за визначений період, проаналізував практику розробки та використання економічного механізму, визначив очікуваний ефект за умови активізації інноваційного розвитку, що дало змогу розвинути модель розвитку інноваційної діяльності на підставі застосування економічного механізму, яка дозволила обрати раціональний напрям покращення діяльності на підставі вибору критеріїв інноваційної діяльності, розрахунку групи показників та шляхом впровадження економічного механізму при застосуванні моделі з метою підвищення діяльності підприємства.

Підприємство ПРАТ «Інститут керамічного машинобудування» підтверджує, що положення та висновки з проблем розвитку стратегії формування і використання економічного механізму інноваційної діяльності на підприємствах машинобудування, теоретико-методичні розробки, наукові результати, розроблені Черепом Олександром Григоровичем в дисертаційному дослідженні, використовуються в практичній діяльності підприємства.

Голова правління
ПРАТ «Інститут керамічного
машинобудування «Керамаш»

Р.О. Згоденко

84105, Україна, Слов'янськ, Свердловська, 1А. Тел. (06262) 34595, (06262) 35488, факс (06262) 35516
1A, Sverdlova, Slavyansk, Ukraine, 343205. Tel. (+380 6262) 34297, fax (+380 6262) 35516
p.p. 26007301660084 в Слов'янському від. ПІБ України, МФО 334561, ЄДРПОУ 04873009
E-mail: commerce@ikm.donbass.com WWW: http://www.keramash.ua

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ ЗАВОД»**

Україна, 69002, м. Запоріжжя,
пр. Соборний, 92
тел. (061) 214-81-24
ЄДРПОУ 23289055
ПІН 232890508267
e-mail: voikova@zit.com.ua

Україна, г. Запорожье,
69002, пр. Соборный, 92
тел. (061) 214-81-24
ЕГРПОУ 23289055
ИНН 232890508267
e-mail: voikova@zit.com.ua

Вих. № 14/62 від « 15 » вересня 20 17 року

**ДОВІДКА
про практичне застосування результатів дисертаційної роботи
Черепа Олександра Григоровича**

ПрАТ «Запорізький інструментальний завод» підтверджує, що ознайомилось із результатами дисертаційного дослідження Черепа Олександра Григоровича на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування», відзначило високий рівень теоретичного-методичного і практичного дослідження особливостей розвитку стратегії формування і використання економічного механізму інноваційної діяльності та впровадило в практичну діяльність наступні розробки автора:

— науково-методичні положення щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислового підприємства, які базуються на засадах використання комплексу взаємопов'язаних економічних, технологічних, організаційних, управлінських, мотиваційних, аналітичних, нормативних дій і визначенні напрямів діяльності;

— методичний підхід до оцінки синергетичного ефекту формування економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств, який ґрунтується на визначенні синергетичних ефектів від покращення інноваційної діяльності, включає методи, інструменти.

Було визначено, що підприємство має значні перспективи щодо покращення інноваційної діяльності, інноваційного розвитку за умови використання методичного підходу до оцінки синергетичного ефекту формування економічного механізму інноваційної діяльності, що відкриває можливості успішного процвітання в майбутньому.

Голова правління ПрАТ «Запорізький
інструментальний завод»

В.І. Стулень

МОТОР СІЧ**Україна****МОТОР СІЧ**

69068, м. Запоріжжя, пр. Моторобудівників, 15
 Факс: (061) 720-50-00
 E-mail: motor@motorsich.com
 www.motorsich.com

69068, г. Запорожье, пр. Моторостроителей, 15
 Факс: (061) 720-50-00
 E-mail: motor@motorsich.com
 www.motorsich.com

На №

18.09.17 № 542/24719

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму
 інноваційної діяльності підприємств машинобудування»
 здобувача наукового ступеня доктора економічних наук
 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
 (за видами економічної діяльності)
 Черепа Олександра Григоровича

Отримані результати дисертаційного дослідження докторанта Черепа О.Г. використовуються в практичній діяльності ПАТ «Мотор Січ» для формування ефективного економічного механізму інноваційної діяльності та покращення стратегії розвитку.

За сучасних умов господарювання доцільно використовувати інструменти, методи щодо розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств. Встановлено, що важливим питанням в розвитку підприємств є розробка і використання економічного механізму інноваційної діяльності. В дисертаційній роботі здобувач удосконалив економічний механізм інноваційної діяльності промислового підприємства, який є динамічною системою та базується на економічних, фінансових, технологічних, виробничих, маркетингових, законодавчих інструментах і дозволяє активізувати інноваційну діяльність, отримати сукупний економічний ефект, підвищити рівень конкурентоспроможності.

Особливий інтерес викликає методологія формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств, за допомогою якої існує можливість оцінити існуючий стан інноваційної діяльності, перспективи інноваційного розвитку та використати більш ефективну стратегію економічного механізму інноваційної діяльності.

Підприємство ПАТ «Мотор Січ» підтверджує, що теоретичні розробки, наукові результати, практичні положення та висновки з проблем розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування, що розроблені Черепом Олександром Григоровичем в дисертаційному дослідженні запроваджені у виробничий процес з метою покращення інноваційної діяльності шляхом застосування більш ефективного економічного механізму, формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності і знайшли відображення в стратегії розвитку підприємства до 2025 р.

Фінансовий директор

Лунін В.О.

09299

SIA SKINEST LATVIJA

A member of Skinest Group, Estonia

11.10.2017

№0197/1

CERTIFICATE

concerning the introduction of the results of the dissertation research of
CHERP OLEXANDR GRIGOROVICH

In order to improve the efficiency of the innovation activity of our enterprise, we used the methodical approach proposed by Olexandr Cherp to the definition of the effectiveness of the strategy of development of the economic mechanism of innovation activity.

This approach is based on the analysis of the main components which cover all the aspects of innovation development of the enterprise, which allowed to evaluate innovation activity, the level of efficiency of innovations, innovation security, to choose the most effective strategy between alternatives and made the growth of all types of activities of our enterprise possible.

The scientific and methodological approach to the estimation of the integral effect was also introduced. It is based on the results of the usage of the strategy of development of the economic mechanism of innovation activity, which was constructed by following systemic and step-by-step approaches and which allowed to calculate the financial, economic, innovation-investment, technological, production, marketing effects from the implementation of the selected strategy for development of the economic mechanism and aimed to stabilizing the development of our enterprise.

Member of the board

Svetlana Novicka

LV 41503022513
Nordea Bank AB Latvia Branch
kods NDEALV2X
Nor.reķ.LV57NDEA0000084921765

Latvijas Republika
Marijas iela 1
Daugavpils, LV-5404

tal. (+371) 654 30 959
fax. (+371) 654 33997
info@skinest.lv

Enermasch Handels GmbH

Enermasch Handels GmbH · Habersaathstraße 58 · 10115 Berlin

Habersaathstraße 58
10115 Berlin

Telefon: (030) 280 99 724
Telefon: (030) 280 99 726
Telefax: (030) 280 75 88
e-mail: enermasch@yahoo.de

to whom it may concern

Berlin,

04.12.2017

Ihre Nachricht

Ihre Zeichen

Unsere Zeichen

Durchwahl

Br 17/0828

CERTIFICATE concerning the introduction of the results of the dissertation research of **CHERP OLEXANDR GRIGOROVICH**

In the context of executing systematic, comprehensive, operational analysis of production and economic activities our enterprise introduced the methodological approach to the development of economic mechanism based on a comprehensive assessment of the effectiveness of innovation. Such approach allowed us to develop economic mechanism, formulate recommendations for its usage, increase the level of innovation activity, achieve balance in all the spheres of our activity.

The usage of the proposed by Olexandr Cherep model of the innovation activity of the industrial enterprise by using the economic mechanism has made it possible to streamline and regulate innovation processes, choose main directions of innovation activity, obtain economic, investment, organizational effects from the introduction of innovations.

Effectiveness of developed by Olexandr Cherep recommendations is confirmed by the results of the financial, economic and innovative activity of our enterprise.

Kind regards,
Enermasch Handels GmbH

A. Brodyagin
Director

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, МСП-41, 69600, Україна
 тел.: (061) 764-45-46, факс: (061) 228-75-08, e-mail: zv@znu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 02125243

06.10.17 № 01-14/154
 на №

Довідка
про використанні у навчальному процесі
результатів дисертаційної роботи
Черепи Олександра Григоровича

Запорізький національний університет підтверджує, що основні положення та результати дисертаційної роботи Черепи Олександра Григоровича на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування», яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, запроваджені у навчальний процес і знайшли відображення в навчально-методичних комплексах і лекційному матеріалі економічних дисциплін: «Інноваційний розвиток підприємств» (для студентів спеціальності 051 - Економіка за освітньою програмою «Управління персоналом та економіка праці»), «Організація і управління нововведеннями» (для студентів спеціальності 051 - Економіка за освітньою програмою «Управління персоналом та економіка праці»), «Основи інноваційного бізнесу» (для студентів спеціальності 075 «Маркетинг»), «Економіка і організація інноваційної діяльності» (для студентів напряму підготовки 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»), «Управління інноваційним розвитком» (для студентів напряму підготовки 6.030507 «Маркетинг»), на економічному факультеті Запорізького національного університету. Загалом, у навчальному процесі використано запропоновані Черепом О.Г.:

– класифікація стратегій інноваційної діяльності промислових підприємств, яка враховує специфіку реалізації стратегії, дозволяє оцінити можливості щодо реалізації обраної стратегії на підприємстві (дисципліни «Інноваційний розвиток підприємств», «Основи інноваційного бізнесу»);

– класифікація факторів впливу на розвиток економічного механізму інноваційної діяльності промислового підприємства, яка передбачає поділ факторів на ті, що впливають на формування економічного механізму та на ті, що сприяють покращенню інноваційної діяльності (дисципліна «Економіка і організація інноваційної діяльності»);

– принципи економічного механізму інноваційної діяльності, які є основними правилами його розробки, нормами здійснення та організації інноваційної діяльності і були поділені на традиційні та спеціальні (дисципліни

«Управління інноваційним розвитком», «Організація і управління нововведеннями»).

Засвідчуємо, що в навчальному процесі Запорізького національного університету використовуються матеріали методичних вказівок до самостійного вивчення дисципліни «Організація і управління нововведеннями» (затверджено Вченою радою ЗНУ, Протокол № 9 від 28.04.2009 р.); навчального посібнику «Інноваційний менеджмент» для самостійної роботи студентів напряму підготовки «Економіка та підприємництво» (затверджено Вченою радою ЗНУ, Протокол № 4 від 28.12.10); підручника «Інноваційний менеджмент» з Грифом МОНМС України № 1/11- 2527 від 13.12.2012 р. та монографії «Управління основними засобами на засадах інноваційного розвитку промислових підприємств» (затверджено Вченою радою ЗНУ, Протокол № 9 від 22.03.2016 р.).

В.о. ректора

О.Г. Бондар

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Інститутська 11, Хмельницький-16, 29016, тел.: (0382) 72-80-76, факс: (03822) 67-42-65
 E-mail: centr@khnu.km.ua, код ЄДРПОУ 02071234

04.10.17 № 74

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження в навчальний процес результатів наукових досліджень
 Черпа Олександра Григоровича за темою «Розвиток стратегії формування
 економічного механізму інноваційної діяльності підприємств
 машинобудування» здобувача наукового ступеня доктора економічних
 наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
 (за видами економічної діяльності)**

Хмельницький національний університет підтверджує, що наукові результати, теоретико-методичні розробки, концептуальні положення та висновки з проблем розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування із використанням методологічних підходів до оцінки ефективності їх розвитку, які враховують використання моделей інноваційної діяльності на засадах розвитку економічного механізму та комплексного підходу до оцінки такого розвитку використовуються в навчальному процесі Хмельницького національного університету при викладанні навчальних дисциплін “Інфраструктура товарного ринку”, “Економіка підприємства”, “Планування діяльності підприємства”, “Управління потенціалом підприємства”, “Потенціал і розвиток підприємства” при підготовці фахівців за освітньо-професійними рівнями – бакалавр, магістр за спеціальностями “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”, “Економіка”.

Засвідчуємо, що в навчальному процесі Хмельницького національного університету використовуються також матеріали підручника з Грифом МОНМС України № 1/11-2527 від 13.12.2012 р. “Інноваційний менеджмент” та навчального посібнику “Інноваційний менеджмент” для самостійної роботи студентів напряму підготовки “Економіка та підприємництво” при викладанні навчальних дисциплін “Управління інноваціями”, “Економіка підприємства”, “Основи інноваційної економіки” при підготовці фахівців за освітньо-професійними рівнями – бакалавр, магістр за спеціальністю “Менеджмент”.

Використання результатів дослідження О.Г.Череп свідчить про їх завершеність, обґрунтованість, реальність та можливість впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації для підготовки фахівців з підприємництва, економіки та менеджменту.

Проректор з науково-педагогічної та
 наукової роботи Хмельницького
 національного університету д.е.н., проф.

М.П. Войнаренко

2376

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 12, м. Львів, 79013
тел./факс: +38 (032) 258-22-10
e-mail: Oleh.Y.Kuzmin@lpnu.ua

www.lp.edu.ua/inem

MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE
EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC INSTITUTE OF
ECONOMICS AND MANAGEMENT OF
LVIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY

S. Bandera Street, 12, Lviv, Ukraine, 79013
tel./fax: +38 (032) 258-22-10
e-mail: Oleh.Y.Kuzmin@lpnu.ua

1.12.2017 № 68-23-2160

на № _____

Довідка

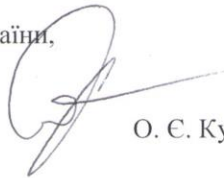
*про впровадження в навчальний процес результатів наукових досліджень
Черепи Олександра Григоровича за темою «Розвиток стратегії формування
економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування»
здобувача наукового ступеня доктора економічних наук
08.00.04 – економіка і управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)*

Інститут економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» засвідчує, що в навчальному процесі при викладанні навчальної дисципліни «Інформаційно-управлінські системи в інноваційній діяльності» (для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» за магістерською програмою «Управління інноваційною діяльністю») використовуються теоретичні розробки, наукові результати, теоретичні положення та висновки з проблем розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування з використанням методологічних положень до моделей інноваційної діяльності на засадах розвитку економічного механізму та комплексного підходу до підвищення їх ефективності.

Підтверджуємо, що в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» використовуються матеріали підручника з Грифом МОНМС України № 1/11- 2527 від 13.12.2012 р. «Інноваційний менеджмент» та навчального посібнику «Інноваційний менеджмент» для самостійної роботи студентів напряму підготовки «Економіка та підприємництво» при викладанні навчальної дисципліни «Інформаційно-управлінські системи в інноваційній діяльності» (для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» за магістерською програмою «Управління інноваційною діяльністю»). Використання результатів дослідження свідчить про наукову зрілість докторанта к.е.н., доцента Черепи О.Г., креативність, системність та можливість впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації для підготовки фахівців з менеджменту.

Доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник народної освіти України,
директор Навчально-наукового інституту
економіки і менеджменту Національного
університету «Львівська політехніка»

О. С. Кузьмін